

PS9.0.09/C90

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

CRONOLOGIA VIETII LITERARE ROMÂNEȘTI

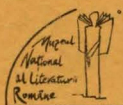
PERIOADA POSTCOMUNISTĂ

VI

1995

COORDONATOR

Acad. Eugen Simion

Editura Muzeul Național al Literaturii Române, 2015

84961
19648

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

CRONOLOGIA VIETII LITERARE ROMÂNEȘTI

PERIOADA POSTCOMUNISTĂ

VI
1995

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Cronologia vieții literare românești – Perioada postcomunistă/

acad. Eugen Simion - coordonator - București: Editura Muzeul
Literaturii Române, 2015

Vol. 6. - 2015. - ISBN 987-973-167-288-5

821.135.1.09

Editura Muzeul Literaturii Române

este recunoscută C.N.C.S.,

având categoria B.

Cod CNCS PN - II - ACRED - ED - 2012 - 0374

Tehnoredactor: Luminița Login

Coperta: Mircea Dumitrescu

ST9.0.09/090

Eugen SIMION (coordonator)

Oana SOARE

CRONOLOGIA
VIETII
LITERARE
ROMÂNEȘTI

PERIOADA POSTCOMUNISTĂ

VI
1995

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

Editura Muzeul Național al Literaturii Române
București, 2015

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI (volumele VI și VII)

În volumele VI și VII sunt prezentate articolele (pe teme literare, culturale și socio-politice) din presa anilor 1995 și 1996. Natura materialului publicistic (incluzând, între altele, o amplă polemică pe tema național-european, cu intervenții și reacții apărute în serial, dezbatere care începe în iunie 1995 și se prelungește până în noiembrie 1996 – și care figurează în volumul VI sub data „iunie 1995-noiembrie 1996”) ne-a impus schimbarea unor norme de ordonare existente în tomurile deja apărute, privind îndeosebi articolele în mai multe părți și polemicile. Astfel, pentru o evita segmentarea materialului, în volumele de față, cele dintâi vor fi prezentate, integral, la data apariției primei părți (primului episod), iar celelalte vor fi consemnate alături de intervenția care le-a provocat; în ambele cazuri, ele urmând a fi (doar) menționate și la data apariției lor calendaristice (făcând trimitere la locul unde sunt prezentate). La fel am procedat și în cazul unor evenimente sau conferințe (desfășurate, de regulă, pe parcursul mai multor zile) sau în cazul necroloagelor (acestea figurând la data dispariției celui în cauză). Nu la fel am procedat, însă, în cazul unor reacții cum ar fi cea a lui H.-R. Patapievici, adresată „criticilor săi” într-un serial din vara-toamna anului 1996, pentru că, de astă dată, eseistul reacționează la adresa mai multor texte, apărute, la date diferite, în mai multe reviste; astfel, în acest caz, ne-am mărginit la consemnarea intervențiilor la datele la care apar (trimitând însă, acolo unde era cazul, și la comentariul lui H.-R. Patapievici). Cum rolul indicelui de nume rămâne, în cele din urmă, strict orientativ, ne-am străduit ca, pe parcursul acestor volume, să indicăm cititorului, la data primei apariții sau semnalări a respectivei chestiuni, intervențiile cele mai semnificative pe un subiect anume, mai ales dacă acesta este circumscris anilor de față (așa am procedat în „cazurile” Marin Sorescu – silit să demisioneze de la Ministerul Culturii; Petru Dumitriu – la vizita din 1996, cu acuzele care au urmat; H.-R. Patapievici și „căpitanul Soare” – sau în prezentarea dezbatelor și polemicilor care pornesc, în primă instanță, de la receptarea criterioniştilor celebri, trec prin inevitabila vamă a revizuirilor – a scriitorilor „de dreapta” și a așa-zişilor „colaboraţionişti” cu/stânga, pentru a ajunge la încercări de punere în balanță a „culpelor” în ambele cazuri).

În principiu, alegerea revistelor nu a urmat criteriul de exhaustivitate, ci de reprezentativitate; cu toate acestea, intenția noastră a fost de a pune la dispoziția cititorului o gamă cât mai largă de publicații. Astfel, pentru anul 1995 (volumul VI) sunt prezentate articole din 46 de ziare și reviste (consultate, cu excepția revistei „Timpul”, cercetată la BCU Iași, în bibliotecile bucureștene, BAR, BCU sau BNR); acestea sunt, în ordine alfabetică:

„Academia Cațavencu”, „Adevărul”, „Adevărul literar și artistic”, „Apostrof”, „Ateneu”, „Arc”, „Arca”, „Astra”, „Azi”, „Bucovina literară”, „Caiete critice”, „Calende”, „Contemporanul”, „Contrapunct”, „Cotidianul”, „Cronica”, „Cuvântul”, „Dacia literară”, „Dilema”, „Dreptatea”, „Echinoc”, „Euphorion”, „Evenimentul zilei”, „Familia”, „Jurnalul literar”, „LA&I”, „Literatorul”, „Luceafărul”, „Manuscriptum”, „Orizont”, „Poesis”, „Ramuri”, „Revista de istorie și teorie literară”, „România liberă”, „România literară”, „România mare”, „Românul liber”, „Steaua”, „Timpul”, „Tomis”, „Totuși iubirea”, „Tribuna”, „Țara”, „Vatra”, „Viața românească”, „Vremea”, „22”.

Pentru anul 1996, în afară de publicațiile menționate mai sus, am mai prezentat și: „Convorbiri literare”, „Paralela 45” (acestea două, apărute sau reapărute acum), „Paradigma” (în bibliotecile bucureștene existând doar acest an, nu și cel precedent).

Documentarea, redactarea, ordonarea materialului, precum și indicele de nume aparțin autorului acestor două volume de față. Pentru ziarul „România liberă”, am avut la dispoziție materialul lucrat de Ion Oprea, din care am reținut câteva intrări.

Oana SOARE

IANUARIE

4 ianuarie

● În nr. 1 al revistei „22” (săptămânal editat de Grupul pentru Dialog Social – an. VI – și apărut cu sprijinul Fundației Soros; structura redacției pentru acest an: Gabriela Adameșteanu – redactor șef, avându-i ca adjuncți pe Rodica Palade și Gabriel Andreescu, acesta din urmă până la nr. 20, inclusiv; secția de cultură este condusă de Cezar Paul-Bădescu; responsabili de rubrici: Cezar Baltag, istoria religiilor; H.-R. Patapievici, eseu; Dan C. Mihăilescu, Mihai Zamfir, Horia Florian Popescu, cronica literară. Începând cu nr. 23, din 7-13 iunie, apar menționate, în paginile revistei, și numele membrilor Consiliului 22: Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Mihai Șora, Gabriel Andreescu, Sorin Antohi, Mihnea Berindei, Andrei Cornea, H.-R. Patapievici), Magda Cârneci publică un articol în care se referă la istoricul și obiectivele Grupului pentru Dialog Social (**GDS, o măsură a elitei românești**): „Când GDS a fost creat, pe 30 decembrie 1989, de către un grup de intelectuali apropiați prin opoziția lor fațășă ori implicită la regimul ceaușist, programul său era să creeze o «instanță de reflexie critică» asupra problemelor societății civile, atunci pe cale de survenire. Asemănător prin formulă cu Forumul Democratic din RDG ori cu Carta 77 din Cehoslovacia, Grupul pentru Dialog Social ar fi trebuit probabil să apară cu un deceniu sau cu câțiva ani înainte, dacă draconicele condiții din România ar fi permis-o. (...) GDS a apărut în aparentul vid politic din primele zile ale revoluției ca un fel de «dispecerat» moral și civic, prin care – în lipsa unor instituții potrivite – intelectuali cunoscuți încercau să structureze opinia publică, să-i ofere criterii de judecată și principii de acțiune, să dezbată căile posibile de evoluție politică, să intermedieze între grupuri sociale diferite etc.”.

□ Este anunțat laureatul premiului GDS pe 1994, Alexandru Zub.

6 ianuarie

● În nr. 1452 al „României libere” (director onorific Octavian Paler, director executiv Petre Mihai Băcanu, responsabil cultură Nicolae Prelipceanu), Nicolae Prelipceanu comentează volumul *Confesiuni violente* și trilogia romanească *Amfitrion* de Nicolae Breban, comentatorul notând, între altele, despre autorul acestor cărți: „Un autor dificil, care nu urmărește să-și fleteze

cititorii cu o lectură facilă, o persoană cu un orgoliu imens, ca să folosim propriul său epitet. A avut prieteni care i-au devenit dușmani, adepți care au alunecat pe pantă în jos, o nevastă care s-a sinucis. A fost redactor șef al «României literare», a fost membru în C.C. al P.C.R. și a demisionat public, de la Paris, s-a întors, a plecat... Cum a plecat?, s-au întrebat amicii și mulți i-au întors spatele. E cetățean român și german, trăiește la București și Paris, ca înainte de revoluție, publică aici și dincolo, este director al «Contemporanului. Ideea Europeană»”.

- În nr. 104 (an. III) al „Dilemei” (revistă apărută sub egida Fundației Culturale Române; director: Andrei Pleșu; redactor-șef: Elena Ștefoi; redactor-șef adjunct: Magdalena Boiangiu), George Pruteanu anunță că a descoperit *Un mare para-scriitor* („Cronica literară de tranziție”); este vorba despre Ion D. Sîrbu, ale cărui ultime două apariții editoriale (*Jurnalul unui jurnalist fără jurnal*, 1991-1993, Scrisul Românesc, Craiova, respectiv *Traversarea cortinei. Corespondență cu I. Negoitescu, V. Nemoianu, Mariana Șora*, prefată de Virgil Nemoianu, ed. îngr. de V. Nemoianu și Marius Ghica, Ed. de Vest, Timișoara, 1994) sunt prezentate sintetic. „În *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal* (un titlu cam sucit) și în corespondența cu Nego, Nemo și Mariana Șora iese din pagini un I.D. Sîrbu rabelaisian de gureș, jucăuș pe clapele limbii române ca un Mozart în care s-au dizolvat și niște Noica, Foarță, Regman, observator arhi-lucid a ceea ce se-ntâmplă în juru-i (textele sunt din anii '80), cititor și producător tenace de literatură română”. G.P. alcătuiește și o „listă” de viitoare teme de cercetare a acestei opere descoperite cu mult entuziasm după 1989: „Umorul filologic la I.D.S. ■ Viața cotidiană în plin ceaușism ■ Viziunea amară a lui I.D.S asupra calităților și defectelor nației românești ■ Fenomenologia puterii și a omului nou în comunism ■ Tehnici de codare anti-cenzorială în corespondența lui I.D.S” etc.

- În nr. 2 (serie nouă, an. V) din „Tribuna”, Cornel Munteanu comentează volumul lui Virgil Nemoianu, *Surâsul abundenței. Cunoașterea lirică și modelele ideologice la Șt. Aug. Doinaș* (Ed. Eminescu, 1994): „Virgil Nemoianu practică o asemenea critică de sistem, ideologică, în care epistema gnoseologică pentru poezia lui Doinaș devine principiu poetic, atât pentru detectarea raporturilor Eului cu Realul, cât și a structurilor imaginarului poetic, care construiește epistema respectivă. Pentru sfera poeziei, ideologicul devine model de organizare a lumii poetice, cale de cunoaștere lirică” (*Critica epistemologică*).

8 ianuarie

- În nr. 250 (an. IV) al „Adevărului literar și artistic” („săptămânal de cultură și atitudine” condus de Cristian Tudor Popescu, redactor-șef fiind C. Stănescu), Constantin Coroiu îi ia un interviu lui Ioan Holban („*Am aprins câteva becuri în «Salonul refuzaților»*”). Criticul se referă la activitatea sa

publicistică (conduce revista ieșeană „Cronica”) și la dezideratele sale literare (visează, spre exemplu, la o *Istorie* a literaturii). Interesează îndeosebi considerațiile sale în mult-discutata problemă a revizuirilor; Ioan Holban înțelege să trateze problema exclusiv axiologic: „O revizuire mi se pare absolut necesară, dar ea nu trebuie să se bazeze decât pe criterii estetice. Faptul că cineva, un român, a trăit în Franța sau în Honolulu și a scris în limba română nu înseamnă că este automat și valoros. În ce mă privește, despart biografia omului de cea a scriitorului, a operei acestuia. (...) Bursa valorilor literare nu este sensibilă la evenimentele din biografia scriitorului. Așa cred eu. Să dăm și un exemplu românesc mult invocat: Eugen Barbu. În ce măsură valoarea unor cărți ca *Groapa* și *Principele*, cota acestora, au fost sau vor fi influențate de colaborarea, reală sau numai bănuită, a lui Eugen Barbu cu Securitatea? (...) Compromisurile unui scriitor țin, repet, de biografia sa. Sigur, ele trebuie făcute cunoscute, ține de o informare corectă a publicului. Sau, ca să dau alt exemplu, faptul că Sadoveanu avea două mașini la scară pe vremea când părinții mei se îmbrăcau pe puncte, că avea vilă la Șosea și nu știu câte case prin țară ori că a fost președintele Marii Adunări Naționale și șef al breslei scriitoricești, că a făcut nu știu ce gesturi publice nu cred că a alterat cu ceva fibra operei sale ori a influențat în vreun fel nivelul de receptare a acesteia”.

9 ianuarie

● În primul număr pe acest an al „LA&I” („Litere, Arte, Idei”, supliment cultural al ziarului „Cotidianul”, din a cărui redacție fac parte Dan C. Mihăilescu, Tania Radu, Mioara Caragea, Elena Drăgușin, Victor Scoradeț), Dan C. Mihăilescu face un bilanț al anului literar și editorial 1994 (***Repetenți, poate că nu. Restanțieri, da!***): „Au început să se închege nu puține «direcții» ce reclamă abordarea sistematică: de la configurarea unei «biblioteci» de psihanaliză (peste zece apariții editoriale) la suita de «istorii» analiză globală – până la zecile de volume (multe debuturi) de poezie, provenind de la grupurile «Euphorion», «Poesis», «Nouăzeci», editurile Dacia, Cartea Românească ș.a.! Dar câte fenomene n-ar merita să fie focalizate și corelate analitic: literatura mistică și religioasă, instaurarea Securistului ca personaj central, luând locul activistului din romanele anilor '70 (foarte interesant va fi de urmărit linia de la Sălcudeanu la *Trahir*-ul lui Radu Mihăileanu și de la Lăncrănjan către Pavel Coruț, Mihai Sin, ori recentul roman *Fugarii*, de Tudor Alexander!), reluarea istoriei de la 1940 – obsesia identității naționale, relația ruralism/urbanizare, teoria falimentului democrației, corporatismul, «chestiunea israelită» – toate rămânând, cum se vede, tocmai bune pentru a debusola (a deturna?) astăzi precum în urmă cu cincizeci, o sută de ani!”. D.C.M. aduce în discuție și generația '80, invocând volume precum recent apăruta *Istorie* a lui Țeposu, antologia *Competiția continuă* realizată de Gheorghe Crăciun sau numere de

speciale dedicate fenomenului optzecist de publicații ca „Euphorion”, „Ramuri”, „Familia”.

11 ianuarie

● În nr. 1 al revistei „Luceafărul” (publicație apare sub egida Uniunii Scriitorilor și a Fundației „Luceafărul”, cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă; componența comitetului editorial: Laurențiu Ulici, director; Marius Tupan, redactor-șef; Eugen Uricaru, redactor-șef adjunct; Ioan Es. Pop, secretar general de redacție; Alexandru Spânu, redactor), Cornel Ungureanu schițează – pornind de la un recent volum al lui Nicolae Breban, *Confesiuni violente* – un portret în trei ipostaze al scriitorului (**Breban al treilea**): „Primul Breban a fost omul care a voit puterea și a avut-o, dar nu prin tipurile prin care se înscăunau voievozii culturali ai epocilor comuniste, ci prin operă. A fost romancierul cu cea mai mare viteză de creștere în cea mai bună perioadă a literaturii române contemporane. Între *Francisca* și *Animale bolnave*, romane ale unei binemeritate glorie, nu s-au scurs decât trei ani. Ani în care Nicolae Breban și-a mai publicat un foarte important roman: *În absența stăpânilor*. Primul Breban e autoritar, megaloman, tiranic, slujind destinderea nu numai prin cărți, ci și printr-o revistă remarcabilă: «România literară». Așa cum spuneam într-o carte mai veche, întâiul Breban e singurul prozator al anilor șaizeci care are romanul în sânge. Continuând o tradiție rebelă, a lui Dostoievski și Nietzsche, Breban e un ideolog paradoxal într-o epocă a paradoxurilor ideologice. Al doilea Breban, descăunatul, Nicolae cel fără de fotoliu, e într-adevăr un mare romancier. *Îngerul de gips*, *Bunavestire*, *Don Juan*, *Drumul la zid* sunt cărți mari care își așteaptă cititorii competenți, criticii capabili de fidelitate. (...) Scriitorul și-a găsit temele, subiectele, eroii, profunzimea. A rămas un profesionist al prozei. Vrea să fie prozator și atâta tot. Breban al treilea, postrevoluționarul, e un pic mai complicat. Omul și-a amintit de tinerețea sa revoluționară și socotește că ar trebui să devină actual. Conduce o revistă care se adaptează mai greu noilor vremuri. Editorialele sale reușesc să irite. Sunt bune? Sunt rele? Sunt legate de intenții care ne scapă? (...) Postrevoluționarul Breban participă la mai toate emisiunile televizate: e un interlocutor confortabil pentru toți. Înjură rar guvernul, președinția, nu pactizează cu extremele. Respectă regulile”. Volumul de convorbiri comentat este socotit „o carte ratată”, în special din cauza lui Constantin Iftime, cel care îl interviuează pe Breban: „Remarcabilul eseist nu e lăsat să vorbească. Interlocutorul nu știe să întrebe și nici să asculte. Și mai rău decât asta, nu știe mare lucru despre literatura română de azi. (...) Cum autorul interviului e de tot nesigur, cartea e plină de erori de toate calibrele”. □ Din acest nr. 1 al revistei, se reține și interviul luat lui Leo Butnaru, „**Înainte și în urma noastră – legenda lumii, ca o disperare a frumuseților**” (în cadrul rubricii „Interviurile

«Luceafărului»)). Autorul basarabean analizează, pe un ton sceptic, fenomenul postdecembrist al implicării politice a unei părți a scriitorimii: „Conștient și deinteresat, dintr-un imbold *sui generis* patriotic, unii dintre colegii noștri «au migrat» în politică provizoriu. Alții au emigrat într-acolo, rămânând, pare-se, în arealul politico-parlamentar pentru totdeauna. Cu regret, unii dintre ei, din mari idealști, din mari luptători pentru un ideal înalt, peste noapte și peste pragul parlamentului, au devenit mari materialști, amestecându-se de-a valma cu fripturiști, punându-se și ei pe căpătuială. Alții, onești și impuși de vânturi schimbătoare, s-au retras din viața politică. Mai ceilalți, revanșarzi întru rele și antiromânism, au luat loc printre agrarieni, modificând constituția în mod aproape sovietic”. Leo Butnaru mărturisește, apropo de poziția sa în chestiunea implicării scriitorului în politică: „Mă întrebi de ce nu sunt și eu acolo? Nu este obligatoriu să fiu și eu. (...) În ceea ce mă privește, în această problemă dihotomică scriitorul și politica, prefer să rămân învățacelul ascultător de Mircea Eliade care încă de acum șase decenii regreta că atât de multă energie creatoare este jertfită aproape pe nimic politicii”. În privința așa-zisei „afilieri” a unora dintre scriitorii basarabeni la tendința extrem-naționalistă sau politizată a „României Mari” și a unor scriitori ca Adrian Păunescu, L.B. păstrează o poziție echilibrată: „În primul rând, la Chișinău colegii noștri au făcut și lucruri importante pentru renașterea conștiinței naționale a basarabeanului. Sunt sigur că și astăzi ei pledează pentru reunirea românească. Însă înfrățirea lor, cum zici, cu exponenții spectrului sumbru al politicianismului post-comunist nu le-o pot explica eu, nefiindu-le hagiograf, ci aștept propriile lor confesiuni sau, barem, aş putea doar să le readresez întrebarea ta. (...) Cel puțin, din câte știu eu, pe timpul comuniștilor, colegii pe care îi vizează întrebarea ta nu erau înfrățiți cu cei de la putere. Astăzi, însă, în vremuri tulburi, uneori prea lăsăm paharul dezacordurilor să dea pe dinafară”.

● În nr. 2 al revistei „22”, Adrian Marino publică prima parte a unui text intitulat *Postfață la o reeditare*, cu referire la volumul său *!Ole! Espana*, apărut la Editura Aius din Craiova: „Sunt chiar uimit să constat că, ori de câte ori puteam, strecuram o insinuare, o rezervă morală, o ironie sau o comparație critică, în mod aproape involuntar. Astfel de texte se pot, într-un fel, chiar «psihanaliza», într-atât de apăsătoare și eficace era cenzura mentală a epocii. (...) Concluzia practică, imediată, era pe atunci de a «salva» tot ce se mai poate salva în condițiile date (considerate mult timp și aproape unanim ca iremediabile). (...) Adevărul este că am fost... «filat» pas cu pas. Am strecurat această idee de mai multe ori. Agentul CIA (?), ce se pretindea originar din... Cluj și care m-a însoțit în Canare. Fotografiat la coborârea din avion, la Madrid. Urmărit de o agentă, travestită în... călugăriță (pare o «invenție», dar nu este), ce s-a trădat în metrou prin unghiile sale... roșii etc.”. (A doua parte a articolului va apărea în nr. 3, din 18 ianuarie 1999.)

12 ianuarie

● În nr. 1-2 din „Contemporanul. Ideea Europeană” („revistă națională de cultură, politică și știință”, condusă de Nicolae Breban și finanțată de Ministerul Culturii; redactor-șef adjunct: Florin Sicoie; redactori: Magdalena Popa-Buluț, Gheorghe Grigurcu, Călin Căliman, Dorin Popa, Victor Scoradeț, Aura Christii, Octavian Soviany, Ovidiu Pecican, Augustin Frățilă; redactori-asociați: D. Țepeneag, Edgar Reichmann, Emmerich Schäffer), Ion Stratan publică un text hibrid, între poem și proză, intitulat **Zona**. □ În cadrul rubricii „Panoptikon”, Marcel Marcian face o evocare a lui Alexandru Vona, surprinzând și atmosfera cenaclului „Sburătorul” de după moartea lui E. Lovinescu. □ Începând de acum, și până la nr. 6, sunt publicate fragmente din scrierea lui Jacques Derrida, *Scritura și diferența*, în traducerea lui Ed. Pastenague (Dumitru Țepeneag).

● Inventariind diferite volume (re)editate recent din sau despre opera lui Eminescu (majoritatea subvenționate de Ministerul Culturii), Mihai Ungheanu vorbește, în nr. 224-225 din „Totuși iubirea” (director: Adrian Păunescu), despre o „repunere în drepturi” a marelui clasic (***Eminescu – Repunere în drepturi***). În opinia criticului, în diferite momente-cheie, opera eminesciană (publicistica în special, dar nu numai ea) ar fi fost contestată din punct de vedere politic; așa ar sta lucrurile și după 1989: „După Revoluție se reiau împotriva lui Eminescu acuzațiile formulate în anii optzeci, mai mult sau mai puțin deschis. Este etichetat din nou ca fascist, iar în cadrul universității bucureștene se promovează – chiar la facultatea de litere – «despărțirea de Eminescu». Ideea este că ne aflăm în fața unei figuri anacronice, care împiedică dezvoltarea literaturii române și a mentalității publice românești. Operația rămâne, ca și cea din anii cinzeci, ca și cea din anii optzeci, politică. Funcția de reper a operei și a direcției eminesciene este atacată frontal, în încercarea de a dezagrega una din structurile mentale cele mai solid clădite din cultura română. Pulverizarea ei ar aduce după sine pulverizarea sistemului de valori pe care l-a propus și l-a consacrat Mihai Eminescu”. □ Și în acest an, număr de rumăr, cei interesați de biografia lui Adrian Păunescu pot citi în revista „Totuși iubirea” „un roman-jurnal de Andrei A. Păunescu, cu personaje și întâmplări reale, 1985-1994”, intitulat ***Supraviețuirea lui Adrian Păunescu***.

13 ianuarie

● Nr. 1-2 (an. IV) din „Literatorul” (săptămânal de literatură și artă editat de Ministerul Culturii; cu un comitet director alcătuit din: Valeriu Cristea, Fănuș Neagu, Eugen Simion, Marin Sorescu, Gheorghe Tomozei; redactor-șef: Marin Sorescu; redactori șefi adjuncți: Lucian Chișu, Ion Cocora și Nicolae Iliescu; redactori: Radu Băieșu, Nicolae Diaconu, Andrei Grigor, Valerian Sava și Răzvan Voncu) cuprinde un grupaj intitulat ***Mihai Eminescu – 145 de ani de la naștere***. Dintre intervențiile aniversare amintim un text inedit al lui Edgar

Papu, *Eminescu într-o nouă viziune*, și comentariul, tot inedit, al Amitei Bhose, despre Eminescu și Tagore. □ Eugen Simion publică *În loc de bilanț literar*, articol în care inventariază, ca „evenimente” ale lui 1994: o „criză economică, criză morală, ofensiva grupurilor de interese în sfera culturii, edituri înfloritoare, edituri falimentare, un număr de cărți bune (îndeosebi din zona memorialisticii), multe traduceri proaste, literatură comercială, literatură religioasă, atacuri sub centură în presă, continuarea vânătorii de vrăjitoare în literatură, poate chiar înțepirea acestui proces”. Acest din urmă fapt s-ar întâmpla mai ales când „scriitorul român a avut îndelicatețea să moară”: „În acest caz el devine automat o pradă ușoară pentru pamfletarii, resentimentarii, retorii, limbușii și psihopații din revistele culturale. Îl apără cineva, azi, de pildă, pe Marin Preda de interminabilele și abjectele insulte ce se aduc memoriei sale? N-am observat, deși atâția oameni onorabili îmi comunică, în particular, indignarea lor cea mai sfântă”. Sunt notate și unele efecte neașteptate ale privatizării, cum ar fi „transformarea Casei Vernescu (sediul Uniunii Scriitorilor) într-un Cazinou româno-american sau româno-libanez”: „Am întrebat, odată, de ce o clădire de o valoare arhitecturală atât de pregnantă și cu o semnificație istorică binecunoscută, cum este Casa Vernescu, trebuie să fie transformată într-un Cazinou?! Am fost repezit cu brutalitate de unii colegi din conducerea Uniunii Scriitorilor și n-a lipsit prea mult să fiu admonestat ca om al Puterii. Căci numai un om al Puterii poate ridica asemenea chestiuni absurde. Continui, totuși, să cred că (...) este un act ilegal și rușinos”. E.S. are în vedere și „imensa criză morală care există în comunitatea intelectuală românească” de după 1989: „Nimeni nu vrea să asculte pe celălalt și îi respinge argumentele înainte de a le asculta. Dialogul a devenit pentru unele spirite subțiri o proastă, veche figură de stil. Totul depinde de portretul psihomoral pe care reușești să ți-l faci. Și, dacă nu ți-l faci tu, ți-l fac adversarii tăi. Cu această fantasmă vei circula, de aici înainte, prin lume. Orice ai face, orice ai zice. (...) Nu-i ușor să primești săptămână de săptămână ura lor mărunță și persistentă. Nu-i deloc ușor să-l vezi pe unul, ieri secretar de partid, azi regalist fanatic care-ți dă fără rușine lecții de etică. Și, ca lecția să fie cât mai convingătoare, începe prin a te numi omul puterii și, dacă lucrurile nu merg cum trebuie și tu ai obrăznicia să persisti în ale tale, pune pe demolatorii de serviciu (gen Grigurcu) să-ți conteste nu numai valoarea morală, dar și valoarea critică...” (■ În nr. 3, din martie 1995, al revistei „Familia”, Gheorghe Grigurcu, invocat de Eugen Simion spre finalul intervenției sale, va răspunde *Lamentații[or] criticului*. Astfel, în articolul din „Literatorul”, am avea, potrivit lui Gh. G., „un savuros fragment din însăși personalitatea autorului său, fermentată aidoma brânzeturilor pretențioase, înfățișată într-un lucitor galantar academic și – ce mai încoace și încolo! – oficios. Luați, gustați, acesta este trupul meu, aceasta e cariera mea!”. În opinia lui Gh.G., „vânătoarea de vrăjitoare” ar fi „specialitatea senatorilor-poeti, prieteni ai d-

sale, ca și a unor proaspeți «apolitici»”; nu se dau mai multe amănunte. Cât despre Marin Preda, Grigurcu își menține părerile, „deoarece observațiile asupra scăderilor morale și, consecutiv acestora, estetice ale autorului *Moromeților*, care pun în chestiune, ba, mai exact, fac intenabilă calitatea sa de paradigmă etică, vizează realități incontestabile”, așa cum au afirmat și „comentatorii cei mai cunoscuți care au exprimat rezerve față de Marin Preda: I. Negoșescu, Monica Lovinescu, Alexandru George, Adrian Marino, Cornel Regman, Barbu Cioculescu, S. Damian, Ion Bogdan Lefter”.

- În „Dilema” (nr. 105), Marius Oprea publică prima parte a unui amplu articol intitulat *Scritorii și Securitatea*. (Alte episoade vor fi publicate în numerele: 107, din 27 ianuarie; 110, din 7 februarie și 119, din 21 aprilie.)

15 ianuarie

- Un juriu alcătuit din Daniel Dimitriu, Mircea Martin, Marian Papahagi, Lucrețiu Ulici, Cornel Ungureanu îi acordă lui Petre Stoica Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu” (cf. „România liberă”, nr. 1460, 16 ianuarie).

- În „Adevărul literar și artistic” (nr. 251), Emil Manu face o *Propunere pentru o reeditare: „Frunzele nu mai sunt aceleași” de Mihail Villara*, iar istoricul literar Teodor Vârgolici publică un studiu intitulat *Eminescu în viziunea epică a lui E. Lovinescu*.

16 ianuarie

- Într-un grupaj intitulat *Alința Civic-Liberală între fuziune și destrămare*, în nr. 11 din ziarul „Cotidianul” se pot citi interviuri cu liderii sau reprezentanți ai mișcării civice sau liberale: Nicolae Manolescu, Mircea Ionescu-Quintus, Nicolae Cervenii etc. N. Manolescu se teme de destrămarea alianței („Destrămarea ei este cel mai iminent pericol. Nu spun că asta ar fi o realitate, dar este un pericol”) și nu are încă obiective electorale (nici el, nici formațiunea pe care în curând o va conduce); pentru Mircea Ionescu Quintus și PNL candidatul este Emil Constantinescu etc.

18 ianuarie

- Într-un interviu acordat lui Marius Tupan („*O modalitate de recunoaștere a valorii*”, „Interviurile «Luceafărului»”, „Luceafărul”, nr. 2), poeta Daniela Crăsnaru, care este și președinta Consiliului Național al Partidului Național Liberal, explică motivele retragerii sale din Parlamentul României: „N-am convins pe nimeni de nimic. Pentru că nimeni nu dorea (sau mai rău, nu putea) să se lase convins. O mișcare sterilă de vorbe, fără eficiență practică. Mai ales pentru un scriitor e teribil de dezonorant și umilitor să vorbească unei săli de surzi, pentru care a fi scriitor însemna în '90-'91 a fi destabilizator, vânzător de țară, tăietor de frunze la câini, ce mai, un rău. M-am retras din lipsa unei eficiențe care n-avea șanse să apere nici măcar sentimentul zădărniceii. Ce s-a

ales de proiectul legii culturii scrise? Nimic”. În ceea ce privește numărul destul de mare de scriitori aflați în Parlament, lucrurile ar fi mai complicate, deoarece ar conta, mai degrabă, diferitele „culori” politice pentru care optează aceștia: „Degeaba sunt 30. Funcționează aceeași aritmetică parlamentară, care le proiectează discursul în neant. Pot fi și 300. Depinde în ce parte sunt. Cei care sunt în tabăra puterii, ajung să spună, cum au și spus (deh, disciplină de partid) că bugetul culturii e arhisuficient. Și tot așa, în legătură cu toate problemele conexe domeniului. Scriitorii din Parlament sunt acolo în calitate de *oameni politici* și fac politica partidului lor”.

• În nr. 1 al „României literare” (revista editată de Fundația „România literară”, cu sprijinul Uniunii Scriitorilor, a omului politic Ion Rațiu și a Fundației Soros pentru o societate deschisă; director: Nicolae Manolescu; director adjunct: Gabriel Dimisianu; redactor-șef: Alex Ștefănescu), într-un articol intitulat *Spălarea cu furtunul a statuii lui Eminescu* (la rubrica „Actualitatea”), Alex. Ștefănescu se referă la unele dintre aspectele receptării operei și personalității eminesciene de după al Doilea Război Mondial: de la recitirea trunchiată, după grila realismului socialist, din anii ’50, la aceea cu accente naționaliste de sub dictatura ceașistă și, în fine, la cea postdecembristă. Criticul deplânge unele accente melodramatice, sesizabile mai ales în discursul basarabean referitor la poet: „După 1989, pe podurile de flori de peste Prut (...) sosesc noi transporturi de prost gust, noi valuri de sacralizare primitivă a lui Eminescu. Este adevărat că basarabenii au o scuză istorică pentru modul neliterar în care îl tratează pe poet; ei au făcut de-a lungul anilor din opera eminesciană un stindard al supraviețuirii etnice și un stindard – mai ales atunci când lupta este disperată – ajunge să fie fetișizat”. De altfel, în opinia criticului, acest mod de receptare s-ar extinde, parțial, și în România: „Când se vorbește, azi, despre Eminescu la TVR, în toate apartamentele din țară răbufnește un aer de «Cântarea României», care îi înviorează, ca oxigenul, pe intelectualii PDSR, în timp ce pe intelectuali îi face să deschidă ferestrele”. □ Gheorghe Grigurcu intervine din nou pe tema revizuirilor literare (*Între revizuire și „consens”*): „Unii refuză revizuirea s-ar zice că dintr-un sentiment caritabil, dintr-un avânt al «înțelegerii», al «concordiei». La ce bun să ne mai «certăm», dacă ne putem «înțelege»? Nu e loc pentru toți? (În realitate, nu e vorba de loc, ci de locuri: unele mai avantajoase, altele mai puțin, iar altele de-a dreptul păguboase). O enormă deriziune stă pitită astfel în spatele unei retorici a «armonizării». (...) Nostalgicii vechiului regim se bosumflă când aud de revizuire, ca și când li s-ar reduce o rentă viageră. La fel, cei care au tras foloase de pe urma «orânduiri» socotite defuncte. Să supraviețuim cu toții, par a ne îndemna asemenea bravi concetățeni, cei răi sub pavăza celor buni, cei autentici sub pavăza inautenticilor ș.a.m.d. Să ne îmbrățișăm pentru a-i scoate basma curată pe nevrednici, pentru a-i aduce pe nevolnici, pe ei în primul rând, la țărnul pașnic al unei mări furtunoase, în largul căreia atâția oameni de bună

conștiință au fost și mai sunt părășiți. (...) Nu degeaba restaurația (inclusiv aripa ei culturală) și-au pus mari speranțe în «consens». «Consensul», adică un statu quo paradiziac pentru cei au apucat a se așeza în fruntea bucatelor. «Consensul», adică ștergerea cu buretele a vinovățiilor, iertarea răului de rău, a mediocrității de mediocritate, fără nicio câință și nicio distincție, într-un automatism cinic al reintegrării într-un nou ciclu ce n-ar putea fi decât vicios, precum precedentul. La ce bun revizuirile sacrificiale, când există consensul recuperator?” Grigurcu se referă, polemic, și la unele poziții mai puțin vehemente pe această temă, precum acelea ale lui Eugen Negrici (*Care revizuire?*, „România literară”, nr. 36, 1994, v. *supra*) sau Mircea Iorgulescu (dintr-un interviu din „Adevărul literar și artistic”, nr. 235, 236/1994). La cel dintâi descoperă „o atitudine gravă, atât de gravă încât consună cu discursul frontului conservator cunoscut, de la acad. E. Simion până la publiciștii furibunzi ai foilor național-comunismului «în libertate»”; la al doilea, un „limbaj teatral-sofistic”, întâlnit, și acesta, tot „în paginile «Literaturului», ca și în genere, ale presei ce sprijină, mai fățiș ori mai pe ocolite, puterea actuală, până la varianta cea mai rău famată, extremistă”. Polemica cu Mircea Iorgulescu va continua de-a lungul acestui an, v. *infra* 27 ianuarie-2 februarie, martie-aprilie („Jurnalul literar”), aprilie („Dreptatea”). Pentru alte opinii în privința „consensului”, v. *infra*, 25-31 ianuarie

● Într-un articol din revista „22” (nr. 3), *Un vis împlinit*, Mihai Zamfir salută apariția antologiei lui Iordan Chimet, *Dreptul la memorie*, pregătită încă din anii '70, interzisă de cenzură în 1976 și apărută, în fine, în 1992-1993. Cele patru volumele ar cuprinde, în special pentru epoca interbelică, „principalele contribuții ale gânditorilor, savanților și artiștilor români privitoare la doctrinele secolului nostru și poziția spiritului românesc în raport cu ele”. Ca punct slab al antologiei, Mihai Zamfir observă că, „o dată cu volumul al treilea, cartea devine oarecum confuză, fără unitate internă evidentă, adunând texte de valoare inegală”.

20 ianuarie

● Din nr. 1 al revistei timișorene „Orizont” (Mircea Mihăieș, redactor-șef, Cornel Ungureanu, redactor-șef adjunct, Adriana Babeți, Viorel Marineasa, Daniel Vighi – redactori), reținem interviul cu Laurențiu Ulici, președinte interimar al Uniunii Scriitorilor: „*Cred în șansa Uniunii Scriitorilor*”. Criticul trasează o serie de obiective ale instituției: „Să contribuie (...) la grăbirea legii dreptului de autor, lege vitală pentru profesioniștii literaturii și ai celorlalte arte, să asigure, prin editura Cartea Românească, permanența fluxului editorial dedicat literaturii române contemporane, să restabilească, prin fermitatea și consecvența atitudinilor sale, prestigiul scriitorului român și să încerce resolidarizarea breslei întru apărarea demnității profesionale și sociale. Pe de altă parte, să pună la punct un sistem eficient de protejare a membrilor săi, să

identifice noi surse de finanțare a programelor specifice și să amelioreze climatul literar de pe întreg teritoriul țării, prin continuarea procesului de descentralizare. Toate acestea depind însă de măsura în care va fi abandonată mentalitatea paternalistă de odinioară și de măsura în care membrii Uniunii vor dori, vor ști și vor putea să se adapteze noilor realități ale societății românești care nu mai lasă loc pentru ideea că o Uniune de creatori e un fel de sac care are datoria să dea, indiferent dacă primește sau nu, fără ca primitorii să aibă, la rândul-le, vreo obligație de a-l umple...” □ Numărul este dedicat lui Emil Cioran; sunt publicate o serie de texte ale scriitorului, însoțite de unele comentarii. Astfel, interviul acordat în 1986 lui Michael Jakob („Magazine littéraire”, decembrie 1994) apare fragmentar, cu titlul *Lecții de înțelepciune*, în traducerea Rodicăi Boda; de asemenea, sub genericul *Epistolar*, sunt publicate 7 scrisori către Arșavir Acterian din perioada anilor 1972-1986 (în traducerea Danielei Lițoiu). □ La rubrica „Viața mea e un roman”, Viorel Marineasa îl evocă pe scriitorul optzecist Gheorghe Ene (*Cenacliada*).

● Volumul de versuri *Mountolive* al lui Dan Laurențiu este comentat de Eugen Simion în nr. 3 din „Literatorul” (*Suferința și păcatul*). Ar fi vorba de „o poezie religioasă autentică, despovărată de orice fast, o confesiune în care, din loc în loc, străbat vagi accente rilkeene și un număr rezonabil de versete biblice”, dar și „o imensă oboseală, un stăruitor sentiment al zădărniceii trec prin aceste poeme programatic *umilite* pentru a cuprinde mai bine o suferință ce refuză până și puterea de seducție lirică”. □ Într-un articol intitulat *Revizuirea revizorilor*, Răzvan Voncu amendează inițiativele (sau imperativele) revizioniste din perspectivă est-etică; argumentul este că acestea ar contraveni procesului eminentemente incontrollabil al receptării literare: „Ceea ce uită (dacă au știut vreodată) noii demolatori este că ierarhia literară e un fapt obiectiv și subiectiv în egală măsură. Este un fapt obiectiv întrucât ea nu este stabilită de o instanță anume, printr-o decizie cu putere de lege, ci este rezultanta acțiunii tuturor factorilor care concură la ceea ce Roland Barthes numea instituția literară (vezi încheierea din *Sur Racine*), printr-o operațiune necontrolată și, mai ales, necontrolabilă. Ea scapă, așadar, oricărei presiuni oficiale, cu atât mai mult cu cât reprezintă o imagine virtuală, actualizată sub forma unei imagini reale la nivelul fiecărui subiect participant la actul literar. Fiecare cititor (fie el mediu sau profesionist) își are propria sa ierarhie literară, raportul dintre ierarhia individuală și cea colectivă fiind similar celui din vorbire și limbaj, așa cum este el descris în lingvistica structurală. Ca atare, cu toate eforturile (penibile, dacă ne gândim că Gheorghe Grigurcu a scris peste 30 de articole împotriva lui Nichita Stănescu!) ale demolatorilor, ierarhia literară acreditată înainte de 89 va rămâne în picioare. Iar dacă se va modifica, va fi doar în sensul recuperării scriitorilor interziși din diferite motive, nicidecum prin excluderea altora”. □ Din acest nr. 3 al „Literatorului”, semnalăm și un articol al lui Petru Poantă despre *Receptarea critică a lui Liviu Rebreanu*.

21 ianuarie

● Detalii despre Uniunea Scriitorilor sunt oferite de C. S.[tănescu], în relatarea sa din nr. 1468 al ziarului „Adevărul” (*Intrat în plină campanie electorală, dl. Laurențiu Ulici pretinde că Uniunea Scriitorilor e proprietarul străzii Vatra Luminoasă!*): „De la dl. Laurențiu Ulici, vicepreședintele Uniunii, am auzit că nicio secție din București (poezie, proză, dramaturgie, traduceri, critică) n-a fost *legal constituită* și nici n-a desfășurat vreo activitate! ■ Partidul de guvernământ sponsorizează Uniunea Scriitorilor cu o sută de milioane de lei. ■ Dl. Alexandru George propune excluderea titlaturilor pompoase, ca «președinte», «președinte de onoare» etc. și înlocuirea lor cu «secretar general-delegat». Pe vremea comunismului, Beniuc era pus să stea lângă Hrusciiov, iar Zaharia Stancu lângă Gheorghe Gheorghiu-Dej. (...) Cumulul de funcții a fost puternic demascat de dl. Al. George: nu poți fi președinte și, în același timp, director de revistă. Cea mai dureroasă moștenire este, la Uniunea Scriitorilor, *permanența omului în funcție*, dându-i astfel libertatea de a folosi funcția ca pe o moșie personală. Exemplul invocat a fost al d-lui Nicolae Manolescu, care, prin abuz, ar fi transformat «România literară» în gazetă personală, punându-și redactorii să-i atace pe adversarii domniei sale”. Uniunea Scriitorilor își propune și „*recuperarea patrimoniului*”: sunt menționate clădirile primăriei Bușteni, Casa Monteoru, strada Vatra Luminoasă (donație din partea lui Carol al II-lea) etc.

23 ianuarie

● În nr. 247 din „Țara”, directorul publicației, Fănuș Neagu, publică un articol intitulat *Dor*, în care se referă, în binecunoscutul stil metaforic, la un spațiu matrice pentru proza sa: „Bărăganul e un cer purtat pe umeri de zeii înfrânți, într-un timp străvechi, din marile războaie cu fluturii de la Moldova, care au năvălit de peste Siret să-și coloreze aripile cu ochi de lumină necunoscută lor. Prin Bărăgan trece osia lumii, fiindcă începutul și durata tuturor lumilor trece prin spicul unui fir de grâu. Bărăganul e, poate, cea mai lungă călătorie a unui gând cuprins de dorul de-a cânta. Bărăganul e o torță fără de popas. Iar pentru mine poarta de intrare în eternitatea bucuriei”. Partea a II-a a textului va apărea în nr. 248 (30 ianuarie 1995). De altfel, în acest an, scriitorul pare a renunța la pamfletul politic, preferând să scrie poeme în proză; iată câteva dintre ele: *Închipuind grădini*, în nr. 251, 20-26 februarie; *Valea Oltului*, nr. 252, 27 februarie-5 martie și, pe parcursul lunii aprilie, o serie de *Note de drum din Israel* (nr. 257, 3-9 aprilie, *Cămila cu două aripi*; nr. 258, 10-16 aprilie, *Poinsiana*, nr. 259, 17-23 aprilie, *Galileea și Ghenisaret*; nr. 260, 24-30 aprilie, *Lumina lumii*).

25 ianuarie

● Chestiunea „consensului” (v. *supra*, 18 ianuarie), dar și unele dintre argumentele lui Gheorghe Grigurcu revin și în editorialul lui Nicolae Manolescu

din nr. 2 al „României literare”, punctul de pornire fiind de astă dată emisiunile lui Iosif Sava (*Dl. Iosif Sava față cu reacțiunea*): „Părerea mea este că nu ne putem pune speranțe în consens, câtă vreme «jocul» are aceiași protagoniști iar distribuția rolurilor nu se schimbă. Cu M. Ungheanu sau Nicolae Dan Frunteletă în guvern, despre ce fel de schimbare poate fi vorba? Dl. Sava nu dorește să stăruim asupra «colaboraționismului» lui Nichita Stănescu. Autorul *Elegiilor* a fost un poet minunat, nu e așa? (...) Un duh al împăcării coboară, în reveriile televizate ale dlui Sava, peste lumea culturală românească din epoca de tranziție. Iar aceia care îl privesc cu neîncredere nu pot fi decât niște reacționari. Ca mine, de exemplu, tot mai perplex văzând săptămânalele prestații ale d-lui Iosif Sava față cu reacțiunea”. (■ În replică, o notă semnată „Interim”, în „Adevărul literar și artistic”, nr. 254, 5 februarie 1995, la rubrica „Revista revistelor culturale”, schimbă perspectiva asupra chestiunii „consensului” și mai ales a „colaboraționismului” lui Nichita Stănescu: „Criticul respectiv nici nu-i trece însă prin minte că, stăruind asupra «colaboraționismului» practicat de Nichita Stănescu (în forme pe care nimeni până acum, nici măcar aprigul Gheorghe Grigurcu, nu le-a putut dovedi!), s-ar putea ca să vină vorba și despre propriul său colaboraționism, nu tocmai de nedovedit. Nu, el iese din discuție, este mai presus de orice îndoială la acest capitol...” ■ „Criticul respectiv”, adică Nicolae Manolescu, revine asupra chestiunii „consensului”, cu alte exemplificări, în editorialul său din nr. 4 al „României literare”, v. *infra*, 8 februarie 1995). □ În cadrul rubricii intitulată „O carte în dezbatere”, este analizat volumul *Peisaj critic (I)* al lui Gheorghe Grigurcu; semnează: Gabriel Dimisianu, *Un critic pentru care ceilalți critici există*; Cornel Moraru, *Conștiința critică*; Alex. Ștefănescu, *Niciodată tern, niciodată convențional, Lanțul slăbiciunilor*; sunt oferite (sub semnătura I[oanei] P[ărvulescu]) și o serie de date bio-bibliografice. În opinia lui Gabriel Dimisianu, „portretele de critici din *Peisaj* sunt clădite în jurul unei dominante, de unei trăsături de bază, repede intuită și enunțată la începutul articolului, uneori chiar din titlu”; astfel, „Edgar Papu e «o conștiință barocă», Adrian Marino: «un fals mizantrop», M. Nițescu (uitatul, de pe când trăia, M. Nițescu): «un francțiror», Al. Piru: un «homo duplex», Nicolae Balotă: «un umanist», Lucian Raicu un exponent al criticii «ca iubire pură», Nicolae Manolescu: «un colonizator», Alexandru George: «un matein dificil» etc.”. □ Marta Petreu oferă probe pentru sursele folosite, mai mult sau mai puțin abuziv, de Nae Ionescu în lucrarea sa *Metafizica*: mentorul criterioniștilor ar fi preluat, după unele scrieri de Jacques Chevalier, diferite informații sau ar fi reformulat pasaje din opere ale lui Henri Bergson sau Evelyn Underhill (*Nae Ionescu – prin subteranele „Metafizicii”*). Totodată, Marta Petreu se ferește să facă vreo referire la ideologia lui Nae Ionescu. □ Intervenția generează un șir de reacții, consemnate în nr. 6 al „României literare”, din 22 februarie 1995, sub genericul „Polemici cu Marta Petreu”. Supozițiile despre paterni-

tatea unor dintre scrierile de circulație universitară ale lui Nae Ionescu derutează publicul românesc, cu atât mai mult cu cât mentorul criterioniștilor făcea parte dintre numele recent „recuperate”. ■ Socotim necesare unele scurte precizări despre recitirea și receptarea criterioniștilor, deoarece, în opinia noastră, este una dintre cele mai dilematice din epocă: avem surpriza de a descoperi că aceste cazuri – aici, cel al lui Nae Ionescu – nu sunt discutate în sine, prin raportare la contextul interbelic care le-a generat, ci sunt oarecum „manipulate” pentru a fi înscrise în aceeași coregrafie ideologică în care dansează „anticomuniștii” și „comuniștii” – sau „dreapta” și „stânga”. Astfel, primii consideră că prin insistența asupra derivelor ideologice ale lui Nae Ionescu s-ar escamota, în fapt, chiar un proces al comunismului, distrăgându-se atenția publicului prin referiri la ideologia de dreapta – pentru a fi dată uitării cea de stânga. Numeroși critici și publiciști se simt ispițiți să pună în balanță cele două culpe – intelectuali care au îmbrățișat extrema dreaptă/ intelectuali siliți să evolueze într-un regim de extrema stângă –, pentru a le stabili, comparativ, gradul de gravitate. Pe de altă parte, și prin astfel de intervenții, începe să se contureze o linie de „dreapta” în publicistica românească postdecembristă – segmentată, până acum, la un nivel oarecum primar, cu doi poli Putere/opoziție. Discuția despre criterioniști capătă în acest an un plus de consistență și prin apariția volumelor lui Z. Ornea, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească* – se considera că oferă o perspectivă „de stânga” asupra cazului – și Adrian Marino, *Pentru Europa. Integrarea României. Aspecte ideologice și culturale*, care sancționa exemplul criterioniștilor, cu referiri la Cioran și mai ales Noica. Pentru raportarea la cazul Nae Ionescu (și al discipolilor), indicăm câteva trimiteri din *Cronologia* de față, sperăm suficiente: 1995 – 27 martie (Andrei Pleșu), 31 martie-6 aprilie (George Pruteanu), 10-16 mai (Virgil Nemoianu, „România literară”), 28 iunie (Alexandru George), 30 iulie (C. Stănescu), 3-9 mai (dezbateri în „România literară” despre volumul lui Ornea), 2-8 iunie (Radu Cosașu), 30 iunie-6 iulie (nr. „Dilema” dedicat lui Nae Ionescu), 21-27 iunie (Dan C. Mihăilescu), 12-18 iulie (Z. Ornea, „România literară”), 26 iulie-1 august (Gabriel Dimisianu, în „22”), 16-22 august (Gheorghe Grigurcu), august-septembrie (Valeriu Cristea, „Caiete critice”), 11-17 octombrie (H.-R. Patapievici, în „22”), octombrie (Gheorghe Grigurcu, în „Apostrof”), 6-20 decembrie (convorbire Iosif Sava-Gabriel Liiceanu, în „Cotidianul”), 29 decembrie-4 ianuarie (Z. Ornea) etc.; 1996 – 30 octombrie-5 noiembrie (Gheorghe Grigurcu, „România literară”), 27 noiembrie-3 decembrie (polemica Gheorghe Grigurcu – Nicolae Manolescu „România literară”), noiembrie (Monica Lovinescu, „Convorbiri literare”). ■ Revenind la nr. 6 al „României literare”, în această chestiune (articolul Martei Petreu fiind în genere contestat și autoarea uneori admonestată) se pronunță: Teodor Baconsky, *Contra-istoria unui plagiat* („diabolizarea” dreptei dinspre stânga), Ion Militaru, *Trăirea ideilor*, Adolf

Crivăț-Vasile, *Împotriva lui Nae Ionescu*. După Baconsky, intențiile Martei Petreu ar fi denigratoare și abil orchestrate ideologic, ilustrând o anumită poziție sesizabilă în publicistica postdecembristă: „Foiletonul calomnios al d-nei Marta Petreu (...) ilustrează din păcate o tendință mai amplă și semnificativă prin acumulare. Știu că – devitalizată de pe urma comunismului – cultura noastră postdecembristă se consolează cu zgomotoasa modă a «revizuirilor». Asistăm efectiv la un fel de seism axiologic, la o reformulare a criteriilor și la o redefinire a ierarhiilor care pot fi utile mai cu seamă atunci când nu încurajează resentimentele nedigerate sau frustrările tardive. (...) Ceea ce nu înțeleg este de ce o serie de intelectuali care *se situează în continuare la stânga* (deși se vor anticomuniști) diabolizează impertinent marile nume ale culturii interbelice și implicit *principiile dreptei creștine*. Ce vedem? În loc să-și focalizeze atenția critică asupra distorsiunilor proletcultiste, în loc să denunțe farsa culturii de masă și să studieze preistoria atee a marximului, dumnealor își consumă energiile cu «demitizarea» lui Nae Ionescu, Lucian Blaga sau Constantin Noica! În vreme ce sechelele mentalității comuniste se traduc zilnic prin probe abundente de incultură și diletantism, în vreme ce reducățiile partinice se substituie în continuare judecăților autentice și deși ne lamentăm unanim pe tema «restaurației», domniile lor nu încetează să ne spună că «socratismul» lui Petre Țuțea a fost un simplu pseudonim al sterilității, că Blaga se inspirase abuziv din Leo Frobenius sau că Nichifor Crainic nu citise suficientă mistică renană”. ■ În opinia lui Ion Militaru, gestul Martei Petreu ar fi tot reprobabil, mai ales că ar fi și editat o parte din scrierile lui Nae Ionescu: „Nu știa Marta Petreu de acest plagiat de pe când îngrijea de editarea prelegerilor lui Nae Ionescu? Dacă nu știa, este scuizabilă editarea. Dacă știa, atunci de unde creditul editării unui plagiator?”. Nici din punctul de vedere al lui Ion Militaru nu ar fi vorba despre un plagiat, datorită înseși formulei de filosofie a lui Nae Ionescu: „Într-adevăr, o filosofie care mizează totul pe trăirea ideii, pe prezentul ei, nu mai poate fi în fidelitate cu sine odată ce acceptă așternerea pe hârtie, gândul viitorului ș.a.m.d.” □ Citind aceste intervenții, Nicolae Manolescu simte nevoia, în editorialul său din acest nr. 6, să facă unele observații *În jurul unui plagiat*: „Toți trei autorii replicilor comit aceeași confuzie: între filiație (care ține de idei) și plagiat (care ține de text). Nimeni nu contestă faptul că ideile circulă liber și că originalitatea absolută este imposibilă. Dar întreaga teorie cu care, de pildă, dl. Baconsky își începe articolul este falsă. «Nu scriem decât pentru că am învățat să ne citim predecesorii», afirmă d-sa. Are, în această singură privință, dreptate. Doar că deplasează problema din câmpul textual în acela ideatic. Orice om de știință care scrie are la dispoziție două mijloace de a arăta că și-a citit predecesorii: indicarea sursei și ghilimelele. Absența și a unora și a celorlalte din cursul de metafică al lui Nae Ionescu îl aruncă în mod indubitabil în sfera plagiatului. Nu se mai poate vorbi de filiație, înrâurire sau intertextualitate. Metafizicianul

român s-a folosit de cuvintele, de formulările și de frazele Evelyni Underhill”. N.M. respinge ca neavenite și comentariile ideologice ale lui Baconsky: „(...) nu sunt la obiect constatările dlui Baconsky despre diabolizarea dreptei creștine de către înclinațiile de stânga ale unei părți din intelectualitatea actuală. Și ce sens are să reproșezi unui articol despre Nae Ionescu faptul că nu s-a consacrat «distorsiunilor proletcultiste»? «Demitizarea» marxistă și atee a lui Nae Ionescu – ieri sau azi – poate fi, la rigoare, o realitate. Dar dna Petreu se referă la un plagiat, care rămâne plagiat chiar și în condițiile tratamentului ideologic tendențios al lui Nae Ionescu de către criticii lui de stânga”. □ În sprijinul Martei Petreu vine și Z. Ornea, în nr. 109 (10-16 februarie) al „Dilemei” (*Nae Ionescu și plagiatul*). Z.O. se abține să facă vreun comentariu despre ideologia năistă, precizând că această chestiune a plagiatului era cunoscută de unii dintre contemporanii eseistului (sunt citați Mihail Sebastian și Camil Petrescu). □ Dan Stanca are o poziție specială în chestiunea plagiatului lui Nae Ionescu: „Plagiatul, trebuie precizat, nu se realizează, dacă se realizează, decât în literatură. (...) Lucrurile se schimbă, însă, din momentul în care nu mai este vorba de literatură, ci de gândire. Poți să furi cuvinte, dar nu poți să furi idei. Ideile nu sunt proprietatea nimănui, ele, dacă sunt cu adevărat idei și nu concepte, ele, ca atribute divine, dau configurația unei epoci, o însuflețesc, crează acei vectori prin care ia ființă o generație intelectuală. (...) La urma urmei, nu văd de ce Nae Ionescu era obligat s-o amintească pe Evelyn Underhill în cazul în care ar fi știut de ea”. (*Obsesia proprietății intelectuale*, în „Luceafărul”, nr. 6, 15 februarie, „Atitudini”). ■ Ceva mai târziu (în „România literară”, nr. 14-15, 19-25 aprilie, „Polemici”) intră în polemică și Gheorghe Grigurcu. Propriu-zis, criticul nu se pronunță despre acest caz, ci, pornind de la intervenția lui Teodor Baconsky, expune *Alte opinii în legătură cu revizuirile*: „Mai întâi am remarca faptul că revizuirile nu constituie o «modă» și încă una «zgomotoasă», ci o necesitate, decurgând din însăși starea de «devitalizare» a culturii noastre, subjugate de comunism. (...) De ce ar fi necesară o opțiune între un obiectiv și altul? Oare spațiul disputelor culturale e atât de limitat? (...) Putem tot atât de bine (și concomitent) a ne ocupa și de «distorsiunile proletcultiste» și de Nae Ionescu, și de «farsa culturii de masă» și de Lucian Blaga, și de «preistoria atee a comunismului» și de Constantin Noica. (...) Avem încredințarea că Nae Ionescu, Lucian Blaga, Constantin Noica sunt stâlpi ai cetății eterne a spiritului nostru. Tocmai de aceea ei n-au nevoie de o gradă pretoriană în postumitate, de o «pază» de niciun soi. (...) Să-i lăsăm pe marii noștri bărbați să se lupte în răstimpuri cu îndoiala precum Iacob cu îngerul! Să nu-i dădăcim! Să nu căutăm a-i «ocroti» la modul derizoriu!”.

● Din nr. 4 al revistei „22” reținem interviul pe teme exclusiv politice acordat de Nicolae Manolescu Rodicăi Palade: *Cu Nicolae Manolescu despre fuziunea liberală, UDMR, compromisul tehnic, raporturile României cu*

Republica Moldova. □ În cadrul rubricii sale, „Cronică de carte”, Dan C. Mihăilescu scrie despre *Stigmatul românesc, encore&again* (continuarea în nr. 5, 1 februarie), pornind de la volumul lui Sorin Antohi *Civitas Imaginalis. Istorie și utopie în cultura română* (Editura Litera, 1994). Criticul insistă asupra modului în care este tratat „cazul Noica”, făcând și o pledoarie pentru reconsiderarea lui: „Execuția e dură, de la cele mai mici (preluările lui Noica din teoriile lui Mircea Vulcănescu, minimalizarea cu schepsis a lui Heidegger, unele dovezi de etimologism fistichiu, ipocrizia etc.) până la cele mari vizând «tovărășia de drum», cauționarea ceaușismului din rațiuni naționaliste. Câteva mostre: «nu cumva retardarea maestrului fusese dată de la început?»; «filosoful devine anexă prestigioasă a propagandei»; «de nimic justificată speranță că, la nivel superior, o inefabilă epoptie va transmuta opresiunea în 'deschidere'», «strania și ridicola pretenție că din graiul 'cu îndemnuri pentru vite' s-ar putea izvedi cuvinte mai potrivite decât cele conținute în alte limbi» etc. (...) Știm cu toții ce i se poate reproșa acelui Noica din ultimii ani, când a exasperat întreaga suflare culturală cu tifla dată civilizației occidentale. Dar mai știm (fie vorba între noi) că odată ieșiți din 1989 și coborâți printre intelectualii occidentali, am cam sfârșit prin a-i da dreptate lui Noica... (E o discuție cu viitor aici). Pe de altă parte, comic este că, oricât de mult l-ar mostra pe Noica noua eseistică moldavă – și nu numai – fapt e că însăși uriașa înzestrare culturală a generației '80 este o dovadă a «ne-limitelor închiderii». Că ne place sau nu, trăirea atât de incandescentă a ideilor, febra sincronizantă, tensiunea morală au fost un apanaj al esticului”. □ Suplimentul revistei, „22 plus”, care apare odată cu acest nr. 4, este dedicat Republicii Moldova (având drept colaboratori în special oameni politici sau politologi).

26 ianuarie

• Începând cu nr. 4 al „Contemporanului”, și continuând în nr. 5 (2 februarie) și 6 (9 februarie), Mihai Cimpoi publică eseu *Rousseau, Socrate, Nietzsche și Europa de azi*. □ În această publicație, Gheorghe Grigurcu, o apariție constantă și prolifică a acestor ani, ține *Jurnalul lui Alceste*, compus în special din aforisme; iată unul dintre acestea: „Înjurătura e neputința în stare fabuloasă, o minusculă fărâmitură din mitul zdrobit al puterii”. □ Consemnăm și un interesant articol al lui Iosif Sava (care continuă și în nr. 5, 2 februarie), *Documentele realismului socialist* („Game”), în care se oferă date despre istoria muzicii românești în anii '50 ai instaurării regimului comunist.

27 ianuarie

• Dan Stanca scrie despre romanul lui Radu Aldulescu *Amantul colivăresei*, formulând și o obiecție: „Faptul că vedem aici șoferi, boxeri, caporali, fotografii, proxeneți etc., faptul că autorul are un talent uluitor de-a explora medii sociale pe care un scriitor intelectual, să zicem, nici nu le-ar băga în

seamnă, reprezintă o calitate care trebuie subliniată și răs-subliniată. (...) Problema, cum am arătat, este însă alta: lipsa de flacără spirituală îl poate ucide pe autor. (...) Cât oxigen mai poate respira de aici? Sau cât vom fi noi dispuși să credem că aceasta e proza importantă?” (*Vigoarea aspră spirituală*, în „România iberă”, nr. 1470, 27 ianuarie).

● În nr. 4 din „Tribuna”, Ion Cristofor face unele *Demersuri pentru o reevaluare a lui Aron Cotruș*; sunt publicate, de asemenea, și câteva poeme inedite ale acestui autor. □ Comentând cartea de convorbiri cu Ioan Tecșa a lui Dumitru Popescu, „*Am fost și cioplitor de himere*” (Ed. Expres, 1994), Constantin Cubleşan se delimitează de perspectiva propusă de autor (*Himerele lui Dumitru Popescu (Dumnezeu)*, „Puncte de vedere”): „Crede însă Dumitru Popescu, care, că azi operele sale sunt mai viabile ca odinioară?! În primul rând ele suferă cumplit de o lipsă totală de nesinceritate. Jocul duplicitar se sancționează în istorie iar singura șansă adevărată a lui Dumitru Popescu – scriitorul este aceea nu a confesiunilor de tipul *Am fost și cioplitor de himere*, la fel de nesinceră în substanța sa afectivă (deși paginile de analiză a diferitelor momente politice din ultimii patruzeci de ani sunt pertinente și judicioase elaborate cel mai adesea, deși portretele făcute lui Ceaușescu și Dej sunt excelente prin tușa lor grotescă, sagace, realistă, de ce nu? (...)), ci printr-o operă în care, după această clipă a *pocăinței*, să scrie romanul *tragic* al eroului comunist care a fost el însuși – victimă a imensului său orgoliu, a setei de mărire și putere nemăsurată pe care sistemul partinic comunist i-o putea satisface, a falsei sale măști, a imposturii sale (...)”.

● Pornind de la diferite intervenții ale lui Gheorghe Grigurcu din anii precedenți. Mircea Iorgulescu îi dă replica în nr. 107 (27 ianuarie 1995) și 108 (3 februarie 1995) din „Dilema”: *Despre „restaurație”* și, respectiv, *Prezumția de rea credință*. M.I. se delimitează de modul în care Gh.G. înțelege să facă „revizuirile”; prezentăm în continuare principalele sale obiecții: „Spre exemplu, cred – am spus-o încă de prin anii '70 – că Leonid Dimov este, probabil, cel mai mare poet român de după război (recunosc, însă, că formula «cel mai mare» ține de o reprezentare cam provincială și cam elementar-didactică a literaturii); dl. Grigurcu este oarecum de aceeași părere, cu singura diferență că face din afirmarea ei un argument pentru «detronarea» din poziții «frunțase» a unor alți autori, socotiți de d-sa un fel de uzurpatori, ce trebuie înlăturați cu grabă și necruțare, oarecum în felul demolării statuilor lui V.I. Lenin ori Petru Groza”; „Dl. Grigurcu, de pildă, folosește în literatură criterii politice și în politică (d-sa este și jurnalist politic) norme artistice. E ca și cum ar vrea să cumpere salam la litru și vin la metru. (...) felul de a judeca al d-lui Grigurcu mă îngrijorează: seamănă tare mult cu al cenzorilor de pe vremuri de la Consiliul Culturii și Educației Socialiste, care-ți reproșau că nu te-ai referit și la..., și la... (...) Îi acord bucuros și oricând dlui Grigurcu un interviu în care să mă întrebe despre «restaurație» și toate celelalte. Să se fi transformat el

acum, la vreme de democrație, chiar dacă subdezvoltată, într-un cerber ideologic? De la N. Moraru la Gh. Grigurcu? E abracadabrant”. Nu în ultimul rând, Mircea Iorgulescu se referă și la acuza lui Grigurcu dintr-un interviu acordat revistei „Vatra”, în care era desemnat ca reprezentant al unui „al treilea pol”, alături de Andrei Pleșu, deși acesta din urmă „nu face politică” și este „mai degrabă un constructor de spații culturale decât un ideolog”; cât despre sine însuși, criticul se arată neinteresat de chestiuni de politică literară, invocând printre altele și faptul că nu mai trăiește în România. □ Pentru reacția lui Gheorghe Grigurcu, v. *infra*, „Jurnalul literar”, martie-aprilie.

● În nr. 4 al „Literaturii”, Eugen Simion comentează volumul lui I.D. Sîrbu *Traversarea cortinei. Corespondență cu Ion Negoitescu, Virgil Nemoianu, Mariana Șora*, Editura de Vest, Timișoara, 1994 (*O psihodramă a singurătății*). Autorul ar fi „un personaj nu atât tragic, în sensul grecesc al termenului cât un personaj pe care, în ciuda structurii și a enormei lui poftă de viață, istoria l-a împins într-o lungă și derizorie tragedie”. □ Versuri publică Marin Sorescu (*Cercul*) și Traian T. Coșovei (*Poemul care se lasă cu bătaie*). □ Pornind de la celebra dispută a lui Marin Preda cu Lucian Raicu despre detenția lui Slavici, Valeriu Cristea meditează asupra verbului *A disocia*, aplicându-l scriitorilor a căror biografie s-a intersectat cu politicul: „Orice convingeri politice ar fi profesat, dacă s-a limitat la arma cuvântului, un creator de valori NU trebuie pedepsit (pus la stâlpul infamiei, proscris, cu atât mai puțin condamnat la detenție). În această privință sunt, spre marea mea surpriză, elitist. Însă pronunțându-mă ferm împotriva pedepsirii scriitorilor, nu pledez câtuși de puțin pentru «nu știu, n-am văzut, n-am auzit». A închide ochii asupra păcatelor lor publice, ideologice și politice, a te preface că n-ai auzit, că nu știi de ele este iarăși inadmisibil. Să luăm exemplul lui Nichifor Crainic, arestat, condamnat, exclus din Academie etc. După părerea mea, Crainic nu este un mare filosof, un mare poet. Dar este un filosof, un poet. Ceea ce opera sa are cu adevărat valoros trebuie integrat fără prejudecăți patrimoniului literaturii și filosofiei române. Pe de altă parte însă, abordând scrierile sale, astăzi, nu te poți face că plouă, oricât de anticomunist ești, sau te pretinzi a fi. Nu poți, nu ai dreptul să nu te delimitezi, fie și printr-o simplă frază, de scandaloasa sa publicistică pro-hitleristă (nu doar pro-fascistă, așa, în general, ci direct pro-hitleristă!) Sau, un alt exemplu: oricât de mult l-ai admira pe Eugen Barbu (în ce mă privește, eu nu-l admir chiar așa de mult!), nu poți, nu ai dreptul să ignori rolul nefast pe care autorul romanului *Groapa* l-a jucat în viața noastră literară în anii '70 și '80. Ceea ce nu înseamnă că aprob și măsura stalinistă a excluderii sale din Uniunea Scriitorilor, măsură luată pentru a satisface, servil, setea de răzbunare a unor anumite persoane. E timpul să învățăm a separa grâul valorii de neghina erorilor ideologice și politice”. □ Tot în chestiunea revizuirilor, Răzvan Voncu publică un alt articol, intitulat *Succesul Sandrei Brown*: „Nu se poate spune, mai ales în perspectiva istoriei,

că o perioadă de revizuire a sistemului de valori al instituției literare este cu totul lipsită de folos. Depinde însă *ce* revizuim, *cum* revizuim, și, mai ales, «pe ce ne bazăm». Altminteri, linia de demarcație dintre revizuire și demolare dispare brusc. (...) Mai întâi să vedem, însă, care sunt factorii ce pot determina o revizuire a sistemului de valori literare. În primul rând, ar fi modificarea formelor literare însele, fie prin apariția vreunei noi opere de valoare, fie printr-o perspectivă critică inovatoare. În al doilea rând, cea care poate crea necesitatea unui revizuirii este schimbarea sistemului de valori al societății (subsecventă unor mutații pe plan socio-politic), care pune sub semnul întrebării canonul existent. După cum se vede chiar din această sumară descriere a cauzelor fenomenului, procesul revizuirilor, așa cum a fost pomit el în 1990, a fost forțat și lipsit de fundament. Nu apăruse la acea dată nicio nouă operă de valoare, iar schimbările de context socio-politic erau prea recente pentru a opera mutații în planul sistemului de valori al societății”. Răzvan Voncu insistă asupra faptului că, vulnerabilizată de procesul unei relecturi contestatare, literele românești au încă un adversar redutabil, invazia literaturii de consum: „Dar asaltul împotriva vârfurilor literaturii române postbelice, dacă n-a reușit să sensibilizeze istoria literară, a reușit în schimb să zguduie hotărâtor încrederea publicului în literatura română, pentru că, atunci când cititorul ia o carte pe care critica o laudă și constată că laudele nu se potrivesc deloc cu impresiile sale, nu-i nicio nenorocire. Dacă, însă, fenomenul se repetă, iar cititorul mai constată, pe deasupra, că alte cărți, «dărâmate» de critici, sunt valoroase, el își pierde încrederea în seriozitatea literaturii noastre și se refugiază în cea străină. Care este, de obicei, proastă și de consum (...)”.

□ Mircea Ghițulescu scrie despre recente volume de dramaturgie ale lui Dumitru Radu Popescu, *Mireasa cu gene false* (Cartea Românească) și *Dragostea e ca și-o răie* (Ed. Expansion) (**Poezia teatrală**): „Dincolo de orice formulă dramatică posibilă (termen impropriu pentru că D. R. Popescu nu aplică niciodată o rețetă, singura sa lege fiind formula ce i se impune în extazul redactării), comună ar fi celor cinci drame din *Mireasa cu gene false* expansiunea poeziei, oricât de flexibilă ar fi accepțiunea acesteia în gândirea dramaturgului, de la poezia pură până la argheziana estetică a urâtului”. Criticul se referă și la piesa *Robespierre și regele*, unde „perspectiva epică și obiectivă” este înlocuită cu „una intens subiectivă și dramatică”, dramaturgul fixând „un spot orbitor pe detaliul asasinării Delfinului”. Ar fi vorba de „un text de referință al dramaturgiei românești contemporane”, pretabil, nu numai prin subiect, a fi tradus în franceză.

29 ianuarie

- În nr. 253 din „Adevărul literar și artistic”, Viorica Rusu și Saviana Stănescu publică un interviu cu Gabriel Țepelea („**Nu se poate vorbi de vid cultural în epoca totalitarismului**”, „Paralele inegale”). Sunt trecute în revistă

unele evenimente biografice, anii de școală, lecturile; nu lipsesc referințele la boema clujeană sau la opțiunile de dreapta (din tinerețe) ale membrilor generației sale. Relația biografie-operă poate avea valențe diferite, în funcție de perspectiva adoptată: „Din punct de vedere moral, este imposibilă diviziunea. Din punct de vedere cultural, suntem siliți să acceptăm și aceste distorsiuni, acest divorț dintre om și operă. Ținând seama de epocă, de faptul că nu toți sunt eroi (...) Din punct de vedere politic, este evident că unii au făcut greșeli mari. Cum este cazul lui Sadoveanu, care a jucat un rol în stalul I al vieții politice. Este evident că acuzațiile la adresa unor oameni de cultură, de știință, politici, când sunt întemeiate, nu interesate, trebuie luate în considerare. În ceea ce-l privește pe Argezi, el a rezistat până într-un anumit moment, până în 54. (...) Călinescu este un caz aparte. E un personaj de geniu, după părerea mea, inegal. El a intrat în conflict cu comuniștii chiar în timpul comunismului”. Respingând analogia cu „Siberia spiritului”, Gabriel Țepelea indică și unele criterii minimale după care ar trebui să se facă „revizuirile”: „Din opera scrisă înainte de 1989 a diverșilor oameni de cultură trebuie păstrat – cred – ce e bun și eliminate părțile impuse de conjunctura politică. Oricum, nu a fost vorba de un vid cultural”.

30 ianuarie

• În nr. 52 din „LA&I”, Adrian Marino comentează studiul lui Sorin Antohi *Civitas imaginalis. Istorie și utopie în cultura română*, observând că are în față *O nouă istorie a ideilor*. Mai mult decât temele abordate („originile utopismului românesc, utopie și revoluție în perioada 1848, utopia lui Eminescu, constituirea limbajului social-politic modern în cultura română”), pe exeget îl interesează „solida bază filologică” a studiilor. Nu în ultimul rând, Marino polemizează de la distanță cu Cioran (subiectul unui studiu din volumul lui Antohi), care se întrebase, retoric, „Comment peut-on être roumain?”. „În definitiv ce a făcut E.M. Cioran pentru a ne «europeniza»? A ne scoate din condiția noastră mizeră? De înfrânți și ratați iremediabil? Resping temperamental și ideologic orice formă de nihilism. Spiritul constructiv este nu mai puțin o formă fundamentală de viață și de creație în toate domeniile. Iar cultura română are nevoie, în primul rând, de elan constructiv și mult mai puțin de nihilisme, care urmăresc, de fapt, doar efecte stilistice strălucitoare și egotiste. A ne blestema de la distanță, de la Paris, și a nu întinde nici măcar un deget pentru cultura și literatura din România (*qui – nu-i așa? – ne rime à rien*) constituie doar o poză snob-nihilistă, o afectare negativistă, pe care mulți la noi o mai iau încă în serios”. □ Romanul lui Caius Dobrescu *Balamuc sau Pionierii spațiului* este comentat de Tania Radu (*Școala „Balanței”*): „Vremea sofisticărilor mai mult sau mai puțin epatante ale textualiștilor au trecut. (...) Acum, tinerii prozatori mestecă furioși chiar materia riguroasă și veștedă a vieții, pe care ei au întâlnit-o fără anestezia

revoluțiilor teoretice. În cazul tânărului Caius Dobrescu (născut în 1966), rezultatul este un realism atroce, din școala *Balanței* (o carte care și-a înghițit de mult autorul!), situat la jumătate de drum între criza de nervi și criza de disperare a beției ineficiente”. □ Acest număr conține și un dosar tematic dedicat psihanalizei, realizat de Dan C. Mihăilescu. Într-un amplu studiu intitulat *Psihanaliza la români. Un test de mentalitate?*, criticul încearcă să propună explicații pentru reticența unor intelectuali români, de la Paul Zarifopol, Blaga, la criterioniști (Eliade, Vulcănescu, Noica) și până la Steinhardt, față de psihanaliză. Punctul său de pornire îl constituie studiul lui G. Brătescu, *Freud și psihanaliza în România*, recent apărut la Humanitas. Despre aceeași chestiune discută și cu Vasile Dem. Zamfirescu, în cadrul unui interviu („*Rezistența la psihanaliză este universală pentru că este naturală*”). („Cronicar”-ul „României literare” – nr. 4, 8-14 februarie – apreciază acest dosar, observând și că „frica de psihanaliză a fost una dintre trăsăturile tipice ale supermanului socialist, în calitatea lui de potentat de partid”).

31 ianuarie

- Editorialul lui Octavian Paler din nr. 1473 al „României libere” (*Morala refuzului*), ca, de altfel, și altele din această perioadă, se poate citi ca un preambul al discuției polemice pe care eseistul o va avea, în cursul acestui an, cu Gabriel Andreescu (v. *infra*, iunie 1995-iunie 1996). Deocamdată, un scurt pasaj din editorialul lui O.P. din acest număr al „României libere”: „Mă deprimă «europenii» noștri care cred că în Europa se intră ca într-un hotel unde îți lași la recepție identitatea națională, dar îmi e silă să constat că se fac averi și cariere din specula cu ideea națională. Cum să nu riști, în aceste condiții, să devii mizantrop? Dacă lichelele prosperă în democrație și idealiiști devin ridicoli, pe ce să te mai bizui?”.

- În nr. 602 din „Vremea” („ziar de luptă națională, politică, socială”; directori Adrian Păunescu, Andrei A. Păunescu, ultimul director general executiv și redactor-adjunct), Adrian Păunescu publică o *Cerere de iertare* în versuri; redăm un fragment, deoarece exprimă poziția controversatului poet în această perioadă: „*Noi, foștii comuniști,/ Vă cerem iertare dumneavoastră,/ Care ați fost, de asemenea,/ comuniști ca și noi,/ Iar unii ați fost chiar informatori și turnători,/ Cum noi n-am fost/ Noi, foștii comuniști/ Vă cerem smerit iertare/ Pentru că v-am lăsat prea multe valori/ Materiale și spirituale, de risipit,/ V-am lăsat prea multe de distrus,/ Că de cinci ani vă tot străduiți să distrugeți/ Ceea ce am făcut noi, în prostia noastră,/ În ura noastră, în incompetența noastră*” etc.

[IANUARIE]

- Dintre intervențiile prilejuite de aniversarea poetului național publicate în nr. 1 al revistei orădene „Familia” (Ioan Moldovan, redactor-șef; Dumitru Chirilă,

redactor șef adjunct; Florin Ardelean, Tiberiu Ciorbă, Ion Simuț, Traian Ștef, redactori) o menționăm doar pe cea a lui Liviu Câmpeanu, *Eminescologia, azi*, unde sunt inventariate sintetic unele dintre ultimele ecouri ale receptării clasicului. □ Ștefan Borbély scrie o cronică despre *I. Negoțescu, „Straja dragonilor”* (Editura Apostrof, Cluj, 1994, ediție îngrijită și prefăcută de Ion Vartic, epilog de Ana Mureșanu). Printre altele, sunt descrise geneza și apariția acestui „jurnal de caracter”, și nu „ideatic”; din textele autobiografice ale lui Negoțescu ar rezulta un portret spiritual „din colaționarea a trei ipostaze particulare, complementare: a solitarului din *Straja dragonilor*, a prietenului exuberant, altruist din corespondență, și a identității sociale prezente în *Jurnalul* pe care – în absența unei decizii contrare, dar necesare pentru adevărul de ansamblu al literaturii române, numai unii dintre noi vor apuca să-l vadă”. □ Caius Dobrescu are o intervenție semnificativă în chestiunea procesului revizuirii literaturii postbelice, *Literatură și vinovăție*. Autorul își propune să redefinească noțiunea de „colaboraționism”, încercând totodată o estimare a posibilei sau eventualei contaminări a discursului literar de incidențele politice ale contextului în care acesta era silit să apară. Astfel, sunt citite (analizate) în cheie politică (ca reflectare sau refractare față de aceasta) diferite texte, multe dintre ele canonice, de la romanele lui Nicolae Breban la cele ale lui Ștefan Bănuțescu. O primă ilustrare a acestei teze a literaturii vinovate este oferită de cazul „colaborației” marilor scriitori afirmați în interbelic, Sadoveanu, Arghezi, Călinescu: „Actul fondator al prostituției talentului a fost comis de Mihail Sadoveanu. Mai târziu, i s-a adăugat Tudor Arghezi. Cel care îi depășește pe toți, însă, maestru absolut al sofisticii, al acrobației intelectuale și morale, într-un cuvânt, al tuturor combinațiilor, genialul Ostap Bender al anilor noștri '50, este George Călinescu. Bărbatul care a reușit sinteza dintre hedonismul când neo-clasic, când baroc și poncifele marxiste. (...) Călinescu a transformat, ca nimeni altul la noi, compromisul în spectacol, a dat minciunii splendoare și luxurianță. Mimând spontaneitatea amoralismului renașcentist, s-a dedat cultului puterii comuniste, cu aerul că Ghiță Dej este Lorenzo Magnificul”. Apoi, „tradiția complicității intime între calitatea estetică și rău a fost continuată de Eugen Barbu, Petru Dumitriu, D.R. Popescu”. În opinia tânărului critic, vinovăția ar fi proporțională cu talentul artistic: „Responsabilitatea lor este, în principiu, mai mare decât a scriitorilor care au servit comunismul în calitate de funcționari ori activiști, fiindcă ei au făcut-o în calitate de scriitori. (...) romanele proletcultiste de serie, de tipul celor ale lui C. Chiriță, nu au avut niciodată un public. În timp ce Eugen Barbu sau Titus Popovici au fost citați cu entuziasm de câteva generații iar procurorii comuniști onești din romanele d-lui D.R. Popescu au părut, probabil reali. (...) Angajat cu sau fără voie într-un asemenea program, un scriitor devine cu atât mai periculos cu cât dovedește mai mult talent și mai multă personalitate”. Caius Dobrescu se referă, apoi, la unele încercări ale literaturii fie de a

„concura puterea” preluându-i, simbolic, prerogativele (aici s-ar înscrie romanele lui Nicolae Breban sau poezia lui Nichita Stănescu), fie de a spori „confuzia morală și intelectuală” (literatura zisă evazionistă). Pentru proză, diagnosticul ar arăta așa: „Într-o lume cu morală socialistă, care înseamnă în linii mar păstrarea carcasei moralei tradiționale dar golirea ei totală de substanță și motivație, dl. Breban cultiva aproape pe față *amoralismul*. Deși membru în CC al PCR, domnia-sa se opunea prin aceasta direcției dominante. Ceea ce nu înseamnă automat că se situa de partea normalității civile. Faptul de a fi înățurat și ultimele aparențe nu contribuie la reducerea acuzației de vinovăție a adresa literaturii scrise în socialism. Mai degrabă îi aducea un plus de stabilitate. Fascinația pentru putere, percepută mitic sau metafizic, o regăsim și în *Principele* lui Eugen Barbu sau în *Racul* lui Alexandru Ivasiuc”. Cât despre poezie, „ea încearcă să se manifeste în plan imaginar la fel de total și covârșitor ca puterea politică asupra societății. Chestiune de mentalitate. Poezia își propune să abolească realitatea. În acest punct se regăsesc și cosmogoniile lui Nichita Stănescu și elanurile religioase ale d-lui Ioan Alexandru și șamanismul tragic, post-proletcultist al d-lui Ion Gheorghe”. Criticul în calcul și literatura zisă evazionistă: „Dar vinovăția poate fi adusă în discuție atunci când literatura a participat direct la sporirea confuziei morale și intelectuale. În haos s-au complăcut deopotrivă pornirile neo-sămănătoriste ilustrate de dl. Ioan Alexandru ori dl. Ion Gheorghe, nietzscheanismul d-lui Breban, experimentalismul sui generis al d-lui D.R. Popescu, sentimentalismul pătulos și slav al d-lui Fănuș Neagu, mitologiile d-lui Ștefan Bănuțescu. Aceste cazuri concurează în a demonstra că vitalitatea și chiar, uneori, inteligența pot alimenta entropia mai bine decât orice altceva”. ■ Cazul lui Marin Preda nu ar fi ilustrativ pentru teza literaturii vinovate: „Desigur, există multe nuanțe și grade foarte diferite ale «contaminării». Faimosul pasaj din *Delirul* lui Marin Preda în care se vorbește despre Ceaușescu este un exemplu pentru discuția noastră. Totuși, ar fi nedrept să nu vedem eforturile acestui mare scriitor de a se îndepărta de modelul din *Desfășurarea* ori *Ana Roșculeț*, în care dădea viață unor clișee proletcultiste”. „Există, însă, și scriitori care își fac o datorie de onoare din salvagardarea urbanității, a respectului față de celălalt (adică față de cititor) și față de propria imagine”, observă Caius Dobrescu. Ar fi vorba de grupul tăgoviștenilor, de cel al oniricilor și de reprezentanții generației 80. Spre exemplu, scriitura oniricilor ar institui un discurs al mefienței (față de ideea de discurs sau de realitate): „Aceasta exprimă fățiș neîncrederea în structurile literaturii, în încărcătura ei de fantasmе, unele perfect compatibile cu cele toalityare. (...) În acest fel, literatura ajunge să propună un nou contract social: acela prin care se obligă să avertizeze permanent asupra propriei naturi, asupra genului ei proximal, realitatea, și asupra diferenței ei specifice, disponibilitatea nelimitată. Prin aceasta, scriitorul, mănuit prin excelență al fantasmelor, ficțiunilor, obsesiilor și universalizilor, ca și ideologul, își

limitează singur puterea. Acest gest simbolic, după cum sugeram în comparația de mai sus, era un fel de a bate șaua ca să priceapă iapa...". Cât despre generația '80, aceasta „a continuat, practic în totalitatea ei, linia recuperării civilizației”: „Scriitorii tineri încearcă să proiecteze acest model asupra existenței propriu-zise, dând sens și substanță existenței civile: identitatea personală, biografie, conviețuire, semnalarea distorsiunilor grave în relația cu instituțiile, mediile de informare, tradițiile culturale. În plus, literatura lor își asumă sociografiera realității românești”. □ Al zecelea episod al serialului „Construcții”, aparținând lui Ștefan Borbély, este dedicat lui **Gabriel Liiceanu**. Prezența sa, „mai mult decât legitimă”, se datorează în special activității editoriale: „Cu siguranță, directorul Editurii Humanitas a lansat cel mai bun proiect cultural care există acum în România. Humanitas-ul e nu numai o editură, ci o stare de spirit, pornită de la ideea că reforma mentalităților trebuie s-o preceadă pe aceea a atitudinii politice. Chiar dacă uneori prețul cărților e prohibitiv, dacă unele ediții nu sunt înzestrate cu aparatul critic necesar, Humanitas-ul a intrat deja în conștiința publicului și prin masiva rețea de difuzare proprie de care dispune”. Eseiul își exprimă și un regret, în legătură cu temperarea activității civice a filosofului în ultima perioadă: „Poate greșesc, însă continui să cred că generarea unei atmosfere de efervescentă intelectuală națională ar fi fost prima menire a unor intelectuali ca Pleșu sau Liiceanu. Excelent la început, prin anii 1990-91, Grupul pentru Dialog Social înoată acum în ape liniștite, prea liniștite pentru a mai crea o atmosferă sau pentru a neliniști puterea. Focarul de iradiere de odinioară s-a stins, închis în suficiența de sine a unui grup de elită, preocupat mai degrabă de un stil de interior decât de o autentică deschidere catalitică”. □ Menționăm și studiul lui Alexandru Mușina, *Criza eului în poezia postmodernă* („Interpretări”), cu ilustrări din poezia unor Constantin Kavafis, Ezra Pound, Fernando Pessoa. De altfel, este vorba de un serial, publicat pe parcursul întregului an; astfel, urmează: în nr. 2 (februarie) *Heteronimii lui Fernando Pessoa*; în nr. 3 (martie), *Eul impersonal* etc.

● În nr. 1 al revistei „Ateneu” (publicație editată cu sprijinul Ministerului Culturii; redactor-șef, Sergiu Adam, secretar general de redacție, Stelian Nanianu), Vasile Spiridon scrie despre volumul Mihai Cimpoi, *Narcis și Hyperion. Eminescu, poet al ființei, „poem critic”* (Ed. Junimea, 1994, ed. a III-a revăzută): „Critic și istoric literar de formație filosofică, Mihai Cimpoi îl abordează pe Eminescu dintr-o perspectivă integratoare, relevând conexiunile multiple ale operei sale. Documentarea a luat-o din filosofia generală și din literatura universală, întrucât autoritățile, considerându-l naționalist, nu i-au permis cercetătorului, în perioada apariției primelor două ediții ale cărții, să iasă din țară pentru a consulta studii de eminescologie. În absența *humus*-ului natural, a citit literatura română din perspectiva literaturii universale și pe cea universală din prisma celei române” (*Mântuirea lui Narcis*, „Cronica

literară”). □ Daniel Dimitriu consacră un serial analizei poeziei lui Nichita Stănescu (din păcate, aceasta este situată la nivelul truismelor și al abstractizărilor); în acest nr., criticul încearcă să facă o cercetare comparativă *Nichita Stănescu și Paul Valéry* („Singurătatea lecturii”).

● În nr. 1 din „Contrapunct” (revistă a Uniunii Scriitorilor; redactor-șef, Ioan Vieru; rector-șef adjunct, Ion Stratan), Bogdan Ghiu face un bilanț al anului precedent (*An de început*): la poezie, insistă asupra lui Gellu Naum și a lui Mircea Cărtărescu, menționează volumul *Trei poeme* al lui Paul Daian, dar și „revenire: reușită a lui Traian T. Coșovei”; la secțiunea de memorialistică, *Amintirile în dialog* ale lui Matei Călinescu și Ion Vianu, „«cruditățile»” lui Ion Negițescu din *Straja dragonilor*; eseistul atrage atenția asupra fenomenului Ion D. Sîrbu, prozator care începe „să fie discutat la adevăratele dimensiuni”. Pe de altă parte, 1994 ar fi și „anul apariției unui scriitor”, al „prozatorului” – mai ales că „prozatori nu se nasc, la noi, chiar zilnic” – Radu Aldulescu cu trei cărți diferite. Este contestată activitatea Ministerului Culturii, care ar fi devenit „un muzeu, o rezervație a pieilor roșii”. □ Volumul lui Traian T. Coșovei, *Bătrânețea unui băiat cuminte* (Ed. Pontica, 1994) este comentat de Magda Teodorescu (*Lupta poetului cu poemul*): „Reluând vechile tene, poetul optzecist (geografic, biografic și, parțial, spiritual) își creează propria mitologie – ceea ce este un alt fel de a spune că Traian T. Coșovei este inconfundabil”, observă interpreta; tema principală a volumului ar fi „exiul în pagina scrisă”, „trăit în primul rând ca experiență poetică într-un univers suprasaturat de agresivitate experimentalistă”. □ Începând cu acest număr (și continuând până la nr. 6, din iunie), Barbu Cioculescu publică însemnări de jurnal sub titlul *Copilăria este o insulă?* □ Reținem și traducerea lui Bogdan Ghiu din Michel Foucault, *Nietzsche, genealogia, istoria*, a discursului lui Alexandr Soljenițin, rostit în fața Dumei de Stat pe 28 octombrie 1994, *Vindecarea Rusiei este încă posibilă sau Drumul către însănătoșirea Rusiei nu este zăvorât* de către Magda Teodorescu. □ Liviu Antonesei intervine în mult discutata chestiune a implicării politice și civice a scriitorilor. Intitulată *Intelectualii și politica*, intervenția sa se prelungește pe tot parcursul anului 1995 (nr. 1-12). În episodul din acest nr. (*Uimirea continuă*) L.A. se limitează la o serie de generalități cu privire la valorile modernității, puse în discuție de intrarea în „post-istorie”; este analizat și peisajul politic românesc, de la Frontul Salvării Naționale (cu „aripa Iliescu”, de orientare conservatoare și „aripa Roman”, reformistă) și până la Alianța Civică. ■ În nr. 2 (februarie 1995), Liviu Antonesei se întreabă: *Este apolitismul posibil, acum?* Răspunsul este negativ: „Aș avea chiar o oarecare admirație pentru un intelectual care, în tulburarea actuală, în această tranziție confuză și chinată, ar avea puterea de a rămâne într-o perfectă netulburare față de politic. Aș privi ca înspre o nouă minune a lumii un intelectual zidit într-un perfect *turn de fildeș*. Din păcate, nu despre asta este vorba în cazul

«apoliticilor» noștri. Pentru ei, a fi apolitic înseamnă a nu fi împreună cu intelectualii independenți sau opozanți, înseamnă a sprijini, mai mult sau mai puțin discret, puterea”. Vizat, indirect, este Marin Sorescu, ministru al Culturii: „E imoral să te declari apolitic atunci când ocupi funcția de ministru al culturii într-un guvern efectiv politic, ba chiar într-un guvern care n-a ezitat să facă loc în rândurile sale unor partide extremiste și xenofobe”. „E deranjant însă faptul că respectivii nu-și recunosc *parti-pris*-ul ideologic și politic, sulemenindu-l în apolitism” – mai observă eseistul. ■ În episodul din nr. 3 (martie 1995), cu titlul ***Întoarcerea fantomelor trecutului*** sunt analizate cazurile unor esești care ar avea de suferit din cauza unui neașteptat „retour du refoulé”, echivalat, aici, cu politica puterii. Este vorba de H.-R. Patapievici și de Mihai Răzvan Ungureanu. În primul caz, este evocat mult-discutatul incident cu un anumit căpitan Soare: „În cazul d-lui Patapievici, lucrurile sunt foarte clare. Domnia sa are anumite opinii privind evoluția României post-decembriste, opinii care nu sunt deloc pe placul puterii – de la Cotroceni și până la Palatul Victoria. Însă Constituția îi permite să aibă orice fel de opinii, acestea nefiind un delict. De altfel, nicăieri în lumea civilizată, opiniile nu sunt delict. Că nu suntem încă în această lume, am putut-o afla datorită imbecilei acțiuni – infracționale, cum spuneam – a d-lui căpitan Soare”. Cât despre cazul Ungureanu, „este vorba de o strategie ceva mai extinsă, în care pot fi cuprinse mai multe din serviciile secrete din România”. ■ În episodul din nr. 4, intitulat ***Vacile, intelectualii și serviciile secrete – ecouri, fabule și amintiri din copilărie***, se face o analogie neașteptată: „Intelectualii sunt și ei un fel de vaci, care produc un fel al lor de lapte. (...) În ce condiții vor ei să-l producă – în libertate ori în tiranie? Dacă, din pricina căpitanilor Soare și a maiorilor Chirilă, libertatea se degradează, se diminuează, dispăre, e limpede că noi, intelectualii, vom ajunge niște vaci slabe și sterpe. Laptele nostru, cât va mai fi, va fi și un lapte stricat. Asta ne învață vacile bunicului meu – absoluta necesitate a prezervării libertății. Altfel, vom fi din nou închiși în grajdurile colectiviste, vom fi torturați sau, pur și simplu, executați pe tăpșanele din spatele noului *CAP* care tinde să devină statul în regim iliescian”. ■ În nr. 5, Liviu Antonesei încearcă posibile răspunsuri la întrebarea ***Ce pot aduce intelectualii***; dintre beneficiile implicării sunt menționate: „moralitatea în politică”, „spiritul critic” (se invocă exemplul Junimii), soluții aparținând unor „experți” (experiența culturală este echivalată cu experiența politică), „un anume gen de pragmatism”, mai exact „un pragmatism subîntins de imaginație”. ■ În nr. 6, publicistul face o paranteză pentru a răspunde la întrebarea ***Ce este un intelectual?*** și se oprește la „intelectualul de al treilea tip”, definit de Bernard-Henri Lévi în *Eloge des intellectuels*, oferind totodată un pasaj din autorul francez: „Să gândești împotriva dreptei... Să gândești împotriva stângii... Să gândești împotriva majorității, a minorității, a majorității minorității, a minorității majorității... Să gândești împotriva ta...”. O bună introducere pentru a încerca o explicație în

chestiunea scriitorilor care aleg extremele politice – ar fi vorba, în cazul lor, de „fascinația mitului” (nr. 7, *Artiștii, mitul revoluției totale și alte mituri*). ■ Se ajunge, în nr. 9, la *Un interludiu – lumea fără Cioran*. ■ În episodul din nr. 10, *Scriitorii. Politica. Presa*, Liviu Antonesei revine în actualitatea postdecembristă. De o prezentare amplă și de simpatia comentatorului au parte cei care au ales calea implicării civice: „De la editorialul încărcat de referințe morale – și chiar moraliste – al lui Octavian Paler la analiza «rece» a lui Nicolae Manolescu, ce se dovedește un analist politic de calibrul criticului afirmat înainte de 1989. De la vituperanța energică a lui Stelian Tănase, în editorialele din «22» și «Acum», la umorul nu mai puțin vituperant – și uneori negru – al lui Mircea Dinescu din «Academia Cațavencu», singurul editorialist căruiua îi «ies» trei editoriale din trei. Pentru că lui Ion Cristoiu, în măsura în care este scriitor și nu ex-activist UTC îi «ies» numai două din trei, ceea ce nu-i deloc puțin, de altfel. De la radicalismul lui Cornel Nistorescu la stilul mai contorsionat și adaptabil al prea înțeleptului Andrei Pleșu ș.a.m.d. Dinspre exil, scriitorii cei mai prezenți în presa din țară sunt Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Emil Hurezeanu și Paul Goma. Ei, de altfel, au și meritul de a nu fi descoperit publicistica politică după 1989, ci cu mult înainte. Iar Paul Goma a făcut în ultimul an pasul de la presa culturală – «Timpul», «Vatra», «Familia» – către presa de zi cu zi, fiind prezent aproape săptămânal în chiar cotidianul «Ziua». E. probabil, cel mai redutabil polemist al momentului, cel care nu iartă nici dușmăni, nici prieteni, nici măcar pe cei aparent indiferenți. (...) Și încă i-am uitat pe Dan Petrescu, care a părăsit, din păcate, publicistica pentru a descoperi talente la Nemira, pe Andrei Cornea, un veritabil chirurg al moravurilor societății românești de tranziție, pe Gabriela Adameșteanu, care a intrat în ritm publicistic în mod neașteptat, dar nu mai puțin eficient. (...) Gabriel Andreescu, cunoscut ca dizident anticomunist înainte de 1989, s-a dovedit un condei scâlbitor și o minte de o rară profunzime. Cât îl privește pe H.R.-Patapievici, acesta nu era deloc cunoscut în mediile intelectualității umaniste, dar asta nu l-a împiedicat să înceapă o carieră publică fulminantă, mai întâi în paginile revistelor «Contrapunct», «România literară», «22», apoi la Televiziune, radiouri și edituri”. De ironii și de o atenție mai mică beneficiază reprezentanții celeilalte direcții, opuse: „Și n-am privit de «cealaltă parte», unde se îngheșuie «apoliticii» ce-și rod pingecele pe la Cotroceni ori Palatul Victoria: Eugen Simion, Marin Sorescu, Valeriu Cristea și toți «alumnii» lor ce utilizează pseudonime. Nici către așa-zișii «nealiniați», de la «Adevărul literar și artistic», Cristian Tudor Popescu, C. Stănescu ori Cătălin Țirlea. «Nealiniați», desigur, dar când e să-l «lovească» pe Paul Goma, chiar falsificând documente, nu ezită să o facă! Iar pe cei care transformă publicistica în delațiune publică ori hazna pentru tot felul de scursori mintale, chiar n-am să-i pomenesc, chiar dacă vor fi fost vreodată (și) scriitori”. ■ În articolul din nr. 12, *Regimul Iliescu prin simbolul său central sau studiul*

situației printr-un studiu de caz, publicistul conchide: principala caracteristică a regimului Iliescu ar fi mediocritatea.

● În „Timpul” („revistă de cultură” cu periodicitate lunară; director onorific: Radu Boroianu, director literar artistic: Liviu Antonesei), Mihai Ursachi publică articolul *Poezie și politică*; după o serie de generalități, poetul alege să confrunte patru nume pe care le consideră reprezentative pentru acest binom, înainte de 1989: Adrian Păunescu și Corneliu Vadim Tudor, pe de o parte, respectiv Ana Blandiana și Mircea Dinescu, de cealaltă parte. Concluzia ar fi cea previzibilă: „„anumiți” poeți sunt foarte buni de politică, adică foarte utili regimului de comunism reformat ce ne este impus. Ceilalți, ceilalți poeți nu cumva să se atingă de politică, nu au voie”. □ Iritat de unele afirmații ale lui Z. Ornea, Paul Goma se întreabă retoric într-o scrisoare deschisă: *Literatură de sertar?*. „Victima” – Ana Blandiana: „o cunoșteam după scris: îi citisem și «poemele de laudă» la adresa Partidului, cele cu care debutase, îi citisem și versurile bune – dar îi citisem, în vara anului 1989, și Memoriul adresat lui Ceaușescu, în chestiunea volumului BPT. Cel/cea care scrie cum (și ce) a scris Ana Blandiana în Memoriul cu pricina – nu poate avea «ceva» în sertar; dacă va fi având sertar... Un poet care este convins că, pentru a avea un volum BPT, merită să facă toate... sacrificiile (de demnitate, de etică scriitoricească, oricare crede Z. Ornea); un poet care a devenit «victimă inocentă a propriilor versuri pentru copii» – și care refuză protecția cooptării în PEN Club (ca să nu se supere Tovarășul și Tovarășa) – acela n-a putut scrie, deci păstra în... sertar «literatură» de... Asta-i cu... sertarul Anei Blandiana: sublim, dar lipsind cu desăvârșire”. Dar Paul Goma este iritat și de afirmațiile altora în privința „rezistenței prin cultură”: „„Cel mai ascultat cronicar» (N. Manolescu), «cel mai prețuit istoric literar» (Z. Ornea) nu pot înțelege ce înseamnă *samizdat* și *sertar* – în schimb... neagă vehement utilitatea amândorura afirmând fără să clipească: «la noi s-a publicat tot ce a fost valoare» (N. Manolescu) și: «Datoria scriitorului este să scrie despre fenomenul dictatorial (?) și, din interior (adică publicând în România, sub Ceaușescu – subl. mea – P.G.) să pună întrebări și să lase mărturie pentru posteritate (sic)». (Z. Ornea)”. La mijloc ar fi o carență profundă: „Aceasta este boala gravă a scriitorilor români; nu faptul că sunt bolnavi (de ignoranță, de pseudo-cultură), ci pentru că nu-și recunosc boala (ca să o trateze), ba chiar pretind că niciodată n-au fost mai sănătoși. Citește: mai... estetizanți. Re-citește: mai imorali”.

[IANUARIE-FEBRUARIE]

● Reapare revista lunară „Vatra” (editată de Uniunea Scriitorilor și inspectoratul pentru Cultură al județului Mureș), cu Mircea Zăciu ca director de onoare, Cornel Moraru ca redactor-șef și Al. Cistelean ca redactor-șef adjunct; din colectivul redacțional fac parte: Nicolae Băciuș, Maria Campatelli (redactor pentru Italia), Emilian Galaicu-Păun (redactor pentru Basarabia),

Angela Marinescu, Dumitru Mureșan, Aurel Pantea, Virgil Podoabă, Alexandru Vlad, Andrei Zanca (redactori pentru Germania). □ Într-un articol program intitulat *Un nou început*, Cornel Moraru stabilește noile obiective ale publicației, care se întoarce la „formatul original al primei serii a lui Caragiale, Coșbuc și Slavici”: „De fapt, noi nu avem deloc sentimentul unei întreruperi sau al unei rupturi, ci mai degrabă al unei continuități: desigur, la alt palier axiologic și într-o formulă publicistică mai adecvată timpului actual. (...) Pentru noi, spiritul critic rămâne o exigență constantă, de prim ordin, având convingerea că actuala criză a culturii/literaturii române este mai ales una de valorizare. În acest sens, pe lângă rubricile critice de rutină, vom continua seria numerelor tematice sau a numerelor de autor, în tentativa de a trasa harta sigură – pe cât posibil în relief – a valorilor noastre contemporane. (...) Este, apoi, recuperarea literaturii și a valorilor exilului, alături de literatura din Basarabia și Bucovina de nord. (...) La toate cele zise până acum se adaugă deschiderea spre literatura celor care vin și, în general, spre generațiile mai tinere, active, care continuă să aducă un suflu nou în climatul nostru spiritual”. În plus, „Vatra” are în vedere crearea unor rubrici specifice, în care să surprindă diferite „frământări ale spiritului religios și metafizic”. □ În interviul acordat Angelei Marinescu de către poetul Mihai Ursachi („*Cine se crede un ratat nu are talent*”), acesta vorbește, printre altele, despre perioada exilului american. □ Volumul lui Virgil Ierunca, *Dimpotrivă* (editura Humanitas, 1994) este comentat într-o secțiune cu titlul „Eveniment editorial”; semnează Mihai Dragolea, *Despre compromis, dezonoare, minciună*, și Al. Cistelean, *Virusul osanlei la români*. Al. Cistelean subliniază specificul scrierii: „Deocamdată, însă, Virgil Ierunca e singurul care a urmărit, cu o scrupulozitate și o tenacitate de clinician, maladia euforizării propagandistice a literaturii noastre și evoluția cancerului partinic al conștiințelor, ca și toată simptomatologia pactizării, de la primele indicii până la metastaza apologetică. (...) *Dimpotrivă* e o carte scrisă cu durere și scârbă, cu o revoltă niciodată resemnată în fața valului de greață și cu o deznădejde care s-a agățat cu disperare de speranță. Virgil Ierunca n-are de ce fi invidiat pentru că a scris-o, căci această «literatură» de miasme ideologice și de sămănătorism ranced, chiar consumată în cantități mai mici, ducea direct la icter. Nici când apărarea demnității literare și a libertății de creație n-au fost în mod mai clar egale cu o pedeapsă asumată ca în această operă de mare urgență sanitară”. □ În fiecare număr al revistei sunt puși „Faț-n față” doi scriitori contemporani; aici îi avem pe Traian Ștef și Andrei Bcdiu. Fiecare colaborează cu versuri (*Un vot pentru liniștea noastră*, respectiv *Poezii patriotice*) și cu câte o prezentare a profilului celuilalt (Traian Ștef, *Noul poem bacovian*, respectiv Andrei Bcdiu, *Singurătatea alergătorului de cursă lungă*). În plus, operele lor sunt analizate criticii revistei. Despre Traian Ștef scriu Ion Pop, *Călătoria de ucenic* și Iulian Boldea, *Arta evocării*, iar despre Andrei Bcdiu, Caius Dobrescu, *Lada și omul* și Cornel

Moraru, *Un maratonist al clipei*. □ Cele două cărți recent publicate de Dumitru Crudu (*Falsul Dimitrie*, Ed. Arhipelag, Târgu-Mureș, prefață de Gheorghe Crăciun și *E închis vă rugăm nu insistați*, postfață de Marin Mincu, Ed. Pontica, Constanța) sunt comentate de Em. Galaicu-Păun, într-un articol intitulat „*Ai deschis oare și tu (...) ușa Dimitrie*”. În opinia comentatorului, poezia lui Dumitru Crudu, în special cea din primul volum, ar fi una în descendență suprarealistă, în linia lui Tzara, dar și a lui Gherasim Luca, inaugurând, totodată, o altă direcție literară: „*Falsul Dimitrie* întrunește toate caracteristicile (auto?) biografiei – gen literar cu care, de obicei, se încheie, iar nu se începe, o carieră artistică – de la structura temară a cărții (...) la omniprezența eului, uneori deghizat în persoana a II-a sau a III-a singular, pe centimentru pătrat de pagină tipărită”. □ În paginile revistei sunt publicate și o serie de pagini memorialiste. Astfel, număr de număr, sunt publicate unele *Exerciții de despărțire* din jurnalul lui Mircea Zăciu (aici episodul *XLVIII. Seară la Gogu Rădulescu*, datat 1983), „scrisori din Paris” trimise de Lucian Raicu sau pagini din *Jurnal-ul pe sărite* al lui Paul Goma.

● Din nr. 1-2 al „Vieții românești” (publicație al cărei colegiu editorial este alcătuit din: Mihai Șora, Petru Creția, Gabriel Liiceanu, Mircea Martin, Nicolae Șarambei, Ileana Mălăncioiu, Caius Traian Dragomir, Cezar Baltag; redactor-șef Cezar Baltag) reținem în special aparițiile de la rubricile de „Restituiri” și „Documente”, unde sunt publicate diferite texte ale scriitorilor interbelici (în special ale criterioniștilor), îngrijite, prefăcute și adnotate de Marin Diaconu. Astfel, la rubrica „Restituiri”, avem un text al lui Mircea Vulcănescu, *Pregătirea profesională a ziaristului*, iar ca „Documente”, piese *Din arhiva Nae Ionescu. Corespondență Nae Ionescu – Margareta Fotino, 1913*. □ Matei Călinescu publică, pe tot parcursul anului, fragmente din studiul *Relectura* (aici episodul V, *A citi ori a reciti?*), iar Nicolae Balotă, fragmente din *Caietul albastru – pagini de jurnal*.

● Numărul 1-2 al revistei „Steaua” (redactor-șef Aurel Rău, redactor-șef adjunct Constantin Cubleșan) conține o serie de articole dedicate lui Eminescu, dintre care le menționăm pe următoarele: Ion Bălu, *Fragmentul dacic*, Ioana Bot, *Un subiect prea frumos: sacrul la Eminescu*, Ion Buzași, *Un posibil izvor blăjean al poemului „Epigonii”*, Gavril Scridon, *Comentarii maghiare despre Eminescu* etc. Reținem comentariul acestuia din urmă despre o revistă scoasă de Catedra de Filologie a Universității din Budapesta, în care criticul descoperă și articole cu miză propagandistică anti-românească: „Primul «studiu» aparține lui Ion Negoitescu, care vorbește la modul general despre *Mihai Eminescu*; este vorba de un capitol din mult trâmbițata sa *Istorie a literaturii române*. Contribuția «negativă» a lui Negoitescu, unul din demolatorii lui Eminescu, constă în sublinierea – pe placul editorului – a xenofobiei eminesciene (...). În ordinea din cuprins, studiul lui Fried István (...) este o contribuție substanțială la delimitarea interferențelor romantice și simboliste în

scrisul poetului nostru, cu stabilirea de relații cu unii poeți maghiari (Vörösmarty, Madách) sau francezi, polonezi. Autorul dă dovadă de o bună cunoaștere a romantismului european și a simbolismului precum și o lectură corectă și deschizătoare de drumuri a operei eminesciene. (...) Losonczy Gyula este autorul unui foarte dens și foarte bun studiu despre *Titanul și titanismul în poezia lui Eminescu*, redactat în limba română, pe care o stăpânește în cele mai fine nuanțe ale ei. (...) să cercetăm mai aproape tendențiosul studiu al lui Köpeczi Béla. Eminescu n-a fost istoric, ci poet și prozator; pentru el datele istorice sunt cadre ale mișcării eroilor pe care-i construiește cu mijloace romantice a cere operei literare, care operează cu ficțiune, respectarea adevărului istoric riguros este un punct de vedere mai mult decât eronat. Și Köpeczi Béla amestecă planul real și planul fictiv. Foarte grave sunt câteva din tezele vehiculate, cu aplomb și documentare științifică, și anume: naționalismul agresiv al lui Eminescu, naționalism care – spune autorul – influențează și astăzi opinia publică românească. Köpeczi vorbește nu numai de naționalismul agresiv al lui Eminescu, ci și de șovinismul acestuia. Bineînțeles că se reiau articolele publicate de Eminescu în *Federațiunea* editată de Alexandru Roman la Budapesta; a doua teză, care falsifică istoria noastră, este că în timp ce maghiarii au făcut o revoluție la 1848, bieții români abia o amărâtă de răscoală; diferența calitativă este categorică și umilitoare pentru noi; cine-i dă dreptul lui Köpeczi Béla să ne falsifice istoria?” ■ „Interim” comentează, în rubrica „Revista revistelor culturale” din nr. 270, 28 mai al „Adevărului literar și artistic”, acest articol al lui Gavril Scridon, „articol care, minus «demascarea» lui I. Negoițescu, rămâne un document întristător asupra răstălmăcirii oportuniste, din interese propagandistice și politice, a literaturii eminesciene”: „Citatul scos de el din *Istoria...* lui I. Negoițescu face parte dintr-o anumită viziune – cu care poți sau nu să fii de acord – viziune ce nu face decât să reia caracterizarea lovinesciană a «reacționarismului» eminescian. Anti-«călinescian», I. Negoițescu este, până la un punct, un «lovinescian» ortodox (...). Excesul în care cade I. Negoițescu propunându-l pe Eminescu înainte-mergător al legionarilor interbelici are o motivație... biografică: exegetul lui Eminescu *identifică* în publicistica eminesciană aventura propriei sale tinereți legionare, episod relatat de el însuși într-un fragment ardiv de jurnal. «Legionarismul» eminescian «avant la lettre», cu componenta lui «xenofobă» nu este, după opinia noastră, decât reflexul acelui nefericit «episod» pe care exegetul îl proiectează, retroactiv, asupra eroului său – operație posibilă, cu atât mai mult cu cât «reacționarismul» lui Eminescu, în sens *tipologic*, este indubitabil”. □ Revenim la revista „Steaua”, în ale cărei pagini figurează și interviul acordat lui Grigore Scarlat de către criticul literar Gheorghe Grigurcu („*Poezia este forma originară a scrisului meu*”, în care acesta evocă, o dată în plus, episodul destituirii (pe motive de nesupunere ideologică) de la revista „Familia”. □ Începând cu acest număr dublu, și

continuând în nr. 3, Liviu Petrescu publică un articol intitulat **Moment Nicolae Breban**. Referindu-se la *Confesiunile violente*, criticul socotește că, „după «convorbirile cu Marin Preda», realizate de Florin Mugur, în anul 1973, cartea de față pare să reprezinte cea de a doua împlinire majoră a genului, în cultura română”. Părerile despre recentul roman *Amfitrion* sunt mai puțin amabile: „Trebuie să spunem însă că, din păcate, scriitorul nu pare să-și fi măsurat îndeajuns puterile atunci când și-a propus un proiect epic de o asemenea anvergură; altfel spus, nu credem că N. Breban este pregătit pentru o abordare a monumentului. (...) Pe de altă parte, monumentalitate presupune și un alt tip de arhitectură epică, în cadrul căreia echilibrul general este cu mult mai dificil de realizat; N. Breban pare, din păcate, prea puțin pregătit pentru a stăpâni geometria ansamblului. Avem, astfel, impresia că întreg episodul Ștefania (ce acoperă prima parte a trilogiei, *Demonii mărunți*) dobândește, totuși, proporții absolut exagerate, dacă ținem seama de rolul cu totul minor pe care eroina îl are în contextul poveștii; insistența disproporționată cu care scriitorul zăbovește asupra unor aspecte mai degrabă locale face că – din unghiul specific al arhitecturii epice – romanul său să facă numeroase «burți» (...) Dar acest ultim roman al lui Nicolae Breban nu este doar extrem de defectuos construit, ci și unul foarte rău scris, în accepțiunea strict lingvistică și stilistică a termenului”. □ Cu multe citate din memoriile lui Constantin Rădulescu-Motru (consultate la secția de manuscrise a Academiei Române), Mircea Popa reconstituie **Polemica Blaga-C. Rădulescu-Motru**.

● Apare nr. 1-2 din „Caiete critice”, „revistă editată de Casa de Presă și Editură Cultura Națională în colaborare cu Academia Română”, din al cărei colegiu redacțional fac parte Ștefan Bănuțescu, Augustin Buzura, Al. Călinescu, Matei Călinescu, Mircea Cărtărescu, Mihai Cimpoi, Ov. S. Crohmălniceanu, Valeriu Cristea, Mihai Drăgănescu, Klaus Heitmann, Gelu Ionescu, Dumitru Micu, Doru Dumitru Palade, Mircea Petrescu, Eugen Simion, Marin Sorescu, Dumitru Țepeneag și Mircea Zăciu. Redactor-șef al publicației este Valeriu Cristea, secretar general de redacție Călin Căliman, iar Sebastian Vlad-Popa, Nicolae Bârna și Bogdan Popescu sunt redactori. □ În acest prim nr. 1-2, în cadrul rubricii „Dosar” sunt publicate intervențiile de la un colocviu internațional pe tema „Cultură – democrație – religie”, manifestare organizată de Comitetul Național Român pentru Deceniul Mondial al Dezvoltării Culturale – UNESCO în iunie 1994, la Sinaia). Le menționăm pe cele ale lui Eugen Simion, **Incitarea la toleranță**; Adam Puslojić, **Europa fără ziduri: realitate sau o metaforă?**, Mircea Tomuș, **Sacralitate și spiritualitate** etc. □ Cronica literară a lui Valeriu Cristea este dedicată volumului *Povestiri cu pensionari* (FCR, 1993) al lui Cătălin Țirlea (**Oameni sărmani**). Inspirată de Caragiale, diverși scriitori ruși ai secolului al XIX-lea și cu reflectări din literatura absurdului, formula prozei lui Țirlea ar scoate efecte din „cultivarea cotidianului, a banalității (dar (...)) și a fantasticului banalității (...)”): „Însă oralitatea ar deveni obositoare și cotidianul

sufocant, dacă din când în când nu s-ar produce abateri bine gradate de la *normal* înspre *bizar* și *fantastic*. (...) În una din cele mai bune povestiri ale volumului *Aflăm de la ITB*, o vânzătoare de bilete de tramvai rămâne blocată în cabina ei și nimeni n-o mai poate scoate de acolo. Primele încercări nereușite pot fi puse pe seama nedibăciei celor care-i vin în ajutor și rămân în granițele firescului. Gluma se îngroașă însă, trec zile și nopți, claustratele i se aduce o plapumă și câte ceva de mâncare (...). Singura soluție e ca soțul să cumpere, la preț redus, cabina și s-o transporte, cu soție cu tot, acasă”. □ În cadrul rubricii de „Literaturi străină”, același Valeriu Cristea publică un fragment din volumul al II-lea al *Dicționarului personajelor lui Dostoievski (Personajul Polina din „Jucătorul”: autobiografie și creație)*. □ Ca „Document”, avem un *Epistolar* '67-'70, între Miron Radu Paraschivescu și Dumitru Țepeneag. □ Sub titlul „*Vibrant omagiu*” în cheie „*schidă*”, Nicolae Bârna comentează romanul lui Daniel Bănulescu, *Te pup în fund, Conducător iubit!*, apărut anul precedent la Nemira. Scrierea este plasată în filiera literaturii parabolice și a celei *underground*. de roman popular, cu imixtiuni din Teodor Mazilu, Ion Băieșu sau Ion D. Sîrbu, (*Adio, Europa!*). □ Piese de teatru ale tânărului Horia Gârbea, *Doamna Bovary sunt ceilalți* și *Mefisto*, apărute în nr. 2 și 4/1994, în colecția „Nouăzeci” a Editurii Phoenix sunt analizate de criticul de film Călin Căliman (*Texte, pretexte, subtexte, contexte, Alceste, Aneste...*).

● Nr. 1-2 al publicației clujene „Apostrof” (revistă lunară editată cu sprijinul Fundației Soros pentru o societate deschisă; Marta Petreu, redactor-șef; Ștefan Borbély, Virgil Leon, Ștefan Melancu, Octavian Soviany, redactori) este dedicat lui Camil Petrescu. Ca și în alte numere, avem multe comentarii incitante și substanțiale, alături de diferite scrieri inedite ale autorului analizat. □ Andi Bălu scrie despre proza camilpetresciană (*Ambiguitățile textului narativ*, „Puncte de vedere”), iar Georgetei Horodincă i se publică, în traducere, textul din „La Quinzaine littéraire”, februarie 1990, prilejuit de apariția versiunii franceze a *Patului lui Procust* (Georgeta Horodincă, *Două cupluri nefericite*); despre scrierile autobiografice (în speță jurnalul) se pronunță Mircea Muthu (*Din „notele zilnice”*); reținem și intervenția lui Radu Beligan, cu reflecții despre personajul Danton, pe care l-a interpretat în 1970 (*„Danton”*), alături de evocarea lui Arșavir Acterian (*Despre Camil Petrescu*). □ Din seria ineditelor, sunt publicate o serie de scrisori adresate în diferite perioade lui Rebreanu și Luciei Strudza-Bulandra în chestiunea montării propriilor piese (cu o prezentare de Florica Ichim) și un *Episod* dintr-un roman *Atomul* (mai multe fragmente în nr. 1-4/*Manuscriptum*, 1994). □ Alexandru Mușina, Luca Pițu, Ion Pop, Florin Sicoie, Scrin Vieru, Vasile Dem. Zamfirescu răspund destul de serios unei anchete plasate mai degrabă în registrul ludicului: *Ați fost vreodată îndrăgostit de doamna T.?* (anchetă realizată de Marta Petreu). □ Nicolae Balotă publică, sub titlul *Remember*, fragmente de jurnal (anii '44, '54). □ În cadrul rubricii „Arhiva «A»”, este publicată corespondența din anul 1968 dintre Vasile Băncilă

și istoricul David Prodan (cu o prezentare de V. Fanache) și o scrisoare a lui Edgar Papu către Eta Boeriu, din 1965. □ V. Fanache are intervenții ingenioase într-o rubrică intitulată „Caragiale, «alesul nostru»” (în acest număr, este comentată sintagma „*Box populi, box dei*”).

● Reapare, într-o serie nouă, revista craioveană „Ramuri” (nr. 1-2; periodic lunar editat de Uniunea Scriitorilor și Fundația „Ramuri”, avându-l ca redactor șef pe Gabriel Chifu, pe Romulus Diaconescu și Marius Ghica, redactori, iar ca redactori asociați, pe Bucur Demetrian, Ioan Lascu, Victor Olaru). □ Misiunea culturală a publicației, socotită comparabilă, ca miză mai mult generală decât punctuală, cu prima serie a publicației, este precizată de Gabriel Chifu într-un editorial intitulat *Ramuri '90*: „Iarăși este nevoie de animatori, iarăși este nevoie de inițiativă personală, de inventivitate în domeniul finanțării, iarăși revista va exprima un anume grup, iarăși nu vor exista decât limitări de ordin interior, iarăși vom reînvia că nu este o rușine să cultivăm elitele intelectuale, indiferent de geografia lor” etc. □ Avem și lista biroului director al filialei locale a Uniunii Scriitorilor („Viața filialei Uniunii Scriitorilor”): Patrel Berceanu (secretarul filialei), Marin Beșteliu, Romulus Diaconescu, Ioana Dinulescu, Constantin M. Popa (membri). □ În cadrul rubricii „O carte în dezbatere” este discutat volumul de corespondență *Traversarea cortinei*; scriu Romulus Diaconescu, *Fulguranta intuiție*, Ioan Lascu, *Dialogul – o nevoie existențială*, Monica Spiridon, *Scrisori din singurătatea imediată* (cf. Erata din nr. 3-4/1995). □ Adrian Marino este prezent cu un fragment din studiul *Problema literaturii orale*. □ Octavian Paler publică o parte din eseuul său memorialistic *Vremea întrebărilor*; printre altele, autorul se referă, pe un ton dubitativ, la mineriada din 1990: „Pe timpul lui Ceaușescu, nu temusem de Securitate. Acum, apăruse o nouă teamă. Ajunsesem să mă tem de unii din cei cu care, înainte, mă simțisem solitar! Și ce se putea aștepta de la niște autorități care încitaseră muncitorii să strige în stradă «moarte intelectualilor»? Intelectualii nu reprezintă, în mod necesar, partea cea mai prețioasă a unei societăți, însă o societate lipsită de îndoieli, de spirit critic, nu era, oare pregătită pentru stagnare, pentru dictatură?” □ Diferite argumente pentru încadrarea istoriei literare a lui Radu G. Țeposu în cadrul criticii postmoderne aduce Bucur Demetrian (*O istorie postmodernistă*, „Actualitatea literară”): „Intertextualitatea, spiritul ludic, înclinarea spre joc și spectacol, spre formulările memorabile, specifice lecturii postmoderniste se regăsesc și în paginile acestor *Istorii...* concepute ca o radiografie a unui mod de producere care sfidează pentru a asimila, care ia în răspăr pentru a continua și pentru a întreține voluptatea recitării. Refuzând ordonarea fastidioasă, cartea este alcătuită din fișe de lectură, schița (sic) pentru o viitoare construcție. Teoreticianul impersonal, rătăcind printre concepte și clasificări, face loc autoportretului și, astfel, asistăm la facerea textului critic, la mărturisirea autorului în fața paginii albe. (...) *Melancolia textului* este ultima parte a acestei remarcabile cărți care desconspiră traseul elaborării textului, starea de spirit a autorului printre cărțile sale, în căutarea (zadarnică) a cuvântului revelator”.

● Apar nr. 1-4 (ianuarie-februarie) din „Jurnalul literar”, săptămânal editat sub egida Ministerului Culturii de Societatea de Istorie literară „G. Călinescu”. Directorul onorific al publicației este Nicolae Stroescu-Stânișoară; din comitetul de redacție fac parte: Nicolae Balotă, Mitropolit Nicolae Corneanu, Gheorghe Grigurcu, Cornel Regman, Cornelia Ștefănescu; redactorul-șef este Nicolae Florescu; iar redacția este formată din Mihaela Constantinescu, D. Stamatiadi și Ion Podocea. ■ Din aceste nr. 1-4 ale „Jurnalului literar” reținem interviul lui Nicolae Florescu ***Cu Lucian Boz despre „anii literari '30” în observații critice și amintiri*** („Dialoguri esențiale”); scriitorul se referă la revista „Ulise” și la colegii săi de redacție (Dan Botta, Emil Botta, Horia Stamatu, Holban, Jonathan X. Uranus etc), la studiul său despre *Eminescu. Încercare critică*, la relațiile cu G. Călinescu și Lovinescu etc. Sunt publicate și două scrisori primite de Boz de la Cioran (nedatate; este vorba de scrisori de mulțumiri pentru diferitele scrieri proprii trimise de Boz) și o evocare semnată de Barbu Brezianu, ***Un bucureștean prea uitat***. □ Cornel Regman scrie despre ***Ultimul baladin: Eta Boeriu***. □ Este publicată nuvela inedită ***Păcatul*** de Mircea Eliade.

● În prima sa apariție din acest an (nr. 1-2), revista clujeană „Echinoc” (directori: Ștefan Borbély, Corin Braga; redactor-șef: Paul Vasilescu; redactori: Radu Afrim, Izabella Badiu, Alexander Baumgarten, Ionel M. Bența, Adriana Cean, Maria Ghețan, Ioana Cistelecan, Csoma Enikő, Alina Cuceu, Andrei Goția, Rareș Moldovan, Gabriel Năsui, Adrian Papahagi, Tiberiu Rus, Eva Maria Salvanu, Adrian Suci, Adrian Tudurachi, Luminița Urs; secretar gen. de red.: Carmen Varfalvi-Berinde) este dedicată reformei universitare. □ Menționăm, în scop documentar, unele intervenții: interviul lui Alexander Baumgarten cu rectorul Universității, Andrei Marga, ***„Aspecte ale reformei Universității «Babeș-Bolyai»”***; studiul lui Andrei Marga, ***Cultura academică europeană azi***; interviul lui Carmen Varfalvi-Berinde cu Nicolae Manolescu: ***„Când vom putea pregăti profesori buni, vom avea și universități bune”*** etc. □ Un punct de vedere original (în sensul raportării contrafactice) despre evoluția lui Mircea Eliade expune Virgil Nemoianu într-un interviu realizat de Ștefan Borbély (***„Clujul e locul din care au pornit maeștrii mei de gândire...”***): „Eu cred că dacă Mircea Eliade nu ar fi fost obligat de împrejurări să trăiască în Occident, pur și simplu nu ar fi fost nici pe departe ceea ce este el în realitate. Și anume, iată de ce: pentru că în România, la vârsta de 30-35 de ani, el era deja un autor de best-seller, era considerat un prozator foarte bun, era considerat un om de știință de valoare, era un om activ, nu întotdeauna în modurile cele mai fericite, și în lumea politică ș.a.m.d. Toate lucrurile acestea duc la o anumită slăbiciune, la o anumită slăbire a vigilenței, a vigilenței intelectuale, și duc la o risipire a posibilităților de lucru. Nu stărnesc spre emulație, nu încurajează efortul progresiv. Aici e problema, în vreme ce intrat în Occident, el a fost silit să se supună tipurilor de discurs predominante în disciplina lui și în alte discipline de același fel, înrudite, și asta l-a încurajat să-și construiască realmente o operă foarte

durabilă. Exemplul, până la el, contrastiv, ar fi de exemplu cel al lui Petru Comarnescu, care în tinerețe era, sunt convins, egalul lui Eliade în ce privește ideile și puterea de cuprindere, erudiția... Ei bine, Comarnescu, datorită faptului că a trăit în România, deși rămâne, sigur, o figură extrem de respectabilă și de interesantă a culturii noastre, nu a reușit să contruiască însă o operă masivă, valoroasă, consecventă, așa cum a reușit Mircea Eliade”. □ Revista publică, pe post de cronici, intervenții consistente: le menționăm pe acelea ale Izabellei Badiu, „*Un saturnian al genialității lucide*” (despre studiul lui V. Fanache, *Bacovia. Ruptura de utopia romantică*, Dacia, 1994) și Adrian Tudurachi, *Liviu Rebreanu – portret „mișcat”* (despre Mircea Muthu, *Liviu Rebreanu sau paradoxul organicului*, Dacia, 1993).

[IANUARIE-MARTIE]

- Apar nr. 1-2-3 (49-50-51) din „Calende”, „revistă literară lunară publicată cu concursul Uniunii Scriitorilor din România”, cu următoarea componență: Nicolae Oprea – redactor-șef, Al. Th. Ionescu, secretar general de redacție; Mircea Bârsilă, Dumitru Augustin Doman, Sebastian Tudor, membri ai redacției. □ Dumitru Augustin Doman interpretează astfel decizia lui Paul Goma de a candida la președinția României (*Paul Goma – de la „Patimile după Pitești” la Palatul Cotroceni*): „Ne-a luat prin surprindere intenția lui Paul Goma de a candida la Președinția României. Nu că n-ar fi bun de șef al statului. Dar cum să interpretăm acest gest din partea unui scriitor? Nu cumva scriitorimea a fost marginalizată, iar dorința unui membru al breslei de a candida la președinție este generată de sentimentul de frustrare? Sau poate că Paul Goma are atâta umor să se amestece printre inși de teapa personajelor sale. A mai candidat la o demnitate similară Mario Vargas Llosa. Câștigul a fost o carte de memorii. Poate că Paul Goma asta și urmărește: o carte intitulată *De la închisoarea Pitești la Palatul Cotroceni*”. □ Mircea Zăciu îngrijește un fragment din jurnalul lui Camil Petrescu (Camil Petrescu, *Germenul devenit formă*, din *Note zilnice. 1927-1940*). □ Sciziunea Partidului Alianței Civice este prezentată de Viorel Padina, într-un stil din care nu lipsesc accentele grosiere (*PAC-ul ce-am pohit*): „Să ne reamintim, iubite cetitor, cum la momentu’ ordonat alde Patriciu, Cataramă & Co îl lăsară pe săracu’ dom Câmpeanu cu posterioru’, pardon, în baltă, și asta când, mai precis, nene...? Păi, taman când impetuosu’ dom Câmpeanu avea nevoie neapărat de nește coarne, adicătelea de o aripă tânără, încă neînvățată așa cu zboru’ la cucurigu’, și care deci să-i mai taie din elan lu’ domnu’ Câmpeanu ista...” etc. □ Octavian Soviany poartă un lung dialog cu Gheorghe Grigurcu; în acest nr., criticul socotește că relativa lipsă a fenomenului disidenței s-ar datora faptului că *Tipul donquijotesc a fost rar la români* (X, „Posturi și imposturi”): „Tipul donquijotesc a fost rar la români. Suprema lui întrupare: Eminescu. Dominația otomană a accentuat tarele mentalității noastre etnice, pe care totalitarismul comunist le-a radicalizat.

Orientarea potrivit principiului «încotro bate vântul» a căpătat în România postbelică proporții de catastrofă. Câte spirite remarcabile nu s-au grăbit a-și dovedi propensiunea de Sancho Panza! (...) marele Sadoveanu, glorificat ca autor al «capodoperei» *Mitrea Cocor* (...) ditirambii postsocialiști și prosovietici ai recondiționatului Argezi ori frazele de perfectă supușenie politică ale lui G. Călinescu (...) «Trădarea clericilor» nu s-a petrecut, la noi, în înțelesul dat acestei sintagme de către Julien Benda, care se referea la adoptarea de către cărturari a unei poziții politice, căci nenumărați scriitori și intelectuali de seamă, de la cronicari până la junimiști și de la aceștia la E. Lovinescu, N. Iorga, Nae Ionescu, ca și la «tinerii» anilor '30 au făcut politică, ci în înțelesul că pozițiile politice erau de slujire fără scrupule a ocupantului străin și a trădătorilor instaurați de acesta". Exemple negative sunt și Camil Petrescu, „a cărui incandescentă intelectuală s-a stins jalnic în apele oportunistului precum sfârâiacul lui Creangă", „subtilul cinic" Mihai Ralea, Tudor Vianu; chiar și Blaga („Cioran se afla la Paris, interzis cu strășnicie în țară și înjurat din când în când, cu o ură oficială la care, regretabil, a participat, din motive personale, și autorul *Spațiului mioritic*). ■ Bătălia criticii pentru „autonomia esteticului" este socotită o formă de evaziune: „Evident, regimul a cultivat dezbinarea, ca și unele forme de diversiune mai rafinate, precum «autonomia esteticului», cu condiția ca scriitorii să nu critice sumbrele realități social-politice. Astfel esteticul a devenit, paradoxal, o formă fără fond" etc. ■ În următoarea parte a interviului (*Ne aflăm în faza democratică a indiferenței față de adevăr*, XI, nr. 4-5), criticul se arată contrariat de atitudinea unor intelectuali față de personalități ca Adrian Păunescu sau Dumitru Radu Popescu: „Stupefiat am citit, în repetate rânduri, sub semnătura mordantului Alexandru Paleologu complezențe la adresa unor inveterați tenori ai adulării lui Ceaușescu, precum Adrian Păunescu și D. R. Popescu. Niciun cuvânt despre faimosul, atât de nocivul colaboraționism al acestor autori, doar tentative de a-i scuza și... drăgălășenii. (...) Am putea să ni-i imaginăm pe un Saharov ori pe un Soljenițin giugiulindu-se în prea amabile vorbe cu scribii de curte ai lui Stalin ori Brejnev? Nu mai puțin m-a mirat faptul că Ștefan Aug. Doinaș a acceptat a se înfățișa pe ecranul tv., avându-l ca partener de dezbatere pe rău famatul vicepreședinte al PSM. (...) O spun deschis: cei mai zeloși adulatori ai dictatorului și ai soției sale, cei mai compromiși membri ai nomenclaturii nu au ce căuta în viața noastră publică. Indiscutabil, soluția optimă ar fi, atâta vreme cât nu există un filtru instituțional în calea lor, necolaborarea totală cu persoanele în cauză (...), mergând până la retragerea din Parlament a deputaților și senatorilor onești, pentru a obliga structurile politice și, în ultimă instanță, opinia publică să ia o decizie". ■ Din ultima parte a interviului (XII, nr. 54-55), reținem doar faptul că numele lui Marin Preda se află pe lista formată din: Mihai Beniuc, Zaharia Stancu, Eugen Barbu, Titus Popovici, Aurel Baranga, Adrian Păunescu, Paul Everac. □ În nr. 36 din „Literatorul" (6-13 septembrie, „Cronica ideilor literare"), Andrei Grigor consideră

acest interviu... **Un fâs:** „Schema psihică e iremediabil fixată: acuza și lamentația – ambele lamentabile. În acest număr [e vorba de partea a II-a a interviului, n.r.] mai mult se lamentează. Persecuții totalitariste vin din toate părțile pe capul lui Gh. Grigurcu pentru a-i sancționa curajul și semeția cu care și-l ține sus. Că ar fi «demolator». Fals: zgândăre și el cu lopățica la temeliiile valorilor. Că n-ar fi primit contraargumente la rândurile sale «analitice». Mai întâi să le scrie. În absolutul «adevărurilor» sale omul e un însingurat și suferă de lipsa unui adversar pe măsură: «Dacă reprezentam o bombă, de ce bomba n-a fost... dezamorsată?» Simplu: fiindcă a făcut «fâs»”. □ Revenind la nr. 1-2-3 din „Calende”, menționăm comentariul lui Nicolae Oprea, „**Psichodramele**” lui **Ion D. Sîrbu** („Cronica literară”), despre volumul *Traversarea cortinei*: „În definiție proprie, scrisorile lui Ion D. Sîrbu sunt veritabile *psichodrame* ale unui bolnav de singurătate și disperare. Pe lângă rostul lor de fișe de temperatură ale creației, ele îndeplinesc o funcție psihoterapeutică, drept unică modalitate de înlăturare a răului existențial. Jinduind după prietenie, a cărei valoare este considerată deasupra literaturii («prietenia este mai importantă decât literatura»), cronicarul «Isarlăcului» nu-și poate reține tipătul disperat de om situat la *sfârșitul Europei*”. □ Pornind de la volumul *Sfășierea lui Morfeu. 90 – proiect de antologie* (alcătuită de Dan-Silviu Boerescu, Ed. Phönix, 1994), Al.Th. Ionescu prezintă **Generația Boerescu** („Cronica literară”), insistând asupra intențiilor beligerant-generaționiste ale purtătorului ei de cuvânt: „Exigențele pe care le impune Dan-Silviu Boerescu generației sale (...) sunt demne de o nouă *Introducere* la o «Dacie literară» postmodernistă, în care spiritul de o gravitate jucăușă al mentorului încearcă, sub păvaza căutării «perechilor recesive», o discreditare a generației optzeciste, într-o tonalitate în care intenția ironică ascunde muzica scrâșnetului de dinți. (...) Cu astfel de argumente: optzeciștii «au desantat / naufragiat» în literatura română, fără «prea multe provizii»: mituri preluate din *Flower Power*, «auto(c)htonizate atât de bine, încât te și miră de unde aplecarea românului spre francofonie». Ei au știut «să-și gospodărească excelent resursele» și astfel să refacă – le recunoaște generos acest merit – un model polemic/parodic al Lumii», în care însă, ca și Macedonski, «încheie ciclul inaugurat de pașoptiști». Bineînțeles că nouăzeciștii sunt deschizători de drumuri. Dacă modelul maioreșcian a fost, prin rigoarea sa, sigla optzeciștilor, nouăzeciștii se revendică din «arheologia frivolă hasdeică», urmărind recuperarea unor «cuvente den bătrâni», «revalorificarea unor categorii stilistico-umorale precum derizoriul mahalagesc, miștoul cotidian, miticismul post-caragealean»”.

● Apare nr. 1 (49, 50, 51) al publicației sibiene „Euphorion”, „revistă de literatură și artă”, fondată de Uniunea Scriitorilor din România; director de onoare este Ștefan Augustin Doinaș, iar din colegiul de redacție fac parte: Iustin Panța, red. șef; Mircea Stănescu, secretar de redacție; redactor coordonator al editurii: Dumitru Chioaru; redactor Ioan Radu Văcărescu; corespondent SUA – Radu Țurcanu. □ Ion Stratan și Nicolae Coande sunt prezenți cu versuri (*Lily*

Marlene, cu dedicația „Pentru Liliana, cu sănătate”, respectiv **Iarna: de la pământ la cer, O viziune a fiecăruia, Scriam în genunchi cum se roagă..., Știința exactă a îngerului**), Magda Cârneci cu articolul **Criza criticii de artă**, Dumitru Iepeneag cu fragmentul de roman **Europa! Europa!**, iar Ștefan Borbély cu eseu **Drumul spre Nietzsche**. □ Ovidiu Pecican este nemulțumit de **Reveriiile unui copil de seră** din proza lui Mircea Cărtărescu, *Travesti* (Humanitas, 1994), care ar fi o poveste „schematică pe de o parte și de o sofisticare cam ornamentală pe de altă parte”: „În loc să trăiască disperarea, finul și dedicatul Victor preferă să și-o fabrice. Sigur că nu-i simplu să dai un Mitea Kanmazov sau un Stavroghin (ca să pomenesc doar doi mari disperați ai literaturii universale); nu-i simplu să conturezi un nea Anghelache, sinucisul caragialian din cauze indescifrabile. Așa încât Mircea Cărtărescu improvizează un personaj fără biografie și identitate precisă, un soi de crochiu impresionist (...)...Așa că până la urmă, bietul Victoraș pare un personajiu desprins din romanele lui Richardson, Marivaux ori alți copii ai secolului rococo, cu batistuța într-o mână și pieptul prins de palpituri. Credeam că D. H. Lawrence și James Joyce, sau mai devreme, amabilul marchiz de Sade, sau Céline, sau Anaïs Nin, sau Henry Miller sau... credeam ca toți autorii aceștia au înmormântat un anumit tip de scriitură despre ambiguitățile și fantezistele manevre ale imaginarului hormonal și ale dinamicii sexuale. Se pare că nu e așa. În *Travesti* Mircea Cărtărescu pariază mai curând pe *Adela* lui Ibrăileanu, lăsându-se lejer depășit și de *Ambigen*-ul lui Octav Șuluțiu (o reeditare trecută aproape neobservată! atent cum e la reveriiile copilului de seră numit Victoraș. Acestea fiind zise, să-l lăsăm pe Cărtărescu însuși să încheie cu ultima frază a *Travesti*-ului: «Înainte să plec, am suflat iburi peste imaginea ta și am scris cu degetul pe oglindă: DISPARI»”.

[IANUARIE-DECEMBRIE]

● Nr. 1-4 ale revistei „Manuscriptum” au ca temă „Manuscrise[le] arestate Nichifor Crainic” (este vorba de manuscrisele din arhiva fostei Securități). În preambulul său (*Manuscrise eliberate*), Alexandru Condeescu se referă la aventura recuperării acestora (primele demersuri au fost făcute în noiembrie 1993, cu oilejul Rotondei 13). ■ Reținem și referirile criticului la reticența unora de a colabora la acest nr. de colecție: „câțiva dintre criticii «de dreapta» de azi («de stînga» de ieri), după ce au acceptat inițial ideea colaborării la numărul Crainic, au refuzat ulterior să-l prezinte pe controversatul autor socotindu-l un subiect prea dificil, neîntrând în preocupările lor și probabil nedemn de a fi «reabilitat», ceea ce mi se pare simptomatic pentru mentalitatea intolerantă a lumii noastre literare unde criteriile biografismului politic (re)bântuie frecvent”. □ Trei caiete-manuscrise, cuprinzând versuri, variante, aforisme sunt prezentate de Aureliu Dumitrașcu (*Atelier poetic*); fragmente din aceste caiete sunt publicate aici sub titlul *Laborator de creație – versuri, aforisme, proze, traduceri*. □ Se publică, de asemenea, câteva pagini din *Privech în țara mea*

(*Sub mască*), *Memorii (1944-1947)* (cu o prezentare, intitulată ***Pribeag în afara istoriei***, de Sande Vârjoghe) și capitolele despre *Tudor Arghezi* și *Lucian Blaga* din volumul *Spiritualitatea poeziei românești*, încă inedit (cu o prezentare de Simona Cioculescu, ***Între metafizică și credință***). ■ Un număr considerabil de pagini este dedicat unui corpus epistolar (prezentare și note de Mircea Cenușă), reunind scrisori din fondurile BAR și MLR: avem părți din corepondența cu Alexandru Vlahuță, Lucian Blaga, Cezar Petrescu, Vasile Voiculescu. Corepondența cu Lucian Blaga (cea mai numeroasă din acest set) este prezentată separat de Mircea Cenușă (***Începutul și cadrul unei prietenii: Nichifor Crainic – Lucian Blaga***). □ Un alt corpus epistolar se desfășoară în jurul colaborărilor la *Gândirea*: D.C. Amzăr, Șt. Baci, Vasile Băncilă, Em. Bucuța, Busuioceanu, Mateiu I. Caragiale, G. Călinescu, Cisek, Victor Eftimiu, G. Galaction, Ioan Masoff, B. Munteanu, Petre Pandrea, Ovidiu Papadima, Papilian, Sorin Pavel, Cezar Petrescu, Victor Ion Popa, Stelian Popescu, Sextil Pușcariu, Zaharia Stancu, Al. O. Teodoreanu, D. Tomescu, Elena Văcărescu, Tudor Vianu, Mircea Vulcănescu către Nichifor Crainic. Un alt corpus epistolar surprinde „Omul politic”: V. Goldiș, A.C. Cuza, Octavian Goga către Nichifor Crainic. De asemenea, este reprodus și textul lui Nichifor Crainic, *Memoriu. Răspuns la actul meu de acuzare* (cu o prezentare de Sande Vârjoghe, ***Iluzia justiției comuniste***). □ Din acest consistent nr., semnalăm și intervențiile unor critici și istorici literari: Pan M. Vizirescu, ***Nichifor Crainic la Academia Română*** (referiri la verdictul Academiei Române, prin care Crainic este eliminat din această instituție, în ședința din 7 iunie 1946) și Dumitru Micu, ***Nichifor Crainic, omul***. □ În opinia lui „Interim” („Adevărul literar și artistic”, nr. 324, 23 iunie 1996) acest nr. ar reprezenta „o excepțională carte-document”, iar „Muzeului Literaturii Române îi revine, incontastabil, meritul de a fi inițiat campania postdecembristă de recuperare a manuscriselor literare ale scriitorilor români anhețai și areștați de Securitate în cele patru decenii de totalitarism comunist”.

FEBRUARIE

1 februarie

● În nr. 4 al revistei „Luceafărul” Marina Spalas îi ia un interviu lui George Astaloș, președintele de onoare al ASPRO (***Ca în Alexandre Dumas, plătim tributul iubirilor noastre***). Scriitorul se referă și la circumstanțele prin care a devenit conducătorul instituției nou înființate: „Am venit în contact cu ea [cu literatura optzeciștilor, n.n] de la începutul anului 90, cunoscându-i în serie pe Sorin Preda, Nicolae Iliescu, Mircea Nedelciu, Petre Răileanu, Cușnarencu, Hanibal și mulți alții. I-am citit și, brusc, am devenit prieteni făcând abstracție de diferența de vârstă, de distanța ce ne separă virtual și de parcursul literar al fiecăruia dintre noi. Despre calitatea mea de președinte de onoare la ASPRO,

gândită, fondată și animată inițial de generația '80, nu pot spune decât că ea confirmă tocmai complicitatea de spirit dintre mine și o parte dintre scriitorii mai tineri". În opinia lui Astaloș, cele două instituții, Uniunea Scriitorilor și ASPRO (Asociația Scriitorilor Profesioniști), nu ar trebui să funcționeze pe criterii de rivalitate, ci de cooperare, așa cum se întâmplă în asociațiile franceze de același gen: „Nu cred că ar trebui să existe o relație antagonică între cele două grupuri corporative. Trecând peste detaliile de ordin juridic și conceptual, care hrănesc confuziile existente, dubla apartenență a scriitorilor nu e incompatibilă cu statutul general al membrilor corporației. (...) În Franța funcționează două societăți scriitoricești: «La Société des Gens des Lettres» și «La Société des Auteurs Français». Mai bine de jumătate din efectivele creatorilor francezi sunt membri ai celor două societăți – adeziune dublă care nu numai că nu deranjează pe nimeni, dar chiar asigură armonia simfonică a vieții literare pariziene și franceze. Nu văd de ce românul trebuie să-și limiteze participarea corporativă la o administrație unică? Sunt sigur că *liderii* celor două administrații vor ajunge la o înțelegere și că nu peste multă vreme vor descoperi că structurile pe care le conduc sunt complementare”. □ În comentariul său despre scrierea lui Ion Simuț, *Incursiuni în literatura actuală* (Cogito, Oradea, 1994) – *Istoria literaturii române. Curs scurt. De la A. Toma la Paul Goma și retur* („Istoria unei priviri”) –, Dan-Silviu Boerescu salută demersul „revizionist” al autorului, făcând și o serie de afirmații polemice la adresa partizanilor „apolitismului”: „Problema cea mai importantă a unui proiect de istorie literară este – și sunt perfect de acord cu Ion Simuț – aceea a *ierarhiei valorilor*. Ceea ce a realizat criticul este însă o «istorie preliminară a fenomenului estetic, așa cum rezultă el din detalierea conjuncturilor politice și a opțiunilor morale ale scriitorilor», operație de a cărei necesitate nu se îndoiește, cred, nimeni, dar pe care mulți preferă s-o evite împăciuitoare, încercând să ajungă la acel mult dorit «consens» de sorginte prezidențială. A vorbi despre colaboraționismul unor scriitori (fie ei dintre cei mai importanți) nu înseamnă a te răzbuna și a-i scoate din istoria literaturii. Este un act de dreptate în primul rând față de memoria lor artistică. Un avertisment de care, din păcate, mulți dintre noii colaboraționiști nu țin seama în «apolitismul» lor profitabil”. □ Semnalăm, în acest nr. 4, și cronica lui Ioan Buduca, *Problema maestrului spiritual* („Stop cadru”), despre volumul lui Andrei Pleșu *Limba păsărilor*, apărut la Humanitas în 1994.

● În editorialul său din nr. 3 al „României literare”, intitulat *Soarta cărților*, Nicolae Manolescu se referă la unele deficiențe ale politicii editoriale și ale circulației publicațiilor după 1989: „Au apărut, mai întâi, editurile private, care, cu excepția Humanistasului, nu și-au creat și rețeaua proprie de difuzare. Între editorul privat și librarul de stat s-au născut unele tensiuni. Nimeni nu știe astăzi cu precizie de unde poate cumpăra o carte tipărită la o editură particulară. În al doilea rând, garanția științifică a editării nu mai poate fi oferită decât de foarte puține edituri, unele încă de stat, altele particulare.(...) În al treilea rând, și de

obicei din rațiuni pecuniare, nu se mai poate urma o politică editorială serioasă: puțini editori, de exemplu, își asumă riscul unor serii de *Opere complete* (nerentabile!). Seriile începute mai demult au fost, cu mici excepții, abandonate. Aparatul critic, excepțional înainte, la edițiile critice (azi dispărute aproape cu totul) nu se mai regăsește. În fine, prețul cărții a crescut de câteva sute de ori.”

□ La ceas aniversar, Alex. Ștefănescu publică articolul *Nicolae Balotă – 70. Lupta cu absurdul*. Reținem o caracterizare a criticului: „Nicolae Balotă, umanist european, sustras circumstanțelor biografice potrivnice, este un erou civilizator. «Răzbunarea» sa constă într-o luptă cu absurdul, absurd printre ale cărui produse secundare se numără și călăii tinereții lui, niciodată numiți”. □ Tot Alex. Ștefănescu, într-o rubrică intitulată „Cărți românești”, analizează, printre altele, și poezia lui Cristian Popescu (*Almanah liric*): „*Cuvânt înainte* era un efluvii de poezie, a revărsare de tandrețe față de care cenzura se dovedise neputincioasă (...). *Arta Popescu* nu mai are o asemenea putere de seducție. (...) *Arta Popescu* este un fel de almanah de poezie capabil mai curând să producă un moment de divertisment (fie el și de înaltă ținută intelectuală) decât să emoționeze”. □ La „Cronica edițiilor”, Z. Ornea prezintă studiul lui Katherine Verdery, *Compromis și rezistență. Cultura română sub Ceaușescu*, traducere de Mona și Sorin Antohi, Humanitas, 1994 (*Cultura, în vremea lui Ceaușescu, între compromis și rezistență*). □ Pavel Chihaiia dă unele detalii despre volumele memorialistice ale lui Ion Ioanid (*Anchetat și anchetator*), precizând că acesta nu le-ar fi scris „cu intenția de a face literatură, ci de a lăsa un prețios document de demnitate umană”, „dar a făcut totuși înaltă literatură, destăinuind o dată cu propria-i suferință, sfâșierile dramatice ale unei lumi fără speranță”.

● Din revista „22” (nr. 5), reținem, între altele, un articol al lui Andrei Codrescu, *A cui este pădurea?*, adaptare a unui discurs rostit pe 8 octombrie 1994 la Forumul de politică a Institutului Humphrey, Universitatea din Minnesota (trad. de Ioana Ieronim): sunt prezentate unele detalii de ordin biografic sau familial și o serie de considerații sociologic-culturale despre societatea americană. □ Marie-France Ionesco trimite o *Scrisoare deschisă domnului Zigu (sic!) Ornea*; istoricul literar este interpelat în calitate de director al editurii unde au fost publicat volumele *Scrisori către Tudor Vianu*, dintre care unul include (fără obținerea dreptului de autor) și corespondența de la Eugen Ionescu. Cum în acei ani delimitarea lui Ionescu de opțiunile ideologice ale colegilor săi de generație erau tranșant exprimate, ar exista riscul ca, prin ediția publicată la Minerva, să se impună „un adevăr trunchiat”: „Se poate oare rezuma adevărul relațiilor lui Eugène Ionesco cu Mircea Eliade, de pildă, la scrisorile din anii 1944 și 1945? Poate adevărul acesta să fie întreg fără cuvintele scrise în 1986 (*La Quête Intermittente*) despre același Mircea Eliade: «(...) cât de mult îl regret, cât de mult îmi lipsește!... Îi mulțumesc sufletului lui Mircea Eliade»? (...) În sfârșit, adevărul relațiilor lui Eugène Ionesco cu E.M. Cioran poate fi oare întreg fără să ținem seama de afecțiunea profundă care i-a legat și care s-a manifestat zi de zi

vreme de 40 de ani?” Alte argumente ale fiicei lui Ionesco sunt derutante: „Domnule, credeți oare cu adevărat, în adâncul conștiinței dumneavoastră, că aceia care se grăbesc astăzi să facă publice pagini private – pagini care incriminează, subliniez, doar *unul* dintre răurile istorice –, credeți că aceia care jubilează în fața acestei «revelații» (de multă vreme cunoscute din scrieri publice) ar resimți aceeași bucurie văzând că reapar la lumină unele din scrierile lor – private sau publice – în care se făcea elogiul *celuilalt* rău, al comunismului care a pustiit România și a supus-o terorii mai bine de 40 de ani? (...) Iar publicarea unor scrieri private nu sporește oare «vacarmul» și «nebulia»?”

■ Printr-o notiță nesemnată, „Contrapunct” (nr. 2, februarie) comentează astfel incidentul: „Lăsând la o parte aceste întâmplări triste, nu înțeleg de ce se stăruie până în pânzele albe să se demonstreze cât de legionar a fost Mircea Eliade și alții. Adevărul trunchiat are iz sectant; noi ne-am obișnuit să-l apreciem pe Z. Ornea în calitatea sa de editor onest, nu de om mâncat de resentimente”. ■ Într-o intervenție intitulată „*Maimuțele judecătore*” („Dilema”, nr. 112, 3-9 martie, „Cronica literară de tranziție”), George Pruteanu este revoltat de această scrisoarea de protest trimisă de Marie-France Ionesco lui Z. Ornea. Procedând astfel, Marie-France Ionesco „abia a atras mai abitar atenția asupra epistolelor tatălui său către Tudor Vianu, din anii '40”, pe care Pruteanu le comentează, citând abundant: „Sunt, în acele scrisori, câteva caracterizări din cale-afară de acide la adresa unor contemporani: Noica («un confuz..., un masochist și un sadic care se ignoră», «se crede bun și înger, dar e o bestie», «imbecilul..., afectatul, hipocritul»), Eliade, Nae Ionescu («odiosul defunct»), Dan Botta («fudulul, prostul, grandiloquentul», Haig Acterian, M. Vulcănescu, Ion Cantacuzino («imbecilul sec»), Ion Zamfirescu («un mediocru, un grosolan, un prostovan») – dar, cele mai multe, sunt izbucniri umorale de moment, dezmințite de atitudinea ulterioară a scriitorului, de-a lungul deceniilor”. Pruteanu reconstituie și incidentul în care a fost implicat Ionescu în anul 1946 (un atac la adresa armatei, manipulat atât de presa „angajată”, cât și de cea a partidelor istorice, a avut drept consecință pierderea dreptului de semnătură în publicațiile românești).

● În nr. 3 al „Cronicii”, este publicată lista premiilor literare și culturale acordate de această revistă pe anul 1994. Multe distincții sunt neconvingătoare: spre exemplu, la categoria „literatură” este premiat Dan Giosu, „istoria culturii” este reprezentată de Dumitru Vitcu, iar publicistica de Nicolae Busuioc etc. □ Un istoric al publicației face Gavril Istrate (*Cum a apărut „Cronica”, „Puncte de vedere*). □ Nicolae Turtureanu, într-o dare de seamă intitulată *Adunarea și scăderea scriitorilor* („Cuvinte încrucișate”), comunică, printre altele, și componența noului Comitet al U.S., filiala Iași: Ioan Holban, este secretar, iar Sergiu Adam, Liviu Leonte, Horia Zilieru, Liviu Antonesei, Grigore Ilisei, Lucian Vasiliu, Aurel Ștefanachi, Ion Beldeanu sunt membri. □ Reținem și episoadele 5 și 6 (acesta din urmă, în nr. 4, 16-29 februarie), referitoare la *Cazul*

Petru Caraman, din serialul lui Dănuț Doboș, *Traumele învățământului superior ieșean* (în ambele numere).

2 februarie

- Începând cu nr. 5 al „Contemporanului” și continuând până la nr. 11, din 16 martie, Dumitru Țepeneag își publică *Jurnalul* ținut în anii 1977 și 1978; avem, prin altele, consemnate unele lecturi teoretice ale scriitorului și notații despre *Le mot sablier* sau *Les noces necessaires* (în nr. 7).

3 februarie

- Au loc alegeri la Uniunea Scriitorilor. În nr. 5 din „Luceafărul” (8 februarie) sunt publicate listele cu numele scriitorilor care fac parte din Comitetul director al Uniunii Scriitorilor și din consiliile de conducere ale diferitelor secții. Astfel, în Comitetul director figurează: Laurențiu Ulici (președinte), Florin Iaru (vicepreședinte), Cezar Baltag, Magdalena Bedrosian, Gabriel Dimisianu, Costache Olăreanu, Iosif Naghiu, Nicolae Prelipceanu, Tudor Dumitru Savu, Mihai Sin (membri). În consiliul de conducere apar următoarele nume: Cezar Baltag, Florin Iaru, Ștefan Augustin Doinaș, Nicolae Prelipceanu, Ana Blandiana, Liviu Ioan Stoiciu, Constantin Abăluță (secția de poezie); Vasile Andru, Mircea Nedelciu, Mircea Horia Simionescu, Costache Olăreanu, Maria Luiza Cristescu, Al. I. Ghilia (secția de proză); Laurențiu Ulici, Nicolae Manolescu, Gabriel Dimisianu, Magdalena Bedrosian, Zigu Ornea (secția de critică). Sunt publicate, de asemenea, și liste cu membri ai U.S. din cadrul filialelor din țară. □ În nr. 5 al „României literare” (15-21 februarie) Gabriel Dimisianu oferă unele detalii de la alegerile Uniunii Scriitorilor (*Optimism bine temperat*, „Actualitatea”): „Pledoaria mai tuturor a fost pentru eficiență, realism, spirit pragmatic, solidarizare în vederea atingerii unor obiective practice, vizând întâi de toate protecția socială a scriitorilor. Statutul a fost în general considerat un bun instrument pentru atingerea acestor țeluri. Atât programul propriu al viitorului președinte, Laurențiu Ulici, cât și acela al contracandidatului său, Florin Iaru, viitorul vicepreședinte, ni s-au părut consonante, marcate amândouă de accentul puternic pus pe eficiență. Reducerea numărului de membri ai consiliului și ai comitetului director, ai comisiilor și ai celorlalte organisme a fost o măsură inspirată de aceeași orientare spre eficiență”. Criticul se referă și la unele dintre luările de cuvânt ale celor care propun crearea unei instituții paralele, ASPRO, „intervenții din care sala a înțeles, dincolo de nuanțe, că ei militează pentru desfacerea în bucăți a Uniunii și, prin consecință, a patrimoniului acesteia”. Criticul adaugă: „Nimeni nu a contestat calitățile personale ale liderilor ASPRO (Mircea Nedelciu a fost ales în noul consiliu iar Magdalena Bedrosian, simpatizantă a grupării, în comitetul director), dar mulți s-au întrebat de ce aceste incontestabile valori nu se pun în valoare în interiorul Uniunii ci în afara ei, creând organisme paralele și concurente. Articolul 4 al Statutului, care

conferă drept de participare și la alte organizații scriitoricești numai dacă acestea nu prejudiciază financiar Uniunea, acest articol nodal a fost adoptat de Adunare, cu toată împotrivirea patetică a dnei Magdalena Bedrosian, care a avertizat că, în acest caz, pot rămâne în afara Uniunii un mare număr de scriitori valoroși, membri ASPRO”. □ În nr. 6 din „22”, și Rodica Palade analizează recente *Alegeri la Uniunea Scriitorilor*, oferind și o serie de detalii și date de ordin economic privind funcționarea și bugetul instituției: „Echilibrarea financiară se datorează contractului de concesiune a Casei Vernescu: s-au achitat datoriile, revistele și Editura Cartea Românească au primit un anumit sprijin, s-au acordat ajutoare, în sfârșit, a fost posibilă finanțarea unei adunări generale. (...) Dar iată bugetul US (mai 1994 – februarie 1995) așa cum a rezultat din raportul prezentat de Laurențiu Ulici: venituri – 254.790.000 lei; cheltuieli – 254.791.000 lei. În contul US există la ora actuală 150.000.000 lei și 70.000 dolari. Surse de venituri: timbru literar, sponsorizări, închirieri, schimb valutar. Cheltuielile au privit: administrația, sprijinirea a opt reviste literare și a Editurii Cartea Românească, ajutoare, pensii”. În privința cotizațiilor, s-ar acorda „6000 lei pe an pentru pensionarii de boală, 12.000 lei pentru pensionarii de vârstă, 50.000 lei pentru membrii activi”. Rodica Palade se referă și la inițiativa unor scriitori optzeciști de a înființa ASPRO: „Unul dintre momentele cele mai controversate l-a constituit propunerea venită din partea reprezentanților ASPRO (Asociația Scriitorilor Profesioniști din România) – Mircea Nedelciu și Ion Bogdan Lefter – de a descentraliza administrativ și financiar US, prin acordarea de statut juridic filialelor din țară, ca și celorlalte instituții aparținând US (reviste, Editura Cartea Românească). Obiecția majoră la această propunere care vizează o schimbare esențială de tip managerial în funcționarea US a fost că aparenta descentralizare nu ar duce decât la fărâmițarea patrimoniului. Prin vot, propunerile ASPRO au fost respinse.” Mai aflăm că alegerile pentru președinte au fost câștigate, cu 288 de voturi, de Laurențiu Ulici; Florin Iaru ar fi obținut 62 (la fel ca Ana Blandiana, Fănuș Neagu, Nicolae Breban; primii doi s-ar fi recuzat, al treilea a fost absent din țară). □ Atmosfera de la acest eveniment este bine prinsă de Aurel Rău, în nr. 1-2 (ianuarie-februarie) al revistei „Steaua” (*Însemnări din turnul argintarilor*); redactorul-șef al revistei clujene observă că la acest eveniment unii dintre confrății săi au absentat „prinși de politică” (Nicolae Manolescu), alții, „de grădina lui Akademos” (Eugen Simion) sau „de un val al drumețiilor în străinătate” (Mircea Martin). Au lipsit și unii scriitori „aflați la cârma lucrurilor publice” (Marin Sorescu, Adrian Păunescu), „prozatori și dramaturgi ținându-se de-o parte” (D.R. Popescu, Paul Everac, Dinu Săraru), sau, din alte motive (Geo Dumitrescu, Octavian Paler, Ileana Mălăncioiu, Andrei Pleșu, Mircea Dinescu, Ștefan Bănuțescu etc.). □ Alegerile de la Uniunea Scriitorilor, departe de a mulțumi pe toată lumea, stârnesc și un val de proteste, în special din partea autorilor simpatizanți sau afiliați la ASPRO. Pentru cele mai semnificative reacții sau comentarii, v. *infra*, 11-12 februarie (C. Stănescu),

19 februarie (Cristian Tudor Popescu), 3-10 martie (Valeriu Cristea), 10-16 martie (polemica Mircea Nedelciu-Florin Iaru) etc.

● Într-o intervenție din nr. 27 al ziarului „Cotidianul”, chiar din ziua alegerilor, Liviu Ioan Stoiciu își exprimă propriile nemulțumiri legate de administrația Uniunii Scriitorilor (*Azi, scriitorii vor încerca din nou salvarea Uniunii, „Cultural”*): „Personal, sunt profund nemulțumit de: – «sfurile» ce se trag de la Revoluție până azi pe deasupra membrilor de rând ai US și de lipsa de realism pragmatic a statutului în sine al funcționării US; – «spiritul de gașcă» inadmisibil la nivelul conducerii US, perpetuat îndeosebi în jurul personalității președintelui US, «care poate dispune»; – faptul că nici după cinci ani nu s-a tăiat în carne vie în a se cunoaște exact care e starea gestiunii US și a Fondului Literar, nefiind aduse controale financiar-contabile și economice oficiale pe capul celor trei directori, ce s-au dovedit a fi falimentari, lăsându-se impresia că trebuie acoperite conturi în neregulă; – harababura organizatorică la nivel patrimonial, nivel degradat pe zi ce a trecut, nereevaluat până azi, cu «mijloace fixe» de patrimoniu dispărute fără urmă, odată cu listele de inventar; – lipsa de transparență a muncii salariaților US și Fondului Literar, a listei datornicilor, a celor ajutați sau a celor plecați în vilegiatură externă pe obrazul US (mereu aceiași profitori!), neexistând un bulentin de uz intern în acest sens, care să dea socoteală și să fie consultat regulat; – faptul că scriitorul român a ajuns «ultimul om», în societate, din punct de vedere moral și material, muritor de foame, cu drepturi de autor mizere, nedemne, simbolice, neapărat de nimeni; scriitor care nici la moarte nu mai are parte măcar de un ferpar amărât la mica publicitate a vreunui cotidian în numele US”.

● Apare nr. 108 din „Dilema”, cu a doua parte a articolului polemic al lui Mircea Iorgulescu, *Prezumția de rea credință* (pornind de la diferite intervenții ale lui Gheorghe Grigurcu pe tema revizuirilor); pentru prezentarea intervenției, v. *supra*, „Dilema”, 27 ianuarie-2 februarie.

● Din nr. 5 al „Literaturului”, reținem poemul lui Marin Sorescu *Schija*. De altfel, în această lună aniversară, poetul este destul de prezent în paginile publicației: în nr. 6, din 10-17 ianuarie, publică *Rău de fomei*, iar în nr. 7, 17-24 februarie, trei poeme, *Moanță, Marița de la moară, Lelița*. □ Eugen Simion îl evocă pe *Neuitatul Zaharia Stancu* cu obiectivitate, dar fără uzualele, în această perioadă, accente de delimitare față de asemenea „cazuri” („Cronica literară”): „Le-a dat pensii scriitorilor ieșiți din pușcărie, i-a ajutat să-și publice cărțile, în august 1968 a ținut un discurs extraordinar în Marea Adunare Națională, iar în 1971, când Ceaușescu pregătise *mica revoluție culturală*, Zaharia Stancu a întors pe dos, printr-un discurs abil, tot scenariul, pregătit dinainte cu grijă: o poveste lungă cu o țărancă părăsită de cei nouă copii ai ei... Retorică amplă, sacadată, puțin absurdă, dar cu efecte uluitoare... (...) Zaharia Stancu plătea, să ne înțelegem, pentru acest spectacol. Și plăteau, uneori, greu, pentru linia acceptabilă. Scia articole omagiale, ținea discursuri encomiastice și, în genere,

apăsa mai mult decât trebuie pe pedală. Mai grav, nu și-a ferit literatura de aceste impurități. Multe, cele mai multe pagini din lungul și neinspiratul roman *Rădăcinile sunt amare* sunt catastrofale. Tot așa publicistica lui din această epocă... Lui Zaharia Stancu îi plăcea să aibă putere (atât cât poate avea un președinte al scriitorilor într-un regim totalitar), a avut-o în mai multe rânduri și, repet, a plătit scump pentru ea. Dar trebuie să recunoaștem onest, a folosit puterea nu ca să facă rău scriitorilor, ci ca să le facă bine”. □ În cadrul rubricii „Document” este reprodusă o scrisoare adresată de Constantin Noica, încurajat de editarea *Istoriei literaturii române de la origini până în prezent* (ediția 1941), lui Iosif Constantin Drăgan, în 1986, în privința facsimilării caietelor eminesciene: „Este vorba de simpla xeroxare, în câte exemplare veți dori, a câtorva mii de pagini fotocopyate la Botoșani. Totul s-ar putea face prin subscriere, ca în cazul Călinescu. După socoteala mea, cu 700-800 lei, orice intelectual român ar putea avea în bibliotecă 40 din cele 44 caiete Eminescu, facsimilate (patru din ele n-au putut fi reproduse, fiind scrise în creion). Ar fi o binefacere pentru cultura noastră”.

5 februarie

- În cadrul rubricii sale „Revista revistelor culturale” din „Adevărul literar și artistic”, „Interim” comentează editorialul lui Nicolae Manolescu (*Dl. Iosif Sava față cu reacțiunea*) din nr. 2 al „României literare”, delimitându-se de accepțiunea pe care o dă criticul termenului „consens” și contestând ideea că Nichita Stănescu ar fi fost un simplu „colaboraționist” (v. *supra*, „România literară”, 25-31 ianuarie).

6 februarie

- Într-un interviu realizat de Georgeta Pop pentru „Cotidianul”, Ana Blandiana își exprimă nemulțumirea profundă legată de faptul că, după 1989, și-a diminuat timpul alocat scrisului (*Scriitorul este o parte a realității*, „Cultural”): „Sunt multe luni de zile, poate un an, de când din tot ceea ce mi se întâmplă lucrul cel mai greu de suportat este faptul că visez noaptea că scriu. Îmi dau seama că însuși acest fapt este o dovadă a imensei frustrări născute din lipsa liniștii necesare scrisului. (...) Acest vis despre scris (...) este legat în mai mare măsură de poezie decât de proză, și devine coșmar tocmai pentru că versurile pe care le visez mi se par, în vis, prea extraordinare pentru a putea fi uitate, deci nu le notez, și mă trezesc fără să le țin minte, ținând minte cu disperare doar importanța lor”. În interviu avem și multe detalii despre traducerile operelor scriitoarei după 1989.

- Din nr. 53 al „LA&I” reținem interviul realizat de Dan C. Mihăilescu cu traducătoarea în engleză (și mai apoi biograful) lui Cioran, Ilinca Zarifopol-Johnston – „*Nu fanatizarea, ci regenerarea României*”; reținem că traducerea (care s-a dovedit meritorie) s-a făcut la sugestia lui Matei Călinescu.

8 februarie

● Nicolae Manolescu revine asupra chestiunii „consensului”, cu alte exemplificări, în editorialul său din nr. 4 al „României literare”, **Cap de copil în poala președintelui României** (v. și supra, 18-24 și 25-31 ianuarie). Punctul de pornire îl constituie premiarea, ca personalitate politică a anului, a lui Ion Iliescu de către Adrian Păunescu. Ceremonia ar fi fost „un Babel grotesc”, amintind de vechile spectacole ale Cenaclului Flacăra, „apogeul acestui spectacol kitsch” sau „metafora care va întruchipa de aici încolo în mintea noastră ideea de consens a președintelui României” fiind „capul fetei lui Adrian Păunescu, depus grațios și somnoros în poala prezidențială”. Editorialul criticului se încheie cu următoarea precizare: „Cer cititorilor îngăduință pentru această parte a articolului meu, care ar părea că este inspirată de o anumită politică, aceea a opoziției actuale. Nu vreau să fac dintr-o revistă de cultură o tribună de partid. Succintele mele observații au avut doar menirea să conducă, în final, la constatarea unei împrejurări deosebit de grave (și în care rolul de protagonist l-a jucat un scriitor), în care ideea consensului, așa cum o promovează dl. Iliescu, și-a arătat în chipul cel mai limpede adevăratul înțeles”. □ În acest nr. 4 al revistei, „cartea în dezbatere” este *Marea trăncăneală. Eseu despre lumea lui Caragiale*, ed. II, FCR, 1994 a lui Mircea Iorgulescu; semnează: Ioana Pârvulescu, **Fața înspăimântătoare a comicului**, Caius Dobrescu, **Jan Kott al românilor**, Ion Bogdan Lefter, **O operă de moralist**. Caius Dobrescu încearcă un diagnostic prospectiv al scrierii: „Cred că *Marea trăncăneală* este un text cu viitor. El va fi reținut nu numai de istoria receptării lui Caragiale, ci și de istoria culturală și a mentalităților. Această carte reprezintă un exemplu de cultură alternativă autohtonă, cu toate meritele și limitele pe care aceasta le-a avut/ le are. Meritele se leagă de acuitatea inteligenței, de limpezimea subtilă a gândirii, păstrate cu încăpățănare într-o lume a tuturor confuziilor cleioase. Remarcabil este și efortul de a crea o formă de discurs simultan existențial, cultural și politic. Un experiment ambițios, remarcabil în sine, indiferent de contextul care l-a provocat”. Ion Bogdan Lefter face și o analogie cu o operă cinematografică: „Va trebui (...) să privim *Marea trăncăneală* ca pe o operă de moralist. În posteritatea exegetică a lui Caragiale, el nu-și găsește corespondent, în această ordine a interpretării etice și în fond filosofice, decât în *De ce trag clopotele, Mitică?*, mult comentata capodoperă cinematografică a lui Lucian Pintilie (realizată în jurul lui 1980 și censurată de regimul comunist; proiectată în premieră abia în 1990)”. ■ Articolelor li se alătură un interviu cu criticul, realizat de Ioana Pârvulescu („**O carte scrisă din disperare...**” – **interviu cu Mircea Iorgulescu**), în care sunt oferite amănunte despre apariția primei ediții a scrierii și despre problemele legate de cenzură. □ În rubrica sa „Cărți românești”, Alex. Ștefănescu analizează ultimul roman al lui Nicolae Breban, *Amfitrion (O nouă demonstrație de forță a lui Nicolae Breban)*, subliniindu-i și punctele slabe: „Partea proastă este că aproape toate aceste personaje sunt puse de autor să filosofeze la scenă deschisă. El fac o

eseistică orală excesivă în unul și același stil, în stilul lui Nicolae Breban. (...) Dacă facem însă abstracție de paginile eseistice – și nu de toate, ci numai de cele lipsite de orice funcție în construcția epică – nu se poate să nu recunoaștem că «trilogia» reprezintă o mare realizare literară, o nouă demonstrație de forță (creatoare) a lui Nicolae Breban”. ■ Un alt volum analizat de Alex Ștefănescu în cadrul acestei rubrici este cel al lui Fănuș Neagu, intitulat *Partida de pocher*, povestiri, Ed. Eminescu, 1994 (*Fănuș Neagu între poezie și kitsch*); prozatorul ar scrie „în același stil înflorit, din care și-a făcut de multă vreme un mijloc de exprimare, dar și o formă de somnolență”. □ Boris Marian semnează un necrolog *Florin Mugur*. □ „Cronicar”-ul îl admonestează pe fostul colaborator al revistei, Al. George, pentru frecvențele sale supărări, unele și la adresa „României literare”; se dau și unele detalii (inclusiv climaterice) privind redacția: „Cât despre nedreptele sale invective – au început să ne cam plictisească. (După cum se vede, cronicarul și colegii lui au adoptat – la propriu – scrisul «cu mânuși», în încăperile redacției, complet neîncălzite, fiind mai ger decât afară. A prins promoroacă și clampa. Iar cu lefurile pe ianuarie s-a cumpărat hârtie ca revista să poată apărea. N-am fi divulgat, din pudoare, asemenea «secrete redacționale» dacă nu ar fi existat unele acuze ridicole că suntem «vânduți»”) („Revista revistelor”).

9 februarie

- În nr. 6 din „Contemporanul”, Iustin Panța publică poemul *Balada casnică*, fragment din volumul *Familia și echilibrul indiferent*; versurile sunt însoțite de o prezentare a lui Gheorghe Grigurcu. Acesta îl încadrează pe poet în familia Labiș; cât despre balada publicată în acest număr, aceasta ar fi „interiorizată și domoală”, asemănătoare „acelor minuțioase gravuri de pe la 1900, reproduse pe copertile unora dintre cărțile de versuri actuale”. □ De altfel, nu este singurul număr al publicației în care criticul prezintă diferiți poeți (mulți dintre ei nu au confirmat, însă); spre exemplu, în nr. 11, din 16 martie, îl introduce pe Mihai Posada, care publică *Album genealogic fragmentar*; în nr. 5 (2 februarie) pe *Stereofonicul poet Sterom* (vol. *Poeme fără timp*, Calende, 1994). □ Reținem și articolele lui Henri Zalis, *Atribute ale naturalismului românesc* și al lui Iosif Sava, *Muzica în „Straja dragonilor”*. □ Dumitru Țepeneag continuă publicarea *Jurnalul*-ui său din anii 1977 și 1978.

- Petru Poantă comentează, în nr. 6 din „Tribuna”, studiul despre Bacovia al lui V. Fanache, *Bacovia. Ruptura de utopia romantică*. Sunt apreciate maniera abordării și forma specială a discursului critic, cu unele reminiscențe filosofice; de asemenea, sunt indicate și unele influențe: „V. Fanache depășește aici demersul critic propriu-zis sau, mai exact, îl subsumează unei viziuni integrate de natură filosofică. Opera este somată să dea seama nu doar despre propriul specific, despre modurile estetice de actualizare ale proiectului său, ci și despre existență în general (...) bacovianismul fiind relevat în ambivalența sa

poetică și existențială. Să ne înțelegem: V. Fanache nu supune poezia lui Bacovia unui discurs speculativ. El este în principal un analist subtil și riguros, cu o priză totală la «imaginația materială» a textului și posesor al unui limbaj expresiv și cultivat, bine informat de noua critică, îndeobște franceză, avându-i ca repere privilegiate pe Bachelard, Poulet, R. Barthes”. □ Tudor Dumitru Savu este prezent o proză intitulată *Geapar și pălăria*, fragment din romanul *Cantacuzina*. □ Sunt publicate câteva poeme inedite ale lui I. Negoîtescu (*Bagaj euforic, Ce lin străbat*, ambele din 1941) și o scrisoare a acestuia, datată „Sibiu, 19 iulie 1943”, adresată lui Dinu Nicodin, cu prilejul morții lui E. Lovinescu (texte însoțite de o prezentare a lui Ioan Mușlea).

10 februarie

- În nr. 240 din „România Mare” („săptămânal absolut independent”, director fondator Eugen Barbu, redactor-șef Corneliu Vadim Tudor), „Alcibiade” îi apostrofează, în cadrul rubricii „Săptămâna pe scurt”, pe Mircea Mihăieș și Nicolae Manolescu: „Nimic mai grăitor decât să fii plătit de Söros și să-l înjuri pe Iliescu! Așa se dă de gol săptămânal, nebunul ăla furios, cu o cărare pe mijlocul capului, ca un fermoar înțepenit, pe nume Mircea Mihăieș. Știți care, agramatul care a prăbușit în doi ani revista «Orizont», de la 60.000 exemplare la numai 2 mii de bucăți, și alea nevândute. (...) Așa-ți trebuie, nea Nelule, fiindcă l-ai cocoloșit mereu pe Manolescu, pe care l-ai luat și prin turnee peste hotare în loc să-l dai la cala avionului, printre bagaje”. □ În aproape fiecare nr. din acest an, într-o rubrică specială, intitulată „Un patriot din galeria Martirilor Neamului: Eugen Barbu” sunt publicate pagini din dosarul de Securitate al scriitorului (în general, interceptări telefonice). □ Printre colaboratori, se numără și Ileana și Romulus Vulpescu (articole pe teme politice, cu tușe naționaliste, unele îndreptate împotriva UDMR etc.).

- În „Dilema”, Z. Ornea se alătură Martei Petreu în chestiunea *Nae Ionescu și plagiatul* și a reacțiilor provocate de această afirmație (v. *supra*, „România literară”, 25-31 ianuarie).

- Analizând volumul *Traversarea* de Marin Sorescu în nr. 6 din „Literatorul”, Eugen Simion remarcă renunțarea la formula ironică, atât de caracteristică acestui poet, și înscrierea într-un registru de altă factură, de esență gravă și metafizică (*Cântece, descântece și bocete*): „Nu este prima oară când Marin Sorescu, reputat pentru ironismul său, deschide poemul spre partea întunecată a lucrurilor. Dar este pentru prima oară, dacă nu mă înșel, când bocetul este atât de puternic și viziunea disperării existențiale e așa de compactă în poeme. S-a modificat într-o oarecare măsură și stilul liric. Cele mai multe poeme sunt cele scrise în vers cantabil și mizează pe puterea de seducție tradițională. Puține continuă formula incisivă, parabolică, fals epică, discursivă, cotoplită de realități..., formulă ce l-a consacrat pe Marin Sorescu ca un maestru al lirismului zis demitizant. Îl descoperim, acum, un versificator abil, un poet din stirpea lui

Arghezi, caligraf al ceții și al suferinței obscure ce zace în adâncurile ființei. Este, bineînțeles, tot Sorescu, dar în ipostaza lui gravă, obosită, metafizică”.

11 februarie)

● Într-un interviu acordat lui Cristian Tudor Popescu („*Buticarii sunt eroi absoluți!*”, zice **Andrei Pleșu**, directorul lui „*New Europe College*”, în nr. 1486 al ziarului „Adevărul”), eseistul se referă, printre altele, la câțiva dintre cursanții de la New Europe College: „Păi, de pildă, Aurelian Crăiuțiu, care a făcut ASE-ul și pe care americanii au vrut să-l oprească la Universitatea Chicago, impresionanți de competența lui în fenomenologie. Sau Teodor Baconski, cu o teză despre răs în teologie. Sau Andrei Cornea, un gen de inteligență care mie nu-mi place, isterică, așa cum au uneori evreii, dar care poate face lucruri interesante pornind de la istoria artei și trecând prin Platon. Mai e și domnul Patapievici, un fizician foarte interesant...” □ Pornind de la declarațiile lui Laurențiu Ulici și Florin Iaru din cadrul emisiunii moderate de Cătălin Țirlea, C. Stănescu vede oarecum altfel rolurile în care se vor distribui **Unioniștii** („Defecțiune tehnică”): „În regia piesei pe care sunt hotărâți s-o joace noii conducători ai breslei, dl. Ulici s-a distribuit, cu merite indiscutabile, în rolul luptătorului pentru unitate și al salvatorului unei case gata-gata să se prăbușească, iar dl. Iaru, după propria expresie, va juca rolul celui care, de va fi dat afară pe ușă, va intra pe fereastra «puterii» (guvern, președinție, Florin Georgescu, Dan Mircea Popescu și oricine mai ține în mână o pâine și un cuțit) ca să se bată până în pânzele albe pentru drepturile scriitorilor și onoarea lor în societate. Foarte frumos. (...) Impresia mea este că, din contră, s-a recurs la o nevinovată (?) diversivune, în lunile din urmă și în adunare, exagerându-se la maximum pericolul «ruperii» în bucățele a Uniunii Scriitorilor pentru ca tocmai așa să crească meritele celor destinați de providență să o salveze și care, în fine, au și salvat-o de la prăbușire, fiind răsplătiți cum se cuvine de votul unei majorități înfricoșate și recunoscătoare: grație lor Uniunea a rămas o *uniune*, structurată pe principiul centralismului democratic, în care autonomia ori tendințele centrifuge se plătesc până la excludere, iar patrimoniul, indivizibil, urmează a-i servi pe toți *uniții*, pe aleși și pe alegătorii lor. Ce și-ar putea dori mai mult scriitorii decât *unire-unitate* într-o lume în care totul se destramă, spre a o lua din nou de la capăt?!”

13 februarie

● În nr. 5 din „LA&I” (începând de acum, revista își schimbă numerotarea aparițiilor), în cronica ei TV, Mioara Apolzan comentează aparițiile din cadrul emisiunii *Simpozion* (23 ianuarie), moderată de Cătălin Țirlea, pe tema „*Stânga*” și „*dreapta*” în cultură („Tutti Vrutti”). Participanții la emisiune erau mai mulți redactori-șefi ai diferitelor publicații literare: Gabriela Adameșteanu („22”), Gabriel Dimisianu („România literară”), Marius Tupan („Luceafărul”), Fănuș Neagu („Literatorul”), Bogdan Ghiu („Dilema”), Cristian Tudor Popescu

(„Adevărul literar și artistic”). Reproducem unele dintre replicile participanților. *Gabriela Adameșteanu*: „Sunt contra împărțirii în stânga și dreapta atât în politica românească și, ca reflex, în societate și în cultură. Nu sunt împotriva conceptului în genere, ci împotriva utilizării conceptului în spațiul românesc și chiar în spațiul est-european”. *Gabriel Dimisianu*: „În domeniul cultural nu se pot face egalizări, dar, simplificând mult, poate fi vorba de o linie tradițională sau tradiționalistă, care ar coincide într-un punct cu ceea ce numim dreapta și de o linie modernistă sau inovatoare care ar fi «stânga»”. *Cristian Tudor Popescu*: „E o tragedie să se discute în astfel de termeni, când revistele culturale sunt pe cale de dispariție”. ■ Când li se vor fi cerut probabil exemple, Bogdan Ghiu menționează revista „Dilema”, pe care o plasează „mai degrabă la stânga culturală”. □ În opinia Taniei Radu (*Romantismul dezabuzării*, „Cronica literară”), romanul lui Radu Aldulescu, *Amantul colivăresei*, s-ar singulariza în peisajul prozei postdecembriste prin „patetismul” viziunii: „*Amantul Colivăresei* e o carte agresivă la modul «lipicios». Ți se bagă în suflet, te scormonește și te scârbește, te leagă la ochi și te obligă să vezi ce vede ea, ce vrea ea, cum vrea ea, cum vrea acest autor în care magma împrumută distilări de culoare de la un G.M. Zamfirescu și disperare morală de la un Richard Bohringer. E o carte vitală și morbidă, insuficient curățată însă. Scăderi de gust, lungimi, amestec neinspirat de registre (episodul conviețuirii lui Mite și Giani cu cele două surori, fetele Diavolului, e caraghios, parafrază aiuristică la *Kir Ianulea*) sunt principalele ei defecte. Radu Aldulescu este însă o «voce» foarte personală și mizează corect pe efectele unui anume romantism al dezabuzării”.

15 februarie

● Într-un editorial intitulat *Implicarea scriitorului*, publicat în nr. 6 din „Luceafărul”, președintele Uniunii Scriitorilor, Laurențiu Ulici, se pronunță favorabil în această mult discutată chestiune, înțeleasă îndeosebi sub forma civismului militant: „A-l lipsi pe scriitor de rolul său implicant în treburile societății înseamnă, de fapt, a lipsi societatea însăși de spiritul critic fără de care nicio transformare nu este posibilă. Problema nu e a participării scriitorului în structurile politice ale societății. Asta ține de vocația politică și există scriitori care o au și alții care nu o au. (...) Dar și cei care au această vocație și cei care n-o au sunt egal de îndreptățiți să-și exprime, în numele vocației scriitoricești, punctul de vedere în legătură cu realitatea imediată, să-i observe, analizeze, comenteze evoluția, aspectele, tendințele etc., cu alte cuvinte să se implice în context, indiferent dacă asta place sau nu puterii politice”. Din editorialul lui Ulici nu lipsesc referirile, ironice, la cei care propun soluția contrară, socotită subversivă și interesată: „(...) au apărut câțiva «misionari» – de altfel bine protejați de noua putere – care s-au străduit și se străduiesc în continuare să-și convingă semenii scriitori că implicarea lor nu mai are niciun rost, că scriitorul trebuie să-și vadă de ale lui, să se retragă – eventual de tot – la masa de lucru,

străin și indiferent la tot ce se întâmplă dincolo de spațiul propriu”. □ Într-un articol intitulat *Obsesia proprietății intelectuale* („Atitudini”), Dan Stanca are o poziție cu totul specială în chestiunea plagiatului lui Nae Ionescu, ridicată de Marta Petreu. V. *supra*, „România literară”, 25-31 ianuarie, unde am prezentat diferitele intervenții.

● O descriere a circumstanțelor publicării, urmată de scoaterea din librării a propriei *Antologii de poezie modernă* (1968), oferă Nicolae Manolescu în editorialul său, *Toporul și pădurea*, din nr. 5 al „României literare”. □ Alexandru Niculescu scrie un articol intitulat *Virgil Ierunca – istoric literar*, pornind de la culegerea de eseuri intitulată *Dimpotrivă*. Ideea ar fi aceea că viitoarele lucrări de istorie literară ar trebui să țină cont de opiniile eseistului. Spre exemplu, „o reexaminare a operei lui G. Călinescu ar trebui să aibă în vedere, astăzi, observațiile pertinente ale lui Virgil Ierunca”. La fel, capitolul *Mitologiile stângii românești* ar fi „un veritabil capitol de istorie literară” privind „evoluția culturii românești de stânga” etc. □ Într-o intervenție intitulată *Istoria literaturii române între 1945-1989. A. E. Baconsky între realitate și mit*, Gheorghe Grigurcu oferă o serie de citate, desprinse din poemele anilor '50, pentru a demonstra că „legenda” „disidenței” interne a scriitorului de la „Steaua” nu este probată și de texte; din contră, ar fi vorba de o adevărată activitate „colaboraționistă”. De altfel, Grigurcu face această operație și în scop polemic, ca replică la intervenția lui Liviu Petrescu, din nr. 40/1994 al „României literare”; criticul reia, și aici, mai vechile argumente în privința „revizuirilor” (politico-etice): „De ce să închidem ochii la atât de acuzatele «adaptări», mai bine spus compromisuri ale scriitorului? *Cui prodest?* Cititorii noștri vor avea posibilitatea a decide singuri dacă, așa cum susține, cu maximă bunăvoință față de clientul său, dl. Liviu Petrescu, «niciunul dintre aceste compromisuri nu este de natură să afecteze în esența ei concepția despre poezie a lui A. E. Baconsky». Concepție care socotim că nu se poate restrânge la o teză abstractă de poetică, nu se poate mărgini la un număr de pagini, eliminându-se numeroase altele, palpitând de opinii, tendințe și umori nu mai puțin caracteristice”. □ Într-un articol aniversar, *Non idem est si duo dicunt idem*, „Grigore Vieru – 60”, Alex. Ștefănescu plasează întâlnirea cu lirica poetului de peste Prut sub semnul emoționalului: „N-am să uit, deci, prima impresie pe care mi-a făcut-o poezia lui Grigore Vieru. Mi s-a părut scrisă cu o sensibilitate nemaiîntâlnită, o sensibilitate aproape dureroasă, deloc asemănătoare cu sentimentele sofisticate, *puse în scenă* (ca să nu mai vorbesc de bravada sau chiar cinismul) din cărțile atâtor poeți români contemporani. (...) Emoția trăită de mine atunci (nu mi-e rușine să mărturisesc că *am plâns* citind poezia lui Grigore Vieru) era intensificată de gândul că mesajul în limba română venea de undeva din largul unui ocean de litere chirilice. (...) De altfel, ceea ce conferă o frumusețe tragică poeziei lui Grigore Vieru este tocmai conștiința valorii imense a limbii. (...) Fără îndoială, estetica profesată de poetul de dincolo de Prut este *revolută*. Dar ea *funcționează*, pentru că, departe

de a reprezenta un caz de epigonism, are autenticitatea unei experiențe făcute pe cont propriu”. În opinia lui Ștefănescu, nu ar trebui pus semnul de egalitate între naționalismul poezilor basarabeni și acela din paginile „României Mari”: „La reluarea legăturilor dintre două culturi românești despărțite o jumătate de secol s-a produs un *malentendu* monstruos. Scriitorii din Basarabia însuflețiți de patriotism au crezut că autorii de literatură patriotardă din România reprezintă replica lor simetrică. Și și-au întins mâinile unii altora, primii din naivitate, iar ultimii pentru a profita grabnic de o legitimare nesperată, în condițiile în care în România erau – și pe bună dreptate – disprețuiți. (...) Corneliu Vadim Tudor și toți cei ca el au pus în mișcare flașneta retoricii naționaliste la comanda PCR și în conformitate cu instrucțiunile de folosire formulate de PCR. (...) Grigore Vieru și ceilalți scriitori din Basarabia înrudiți spiritual cu el au scris poezie patriotică pentru a se opune sovieticilor. Primii au fost și într-un fel continuă să fie complicitii unui regim care a distrus civilizația românească. (...) Ultimii au încercat eroic să salveze valorile românești, în condițiile unui proces de desnaționalizare forțată”.

- În nr. 7 al revistei „22”, Dan C. Mihăilescu publică prima parte a serialului despre volumul lui Ion D. Sîrbu, *Traversarea cortinei. Corespondență cu Ion Negoitescu, Virgil Nemoianu, Mariana Șora* (prefață de Virgil Nemoianu, ediție de Virgil Nemoianu și Marius Ghica, Editura de Vest, 1994), serial intitulat *Singurătatea histrionului* („Cronica literară”; continuare în nr. 8, 22-28 februarie, nr. 9, 1-7 martie). Criticul încearcă să descifreze ecuația spirituală a lui Ion D. Sîrbu, pe care îl socotește „marea revelație a literaturii noastre de după 1989”, printr-o analogie cu I.L. Caragiale: „Precum berlinezul Caragiale împărțit între melomanie și berărie, cu gândul bifurcat către deputăția takistă și șocul flagelator presupus (cu sadică voluptate) de *Titircă, Sotirescu & Cia.*, I. D. Sîrbu își face armură și lance din exilul craiovean, din geronto-complexele marginalizării provinciale, din zilnica degustare a nimicniciei valahe, ca și din secreta jubilație a imaginii răzbunării literare postume”. Corespondența ar reflecta, și ea, acest set de contradicții ale portretului spiritual: „Sănătatea sexagenară a scriitorului, dublată de «cioranismul său vlăjgănesc» (e sintagma lui Nemoianu) transformă direcțetea monovalentă a confesiunii într-o barocă succesiune de mixaje contradictorii: autocompătimire și orgoliu ulcerat; cultul prieteniei și bârfirea crâncen... serafică a prietenilor; reclusiune și nesaț histrionic; lehamite socială și angajare morală și de breaslă; sentimentul eșecului total, paralel cu auto-statuarea Operei în perenitate ș.a.m.d. Ciclotimie? E prea mult și prea puțin spus”. În al doilea episod al serialului avem schițată o biografie a lui I.D. Sîrbu.

16 februarie

- În nr. 7 din „Contemporanul”, Alexandru George publică un amplu fragment din *Oameni și umbre, glasuri, tăceri*; autorul prezintă pe scurt și geneza acestui roman de inspirație autobiografică, în curs de apariție la Editura Albatros (ar fi

vorba de o scriere de sertar, concepută între 1955-1957, recitită în 1959).
□ D. Țepeneag continuă publicarea paginilor de *Jurnal* ale anilor 1977 și 1978.

17 februarie

- Din nr. 2 al revistei „Orizont” reținem un text al lui Șerban Foarță, *Dactilografologhicon*. Scriitorul va reveni și în nr. 3, cu un „eseu”, *De la omul nou la noul omo*. □ Revenind la nr. 2, Lucian Alexiu comentează trei volume de poezie: Lucian Vasiliu, *Mierla de la Casa Pogor*, editura Euchronia, 1994; Iustin Panța, *Familia și Echilibrul indiferent*, Editura Arhipelag, 1995; Ruxandra Cesereanu, *Cădere deasupra orașului*, Editura Transpers, 1994 (toate trei sub un titlu, *Poezie și management*, pe care îl socotește elocvent pentru noua condiție a actului liric). Formula lui Lucian Vasiliu ar rezulta dintr-o „raționalizare a practicilor poetice avangardiste”, la care se adaugă ironia și „o practică ludică deloc inocentă”; la Iustin Panța, este remarcat „același spirit raționant ce constituie stigmatul și servitutea literaturii sfârșitului de veac literar”; cât despre Ruxandra Cesereanu, aceasta s-ar distinge printr-o „frazare puternică, pregnant structurată” □ Cornel Ungureanu comentează trei apariții din cadrul literaturii memorialistice (*Șocul amintirilor*, „Cronica literară”): Dorina Al-George, *Șocul amintirilor*, editura Informația, 1995; George Tomaziu, *Jurnalul unui figurant*, prefată și postfață de Gabriel Mardare, Ed. Univers, București, 1995; Alice Voinescu, *Scrisori către fiul și fiica mea*, ed. îngrijită de Maria Ana-Murnu, Dacia, 1994. □ Din cadrul publicației, se disting în special interviurile realizate de Adriana Babeți. În acest număr, Ștefan Agopian îi vorbește prozatoarei și eseistei *Despre frică și „Fric”*, oferind destule detalii de ordin biografic dar și literar, în special despre această scriere care va apărea peste câțiva ani. □ La rubrica „Evocări”, Alexandru Jebeleanu scrie un articol intitulat *Amintindu-mi de I. Necoșescu*.

- Nr. 7 al „Literaturului” este dedicat lui Grigore Vieru, la împlinirea a 60 de ani; sunt republicate fragmente din diferite intervenții sau articole mai vechi aparținând lui Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Eugen Simion, D.R. Popescu, Ion Druță, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu; Mihai Cimpoi îi dedică un comentariu, intitulat *Un poet al spațiului românesc*. □ Cu prilejul comemorării a 10 ani de la moarte, Valeriu Cristea evocă figura lui Sorin Titel (*Clipa cea repede*); criticul face și câteva observații despre unele moravuri ale vieții literare postdecembriste: „Capta esența și o sintetiza memorabil: «*Vor totul*», mi-a spus odată referindu-se la acea categorie a colegilor de breaslă din care au ieșit, înainte și după 1989, unii dintre actorii scenei noastre social-politice. VOR TOTUL. Ce se poate spune mai mult sau cum se poate spune mai bine? Au vrut și au avut protectori, case, premii, călătorii, burse, cronici (în țară și la Europa liberă); să fie publicați cu prioritate și să fie traduși în exclusivitate; să beneficieze de toate avantajele sistemului totalitar dar să fie și contestatari. Și au fost și contestatari. Sau cel puțin au fost considerați astfel. Ba chiar mai mult...

Îmi amintesc că am auzit BBC-ul proclamând-o «martiră» (chiar așa!) pe o poetă care exact în acel moment, când i se dăruia cununa de muceniță iar eu ascultam cu evlavie postul de radio respectiv, se plimba ca la ea acasă prin Paris. Au vrut într-adevăr totul și au obținut cât au putut. Sunt convins că, dacă ar mai fi trăit, Sorin Titel nu s-ar fi lăsat păcălit de politică nici după 1989. Ar fi fluierat, cel puțin o dată, și în biserica postrevoluționară”. □ Oarecum în continuarea intervenției sale precedente (v. *supra*, „Literatorul”, nr. 4, 27 ianuarie-3 februarie), Răzvan Voncu se referă la alte aspecte problematice ale stării literelor postdecembriste (***Alienarea criticului, alienarea scriitorului***). Dintre fenomenele vizibile, criticul remarcă „degradarea instituției *librăriei*, care tinde tot mai mult să se confunde cu tarabele de cărți”, „degradarea relației editor-presă literară”, și, desigur, „subminarea relației scriitor-critic-cititor”, analizată și în intervenția precedentă. În acest ultim sens, Voncu își imaginează și deruta cititorului (în speță, a elevului sau profesorului) atunci când deschide un manual de liceu: „Lipsit de o imagine coerentă a literaturii române contemporane, pe care cu greu o mai poate afla în anumite (foste) publicații de anvergură, cititorul se află în plină derută. (Ca să vă faceți o idee despre dimensiunea acestei derute, consultați programa pentru examenul de admitere în licee, care prevede un singur text din literatura postbelică, poezia *Noi*, de Nichita Stănescu. Nici Preda, nici Fănuș Neagu și nici măcar Labiș nu mai par valori stabile, clasice, în sensul de «bune de predat în clasă»!).” □ Ioan Lăcustă publică *Ultima noapte la Cairo*, fragment din romanul *Vremuire*.

18 februarie)

● Urmărind o emisiune televizată, C. Stănescu asistă la unele „***Blestemății optzeciste...***” („Adevărul”, nr. 1492): „Auzim și citim adesea opinii de bunică revoltată de «ingratitudea» fiilor față de părinți: nu mă îndoiesc că ele se vor face auzite și «simțite» și după această fascinantă –iritantă emisiune unde un domn, Alexandru Mușina, pretindea că nu pot interesa deloc, dar deloc!, poezii anilor 60, fiindcă *poezia lor nu ne ajută să cunoaștem lumea și realitatea* în care au trăit acei poeți (prevăd o nouă campanie gheristă de reabilitare a *funcției cognitive* a literaturii); unde un alt domn, Mircea Nedelciu, mărturisea fără trac și fără «milă» că pe autorii aceleiași generații 60 îi citea doar preț de câteva zeci de pagini, după care-i arunca cât colo fiindcă «estetica» lor primitivă îl făcea să prevadă rapid ce «va urma», și unde, în fine, un domn Ion Bogdan Lefter, critic de meserie, prezicea scăderea în viitorul apropiat al «cotei» lui Nichita Stănescu până la proporții liliputane. (...) Auzind asemenea «blestemății», o babă de cititor mă sâcăie amintindu-mi că, totuși, așa «primitive» cum erau, cărțile acelea aveau și încă mai au cititorii lor, pe când, după impresia mea (cu siguranță greșită), mulți «optzeciști» se citesc doar între ei. Că nu «răzbat» la public nu numai din pricina proastei difuzări din aceste tulburi vremuri de tranziție...”

19 februarie

● Sub titlul *Personaje în căutarea autorului pierdut* („Adevărul literar și artistic”, nr. 256, Cristian Tudor Popescu face o analiză necruțătoare a ASPRO, instituție recent înființată și, indirect, a Uniunii Scriitorilor (aceasta din urmă aflată, în opinia comentatorului, în declin); sunt oferite și unele sugestii de bună funcționare: „O clipă am crezut că ASPRO ar putea fi o soluție. O asociație independentă tânără, fondată pe criterii exclusiv valorice. Din păcate nu este decât un pui de US, dornic să-și sugrume părintele căruia îi seamănă leit. Se discută acum dacă membrii ASPRO, care sunt și membri US (cei mai mulți), să fie sau nu dați afară din US. Mircea Nedelciu recomandă acțiuni în justiție. Absurd. Primul gest, menit să delimiteze net ASPRO de SRL-ul lui Ulici, care poate face blum oricând, ar fi trebuit să fie demisia membrilor ASPRO din US. Al doilea, punerea la locul lor a falselor valori aduse în față de «optzecism», prin natura sa colectivistă. Al treilea, o selecție foarte severă a membrilor ASPRO.”

21 februarie

● Moare Cristian Popescu, unul dintre cei mai importanți poeți nouăzeciști. □ Nr. 257 al „Adevărului literar și artistic” (din 26 februarie) este dedicat scriitorului dispărut prematur. Din creațiile lui Popescu sunt publicate *Antiportret – un psalm al lui Popescu și Necrolog. Fără aprobare*; reproducem un fragment din cel de-al doilea text: „Nu, domnilor! Nicio vie amintire! Nu se mai pot admite astăzi asemenea practici. Astăzi, când mii și mii de cetățeni în etate, înainte de a merge la lucru, se așază la coadă, la rând la groapa proaspăt săpată în cimitir și, răbdători, plini de înțelegere, o încearcă să vadă cui se potrivește! Nu, domnilor! Nu vom aproba familiei condoleanțele noastre! Nu! Nici copleșiți! Nici nemângâiați. Nici nețărnută durere.” ■ Dintre redactorii publicației, scriu necroloage Cristian Tudor Popescu, Cătălin Țirlea și C. Stănescu. Cristian Tudor Popescu observă că: „La « A fi sau a nu fi », Cristian ne răspunde blând și fericit, cu ochii umeziți de zâmbet, răsărind ca un zepelin în sfârșit liber peste blocurile patriei: « A nu fi »” (*A nu fi*). Textul lui Cătălin Țirlea (*Barosane!*) se reține în mod special: „Barosane, azi dimineață mi-au spus c-ai murit! Și primul meu gând a fost să-ți dau un telefon, ca să-ți spun. Adică cum, tocmai lucrul ăsta să nu-l discutăm noi, să nu-l comentăm?! Noi, care-am stat nopți și zile întregi întorcând pe toate fețele te miri ce chestiuni arzătoare, tocmai pe-asta s-o ratăm, barosane?! Tocmai MOARTEA TA?! Nu se poate! Moartea ta, singura ta mare, uriașă obsesie, singurul lucru pentru care ai scris, sperând că literatura te va scăpa de ea, sperând nebunește că fiecare literă pe care-o așterneai pe hârtie te îndepărtează cu un centimetru de ea. Și uite că n-a fost așa, barosane! Te-a păcălit scârba asta de moarte, și scârba asta de literatură te-a păcălit. A fost taman invers”. La rândul său, C. Stănescu face și unele observații în privința scrierilor lui Cristian Popescu: „O putem spune acum: *Arta Popescu* este un mare poem al morții, unul dintre cele mai insolite și mai profunde din

câte s-au putut scrie în ultimele decenii în literatura română; însă un poem scutit, expurgat de «angoasele» artificiale ce însoțesc aproape fără excepție asemenea ambițioase scrieri, mai cu seamă când ele vin de la oameni tineri.” (***Cu moartea pre moarte călcând...***) □ Și nr. 8 din „Luceafărul” (1 martie) îi este dedicat scriitorului dispărut. Sunt publicate ***Ultimele***, „aceste ultime file (...) dactilografiate în seara zilei de 20 februarie 1995” (cu o prezentare de Cătălin Țirlea); este vorba, de fapt, de poemul ***Strigătul*** (publicat ulterior integral în nr. 261, din 26 martie al „Adevărului literar și artistic”). □ Scrierea este comentată, în nr. 259, 12 martie, al aceleiași publicații de mai sus de cel care semnează „Interim” („Revista revistelor culturale”, „***Această flagrantă ilegalitate în care exist***”): „Poemul (...) insolit ca tot ce a scris Cristian Popescu, este străbătut de fulgurante viziuni expresioniste și poate fi citit ca o «stenogramă» tensionată la maximum, scrisă cu nervii încinși, a «expediției» pe care un spirit profund neliniștit ce *nu-și găsește nicăieri locul* o întreprinde, cu fiecare rând *trăit*, în propriile tenebre: l-am putea asemui și cu «Jurnalul» unei mari călătorii periculoase pe care locuitorul unei lumi galactice o face pe pământul oamenilor «decăzuți» și din plasa căruia nu mai are scăpare. Toată opera lui Cristian Popescu este de fapt o «cutie neagră» rămasă după catastrofa unui supersonic de origine necunoscută, «cutie» de unde urmează să descifrăm mult timp de aici înainte cauzele catastrofei și stările celui ce a trăit-o în toată înfricoșătoarea sa amploare”. □ În următoarea apariție a „Luceafărului” (nr. 9, din 8 martie), Dan-Silviu Boerescu publică un necrolog atipic, incluzând și fragmente din scrierile lui Cristian Popescu (***Moartea din flori***). □ Și nr. 2 din „Cuvântul” (martie) se deschide cu un necrolog semnat de Ioan Buduca, ***In memoriam. Cristian Popescu***; redăm un fragment: „N-a făcut din moarte o temă. A scris la patru mâini, două ale lui, două ale ei. Vei avea două case memoriale într-un tramvai, scriau cele patru mâini. Una pentru mine, una pentru Labiș? Nu te întrista, Cristi: pe lumea cealaltă sunt mai mulți Popescu decât aici. (...) Cristi credea că a fi Popescu este o artă. Arta de a fi familiar cu Dumnezeu. Și-a permis această obrăznicie ca unul care era îndreptățit să creadă că pe Dumnezeu îl cheamă și Popescu ori de câte ori i se roagă un anume Cristian Popescu”.

• În nr. 7 din „Academia Cațavencu”, Eugen Istodor realizează un interviu cu Fănuș Neagu (***Fănuș Neagu, preț de-un sprit***); scriitorul se referă, printre altele, la Mircea Dinescu și la relația sa cu scrisul: „Dinescu îmi aparține ca injurie și ca insultă. Când l-am ajutat, eram foarte bun, când a crescut, m-a înjurat. E un mare poet, dar ca iubirea s-o lase mai moale. (...) Dl. Fănuș Neagu are o vârstă și e călare pe baricadă și dă mâna și cu Coposu, și cu Iliescu, știind că e mai înțelept. Baricada rămâne, nu omul. Dinescu e ba cu Coposu, ba cu Iliescu. Eu ce să mai cred? (...) M-ai întrebat câte ore stau la masa de lucru? Vă place să spuneți că eu stau în cârciumi. Mă scol la 5 și pînă la 10 stau la masa de scris. De asta de ce dracu nu-ntrebați... ce fac eu când îmi sparg capul să-mi iasă o idee sau un cuvânt?”

22 februarie

• În articolul său *Glose și controverse. Alexandru George, „Capricii și treceri cu gândul prin spații”*, Editura Albatros, 1994 („Luceafărul”, nr. 7, „Cronica literară”), Dan Cristea schițează un portret spiritual și ideologic al autorului, insistând asupra unor anumite idei ale acestuia: „Aș revela astfel atitudinea liberală, deschisă și reformistă a «ideologului» din Alexandru George. Pe urmele lui Ștefan Zeletin, acțiunea lui pentru reabilitarea burgheziei românești, a rolului ei precumpănitor, economic, cultural și civilizator, se vedește întru totul remarcabilă. Îmi plac, nu mai puțin, ideile lui Alexandru George legate de «boieria spirituală», de sorginte carpistă, circumscriind intelectualitatea, care, în calitate de element formativ elitist, trebuie să se găsească la antipodul spiritului populist, transfigurat în mituri pro-țăranizante, arhaice ori colectivist-utopice”.

• În câteva numere din ziarul „Vremea” (nr. 618-621 inclusiv, din 25-26 februarie), este reprodus, după revista basarabeană „Limba română” (nr. 1/1995) un interviu al lui Alexandru Bantoș cu Grigore Vieru: *Fără limba română n-aș fi ajuns poet*. Poetul se referă la relația sa specială cu literatura română: „Eu mi-am văzut Țara ridicat pe umerii lui Eminescu și Creangă, Coșbuc, Sadoveanu, Blaga, Rebreanu, Arghezi, Bacovia, dar și pe umerii generației lui Labiș și Nichita. Natura mi-a dat har numai atât cât a putut, dar limba și literatura română mi-au dat totul. Fără literatura și fără limba română n-aș fi ajuns poet”. Nu pot lipsi referințele la greu încercata istorie a fostei provincii românești: „Istoria Basarabiei a fost întotdeauna o rană și o lacrimă. Noi privim lumea printr-o rană și printr-o lacrimă. Dacă nu ne încălzeam la sacrul lor foc, mai venea oare mărețul an 1918?! Vom izbândi numai atunci când vom scutura steagul de praful indiferenței naționale, înălțând în locul cuvenit pe pânza lui crezul și voința lui Ilașcu. După atâtea dureri și umilințe, nu se poate să vină și la noi, din urmă, o generație de ceceni... (...) Cred că avem un singur asemenea exemplu: Ilie Ilașcu. Ceilalți (din păcate, puțini încă) sunt niște buni ostași, nu mai mult. (...) Mă uit la ceceni și mi se face rușine de mine însumi, de noi. Dacă nu ar fi Ilașcu, aș intra în pământ de rușine.” Ca și de alte dăți, referirile poetului la limba română sunt emoționante: „Cred că am simțit românește de când mă știu. Din copilărie mi s-a jilăvit inima ori de câte ori am auzit un cântec popular românesc. În studenție nu aveam palton. Știi ce mi-am cumpărat atunci de întâile colaborări poetice? Un aparat de radio la care ascultam Bucureștiul. Ascultam absolut totul, inclusiv buletinul meteorologic. De drag de limbă. Era singura mea bucurie”.

• În nr. 6 al „României literare”, Ioana Pârvulescu comentează romanul *Balamuc sau pionierii spațiului* de Caius Dobrescu, apărut în 1994 la Nemira; scrierii, a cărei calitate principală ar fi „inteligenta”, i-ar lipsi însă o miză superioară: „Alertă și lipsită de inhibiții, cu destul umor, cartea lui Caius Dobrescu se citește fără greutate, în ciuda dimensiunilor ei care ar fi putut fi reduse prin controlarea redundanței. Odată citită însă, nu lasă prea multe urme pentru că îi lipsește o miză” (*Un romancier promițător*, „Cronica literară”). □ Emil

Brumaru își inițiază rubrica intitulată „Cerșetorul de cafea”. □ Alex. Ștefănescu analizează volumele de poeme *Trapez*, al lui Geo Bogza (postfață de Valeriu Cristea, Cartea Românească, 1994) și *Mickey Mouse e mort* (Cartea Românească, 1994), al lui Traian T. Coșovei (*Ultimele scrieri ale lui Geo Bogza*, respectiv *Traian T. Coșovei ca fost teribilist*, „Cărți românești”). Versurile mai vechi ale lui Traian T. Coșovei sunt comparate cu cele din recentul volum: „Avem acum volumul în față și constatăm că între timp poetul s-a cumițit. Din spectacolul (liric și grafic) funambulesc imaginat inițial au mai rămas câteva desene realizate din x-uri și eticheta desprinsă de la un *porte-clé* produs de Cooperativa «Arta» Arad: «Produsul: Port-chei auto-moto STAR. Simbol: 277 – 35546. Norma internă NI nr. 251-75/73. CTC. Prețul lei 5,00.» În rest, ni se oferă poeme-poeme, scrise în binecunoscuta manieră a lui Traian T. Coșovei, adică discursuri lirice frumoase și ușoare ca serpentinele de hârtie colorată de la un bal”. □ Gabriel Dimisianu comentează recentul volum de convorbiri al lui Nicolae Breban (*Nicolae Breban și violența confesiunii*), delimitându-se de unele din afirmațiile scriitorului. Dacă influențele celor doi autori asupra operei sale au fost semnalate de critică, „fără alt temei decât unul subiectiv este în schimb sentimentul lui N. Breban de singular descoperitor, în spațiul nostru, al lui Dostoievski și al Hortensiei Papadat-Bengescu, exprimat cu insistență”. Referitor la „teoria” despre marii scriitori care scriu „prost” (adică fără stil) și „micii” scriitori care scriu bine (stiliști), Dimisianu aduce exemple contrare: „Că Mateiu Caragiale este un mare sau un mic scriitor, încă se poate discuta, că Dostoievski scrie bine sau rău ne poate spune numai cine l-a citit în rusește, dar că Proust scrie prost, aceasta chiar nu văd cum se poate susține”. În fine, Eugen Ionescu nu ar fi chiar așa vinovat pentru posteritatea internațională a lui Caragiale: „Dar a-i fi tradus teatrul în franțuzește e chiar nimic?”, se întreabă criticul. □ Semnalăm și două articole ale lui Nicolae Balotă, *Camuflare și epifanie* (despre Mircea Eliade) și *Elanul spre ce-i mai rău* (despre Emil Cioran). □ Sub genericul „Polemici cu Marta Petreu” (în chestiunea „plagiatului” lui Nae Ionescu) sunt publicate următoarele intervenții: Teodor Baconsky, *Contra-istoria unui plagiat*, Ion Militaru, *Trăirea ideilor*, Adolf Crivăț-Vasile, *Împotriva lui Nae Ionescu* (v. *supra*, „România literară”, 25-31 ianuarie, pentru descrierea acestei polemici ample).

● În nr. 8 din revista „22” apare partea a doua a cronicii lui Dan C. Mihăilescu despre volumul lui Ion D. Sîrbu, *Traversarea cortinei. Corespondență cu Ion Negoîtescu, Virgil Nemoianu, Mariana Șora* (v. *supra*, „22”, nr. 7, 16-22 februarie).

23 februarie

● Din nr. 8 al „Contemporanului” reținem articolele lui Arșavir Acterian, *Mircea Eliade în tinerețe* și Ștefan Stănciugelu, *Liberalism românesc. Etape*.

Efecte perverse. □ D. Țepeneag continuă publicarea paginilor de *Jurnal* din 1977 și 1978.

● În nr. 619 din „Vremea”, poetul basarabean Nicolae Dabija propune un portret al lui Grigore Vieru (*Contemporan cu Grigore Vieru*): „Într-o perioadă când scriitori erau toți cei care compuneau texte pentru lozinci (pentru altfel de lozinci), Grigore Vieru ne-a dat de înțeles că poezia poate deveni o armă de temut pentru mai-marii zilei. Acest om firav, care a clătinat imperiul din încheieturi, ne-a fost și sprijin, dar și exemplu. (...) Dar Vieru știa el ce știa. Poetul a fost unul dintre cei care au ajutat revoluției române să se declanșeze cu o clipă mai devreme, Basarabia fiind în acele zile un exemplu pentru întreaga țară, iar Grigore Vieru – un apostol al deșteptării românești”.

● Vocea lui Constantin Cubleşan face notă discordantă în corul cronicilor despre culegerea de eseuri a lui Virgil Ierunca, *Dimpotrivă*. Astfel, în nr. 8 din „Tribuna”, într-un articol interogativ încă din titlu (*Dimpotrivă?*), criticul se distanțează vizibil de perspectiva și de verdictele criticului din exil: „Insistența cu care criticul urmărește aceiași autori, obsesia de a descoperi în *activitatea* oricui – chiar și a celor față de care nutrește simpatii sau a căror operă (mai de demult sau mai recentă) o stimează – accente sau atitudini pro-socialiste, apetitul de a discredita (oarecum otova) cam tot ceea ce s-a scris în anii de la război încoace în România, numai pentru că autorii nu s-au opus *pe față* tezelor false vehiculate de putere (...) lasă în cele din urmă impresia unei bătălii nu pentru contestarea *tezelor*, ci a persoanelor care într-un fel sau altul au subscris lor. Critica de acest fel pare tot atât de mult aparținând unui *apucat* (să-mi fie iertată expresia) cum s-a dovedit cea a lui Eugen Barbu, în aceeași perioadă, semnând săptămână de săptămână în revista pe care o conducea, articole critice (demo-latoare) la adresa tuturor scriitorilor, mai tineri sau mai vârstnici, care, încercând *să facă ceva altfel* și *altceva* decât doreau documentele de partid, îi deveneau indezirabili, neînțelegându-le demersul, dar nici dorind a înțelege cât de cât zbaterea lor”. Imaginea literaturii române, așa cum reiese ea din acest volum, ar fi tendențioasă, iar demersul criticului ratat: „Imaginea literaturii române din cei cincizeci de ani de socialism forțat e totuși alta și nu poartă numai amprenta cădelnițierilor. Observația noastră este departe de a fi un reproș sau o acuză. Ea exprimă mai degrabă o decepție. Îl așteptam pe Virgil Ierunca să se așeze în literatura română, aici unde îi este locul de drept, cu sentimentul recuperării unei voci de tunet, și iată, când a venit, constat cu tristețe că avem de-a face doar cu un trosnet”. □ Despre volumul de debut al lui Andrei Bodiu, *Cursa de 24 de ore*, Ed. Marineasa, 1994, scrie Iulian Boldea (*Senzorialul bine temperat*), subliniind influențele poeticii optzeciste asupra formulei lirice a poetului, dar și delimitările de aceasta: „Pactul autobiografic pe care-l semnează în nu puține dintre poemele sale se bizuie pe un precar echilibru între efect și reflecție, cu preeminența celei de a doua componente. Viziunea poetică se naște, în cazul lui Andrei Bodiu, din acuitate, perspectivă și blazare, din disconfort ontic și dez-iluzionare, după cum

infuzia de dramatism a poemelor conferă acestora o atmosferă de apocalipsă banalizată, o acuzată tonalitate crepusculară.”

24 februarie

● În articolul aniversar despre Marin Sorescu (*Marin Sorescu – 59. La Curțile Dorului*, în săptămânalul „Literatorul”, nr. 8), Fănuș Neagu începe prin a evoca peripețiile mai puțin plăcute ale scriitorului în climatul literar-politic actual: „De la un timp încoace, Marin Sorescu e mușcat, mursecat și cioplit cu dalta pe la jugulară pentru a fi golit de seve. De cele mai multe ori e izbit cu securea copitei, împins la zidul împușcăților (și totdeauna scapă printre dește) bătut cu nuiaua la palmă și declarat nepoet, nedramaturg. Despre neministru nici să nu mai vorbim”.

□ Eugen Simion publică un comentariu despre nuvela *Șarpele (Magia contagioasă)*, fragment din volumul *Mircea Eliade: un spirit al amplitudinii*, în curs de apariție. □ Într-un alt articol pe tema „revizuirilor”, Răzvan Voncu formulează unele sugestii de încadrare într-un posibil bestiar post-revoluționar a principalului adept al variantei radicale, Gheorghe Grigurcu: *Rinocerul și batistele*. Tânărul critic este uimit nu atât de demersul acestuia, cât de „tăcerea” altor voci autorizate, care să semnaleze tendențiozitatea luărilor sale de poziție: „Mi se părea că nu-i nimic mai simplu decât să-i spui rinocerului că a greșit ușa, că ne aflăm în literatură, care e domeniul valorilor *estetice*, iar serviciul de cadre tocmai s-a desființat. Nimeni nu făcea nimic, însă, ceea ce i-a dat «criticului» sentimentul că are dreptate, sporind astfel debitul elucubrațiilor spre cote apocaliptice. De ce nu-l oprește nimeni, mă întrebam, de ce nu-i spune nimeni că schemele de «analiză» deprinse la Școala de Literatură «Mihai Eminescu» nu-i permit să înțeleagă mare lucru într-o literatură care a renunțat de multă vreme la «modelele» A. Toma și Neculuță?” ■ În opinia comentatorului, acțiunea lui Grigurcu ar fi viciată de unele evenimente literar-biografice; criticul exemplifică prin contestarea lui Nichita Stănescu: „Poet mediocru, din cei luați în seamă numai la fostele «bilanțuri» socialiste, «ca să iasă numărul»”, Gh. Grigurcu se răzbună critic pe confrății mai talentați. Metoda este una singură și simplă: el descompune poezia cutărui autor într-o serie de influențe și afinități, lăsând astfel să se înțeleagă că respectivul nu e tocmai original. Sigur, toți scriitorii sunt o sumă de influențe, dar un critic se descalifică singur dacă nu vede, dincolo de aceste *loci communes* nucleul de originalitate, *vocea* inconfundabilă a oricărui poet autentic. Gh. Grigurcu se obstinează în a nu vedea decât influențele, poate și pentru a sugera că singurul poet autentic, originar și valoros este el. (...) Neputând să-l atace estetic (din lipsă de instrumente intelectuale), a trecut în câmpul biografic. (...) Mă tem că, totuși, Gh. Grigurcu este incompetent și pe funcție de cadrist. Nichita nomenclaturist? Ce funcții a deținut? Ce avantaje a obținut el de pe urma așa-ziselor «concesii»? Cumva modesta garsonieră din Amzei, pe care a dobândit-o de-abia în 1980, aceasta fiind și prima sa locuință stabilă în București?” □ Volumul al II-lea din studiul lui Dumitru Micu *În*

căutarea autenticității (dedicat prozei interbelice) este comentat de Andrei Grigor (*Un reper bibliografic obligatoriu*) și Lucian Chișu (*O sinteză necesară*). Andrei Grigor salută acest „travaliu impresionant”, care „presupune o re-lectură după criterii stricte și o limpede ordonare a materialului în spiritul temei tratate”; prin capacitatea de sinteză, ultimul capitol din scriere, reunind observații despre specificul autenticității și autorii analizați, ar reprezenta „o foarte concentrată istorie a romanului românesc”. □ Tudor Dumitru Savu e prezent cu o proză intitulată *Cuțitul lui Kanazis*, fragment din viitorul roman *Cantacuzina*. □ Sub titlul *Din dosarele exilului românesc. Al. Busuioceanu în corespondență cu Mircea Eliade și Emil Cioran* (cu o prezentare de Mircea Popa), sunt publicate trei scrisori: una adresată de Al. Busuioceanu lui Mircea Eliade (30 sept. 1949), două ale lui Eliade (10 iunie 1954) și Cioran (4 decembrie 1953) către Busuioceanu.

25 februarie

- „Unde mă întorc dau peste «disidenți retroactivi»: sindromul disidenței a luat proporții epidemice în viața românească. Oameni pașnici și la locul lor, care urau din răspuțeri, dar tăcut, regimul comunist, se descoperă acum autori de răcnete anticomuniste în toiul dictaturii!” – mărturisește C. Stănescu într-o intervenție intitulată *Disidență și galanterie* („Adevărul”, nr. 1498, „Pe invers”). Un exemplu ar fi scriitorul Mircea Horia Simionescu; acesta și-ar fi revizuit biografia în tabelul cronologic care însoțește volumul *Povestiri galante*: „Dl. M.H.S. a lucrat aproape 20 de ani pe la «Scânteia»: se scarpină ca de râie de acești ani la capătul cărora, în 1969, conchide că s-a dovedit «nechemat pentru gazetărie». Chemat după aceea ca șef de cabinet al unuia dintre secretarii CC-ului, onorabilul nostru «nechemat» susține un lucru care m-a înghețat de admirație: el ar fi fost acolo «un lucrător ilegalist într-o instituție pretins legală»! Iată, deci, unde era cuibul disidenței anticomuniste: în sediul central al puterii comuniste. Acolo domnia sa face «disidență» trei ani (1969-1971), după care e trimis de același nenumit «secretar al CC» să-și continue disidența la CSCA, ca director adjunct al Muzicii. (...) Foarte frumos. Nu mă împac însă deloc cu lipsa de gentilețe sau de «galanterie» (ca să apelez la titlul cărții) atunci când îl păstrează într-un anonim nemeritat pe respectivul secretar al CC, promotorul și, o vreme, protectorul său: acesta nu e, azi, decât scriitorul Dumitru Popescu, coleg într-o literatură cu MHS, despre cărțile căruia, ca și despre ale d-lui Simionescu au scris cronici favorabile critici ce nu pot fi suspectați de obediență liber consimțită ori de compunerii în serviciu comandat, cum ar fi, bunăoară, redutabilul Nicolae Manolescu”.

26 februarie

- În cadrul rubricii „Paralele inegale” din nr. 257 al „Adevărului literar și artistic”, Constantin Coroiu publică un interviu mai vechi cu Alexandru Preda

(datat „Bacău, decembrie 1980”) – „*Ce-i cu ăsta care se uită de dincolo de ochelari?!*”. *Amintiri despre Marin Preda*. Reținem un portret mai puțin cunoscut al viitorului prozator: „Un copil de țărani – frământat, foarte frământat, încă de la acea vârstă, de o grămadă de lucruri omenеști. Distanța de patru ani dintre noi, mai ales în copilărie, este mare. Dar îmi amintesc că în școala primară el a fost cu totul deosebit, făcând oarecum dovada înzestrării sale. Lucrările lui literare, chiar acele lucrări școlarești, la o școală primară dintr-un sat din câmpia Dunării, erau de proporții, unele aveau câteva zeci de pagini. Nu era la îndemâna oricărui copil să scrie astfel de compuneri libere. Scrisul a fost destinul lui și aceasta se vedea încă de atunci. (...) Nu știu dacă mai am vreo poză de-a lui de când era în școala primară. Avea un păr frumos, cârlionțat și o frunte înaltă. Iar pe vremea când era elev purta părul lung. După câte ne povestea mama, a fost un copil foarte frumos când era mic de tot. După aceea, adolescent, impresiona în mod deosebit cu expresivitatea ochilor”. □ Reținem și un eseu al lui Cornel Ungureanu, *Cioran și nostalgia paradisului. Un paradis terestru: Rășinari*.

[FEBRUARIE]

● Reapare „revista de cultură” „Cuvântul” (an.I, nr. 1/214), cu Radu G. Țeposu (redactor în vechea formulă, de până în 1994) pe post de director general și Ioan Buduca de director editorial. Profilul revistei este subliniat de cel dintâi într-un *Argument* (reluat fără modificări în nr. 3, unde este semnat „Redacția”): „În afara comentariilor și analizelor de specialitate (politică, economie, istorie, sociologie, politologie, filosofie, estetică etc.), în paginile «Cuvântului» se vor regăsi, de fiecare dată, și radiografii ale tuturor evenimentelor artistice (teatru, film, plastică, literatură, muzică), consemnate de comentatori avizați”. În plus, fiecare dintre cronici (politice, sociale, politologice etc., dar și cele literare, acestea împărțite pe genuri – poezie, proză, critică etc.), își propune să aibă în vedere „evenimentul sau cartea cele mai importante ale lunii anterioare”; de altfel, acestea vor fi însoțite și de câte un top, pentru a surprinde o „ierarhie de valori, un punct de vedere propriu revistei noastre”. □ Într-o dare de seamă despre *Adunarea Generală a Uniunii Scriitorilor*, I.[oan] B.[uduca] face și unele sugestii în legătură cu drepturile scriitoricești: „E necesară o altă organizare a drepturilor colective ale scriitorilor (timbrul). E necesară o instituție națională de gestionare a drepturilor scriitoricești colective. O instituție națională, dar independentă de stat, la care scriitorul se înscrie prin cerere și la care beneficiază de ajutoare (asistență medicală etc.), în funcție de mărimea veniturilor pe care dovedește că le-a adus, prin timbru, acestei instituții”. Mai precis, ar fi de dorit atât „un proiect pentru înființarea unui Fond național de gestiune a drepturilor scriitoricești colective”, cât și „amendarea Legii timbrului literar în conformitate cu viitoarea lege a funcționării acestui fond”. □ În cadrul rubricii „Eseu”, Adriana Babeți publică un text intitulat *Meduza sterilă*, fragment din viitorul studiu *Dandysmul. O istorie*, care va apărea în 2004 la

editura Polirom. □ În cadrul rubricii „Poezie”, într-o cronică intitulată *Duelul sau gâlceava maestrului cu discipolul*, Al. Cistelean comentează volumul lui Mircea Ivănescu și Iustin Panța, *Limitele puterii sau mituirea martorilor*, pe care îl socotește un rezultat a două poetici diferite: „*Limitele puterii* nu e doar o carte cu trei viteze (de reacție, de percepție, de imaginare), cu două scriituri (în care una, a lui Panța, s-a lăsat programatic contaminată de lentoarea rituală a celeilalte), ci și una cu două viziuni: una eleată, a lui Mircea Ivănescu, incapabilă să sintetizeze secvențele, ba, din contră, absolutizându-le în discontinuitatea lor, și una heracliteană, a lui Panța, fremătând de nerăbdare atunci când poetul însuși o obligă la popasuri infinitezimale”. Topul pe care îl propune, pentru aparițiile de poezie, este următorul (pe locul 1 se află cartea analizată în cronică): 2. Dan Laurențiu, *Mountolive*, Cartea Românească, București; 3. Mircea Ciobanu, *Poeme*, Princeps, Iași; 4. Dinu Ianculescu, *O lumină de cuvinte*, Ed. Didactică și pedagogică, București; 5. Cassian Maria Spiridon, *Zodia nopții*, Cartea Românească, București. □ În cadrul rubricii de „Critică”, Mircea Mihăieș comentează volumul lui Andrei Pleșu, *Limba păsărilor (Malvolio și bibliografia)*. Topul propus de critic este următorul: 2. Victor Ieronim Stoichiță, *Leonardo da Vinci*, Meridiane, București; 3. Vasile Dem Zamfirescu, *În căutarea sinelui*, Cartea Românească, București; 4. Constantin Noica, *Semnele Minervei*, Humanitas, București; 5. Mihai Ungheanu, *Panait Istrati și Kominternul*, Porto Franco, Galați; 6. Mihai Zamfir, *Experiența libertății*, Albatros, București. □ La secțiunea „Memorialistică”, sub titlul *Amintirile unui tânăr impudic și viril*, Radu G. Țeposu analizează volumul lui Ion Negoïtescu *Straja dragonilor*, făcând și unele observații de ordin stilistic: „Ceea ce dă caracter de unicitate amintirilor lui Ion Negoïtescu e desfrâul stilistic al relatării. Experiența, fie ea pervers-delicată, fie banal-cotidiană, are aerul unei întâmplări mai degrabă onirice. Fraza voluptuoasă epurează realul și așterne peste relatare o cortină subțire de catifea, ale cărei falduri dau un aer fastuos, aproape ireal. Propria viață e povestită cu voluptăți pure, de estet”. Din topul propus de Țeposu mai fac parte, pe locurile: 2. Nicolae Breban, *Confesiuni violente*, „DU Style”, București; 3. Ion Ioanid, *Închisoarea noastră cea de toate zilele*, Albatros, București; 4. Adrian Marino, *Olé, Espană!*, Aius, Craiova; 5. George Tomaziu, *Jurnalul unui figurant*, Humanitas, București; 6. Stelian Popescu, *Memorii*, Majadahonda, București. □ La secțiunea „Proză”, Tudorel Urian comentează romanul *Amfitrion* de Nicolae Breban, care, în ciuda unor lipsuri evidente, ar fi, „până acum, cel mai important roman apărut la noi după 1989”. Pe celelalte poziții din topul criticului figurează: 2. Petru Cimpoeșu, *Erou fără voie*, Plumb, Bacău; 3. Fănuș Neagu, *Partida de pocher*, Eminescu, București; 4. Radu Aldulescu, *Amantul colivăresei*, Nemira, București; 5. Marius Tupan, *Vitrina cu păsări împăiate*, Fundația „Lucafașul”, București; 6. Dinu Săraru, *Crimă pentru pământ*, Eminescu, București. □ În cadrul rubricii „Filosofie, politologie, istorie”, citim o recenzie la volumul lui Ioan Petru Culianu, *Călătorii în lumea*

de dincolo, semnată de Ioan Buduca și intitulată *Erudiție, trăire*. În top mai figurează: 2. Mircea Eliade, *Erotică mistică în Bengal*, Jurnalul literar, București; 3. Adrian Paul Iliescu, *Conservatorismul anglo-saxon*, ALL, București; 4. Anastasia Iordache, *Ion I. C. Brătianu*, Albatros, București; 5. Petre Țurlea, *Din culisele Parlamentului*, Globus, București. □ Sunt republicate, după „Gazeta literară” din 28 martie 1968, fragmente dintr-un jurnal de adolescență al lui Eugen Ionescu (încredințate, de către autor, avocatului Emanoil Vidrașcu): *Jurnalul unui profet furios. Eugen Ionescu, un condamnat la genialitate* („Dosar”; cu o prezentare de Ioan Buduca). □ „Cronicar”-ul „României literare” (nr. 8, 8-14 martie, „Revista revistelor”) salută reparația revistei: „Arată bine, limpezită, echilibrată și cu stacheta intelectuală ridicată performant. E ca și cum nu ai fi văzut o vreme pe cineva și îl reîntâlnești schimbat în bine, maturizat și, paradoxal, cu mai multă personalitate, mai neconvențional decât pe vremea teribilismelor, hachițelor și bârfelor din culise”.

● În cadrul dosarului intitulat „Biografie și literatură”, publicat în nr. 2 din revista „Familia”, avem următoarele intervenții: Ștefan Borbély, *Bildungsjahren. Virgil Nemoianu, „Arhipelag interior. Eseuri memorialistice (1940-1975)”*, Editura Amarcord, Timișoara, 1994; Florin Ardelean, *Despre falsa mărturisire. Nicolae Breban, „Confesiuni violente”, Ed. Du Style, București, 1994*; Tiberiu Ciorbă, *Așteptându-l pe Rembrandt, Andrei Pleșu, „Jurnalul de la Tescani”, Editura Humanitas, București, 1993*; Traian Ștef, *Biografie și destin. Viorel Gheorghiță, „Et ego Sărata Pitești – Gherla – Aiud”, Editura Marineasa, 1994*; Iulian Boldea, *Umilință și revoltă. Ioan Victor Pica, „Libertatea are chipul lui Dumnezeu”, Editura Arhipelag, Târgu-Mureș, 1994*. □ Interesează în mod special primele trei intervenții. Comentând *Arhipelag interior*, Ștefan Borbély sugerează și unele afinități cu scrieri de același gen: „Structural, însă, prin sinceritate demistificatoare, prin acuratețe și prin tiparul romanului de familie, *Arhipelag...* se apropie cel mai mult de *Straja...*, trasând, astfel, dincolo de afinitate, o descendență, în sensul în care Virgil Nemoianu a scris de mai multe ori că se consideră un continuator al spiritului Cercului literar de la Sibiu. Într-un context similar, însă, aș mai avansa o apreciere posibilă: este vorba de memoriile românești ale lui Livius Ciocârlie, prin cel puțin două puncte de tangență. Privirea în jos, de la baza socialului e unul din acestea, retorica umilinței bonome și a autoironiei fiind al doilea, cu singura deosebire că rândurile lui Nemoianu nu iradiază imensul orgoliu deghizat al cărților lui Ciocârlie, acesta din urmă fiind, evident, un mare masochist al autoumilinței”. Intervenția lui Borbély începe cu unele precizări despre „escamotarea adevărului”, tendință sesizată în memorialistica epocii, ilustrată mai ales de *Amintiri-le deghizate* ale lui Crohmălniceanu: „Dacă recitești paginile «deghizate» ale lui Ovid S. Crohmălniceanu, descoperi cu uimire că anii '50 au fost o epocă bonomă; «s-au mai făcut și greșeli», cum spunea un clișeu predilect al ședințelor din vremea respectivă, unii mai mergeau

pe la canal, alții mai primeau vizite la domiciliu și li se răscolea casa, dar în principal cam fiecare se putea «descurca» după propriile lui merite, într-un climat în care lanțurile erau suficient de slăbite pentru a-ți putea face în voie gimnastica mâinii. Crohmălniceanu a fost, fără îndoială, un actant principal al respectivelor timpuri, paginile sale procomuniste, presărate prin presă, stând mărturie în acest sens. Și totuși, glisajul poate fi efectuat. Ne putem întreba prin ce mijloace. (...) două sunt, în principal, filtrele culpabile prin care o asemenea decalare de perspectivă se poate produce. În primul rând, prin trecerea de la o morală de conviețuire la una de supraviețuire. În lumina unei asemenea mize, greșeli premeditate pot fi trecute în contul unor concesi minore, oportune într-un context traumatizant, iar coabitarea cu puternicii zilei poate fi prezentată ca un joc tactic al șoarecelui abil cu pisica păcălită. (...) Al doilea glisaj vine din direcția unei miniaturizări a perspectivei: dacă macrosocialul – însinuează acest gen de memorii- a fost într-adevăr ostil, distorsionat, alienant și insuportabil, microsocalul putea în compensație asigura fiecăruia oaza de relativă liniște de care avea nevoie. (...) Evident, perspectiva e falsă; istoria reală a atâtor deportări, arestări, percheziții de domiciliu în miez de noapte sau schingiuri fără motiv dovedește că, de fapt, lucrurile au stat cu totul altfel (...). ■ Pornind de la aceste precizări de la începutul cronicii lui Borbély, în nr. 265 (23 aprilie) al „Adevărul literar și artistic”, „Interim” reflectează asupra sincerității memoriilor și a capacității acestora de a reflecta obiectiv statutul propriului lor autor: „(...) într-o anumită măsură, «amintirile» și «confesiunile», «deghizate» ori «violente», nu par preocupate să depună mărturie și să mărturisească propria implicare în sistem, cât o disculpare grăbită, menită să trimită tot timpul spre alții decât spre confesorul însuși. (...) aceste cărți nu-și pun în cauză personajul principal, confesorul, semnatarul de pe copertă, ci aruncă mari trâmbe de fum asupra epocii despre care pretind că vorbesc. Sunt, cu alte cuvinte, necreditabile ca mărturisiri, deși pot fi pline de interes, fermecătoare și incitante. De aceea, cine vrea să afle adevărul adevărat despre epoca încheiată în 1989 e necesar să discearnă între suferințe și constrângeri confecționate postfactum, și acelea nefiind altceva decât «mizeriile» conviețuirii cu un regim recompensator, și celelalte, suferințele și tragediile reale, adevărate, ale anonimilor și personalităților care au supraviețuit unei conviețuiri refuzate: cu prețul privării de libertate, deportării, domiciliului forțat, exilului, marginalizării etc.”. Dintre scrierile care „nu traduc decât eforturile sâcâitoare ale unei posibile bune conviețuiri” sunt date ca exemplu, pe lângă *Amintirile deghizate* ale lui Crohmălniceanu, și convorbirile lui Nicolae Breban și scrierea lui Octavian Paler, *A doua poliție* (aceasta din urmă, „de un fel aparte, dar în fond aducând mărturie tot despre asemenea dezagremente ale conviețuirii și nu asupra opoziției fâțișe ori riscante”). □ Revenim la nr. 2 din „Familia”. Potrivit lui Florin Ardelean, cartea de convorbiri a lui Nicolae Breban s-ar încadra în categoria „literatur[ii] datului cu părerea”, ai cărei „făuritori” „sunt scriitori sau oameni politici, îndeobște fie

falși mărturisitori, fie înși pe care vremuri trecătoare îi fac notorii și care, din vanitate, țin să-și mărturisească derizoriul bine fardat”. Comentatorul este nemulțumit, mai ales, de tratamentul la care este supus Paul Goma: „Senzationale pot părea afirmații precum aceea că Paul Goma, ca scriitor, e o creație deopotrivă a lui D. Țepeneag, ce susținea o «pedagogie a curajului», dar și a prostiei lui Dumitru Popescu și că, desigur, gesturile disidente ale acestuia sunt demne de tot respectul, dar că într-un clasament real al scriitorimii române, el ar ocupa doar un loc în pluton, o oarecare poziție de mijloc, dacă nu chiar una din care trebuie luptat vârtos împotriva pericolului retrogradării. Bine, dar aceste aprecieri nu sunt nici violente, nici contrariante în raport cu cunoscuta polemică Paul Goma – N. Breban, ci aberante. Cel mult, în cartea de față e și mai strident resentimentul pe care cel de-al doilea îi poartă primului, tocmai din cauza diferenței de calitate și statul dintre mărturisitor și memorialist”. Sunt apreciate, totuși, paginile „în care autorul vorbește despre cum percepe el literatura, romanul, cum construiește personajele, ce trebuie făcut pentru a avea succes la Paris”. □ În fine, personalitatea și scrierea lui Andrei Pleșu sunt surprinse în mod expresiv de Tiberiu Ciorbă: „Așezat cu toate uneltele inteligenței lângă el, cu penel, ulei și pânză uriașă, autorul își bea elegant resemnarea socială, pune deoparte marea operă ce va să vină (obsesie a Păltinișului) și se lasă în voia acuarelei cuvântului (împreună cu acuarelele și desenele lui Horia Bernea, co-autor al subsolului/substrat al volumului) (...). A ieșit astfel un *jurnal al contemplației*, neobișnuit doar prin faptul că e vorba de o carte calofilă, începând de la elaborarea ei, până la grafică, hârtie și tipografiere, alexandrină în semnificația ei ultimă”. □ Ioan Moldovan și Ioan Rareș scriu despre *Poeți de la Moldova. Daniel Corbu, Gellu Dorian, Lidia Blidaru, Lucian Vasiliu* (Ioan Moldovan despre primii trei, Ioan Rareș despre ultimii doi). Volumul antologic al lui Lucian Vasiliu, *Mierla de la casa Pogor*, Euchronia, Iași, 1994, ar oferi, în opinia lui Ioan Rareș, „o secțiune transversală prin geologia lirică”. Astfel, volumul *Despre felul cum înaintez*, din 1983, „configurează o atmosferă de «twilight of the gods», iar ciclul «Mic tratat despre prietenul Zeenemund» (anagramă evidentă și oarecum puerilă) supără prin simbolismul excesiv și prin intenționalitatea rigidă a ideii”; în *Fiul Omului*, din 1986, este subliniată influența lui Nichita Stănescu, sesizabilă în „concentrarea și esențializarea expresiei”; în fine, în *Verile după Conachi* (1990), este remarcat „reflexul alexandrin”, livresc și autoreferențial. □ În cadrul unei rubrici intitulată „Corespondențe”, este publicată o scrisoare a lui Paul Goma către Ion Vianu, datată „Paris, 18 martie 1984”, fragment din volumul *Scrisori întredeschise*, în curs de apariție Biblioteca Revistei „Familia” și Editura Multiprint; subiectul epistolei îl constituie schimbările (în rău) provocate de anul 1944 în psihologia românilor. □ Mircea Horia Simionescu îi oferă un interviu lui Marin Chelu: „*Școala de la Târgoviște nu înseamnă «literatură ca un bloc, ci prietenie ca un bloc»*”. Sunt subliniate, mai degrabă ludic, diferențele față de Cercul de la Sibiu și se dau

detalii despre debuturile tardive ale reprezentanților grupului: „Noi n-am început ca, de pildă, «Cercul de la Sibiu», ai cărei membri aveau deja o cultură solidă, orientată. Noi n-aveam niciun program, nici vorbă de așa ceva, am scris cum ne-a venit. Era, cum spuneam, exercițiul prieteniei, iar revistele într-un singur exemplar erau un fel de scrisori între noi. (...) Noi nu ne-am angajat atunci, cum s-a scris în unele reviste, să publicăm la 40 de ani, dar ne-am angajat să publicăm cât mai târziu, pentru că proza cere o trudă nemaipomenită de informare și de acumulare culturală. (...) Plus că pe vremea aceea nici nu se putea publica orice, era o literatură proletcultistă, a colectivizării, angajamentului social, chestii care nu ne interesau”.

● Din nr. 2 al „Contrapunctului”, se reține studiul lui Sorin Antohi, **Culianu și Eliade. Vestigiile unei inițieri** („Confruntări”). Pentru a ilustra situația ingrată și, uneori, cu consecințe fatale, la cercetătorului în diferitele confruntări cu obiectul său de studiu, Antohi reproduce, printre altele, finalul unei scrisori trimise de Eliade însuși tânărului Culianu: „«Nu cred că se poate scrie o istorie obiectivă a mișcării legionare și nici un portret al lui (Corneliu Zelea Codreanu). Documentele la îndemână sunt insuficiente. În plus, o atitudine 'obiectivă' poate fi fatală autorului. Astăzi, nu sunt acceptate decât apologiile (pentru un număr infim de fanatici, de toate națiile) sau execuțiile (pentru majoritatea cititorilor europeni și americani. După Buchenwald și Auschwitz, chiar oamenii cinstiți nu-și mai pot îngădui să fie 'obiectivi'»”. □ Acest număr este însoțit de un supliment cu tema „Liviu Ioan Stoiciu- 45 ani”, cuprinzând exclusiv o serie de poeme ale autorului: **Ia în bătaie de joc tinerețea anului 1983, Umbră regresivă, Copii ducând în cârcă un bătrân, Timp fără țară, Neliniști ale distanțelor, Dezgust al cărnii, Flori de copac, Un rău mai puternic decât binele**. □ Liviu Antonesei publică a doua parte a serialului său (**Intellectualii și puterea**); pentru prezentarea intervențiilor, v. *supra*, „Contrapunct”, ianuarie.

● În editorialul său din nr. 2 al revistei „Timpul”, Liviu Antonesei este iritat de **Formalismul universărilor** lui Eminescu. Spre exemplu: la Botoșani, s-a decis ca acordarea premiului Național de Poezie să se petreacă într-o biserică; un simpozion Eminescu s-a realizat „afară, în frig” în fața Ateneului, cu ansamblul Doina Armatei care să cânte „o suită corală de versuri eminesciene” etc. Antonesei mai notează: „Realizez tot mai mult că nu Ceaușescu a inventat «Cântarea României». Se pare că ea respiră în noi de veacuri și va continua să reziste indiferentă la schimbarea regimurilor politice. Până la urmă, comunismul cu tot cu apogeul său ceaușist n-a făcut altceva decât să potențeze o mulțime de defecte ce par structurale și menite să se eternizeze în noi!” □ Din paginile nr. mai reținem și două interviuri: unul cu Dinu Zarifopol, descendent al criticului omonim (Viorel Ilișoi și Radu Părpăuță, **Ultimul Zarifopol**; referiri la un roman propriu, **Naufragiul**, prima parte dintr-o tetralogie care urmărește „politica de exterminare a boierimii românești”), altul cu Mihai Șora (realizat de aceiași publiciști).

● Din nr. 2 al revistei constănțene „Tomis” (publicație lunară apărută sub egida U.S., avându-l pe Constantin Novac, redactor șef; Nicolae Moțoc, redactor șef adjunct; Florin Șlapac, Dan Perșa, Doina Jela, Ovidiu Dunăreanu, Sorin Roșca, Aura Dumitrache, redactori) reținem, în special, două intervenții dialogate: interviul lui Carmen Chihaia cu Virgil Tănase, directorul Centrului Cultural Român de la Paris, și o discuție a lui Nicolae Breban cu cititorii urbei maritime.

□ Virgil Tănase („*E mult mai dificil să faci contrapunct și armonie și să introduci, în același timp, fapte de viață și istorie*”) se referă, printre altele, la circumstanțele care l-au făcut să se exileze: „V-am spus: n-am cerut azil politic. Dar am fost, e drept, dintre cei care mi-am pus pielea la bătaie în România: am fost dat afară din școală, din facultate și trimis pe șantier; am fost interzis ca regizor și scriitor. N-aveam proiecte politice dar aveam curajul opiniei. Spuneam mereu că ceea ce se întâmplă la noi nu e bine. Vorbeam prea fățiș. Iar înainte de-a pleca, și după apariția cărții la Paris, mai dădusem și un interviu foarte dur (prin telefon), apărut pe prima pagină a revistei «La nouvelle littéraire» sub titlul *Un scriitor cu călușul în gură vorbește!*, continuând pe această linie și în Occident”. Scriitorul face, foarte pe scurt, și unele referiri la „afacerea Tănase” (făcută cunoscută publicului în 2011, cu ocazia publicării scrierii omonime).

■ Tănase se referă și la situația politică din România – respectiv la alegerea în funcție a președintelui Iliescu: „La începutul anilor '90 când am spus că Iliescu va ieși președinte, că, dacă se organizează alegeri libere, va câștiga partidul său, multă lume m-a considerat irealist în Franța. Nimeni n-a observat însă că eu nu comentam dacă asta ar fi bine sau rău, ci comunicam o evidentă constantă, simțită atunci de mine în România. În plan secund, e drept, cred că asta a fost o șansă pentru România. Dar nu pretind că opinia mea ar fi cea justă. Ceea ce nu conținește să mă surprindă este că, spre deosebire de cei din «partida adversă», ca să zic așa, care sunt atât de siguri pe opțiunile lor, eu nu sunt așa sigur. Ba, încerc să-i înțeleg și așa fi chiar gata să accept că adevărul poate fi de partea cealaltă, dacă argumentele ar demonstra-o. Ce mă miră este că partenerii mei de discuție nu acceptă o atitudine similară în acest demers”.

■ Referirile la România, în ansamblu, sunt mascate ironice: „Acum, ca președinte al Centrului Cultural Român de la Paris, fac drumuri mai dese. Sunt cum s-ar spune un funcționar al Ministerului Afacerilor Externe. N-am o senzație mai particulară decât mergând la marginea Parisului, la banlieu, de pildă. Sigur, la banlieu sau în celelalte orașele care înconjoară Parisul nu-i ca la Paris, dar nici ca-n Africa nu e!”

□ Tranșante puneri la punct și incitante observații literare (multe se pot regăsi, reformulate, și în volumul său de *Convorbiri* recent apărut) are Nicolae Breban în fața publicului constănțean (*Nicolae Breban la întâlnirea cu cititorii din Constanța: „Eu cred că, puse în relație cu cele europene, valorile românești rezistă”* – consemnare semnată de Doina Jela). Spre exemplu, se arată împotriva exploatării biografiei sau a resurselor biograficului în roman: „De aici și polemica mea cu un scriitor ca Marin Preda și cu alți scriitori români, de altfel.

Toți scriitorii români sunt grevați de memorialistică și de biografic, de amintiri din copilărie mai mult sau mai puțin transfigurate. Proza mare, cred eu, mai ales a acestui secol, este una de ficțiune”. Conștient de formele de „colaborare” cu regimul comunist ale unor dintre cei mai mari scriitori români, se desparte de viziunea radicală a unui Virgil Ierunca: „Nu era nevoie cred să citiți *Mitrea Cocor*, iar *Un om între oameni* este o carte mincinoasă, care încearcă să acomodeze trecutul nostru cu relațiile pro-rusești. Acestea sunt compromisuri care nu fac onoare lumii scriitoricești. Dar eu nu aș merge până acolo, ca Virgil Ierunca, încât să atac pe autorii lor și să-i condamne fără drept de apel. În primul rând, că trebuia să fi trăit acolo cu ei, ca să poți să-i ataci. Cei din exterior au uneori tendința de a fi mai aspri cu noi decât suntem noi înșine. Este adevărat însă că, cu cât un scriitor este mai important, cu atât el este mai atacat”. ■ În apărarea lui Nichita Stănescu, acuzat de unele concesii făcute realismului socialist, Breban prezintă audienței fabula mitologică preferată a poetului: „Un poet nu trebuie să fie curajos. Phemios din *Odiseea*, care e Homer însuși, nu se luptă el cu pețitorii, el stă la masă cu ei, iar când apare Ulise, primele cuvinte pe care le spune el sunt: «Nu mă ucide», arătând, în felul acesta, un spirit clasic foarte clar. Iar Ulise nu-l ucide, ci îl ascultă. Și Phemios argumentează. Eu și Nichita vedeam în acest text tot catehismul lumii moderne. (...) Întotdeauna, va veni un om cu mulți bani, un militar, un polițist, care ne va obliga să cântăm. Ei sunt cu armele, cu banii, cu forța, artistul nu are decât cântecul. El trebuie să-și facă meseria în orice condiții. Să-și cânte cântecul lui. Cât suferă, asta îl privește personal, important este să-și facă datoria lui până la sfârșit”. ■ Mateiu Caragiale este contestat în calitatea sa de stilist și socotit scriitor de „mâna a doua”; se indică și unele modele pentru literatura română: „De altfel, am mai spus-o, scriitorii care scriu «bine» sunt scriitori de mâna a doua. Și-l dau de exemplu pe Mateiu Caragiale. (...) Nouă ne trebuie Balzac, ne trebuie constructori. O cultură nu se poate sprijini pe Mateiu Caragiale. Atunci când într-o cultură sunt titani care o sprijină este bine să fie și un scriitor cum e Mateiu. Lumea este scandalizată de afirmațiile acestea ale mele, dar eu trebuie să le repet: o cultură are nevoie de coloane puternice. Mateiu Caragiale nu este o asemenea coloană. El este un mic capitel, un soclu. Coloanele mari pot fi Hasdeu, Sadoveanu, Balzac, Shakespeare, Blaga...”. Urmuz, în schimb, este foarte apreciat: „Urmuz este un imens scriitor. Dacă el se năștea în Anglia, era un geniu al lumii, în România nu-l știe nimeni, nici măcar românii”. ■ În fine, iată și sugestiile lui Nicolae Breban în privința traducerilor în străinătate: „dacă aș putea să public și să fac cunoscut în străinătate un autor român (...) acela ar fi Bacovia. Este și ușor de tradus și este singurul poet român, în mai mare măsură decât Eminescu, care mai poate face și azi școală”; „Regimul comunist a tradus în valuri Arghezi, Sadoveanu, de care nu se interesează nimeni, satul românesc și cu povestea fetei violate de boier, și *Moromeții*, că pleacă copiii cu oile la oraș, lucrurile astea lor li se par că s-au întâmplat la 1500, nu în secolul XX”; „Suntem provinciali, profund provinciali,

în alegerile noastre. Cătălina este o imagine care merge pentru mitologia elevului, dar nu să reprezinte cultura română. Asta am vrut să spun când am zis că Eminescu trebuie citit prin grila lui Baudelaire, au fost contemporani, trebuie comparați și văzut ce rezistă la unul confruntat cu celălalt. Eu cred că, puse în relație cu cele europene, valorile românești rezistă, trebuie să știm însă pe care să le alegem. Este Blaga, un anumit Blaga, ultimul. În proză, cea contemporană, un Bănuțescu, dar nu cel din *Cartea milionarului*, neapărat, ci nuvelistica. Din Sadoveanu, nu știu dacă romanul *Creanga de aur* e tradus, dar am citit *Baltagul* în germană și nu mai rămânea nimic din el”.

● Vasile Spiridon comentează volumul lui Ion Simuț, *Incursiuni în literatura actuală*, Cogito, 1994 în nr. 2 al revistei „Ateneu” (*Chinta reală*, „Cronica literară”), ridicând unele obiecții în privința tipologiei literaturii postbelice (criticul orădean distingea între literatura oportunistă, evazionistă, subversivă, a disidenței și a exilului): „Evazionistii și subversivii se văd în general abordați în spiritul literei de dicționar, fără nuanțele necesare încadrării într-o secțiune sau alta. Și aici trebuie să recunoaștem că granițele dintre cele două tipuri de literatură sunt destul de labile, începând cu deceniul al șaptelea mai ales, atunci când limbajul esopic al subversiunii s-a confundat cu estetismul refugiului din realitatea imediat opresivă. (...) Prin conduita interioară și atitudinea politică flotantă, unele destine literare, mai agitate, au migrat în două categorii (Petru Dumitriu, Maria Banuș, Nina Cassian) sau chiar trei (A.E. Baconski ar fi tins să le acopere pe toate patru), altele au ars etapele, trecând de la oportunism direct spre disidență (Dan Deșliu)”. □ Petre Stoica, laureat al premiului național de poezie Mihai Eminescu este prezent în paginile revistei cu poemele *Soiurile de tristețe*, *Obsesii*, *Primăvara somptuoasă*, *Tango de vară*.

[FEBRUARIE-MARTIE]

● Din nr. 5-8 al „Jurnalului literar” reținem comentariul lui Gheorghe Grigurcu, *Ov. S. Crohmălniceanu între mica și marea istorie*, prilejuit de apariția volumului *Amintiri deghizate* (Nemira, 1994). Nu fără o anumită maliție, se socotește că nu E. Lovinescu, ci Jean-Jacques Brousson, cu scrierea sa *Anatole France en pantoufles* ar constitui modelul confesiunii. ■ Titlul volumului – îndeosebi epitetul „deghizate” – servește ca pretext pentru o evocare a diferitelor etape ale biografiei și carierei criticului, din care nu lipsesc tușele inchizitoriale: „Care e, în atari circumstanțe, chipul autentic al lui Ov.S. Crohmălniceanu? Cum l-am putea dibui? Exuviabilul critic are oare un chip autentic? Sub măștile ce i se perindă pe obraz, care e «adevăratul» Ov. S. Crohmălniceanu? Cel ce, aidoma, de altminteri, lui Miron Constantinescu, se delecta, în anii represiunii, cu Lautréamont și, aidoma lui Cameleonea (cognomenul atât de nimerit găsit al ultra-adaptabilului Leonte Răutu), citea cu interes revistele «putredului» Occident, ori cel ce vitupera împotriva «artei burgheze»? Nu-l vom jigni luându-i în serios aserțiunea potrivit căreia deghizamentul ar ilustra felul său natural de a

fi. În spatele acestuia se profilează o structură a non-conformismului, a evitării cu orice preț a riscului, a judecății plat – «sănătoase», profitabile în direcția practică. O fugă de neprevăzut, de gratuit, de fantezie și de «poezie». Un telurism abil, descurcăreț. Altfel spus, ne întâmpină, jovial și făcându-ne cu ochiul, un Sancho Panza dâmbovițean”. Nu lipsesc nici „dezvăluirile”: „Arghezi ar fi exclamat: «Bine, înțeleg că și-a luat un pseudonim, dar de ce unul atât de grohăit?»”. ■ Opiniile exprimate de critic și evocările acestuia nu îl pot convinge pe comentator, care citează abundent din paginile despre Arghezi, Sadoveanu etc., exprimându-și tranșant dezacordul în privința oricărei concilieri cu acești „colaboraționiști”. Iată, spre exemplu, cum sunt comentate opiniile despre Camil Petrescu: „Cum s-ar putea arunca o punte între idealurile noocratice ale lui Camil Petrescu și afilierea sa la regimul comunist?” □ Nicolae Balotă publică fragmente de jurnal: în acest număr și în nr. 9-12, martie-aprilie, despre *Cazul lui Nego*, însemnări din noiembrie 1954. □ Reținem și studiul Elvirei Sorohan, *Grotesc și absurd la Urmuz* (continuare în nr. 5-8).

MARTIE

1 martie

● Apare nr. 7 din „România literară”, cu un sumar destul de bogat. În rubrica sa intitulată „Contrafort”, Mircea Mihăieș părăsește actualitatea exclusiv politică pentru a analiza și imixtiunile ei cu literarul. Într-o intervenție intitulată *Blândul stigmat al „comenzii de stat”*, eseistul aruncă oprobriul asupra tandemului Marin Sorescu-Mihai Ungheanu (de la Ministerul Culturii), socotind că sprijinul acordat unor reviste ar avea suport politic: „Nu am niciun dubiu că ministeriatul Sorescu-Ungheanu (sinistră împerechere!) va rămâne drept unul dintre cele mai întunecate din întreaga perioadă postbelică. Pe vremea lui Chișinevschi și a lui Răutu măcar regula jocului era clară: nimeni nu mișca în front! Mai încoace, sub Suzănica Gâdea, lumea se distra, cel puțin, pe seama culturii ministerului culturii. Ei bine, sub Sorescu-Ungheanu, am cunoscut fața încruntat-perversă a «Cântării României» (...) De ce, mă întreb, n-ar beneficia de un serios sprijin financiar guvernamental o extraordinară revistă precum «Secolul 20» (...)? Sau o foarte bună revistă a tinerilor scriitori, «Contrafort»? Sau «Euphorion»-ul sibian? Sau «Apostrof»-ul de la Cluj? Doar pentru că redactorii lor n-au avut prudența de a-l proslăvi, sau măcar de a-l ignora cu deferență, pe magul de la Cotroceni?” ■ Replica vine chiar de la proprii săi colegi de redacție. Astfel, Gabriel Dimisianu îi va răspunde în nr. 9-10 (15-21 martie), printr-o întrebare: *Sunt neapărat blamabile „comenzile de stat”?* („Actualitatea”). Criticul dă exemplul unor opere care, nesubvenționate, nu ar fi putut, probabil, apărea; este vorba, printre altele, de *Mâna care scrie* de Irina Mavrodin, *Desfacerea* de Ion Stratan, *Chemarea numelui* de Cezar Baltag, vol. IV din *Închisoarea noastră cea de toate zilele* de Ion Ioanid, *Dicționar de mitologie generală* de Victor Kernbach

etc. „Am evocat cele câteva titluri de cărți recent apărute pentru a întâri cu argumente palpabile concluzia la care am ajuns: «comenzile de stat» nu constituie, în condițiile actuale, o inițiativă neapărat blamabilă a controversatului ministeriat sorescian al culturii. O anumită deblocare a fluxului editorial s-a produs, lucru verificabil în librării” – precizează Dimisianu. □ Revenind la nr. 7 al „României literare”. Pentru ampla rubrică „O carte în dezbatere” este selectat volumul *Straja dragonilor* de I. Negoțescu; participă Ioana Pârvulescu (*Straja Afroditeilor*; tot ea semnează, cu inițiale, și un preambul, intitulat *Începutul unui început*), Simona Popescu (*Sub semnul juventuții*), Gheorghe Grigurcu (*Moralitatea lui I. Negoțescu*). Simona Popescu se oprește asupra contradicțiilor dintre formula interioară și formația acestui critic: „Structură romantică (cititor împătimit al lui Novalis, Nerval, Tieck, Hoffmann, Jean Paul, Chamisso), el va scrie un cunoscut manifest în care va pleda pentru clasicitate (desigur, motivat de conjunctura culturală). Estet și manierist, ba chiar cum singur își spune la un moment dat, suprealist, e bântuit de modelul Goethe, de latinistii ardeleni, e interesat de realism (de cel balzacian) și-și exprimă entuziasmul pentru câțiva scriitori ardeleni (printre care Agârbiceanu, Slavici, Coșbuc) cu care îmi e greu să cred că avea cu adevărat vreo afinitate. (...) Fiind împotriva «mioritismului», și-l recunoaște totuși ca maestru pe Blaga”. Grigurcu apreciază sinceritatea „originală” a memorialistului: „E la mijloc o stranie împletire a «eroismului» sincerității (Carlyle considera sinceritatea ca fiind «prima caracteristică a tuturor oamenilor eroici, în vreun chip») cu funcția sa mistificatoare, de «fină disimulare». Baudelaire (un incontestabil magistru difuz al criticului) aprecia sinceritatea drept un «mijloc de-a fi original». Pe o astfel de «originalitate» miza și I. Negoțescu”. Neabandonându-și grila est-etică, Grigurcu nu uită să se refere și la perioada de disidență a autorului, pe care îl consideră „mai ilustrativ pentru conceptul de morală decât, bunăoară, un Eugen Jebeleanu, un Geo Bogza sau un Marin Preda”. □ În cadrul rubricii sale „Cărți românești”, Alex. Ștefănescu are o intervenție intitulată *Petru Dumitriu despre pactul cu diavolul* (despre George Pruteanu, *Pactul cu diavolul. Șase zile cu Petru Dumitriu*, Albatros și Universal Dalsi, 1995). „Spre deosebire de aceea precedentă, datorată lui Eugen Simion”, această carte de convorbiri „se citește cu maxim interes”, decretează criticul; argumentele sale sunt următoarele: „Eugen Simion avea o atitudine convențională, fiindu-i indiferentă, în fond, drama scriitorului și mobilizându-se din când în când doar pentru a smulge de la el o declarație în favoarea «apolitismului» afișat de susținătorii lui Ion Iliescu. George Pruteanu, critic literar febril, aflat mereu în ofensivă și ziarist experimentat, un adevărat profesionist al curiozității, reușește să-l provoace pe Petru Dumitriu, să-l facă să-și aducă aminte chiar și ceea ce ar fi vrut să uite”. ■ Cât despre Petru Dumitriu, el este „un mare scriitor”, „sfâșietor de sincer, ca un personaj dostoevskian”. Pentru alte comentarii (de regulă minimalizatoare) despre cărțile foștilor colegi de redacție, Eugen Simion și Valeriu Cristea, v. *infra*, 25-31 octombrie, 29 noiembrie-5 decembrie. ■ Alex.

Ștefănescu revine asupra cazului Petru Dumitriu și în nr. 8 al „României literare”, cu articolul ***O afacere proastă*** (v. *infra*, 8-14 martie) □ Continuând cu prezentarea nr. 7 al „României literare”, semnalăm, cu titlu documentar, și alte două apariții: R. Bauer (Heidelberg), despre ***Eugen Ionescu și „România literară”*** (este vorba de revista omonimă din interbelic, apărută între 1932-1934; avem și o listă a tuturor articolelor publicate aici de Eugen Ionescu) și Virginia Woolf, cu un text intitulat ***Altefă regală***, despre regina Maria, din volumul *Women and literature*, London, The Women’s Press, 1979, traducere de Nora Iuga. Marea scriitoare, care aprecia opera autobiografică a reginei Maria, face, printre altele, și o comparație malițioasă: „Și iată că printr-o toană a destinului – întâmplare pe care regina Victoria ar fi fost prima gata s-o regrete – nepoata ei, copilul cel mare al ducelui și ducesei de Edinburg, s-a născut cu condeii în mână”.

● La începutul lui martie are loc un incident în care este implicat H.-R. Patapievici și un anumit căpitan Soare, care va reține atenția presei timp de câteva luni, fără a se ajunge propriu-zis la o concluzie în privința celor întâmplate. Incidentul este adus la cunoștința opiniei publice în câteva numere din revista „22”. În timp ce eseistul se afla în Germania, cu o bursă de studii, unii membri ai familiei sale ar fi fost chestionați de un anumit locotenent Soare în legătură cu o pretinsă acuză de spălare de bani (fraudă în care se pretinde că H.-R. Patapievici ar fi fost implicat alături de un cetățean arab), dar și cu activitatea publicistică a tânărului eseist. Astfel, în nr. 9 din „22” (1-7 martie), sunt prezentate, într-un grupaj intitulat „Pe cine deranjează H.-R. Patapievici?” (realizat de Rodica Palade și Oana Armeanu), o serie de comentarii și intervenții în acest sens. Într-un articol nesemnat (probabil redacțional), intitulat ***Securitatea se întoarce***, incidentul este decriptat în cheie politică: „De la arab, locotenentul Soare a trecut la întrebări ca: «Știți ce idei politice are dl. Patapievici?»; «Știți că scrie în revista '22'?»; «I-ați citit articolele?» (de altfel, numele revistei «22» a apărut des în ancheta locotenentului Soare); «Știți că este plecat în Germania? Că vorbește la Europa Liberă?» (...) Ne temem că, în realitate, este vorba de o metodă clasică de intimidare specifică Securității anilor de comunism”. □ În cadrul grupajului este reprodusă și interpelarea adresată în Parlament de către senatorul Ștefan Aug. Doinaș unora dintre instituțiile statului, de la M.I. la M.A.N., S.R.I și S.P.P, în data de 27 februarie; iată un fragment, redactat pe puncte: „1. A revenit SRI la metodele fostei Securități? 2. S-au molipsit de vechile procedee Ministerul de Interne și Ministerul Apărării Naționale? 3. Oare S.P.P și-a adăugat alți doi P la titulatură, devenind Poliția Politică a președintelui?” □ Comentariile vor fi reluate în nr. 10 și 14 din revista „22”, v. *infra*, 8-14 martie și 5-11 aprilie. Înfățișat (sau, după alte surse, declanșat) de revista „22”, incidentul, punct pe pornire al „cazului” Patapievici va suscita numeroase intervenții; le indicăm aici pe cele mai semnificative, în ordinea apariției și comentării lor în cadrul acestei *Cronologii*: 3-9 martie (Andrei

Pleșu), 9 martie (Cristian Tudor Popescu), 10 martie (Octavian Paler), 15-21 martie și 1-10 aprilie (Nicolae Manolescu), 11-18 aprilie (Mircea Mihăieș), 17 aprilie (Patapievici însuși), 21 mai (Cătălin Țirlea), august („Apostrof”, Ștefan Borbély), 1-7 decembrie (Andrei Pleșu) etc. ■ Cum în acest an asistăm și la dublul debut al lui Patapievici, comentariile (numeroase) despre volumele acestuia vor completa fișa „cazului”. □ Ne întoarcem la nr. 9 din „22”, apărut între 1 și 7 martie. Nicolae Manolescu acordă Gabrielei Adameșteanu un interviu pe teme politice: **„Fie că PAC decide să rămână, fie că decide să iasă din Convenție, răspunderea îmi revine mie”**. Iată unele dintre subtitluri, care surprind chestiunile abordate: „Nu poți face politică dacă ești prea credul”; „Pentru integrarea euro-atlantică e nevoie fie de o schimbare esențială a mentalității guvernanților, fie de înlăturarea lor”; „Dezamăgirea electoratului românesc este datorată comportamentului partidelor politice”; „Electoratul actual al Convenției este un electorat «captiv», singura lui șansă de creștere o dau liberalii” (Manolescu propune și o sciziune a CDR: „Soluția ar fi separarea clară a celor doi poli care există deja în Convenție. Un pol creștin-democrat (PNȚCD și formațiuni apropiate lui, cum ar fi: CD, PER, PUD), iar pe de altă parte un pol liberal (partidele liberale din Convenție)”) etc. Printre altele, criticul afirmă nu va candida la prezidențiale. În ceea ce privește hotărârea de a face politică, este indicat un posibil model: „Păstrând proporțiile (nu vreau să mi se ia comparația ca o lipsă de modestie), eu, critic literar și profesor de literatură la Universitate, m-am găsit în situația lui Maiorescu, în 1870, când a împins Junimea (o asociație culturală) către un partid politic – aripa tânără a Partidului Conservator. În 1989, am devenit destul de repede conștienți de faptul că România nu mai are o clasă politică propriu-zisă. Ea a dispărut în închisorile comuniste, iar cei care au refăcut partidele istorice după Revoluție erau niște oameni fixați într-un trecut oarecare și care străbătuseră infernul comunist nu fără urme importante”. □ Este publicată o **Scrisoare deschisă** a lui Nicolae Manolescu adresată lui Emil Constantinescu, însoțită de răspunsul viitorului candidat la prezidențiale (și al viitorului președinte), Emil Constantinescu – este vorba despre rolul PAC în cadrul opoziției și de iminenta sa retragere din Convenția Democratică (punctul de pornire, invocat de Manolescu, fiind faptul că partidul pe care îl conduce nu a fost invitat la ședința Comitetului Executiv al CDR din 24 februarie). □ În același număr, Mihai Zamfir prezintă **Un roman-emblemă**: este vorba de *Amantul colivăresei* de Radu Aldulescu. „De multă vreme epica românească n-a beneficiat de un asemenea talent prozastic, propus publicului fără nicio reclamă prealabilă” – își începe criticul intervenția, menționând unele dintre punctele forte ale acestei scrieri pe care o compară cu romanul lui Fielding, *Tom Jones*: „relatarea unei multitudini de întâmplări diverse, dramatice, în ton predominant ironic; secționarea nemiloasă a întregii societăți; compunerea unei fresce epice în care sexul are o mare importanță; alăturarea programată de cinism și de sentimental; în fine, alura personajului principal, non-conformist până la ultima

fibră, capabil să privească întreaga existență cu simțul umorului – aici, al umorului negru”

2 martie

- Câteva intervenții din nr. 9 din „Contemporanul”: Nicolae Havriliuc, *Mircea Streinul – în slujba literaturii române*, „Restituiri” (continuare în nr. 10, 9 martie); Octavian Soviany, *Regele lumii*, „Cronica traducerilor” (despre scrierea omonimă a lui René Guénon, apărută în traducerea Roxanei Cristian și a lui Florin Mihăescu, la Editura Rosmarin, în 1994); Victor Sterom, cu poemele *Agonia Templului, Poezia dă târcoale stelelor* (și o prezentare de Gheorghe Grigurcu).

- Mișcările Partidului Alianței Civice îi rețin atenția lui Liviu Ioan Stoiciu. Acesta îi dă, în nr. 50 din „Cotidianul”, câteva sugestii lui Nicolae Manolescu (*PAC trebuie să rămână lângă PNȚCD în CDR cu orice preț*): „Vreau să cred că N. Manolescu nu va forța ieșirea PAC din CDR, orbit de vanitate, după umilirile de care are parte de la o vreme din partea actualei conduceri a CDR! N. Manolescu trebuie să fie acum cel mai înțelept... (...) Dacă nu e mulțumit de ceea ce se întâmplă acum în CDR, pe bună dreptate, N. Manolescu are obligația să strângă cu atât mai mult din dinți și să-și influențeze conducătorii de filiale din propriul partid, să rămână PAC în CDR și să lupte pentru câștigarea puterii numai în cadrul CDR. Astfel încât PAC să fie acea «opозиție activă» în cadrul CDR, pragmatică, atât de necesară zilei de mâine”. ■ Liviu Ioan Stoiciu este unul dintre poeții care se văd nevoiți, în această perioadă, să practice gazetăria. El are numeroase comentarii pe teme politice (inclusiv de revistă a presei) în ziarul „Cotidianul”; menționăm în continuare câteva dintre acestea: *Răzbunarea postcomunistului Ion Iliescu* (nr. 1 (1046), 4 ianuarie); *PCR a intrat iar în fisiune: fâs...* (nr. 11, 16 ianuarie, „Jurnal de presă”); *Guvernul Nicolae Văcăroiu forțează instaurarea unui regim autoritar* (nr. 26, 2 februarie, „Politic”), *Care Opoziție?* (nr. 134, 12 iunie, „Politic”), *Nevoia de alternativă pragmatică în politica agrară a Opoziției* (nr. 190, 16 august, „Politic”) etc.

- Volumul lui Claude Karnoouh, *Românii. Tipologie și mentalități*, stârnește un val de comentarii și de critici în publicația clujeană „Tribuna”. Astfel, cel dintâi, Achim Miha publică, în nr. 9, o cronică intitulată *Virusul culturii generalizate*. Publicistul este nemulțumit de modul în care este tratat în volum cazul Blaga, căruia i reproșează profilul special de antimodern: „Demn de semnalat e faptul că filosoful din Lancrăm este considerat drept o personalitate centrală a culturii românești. În raport cu ea se fac trimiteri la Eminescu, Mircea Eliade, Dimitrie Gusti și alții. Atrage atenția, deasemenea, caracterizarea lui Constantin Noica, înțeles ca un continuator al liniei blagiene. Citind cu mai multă atenție cartea *Românii. Tipologie și mentalități* constatăm că nu avem motive să ne mândrim semnalând această judecată de valoare despre locul lui Lucian Blaga în cultura noastră. De ce? Pentru considerentul că etnologul francez îl leagă pe filosoful

nostru, chiar dacă o face pe o cale ocolită, de cultura tradițională ce alimentează naționalismul și frânează procesul de modernizare, fundamentat pe promovarea libertății, adevărului, justiției, în fond, a persoanei umane ca valoare supremă. Blaga, la fel ca Noica, și-a creat o filosofie a armoniei ontologice între Tradiție și Modernitate. Ea are drept scop împăcarea tradițiilor naționale cu cerințele modernizării, din moment ce spiritul modern este considerat ca pe o izbucnire venită din chiar mișcarea Tradiției. Astfel stând lucrurile concluzia ce ni se impune «cu necesitate istorică» este aceea a renunța la filosofia lui Blaga și a altor gânditori susținători ai specificului național, ce ne situează pe o poziție provincială în Europa. (...) În sfârșit, nu putem trece cu vederea faptul că etnologul francez referindu-se la Blaga a căutat, printre altele, dar nu ca un obiectiv periferic, să determine premisele naționalismului ceaușist. Procedând astfel, efectele simbolizării negative a regimului comunist, profesate copios de mass-media dinaintea lui 1989 și după aceea, se extind automat și asupra filosofiei culturii, elaborată de Lucian Blaga. Dar Claude Karnoouh nu vrea să știe că Lucian Blaga a fost, înainte de 1989, un simbol al unei filosofii diferite de cea oficială și opusă subordonării culturale și ideologice a spiritualității românești celei sovietice. Lucian Blaga a fost și o victimă a holocaustului cultural săvârșit în România, după 1944”. Reacții încă mai sensibile provoacă și felul în care este înfățișată, în volum, chestiunea transilvană: „În sfârșit, dar nu în ultimul rând, Claude Karnoouh face ce face și se amestecă în relațiile interetnice din Transilvania dintr-o perspectivă ce este mai aproape de Budapesta decât de București. Să exemplificăm. În Transilvania, spune Claude Karnoouh, «am fost confruntat de la început cu mozaicul ei cultural și religios». Dar uită să recunoască adevărul că, dincolo de acest mozaic, există o realitate de nezdruccinat: existența majoritară a românilor și predominanța culturii românești. (...) În mod repetat Claude Karnoouh critică ideile de stat național, popor-etnie, etnie-națiune (...) De ce nu ne spune nimic despre participarea Ungariei la invazia asupra Cehoslovaciei? De ce nu se recunoaște că atunci, în 1968, Ungaria a comasat trupe la granița cu România, sperând într-o rezolvare militară a problemei Transilvaniei? De ce nu se menționează tam-tam-ul făcut de unguri cu ocazia lansării *Istoriei Transilvaniei*?” □ Intervine în discuție Claude Karnoouh însuși (*Un „complot” împotriva gândirii*, „Tribuna”, nr. 13, 30 martie-5 aprilie), care obiectează că mizele cărții sale ar fi greșit înțelese: „(...) citind eseul domnului Mihaela am descoperit a fi scris o lucrare despre redactarea căreia nu aveam habar. Și asta nu fiindcă textul meu, sau cel puțin cel care cred că îmi aparține, nu ar merita să fie criticat, dar cel puțin ar fi trebuit să fie vorba de interpretări despre care să știu că le-am semnat eu însumi, cu numele meu, și nu de niște texte confuze care nu există decât în imaginația fecundă a domnului Mihaela, o imaginație veșnic trează asemenea unei sentinele pe care nimeni nu poate s-o tragă pe sfoară, care stă de veghe și identifică în spatele oricărei critici aduse cutărui sau cutărui intelectual român, un dușman al națiunii române”.

Karnoouh vine cu precizări asupra lui Blaga, căruia pare a i se reproșa neînscrierea în schemele standard ale modernității: „Am încercat, cu toată sinceritatea și fără a disimula gânduri ascunse de uneltire, să precizez ceea ce îmi apare ca fiind un impas metafizic în filosofia culturii lui Lucian Blaga și în cea a lui Constantin Noica, și anume confuzia dintre ontologic, problema Ființei (*Sein*) și onticul ce țintește înspre Fiindul (*Seinde*) realității naționale. Niciuna din cele două nu se află prea departe de același impas pe care îl întâlnisem și criticasem deja în opera lui Spengler. În ce-l privește pe Lucian Blaga, am fost întotdeauna uluit (am scris-o adeseori) de luminoasa ontologie politică pe care o dă la iveală în sânul tradiției satului și care nu are nimic de a face cu platitudinea empirică a sociologilor sau a etnologilor atât de apreciați de domnul Mihu pentru că se îndeletnicesc cu știința la fel cum alții se ocupă de confecții. Cu toate acestea, asemenea lui Spengler și mai târziu lui Husserl în modalitatea sa logică, Blaga nu izbutește să sesizeze esența modernității”. Pe de altă parte, în chestiunea Transilvaniei, opiniile sale riscă să pice prost, la București, dar și la Budapesta: „Știu perfect de bine că, amintind de acest mozaic, nu am formulat o idee originală, ci am citat din Cioran (*Istorie și utopie*), nefăcând decât să dezvolt anumite aspecte mai pronunțat etnografice. Iată de ce, la Budapesta, am și fost acuzat de către spirite asemănătoare că aş apăra fără niciun fel de *obiectivitate* punctul de vedere românesc. Interesantă această convergență a cenzorilor!” ■ Achim Mihu revine în nr. 15 al aceleiași reviste (13-19 aprilie, **Test de democrație**): „Răspunsul lui Claude Karnoouh m-a dezamăgit cumplit, chiar dacă a fost un test semnificativ. Credeam că se va referi, intelectual și pe măsura unei mentalități democratice mature, fără ocolișuri și reticențe, la probleme pe care le-am menționat pe marginea cărții lui, intitulată *Românii. Tipologie și mentalități*. N-a făcut-o. Pe mai mult de o pagină mare de revistă, cu o rară intoleranță, nu răspunde la niciuna dintre observațiile mele. (...) Claude Karnoouh, în lucrarea sa, unde poate și nu poate, își permite să ne consilieze să trecem printr-un purgatoriu unde să lăsăm tot balastul culturii noastre majore de până acum și să ne însușim cultura generalizată pe care, însă, de cele mai multe ori nu o precizează, iar când o face o reduce la știință. Dacă nu vom urma această cale, ne lasă să înțelegem cu ușurință, nu vom intra în Europa”. □ Volumul lui Claude Karnoouh este din nou comentat în paginile revistei, de astă dată în nr. 22 (1-7 iunie), de Mircea Popa (**O carte controversată**, „Opinii”). Și Mircea Popa face aceleași obiecții scrierii; redăm mai jos două pasaje elocvente în acest sens: „(...) dl. Karnoouh pare să nu fi decelat cu exactitate raporturile româno-maghiare din Transilvania și nici sensul declarației românești de la 1968, taxată ca o «enunțare abil demagogică». (...) Nici Marea Unire de la 1918 nu poate fi calificată ca «împlinirea unui destin» cu consecințe «catastrofale», concepție eronată portivită căreia «independența politică își dovedea fragilitatea și vacuitatea de îndată ce se confrunta cu efectele unei crize venite din îndepărtatele State Unite ale Americii». Statul național unitar român e

consecința unui proces social-politic de veacuri și nu o simplă reparație teritorială, născută prin luarea de teritorii de ici și de dincolo”; „Nici Blaga, Cioran sau Noica nu scapă de astfel de tratamente, în virtutea unei concepții europeniste integratoare. Dl. K. uită însă că tot ceea ce înseamnă înnoire, puritate, forță vitală în construcția statului românesc a venit din țărâtime și din satul românesc pe care se bazează și astăzi, chiar dacă nu vrem s-o acceptăm, forța de renaștere economică și socială a neamului. (...) Ele [operele lui Blaga și Noica, îndeosebi, n.n.] reprezintă pentru mulți dintre noi repere solide de orientare, posibilitatea de a rămâne *europeni cu față românească*. Nu respingem prin aceasta ideea de europenism, cum n-a respins-o nici Blaga sau Noica, dar sufletul național românesc corespunde unei constante spirituale firești pe care n-o putem ignora, chiar dacă un intelectual francez de astăzi o găsește caducă”. □ Un alt comentariu în nr. 30-31 („Tribuna”, 27 iulie-9 august) aparține lui Gheorghe Cordoș și este intitulat, elocvent, ***Psihologia socială a denigrării și percepția denaturată a României în Occident*** („Puncte de vedere”). În opinia comentatorului, leit-motivul cărții ar fi „*antiromânismul exprimat fără echivoc*”, sesizabil, mai întâi, în faptul că „C.K. falsifică pur și simplu realitatea românească”: „(...) atenția cititorului este atrasă de «construcții aberante», de raporturi ambigui între premise și deducții și, ceea ce este mult mai grav, de afirmații fără acoperire în realitate, de probleme însoțite de răspunsuri «clișee» destinate să sublinieze ca evidențe puncte de vedere preconceptuate existente într-o anumită literatură despre România ca și abundența de persiflări la adresa intelectualilor români. (...) Numai că în analiza naționalismului C.K. nu este deloc original. El se dovedește integrat într-o mișcare de discreditare a României cu care ni se pare că se află într-un perfect sincronism. Neputând sau nevrând să înainteze «împotriva curentului», să se detașeze de unele reprezentări de grup asupra țării noastre, C.K. nu aduce niciun aport personal în problematica abordată. Psihosociologii, cunoscători ai fenomenului psihosocial de denigrare ar vedea în mod cert un caz de contaminare mentală căreia i-au căzut victimă și alte personalități culturale din Occident sau din România. Până și ideea reluării naționalismului de către comuniști «de la fostele elite care s-au văzut deposedate de el...», cu referire la Blaga și Noica, reprezintă un clișeu frecvent prezent într-o anumită literatură. O găsim și la Katherine Verdery, după care lui Noica «tocmai resurecția valorilor naționale i-a înlesnit revenirea în cultura românească». «Ambiguitatea operei lui Noica ne ajută – după Katherine Verdery – să înțelegem de ce gândirea și învățăturile sale au devenit atât de importante cu aceia care aspirau la influență politică să-l recupereze prin accentuarea aspectelor naționaliste ale filosofiei sale...» Și ca să dovedim frecvența circulației acestei idei, care ar putea constitui un studiu de sine stătător, oferim cititorului un citat din foarte recenta carte a lui Z. Ornea: «Constantin Noica nu s-a disociat de opiniile din tinerețe, pentru că, de fapt, a continuat să creadă în ele. De aceea, a fost aproape oficializat de naționalismul ceaușist, iar filosoful a făcut destui pași,

în publicistică, în întâmpinarea acestui nou naționalism. Naționalismul se regăsea într-o conciliere de viziune și credință». (...) Ne surprinde că naționalismul românesc după 1964 (într-o formă timidă chiar din 1958) n-a fost înțeles de către C.K. în esența sa. El a fost firească reacție la formula unei economii suprastatale (Planul Valev, de pildă), la dizolvarea economiei naționale românești într-una supranațională, evident, în defavoarea României, o reacție la bolșevizarea culturii românești, implicit o încercare de sincronizare cu cultura Occidentală. Traducerile din literatura beletristică și științifică europeană reprezintă o elocventă mărturie a unei redeschideri față de Apus și nu era cazul să fie ridiculizată de către C.K., văzând în această redeschidere «o fascinație mimetică uneori grotescă pentru societatea rafinată a Occidentului»; dacă în *Adio diferenței* România aparține, după C.K., de Europa, în *Românii. Tipologie și mentalități* autorul o plasează în Orient. Ideea înrudirii României cu Europa este luată de etnologul francez în derâdere: «În această privință – scrie C.K. – ca și în multe alte cazuri în care Occidentul se izbește de România, presupun că se dezvăluie un laborator exemplar al stării de spirit care de altfel domină, mai moderat, Europa Centrală și Orientală. Într-adevăr, alte țări din Est, datorită tradițiilor lor religioase sau istorice, pot să-și dea uneori, iluzia unei orânduiri occidentale, mai ales atunci când intelectualii de talent își stabilesc argumentele discuțiilor lor în cadrul unei culturi cosmopolite; cu toate acestea cazul României este cel mai uimitor, datorită propagandei exagerate făcută în legătură cu latinitatea limbii, ca și cum consecința logică a unei structuri gramaticale comune ar fi similaritatea între popoare cu experiențe culturale, religioase și politice îndepărtate, dacă nu chiar străine». Nu credem că acest text necesită comentarii. (...) Având în vedere polisemia termenului de naționalism, care ar necesita o analiză aparte, precizăm că în niciun caz în România n-a fost vorba de un naționalism de stat ofensiv, șovin sau xenofob înțeles ca o «supraestimare a propriei națiuni față de altele, care de regulă sunt denigrate», ci despre un naționalism care a avut scop oprirea acțiunii de alterare a identității naționale a României de către URSS în numele internaționalismului socialist. (...) România este văzută de C.K. ca «o invenție» (a se citi în context o creație artificială n.n.) a Primului Război Mondial în urma căruia «Transilvania și Basarabia de multă vreme râvnite se rotunjesc la sud cu o parte din Dobrogea luată de la bulgari, în vest cu Banatul, Crișana, Bihorul, Maramureșul luate de la maghiari, în nord cu Bucovina reluată de la austrieci. Pe scurt – scrie C.K. – reappare o nouă națiune care nu mai avea nimic comun cu vechiul regat al Principatelor Unite (...). Împlinirea în destin, reunirea Țărilor Române pe care o indicaseră majoritatea intelectualilor români de la 1848 se dovedește treptat catastrofală». Aici nu este vorba doar despre o imagine a lui C.K. asupra României. Ea poate fi extrasă din ideologia iredentistă maghiară și din unele zone ale Occidentului. Ideea că România ar fi un «accident» în istorie poate fi întâlnită frecvent la nostalgicii imperiului austro-ungar». ■ În opinia lui Gheorghe Cordoș, cartea ar apărea pe

un fundal tensionat, pentru că, „din păcate, spre deosebire de alte țări, auto-blamarea a devenit o modă în rândul unor intelectuali români”: „A fi patriot înseamnă, pentru unii cetățeni din țara noastră, a fi anacronic. S-ar putea găsi oare o asemenea optică despre patriotism la americani, germani, francezi, englezi și ruși? La noi a apărut o specie sui-generis de snobism intelectual ai cărui purtători reacționează cu malițiozitate la tot ceea ce este românesc. Într-un asemenea context social, nu este de mirare că C.K. a gândit și a scris din perspectiva unei paradigme care nu este numai a lui, ci și a altora, inclusiv a unor intelectuali care se declară de naționalitate română”.

● În opinia unui membru marcant al ei, D.R. Popescu, generația 60 ar fi „generația potopului” (*Complexul potopului*, în „Totuși iubirea”, nr. 10): „Generația potopului a cunoscut valurile celui de-al doilea război mondial și valurile altor războaie – replici, războaie reci, călduțe, războaie frățești, de eliberare, războaiele cortinelor, ale zidurilor, valurile secetei, valurile proletcultismului, ale colectivizării, ale elanurilor, bucuriilor și neîmplinirilor, ale revoluțiilor de catifea și de sânge, ale revoluțiilor vizibile și invizibile, ale contrarevoluțiilor din carton, ori din carne dată pe răzătoare, ale atentatelor, loviturilor de stat totdeauna date în numele democrației și al libertății, valurile războaielor etnice, medievale, cu bombe chimice, cu bomcană, a cunoscut, va să zică, toată gloria și găinațul acestui sfârșit de secol și de mileniu. Dar putem noi fi supărați pe copilăria noastră, pe adolescența, tinerețea, maturitatea și prăbușirea noastră, putem fi supărați pe istorie și pe destinul ce ne-a făcut să ne naștem aici și nu în alt loc? Istoria nu se judecă în epilogul ei, se știe. Când faci așa ceva, cocoțat pe un scaun ce plutește pe un val inchizitorial, uitând că până mai ieri ai stat pe același scaun, pus invers – în urma ta va rămâne valul și scaunul de bufon al istoriei. Singura datorie patriotică a unui scriitor este să scrie capodopere – cam așa spunea George Călinescu. Generația 60 a propus multe capodopere, începând cu *Moartea unei căprioare* (sic!). Se știe că biblicul Noe și-a scobit o fereastră în peretele corabiei care l-a purtat zile și nopți spre țărmul promis: prin această fereastră el a văzut dezastrul și măreția apelor ucigătoare. Prin fereastra parcă fermecată a corabiei care a străbătut și mai străbate nestăvilirea valurilor și vânturilor, generația Labiș – Stănescu Nichita a văzut devălmășia materiei, pieirea unor țărmuri, tranziția, din curcubeu, a culorilor, sârmele duioase, siberiadele, vulturii maltezi și gugustucii ialtezi”.

3 martie

● O reconstituire ironică a incidentului care a declanșat „cazul Patapievici” oferă Andrei Pleșu, în nr. 112 al „Dilemei” (*Căpitanul Soare*): „Într-o zi, căpitanul Soare se prezintă (cu legitimație) dinaintea unui apartament învecinat cu apartamentul domnului H.-R. Patapievici (...), un caz rar de curiozitate ubicuă, de intelectualitate responsabilă, de vervă tinerească, pe scurt o speranță în plină expansiune a contemporaneității românești. (...) Căpitanul Soare bate la

ușa unor vecini (cumsecade și speriați), le spune că anchetează nereguli cu arabi (în contextul «eradicării» corupției) și că vecinul lor, dl. Patapievici, a fost văzut în compania unor inși suspecti. (...) să admitem această ipoteză paranoiacă, această variațiune de prost gust pe tema *Jekyll and Hyde*. Ce întrebări va pune, în acest caz, anchetatorul aflat pe urmele nelegiuirii? Ei bine, întrebările căpitanului Soare sunt următoarele: «Cam cum gândește vecinul dvs., dl. Patapievici?», «Ce opinii politice are?», «Cine îl frecventează?», «Știați că pe 21 decembrie 1989 a fost închis la Jilava?» (...). tema corupției nu e, pentru subtilul căpitan Soare, decât o «intrare» (pentru el plauzibilă) în subiect". ■ Ca și alți intelectuali care s-au pronunțat în acest caz, și directorul „Dilemei” mărturisește că se teme, în fapt, de o resuscitare a metodelor vechii Securități: „Sunt dintre cei care susțin *cu încăpățănare* că securitatea nu mai e ce-a fost, că încet-încet disfuncțiile și abuzurile inerțiale se vor resorbi, atât cât se poate într-o țară balcanică, eminentamente agricolă și marcată, de peste cincizeci de ani, de dictatură. Dar o întâmplare ca cea de mai sus e de natură să topească orice încăpățănare și să surpe orice încredere”. Pleșu imaginează diferite „rezolvări” ale cazului: „Vor recurge la o înscenare care să justifice, eventual, investigația polițienească? Vor găsi un acar Păun? Vor vorbi de un accident nesemnificativ, de un *malentendu*? Își vor cere scuze? Într-un stat de drept, asemenea abuzuri fac să cadă capete. La noi, lucrurile intră repede în (a)normal. Și într-o echivocă tăcere. Iar vecina inoportună de poliție nu se supără pe căpitanul Soare care îi schimonosește conștiința, ci pe dna Patapievici care îi complică viața.” ■ În opinia lui Pleșu, nu Patapievici ar fi „dușmanul de stat”, ci toți aceia „care o fac de răs cu discursurile, moravurile și înfățișarea lor, leprele patriotarde, pișicherii de provincie, ștabii cu priviri cleioase și fâlci zoologice, semidoctii asudați și lacrimogeni, mangafalele, volintirii, misticii de cramă, «noi și-ai noștri», românii verzi, românii proști, românii desfigurați de o falsă, indemolabilă, cuminenție”. ■ Pentru a se încadra în tema acestui număr 112 din „Dilema” („Votați sloganul! Tehnologie pentru o viață”), Z. Ornea publică un articol despre *Sloganuri la Junimea*. □ George Pruteanu are o intervenție intitulată „*Maimuțele judecătore*” („Cronica literară de tranziție”) în chestiunea scrisorii deschise trimisă de Marie-France Ionesco lui Z. Ornea (v. *supra*, 1-7 februarie, unde am prezentat și această reacție a lui Pruteanu).

● Valeriu Cristea nu este atât de entuziasmat de alegerea lui Laurențiu Ulici în fruntea Uniunii Scriitorilor; iată motivele, expuse într-o intervenție intitulată *De ceea ce mi-a fost frică...*, apărută în nr. 9 al „Literaturii”: „Ce face o femeie foarte săracă, o mamă rămasă fără niciun sprijin cu un cârd de copii pe care trebuie totuși să-i hrănească? Se ține fudulă, îi sfidează și îi înțepă cu vorba pe cei care ar putea-o eventual ajuta? Ori dimpotrivă, se zbate și la nevoie cere lăsând mândria (nu și cinstea!) la o parte? Umblă să se dea, cum se zice, mare ori să găsească mijloacele de a nu-și lăsa familia să moară de foame? «Pilda» de mai sus mi-a trecut prin minte în ajunul Adunării scriitorilor în timp ce mă

gândeam că Uniunea noastră ar avea nevoie de un președinte dispus să accepte concesiile și dialogul. Sigur, ideal ar fi – îmi spuneam, ca un retrograd ce sunt – un președinte de-a dreptul (*horribile dictu!*) conformist, ca pe vremuri, preocupat nu de propria lui imagine ci de soarta colegilor de breaslă. Dar unde să mai găsești astăzi la noi măcar o sămânță de conformist? Scriitorului român postrevoluționar (vorba poetului, ușor de parafrizat: scriitor român zice – vitează zice!) e bătos, intransigent, intratabil. (...) Mă gândeam, înainte de marea Adu-nare, la toate acestea, temându-mă că în fruntea Uniunii Scriitorilor va reveni – sau va rămâne – un om primejdios de curajos. Primejdios pentru interesele breslei... Și de ceea ce mi-a fost frică, n-am scăpat”. □ Marin Sorescu publică un fragment din *Vărul Shakespeare*. De altfel, întreg numărul este ilustrat cu gravuri și desene ale personajelor feminine din opera marelui scriitor englez, realizate de artiști englezi din diferite epoci. □ În cadrul rubricii „Viața cărților”, Iordan Datcu semnalează apariția vol. II (1936-1949) al *Scrisorilor către Tudor Vianu (Revelația documentelor)*, iar Andrei Grigor scrie despre studiul lui Grigore Smeu, *Marin Preda. O filosofie a naturii (Performanță exegetică)*. □ Ioana Drăgan (care semnează Ioana M. Drăgan) debutează cu schița *Pocăiita*. □ „Din dosarele exilului românesc” avem un *Dialog epistolar Al. Busuioceanu – Vintilă Horia*: două scrisori din 1947 (prezentate de Mircea Popa), despre reeditarea revistei „Gândirea” în exil.

6 martie

● În suplimentul literar intitulat „Fețele culturii”, care însoțește nr. 822 al ziarului „Azi”, este publicat un interviu al lui Traian T. Coșovei și Corneliu Băran cu președintele Uniunii Scriitorilor: **Laurențiu Ulici și neliniștile sale** („Invitatul nostru”). Reținem câteva precizări despre statutul instituției, proiectele de resuscitare a acesteia și despre relația cu ASPRO: „Date fiind autonomia și independența statutare, Uniunea Scriitorilor nu este, în niciun fel, subvenționată de către stat, ceea ce presupune că ea trebuie să-și găsească singură sursele de venituri necesare realizării programelor pe care și le-a propus. În acest sens, exploatarea eficientă a patrimoniului propriu prin asociere cu terți este obligatorie. De altminteri, reechilibrarea financiară a Uniunii în baza căreia am putut să declanșăm câteva programe, și literare și sociale, s-a datorat, în exclusivitate, unei astfel de asocieri. Căutăm în continuare alte posibilități de asociere pentru, de exemplu, Casa de odihnă de la Neptun, proprietate a Uniunii, care, din păcate, funcționează acum total insuficient, numai trei luni din douăsprezece. De asemenea, punem acum pe roate un departament de documentare video și audio, care va pune la dispoziția celor interesați, televiziunii în primul rând, materiale pentru emisiuni culturale etc. (...) În ciuda tevaturii care s-a făcut în jurul relației Uniunii Scriitorilor cu ASPRO, trebuie să vă spun că Uniunea noastră nu dorește să îndepărteze pe nimeni din rândurile ei. În schimb, ca orice organizație serioasă, cere membrilor ei să respecte statutul. Asta e tot. Conform

acestui statut, membrii uniunii pot face parte din oricare altă organizație de scriitori cu condiția ca aceasta să nu afecteze interesele economice ale uniunii, respectiv patrimoniul, timbrul literar, gestiunea colectivă a dreptului de autor. În cazul existenței unei astfel de afectări, se înțelege de la sine că scriitorul trebuie să opteze pentru una sau alta dintre organizațiile în cauză”.

● În opinia Taniei Radu din nr. 8 și 9 (13 martie) ale suplimentului „LA&I”, Petru Dumitriu cel veridic nu ar fi acela din convorbirile cu Eugen Simion, ci din acelea cu George Pruteanu, intitulate *Pactul cu diavolul. Șase zile cu Petru Dumitriu* (Albatros și Universal Dalsi) (*Singur cu sine*, „Cronica literară”): „După spectacolul osificării retractile oferit de convorbirile cu E. Simion, *Pactul cu diavolul* dă pur și simplu senzația de «trezire la viață». Petru Dumitriu răspunde acum cu un început de încredere că ceea ce va spune va reuși să însemne exact ceea ce spune, fără obișnuitele conexiuni la biografia pătată. (...) *Pactul cu diavolul* reușește să reflecte dozajul specific, autentic de această dată și prin asta credibil, de umor hâtru, de auto-cinism, de pudoare și încăpățănare”. Acest amplu interviu jurnalistic realizat de Pruteanu este ridicat, apoi, la nivelul cărților de convorbiri ale lui Florin Mugur cu Marin Preda și cu Paul Georgescu. □ Este publicat (continuarea în nr. 9, din 13 martie) romanul *Demir* de George Sion, cu o prezentare de Andrei Nestorescu, *Primul roman despre epoca lui Ștefan cel Mare*.

8 martie

● Nr. 9 din „Luceafărul” cuprinde un consistent dosar, „Europa, aici”, în care sunt incluse destule texte semnificative pentru tendințele și direcțiile epocii, unele dintre ele marcând indiscutabil piața occidentală a ideilor. Iată numai câteva titluri: Bernard-Henri Lévy, *Haosul postcomunist*, fragment din *La pureté dangereuse*, Grasset, 1994 (prezentare și traducere de Smaranda Cosmin); Salman Rushdie, *Patrilă imaginare* (tradusă după ediția franceză, 1995); un interviu cu Llosa (preluat din „Lire”, februarie 1995), publicat cu titlul *Europeanul Llosa* (prezentare și traducere de Smaranda Cosmin etc.; scriitorul se referă, printre altele, la implicarea sa în politică și la eșecul la prezidențiale), Milan Kundera, *Dansatorul*, fragment din *Lentoarea*, Gallimard, 1995 (prezentare și traducere de Smaranda Cosmin) etc. □ Lucian Vasiliu e prezent cu *Publicitate* □ *Publicitate* □ *Publicitate*, fragment din vol. *Evenimentul zilei – un poem văzut de Lucian Vasilescu*, în curs de apariție la Nemira.

● În nr. 8 al „României literare”, Alex. Ștefănescu revine asupra „cazului” Petru Dumitriu, arătând cum acesta a făcut *O afacere proastă* („Actualitatea”). Spre deosebire de alți comentatori din epocă, criticul nu se grăbește să vadă în scriitor un campion al „colaboraționismului”: „În mod curios și scandalos, marii vinovați tac sau acuză pe alții. Remușcări chinuitoare au cei care au făcut pactul cu diavolul, nu și diavolul însuși. (...) I se poate reproșa, bineînțeles, că nu a fost în stare să reziste, că nu a dat dovadă de responsabilitate față de propriul său

talent. Dar nu i se poate reproșa că a fost un profitor. El a pierdut imens făcând un asemenea târg. A dat, ca Dănilă Prepeleac, o vacă pe o găscă. Iar dacă totuși îl învinovățim pe Petru Dumitriu că nu a găsit în sine suficientă forță morală ca să refuze tranzacția, cum se face că-i pierdem din vedere pe reprezentanții activi ai regimului, care au propus și impus asemenea tranzacții? Petru Dumitriu nu-și poate ierta faptul că a cedat, dar cei care l-au determinat să cedeze, care au avut inițiativa înjosirii culturii române nu-și fac nicio problemă de conștiință. Spre deosebire de scriitor, ei își trăiesc surzătorii bătrânețea, iar unii dintre ei se află chiar la conducerea țării și dau lecții de morală opoziților de altădată și din prezent”. (pentru alte comentarii despre Petru Dumitriu ale criticului, v. *supra*, „România literară”, nr. 7). □ În cadrul rubricii sale „Cărți românești”, același Alex. Ștefănescu, într-un articol intitulat *Ediție revăzută și adăugită a vieții de fiecare zi*, analizează volumul de poeme al lui Emilian Galaicu-Păun, *Cel bătut îl duce pe Cel nebătut* (Dacia, 1994): „Arta sa constă în realizarea unei ediții revăzute și adăugite a vieții de fiecare zi. Obiecte și ambianțe cu care suntem familiarizați până la deplina lor ignorare devin dintr-o dată vizibile în textele poetului din Basarabia. O imaginație prodigioasă, dar, repet, calmă, le smulge din planul utilității prozaice și le instalează într-un plan simbolic”. □ Nicolae Manolescu îl prezintă pe Ion Stratan, care publică poemul *Spirala dreaptă*: „ION STRATAN are o mustață de palicar și un zâmbet de fecioară”; „E atașant, calin și probabil una din acele ființe făcute să se devoteze”; „Poeziile îi sunt laconice, ermetice, neocolind jocul de cuvinte; invenția e fonologică și morfologică mai degrabă decât lexicală; iar sintaxa trăiește din elipse”.

● Subiectul H.-R. Patapievici este reluat, într-un grupaj mai amplu, în nr. 10 (8-14 martie) din „22” (*Ce poliție politică se interesează de H.-R. Patapievici?*). Între timp, pe 1 martie, avusese loc, în cadrul G.D.S., o conferință intitulată „Intimidarea oamenilor de cultură. Cazul H.-R. Patapievici”, la care participaseră, alături de soția eseistului, Ioana Patapievici, și de mentorul său, Gabriel Liiceanu, diferiți oameni de cultură, ziariști etc.; intervențiile primilor doi vor fi reproduse în nr. mai sus indicat. După ce îi face un portret laudativ eseistului – „După mine, el este cel mai important reprezentant cultural al generațiilor care vin după cei de vârsta noastră. Din punct de vedere al filosofiei și culturii filosofice, H.-R. Patapievici este în clipa de față omul cel mai strălucit pe care-l are țara noastră” – Gabriel Liiceanu își expune opiniile în privința incidentului, trăgând și un semnal de alarmă în privința unor asemenea practici: „Eu nu vreau să accept că Securitatea renaște în formele ei atât de bine cunoscute de noi. (...) Când un căpitan Soare vine peste noi și terorizează vecinii și pe noi înșine la nivelul unei instituții care lucrează exact ca înainte, înseamnă că ce-am trăit noi atunci, în decembrie, a fost o ficțiune. (...) Normal este să aflăm cine l-a trimis pe căpitanul Soare. Ce instituție reprezintă. Înainte era simplu: era Securitatea. Acum, noi nu mai știm care este evantaiul acestei Securități, sunt 4, 5, 6, 7 servicii separate. Dacă noi acceptăm să nu primim un

răspuns, să nu aflăm cine e în spatele căpitanului Soare, cine a dat ordinul și în slujba cui e pus acest Soare, mi se pare extrem de grav”. ■ Cât despre Ioana Patapievici, aceasta se referă la recentul incident: „Indignarea mea nu are margini, iar dacă acest căpitan Soare a crezut că mă sperie, nu m-a speriat. Am un copil de cinci ani și jumătate. A crezut că, speriată, o să pun mâna pe telefon și, plângând, am să-i spun lui Horia să vină acasă, să nu mai scrie etc. N-a reușit”. □ Cu prilejul conferinței, se redactează și o **Declarație** (semnată de Victor Babiuc, Ion Caramitru, Șt. Aug. Doinaș, Gabriel Liiceanu, Nicolae Manolescu, Octavian Paler, Andrei Pleșu, Victor Rebengiuc, Mihai Botez), din care reproducem un fragment: „Solicităm președintelui României, celor doi președinți ai Camerelor Parlamentului și primului-ministru, instituții de care depind serviciile secrete menționate, o întrevvedere cât mai grabnică pentru lămurirea unei situații de o extremă gravitate, anticonstituțională și antiromânească”. □ Alte intervenții pe această temă vor fi găzduite și în suplimentul care însoțește nr. 10 (martie) al revistei, unde, mai întâi, este republicat un amplu eseu contestatar al lui H.-R. Patapievici, **Regimul Iliescu. Clasa politică** (eseul fiind deja semnalat la data apariției sale, transcriem aici doar subtitlurile: „Hainele cele noi ale împăratului”, „Regimul Iliescu este clientelar”, „Cine sunt clienții?”). Acest text ar fi generat, în opinia publicației, intervențiile (mascate) ale autorităților. Într-un articol intitulat **Lăturîș**, Andrei Cornea reia, în formă sintetică, acuza de implicare a instituțiilor statului într-un caz neaflat sub incidența lor: „Nu contează, în cazul de față, articolele critice ale d-lui Patapievici ori faptul că este una dintre cele mai interesante voci din eseu politic și filosofic. Contează doar că, în România anului 1995, un serviciu de informații se poate interesa de opiniile politice, publice de altminteri, ale cuiva, oricine ar fi acesta, și că poate trimite un anume locotenent, fie și Soare pe numele lui, să deranjeze familia și vecinii cu întrebări inoportune”. Și încă: „Dar, în fapt, noi nu suntem în Europa, iar pe aici lucrurile, pasămite, nu pot fi preluate aristotelic, binar: *sunt sau nu sunt; tertium non datur*. La noi – ne suflă iar Noica – se stă «lăturîș», iar incompatibilitatea de care vorbim «va fi fiind» ea...”. □ Pe ultima pagină a suplimentului, avem declarații ale principalilor semnatari ai petiției adresate forurilor politice (Gabriel Liiceanu, Victor Babiuc, Ștefan Aug. Doinaș, Ernest Bernea, Nicolae Manolescu, Octavian Paler, Mihai Șora, Andrei Pleșu), consemnate de Cezar-Paul Bădescu. Redăm câteva mici fragmente din intervențiile acestora. **Doinaș**: „Există ficțiuni care amuză, dar există și ficțiuni careucid”; **Manolescu**: „D-lui Patapievici i s-a pus în cârcă faptul că este terorist, că are o soră stabilită în Austria (după știința mea este în Noua Zeelandă), că a participat la majoritatea acțiunilor de stradă de după 89, că este redactor la revista «22» și întreține relații apropiate cu Monica Lovinescu, Virgil Ierunca și cu membrii GDS”; **Șora**: „Eu cred că nu trebuie să ne oprim aici. Lucrul care mi se pare mie cel mai grav este implementarea și generalizarea fricii. Noi trebuie să facem în așa fel încât ansamblul societății să înțeleagă că frica înseamnă complicitate cu represorul”

etc. □ Sunt chestionați și reprezentanți ai principalelor instituții ale statului, vinovate, în opinia redacției, de implicarea în incident (răspunsurile oficialităților sunt consemnate de Marian Chiriac). Astfel, purtătorul de cuvânt de la Cotroceni ar fi declarat: „Președintele Iliescu nu a auzit de scrierile domnului Patapievici și sugestia că necazurile domniei sale s-ar datora atitudinilor sale anti-prezidențiale este complet gratuită”. La rândul lor, cei de la circa 8 Poliție – unde ar lucra respectivul căpitan Soare – neagă existența unui asemenea angajat, iar S.P.P vine cu precizări în privința propriului statut, instituția declarându-se „abilitat[ă] cu protecția demnitarilor, a oficialităților străine aflate în vizită în România și cu paza unor obiective” (nu cu „anchete” despre indezirabilii politic, așadar). Căpitanul Soare rămâne și pentru această instituție complet necunoscut. Cât despre SRI, aceasta obiectează că „nici activitatea publicistică, nici ideile politice ale domnului Patapievici nu fac obiectul atribuțiilor” sale.

9 martie

- Incidentul dintre Patapievici (sau, mai exact, familia lui Patapeivici, eseistul fiind plecat în Germania în acea perioadă) și „căpitanul Soare” este comentat de Eugen Șerbănescu în nr. 1505 din „România liberă”; și acest publicist se teme că ar fi vorba de o operațiune specifică Securității: „Suntem asigurați că serviciile secrete din România s-au debarasat de vechile practici ale Securității. Vom crede când ni se va spune cine a ordonat pe cale ierarhică urmărirea celor doi intelectuali [ziaristul de referă și la cazul lui Mihai Răzvan Ungureanu, și acesta, se pare, urmărit, n.n], pe baza căror probe și acuzații. Vom crede când ni se va demonstra că toți cei în cauză au fost demși. Vrem să știm și unde lucrează acești oameni după ce au fost demși și ce activitate desfășoară ei. (...) Cine are interes să compromită – prin tăcere- aceste servicii de informații? Cine are interes să semene, din nou, panică și frică în rândul românilor, să-i facă să se teamă și de umbra lor, și de ce? Ca să-i domine mai bine? Ca să-i stăpânească mai bine?” (*Bună dimineața, Soare...*).

- Un cu totul alt punct de vedere în această chestiune în editorialul lui Cristian Tudor Popescu, din „Adevărul”, nr. 1508 (*Pata pe Patapievici*); în opinia sa, „cazul” s-ar putea încadra „într-o operă nescrisă a lui Ilia Ilf și Evgheni Petrov”. Prozatorul și jurnalistul trece în revistă diferitele intervenții (toate acuzând o acțiune a Securității): în 27 februarie Șt. Aug Doinaș ia cuvântul în Parlament (adresându-se M.I., MApN, SRI, SPP); Gabriel Liiceanu ține o conferință; Andrei Pleșu vorbește la Europa Liberă; pe 7 martie, Gabriel Liiceanu și Andrei Pleșu vorbesc la Tele 7 abc; Victor Babiuc, Ion Caramitru, Nicolae Manolescu, Octavian Paler, Victor Rebengiuc și Mihai Șora se alătură apoi celor dintâi. ■ În ciuda tuturor acestor intervenții, Cristian Tudor Popescu nu crede că i s-a pus nimănui „pata pe Patapievici”; iată argumentele sale: „Să presupunem, totuși, «credo quia absurdum», că individul în cauză există și că i s-a pus pata pe dl. Patapievici. Bine, dar ca să ce? Dl. Liiceanu zice că vor să-l preseze psihic pe dl.

Patapievici pentru că a scris un virulent articol la adresa regimului Iliescu în revista «22», prin noiembrie anul trecut. Carevasăzică, serviciile secrete, îngrijorate de posibilitatea răsturnării regimului prin impactul mortal al articolului d-lui H.R.P., publicat în «22», revistă absolut stimabilă, dar ale cărei tiraj și categorie de cititori le știm cu toții, purced la sperierea vecinilor autorului. Inventatorul conceptului de «încremenire în proiect» uită să și-l aplice sieși: suntem totuși în 1995, «Europa liberă» nu mai are audiență nici cât Radio Total și Securitățile de tot felul evoluează, dle Liiceanu! Firește că ele există și azi, dar metodele sunt mult mai rafinate, eficiente, silențioase, vizând cu totul alte ținte social-politice, infinit mai periculoase decât distinsul domn Patapievici, care a pierdut oportunitatea de a da piept cu securității, întrucât e prin Germania, cu pașaport eliberat de Ministerul de Interne”.

- Din nr. 10 din „Contemporanul”, apărut tot în 9 martie, reținem prezența lui Alexandru Ecovoiu cu o proză intitulată *Stațiunea*, fragment din romanul cu același titlu, în curs de apariție la editura EST – SAMUEL TASTET EDITEUR.

- Apare, în nr. 9 al revistei „22”, partea a III-a a cronicii lui Dan C. Mihăilescu, *Singurătatea histrionului*, despre volumul de corespondență al lui I.D. Sîrbu *Traversarea cortinei* (pentru prezentarea întregului serial, v. *supra*, „22”, nr. 7).

10 martie

- Și Octavian Paler se pronunță în cazul Patapievici în editorialul său *Despre frică*, din nr. 1506 al ziarului „România liberă”: „Polițistul Soare nu e un polițist obișnuit, ci unul politic. Un polițist obișnuit n-are de ce să considere infamante, periculoase pentru statul român, lucruri ca acestea: rude în străinătate, originea tatălui, participarea la manifestații, relații cu Monica Lovinescu și Virgil Ierunca sau libertatea de a spune ce-ți trece prin cap. (...) Concluzia care se impune e că avem, iarăși, o poliție politică. Ea există, nu constituie doar un pericol! Caracterul politic, eminent politic al investigațiilor căpitanului Soare e dincolo de orice îndoială. (...) De fapt, ceea ce m-a izbit și m-a îngrijorat, cel mai mult, nu este îndrăzneala căpitanului Soare de a se comporta «ca înainte», ci frica vecinilor dlui Patapievici de a vorbi. Asta mi-a adus aminte că eficiența Securității s-a bazat pe grica, generală, de Securitate. Luat de guler și aruncat pe ușă afară, căpitanul Soare s-ar fi dumirit, poate, în sfârșit, că s-a schimbat ceva în România. Sau că ar fi fost normal să se schimbe”. □ A doua parte a intervenției este publicată în nr. 1509 (14 martie) al „României libere”, cu titlul *Noapte bună, eventual*. De astă dată, eseistul, care a semnat, alături de alți intelectuali, o declarație de protest, se referă la reacțiile pe care aceasta le-a stârnit la nivelul autorităților: „De un gust îndoielnic a fost și reacția de la Cotroceni. Dl. Chebeleu a ținut să ne arate, cu această ocazie, că stăpânește nu numai «limba de lemn» și a considerat «memoriul» nostru o «relatare rocambolescă». Mai întâi, care «memoriu»? Nu-mi aduc aminte ca noi să fi trimis vreun memoriu la Cotroceni. Eu am semnat altceva, o «Declarație»

publică în care protestam împotriva resuscitării unui coșmar și solicitam tuturor instanțelor Puterii explicații în legătură cu aceasta. Apoi, nu despre o «întâmplare» a cuiva, «fantastică», «extravagantă» era vorba, ci de ceea ce scotea ea la lumină, reluarea, vulgară, a practicilor Securității. Sau și crimele Securității sunt niște povești rocambolești. Bineînțeles, căpitanul Soare a devenit, brusc, «așazisul» căpitan Soare. Tehnica nu e nouă. (...) Am, deci, motive serioase să presupun că noi n-am visat «amănuntul» că există un căpitan Marius Soare și o Diviziune «D» la Servicul de Pază și Protecție. Și de ce nu se suflă nici o vorbă despre faptul că acest serviciu nu e pus sub controlul nimănui, funcționând, așadar, ca o gardă pretoriană?» (În semn de solidaritate cu Patapievici, în nr. 1527 al aceluiași ziar, din 4 aprilie, va fi reprodus articolul acestuia din 1994, *Regimul Iliescu*, despre care se presupunea că ar fi deschis „cazul”; textul este însoțit de următoarea precizare redacțională: „Serviciile de informații s-au aflat în centul atenției în urma declanșării scandalurilor legate de urmărirea domnilor Horia Patapievici și Răzvan Ungureanu. Identitatea misteriosului căpitan Soare n-a fost, încă, descoperită și nici n-a fost stabilit ce-i legal și ce ilegal în demersurile acestuia. Anchetarea eseistului Patapievici a fost declanșată, se pare, în urma apariției articolelor *Regimul Iliescu: un portret* și *Regimul Iliescu: clasa politică*, apărute în numerele 46 și 47 ale revistei «22». Reproducem cele două articole, în speranța că, astfel, cititorii vor putea înțelege mai bine ce interesează pe «sorii» noștri contemporani («Când Iliescu apare, Soare(le) răsare» să se fi referit la apariția celebrului de-acum căpitan Soare?»)).

• Mircea Nedelciu, unul dintre inițiatorii înființării ASPRO, expune, în nr. 113 al „Dilemei” (într-o intervenție intitulată *Conflict între generații. Oameni care se nasc bătrâni, oameni care mor tineri*) unele dintre motivele care au condus la crearea acestei instituții paralele și de orientare polemică față de Uniunea Scriitorilor. Reacția s-ar fi produs pe „fondul unei nemulțumiri față de modul de funcționare” al Uniunii, organism care ar fi rămas închistat într-o formulă desuetă, de „organizație unică”: „Deși departe, în convingerile ei, de spiritul comunist al acestui decret, conducerea interimară a US din 1994 a acționat față de ASPRO din reflexul organizației *unice*, ca în decretul din 49. (...) Evoluția din ultimul an a US este contemporană cu un absentism accentuat al scriitorului de la ocaziile de a se manifesta prin vot în problemele US, dovadă că US nu se poate implica, prin chiar structura ei, în realitatea de azi a profesiei de scriitor”. ASPRO ar include, deocamdată, 123 de scriitori, dintre care Nedelciu îi amintește pe: Adrian Marino, Radu Cosașu, Andrei Bodiu, Marius Oprea, Daniel Bănulescu, Radu Aldulescu, Caius Dobrescu. □ În același nr., Florin Iaru îi dă replica lui Nedelciu (*La început a fost sfârșitul*); poetul mărturisește că nu înțelege motivele plângerii colegului său de generație: „E cel puțin ciudat să te declari jignit de o instituție pe care o disprețuiești, o denunți în presă, căreia îi prevestești moartea. (...) Eu, unul, nu sunt sigur dacă noua înfățișare a ASPRO a fost hotărâtă *democratic* sau dacă este rezultatul unui grup de inițiativă restrâns”.

□ La rândul lor, Z. Ornea (*Generaționistii*) și Dan C. Mihăilescu (*Îmi cereți imposibilul*) caută urme ale unor asemenea „conflicte” și în alte epoci, și anume în interbelic: cazurile criterioniștilor și al reprezentanților „Crinului Alb”). □ De la acest număr, și continuând, cu mici întreruperi, până la sfârșitul anului (finalul în nr. 155, 29 decembrie-4 ianuarie 1996), Radu Bogdan publică o serie de evocări ale mediului și peisajului istorico-literar, sub titlul *Un martor al realismului socialist*. □ Începând cu acest număr 113 al „Dilemei”, George Pruteanu publică o amplă cronică negativă despre trilogia *Amfitrion* lui Nicolae Breban (*O comedie metafizică*, „Cronica literară de tranziție”; II, *Words, words, words*, în nr. 114, 17-23 martie; III, în nr. 115, 24-30 martie). Pentru început, reținem o (neșteptată) analogie între Breban și Petru Dumitriu: „El a fost de la început dublu, *literal și în toate sensurile*. După Petru Dumitriu, sau alături de el, Breban e prozatorul cu cea mai patentă constituție duală din literele românești de după război. Până și traiectoria sa socială s-a mulat acestei feldeințe. A fost și este un artist, pasionat (hantat!) de artă până-n vârful unghiilor – dar a nutrit și patima «puterii». Ascensiunea sa fulgerătoare, dintr-un ilustru necunoscut până la membru în Comitetul Central, a pus pe gânduri pe mulți. Un ardelean tenace (Maiorescu, Goga) cu stofă de Rastignac? Nu fu chiar așa. Dualitatea firii sale și-a spus cuvântul. «Viața» a dovedit că Breban e mai apt să se lase obsedat de putere, decât s-o dețină. Posedat, nu posesor. E prea «Cartier Latin» pentru asta. Ca și Petru Dumitriu, *mutatis mutandis*, a lepădat, ascultându-și daimon-ul lăuntric, mari avantaje: șefia «României literare», înalta funcție de partid etc. ceea ce nu este nici azi la îndesufletul oricui. «Arivistul» primilor ani s-a devedit a fi un frondeur, ba chiar, moderație, o conștiință. Conformismul necesar ascensiunii și menținerii în «nomenclatură» a fost contrazis de irepresibila natură indomptabilă a scriitorului”. ■ Referindu-se la ciclul *Amfitrion*, Pruteanu este cuprins de „o intelectuală tristețe” „că o forță creatoare atât de serioasă se consumă pe materiale friabile și proiect mâlos”: „Jos ramolita artă clasică, trăiască cea modernisimă, dar îi cer și acesteia, deopotrivă, substanță și congruență. Nu există epic în cele aproape 1500 de pagini, nu se petrece (luați vocabula și-n sensurile noiciene) nimic, nu memorabil-semnificativ, dar măcar remarcabil. (...) Dar în trilogia lui Nicolae Breban nu există oameni, ci un fel de marțieni cu cuvinte în loc de ochi, cuvinte în loc de inimă, cuvinte în loc de picioare, cuvinte în loc de sens, cuvinte în loc de suflet, vorbe în loc de conștiință. Marchievici, Alberta...? *Words, words, words*. Ei nu trăiesc, ci vorbesc – și atât.”

• Din nr. 10 al „Literaturii” menționăm, pentru început, comentariul lui Eugen Simion despre două cărți ale Anei Selejan, *Trădarea intelectualilor* (1992) și *Reeducare și prigoană* (1993) (*Cultură și politică*, I; continuare în nr. 11, 18-25 martie). Criticul subliniază valoarea documentară a scrierilor și apreciază calitatea cercetării, inventariind principalele „teme” ale ofensivei realist-socialiste (epurările, procesul modernismului, procesul criticii estetice etc.). În opinia criticului, era (este) dificil a stabili și contabiliza, în epocă sau

retrospectiv, „culpele” celor implicați: „Din păcate, România postbelică n-a avut un filosof ca Jaspers care să stabilească natura și ordinea acestor culpe. Dosarul colaboraționismului românesc este haotic, culpa *morală* este confundată cu cea *criminală* (folosesc terminologia filosofului german), iar culpa *politică* cu cea *metafizică*. În consecință, acuzațiile curg de peste tot și în toate chipurile. Mai mult (și acesta este fenomenul cel mai grav) procesul intentat intelectualilor simpatizanți ai extremei drepte în anii '30 este repede extins în spațiul întregii culturi române. Misticii, estetiștii, abstracționiștii, formalisții, prozatorii psihologizanți sunt tratați ca adversari ideologici și puși laolaltă cu cei vinovați de păcate mai lumești, cum sunt cele de natură politică”. În acest sens, criticul se oprește asupra „cazului” Călinescu, deopotrivă „inculpat” și „colaborator”, în proporții diferite: „Dar cazul cel mai complicat, în procesul estetismului critic, este acela al lui G. Călinescu. Complicat pentru că acest mare critic este unul dintre partizanii noului regim politic. (...) A publicat multe articole *pe linie* – cum se zicea în epocă și cum s-a zis multă vreme după aceea, până aproape de zilele noastre – și cu toate acestea cariera lui intelectuală a fost fracturată chiar de aliații săi... (...) Un paradox. Scrie săptămânal o *Cronică a optimistului*, este deputat în M.A.N., dar nu are voie să intre în amfiteatru și, în genere, nu i se îngăduie să ia nicio decizie majoră în cultura română. Văzând acest destin tragic, nu putem conchide decât următoarele: pe marele G. Călinescu, ideologii momentului l-au avut și l-au jucat într-un mod care ne pune pe gânduri și azi. Abilitatea, diplomația, compromisurile nu l-au ajutat” □ Revista propune ***O carte în dezbatere: „Traversarea”*** de Marin Sorescu; scriu Petru Poantă, ***Lumea ca desacralizare***, Doina Băghină, ***O coridă a iluziilor***; Augustin Frățilă, ***Renunțarea la disimulare***, Răzvan Voncu, ***O traversare a traversărilor***. Reținem un citat din comentariul lui Petru Poantă: „Majoritatea poemelor sunt scrise, probabil, prin anii '80 și se observă numaidecât contactul agresiv-deprimant cu realitatea imediată. Există o atitudine lirică transparentă a autorului, distribuită într-un registru variat de stări, de la sarcasm la disperare, niciuna în exces. Cum spuneam mai sus, ea vizează uneori o victorie recentă, fără a compromite deloc sâmburele originar al lirismului”. □ Mihai Cimpoi scrie despre ***Leo Butnaru, poetul iluziei necesare*** („Scriitori din Basarabia”), încercând să-i surpindă formula lirică: „Fragmentarismul este un atribut al modernității. Poezia lui Leo Butnaru se prezintă, în fond, ca un jurnal liric «în fărâme», în comprimate, pendulând între *hakki* și *concelli*. Lipsa de «trup» a poeziilor e compensată prin concentrarea de «spirit». Apare, bineînțeles, și un aer glacial-intelectualizant (...)”. Ar rezulta o poezie totodată modernă, în intențiile sale supreme, și postmodernă în realizare și influențe: „Leo Butnaru își propune să scrie o Carte ca Mallarmé sau să conceapă lumea ca o bibliotecă în sensul lui Borges”.

12 martie

● Din nr. 259 al „Adevărului literar și artistic”, rubrica „Restituiri”, reținem o „depoziție” a lui Ion Caraion („***Șeful cenzurii militare mi-a pus revolverul la***

tâmplă”); este vorba, așa cum ne lămurește C. S.[tănescu] într-un text intitulat *Un fel de amintiri...*, de o serie de „amintiri dictate magnetofonului și luate sub o anumită supraveghere” în anul 1972, când scriitorul ar fi fost „somat” să își expună amintirile privind colaborarea sa în așa-zisa „presă democratică” de dinainte de 1944. Se rețin diferite informații (făcute de scriitor și cu alte prilejuri) despre „generația pierdută” și despre publicațiile unde au lucrat unii dintre membri aceștia („Evenimentul zilei”, „Timpul”, „Ecoul” etc.).

14 martie

- În nr. 10 al revistei, „Senatul «Academiei Cațavencu»” transmite *Ștafeta Patapievici*, adică „propune celor mai importante cotidiene naționale să participe la competiția națională de demascare a terorismului intelectual antiprezidențial «ștafeta Patapievici»” prin republicarea articolului *Regimul iliescian: un portret*.

15 martie

- În editorialul său din nr. 9-10 al „României literare”, intitulat, prin antifrază, *S.P.P. nu există*, Nicolae Manolescu intervine în „cazul” H.-R. Patapievici; după o prezentare succintă a evenimentelor, criticul se arată indignat în privința reacțiilor oficiale: „Răspunsul S.P.P. ne revelă o altă față a gândirii de tip comunist: negarea evidenței. Comunismul a avut totdeauna această lamentabilă tărie de a nu ceda la șantajul evidenței. Deși informațiile mele sunt riguros exacte, S.P.P. răspunde că nu există niciun căpitan Soare și nicio diviziune D. Ducând logica acestui răspuns până la capăt, eu aș fi răspuns în locul mai marilor instituției cu mult mai categoric. Nu există un caz Patapievici. Nici Patapievici ca persoană. Nici noi, cei nouă, care am publicat declarația. Totul e ficțiune, poliția secretă, S.P.P., S.R.I., U.M. 0215, dl. Chebeleu, dl...”. Observând că „reacțiile din presă și mass-media la cele întâmplare sunt amestecate și contradictorii”, Nicolae Manolescu adaugă: „Las intenționat la o parte articolul imoral publicat în «Adevărul» de dl. Cristian Tudor Popescu”. ■ Ca răspuns, Cristian Tudor Popescu (în editorialul său din nr. 262, din 2 aprilie, al „Adevărului literar și artistic”, *Dacă adevăr nu e, nimic nu e*) îi propune lui Nicolae Manolescu unele comparații pentru judecarea „cazului Patapievici”: „Dacă a fi moral presupune autosuspendarea logicii și lucidității, atunci da, sunt imoral. Dar cum ar trebui să se simtă oare opresatul domn Patapievici, precum și campionul său, dl. Manolescu, care n-au fost ridicați din mijlocul familiei și prietenilor cu duba neagră, n-au fost interogați zile în șir cu lampa în ochi, n-au fost loviți cu țeava armei în șira spinării, n-au putrezit prin închisorile comuniste în așteptarea unui glonț în cap, față de cei care au fost ridicați din mijlocul familiei și prietenilor cu duba neagră, au fost interogați zile în șir cu lampa în ochi, au fost loviți cu țeava armei în șira spinării, au putrezit prin închisorile comuniste, dacă nu încasaseră de la bun început un glonț în cap?” □ Revenim la

nr. 9-10 al „României literare”. La „Cronica edițiilor”, Z. Ornea salută apariția vol. I (romane) din seria de *Opere* Mircea Eliade, îngrijire și variante de Mihai Dascăl, note și comentarii de Mihai Dascăl și Mircea Handoca, studiu introductiv de Ion Bălu, Minerva, 1994 (*Opera lui Mircea Eliade în ediție critică*). □ Sub titlul „*Revizuirile sunt necesare, mai ales în perioada aceasta de tranziție înghețată*”, este publicat un interviu cu Monica Lovinescu și Virgil Ierunca realizat de Dumitru Chioaru în octombrie 1994. Necesitatea revizuirilor este susținută de ambii interlocutori, nu fără unele precizări suplimentare. Spre exemplu, pentru Monica Lovinescu, „eticul, în condițiile excepțional de dramatice ale României sub comunism, nu înlocuiește criteriul estetic, ci i se alătură, ca un prag necesar”: „Nu văd de ce «revizuirile» ar reprezenta o «sanționare» a literaturii, cum spuneți. Cine are pretenția de a nega, de pildă, *Istoria...* lui G. Călinescu dacă îi pune în discuție «optimistele» cronici și concesii? Îl scoți din literatură pe Sadoveanu dacă înșiști asupra oportunismului său postbelic? Și așa mai departe. Cel mult, poți constata că nu o dată, ca într-o fabulă cu morală strâmtă, «opera» însăși se răzbună pe scriitorul care a necinstit uneltele sale. Că ar însemna opera lui Sadoveanu redusă la *Mitrea Cocor*? Nu poate fi vorba de sanționare. Orice cultură demnă de acest nume – și nu doar din Estul supus unor experiențe fără precedent – își oferă astfel de revizități sau revizuii ale trecutului, funcția criticii fiind de a vitaliza astfel cultura, nu de a pedepsi. Doar în România domnește teama culpabilizantă de parcă s-ar comite un sacrilegiu. Din această pricină revizuirile nici nu abundă. Citați doar două cazuri: pe Gheorghe Grigurcu, destul de izolat în temerara-i străduință de a-și exercita o funcție eminentamente critică și pe Ion Simuț cu *Incursiunile* sale pe tărâmul minat de tabuuri. În rest, norma e acomodarea cu vechile ierarhii, în niciun fel radicalismul. «Rezistența prin literatură» rămâne consolarea cea mai răspândită pentru «liniștea» noastră cea de toate zilele”. Cât despre literatura română de după 1989, părerea Monicăi Lovinescu este mai degrabă sceptică: „Rămâne un fapt cert: literatura română n-a ajuns, cum credem noi că ar merita, pe toate meridianele. E un impas. Cum vom ieși din el nu știu. Dar spuneți-mi: ce noi mari talente sau curente s-au ivit în literale noastre în sfârșit descătușate de cenzură din 90 încoace? Cum, unde s-a tradus libertatea regăsită în cărțile de ficțiune?”. Semne bune ar veni mai ales dinspre Mircea Cărtărescu, amintit cu volumul său de proză scurtă *Nostalgia*. ■ Și pentru Virgil Ierunca revizuirile ar fi, deocamdată, „dificile din pricina atâtor inerții confortabile”; criticul propune ca model propriul său volum *Dimpotrivă*, socotit „o modestă contribuție de «memorie culturală»”: „E vorba doar de o culegere aproximativă. Altfel ar fi trebuit să consacru un întreg volum lui Adrian Păunescu, o broșură lui Mihai Ungheanu, un strănut lui Ion Gheorghe etc. etc. Ca să nu pomenesc de atâtea nume din ritualul neterminat al dezonoarei. Nu cred o clipă într-o «mărturie peste vremei», după cum nu-mi pot închipui că voi contribui la ieșirea din «criza actuală». *Dimpotrivă* e o modestă contribuție de «memorie culturală»”. □ În

paginile acestui nr. dublu se celebrează și centenarul Ion Barbu; scriu: Alex. Ștefănescu, *Contemporan cu propria sa posteritate*, Ioana Pârvulescu, *Romanele lui Ion Barbu* (despre corespondența poetului), Andreea Deciu, *Poetul fără precursori*, Barbu Cioculescu, *O retrospectivă Ion Barbu* (sunt redate, printre altele, și adnotările lui Șerban Cioculescu de pe un volum barbian); Andrei Banțaș traduce în engleză *Oul dogmatic*. □ Este publicat un dialog dintre Gheorghe Grigurcu și S. Damian (*Gheorghe Grigurcu de vorbă cu S. Damian*). Grigurcu, atent în general la derapajele ideologice ale scriitorilor, îl felicită pe S. Damian, unul dintre criticii oficiali în anii '50: „Au fost momente în care v-ați simțit «sterp»? Indiferent de răspunsul ce mi-l veți da, țin a-mi exprima stima și prețuirea caldă față de un critic cu startul luat în anii '50, care, spre deosebire de unii confrăți de atunci ce și-au ascuns capul în nisipul unei tăceri comode ori al unor amintiri selective la modul tendențios, n-a șovăit a-și asuma riscul unei bătălii, în câmp deschis, cu un adversar, încă înzestrat cu forța lui David”. ■ S. Damian, în schimb, se referă pe larg la contextul anilor '50, în care a fost una dintre vocile din critica realist-socialistă: „Nu există retroactiv justificări pentru aplauzele cu care am întâmpinat, de pildă, scrieri avariate de ideologie ca *Meridiane sovietice* de Geo Bogza sau *Mărul de lângă drum* de Mihai Beniuc. E adevărat că am respectat de la bun început minima cerință de a separa talentele veritabile de făcătorii de cuvinte, produse nevertebrate ale liniei oficiale. (...) Puțin după moartea lui Stalin puneam la îndoială în intimitate valabilitatea sistemului ca întreg. (...) Mai adaug că survenea și un factor specific de conformație psihică: am constatat deprimat, după unele accese de cutezanță, că nu sunt apt să intru în bătălia directă, radicală, care revendica tărie nervoasă și o asumare a riscului de a sacrifica totul, familia, sănătatea, tihna slujbei în favoarea spunerii fără ocol a adevărului” etc. ■ Grigurcu vorbește și aici de cele două categorii de intelectuali („apoliticii” și „scepticii”, aceștia din urmă de la „Dilema”), a căror activitate publicistică o suspectează de partizanat politic. ■ Unele dintre țintele lui S. Damian par a fi Eugen Simion și Marin Preda; acuzațiile rostite la adresa ambilor încep să devină clișee ale epocii: „Un caz pe care îl consider elocvent este cel al *încăpățânării* lui Eugen Simion. Dialogul cu el a pornit de la o remarcă a mea aproape banală. Notam că e de ordinul evidenței constatarea că și creațiile de vârf în epoca dictaturii au resimțit constrângerea unei doctrine rigide și că implicit și recepția lor critică a fost stânjenită. Un exemplu la îndemână era seria de studii asupra scriitorilor români, alcătuită de Eugen Simion, proiecții critice ambițioase, susținute de o documentație solidă. Spunând că și ele se cer revizuite, le includeam în efortul general de deschidere și corectare și nu urmăream deloc diminuarea prestigiului cucerit de autor. Spre uimirea mea, riposta care s-a produs, cu totul disproporționată, a rupt orice punte de comunicare. Pe un ton categoric, infatuat și fudul, criticul pretindea că la el nu e nimic de rescris sau de rectificat. Cultura bună ca și critica însoțitoare s-au conservat intacte, declară el, pe teritoriul lor n-a pătruns germenul răului. (...)

Păstrează în memorie și izbucnirile de furie, campania de calomnii care te-au împoșcat pe d-ta [pe Grigurcu, n.n.] pentru că ai îndrăznit să prezinți și momentele de rățacire în opera sau în activitatea obștească a lui Marin Preda. (...) Numindu-se singur paznic și legatar testamentar, Eugen Simion veghea ca nicio virgulă să nu fie mutată din loc, renumele prozatorului era înconjurat de extaz și venerație”. □ Nicolae Balotă evocă, cele câteva *Întâlniri cu Constantin Noica*: una, în 1960, pe când erau duși cu duba la Jilava (împreună cu Vladimir Streinu și Dinu Pillat), o alta, din 1955, când discutaseră pe tema „alesului”, pornind romanul omonim al lui Thomas Mann. □ Filip Florian este prezent cu autoficțiunea *Petrolul Ploiești și străbunicul* (cu o prezentare de Ioan Buduca). □ „Revizuirile” propuse de Eugen Negrici, în cadrul rubricii sale, „Simulacrele normalității”, se îndreaptă spre epoca interbelică. Astfel, într-un text intitulat *După un sfert de secol*, criticul se arată dezamăgit la relectura antologiei de poezie modernă publicată de Nicolae Manolescu în 1968; multe creații prezente acolo îl dezamăgesc, „fiindcă, prin trecerea timpului și prin schimbările intervenite în poezie în ultimele decenii, s-a accentuat sentimentul perimării interbelicilor”. ■ „Modernitatea liricii lor” este sondată exclusiv prin modelul propus de Hugo Friedrich într-o altă intervenție a criticului, *Cât de modernă e literatura modernă?* (nr. 11, 22-31 martie și nr. 12, 1-10 aprilie, ale „României literare”), din care reproducem un fragment: „Sunt de negăsit reperele, emblemele, atributele, indiciile invocate adeseori de Hugo Friedrich: spaimele, tulburările, grimasele, dominația excepției și a straniului, tenebrosul, atracția neantului, fantezia scormonitoare, sfășierea în extrem, dezorientarea, ordinea pierdută, transcendența goală, incoerența, fragmentarismul, reversibilitatea, fulgurările destructive”. Se constată inclusiv „absența demonului și a categoriilor negative până și la un poet al tăgădei ca Arghezi”. Nu în ultimul rând, reținem și o sugestie a criticului: „Ideal ar fi fost ca fiecare «generație de creație» să aibă tăria să întocmească un repertoriu al redundanțelor, al formelor obosite ale literaturii pentru a recunoaște mai ușor fenomenele de convenție și a se delimita de ele”. □ În cadrul rubricii „Revista revistelor”, „Cronicar”-ul reia expunerea cazului Patapievici, inventariind și alte semne de solidaritate din presă (din „Cotidianul” sau articolul lui Andrei Pleșu din „Dilema”); concluzia este următoarea: „Dacă cei care au urmărit să-l intimideze pe Horia Patapievici se așteptau la tăcerea intelectualilor din țară, s-au înșelat amarnic”. □ Pentru reacția lui Gabriel Dimisianu, apărută în acest nr., la articolul lui Mircea Mihăieș *Blândul stigmat al „comenzii de stat”*, v. *supra*, „România literară”, 1-7 martie.

16 martie

● În nr. 11 din „Contemporanul”, Ovidiu Pecican salută apariția volumului lui Mircea Ioniță, *Anticipația românească. Un capitol de istorie literară* (Dacia, 1994), în care vede „primul produs din această serie hard teoretică și critică pe care actuala dezbateră a literaturii de gen la noi ne îndreptățește să o sperăm” (*În*

savana anticipației românești). □ Octavian Soviany comentează volumul de critică și publicistică *Viciul nepedepsit* (Charme-Scott, 1994) al lui Valentin F. Mihaescu (*Arca lui Jupân Dumitrache*, „Cronica literară”).

• Cele două noi scrieri ale lui Dumitru Radu Popescu, romanul *Dumnezeu în bucătărie* (Viitorul românesc, 1994) și volumul de teatru *Mireasa cu gene false* (Cartea Românească, 1994) sunt comentate de Ion Vlad în două cronici din „Tribuna” (*Spectacolul hilar al lumii*, I, în nr. 11; II, *În spațiul suprarrealității și al jocului*, nr. 12, 23-29 martie). Romanul este interpretat în registrul genului dramatic: „Toate personajele din *Dumnezeu în bucătărie* aparțin unui teatru de marionete, fanteze provenite din fabulele grotești ale Evului Mediu. Victima (Valentina), «Catargul», Cașuba, pictorul de biserici, Fata de la Dunăre, care vorbește cu morții, Pădurarul concentrat asupra unei probleme de șah, clownii-pitici etc. aparțin unei Lumi fascinate de *mască* și de *deghizări*, marcați de fardurile groase ale SPECTACOLULUI interpretat”. □ Diana Adamek scrie despre volumul Irinei Petraș, *Literatură română contemporană. Secțiuni* (Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București, 1994) (*„Semne de mare”*). Reproducem un fragment care surprinde specificul volumului și specificul analizei: „Sinonimia dintre *a fi* și *a scrie* (a rosti, deci) ar constitui și trăsătura definitorie a destinului lui Petru Dumitriu, concluzionează Irina Petraș în finalul cronicii consacrate romanului *Proprietatea și posesiunea*. După cum un «împătimit de cuvinte» este și Ștefan Bănuțescu, ale cărui personaje se individualizează prin felul cum vorbesc. Exemplificatoare în această ordine de idei ar fi însă proza lui D.R. Popescu, autor pentru care viața s-ar confunda cu un text, mai precis cu Textul însuși. (...) Funcții identice i se acordă cuvântului și în romanele celui pe care D.R. Popescu îl numea «băsmuitorul», anume Tudor Dumitru Savu, creatorul unui *topos* capabil să răspundă unor simboluri dintre cele mai complexe, asemenea unei «oglinzi cu zeci de ape interpretabile la nesfârșit», în care magia privirii și funcțiile exorcizante ale povestirii se întâlnesc”. □ Prezentăm, după recenzia lui Ioan Radin (*„Lumini din România”*) numărul triplu (23, 24, 25/1995), dedicat României, al revistei sârbești „Savremenik”, condusă de Srba Ignjatović. Cea mare parte este dedicată lui Nichita Stănescu (în jur de 120 pagini), fiind publicate „noi traduceri, poeme inedite (unele transcrise de pe banda de magnetofon), autoportrete (poezii și desene), facsimile, fotografii, gânduri ale lui Nichita; eseuri, interpretări, amintiri, poeme dedicate autorului lui Enkidu, semnate de autori din România și Iugoslavia”. Restul publicației cuprinde intervenții despre reprezentanții exilului (Cioran, Eliade, Ionescu, Țepeneag), despre scriitorii dispăruți prematur (cap de listă fiind Marin Preda, dar și Ion Caraion, Grigore Hagiu, Gheorghe Pituț, Daniel Turcea, Virgil Mazilescu) etc.

18 martie

• „Literatorul” rezervă două numere centenarului barbian. În primul dintre ele, nr. 11, scriu despre poetul matematician Florin Mihailescu, *Intellectualism*

estetic, Andrei Grigor, *El Gahel(ga)*, Dumitru Micu, „*Modul intelectual al Lirei*” și Mircea Popa, *Ion Barbu și ideologia dreptei românești*. Mai incitante sunt comentariile din celălalt număr dedicat poetului, 13 (v. *infra*). □ Tânărul Bogdan Popescu este prezent în paginile revistei cu o proză intitulată *Îngerul neisprăvit*. □ Răzvan Voncu găsește trei puncte comune între eseu lui Valeriu Cristea, *Despre Creangă* (este vorba de reeditarea din 1994, de la editura Eminescu) și *Sur Racine* al lui Roland Barthes (*Un altfel de Creangă*): ar fi vorba de perspectiva sincronică a abordării, de raportarea la receptarea autorului și, în fine, de analiza „modul[ui] în care scriitorul se apropie de anumite obiecte”, în cazul de față fiind vorba de „obiectele instituționale (textul sacru, boierul, stratul folcloric)”. Criticul se referă în special la primul aspect, cel al abordării sincronice, salutând lectura după grile diferite a lui Valeriu Cristea: „Proba rezistenței unui clasic o constituie lectura modernă, demitizantă și, nu rareori, demistificatoare. Valeriu Cristea încearcă rezistența lui Creangă, supunându-l mai întâi unei lecturi textualiste (în care *Ivan Turbincă* este văzut ca un text parodic, care își ia ca referent polemic chiar *Noul Testament*), apoi unei lecturi din perspectiva absurdului (relevând cantitatea mare de cruzime implicată în opera lui Creangă), sociologice (în căutarea statutului boierului), psihanalitice (punând în evidență un tip de personaj care va face carieră în romanul postbelic, în special postmodern, *personajul slab*) și stilistice”. Se reține și un portret al criticului, din care nu lipsesc unele supoziții despre posibilul său comportament de cititor: „Îi place mai mult postura de declanșator de procese decât cea de director de conștiințe. La fel îmi închipui că procedează și cu cărțile, citindu-le minuțios, punându-le apoi întrebări puține și piezișe (are oroare de locul comun), epuizându-le, dar lăsându-le, miraculos, intacte, apte să-și ofere misterele și altor critici”. □ Nu în ultimul rând, este publicată a doua parte a cronicii lui Eugen Simion despre volumele Anei Selejan, recent apărute (v. *supra*, „Literatorul”, 10-17 martie, unde am prezentat întregul comentariu).

19 martie

- La rubrica „Restituiri” din nr. 260 al „Adevărului literar și artistic”, sunt publicate o serie de scrisori inedite sub titlul *Lucian Blaga, diplomatul* (cu o prezentare semnată C. S.[tănescu]). Scrisorile poetului fac parte din volumul lui Pavel Țugui, *Lucian Blaga. Din activitatea diplomatică*, în curs de apariție la Ed. Eminescu.

20 martie

- „Cotidianul” se pronunță în „cazul” Patapievici prin vocea lui Andrei Ionescu (nr. 65, 20 martie, *Vecinii lui Patapievici suntem noi*, „Politic”): „Vecinii domnului Patapievici refuză să-și amintească de căpitanul Soare. În felul acesta, pe nesimțite, fără conștiința vreunei vinovății, vecinii domnului Patapievici devin cei mai buni apărători ai căpitanului Soare. Vecinii lui

Patapievici suntem noi. Oameni cumsecade și speriați. Știind de frica stăpânirii, nu a lui Dumnezeu”.

- În nr. 10 din „LA&I”, Radu Voinescu inventariază **Șase epifanii ale spiritului românesc**: „popor vechi-popor tânăr”, „asitiasmul”, „ospitalitatea”, „nevroza Țuțea” („Petre Țuțea este un exemplar tipic pentru românitatea al cărei geniu se consumă colocvial”), „legea tocmelii” și „războinicul cel pașnic”.

22 martie

- Din nr. 11 al „Luceafărului” reținem mini-piesa de teatru a lui Horia Gârbea, **Trei gloanțe pentru un lider**. □ În cadrul rubricii „Bursa cărților” este semnalată apariția volumului de convorbiri realizat de George Pruteanu, *Pactul cu diavolul. Șase zile cu Petru Dumitriu*, Editura Albatros și Universal Dalsi.

- Începând cu acest număr nr. 12 din revista „22” (și continuând în nr. 13, 29 martie-4 aprilie), Dan C. Mihăilescu analizează volumul al IV-lea din scrierea lui Ion Ioanid, *Închisoarea noastră cea de toate zilele (Memoria noastră cea de toate nopțile*, I; II, nr. 13, 29 martie-4 aprilie). Criticul consideră că punctul forte al acestui „puzzle asemănător fișierelor vii din opera lui Soljenițin, prin care se pot recompune o lume, o epocă, o politică, un sistem, un destin colectiv, o scală de mentalități” ar fi maniera obiectivă a relatării: „Ceea ce te copleșește în cartea lui este tocmai imparțialitatea, acest bizar (pentru noi) firesc, prin care nu doar deținuții, ci și gardienii, judecătorii ori torționarii sunt cuprinși în sfera memoriei expiatoare. Nu doar *tonul* (cumpănit, didactic chiar, exemplar prin ținută, decență și nu o dată halucinant prin voința pur arhivistică) și *metodele* narațiunii (itinerar narat scrupulos, nume, topografii concentraționare, acte, hărți, cronologia strictă etc.) impresionează, dar mai ales calmul și adâncă înțelegere a tuturor fenomenelor și aliajelor umane”. □ În ediția specială din 22 martie, care însoțește acest număr 12, cu tema „Paul Goma candidează la președinția României”, este publicată și o scrisoare a autorului din exil, **„Către compatrioți”**, în care își expune programul electoral. Reținem un fragment, în care, într-un proces viitor al comunismului, sunt menționați, printre alții, ca viitori inculpați și „«intelectualii care și-au salvat cultura»”: „Ca președinte al României voi veghea ca *vinovații* să fie judecați; indiferent de sentință, *procesul* lor – acoperit de presă, propus, impus ca temă în școli – va avea o acțiune purificatoare și educatoare: faptul că *numele* vinovaților, amănuntele biografice, locul nașterii și familia fiecăruia vor fi cunoscute de întreaga țară (familia a profitat, înainte, de toate avantajele materiale și n-a strâmbat din nas aflând ce face securistul, activistul – acum să suporte oprobiul public); că vor fi cunoscute *faptele* vinovaților (în cazul «intelectualilor ce și-au salvat cultura»: bibliografia secretă, aceea va fi reamintită, redifuzată, retipărită – pe cheltuiala autorului... Voi veghea, deci, împotriva uitării; întru memorie. O comunitate fără trecut nu are viitor – deci

nu va deveni popor”. ■ Programul este precedat de o scrisoare deschisă, care conține un virulent atac la adresa lui Nicolae Manolescu: „Să nu se uite: N. Manolescu a debutat în «publicistica politică» prin *interview*-ul luat lui Iliescu imediat după mineriada din 13-15 iunie și din prima întrebare pusă de Marele Manolescu micului iliescu (*sic!*) (mic, mic, dar criminal) apăsarea cuvântul *Om*ul («Omul cu O mare», preciza verticalul, demnul proaspăt director al «României literare»). Din acel moment, l-am atacat în presă și am continuat să-l arăt cu degetul, ca pe un stricător de limbă și de ucenici”. □ „Scrisoarea” lui Paul Goma va provoca diferite reacții. Comentând decizia prozatorului de a candida la alegerile prezidențiale, Mircea Iorgulescu se referă, în nr. 117 al „Dilemei” (7-13 aprilie), la o trăsătură a acestuia pe care o consideră esențială (pentru viitorul eșec): ***Singurătatea lui Paul Goma***. Redăm un fragment: „Dar Paul Goma este la fel de incapabil acum ca și atunci să solidarizeze. A fost ca și singur în România anului 1977, este încă mai singur acum, în 1995, când trimite, din Parisul unde trăiește ca un Robinson ursuz, o scrisoare ce ar trebui să zguduie și care este privită ca o trăznaie. Scriitor, nicidecum politician, artist impulsiv și capricios, Paul Goma și-a îndepărtat și alungat toți prietenii, toți apropiații, toți aliații potențiali. Dacă Panait Istrati, ilustrul său predecesor întru revoltă și neîmpăcare, avea cultul prieteniei, Paul Goma are mistica rupturii. Articolele și interviurile lui, de câțiva ani buni încoace, sunt pline de violențe și nedrepte reproșuri făcute mai cu seamă celor care, în mod natural, au cu el ceva în comun, fie măcar numai aspirația spre o altă Românie decât cea ieșită din fumegosul decembrie 89”. „Până și anunțarea intenției de a fi candidat la președinția României are ca prolog o nouă răfuială cu Nicolae Manolescu”, mai observă criticul. □ În nr. 1533 (11 aprilie) al „României libere”, Mihai Ursachi comentează ***Programul electoral al domnului Paul Goma***: „Restabilirea moralității și demnității ar fi punctul de pornire pentru restaurarea instituțiilor democratice ale statului de tip european pe care-și propune a-l edifica programul dlui Goma. Cu toate că această premisă poate părea nerealistă, nu pot să nu remarc că, deși analogia nu este perfectă, națiunile care după 1945 au trebuit s-o ia practic de la zero au început prin restaurarea valorilor fundamentale ale civilizației, cum ar fi justiția, consfințirea dreptului persoanei, a proprietății private, separația puterilor în stat, educație etc. și, nu în cele din urmă, găsirea și judecarea vinovaților pentru catastrofa națională”. ■ În chip de răspuns, Paul Goma trimite, în nr. 1555 al aceluiași ziar, din data de 10 mai, o ***Scrisoare către Mihai Ursachi***. Prozatorul se referă, încă o dată, la diferite aspecte ale programului său, profitând de ocazie pentru a răspunde și altor întrebări adresate de posibili votanți. Unuia dintre aceștia îi precizează următoarele: „Nu, dragă prietene (de la Sibiu), nu mă tem deloc de «brutalitatea» programului în privința sorții celor ce au sânge pe mâini: *ei trebuie să plătească* – pentru că așa e bine și așa e drept; nu suntem îndrituiți să «iertăm creștinește»; nici legal, nici moral: cum

să-l iert, de pildă, pe generalul Pleșiță, ministru al Securității în 1977, când el m-a umilit, ofensat, maltrat – și nu doar pe mine, ci și pe Negoîtescu; și pe Ladea; și nu numai pe noi, «cei cu drepturile omului», ci și pe minerii greviști din Valea Jiului...? Să mă grăbesc eu cu... creștineasca-mi iertare, înainte ca el, vinovatul; el, păcătosul – el, bestia securistă, să exprime o umbră de regret, de părere de rău – fie și sub formă de îndoială (târzie): ceea ce făcea el – «în numele poporului român» – era, de fapt, *împotriva poporului român...?* □ Mai târziu, o serie de documente din arhivele fostei Securități (referitoare la Paul Goma) vor fi publicate în „Adevărul literar și artistic” (fapt care, socotit a fi o manipulare de presă, va stârni o amplă polemică, v. *infra*, 23 iulie și 14 septembrie).

● În editorialul său din nr. 11 al „României literare”, *Centenare*, Nicolae Manolescu evocă unele episoade din cariera lui Lucian Blaga, Ion Barbu, Ion Vinea în perioada comunistă (interdicții de semnătură, „recuperarea” operei lor de către critică etc.). □ Ioana Pârvulescu pornește *În căutarea Turnului Babel* („Cronica literară”), alături de Andrei Pleșu, autorul eseului *Limba păsărilor* (Humanitas, București, 1994), iar Daniel Vighi publică studiul *Înțelepciunea orientală în proza sadoveniană* („Istorie literară”). □ În continuarea intervenției sale din nr. anterior al revistei, Eugen Negrici publică un articol intitulat *Cât de modernă e literatura modernă?* (partea a II-a în nr. 12, 1-10 aprilie); pentru acest serial, v. *supra*, „România literară”, 15-21 martie.

23 martie

● Gheorghe Grigurcu analizează *Poezia lui Ion Stratan* (din volumul *Ruleta rusească*, CR, 1993) în nr. 12 din „Contemporanul”, prezentând influențele livești și specificul acesteia: „Un soi de *epigonism* (în sensul *Epigonilor* lui Eminescu, mereu citat și parafrizat de poet) străbate în volumul lui Ion Stratan (...). Adică o postură sceptică ce adoptă forme divers meșteșugărite, se mlădiează, se destramă și se recompune sub semnul inconsistenței universale (mai curând al deziluziei (...)). Stratan ar avea, de altfel, și un profil distinct, *à l'écart* de propria generație: „Cu evoluția ultimă a producției sale, Ion Stratan dă glas, dincolo de simptomul de «împlinire» a generației și, aș zice, oarecum în răspăr cu fatalul colectivism al acesteia, unei detașări personale. Pe textele sale cad fire de lumină din steaua ce-și fotografiază alesul”.

24 martie

● „România Mare” (nr. 246, „Săptămâna pe scurt”, comentariu semnat „Alcibiade”) avansează o altă ipoteză în cazul Patapievici: „Individul era un obscur zmângăitor de hârtie pe la muribunda fițuică «22» a Grupului pentru Dialog Social. Nimeni nu poate recunoaște că a avut atâta timp de pierdut, încât să-i citească până la capăt stufoasele «studii». (...) așa-zisul caz Patapievici este o creație a unor servicii secrete străine, aflate în criză de «cai

troieni» în interiorul României. Individul se află în vremea asta bine mersi la o bursă în Germania, tot astfel cum, înainte de 1989, fusese și Andrei Pleșu. Lovitura s-a vrut dublă: nu numai să pună într-o lumina urâtă unele instituții ale statului român (S.P.P., S.R.I., S.I.E. etc.), ci să și readucă în centrul atenției Revista «22» și Editura «Humanitas», aflate cam pe dric. Păcat de cei 7 samurai (intelectuali români) care s-au implicat în șmecheria asta, făcând valuri de pomană și umflând gogoșa asta anonimă până la dimensiunile unui Mircea Eliade sau Eugen Ionescu. Mult vânatul capitan Soare, pe care, de fapt, îl cheamă Streche și n-are o ureche, întregul tămbălău în jurul acestui obscur debutant, cu un nume imposibil de pronunțat, tot cercul provocat de Paller, Liiceanu, Caramitru, Babiuc (o fi și ăsta vreun intelectual disident?) au demonstrat că «elitiștii» noștri sunt f.f. proști”. □ Începând cu acest nr. și până la nr. 259 (23 iunie), este publicat în serial un articol de Mihai Ungheanu, **Actualitatea unui test**, despre volumul lui Ion Lăncrănjan, *Cuvânt despre Transilvania*. Intervenția lui Ungheanu este însoțită de următoarea precizare: „Scriș la sfârșitul anului 1990, acest comentariu despre *cazul și drama* Ion Lăncrănjan sună actual. Îl propunem cititorilor cu convingerea că Testul Lăncrănjan funcționează încă, fără a-l modifica în vreun fel”.

● Din nr. 115 al „Dilemei”, reținem analiza celor două principale blocuri politice („puterea” și „opoziția”), făcută de Mircea Iorgulescu într-o intervenție intitulată **Între protest și adeviune**: „Trecerea de la monopolul partidului unic la pluralism făcându-se oarecum peste noapte și într-o exuberantă atmosferă de carnaval, nu a existat niciun fel de exercițiu politic prin care partidele să capete, cât de cât, identitate politică și instituțională. Deși într-un fel sau altul toate partidele apărute după decembrie 1989 în România sunt ieșite de sub cupola volatilizatăului partid comunist, asumarea acestei succesiuni nu a avut loc. Principala confruntare politică s-a dus – este dusă și astăzi – între «putere» și «opoziție», «puterea» fiind acuzată de «comunism» (neo, cripto etc.), iar «opoziția» proclamându-se «anticomunistă» și, în consecință, democratică. Or, acceptându-se că «puterea» ar fi, într-adevăr, «comunistă» (neo, cripto etc.), nu este deloc de la sine înțeles că «anticomunismul» ar fi și democratic. Anticomuniști declarați au fost și legionarii, ceea ce nu l-a împiedicat pe Alexandru George să-i considere, în câteva remarcabile eseuri, drept «bolșevicii noștri» (...). □ În consonanță cu tema acestui nr. 115 („Noi, proștii...”), Bogdan Ghiu are o convorbire cu Alexandru Paleologu: **Dacă n-am fi (din când în când) inteligenți, am fi (permanent) proști**. Spre exemplu, eseistul consideră că ideea de sistem, în filosofie, poate fi inclusă în tema dezbătută, unde este ilustrată prin... Constantin Noica: „Când apare și sistemul, prostia-i perfectă. Marele meu prieten care a fost Constantin Noica voia neapărat să aibă un sistem, să facă un sistem. Cărțile lui cele mai bune, care vor deveni clasice, sunt cele din tinerețe. Sigur, și mai târziu a dat lucruri extraordinare, fiindcă omul acesta era deseori vizitat de o formă de geniu. (...) La Dinu

Noica, însă, dorința de sistem, de construcție coerentă și rotundă – acel *legato* de care vorbea el – îl constrângea fatalmente, ca și pe Hegel, să introducă anumite lucruri cam cu de-a sila, ca să «iasă» sistemul. Pe de altă parte, dorința de sistem are ca efect inevitabil *orbirea asupra realității*. Realitatea nu încapă în sisteme. Dacă există un sistem al realității, pe acesta nu îl știe decât Dumnezeu”. □ George Pruteanu publică a treia parte a cronicii sale despre trilogia *Amfitrion* a lui Nicolae Breban (*Eșecul alexandrin*); pentru prezentarea serialului, v. *supra*, 10-16 martie.

25 martie

● Dintr-un articol al V.[ioricăi] Rusu din nr. 1522 al ziarului „Adevărul” (*Lista lui Sorescu*), aflăm unele măsuri luate în privința publicării periodiceilor: „Se preconizează reducerea subvențiilor în cazul tuturor publicațiilor cu minimum 20 la sută, mergând în anumite situații până la 70 la sută; reducerea personalului angajat, de la caz la caz, în limitele a 7 posturi pentru aparițiile lunare și 10 posturi în cazul aparițiilor săptămânale; reducerea numărului de pagini, a formatului revistei și a spațiului închiriat, de la caz la caz; trecerea unor publicații sub egida și finanțarea unor instituții de profil: Biblioteca Națională, Muzeul Literaturii Române, Muzeul Național de Istorie; majorarea prețului unui exemplar și creșterea sau scăderea tirajului, în funcție de vânzare; evaluarea activității unor conduceri de redacții; necesitatea efortului propriu al redacțiilor pentru rentabilizarea publicațiilor respective, prin obținerea unor surse suplimentare: reclamă, sponsorizări diverse”.

● Din nr. 12 al „Literaturului” reținem poemul lui Marin Sorescu *Nu știam că moartea e femeie*, din cartea a V-a *La liliaci*, proaspăt apărută „în aceste zile în librării”. □ Eugen Simion publică un fragment din viitorul său studiu despre Mircea Eliade (*O anumită idee despre roman*).

26 martie

● În nr. 261 al „Adevărului literar și artistic”, Constantin Coroiu realizează un interviu cu Val Condurache, „*Pagina a doua din «Adevărul literar și artistic» îi citește pe scriitorii din opoziție cu lupa*” („Paralele inegale”). Criticul își exprimă, printre altele, o nemulțumire legată de revista în care va fi publicat interviul: „Ce mă derutează pe mine e poziția adoptată în pagina de revistă a presei, și aceea bine scrisă, dar, zic eu, partizană; acolo, «Adevărul literar și artistic» își contrazice conținutul, care e deschis. Atitudinile de acolo au o frapantă asemănare cu acelea din «Literaturul» și n-ai să-mi spui că «Literaturul» nu face politică. În pagina doi, «Adevărul literar și artistic» face politică [este vorba de rubrica intitulată „Revista revistelor culturale”, susținută de C. Stănescu sub pseudonimul „Interim”, n.n.] (...) În intimitatea mea, dau doar un exemplu, nu împărtășesc intransigența lui Grigurcu, nu-mi place campania lui de «purificare morală». Dar niciodată n-o să-i sar în gât ca să-l întreb de ce-

o face. E dreptul lui”. Spre deosebire de „Interim”, Gheorghe Grigurcu ar avea dreptul la opinie, deoarece „semnătura lui nu angajează o revistă, el se exprimă în nume propriu”, iar „programul lui critic nu este și programul unei reviste, el publică pe unde apucă”. □ Reținem, din acest număr al revistei, și eseu lui Alexandru Condeescu, *Viitorul trecut*, despre opera lui Nichita Stănescu.

27 martie

● Într-un interviu din „România liberă”, nr. 1520 („*Intelectualul trebuie să fie curat ca porumbelul și înțelept ca șarpele*”; întrebări formulate de Roxana Badrălexi), Andrei Pleșu se pronunță în câteva chestiuni la ordinea zilei. În primul rând, eseistul nu se arată doritor de a da câștig de cauză comunismului (în comparația acestuia cu fascismul): „Nu se compară fapte cu fapte, ci fapte cu doctrine. Și atunci se constată că doctrina comunistă – spros deosebire de cea a nazismului – sună principal, acceptabil. Și se compară asta cu Auschwitz. Or, pentru a fi o comparație echitabilă, ar trebui să se compare Auschwitz cu Gulagul siberian. Asta ar fi dător de măsură. (...) O diferență interesantă ține, mai ales, de menirea retorică a celor două sisteme. În general, nazismul a avut stupiditatea să teoretizeze, în mod direct, toate opțiunile pragmatice pe care le-a avut. Dacă a vrut să fie antisemit, a teoretizat antisemitismul. Dacă a vrut război, a teoretizat necesitatea războiului. La comuniști se întâmplă invers: ei, dacă vor război, fac teoria luptei pentru pace. Vorbesc de umanism și omoară oameni... Deci, pe de o parte, ai de-a face cu o transparență imbecilă și arogantă, și pe de altă parte, cu o ipocrizie crudă.” Favorizarea adepților comunismului s-ar reflecta și în cazul intelectualilor: „Știți câte procese i s-au făcut lui Heidegger pentru rectoratul său din timpul nazismului. S-a ajuns, în cele din urmă, la interpretarea întregii sale opere în termenii ideologiei naziste. Lucrurile au luat-o în aceeași direcție și cu Mircea Eliade și cu alții. Dar Sartre? (...) Ei bine, eu nu știu niciun proces făcut lui Sartre pentru că s-a manifestat ca un aderent iresponsabil la comunism. Și nu este singurul caz.”

■ Pe de altă parte, Pleșu își exprimă dubiile în privința unui eventual proces al comunismului: „Cred că în acești termeni – procesul comunismului – problema este prost pusă. Nu poți face procesul juridic al unui sistem. Poți face procesul închisorii Pitești, al colectivizării forțate și așa mai departe. Un proces general al comunismului este, tehnic, o utopie și vă spun și de ce. Mai întâi, nomenclatura a fost mult mai numeroasă – în ramificațiile ei – decât pare la prima vedere. Un proces global va antrena cantități umane importante, în al doilea rând, opinia publică nu susține acest gen de proces și trebuie să fim conștienți de asta. Adam Michnik are dreptate: «poporul nu se enervează sângeros decât vreo 20 de minute». Nu există masă umană care să fie isterică doi ani! Oamenii vor ca lucrurile să intre cât mai repede în normal. În plus, o bună parte a populației este nemulțumită de situația prezentă. Și această

nemulțumire devine o cauciune, subînțeleasă, față de situația anterioară, care încet, încet este deculpabilizată, dacă nu chiar idealizată. Deci, pe măsură ce nostalgiile cresc în urma așteptărilor înșelate, a dori să faci procesul unei perioade, care a devenit producătoare de nostalgie, devine greu plauzibil. (...) Mai este un aspect, esențial, care face irealizabil procesul comunismului. Cine va face acest proces? Justiția?! Care justiție? Păi, în general, sistemul de justiție este tocmai sistemul care a difuzat, în bună măsură, injustițiile vechiului sistem. Cum să-i pui tocmai pe ei să judece?! Ar trebui creat, mai întâi, un tribunal care să se ocupe de justiție”. ■ Eseiul este neîncrezător și în chestiunea implicării politice a intelectualului: „Continuu să fiu sceptic, principial, în raport cu ideea intelectualului care se angajează politic în mod integral pentru că, în general, istoria mai recentă și mai îndepărtată nu confirmă marile virtuți politice ale intelectualului. Intelectualul nu este ca politicianul, un om de decizie și de acțiune. Intelectualul meditează, e ironic, are simțul umorului, își ia distanță față de el însuși, e orgolios, e mereu în dispută cu colegii și cu destinul lui. (...) În general, eu am constatat că intelectualul, atunci când a intervenit în politică, a făcut-o de foarte de jos. De sub nivelul condiției lui. Adică s-au comportat fără să valorifice deplin calitatea lor de intelectuali. Ei nu s-au manifestat ca intelectuali, ci ca oameni de rând, excesiv de pasionați și agitați, nereflexivi, fără cadrul structural al spiritului. Pretenția mea ar fi să-i văd manifestându-se printr-un plonjon care să păstreze memoria punctului înalt de la care au pornit. Altfel, ei acționează ca niște cetățeni oarecare, doar ceva mai țâfnoși.(...) *Ei trebuie să fie curați ca porumbeii și înțelepți ca șerpii.* (...) Deci, când intelectualii noștri vor cupla discursurile despre puritate și etică, cu virtuți pragmatice care să valorifice buna viclenie a înțelepciunii șerpești, ei vor deveni niște oameni de acțiune plauzibili. Până acum sunt niște balerini mai mult sau mai puțin agreabili”.

● Din suplimentul „Fețele culturii” care însoțește nr. 840 al ziarului „Azi”, reținem câteva articole: Gheorghe Tomozei scrie despre *Mirabilul Nichita și vârsta de aur a poeziei*, iar Romul Munteanu prezintă *„Amantul colivăresei” și „lumea de la margine”* (articol despre reecentul roman al lui Radu Aldulescu).

● Poetul Adrian Popescu este subiectul interviului realizat de Adriana Babeți în nr. 3 din revista timișoreană „Orizont” (*Cu Adrian Popescu despre Fervoare*), discuția urmărind în special experiența spirituală a scriitorului, raportarea acestuia la fenomenul religios și la franciscanism. □ Reținem și o anchetă, *Editorii și literatura tinerilor*, sugestivă pentru un fenomen de sociologie culturală a acelei epoci: acela al scriitorilor patroni de edituri. Răspund Viorel Marineasa (care deține editura cu același nume), Corina Victoria Bădulescu (editura Excelsior), Lucian Alexiu (editura Hestia), Cornel Secu (Sedona). Majoritatea au sprijinit aparițiile scriitorilor tineri: astfel, la Marineasa au fost publicate volume de Andrei Bodiu, Alexandru Mușina,

Caius Dobrescu, Rodica Draghinescu etc; Corina Victoria Bădulescu își asumă multe greutăți financiare din aceeași dorință de a ajuta debutanții; Lucian Alexiu ar fi debutat, în ultimii ani, circa douăzeci de poeți, prozatori, critici și istorici literari, traducători etc. □ În paginile revistei este celebrat și băănățeanul Sorin Titel: este publicat „scenariul” *Patimile*, din 1984, după *Lunga călătorie a prizonierului*, cu o prezentare de Cornel Ungureanu, iar Viorel Marineasa îl evocă pe scriitorul dispărut prematur într-un text intitulat *da-da-da*. □ Reținem și prezența lui Srba Ignjatovic, cu fragmente din volumul *Când toți am fost Tito*, 1944, prez. și trad. de Ioan Radin. □ Într-o referire la această publicație, „Diac-ul tomnatic și alumn” de la „Literatorul” (nr. 15, 14-21 aprilie) apreciază grupajul dedicat lui Sorin Titel și, în general, interviurile făcute de Adriana Babeți. „Unul dintre cele mai bune lucruri este însă faptul că în acest număr nu semnează (și nu scrie) nimic Mircea Mihăieș”, se bucură „Diacul”.

29 martie

● În editorialul său din nr. 12 al „Luceafărului”, Laurențiu Ulici interpretează un celebru vers eminescian, descoperindu-i reverberări în imaginarul colectiv (inclusiv pentru perioada dictaturii comuniste) (*Ce apărăm?*): „«Eu îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul» este expresia acestui instinct defensiv al supraviețuirii de care, la scara istoriei, am tot făcut abuz de uz până când ne-a devenit cutumă irepresibilă. Avem, probabil, ca popor, toate calitățile necesare unei situații ofensive în viață, mai puțin voința de a rupe o dată pentru totdeauna cu obișnuința seculară de a ne lăsa «sub vremuri». (...) Istoria comunismului din România o atestă cu prisosință”. ■ „Interim” („Adevărul literar și artistic”, nr. 263, 9 aprilie) socotește interpretarea tendențioasă: „Versul eminescian nu suportă însă speculația de mai sus pentru simplul motiv că subiectul liric din propoziție nu-i sărăcia, ci *orgoliul sărăciei* – ceea ce-i cu totul altceva, bătând spre o manieră specifică de a reacționa cu *demnitate* trufiei cuceritorilor dintotdeauna. Nici vorbă aici de *fatalism* ori instinct *defensiv*, cum cred eminenții Manolescu și Ulici, din contră, versul eminescian degajă o conotație inversă. Ceea ce fac criticii noștri cu Eminescu folosindu-se de un vers al său seamănă ca două picături de apă cu «racolarea» marelui poet de către propaganda ceaușistă, când scotea din context fraze eminesciene și le punea în programul partidului comunist. E vorba deci de o pură speculație, indicând un dogmatism pe dos”. □ Revenind la „Luceafărul”, în acest nr. 12, Horia Gârbea publică, în cadrul unei rubrici intitulate „Joc și literatură”, eseul *De la dardăr la ruleta rusească*, unde analizează apetitul ludic al unor personaje din literatura română. Reținem și colaborarea Eugeniei Tudor Anton, *Hortensia Papadat-Bengescu – patruzeci de ani de la moarte*, incluzând, printre altele, o evocare a ultimilor ani din viața scriitoarei și referiri la editarea operei acesteia.

● Din nr. 13 al revistei „22” reținem interviul acordat de Ana Blandiana Rodicăi Palade: **„Cred într-o opoziție a principiilor, nu a luptei pentru puterea în sine”**, în care poeta se referă în special la (disensiunile cu) Partidul Alianței Civice, dar și la situația politică din țară: „Mi se pare firesc ca partidul ieșit din Convenție să nu se mai numească impropriu «al Alianței Civice», adică al nostru, și sper din toată inima că se va găsi cât mai curând un nume potrivit cu actuala realitate, fără ca în ceea ce ne privește să mai fie nevoie de alte eforturi pentru a pune capăt confuziei. Din păcate, ultimele declarații ale liderilor PAC au demonstrat că această confuzie le este prea favorabilă pentru a renunța la ea. Refuzul de a renunța la numele Alianței este, de altfel, recunoașterea faptului – remarcat adesea de comentatorii sondajelor de opinie – că în fața electoratului confuzia de opinie între AC și PAC este unul dintre atuurile acestuia din urmă”. □ În același nr. din „22” avem și unele detalii de la o „Lansare de carte”, a aceleiași Ana Blandiana; este vorba de o ediție necenzurată a volumului de nuvele *Imitație de coșmar* (editat în 1977, apoi în 1982), apărută la Editura DU Style (participă Doina Uricariu, directorul editurii, Emil Constantinescu, Laurențiu Ulici, Nicolae Manolescu). În intervenția sa (singura reprodușă în acest nr. din „22”), autoarea se referă la geneza, avatarurile publicării volumului, piedicile puse de cenzură etc., infirmând, indirect, teza „deșertului cultural”: „Acești redactori, care erau colegii noștri, care ei înșiși ajungeau în situația de a se supune altor redactori, făceau gesturi de-a dreptul eroice când scriau referate în care explicau că este vorba despre cărți care descriu și laudă realizările socialiste ș.a.m.d., când, în realitate, era vorba de cu totul altceva. (...) reușind, în cele din urmă, uneori, să le publicăm, o dată publicate, ele se transformau automat în niște dovezi că în timpul lui Ceaușescu se pot publica asemenea lucruri, iar noi le vedeam niște argumente vii ale unei libertăți care nu exista în fond, iar noi primii care știam că nu există. Aveam însă de ales între această situație în care ne-am scris și ne-am publicat cărțile și întunericul compact. Dacă am fi optat pentru refuzul absolut, pentru refuzul propriei noastre vocații, la ora aceasta n-ar exista literatura română de după război, care conține foarte multe cărți importante”. □ Gabriela Adameșteanu pledează **Pentru o televiziune normală**, în acea epocă instituția fiind suspectată de a fi orchestrată din umbră de „Putere”. De altfel, în această intervenție, cu lista președinților președinții TVR pe masă (ei sunt Aurel Dragoș Munteanu, Răzvan Theodorescu, Paul Everac, Dumitru Popa), Adameșteanu avansează o propunere: „Toți numiți de președintele Iliescu, deținătorul a trei mandate prezidențiale succesive. Toți obedienți față de cel ce i-a numit, până la a face din TVR o televiziune prezidențială. (...) De ce, la urma urmei, atâta încăpățănare ca să-l susții pe Gabriel Liiceanu într-un consiliu de administrație al televiziunii publice?” □ Apare a doua parte a cronicii lui Dan C. Mihăilescu despre volumul memorialistic al lui Ion Ioanid, **Închisoarea noastră cea de toate zilele**, v. supra, „22”, 22-29 martie.

30 martie

● Romanul *Playback* al lui Stelian Tănase (FCR, 1995) este comentat, în nr. 13 al „Contemporanului”, de Octavian Soviany (*Playback cu Iulia Fitcal*) și Florin Sicoie (*Playback sau „omul nou”*). În opinia lui Soviany, la baza scrierii s-ar afla „o tehnică narativă întemeiată pe unul dintre principiile povestirii neorealiste: convertirea povestitorului într-un aparat de înregistrat”. Sicoie aduce și o serie de amănunte referitoare la dificultățile de apariție ale romanului, înainte de 1989, atrăgând totodată atenția asupra modalităților sale compoziționale; pe scurt, în opinia scriitorului, ar fi vorba de o ilustrare elocventă a literaturii semi-clandestine: „Romanul *Playback* al lui Stelian Tănase, un roman bine construit, înglobând, în scriitura sa, moderne tehnici cinematografice, dovedește, o dată mai mult, rolul «manuscriselor de sertar» de valoare în conturarea unei imagini depline a literaturii române”.

● Din nr. 13 al „Tribunei”, semnalăm două studii despre Mircea Eliade: Mircea Muthu, *Tânărul Mircea Eliade, Erotica mistică în Bengal*. □ Ca reacție la comentariul lui Achim Mihu despre propriul volum *Românii. Tipologie și mentalități*, Claude Karnoouh publică un articol intitulat *Un „complot” împotriva gândirii*. Pentru prezentarea întregii discuții polemice, v. *supra*, „Tribuna”, 2-8 martie.

31 martie

● În fața slabului ecou al volumului al IV-lea din memorialistica lui Ion Ioanid, Mircea Iorgulescu se întreabă: *Nu a fost decât o modă?! („Dilema”, nr. 116)*: „S-a făcut, la început, o primire sărbătorească scrierilor de acest fel; dar numai la început. Treptat, s-a intrat (ori s-a reintrat?!) într-o indiferență vecină deseori cu ostilitatea”. O posibilă explicație ar fi caracterul lor „neliterar”: „Ion Ioanid nu și-a scris cartea din și cu ambiții de scriitor; memoriile lui de fost pușcăriaș politic au în primul rând, dacă nu chiar exclusiv, o valoare documentară”. □ În același nr. 116 din „Dilema”, Andrei Pleșu observă că în ierarhia TVR s-ar cheltui *Orzul pe găște*: „Televiziunea trebuie ținută sub control ca o armă secretă de mare preț. Trebuie să se cheme «națională» și să fie «de partid». Consiliul ei de administrație trebuie să penduleze între bleagă și anonim. Dacă la orizont apare Liiceanu, i-l opui pe Șoloc. Dacă e vreun zvon de Caramitru, îl contracarezi cu Arachelian. Dacă alegerile sindicale ies neconvenabil, propui alegeri noi. Alegerile care nu produc rețeta scontată sunt greșite”. □ Semnificativ pentru profilul ideologic al autorului (de partizan al modernității) este articolul lui Z. Ornea, *Anormalitatea*, în care criticul se arată mirat de contestarea ideologiei pașoptite de anumite grupuri literare și culturale din interbelic. □ Tot despre Z. Ornea, mai exact despre amplul lui studiu, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*, este vorba și în cronică în două episoade a lui George Pruteanu, *Celălalt diavol, celălalt pact* („Cronica literară de tranziție”; II, nr. 117, 7-13

aprilie). Z. Ornea este asemănat cu... „un «șoarece» cu o inteligență nemțesc de structurantă”, „un șoarece care nu roade celuloidul, ci îl transformă în copaci, iar pe aceștia în păduri”. În opinia cronicarului, „partea cea mai răvășitoare a cărții” ar fi „descrierea glacial științifică, *sine ira et studio*, a convertirii spre extrema dreaptă a multora din vârfurile ei [a generației criterioniste, n.n.]”. ■ Cronicarul consideră însă că ar trebui acordată mai multă atenție „celuilalt pact”, cel comunist: „Avem sub ochi cazuri spectaculoase de «seninătate» post-comunistă a unor zeloși susținători și cântăreți ai minciunii oficiale – prototip, Adrian Păunescu – cărora nici nu le trece prin minte, ajutați și de funciarul echivoc între continuitate și schimbare al regimului actual, să-și facă mea culpa pentru înșelătoria monstruoasă pe care au girat-o și literarizat-o. (...). Vreau să spun că, pentru a fi scriitor sub Ceaușescu, nu era neapărat necesar să faci ce făceau alde Păunescu, Săraru, Eugen Barbu, C.V. Tudor, D. R. Popescu, I. D. Bălan ș.c.l. Cei bălăciți în ipocrizie au lansat după 89 lozinca «Toți au făcut-o, este inevitabil!» E un fals, cu scopul dublu de spălare a propriei conștiințe, câtă e, și simultan, de murdărire a celorlalți, spre atenuarea deosebirilor”.

● În nr. 13 din „Literatorul” apar și alte articole prilejuite de centenarul barbian. Reținem în special unele dintre considerațiile lui Marin Sorescu: „Ion Barbu a stratificat abstracțiunile, într-un fel de cristalizare spontană, ca sarea în ocnă sau ca florile de mină în văgăunile pământului. Sunt prea cunoscute, ca să insist, circumstanțele compunerii, dialogul social cam răstit Arghezi-Barbu, tot ce ține de biografie și anecdotă. Aș preciza doar că ciclul balcanic, jocul prim, în sens strict, al poetului este responsabil și de jocul secund. Căci numai cineva care avea în spate experiența modernistă tip Macedonski și care a urmat cursurile de civilizație artistică de la cenaclul lui Lovinescu, iar, apoi, din propriu îndemn, a luat-o pe tăpșanul folclorului și s-a răsucit ca un bivoli în pasta densă, violent colorată a *primordiei* noastre balcanice, numai un astfel de cineva își putea permite experiența alambicului și a etuvei lingvistice din volumul apărut în 1930. Verbul poetului a lins mai întâi cu dulceață aura de o mie și una de nopți de la porțile Orientului – și abia după aceea și-a luat canon geometrizant.” Reținem și o analogie: „Ne vine în minte poemul englez, tip Elliot (cel din *Waste Land*, 1922), narațiunea în deșurubare eliptică. Cred că *După melci* și ciclul *Isarlâk* s-au dorit tot eliptice” (Marin Sorescu, *Lirica lui Ion Barbu – pistă din unghi*; ultimul citat este corectat după erata din nr. 16, 21-28 aprilie). □ Din comentariul lui Eugen Simion (*Geometrul și beizadeaua*), reținem caracterizările celor patru poeți canonici din interbelic: „Arghezi, cum am spus și cu alt prilej, este un geniu gospodar, chivernisit. Totul are la el un ritm, o închidere și o deschidere într-o mitologie a seducției și a ambiguității. Bacovia este un geniu astenic, un geniu *al reducăției și al suspinului*. Bлага, mai tânăr cu două luni decât Barbu, stăpânește peste spațiile indeterminate ale brumelor și tainei. Este un geniu al indeterminării și al

iscodirii. Prelungește misterul și incompletitudinea romantică într-o modernitate în care retorica este pusă în discuție și lirismul se purifică. Geniul caută modele păgâne și se instalează, solemn, într-o tăcere compactă. Dar Barbu? Prin el, tipologia poetică românească evadează spre sud, spre o *Grecie* imaginară în care, cum am spus deja, geometrul trăiește laolaltă cu beizadeaua. Geometrul este aproape ritualic nemulțumit de această beizadea, nesătulă de bunurile lumești. Beizadeaua se căiește și, după o vreme, o ia de la capăt”. □ Într-un text intitulat *Ion Barbu – glose la „Joc secund”*. *Încheiere*, Mircea Coloșenco notează concluziile prilejuite de încheierea primului volum din ediția critică de *Opere (După melci. Joc secund)*, aflată în curs de apariție la editura Echinox din Cluj-Napoca. □ Semnalăm și articolul în două părți al lui Mircea Popa, *Simbolistica „Crailor”, „Istorie literară”* (partea a II-a, în nr. 14, 7-14 aprilie).

[MARTIE]

● În editorialul său *Goana după sinecură*, publicat în nr. 2 al revistei „Cuvântul”, Radu G. Țeposu arată, printre altele, care pot fi riscurile unei politizări excesive a vieții literare: „E vorba, firește, de o grupare a publicațiilor pe criteriul simpatiilor politice care au făcut casă bună cu partizanatul. Intoleranța a fost – și continuă să fie – la mare cinste. De o parte, cei care pretind că nu fac politică și care încurajează cuminența atitudinii, de cealaltă angajații, care ignoră, la o adică, pe cutare scriitor sau artist pe motiv că n-ar avea o atitudine tocmai sănătoasă. Cel mai mult are de suferit din această hărțuială judecata de valoare. Maniheismul n-a fost străin presei culturale nici înainte. Scriitorii de bine erau nu o dată primiți cu aplauze, chiar dacă opurile lor erau rude bune cu literatura de *bas étage*. La fel se întâmplă și astăzi. Când unui autor nu i se poate imputa valoarea, i se reproșează opțiunea politică. Operele sunt comentate în devălmășie, fără curajul ierarhizării și al judecății explicite. Sub plapuma hermeneuticii, concubinează concesiia și ipocrizia critică”. □ În cadrul rubricii „Poezie”, Al. Cistelecan alege să comenteze volumul lui Emilian Galaicu Păun, *Cel bățut îl duce pe cel nebătut* (apărut la Editura Dacia, 1994), socotindu-l „unul din marile poeme politice scrise în româneasca postbelică, un poem care aruncă istoria de azi în abisul conotațiilor deopotrivă biblice și mitic folclorice” (*Viziuni – pe cât de lungi, pe-atât de late*). Pe celelalte poziții din topul criticului figurează: 2. Traian T. Coșovei, *Mickey Mouse e mort*, Cartea Românească, 1994; 3. Iustin Panța, *Familia și Echilibrul indiferent*, Ed. Arhipelag, Târgu-Mureș, 1995; 4. Magdalena Mărculescu, *Trece prin tine un timp*, Cartea Românească, 1994, 5. Ștefan Radof, *Șoimul în iarnă*, Editura Eminescu, 1994. □ La „Critică”, Mircea Mihăieș propune *Vitamina M. P.* (despre volumul lui Marian Papahagi, *Fragmente despre critică*, Editura Dacia, 1995). Celelalte poziții din topul său sunt ocupate de: 2. Irina Petraș, *Literatura română contemporană. Secțiuni*, Editura didactică și pedagogică,

1994; 3. Grigore Smeu, *Marin Preda, o filosofie a naturii*, Ed. Garamond, 1994. □ Pentru „Memorialistică, publicistică”, Radu G. Țeposu propune spre analiză volumul de convorbiri cu Petru Dumitriu realizat de George Pruteanu (*Un boier cu frică de Dumnezeu*); în opinia criticului, „destinul lui Petru Dumitriu nu e deloc străin de cel al lui Panait Istrati”: „Până în 1927, autorul *Kirei Kiralina* a făcut jocul Cominternului, pactizând cu comuniștii, pentru ca apoi să plece în Franța, unde avea să fie ignorat, deopotrivă, de stânga și de dreapta. Tot astfel, Petru Dumitriu a început, după o scurtă boemă trufașă, să facă jocul comuniștilor, pentru ca, în cele din urmă, să evadeze din România, în 1960, și să rămână, în ciuda gestului protestatar, un rebel marginalizat”. „Cea mai frumoasă operă pe care a dat-o Petru Dumitriu e – după cum aflăm din propriile-i mărturisiri – câința sa. Dacă tot n-a putut face din vină o capodoperă literară, a făcut din ea un superb act de penitență”, mai adaugă Țeposu la finalul intervenției sale. Celelalte poziții din top: 2. Varujan Vosganian, *Jurnal de front. Articole economice*, Editura Staff, București, 1995; 3. Mircea Ciobanu, *În fața neamului meu. Convorbiri cu Mihai I al României*, Editura Princeps, Iași, 1995; 4. Ion D. Sîrbu, *Traversarea cortinei. Corepondență cu Ion Negoitescu, Virgil Nemoianu, Mariana Șora*, Editura de Vest, Timișoara, 1994; 5. Florența Albu, *Zidul martor. Jurnal 1970-1990*, Editura Cartea Românească, București, 1995; 6. Ștefan Baciuc, *Un brașovean în arhipelagul Hawaii*, Editura Eminescu, București, 1994. □ La „Proză”, sub titlul *Proletcultism cu ifose*, Tudorel Urian analizează cel mai reușit – în opinia sa – roman al lui Stelian Tănase; e vorba de *Playback* (Editura Fundației Culturale Române, 1995), „un amestec de nou roman francez, Gogol, Bulgakov și literatură proletcultistă de la noi”. Celelalte poziții din topul său: 2. Caius Dobrescu, *Balamuc sau pionierii spațiului*, Nemira, 1994; 3. Bedros Horasangian, *Enciclopedia armenilor*, povestiri, Editura Kadet, București, 1994; 4. Tinu Pârvulescu, *Prima-Vera*, Editura Marineasa, Timișoara, 1995; 5. Onu Cazan, *Invitația a fost refuzată cu plăcere*, Junimea, 1994. □ Volumul al treilea din *Biografia ideii de literatură* de Adrian Marino (Editura Dacia, 1994) este comentat de Ioan Buduca în cadrul rubricii de „Teorie literară” (*Privatizarea lui Sisif*): „Adrian Marino este, de fapt, și numele unui reproș pe care nu vrem să-l conștientizăm, preferând să ne închidem într-o auto-suficiență sinucigașă, reproșul pe care ni-l vor face urmașii când vor trage linie și vor constata că în marile bibliografii de referință ale jumătății a doua a veacului nu figurează nici istorici literari, nici filosofi, nici teoreticieni”. Din topul lui Buduca mai fac parte: 2. Constantin Noica, *Concepte deschise în istoria filosofiei de la Descartes, Leibniz și Kant*, Humanitas, 1995; 3. Octavian Paler, *Rugați-vă să nu vă crească aripi*, Albatros și Universal Dalsi, București, 1995; 4. Petre Țuțea, *Filosofia nuanțelor*, Timpul, Iași, 1995; 5. Ștefan Afloroaie, *Lumea ca reprezentare a celuilalt*, Institutul European, Iași, 1994. □ Comentând acest nr. din

„Cuvântul”, „Diac-ul tomnatic și alumn” de la „Literatorul” (nr. 15, 14-21 aprilie, „Revista revistelor”) observă că publicația „se distanțează în continuare de aerul cam belicos, cu care ne obișnuiseră condeierii în anii postdecembriști, la reluarea revistei”. Este salutată ideea de a oferi topuri ale celor mai bune apariții editoriale, deși „deocamdată pe abacul improvizat sunt adunate destul de pârținitor mere cu pere, nuci cu alune”.

● Reținem câteva apariții de la rubrica „Echinouxul poezilor” din nr. 3 al revistei „Familia”: Ion Cristofor, *Prietenilor mei turnători, Singur, Umbra lebedei*; Mircea Petean, *Scrisoare către un prieten*, „Lui Gavril Ciuban”; Adrian Popescu, *Nu mai scriu versuri*; Traian Ștef, *Femeia în roz* etc. □ Ioan Moldovan prezintă unele *Cărți de poezie la Cartea Românească* („Cronica literară”): Ion Stratan, *Ruleta rusească*, 1993; Simona Popescu, *Juventus*, 1994; Dan Stanciu, *Simetria fierbinte*, 1994. *Ruleta rusească* ar fi „cea mai bună carte de până acum a lui Ion Stratan”, dominată de ironie, definită ca „o formă a inteligenței sentimentului de a-și refuza ostentația, un mod elegant, uneori galant, al lucidității, de evitare și, poate, exorcizare a amărăciunii, disperării și revoltei”; „cărătesciana Simona Popescu scrie despre *juventute* când ca despre o cosmogonie, când ca despre o apocatastază”; iar Dan Stanciu se complace într-un „epigonism asumat” (față de Gellu Naum), simțindu-se „atât de bine în uniformă (de lucru) a maestrului, încât, purtând-o, i se pare perfect utilă muncilor *sale*”. □ Paul Goma comentează, pe larg, *Confesiunile lui Nicolae Breban sau delirul furios* („Polemos”); avem o reconstituire detaliată a apariției unora dintre cărțile sale (*Ușa noastră cea de toate zilele, Culoarea curcubeului*) și a relației fluctuante avută, de-a lungul timpului, cu autorul pe care acum îl comentează. Subiectivitatea extremă a afirmațiilor sale ar trebui, probabil, pusă în legătură cu unele opinii ale lui Nicolae Breban, cum ar fi acestea, oferite chiar de Goma: „«Goma a apărut și din prostia aparatului cultural al Partidului și din prostia lui Dumitru Popescu», fiind „«o creație a lui Țepeneag care susținea o pedagogie a curajului»” și care „«i-a promis lui Goma că dacă scrie o carte contra, o să aibă glorie, o să fie publicat în Occident»” etc. ■ De aici o serie de concluzii și de acuzații, pe care le redăm în continuare: „Este limpede: Breban face parte din echipa culturnicilor coto-ceniști (cu Eugen Simion, A. Buzura, M. Botez, E. Mihăiescu, Virgil Tănase, Nadia Comănesci) ce continuă politica comunisto-legionară a Ceaușescului”; „Nicolae Breban însă nu știe ce este *adevărul* – fiindcă, așa cum scria în timp ce era director al «României literare» – lăudând partidul comunist, lăudându-l pe Ceaușescu, lăudând marxismul (orice-ar zice, acum, când aruncă vina numai pe Ivasiuc), așa a scris în «Contemporanul» din primăvara lui 1990 încoace și tot așa spune-scrie acum, în 1994, în cartea de *Confesiuni...*, mințind tot timpul, mințind fără necesitate, mințind așa, fiindcă tot se pornise să vorbească”; „Singura soluție: să te dai cu ei, cu *stăpânii*, să intri în Comitetul Central al lor, să accepți să te ducă de guler și așeze pe scaunul unui «coleg și

prieten» (Geo Dumitrescu, din întâmplare, absent din țară...), să te ungă, zicem, un activist de mână a doua ca Ilie Rădulescu; să primești să te duci la Cannes cu un film bătând toate recordurile de amatorism (iar în România era greu) «selecționat» de CC, nu de cinești; să te instalezi în lucrurile Gospodăriei de Partid, adunate din confiscări, fără măcar să schimbi cearcefurile (cum se spune) și fără sentimentul că abuzezi, că nu te afli la locul tău – de scriitor trăgându-te dintr-o dinastie de preoți (...)» etc. □ Gheorghe Grigurcu publică articolul *Lamentațiile criticului*, ca reacție la intervenția lui Eugen Simion, *În loc de bilanț literar* (v. supra, „Literatorul”, nr. 1-2, 13-20 ianuarie).

● Din nr. 3 al revistei „Vatra” se rețin o serie de interviuri și de texte literare. Din categoria celor din urmă, menționăm poemele lui Liviu Ioan Stoiciu (*Mărgeaua de sub limbă, Craniu fosil, O gură uriașă, Ca un soi de stigmat, Particule de suflet, O sfâșiere nelămurită, Morți înviați în arbori, Nourul transcendent, Prin găsirea de sine, O reinterpretare a istoriei negative, Legături directe cu lumea cealaltă, Calul Negru, Lanțurile mele, Sufletul se umflă în mine*) și proza *Apertura*, dintr-un viitor roman al lui Gheorghe Crăciun, intitulat deocamdată „Păpușa rusească”. □ Alexandru Mușina publică studiul *Poezia modernă versus poezia romantică, manieristă sau clasică*, „Ținte-n mișcare”. □ Intervievați sunt Norman Manea, Costache Olăreanu și Nicolae Breban. Cel dintâi răspunde, în acest număr 3 și în următorul, 4 (pe luna aprilie), întrebărilor adresate de traducătorul său Marco Cugno, prilejul fiind publicarea volumului de nuvele *Un paradiso forzato* la editura milaneză Feltrinelli, în 1994 („Vatra-Dialog”, Norman Manea, „*Destinul evreiesc nu este, până la urmă, decât exacerbarrea, prin suferință, a destinului uman*”; [II], *Modernitatea este, poate, ea însăși vârsta de exil a lumii*, nr. 4; interviul este datat „8 octombrie 1994”). În special datorită numeroaselor detalii de ordin biografic (originea familiei sale, experiența din copilărie în lagărul din Ucraina, motivele pentru care a optat pentru exil etc.), interviul este o mină de aur pentru toți cei interesați de personalitatea scriitorului. Reținem pentru început referirile scriitorului la propriul eseu *Felix culpa* și la modul în care a fost receptat în presa românească: „Eseul *Felix Culpa* dezbătea opțiunea politică de extremă dreaptă, în anii treizeci, a unor străluciți intelectuali români, ca Eliade, Cioran, Noica, și semnală persistenta «amnezie» a lui Eliade, asupra acestui episod, în numeroasele sale volume autobiografice și memorialistice, ba, mai mult, o ciudată nostalgie față de și chiar identificare cu «fericita culpă» a tinereții, în scrierile ultime dinaintea morții. Am evitat, în acest text, a racorda opțiunile politico-ideologice la opera literară și științifică a lui Eliade. Amintirile existenței mele într-un sistem care «politiza» totul au potențat, desigur, această poate prea drastică separare între biografic și operă, care mi-a și fost reproșată, de altfel, de unii lectori americani. Relația dintre angajarea politică a lui Eliade, în anii treizeci, și

opera sa literară și științifică a făcut, însă obiectul unor interesante studii mai vechi și mai noi publicate de cercetători din America și Europa. Textul meu se ocupa doar de scrierile autobiografice ale autorului, deloc neglijabile, de vreme ce Eliade însuși nu și-a considerat importantă doar opera, ci și viața, căreia i-a dedicat succesive tomuri de memorii sau de însemnări de jurnal. Eseul pornea tocmai de la faptul că beneficiind de o viață lungă, de șaptezeci și nouă ani petrecută în mare parte în exil, în democrația occidentală, cărturarul român nu găsisse răgazul să retracteze public sau măcar să analizeze, cu sinceritate și exigență, implicarea sa în funesta aventură legionară. (...) După Holocaust și după ororile războiului, Eliade părea încă nesigur, la patru decenii de la tragicele evenimente, cum îl va judeca istoria pe «Căpitan» și, încă fascinat de succesul său electoral din anii '30, omitea să vorbească despre asasinările «martirului» și nu ezita să se identifice cu «generația» acestuia, ba chiar cu destinul său politic. (...) Starea de confuzie, ignoranță și frustrare, profunda criză de identitate, resuscitarea vechilor mituri ale «coeziunii naționale» ca terapie la multipla criză morală, economică, politică, a acestei perioade, explică măcar parțial, reacția grotescă pe care textul a produs-o în România. El a fost, instantaneu, receptat ca o blasfemie la adresa marilor valori ale culturii naționale. A urmat o explozie în lanț a indignării, cu spectaculoase jeturi antisemite, care durează de peste doi ani. Injurii, falsificări, procese de intenție, avertismente și amenințări, excomunicări și lamentații, nimic nu a lipsit din această inventivă «carnavalizare a blasfemiei»...” ■ În ceea ce privește compararea gravității „culpei” ideologice din anii '30 cu aceea de după 1944, Norman Manea se pronunță astfel: „Cât privește comparația (...) între «trădarea intelectualilor» generației Eliade, în anii '30, agravată de lipsa oricărei autocritici serioase, a oricărei oneste asumări sau analize lucide a «culpei fericite» și cea sub comunism, aş spune că sub dictatura comunistă, intelectualii care şi-au trădat onoarea şi independenţa spirituală au făcut-o, în cea mai mare parte, nu din convingere, ca predecesorii profascişti, ci din oportunism, din slăbiciune, din frică, din interes. Asta nu-i o scuză, bineînţeles. Este dezgustător de-a dreptul, trebuie să spun, câţi scriitori importanţi şi-au bătut pur şi simplu joc de ei înşişi, făcând toate compromisurile şi profitând de toate privilegiile”. ■ O altă temă care interesează, tangențial, *Cronologia* de față este cea referitoare la Revoluția din 1989; Manea este unul dintre cei care pune evenimentul sub semnul întrebării: „La 5 ani de la acele evenimente este pe cât de bizar pe atât de semnificativ că nu s-au clarificat încă împrejurările reale și adevăratele lor implicații. Să ne mai mirăm că nu sunt create premisele pentru o reală dezbatere, nici asupra complicităților sub 40 ani de comunism, nici asupra contribuției la Holocaust, acum peste jumătate de veac? Nu cred că aceste mistere trebuie rezolvate de cei dinafară. Ceea ce se vede, însă, dinafara României, în actuala perioadă «post-revoluționară», spune destule, cred, și despre acea așa zisă revoluție.

Ceea ce a urmat evenimentelor din decembrie 1989, prin abila reformulare a firmelor ideologice și cu totul parțiala restructurare a administrației. Nu corespunde deloc unei revoluții, ci unei reformări bine temperate. (...) Nu mă simt ispitit nici să contempļu vitrine care ar expune Vodka Nicolae Ceaușescu, nici încercările de reabilitare a dictatorului care mi-a otrăvit anii maturității, nici cinismul victorios al fostelor sale slugi culturale, dominând din nou tribunele publice ale demagogiei românești”. □ Aurel Pantea vede în activitatea Monicăi Lovinescu (al cărei volum *Est-etice. Unde scurte IV*, Humanitas, 1994 este comentat) **Responsabilitatea criticii integrale** („Cu cărțile pe masă”): „Integralitatea vocației critice se recunoaște și în repetatele, aproape pateticele invitații la trăirea responsabilă a istoriei, invitații adresate spiritului critic (flancat și el în perifraze), artistului și curentului de opinie culturală lansat de Noica din convingerea că un popor poate supraviețui doar prin cultură fără reacții responsabile la evenimentele istoriei” etc. □ În interviul acordat Angelei Marinescu, în ciuda titlului („**Na-vă partide, proștilor!**”, „Vatra-Dialog”), „târgovișteanul” Costache Olăreanu salută, printre altele, „activismul politic, civic, cultural al scriitorului”, felicitându-i pe unii dintre cei implicați: „Bravo lui Nicolae Manolescu, lui Mihai Șora, lui Andrei Pleșu, lui Al. Paleologu că s-au «băgat» în politică! Cine să facă politică? Dumitrașcu, Văcaru, Solcanu? Până vom avea Școala noastră Normală Superioară, ca franțujii, sau excelente facultăți de drept și administrație publică, cum are toată lumea civilizată, trebuie să aducem «luptătorii» noștri,ăștia pe care îi avem și cărora le știm și nivelul cultural și nivelul de moralitate (...) să se arunce în bătălie, așa cum au făcut pașoptiștii, de pildă. E și o probă de patriotism”. Olăreanu oferă prozatorilor (dar nu numai) și o listă de subiecte posibile: „Fiecare din noi a trăit experiența totalitarismului, în grade și cu participări diferite. Să scrie autorul calofil, abstras, neînregimentat, despre experiențele sale de om marginalizat, strivit de necazurile zilnice, dar care totuși a supraviețuit datorită bibliotecii și scrierilor de sertar. Să-și pună gândurile pe hârtie autorii galonați ai regimului trecut, să ne arate, cu toate amănuntele, cam care erau mecanismele asupririi scriitorilor de către scriitori, prin ce mijloace au ajuns să capete atâtea privilegii și ce stare sufletească au astăzi, când se simt niște inși atât de frustrați. Să facă adevărata frescă a societății românești autorii unor cărți despre «obsedantul deceniu», atât sub cizma sovietică, cât și sub pantoful lui Ceaușescu. Nu s-au lăudat cu civismul și curajul lor? Să le probeze din nou!”. Reținem și unele împărțiri ale criticilor în funcție de profil și afinități spirituale: ar exista, astfel, „catedratici” (Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Ov. S. Crohmălniceanu, Marian Papahagi, Mircea Zăciu etc), „ironiștii” (C. Regman, Gheorghe Grigurcu, Al. Cistelean, Alex. Ștefănescu), „epicureicii” (Lucian Raicu, Livius Ciocârlie, Gabriel Dimisianu), „francțirorii” (Monica Lovinescu, Mircea Iorgulescu) sau, în fine, „«târgoviștenii»” (Alexandru George, Ioana Pârvolescu, Ioan Holban).

□ Cât despre Nicolae Breban, acesta răspunde întrebărilor Silviei Obreja („Vatra-Dialog”, Nicolae Breban, *„Nu sunt vulnerabil acolo unde sunt tare”*), referindu-se atât la scrieri care urmează să apară (*Amfitrion*) sau la noile teme care îl obsedează (cea a lui Don Juan, spre exemplu), cât și la unele chestiuni aflate la ordinea zilei, precum cea a revizuirii critice sau a implicării scriitorului în viața politică. Breban nu le acordă credit sau importanță celor care, din varii motive, se delimitează de Nichita Stănescu (exemplul este al reporterului): „Și eu am făcut acest lucru când eram tânăr, am negat multe valori care erau în fața mea, unele pe drept, altele pe nedrept. Deci, să-i lăsăm să nege. Dar dacă suntem observatori calmi ai acestor negații, vom constata din chiar felul în care ei neagă calitatea lor de viitori scriitori. Ceea ce mă supără pe mine nu este negația, ci un anumit tip de negație, negația vulgară, în bloc, făcută cu patimă, o negație făcută prin criterii neestetice, nespecifice. Deci, părerea mea e să-i lăsăm să nege și pe urmă să pună ei în loc alte valori. Să-i așteptăm. (...) Dacă-l negi pe Lucian Blaga, e dificil să trăiești după aceea, e dificil să pui altceva în loc, nu? Ca să luăm modelele mari. Să-i așteptăm, deci”. La fel de tranșant este și în cea de a doua chestiune, a civismului obligatoriu; prozatorul comentează și propriul său caz: „Cât privește implicarea omului de cultură în politică, sunt de părere că în primul rând omul de cultură trebuie să rămână om de cultură. Și eu dacă am să fac politică o voi face într-un fel indirect – direct n-am s-o fac niciodată, deoarece nu mă atrage de fel intratul în vreun partid. (...) Timp de patru ani politica nu m-a preocupat. Multă lume era nedumerită de faptul că stau retras. Unii m-au asimilat unui profesenism ocult. Eu am un rest de simpatie pentru domnul Iliescu pe care-l știu de mult și care în momentul *Bunevestiri*, de exemplu, mi-a fost apropiat. Am avut chiar tangențe de biografie social-politică – și eu și dânsul am contestat dictatura lui Ceaușescu, la un anumit nivel, bineînțeles”. Ca de fiecare dată, Nicolae Breban nu poate pierde ocazia de a se referi la evenimentul major al carierei sale, și anume momentul opțiunii, în răspăr față de generația sa, pentru roman: „Dar eu eram convins că voi avea un cuvânt de spus în romanul românesc. Pe urmă a apărut drama. Aveam 22 sau 23 de ani. În jurul meu, prietenii și colegii scriau și scriau splendid. Sorin Titel, Fănuș Neagu scriau cu un succes imediat și meritat. Eu continuam să scriu prost. Drama mea intimă a fost atroce. Cum, adică, mai crezi că vei fi un bun scriitor? Era o panică intimă enormă.” □ Prezent încă de la primele numere (1 și 2) cu o serie de „Scrisori din Paris”, Lucian Raicu propune, într-un comentariu despre eseu *Marea trăncăneală*, o rezolvare a oșioasei chestiuni a „Siberiei spirituale”, prin citarea unei fraze din Sainte-Beuve, după care cenzura ascute gândirea, nu o anulează: „Observația sainte-beuviană se vede confirmată în cazul celei mai bune literaturi și critici literare postbelice, da, un astfel de lucru de mirare a fost cu puțință... La numeroasele complicate «anchete» pe bine cunoscuta spinoasă temă (ce rezistă și ce nu din ce s-a scris

«înainte»...) la care suntem chemați, somați, luați «din scurt» să răspundem..., fraza lui Sainte-Beuve (care, uite, domnule, știa și el ceva despre cum devin lucrurile cu cenzura, pare-se că nu noi am inventat spinoasa chestiune...), cuminte transcrisă, fără pretenții de grozavă originalitate, fraza asta, în simplitatea ei și cu aerul ei așezat de solidă și veche «evidență», ar face o salubă economie de spațiu – și de agitație...”. Criticul propune și un exercițiu de „revizuire” pentru perioada interbelică: „Romanele și mai ales teatrul lui Camil Petrescu, *Patul lui Procust* – cu «lumea» sa azi parcă renăscută și cu dezgusturile «auctoriale» ce dospesc în el... *Danton* și *Jocul ielelor* – cu neatinsa lor tensiune filosofică, cu încărcătura lor «politico-ideologică» detonând în climatul unei istorii contemporane care le validează, le împrăștează substanța...(…) Cu o privire nouă ar merita să fie recitit – în fervoarea «actualității» sale indiscutabile romanul lui Liviu Rebreanu, *Pădurea spânzuraților*... Dar și romanul *Gorila* – cine s-ar fi așteptat la una ca asta?... *Istoria civilizației românești moderne* – de altfel E. Lovinescu în întregime...”

● Din nr. 3 al revistei „Steaua”, menționăm, pentru început, comentariile Ruxandrei Cesereanu despre poezia lui Cristian Popescu (*Arta Popescu*), Radu Sergiu Ruba (*Iubirea și Orientul*) și despre volumul scris în colaborare de Mircea Ivănescu și Iustin Panța (*Limitele puterii sau Mituirea martorilor*) (*Poemul hibrid*). □ Reținem și studiul lui Gheorghe Crăciun, *Simbolismul bacovian de la conformism la erezie*, în care prozatorul și criticul încearcă să reconfigureze opera poetului în jurul volumelor *Stănțe burgheze* și *Stănțe și versete*, care ar arăta că Bacovia este „mai mult decât un simbolist și altceva decât un modernist ortodox”, cultivând „o poetică a antipoeticului și a apropierii de proză”. În opera lui Bacovia, privită de astă dată per ansamblu, s-ar distinge „trei maniere simboliste, niciuna pură, deși distincte”: „maniera emfatică, declarativă, demonstrativă, a simbolismului în exces”, „un simbolism discret, interiorizat, destins, cultivând motive deloc bătătoare la ochi, cu interes pentru un limbaj simplificat, dus până în pragul tranzitivității, deși muzical” (aici „Bacovia e în mai mare măsură el însuși”) și „cea eretică, ironică, contestară la modul afișat”. □ Este publicată a doua parte a interviului acordat lui Grigore Scarlat de către criticul literar Gheorghe Grigurcu (*„Poezia este forma originală a scrisului meu”* și a articolului lui Liviu Petrescu, *Moment Nicolae Breban*; pentru ambele v. *supra*, ianuarie-februarie).

● Numărul 3 din „Contrapunct” este dedicat scriitorului Ioan Flora; scriu: Ion Pop, *Poezia „stării de fapt”*; Marin Mincu, *„Starea de fapt” a poeziei sau poetul ca „o bufniță” textuală*, Adrian Popescu, *Un solitar*; Nicolae Prelipceanu, *Pașii poetului*, Valentin F. Mihăescu, *Cititorule, iată poetul tău!*; Al. Cistelean, *Ars poetica*, Adrian Marino, *Poezia crizei poeziei*, Doina Uricariu, *Sub zodia a două planete: Montaigne și Nietzsche*; Gheorghe Crăciun, *Sfidând „ceea ce nu se poate vorbi”*, Caius Dobrescu, *Ioan Flora în avangarda avangardei*. □ Avem și o *Cronologie bibliografică*, însoțită de o

serie de poeme, unele traduse în engleză de Andrei Bantaș și Richard Collins. □ Ion Pop face o trecere în revistă a poeziei lui Ioan Flora, încercând să îi surprindă profilul și aspectul polimorf: „Înainte de a-și desfășura, prin extindere programatică, demersul explorator în zona de interferențe cârturărești cu notația imediatului cotidian și de recuperare cvasi-muzeistică a altor teritorii de frontieră dintre tradiția folclorică și cea cultă, poezia lui Ioan Flora se înfățișează, așadar, în cea mai densă expresie a ei, ca o poezie a «stării de fapt», mizând pe un «realism» fundamental și pe acea «liminară sinceritate» a tuturor modernilor căutători de autenticitate (...) scrisul său comunică în profunzime cu toate transformările importante ale poeziei românești din ultimii vreo douăzeci de ani”. □ După Cistelean, Ioan Flora s-ar plasa, polemic în raport cu alți scriitori de limbă română, într-o salutară sincronicitate cu literatura din țară: „Spre deosebire de mulți confrăți de dincolo de Prut, apăsați de misionarism și sentimentalism, el bravează mai degrabă decât în retardare în anticiparea unor prefaceri ale viziunii și scriiturii. Ceasul său liric arată întotdeauna ora Bucureștiului, dacă nu cumva o devasează adesea. Ioan Flora trebuie asumat de poezia noastră nu doar ca un element organic, implicat adânc în mutațiile de sensibilitate și concept, dar și ca un factor catalitic. Justificabilă până acum, marginalizarea sa pe mai departe începe să semene a amnezie calculată”. □ Semnalăm și comentariul Magdei Teodorescu despre eseu Irinei Mavrodin, *Mâna care scrie. Spre o poetică a hazardului*, Eminescu, 1994 (*Hazardul – cea mai crudă lună*, „Eveniment editorial”). □ Liviu Antonesei publică a treia parte a serialului său *Intellectualii și politica*; pentru prezentarea intervențiilor, v. *supra*, „Contrapunct”, ianuarie.

● În nr. 3 din „Timpul”, în pline dezbateri despre „cazul” Patapievici, Liviu Antonesei are o intervenție intitulată *Serviciile secrete și cultura*. După câteva referiri la eseistul bucureștean, editorialistul se referă și la situația lui Mihai Răzvan Ungureanu, care ar fi și el în „vizorul” instituției: „«Cazul» Patapievici semnalează nu doar reactivarea poliției politice, ci și un lucru mult mai grav – renașterea ambițiilor culturale ale acesteia. Exact ca pe vremea «vechii Securități». (...) Nu are nicio importanță cărui serviciu secret aparține «ofițerul Soare». Important este că el a crezut că este îndrituit să se ocupe de gândurile D-lui Patapievici, de publicațiile la care scrie Domnia Sa, de faptul că este beneficiarul unei burse de cercetare în Germania. Conform *Constituției* și *Legii siguranței naționale*, niciuna din aceste fapte nu poate constitui obiect de preocupare pentru vreun serviciu secret activând în România. (...) Acesta [o altă persoană, despre care se crede că ar fi ofițer de Securitate] s-a arătat interesat de cercetătorii și profesorii străini cu care tânărul istoric [M.R.U.] se află în contact în cadrul proiectelor de cercetare din programul *Tempus* sau pe care i-a cunoscut în timpul bursei de cercetare pe care le-a avut. Odată cu toate aceste activități au avut loc într-un cadru legal, oficial, e greu de găsit vreo rațiune pentru amestecul serviciilor secrete. Mai grav este însă faptul că

respectivul ofițer și-a permis să-i sugereze istoricului ce anume subiecte – istorice, desigur! – să abordeze și pe care să le lase deoparte, ca să nu «dăuneze imaginii țării!» □ În paginile nr. sunt publicate și trei interviuri, care gravitează în jurul chestiunii naționalismului (uneori, cu unele accente extremiste): cu Pan M. Vizirescu, *Naționalismul între tradiție și extremism*, „*Libertatea totală, după mine, este o nenorocire*”, cu Marian Munteanu (președintele partidului „Mișcarea pentru România”), „*Dacă sunt european, sunt datorită faptului că sunt român*” și cu Stelian Tănase, „*Naționalismul și comunismul nu chiar se exclud reciproc, pentru că au o rădăcină comună*”.

Câteva din afirmațiile celui dintâi: „Ce înseamnă să intrăm în Europa? Noi suntem în Europa de când ne știm, dinaintea altora”; „S-ar diminua puterea națiunii, care nu poate fi înlocuită cu nimic. Dacă lăsăm națiunea să se degradeze, atunci unde ajungem?”; „Numai evreii știu să-și păstreze intactă naționalitatea. Noi suntem supuși, oameni concesiivi. Noi îl ascultăm pe străin și-i facem pe plac, ca să nu-l supărăm”; „Naționalismul românesc este pentru conservarea ființei noastre naționale; al rușilor, de exemplu, este un naționalism de cuceriri, anexionist, terorist, cum s-a văzut până acum”. Ca exemple de patriotism și instinct național, sunt menționate două acte istorice: scoaterea armatei sovietice din țară, în vremea lui Dej și atitudinea lui Ceaușescu în momentul invadării Cehoslovaciei. Marian Munteanu așează astfel accentele: „*Naționalismul, ca mișcare politică, nu este perimat în contextul configurării, în Europa, a unor structuri suprastatale?* / Tot ce pot să vă spun este că «Mișcarea pentru România» își propune să organizeze în viitor, dacă Dumnezeu va voi, un stat național român, așezat pe această axă fundamentală de înțelegere a lumii care este naționalismul românesc, cu tot ceea ce înseamnă el, cu toată moștenirea lăsată de marii înaintași ai naționalismului, să spunem: de la Eminescu încolo. Toate vitregiile care se abat acum asupra țării vor impune o nouă formă de organizare a acestei societăți, formă care este absolut necesară. (...) Naționalismul este iubire. / *Iubire de ce?* / Naționalismul este iubire. / *Are naționalismul potențe creatoare?* / Toate valorile culturale ale acestui popor fac parte din curentul naționalismului. Toate, fără excepție. Nu există valoare importantă în cultura română care să fie în afara naționalismului. Nu există! Putem oricând să luăm pe rând marile opere, să le analizăm mesajul. Până acum, cel puțin, ce a fost valoare în cultura română a însemnat naționalism. (...) Această iubire absolută, de care vorbiți, e un precept christic; naționalismul românesc nu poate fi scos în afara creștinismului. Categorie”. ■ În intervenția sa, Stelian Tănase se referă la semnificațiile diferite ale naționalismului în secolele XIX și XX, precum și la contaminarea naționalist-ceaușistă a comunismului; iată un citat în acest ultim sens: „Ceaușescu era un patriot, era un naționalist, dar subordona aceasta puterii lui personale. Deci el manipula sentimentul național pentru consolidarea puterii lui personale. Putem spune că acțiunile sale au fost

antinaționale, pentru că tipul de politică proiectat de el a dăunat foarte mult societății românești. Dar el, la origine, era un patriot, era un naționalist, numai că nu era spontan naționalist. El era un om care manipula politic sentimentul național”. Tănase se referă succint și la reactivarea naționalismului după 1989, referindu-se în special la țările din fosta Iugoslavie. □ Val Condurache are unele *Dumiriri și nedumeriri* în chestiunea atitudinii lui Eugen Simion în privința revizuirilor, dar și gustul (discutabil) al clasamentelor și al decodărilor psihologice; comentariul lui Condurache este elocvent pentru tendențiozitatea cu care este privit, în epocă, acest „apolitic” (sanționat aici și pentru susținerea lui... Nichita Stănescu): „Și eu am încredințarea că în perioada comunistă s-au creat opere care vor dura, am scris-o în mai multe rânduri. Dar mi se pare cu neputință ca valorificarea lor să se producă în afara oricăror revizui. Și am așteptat ca primele revizui să vină din partea lui Eugen Simion, măcar din motivul că a consacrat o carte lui Eugen (*sic*) Lovinescu, autorul celor mai spectaculoase revizui, făcute nu după o dictatură de cincizeci de ani, ci într-o perioadă de normalitate politică și literară. Din admirație pentru propria operă, scrisă ciuntit, dar cu multe judecăți de gust valabile, dl. Eugen Simion se încapățânează să creadă într-o scară de valori pe care a validat-o în regim de cenzură. (...) Să se revizuiască totul, zice dl. Eugen Simion, dar să nu se schimbe nimic, doar câte ceva, pe ici, pe colo, prin părțile esențiale. Caragialesc până în măduva oaselor, dl. Eugen Simion, marcat pentru încă o sută de ani de prestanța lui Nicolae Manolescu și de inteligența acestuia, va fi în stare să-și nege întreaga biografie, respectabilă până la un punct, doar pentru a-și dovedi că a fi coleg de bancă cu Nichita Stănescu e o virtute. Cu toate păcatele lui (și nu sunt chiar atât de multe pe cât se zice), Nichita Stănescu nu va rămâne în istoria literaturii ca fost coleg de bancă al lui Eugen Simion. Și tare mă tem că Nichita Stănescu, de i-ar fi dat Dumnezeu viață lungă, ar fi ajuns la concluzia că e mai bine să te critice Manolescu, atunci când scrii prost, decât să te laude Eugen Simion cu același prilej”. □ Mihai Ursachi publică poemul *Contemplația unui fulg*.

● În nr. 3 al revistei „Tomis”, Doina Jela înscrie volumul lui **Miron Radu Paraschivescu**, „*Jurnalul unui cobai*” într-o anumită serie: „Asemănarea cu cartea lui Belu Zilber și marele interes vin din împrejurarea că avem aici, ca și în *Monarhia de drept dialectic*, mărturia unui om care «a crezut». Ca document sufletesc al acestei experiențe, ea este rară în peisajul literaturii non-fictive ieșită după 1989 din sertarele scriitorilor români, iar aceasta pentru bunul motiv că prea puțini dintre comuniștii români au fost cu adevărat infectați cu «spirocheta marxistă» pentru ca să aibă probleme cu terapia și încă, în condiții de clandestinitate și obligați să simuleze o sănătate de fier și bucurie în orbire. (...) Și atunci ești nevoit să te gândești la o anumită inconsistență, *lejeritate*, în sensul dat de Kundera acestui termen, un anumit amoralism care-l predispune la trădări (...). Lejeritatea aceasta nu explică doar

trădările, ci și adeziunea la partid ca la un centru de greutate pe care ființa, altfel, nu-l are”.

● Vasile Spiridon este unul dintre puținii comentatori din această perioadă care citesc fără *parti pris* (la adresa criticului, nu a prozatorului) volumul de convorbiri al lui Eugen Simion cu Petru Dumitriu (*Un român de margine*, în nr. 3, „Ateneu”, „Cronica literară”): „Eugen Simion reușește să mențină tensiunea dialogului, subminată de tendința monologului, de disocierile superflue ale demonstrațiilor eseistice, dar mai ales de sinceritatea interlocutorului. Convorbirile înregistrate pe bandă au o mare intensitate intelectuală în teme și reflecții, nu se bazează pe un plan de intenții gândit riguros dinainte, întrebările nu creează piste de ghidaj celui intervievat. Pornită inițial ca un interviu, discuția capătă un caracter confesiv și pentru Eugen Simion, care își descoperă afinități cu Petru Dumitriu (...) Acest lucru i-a fost posibil lui Eugen Simion pentru că a dialogat cu un om care se simte eliberat, gata să răspundă oricând la *judicata de apoi*”. □ Din serialul său despre Nichita Stănescu, Daniel Dimitriu este prezent cu un eseu intitulat *Tânjirea spre sens* („Singurătatea lecturii”). □ În cadrul unei rubrici „Centenar Ion Barbu”, sunt publicate trei scrisori către Gheorghe Țițeica din perioada 1922-1923, însoțite de o notiță de prezentare aparținând lui Mircea Colosenco. □ Gheorghe Tomozei este prezent cu poemele *Numai, Dioptrii, Iată, Miresmele, Pe vârfuri, În piele, Liber*, iar Ion Stratan cu poezia *Patinatoarea pe roțile*. □ Într-o rubrică „G. Călinescu – 30”, Victor Mitocaru analizează publicistica postbelică a criticului (*„Pasiunea civicului”*): „Când, prin urmare, i se aduce învinuirea de colaborare cu regimul totalitar, se ignoră faptul că publicistica sa interbelică și cea de după 1944 alcătuiesc un tot unitar, după cum lasă să se înțeleagă multe din «cronicile mizantropului» că vor fi urmate după ani și ani de completări apropiate tematic. Multe articole apărute între cele două războaie dau impresia unor anticipări, încât «turcirea» (ulterioară) e o prejudecată explicabilă și ea în contextul în care a fost formulată. (...) Firește, lauda unor «realizări» pare azi simplă propagandă fără acoperire, precum și unele reportaje în care mai recunoaștem doar neastâmpărul inteligenței călinesciene, dar punerea sub îndoielă a unor instituții perimate («Instituțiile nu sunt eterne»), a manevrelor nu tocmai ortodoxe ale unor partide pentru a ține ritmul cu vremea, necesitatea alfabetizării populației, punerea pe baze temeinice a școlii, ideea de republică, clarificarea noțiunilor de individualitate și personalitate în noul context istoric din România acelor ani creează nu doar iluzia unei participări, ci situarea lui Călinescu în mijlocul evenimentelor, în stare de a le conferi o semnificație în perspectiva evoluției societății românești”. Autorul își exprimă și o nedumerire în privința unei acuze care circula în epocă (alegerea Academiei în locul temniței): „din capul locului rămâi surprins să constăți că tocmai unor oameni ca Sadoveanu, Arghezi, Vianu li se tăgăduiește meritul de a fi fost membri ai forului academic”. □

Consemnăm și articolul lui Valentin Silvestru, *Zaharia Stancu, directorul de teatru* („Caligrafii”).

● Apare nr. 3 din publicația lunară „Românul liber”, „ziarul uniunii mondiale a românilor liberi” (director Ion Mircea Enescu). Un colaborator al revistei este Adrian Marino, care precizează, într-o intervenție lămuritoare pentru profilul său ideologic, de unde provin *Dificultățile integrării europene*, în nr. 3): „Geografic vorbind suntem, bineînțeles, o țară europeană. Dar cu mentalitate «europeană» (înțelege occidentală) nu suntem încă decât în mică măsură. Pentru unii occidentali, impresia este adesea de «lumea a treia». Și nu ezit să găsească o altă explicație decât în fondul nostru rămas profund rural. Este o mare evidență. Și nu pot să nu dau dreptate, încă o dată, Doinei Cornea, care recent («România liberă», 14 februarie 1995) a reafirmat același lucru: «Poporul român are o psihologie de tip rural, este conservator etc.». Iar spiritul «rural», prin definiție etnicist, închis, izolaționist, într-adevăr conservator, vede în «străin» o primejdie potențială. Reacția lui sa tipică este una de neîncredere, prudență și respingere instinctivă. Problema «integrării europene» este absolut fără sens pentru el. Orizontul său («zăriște cosmică» sau nu) nu trece, nu poate trece, peste anumite bariere și interese. O idee ca «Europa» nu-i spune nimic. Absolut nimic. Este, de altfel, și firesc. N-a văzut-o, nu a călătorit în ea – am în vedere, se înțelege, doar modelul rural arhetipal – nu-i vorbește niciuna din limbile de circulație (cu excepția Transilvaniei, în parte), nu-i cunoaște valorile spirituale (deoarece le are pe ale sale, folclorice) etc. Totul ia forma inevitabilă a unui patriotism local, fără îndoială autentic și legitim în felul său, dar îngust și fără orizont. (...) numai omul de la oraș, foarte simplu spus, poate asimila, cultiva și apăra, în felul său, ideea europeană. În orașe, ideile circulă mai ușor. Influențele europene, bunurile, numai aici sunt posibile, dar și inevitabile. Lumea călătorește, vede, compară. Era comunicațiilor globale actuale face să dispară tot mai mult granițele și barierele spirituale. Din nefericire, această «burghezie națională» încă lipsește. Să-i spunem – cu un termen poate mai accesibil – «pături mijlocii». Fără formarea, încurajarea și consolidarea lor, integrarea europeană are la noi puține șanse reale. Mentalitatea europeană este, nu poate fi, decât citadină și specifică păturilor mijlocii”.

[MARTIE-APRILIE]

● Începând cu nr. 3-4, revista „Viața românească” inițiază o anchetă despre *Starea de azi a literaturii române*; din păcate, răspunsurile, repartizate pe mai multe numere, nu vor fi prea numeroase. Cele 4 întrebări ale anchetei se referă: 1) la „trăsăturile, problemele, perspectivele noii perioade literare?” de după 1989; 2) la chestiunea „«revizuirii[lor]» în tradiția lovinesciană a termenului”; 3) la „o chestiune controversată la ora actuală: relația dintre etic și estetic în conștiința literară” și, în fine, 4) la chestiunea implicării civice a scriitorului de

după 1989 (prezentată astfel: „Ideologia totalitară puna un accent propagandistic pe «misiunea» socială a scriitorului, care trebuia, mai cu voie, mai fără voie, să facă figură de «angajat». Acum, unele condeie deplâng implicarea oamenilor de literă în viața cetății. Care e atitudinea dvs. față de cele două concepții aparent opuse?”) □ În acest număr dublu, avem răspunsurile lui Gabriel Dimisianu și Cornel Regman. Cel dintâi se oprește în special asupra problemei revizuirilor: „Deci noi nu ne revizuim numai în spirit strict lovinescian, doar pentru că s-au petrecut, adică, în interval, anumite mutații de sensibilitate, de gust etc., dar și pentru că este necesar să reintroducem criteriile normalității în judecarea perioadei postbelice, ele nefuncționând în toată această perioadă. Unii se tem că va rezulta de aici o decimare a valorilor afirmate în acest răstimp, dar nu va fi așa. multe dintre aceste valori sunt preluabile, iar pentru cele care nu sunt, cernerea oricum ar fi venit. Cu toată opunerea spiritelor conservatoare sau iconolatre. (...) Degradarea morală a unui scriitor lasă urme, orice s-ar zice, asupra operei, cum s-a întâmplat, atât de vizibil, de spectacular, în cazul lui Adrian Păunescu. Poet talentat în tinerețe, în care s-au pus mari nădejdi, azi Păunescu este un versificator industriuos de lozinci, de sloganuri. Este limpede că în materie de «literatură» altceva nu mai poate da. (...) Tot ce au scris după război acei mari scriitori ai noștri care, obligați sau de bună voie, au făcut compromisuri (Sadoveanu, Călinescu, Arghezi, Camil Petrescu etc.) este inferior operei lor dinainte. Invariabil creația lor a înregistrat un declin. Nu sunt vinovați numai ei pentru acest curs, din moment ce, în condițiile știute, toată literatura, toată cultura a regresat, dar fapt este că pactizarea cu puterea comunistă, fie ea și conjuncturală, a coincis cu diminuarea valorică a creației lor. Din păcate, procesul opus nu este cu puțință: comportarea demnă, etică a unui scriitor neacceptarea compromisurilor să fi dus la sporirea valorii estetice a scrierilor sale. Suferințele omului Voiculescu și moralitatea lui neîntinată nu au conferit operei sale poetice o importanță mai mare decât o are aceea a lui Arghezi în poezia românească. (...) Revenind la ideea relației dintre etic și estetic în conștiința literară să spunem totuși că «eticizarea» creației duce la tezism, la pedagogism nefiltrat, și ea trebuie reflectată pentru a nu periclita esteticul”. Cât privește chestiunea ridicată de ultima întrebare, Dimisianu este revoltat de analogia între implicarea post-revoluționară și „angajarea” de după 1948: „Nu sunt doar aparent opuse ci cu adevărat opuse cele două atitudini: adică «angajarea» dirijată, aservită țelurilor pur propagandistice, preconizată de ideologii puterii comuniste, și militantismul civic căruia au înțeles să i se consacre după 89 mulți scriitori români din toate generațiile. A refuza azi militantismul civic cu argumentul că acesta i se impune scriitorului și în vechiul regim este curată ipocrizie. (...) Despre acest militantism este vorba azi sau de unul care incomodează puterea prin virulența lui critică? Să pui semnul egalității între cele două forme de militantism este o fățarnicie profitabilă, un alibi al acelora

care nu vor să rănească actuala putere politică nici măcar cu o floare”. □ La rândul său, Regman observă că 1989 a adus unele schimbări dacă nu în statutul, atunci în prioritățile scriitorului: „Paradoxul tranziției e că chiar scriitorii-scriitori și-au cam părăsit teritoriul specific, migrând spre alte îndeletniciri mai bine retribuite, cea de foiletonist cu ziua sau cu săptămâna la ziare și hebdomadere, sau de traducător, editor, compilator, dovedindu-se cele mai căutate”. La a treia întrebare, cea a raportului dintre etic și estetic, Regman oferă trei exemple: „De trei ori în literatura ultimilor cincizeci de ani jurnalistica de acest fel s-a hrănit din proviziile pe care i le furniza anecdotică relației dintre cosul de valori la momentul respectiv în vigoare și atitudinea mai mult publică și conjuncturală a autorilor. Prima oară în 1940, când s-a încercat impunerea unei optici agresiv naționaliste, mistic-retrograde în judecarea scriitorilor și stabilirea unei noi ierarhii valorice care înălța la rang de capodopere niște broșuri; a doua oară în plin proletcultism, când cam aceiași scriitori erau chemați la judecata dogmelor, iar neantul estetic (tot niște broșuri) era impus ca model de urmat; a treia oară în fine azi, când, pe de o parte, încercarea de a fundamenta o critică întemeiată pe criterii ferme e socotită ca un atac la însăși ființa literaturii (cazul Marin Preda, apărât dincolo de evidențe de avocații săi), iar pe de altă parte, se stăruie excesiv în scoaterea în față, în scopuri de întreținere a senzaționalului, a unor hibe, slăbiciuni de caracter și chiar acte greu de calificat altfel decât odioase la scriitori a căror operă rămâne abia de-acum înainte să fie cercetată”. La ultima întrebare, răspunsul criticului este oarecum ambiguu: „Constat însă că acești apărători ai artei, pe care o vor ferită de miasmele contingentului, nu-și prea cunosc interesul. Căci nu e mai bine pentru ei ca acești opozanți ireductibili în plan practic să fie lăsați să se epuizeze în acțiuni absorbante care să-i îndepărteze de ispita creației prea susținute ce n-ar face decât să le consolideze autoritatea?” □ Așa cum observam și în analiza numerelor anterioare, revista se remarcă și prin manuscrisele și textele cu miză biografică publicate. Astfel, reținem însemnările lui Arșavir Acterian, *Frânturi dintr-un vechi jurnal*, corespondența lui Nae Ionescu în îngrijirea lui Marin Diaconu, ca și publicarea unui text al lui Mircea Vulcănescu, *Iarăși problema democrației la noi – revizuire* (cu note de același Marin Diaconu, „Restituri”). □ Nu sunt omiși nici contemporanii: Octavian Paler este prezent cu pagini dintr-un *Jurnal grec*. □ Tot în acest număr Ioan Es. Pop își publică poemul *Casa*, iar Matei Călinescu fragmente din studiul *Relectura* (VI. *A citi ori a reciti*, 2, trad. de Lidia Vianu).

- Din nr. 3-4 ale revistei sucevene „Bucovina literară”, semnalăm serialul lui Eugen Dimitriu, *Lovineștii*, ajuns la *Horia Lovinescu, I* (partea a doua, în nr. 5-7/1995).
- La rubrica „Dosar” din nr. 3-4 ale revistei „Caiete critice”, sub titlul *Posteritatea lirică a lui Nichita Stănescu – colocviu*, sunt publicate intervențiile din cadrul unei mase rotunde organizate de GIR, la care participă

Eugen Simion, Fănuș Neagu, Dan Grigorescu, Alexandru Condeescu, Magdalena Popescu-Bedrosian, Ioan Flora și Marin Sorescu (transcriere de Ioana Drăgan). Eugen Simion deschide discuția, observând că, în plină febră a „revizuirilor”, ultimele volume ale poetului, *Epica Magna*, *Opere imperfecte*, *Noduri și semne*, au rămas aproape necomentate; criticul încearcă, totodată, și „o mică definire a poetului”: „Nichita Stănescu este un poet de la sfârșitul modernității românești și un poet din primul eșalon al postmodernității. De ce spun acest lucru? Pentru că dacă în primul Nichita Stănescu, cel din primele lui cărți, vedem cum trăiesc într-un fel sau altul modelele pe care el le-a acceptat, de la Eminescu până la Arghezi și Barbu (mai puțin Blaga, pe care în mod curios nu l-a receptat, nu avea o antenă specială pentru poezia lui Blaga), ei bine, ultimul Nichita Stănescu, acela de după *11 elegii*, a întors pe dos limbajul poeziei românești, s-a jucat cum a vrut el cu limba română. (...) Nichita Stănescu [este] un poet de la marginea modernității, cu un pas din elegiile sale într-o modernitate târzie, cu altul (cel din *Dulcele stil clasic*) într-o postmodernitate pe care de abia mult mai târziu noi, criticii, am descoperit-o”. Mai mult, ar fi vorba de „primul poet post-modern de la noi, fără ca el să fi avut conștiința postmodernității sale”. Criticul insistă asupra formulei poetice din *În dulcele stil clasic*: „Este o joacă. De ce a simțit el nevoia acestui joc? De ce a introdus unele sintagme din Bolintineanu, din Alecsandri, pe care îl iubea foarte mult de altfel, din Conachi pe care îl adora, din Ienăchiță Văcărescu pe care îl lua ca model? Unii au spus «manierism». Alții au zis «joc prelungit spre limitele absurdului». Eu prefer să-i spun o primă manifestare postmodernă în poezia românească”. ■ Nu lipsesc nici detaliile biografice: Simion evocă familia lui Nichita Stănescu, făcând în special referiri la magazinul de postavuri al tatălui poetului. Și nici unele detalii anecdotice: „Preda al cărui gust pentru poezia clasică era cunoscut, era foarte intrigat de versul «Aud nenăscuții câini cum latră nenăscuții copii». Auzi, mon cher, nenăscuții câini... O nebunie!” ■ Dan Grigorescu reia observațiile despre formula poetică a lui Nichita Stănescu, pe care o analizează și prin prisma analogiilor cu poezia americană a unor Ezra Pound sau T. S. Elliot: „Mă gândesc la o prelungire într-un chip foarte propriu al modernismului ca atare. Adică al unui modernism care ne întoarce spre orizontul Ezra Pound, T.S. Elliot, spre acea concentrare a verbului, a cuvântului într-un cristal foarte dens, (...) o geometrie de o puritate absolută, o geometrie care nu este definitivă, ci o geometrie care se remodulează după fiecare lectură a lui Nichita Stănescu”. ■ Alexandru Condeescu se referă, printre altele, la încercările de contestare a poetului în perioada postdecembristă: „El este contestat astăzi din două puncte de vedere: pe de o parte de către o generație nouă, tânără, care e firesc să se detașeze de el (...) [dar] citindu-le cărțile veți vedea că acolo Nichita este prezent în cantitate covârșitoare. Gestul de a se rupe de el este urgent, disperat, firesc, este al fiului care se rupe de tată, care-și contestă tatăl pentru că vrea să fie el însuși. Dar

influența masivă a versurilor în poezia optzecistă, câtă e... și aici are dreptate dl. Fănuș Neagu, este vorba de poezia cu talent (...) Dar acolo unde este talent apare și această prezență, și această ruptură de Nichita. Iar în poezia nouăzecistă, Nichita este foarte prezent, (...) în ironie (...) Dar pe de altă parte, există și această contestație meschină și mărunță, eu zic neesențială, în fruntea căreia se află un Grigurcu de pildă, care este absolut lipsită de argumente. Este evidentă acolo ranchiuna. Este un critic de poezie foarte bun, de ce să negăm lucrul acesta. Dar în cazul lui Nichita are un fel de idiosincrazie, este aproape o ură, care-l depășește. El este campionul acestei negații. Neimportantă, pentru că argumentele lipsesc cu desăvârșire. Este doar o umoare la Grigurcu, el însuși considerându-se un poet important și mirându-se de ce nu este perceput ca atare în timp ce Nichita Stănescu a primit atâtea, vezi Doamne, onoruri, inclusiv onoruri sociale, ceea ce este iarăși o aberație”. ■ Schimbând cumva firul discuției, Magdalena Bedrosian își reamintește ce credea Marin Preda despre curajul public: „Prin '77-'78 i se reproșa că nu a semnat nu știu ce act sau că ezită să semneze nu știu ce act de protest pe care dacă nu-l semna el nu-l semnau încă alți 50 de scriitori. Și m-am dus la el și i-am spus: «Semnați-l, domnule Preda. Poate că nu o să vi se întâmple nimic». Și Preda mi-a spus: «Doamnă, să vă între bine în cap. Eu nu sunt sfânt și nu sunt nici Tudor Vladimirescu. Eu sunt un om și sunt scriitor și fac atât cât pot să fac. Asta este»”. ■ Revenind la Nichita Stănescu, pentru Magdalena Bedrosian contestarea acestuia ar fi mai degrabă „un fenomen de sociologie culturală”; apar alte referiri la cazul Grigurcu: „Grigurcu trăiește în această obsesie a lui Nichita Stănescu din 1970. Obsesia aceasta, Nichita, este în capul lui Grigurcu de foarte multă vreme. Din păcate, ceea ce era o obsesie personală a devenit la această oră obsesie colectivă și publică cu implicații politice. Cred că foarte multă lume nu este de acord cu ea, dar în același timp foarte multă lume se teme să spună că nu este de acord, pentru că trecem prin altă formă de timiditate decât în anii trecuți”. ■ De reținut finalul intervenției Magdalenei Bedrosian, cu subtile observații despre morala și stratagemile receptării: „Se va reveni, ne vom întoarce la o formă de normal. Dar să știți că atunci se va uita că aici s-au spus vorbe bune despre Nichita Stănescu. Alții vor exploata atunci mitul Nichita Stănescu, atunci când va fi foarte rentabil să se vorbească despre Nichita Stănescu”. ■ Marin Sorescu se referă la poet ca la colegul său de canon estetic: „Am vorbit de foarte multe ori despre Nichita și despre relațiile noastre, aș spune și ca parteneri de drum, de concurs, de alergători pe pistă. A fost benefic și pentru mine și pentru alții. Una este să ai concurență de mare rasă și alta este să alergi de unul singur. A însemnat în poezia noastră o reordonare a unui haos. Este și un merit al primelor generații de după război care au creat acel haos, care au nimicit poezia printr-un bombasticism și un retorism greu de suportat. A contat și apariția lui după Labiș (...) Nichita a venit dintr-un cu totul alt unghi, a ridicat foarte sus această nouă ordine a

verbului poetic românesc, a necuvântului”. Dar nu numai atât: Nichita i-ar fi fost alături și în așa-zisul proces al „transcendentalilor”. □ Ioan Flora vorbește despre volumul alcătuit de el, cu titlul *Oase plângând*, incluzând 30 de poeme ale lui Nichita Stănescu din anii '80; poetul face și un scurt comentariu al poeziei *Oase plângând*: „un fel de metapoezie, dacă doriți, și de dialog nu numai cu *Odă în metru antic*, ci cu poezia anterioară, dialog cu modernismul. Este un fel, nu de colaj, ci de pastişă, un fel de parafrază cu acel «cal alb pe colină» în final.” □ Din acest număr, reținem și comentariile lui Eugen Simion despre corespondența lui Ion Barbu (*Puțină epistologie*) și ale lui Nicolae Bârna despre romanul *Amfitrion* al lui Nicolae Breban (*Don Brebjuan, Don Brebjote*). Așa cum arată și titlul cronicii, ultima operă brebaniană ar ilustra două teme celebre, ale lui Don Juan și Don Quijote; totodată, din punct de vedere narativ, *Amfitrion* ar fi „un *Decameron*, firește, prin structurarea compozițională, prin motivarea unor narațiuni alcătuitoare, semi-independente”, dar și o scriere polifonică, în care se amestecă „un mare roman «realist», o amplă frescă socială, a mediilor intelectuale, mai ales, din ultimii ani ai dictaturii ceaușiste”, și, nu în ultimul rând, „un roman eseistic”. □ În urma lecturii ultimului volum al lui D.R. Popescu, Valeriu Cristea consideră că **Literatura română merge înainte**: „Fără a purta mențiunea «roman», *Dumnezeu în bucătărie* (Editura Viitorul Românesc, București, 1994) poate fi considerat nu doar un roman (derepopescian, firește) ci și un roman polițist (tot derepopescian!) despre «o crimă la mare» și un (anti-) Sherlock Holmes, nu al raționamentelor infailibile, ci al subconștientului, un adept al metodei onirice în criminologie! De fapt e vorba de două crime și de două vise, ambele săvârșite în aceeași localitate (Neptun) și în același loc (un depozit de băuturi), una în urmă cu, am văzut, zece ani, cealaltă, probabil, cu un an înainte, ambele visate, în ordinea comiterii lor, de același, «hăbăucul detectiv orb», care nu ezită să povestească presupușilor făptași *ce-a visat* și să relateze *totul* la poliție, lansându-se pe deasupra și într-o anchetă pe cont propriu”. □ Călin Căliman scrie despre ecranizarea nuvelei *Salata* de Petru Dumitriu de către Lucian Pintilie (*De la „Salata” la „O vară de neuitat”, „Arte și spectacole”*).

● Nr. 3-4 al revistei „Apostrof” este dedicat generației '27. Marta Petreu publică unele „File de dicționar” despre *Mircea Vulcănescu*; Nicolae Tatu patru scrisori pe care i le-a trimis, în anii 1933-1934, Emil Cioran (*Cu Cioran – pe culmile munților*); L. M. Arcade un eseu despre *Refuzul și acceptarea istoriei la Lupasco și Cioran* (în românește de Nicolae Mocanu); iar Arșavir Acterian își amintește *Câte ceva din junețea bucureșteană a lui Eugen Ionescu* sau despre *Nobila candoare – Petru Comarnescu* (ambele intervenții). □ Ion D. Sîrbu este subiectul „Dosar”-ului îngrijit de Ion Vartic: avem evocări ale soției scriitorului, Elisabeta Pop (*O poveste cu pricomigdale și incendii...*), care încredințează spre publicare o parte din scrisorile trimise de Sîrbu în perioada anilor 1983-1984 și un fragment din romanul *Lupul și*

catedrala. □ Este publicat un interviu din presa italiană al lui Marco Cugno cu Norman Manea (*Norman Manea, răătăcitorul*, traducere de Ioana Straeter; după *La Stampa*, 5 noiembrie 1994); scriitorul oferă detalii despre biografia, genealogia și episodul deportării. □ Despre recenta trilogie a lui Nicolae Breban, *Amfitrion*, scriu Laura Pavel, *Celălalt amfitrion sau romanul „acvatic”* și Mircea Popa, *„O utopie tangibilă”*; de asemenea, Laura Pavel realizează și un interviu cu prozatorul („*Pentru mine singura putere tentantă este puterea metaforei*”). Iată de ce, în opinia aceleiași Laura Pavel, *Amfitrion* s-ar încadra în categoria neobișnuită a „romanului acvatic”: „Enorma oglindă anamorfotică, de tip manierist, captează, deci, acvatica idee speculară, sofisticată *manieră* lăuntrică, și o descrie; de-aici ia naștere romanul brebanian, pe care l-aș numi, în cazul *Amfitrionului* mai ales, roman *acvatic*, specular. Personajele, stările și infrastările lor psihologice, intelective sau afective, timpul și spațiul au deopotrivă, în *Amfitrion*, o anume, certă, transparență și fluiditate. Stilul chiar nu mai e, ca altă dată, deliberat împotmolit și greoi. Deși celebra frază-melc (descoperită o dată cu *În absența stăpânilor*) își mai menține michelangestile vârtejuri baroce, scriitura brebaniană are, de astă dată, ceva de mediu translucid, o curgere, o cristalinitate și o eleganță captivante, o amprentă stilistică de proveniență franceză parcă”. □ Revista are și o rubrică specială: „Gheorghe Grigurcu răspunde lunar la o întrebare”. În nr. 3-4, aceasta este următoarea: „Cum este receptată în țară literatura exilului, ilustrată de Monica Lovinescu și Virgil Ierunca?”. Pentru a evidenția importanța acțiunii criticilor din exil, Grigurcu se referă, indirect, la „Siberia culturală” a literelor românești: „După 1944, peste România, după cum prea bine și dureros se cunoaște, s-a prăbușit noaptea de catran a totalitarismului de tip sovietic. Din colțurile cele mai ascunse și mai mizere, au ieșit la iveală, sub protecția ei, gândacii de bucătărie. Gândacii unor texte de preamărire sclerată a tiraniei și a tiranilor vremelnici, de găunos triumfalism, de minciună și hulă împotriva celor buni, drepti, năpăstuiți. Decenii în șir, dezgustătoarele insecte s-au preumblat nestingherite prin încăperile noastre, pe mesele și în blidele noastre, pe toate lucrurile noastre fizice și sufletești. Ne-au exasperat cu proliferarea lor tâmpă, precum o îngânare în verb a monstrozității politice și sociale. Ne-au pângărit văzul și auzul, amintirea și speranța. Cineva trebuia să întreprindă o acțiune de salubritate. Întrucât, în țară, cenzura omniprezentă, chiar după pretinsa ei abolire, ne gătuia cuvântul, reducându-l adesea la o biată fărâmbă a intenției sale, misiunea le-a revenit celor ajunși în afara granițelor represiunii. În fruntea acestor intelectuali de mare luciditate și eroică statornicie s-au așezat, aidoma unor paladini, Monica Lovinescu și Virgil Ierunca”. Dar „gândacii” nu au dispărut nici după 1990, când, antropomorfizați, pot formula unele opinii critice despre acțiunile celor doi reprezentanți ai exilului: „Alte serii de repulsivi gândaci au pornit într-un atac furibund împotriva atitudinii lor oneste, vital îndrumătoare. (...) Astfel se pretinde că cei doi exegeți

«politizează excesiv», că «falsifică literatura prin politic». Ar fi cutezat *înainte* valeții frânți în plecăciuni ai cabinetelor 1 și 2 să afirme așa ceva? Democrația actuală priește gândacilor de bucătărie. (...) Și merg încă mai departe. Pretind că exegeții cu o atitudine antitotalitară, ce presupune, evident, disocieri și judecăți negative, ar urma nu altceva decât schema demolatoare comunistă. Că ar fi, ei, «staliști»! Virgil Ierunca un fel de Leonte Răutu, Monica Lovinescu un fel de Ana Pauker! (...) Proletcultismul izbucnește astfel în propria sa imagine vomitată, ca o consecință a unei mistificări suprasaturate". □ V. Fanache comentează „*Cartea lui Matei*” (*Catindatul*) („Caragiale, «alesul nostru»”).

● Monica Spiridon analizează, în nr. 3-4 al revistei „Ramuri”, volumul de convorbiri Matei Călinescu-Ion Vianu, *Amintiri în dialog (În căutarea timpului pierdut*, „Disociații”), în care vede „o formă de împotrivire în fața *Ireversibilului*”, dar și „o regăsire a timpului pierdut, în sens proustian”, atât prin tehnica psihanalistului (Ion Vianu), „care recurge la tehnica anamnezei în scopuri diagnostice”, dar și prin „perspectiva narativ-auctorială” a criticului (Matei Călinescu), în care „regăsim ceva din iterația sacramentală și acronă, condensată de faimosul incipit proustian: *Ani de-a rândul, m-am culcat devreme*”. □ Într-un articol intitulat *Orgolii. Confesiunea și spiritul critic*, Radu G. Țeposu comentează volumele lui D. Țepeneag și Nicolae Breban, *Reîntoarcerea fiului la sânul mamei răătăcite*, respectiv *Confesiuni violente*. Principala asemănare dintre cei doi ar fi aceea că ambii au exersat „vanitățile disidenței”: unul fiind „un protocronist al revoltei, burzuluindu-se mai întâi în țară”, pe când celălalt „și-a construit în mod deliberat disidența, după ce devenise directorul revistei «România literară» și obținuse înalte onoruri politice”. În rest, multe diferențe: „Sarcasmului delicat din *Reîntoarcerea fiului*, strecurat homeopatic, cu pipeta, i se opune patetismul convulsiv din *Confesiuni*. (...) Pe de o parte, scriitorul obsedat doar de opera sa, indolent față de ipocriziile și pragmatismul vieții de fiecare zi, în cazul lui Breban; pe de alta, scriitorul lucid, atent la mecanismele politice și sociale, incapabil de utopii gratuite, intolerant cu prostia, în cazul lui Țepeneag. Ambele cărți dezvăluie, în autorii lor, personalități incomode, cu explozii de orgoliu și încăpățănare, cu țâșniri de ironie și sarcasm, două firi răzvrătite și intransigente”. □ Semnalăm și articolul de istorie literară (și redacțională) al lui Constantin Deca, *Redacția între 1905 și 1947* (continuarea: în nr. 7-8). □ Tot din categoria de istorie literară, într-un grupaj intitulat „Repere – Gib I. Mihăescu”, avem intervențiile lui Ion M. Negreanu, *Lumini și umbre din viața lui Gib. I. Mihăescu*; Valentin Dinculescu, *În lumea lui Dionysos* (o analiză a simbolisticii bachice a prozei acestui autor); Mircea Oprea Sîrbu, *Cum am cunoscut modelul eroului principal din „Rusoaica”* (răspunsul: într-un lagăr rusesc). □ Semnalăm și eseul lui Ioan Lascu, *Lucian Blaga – Ion D. Sîrbu: magistru și discipol*. □ Adrian Marino este prezent și în paginile acestui

nr., cu o parte din capitolul despre **Literatura profană**, din vol. IV al *Biografiei ideii de literatură*, în curs de apariție.

● O parte a nr. 9-12, „Jurnalul literar”, este dedicată lui Panait Istrati. Elvira Sorohan lansează o pledoarie, **Să vorbim totuși despre Panait Istrati**, evocând o serie de evenimente biografice și comentând unele scrieri ale acestui caz interesant al literaturii româno-franceze. Sub titlul **Confesiunile unui „om cu păcat”**, sunt reproduse fragmente din unele articole publicate în *Cruciada românismului*; este publicată (cu titlul **Între obrazul democrației franceze și barba lui Castro** și cu o prezentare de E.[lvira] S.[orohan]) și o scrisoare trimisă lui Francis Jourdain, vicepreședinte al Asociației Amicilor URSS din Franța. □ Mircea Handoca salută apariția volumului **Publicistica lui Sebastian** (e vorba de primul volum din *Opere*, cuprinzând publicistica dintre 1926-1928, apărut la Minerva și îngrijit de Cornelia Ștefănescu), iar Geo Șerban primele două volume de corespondență ale lui Tudor Vianu (**Tudor Vianu la maturitate**). □ La rubrica „Dialoguri esențiale”, Ileana Corbea vorbește **Cu Octavian Paler despre „paradisul și infernul solitarului perfect”**: evocări biografice, referiri la ultima carte publicată (e vorba de *Rugați-vă să nu vă crească aripi*), bine-cunoscutele autocaracterizări drept „retrograd” etc. □ Gheorghe Grigurcu își completează „Insectar”-ul său cu un alt text virulent polemic, **Evoluții**; avem schițate o serie de portrete din perioada postdecembristă. Astfel, „Evoluții” s-ar constata în cazul lui Virgil Tănase, Mihai Botez, Andrei Pleșu și, desigur, Mircea Iorgulescu. Lui Virgil Tănase i se reproșează funcția deținută după 1990: „Un erou al metamorfozei: Virgil Tănase. După ce, la un moment dat, a izbutit a stârni înțelegere și compasiune, ca un hăituit al dictaturii ceaușiste, acum își dă ifose de moralizator al diaporei, ca și al opoziției pseudodemocratice din țară. Fostul protestatar (...) a devenit un slujbaș al Centrului cultural românesc de la Paris, rău famat (atât Centrul cât și reprezentantul său)”. La fel și lui Mihai Botez: „Un alt personaj anamorfotic: Mihai Botez. Disident de marcă odinioară, tehnocrat lucid, cu o aureolă de curaj, iată-l ambasador *en titre* al puterii cotroceniste la Washington”. Andrei Pleșu ar suferi de o „ambiguitate” a poziției și ar fi, în opinia criticului, o variantă contemporană de „Mitică”: „Ambiguitatea să fie vesta sa anti-glonț? Un iraționalism bonom și asiduu, un scepticism mustind de bucurie îl orientează într-un spațiu care nu e altul decât al bodegii caragialești, renovate în maniera și cu mijloacele materiale consistente ale economiei de piață, transformată într-o elegantă sală de jocuri academice. În locul dezacordului ferm articulat în raport cu anomaliiile, care, slavă Domnului, abundă, a privirii clare și, deci, încărcate de riscuri a fostului disident, ne întâmpină abilitatea defetistă, versatilitatea nostimă, oportunismul rubicond al unui Mitică filtrat până la a cincea esență. Un Mitică scriitor de-a binelea și gânditor de-a binelea”. ■ Cel mai mare spațiu îi este acordat lui Mircea Iorgulescu, personaj cu care Grigurcu a deschis încă de anul trecut (1994) o

polemică. Lui Iorgulescu i se reproșează, și de astă dată, următoarele: „Și aci ca și în alte locuri, tentativa de-a «concilia» binele și răul, socotite ca părți moralmente egale la masa tratativelor, nu constituie decât o favoare făcută răului. (...) Are d-sa cunoștință – spre a ne limita la domeniul culturii, unul singur dintre numeroasele ce ar putea fi aci invocate – de persoane precum Adrian Păunescu, Mihai Ungheanu, Nicolae Dan Fruntelată, Mircea Micu, Ion Văduva Poenaru, Ladislau Hegedüs, Andi Andrieș etc.? Știe cumva ce trecut au și ce funcții ocupă în prezent? Bănuim că e la curent cu atari ipochimeni, de vreme ce exprimă opinii care, cu tot aerul lor stupefiant, de jocuri ale gratuității, consună cu vederile lor. A contesta răul nu înseamnă oare a-i întinde o mână de ajutor? (...) Crede d-sa că a nu mai domicilia în țară înseamnă a te transforma automat într-un struț, gata a-și ascunde capul în călduțele nisipuri internaționale? Singura noastră consolare este că dl. Mircea Iorgulescu nici n-a încercat a răspunde la majoritatea obiecțiilor ce i le-am adus în «România literară» și «Vatra»”. □ Din acest nr. 9-12, semnalăm și studiul lui Mircea A. Diaconu, *Biografia mișcării „Iconar”* (continuare în nr. 13-16, aprilie-mai; nr. 17-20, iunie; nr. 21-24, iulie).

APRILIE

1 aprilie

● În editorialul său din nr. 12 al „României literare”, Nicolae Manolescu revine pentru a descifra *Dedesubturile cazului Patapievici*; odată trecută sumar în revistă reflectarea în presă a evenimentelor, criticul constată că rămân „destule necunoscute”: „N-au fost confirmate nici numele, nici apartenența căpitanului Soare la SPP, singura instituție, dintre cele vizate, care n-a dat un răspuns convingător până când scriu acest articol. Nu cunosc încă punctul de vedere al SPP la audierea în comisia senatorială. Nu se știe cine și în ce scop a lansat teza că Soare este Streche. Nu este evident nici dacă dl. Patapievici a fost, în toată istoria aceasta neplăcută, un obiect real de interes pentru un serviciu secret, ori doar un pretext de răfuială între SPP și MI, deși nu este exclusă posibilitatea de a fi și una și alta”. □ Din viitoarea sa *Istorie literară*, Alex. Ștefănescu publică studiul *Emil Botta* („La o nouă lectură”); avem, desigur, și o radiografie a operei acestuia: „*Vineri* și *Un dor fără sațiu* reprezintă opera unui poet obosit. Principala caracteristică a volumelor care l-au făcut pe Emil Botta celebru – *Întunecatul april*, 1937 și *Pe-o gură de rai*, 1943 – este *exuberanța*. Poetul vorbește foarte mult despre moarte, însă toată această retorică funebă are un avânt care transformă până la urmă moartea într-un cuvânt ca oricare altul sau chiar într-o interjecție a bucuriei de a trăi. Înțelegem repede că personajul liric rățăcește singur prin pădurile întunecoase mai mult în căutare de senzații tari decât pentru că starea sa sufletească ar fi compatibilă cu un decor funerar”.

2 aprilie

● În cadrul rubricii sale, „Interim” se întreabă, în nr. 262 al „Adevărului literar și artistic”, dacă nu cumva asistă la *O Nouă prigoană?*, orchestrată de Ministerul Culturii, care „și-a anunțat intenția de a «rentabiliza» forțat unele din publicațiile pe care aparent le păstorește”. „Din surse pe care nu le divulgăm acum”, s-ar părea că una dintre revistele vizate, „Paradigma”, ar fi „acuzată” că n-are program politic (!) și că ar fi «prea culturală»; în fapt, în opinia comentatorului, ar fi vorba doar de „incurabilele idiosincrazii”. Sunt expuse și consecințele unor asemenea măsuri: „Putem presupune, în urma tuturor «represaliilor» pe care Ministerul Culturii le-a aplicat culturii contemporane, că acest asalt în forță va continua până când autorii lui vor fi opriți de cineva mai responsabil decât ei. Până atunci, «campaniile» lui Mihai Ungheanu instaurează «noua ordine» în cultură dărâmând cu spor ceea ce alții au edificat cu prețul unor mari eforturi și cu benefice urmări pentru continuitatea spiritualității românești. După punerea pe butuci a monumentelor istorice, e rândul revistelor – în felul lor și ele «monumente» – să suporte represalii și privațiuni pentru necunoscute cauze”. ■ În aceeași rubrică „Revista revistelor culturale”, „Interim” se referă și la nr. din 1994 al revistei „Manuscriptum”, unde a fost publicat un dosar de inedite Camil Petrescu, incluzând și un proiect de roman al scriitorului, *Atomul*: „Ceea ce se vede aici, în «șantier» mai bine decât în romanele «încheiate» constă în dorința autorului de a «depăși» literatura în căutarea omului esențial și «autentic», dezbrăcat de convenții. Literatura, credea prozatorul... literaturizează, de aceea preconiza chiar o îndepărtare sau rupere de roman (...) Este interesant de notat însă că «șantierul» *Atomului* prefigurează prin proporții, anvergură și metodă viziunea monumentală a ultimului roman, *Un om între oameni*, ceea ce constituie cel puțin un solid argument contra celor ce susțin că *Un om între oameni* ar fi un «tribut» plătit de Camil Petrescu noului regim instaurat în România după 1944. Obsesia *monumentalității* era însă, cum se vede și din vastul proiect al *Atomului*, mult mai veche și ea nu se născuse sub incidența noii conjuncturi politice a țării”. □ În acest nr. 262 din „Adevărul literar și artistic”, într-o rubrică intitulată „La centenar”, citim *Două perspective asupra lui Ion Barbu*: una, a lui Laurențiu Ulici, „Din poezia lui Ion Barbu, cel mai mult îmi place proza”, o alta a lui Romulus Vulpescu, „Ținea curs cu un singur student...”. Ulici discută receptarea poetului în rândul generațiilor '60, '70 și '80. Considerațiile despre ecourile poeziei barbiene în rândurile șaizeciștilor sunt discutabile: „Ea avea nevoie de un soi de avânt pe care nu-l putea găsi nicicum în textele lui Ion Barbu, care sunt reci. Avea nevoie de o temperatură înaltă, iar textele lui I.B. sunt în aparență aproape de zero absolut. (...) Nu putea să facă priză la niște poeți extrem de volatili o poezie atât de rece. Îl iubeau, îl respectau pe Barbu, dar nu-l imitau, nu încercau să-i preia, să zicem, poetica (...)”. De abia o dată cu generația 70, „Barbu a început să fie recuperat, pentru că manierismul avea puncte de contact mai numeroase cu poetica lui”; în plus,

el „a fost «concurat» în atracția față de I.B. de criticii aceleiași promoții, care au luat-o înaintea poezilor și i-au obligat într-un fel să renunțe”. Cât despre optzeciști, aceștia i l-ar fi preferat pe Bacovia: „A fost recuperat din plin Bacovia, dar nu cel din manualele școlare, din *Plumb*, ci Bacovia «ultimul», neglijat de critica mare, Bacovia din *Stanțe burgheze*, *Scântei galbene*, care recuperase prozaicul cotidianului în acele volume. Optzeciștii, și ei înclinați spre o recuperare a cotidianului – pe filieră anglo-americană, e adevărat –, au găsit în Bacovia un sprijin extraordinar, un model de care să se agațe”. □ Din acest nr. 262 al revistei reținem și articolul lui Cornel Ungureanu, *Nae Ionescu ca antimodel*; se trece în revistă biografia personajului și ecourile pe care le-a trezit în epocă și în posteritate. Atenție se acordă relației dintre Mircea Eliade și mentorul criterioniștilor: „Numai cine a străbătut toată publicistica lui Eliade, cu toate meandrele-i confesive, poate înțelege ce înseamnă sintagma: *moartea lui mă eliberase*. Devotat până la anularea propriei identități, Eliade va fi simțit ca străină firii sale implicarea politică a Profesorului. (...) El putea fi grefierul marelui profesor, cronicarul faptelor sale de glorie, dar el trebuia să-și scrie și cărțile sale! Avea biografia sa pe care trebuia să așeze în romane. El scrie conform programului schițat de Nae și cărțile sale de tinerețe înfărptuiesc, dacă putem spune așa, proiectul năist. Sunt cărți ale unui *antimodel*. Sunt cărți guvernate de un antimodel. (...) *Isabel și apelele diavolului*, *Întoarcere în Rai*, *Huliganii* sunt cărțile în care el încerca să fie cronicarul epocii sale. Să scrie despre antimodelele unui timp al urgențelor”. □ Ca răspuns la editorialul lui N. Manolescu, *S.P.P. nu există*, Cristian Tudor Popescu are o intervenție intitulată *Dacă adevăr nu e, nimic nu e*; v. *supra*, „România literară”, 15-21 martie, unde am prezentat polemica.

5 aprilie

● Din nr. 13 al „Luceafărului” reținem cronică de Geo Șerban, *Douăzeci de ani de coșmaruri și o noapte a speranțelor năruite* despre scrierea Florenței Albu, *Zidul martor. Pagini de jurnal 1970-1990*; în opinia superlativă a comentatorului, aceasta „se așează în raftul bibliotecii foarte aproape de *Jurnalul fericirii*”. □ Leo Butnaru e prezent cu o serie de poeme (*Și poate că..., În așteptarea lui Homer, Pe lângă streang steag și inger, Vocativ, Proiectați față-n față, Schola Cinycus, Zeul căpos, Dincolo*), iar Cornel Ungureanu cu un studiu intitulat *Panaît Istrati, de la Utopie la Contrautopie*. □ Romanul lui Caius Dobrescu, *Balamuc sau Pionierii spațiului* (Nemira, 1994), comentat, printre alte scrieri, de Dan-Silviu Boerescu (*Resursele prozei. Cetățeni deprimați și rurali viguroși*) este considerat „un spectaculos avort postmodern rezultat de pe urma unei deloc întâmplătoare relații extraconjugale a vieții cu literatura”; pe de altă parte, „prezența pasajelor SF nu este însă reclamată de niciun alt element compozițional (ele sunt juxtapuse pur aleatoriu, iar un eventual paralelism al planurilor referențiale este mai mult decât forțat)”.

● În nr. 14 al revistei „22” (5-11 aprilie), comunicatul de presă al SPP în cazul Patapievici este publicat în transcrierea Oanei Armeanu (**SPP: „cazul Patapievici nu există”**): „«Cazul Patapievici e o chestiune provocată», a spus Dumitru Iliescu [șeful SPP, n.n.], «el a fost inventat cu un anumit scop, dar nu știu care e acest scop». Șeful SPP a insistat asupra faptului că niciun ofițer SPP nu s-a ocupat de H.-R. Patapievici, nici căpitanul Streche nu e angajat al SPP, iar BIP (Biroul de Informații Politice) nu există. (...) atribuțiile SPP ar fi asigurarea protecției înalților demnitari români și a celor străini în perioada în care se află în România, precum și a sediilor unde aceștia își desfășoară activitatea, și nu realizarea de investigații și culegerea de informații”. (v. și *supra*, „22”, 1-7 martie).

6 aprilie

● **PUNR prevestește o remaniere guvernamentală. Teodor Ardelean contra Marin Sorescu** („Politic”), scrie Lia Bejan în nr. 1553 din „Adevărul”. PUNR „dă ca sigur[ă] înlocuirea lui Marin Sorescu cu Teodor Ardelean”, deși protocolul PDSR-PUNR prevedea pentru PUNR alte 4 ministere; iată motivele: „Marin Sorescu a devenit indezirabil la un an și jumătate de la investire pentru faptul că vicepreședintele PUNR a descoperit că domnul Sorescu este poet și, în consecință, «nu este nicio afacere să ai un astfel de ministru; noi avem nevoie de un manager, nu de un poet»”.

● Sub titlul **Istorie trăită**, Titus Popovici oferă spre publicare, în nr. 14 din „Tribuna”, fragmente din volumul său de memorialistică *Disciplina dezordinii*.

● În revista „Totuși iubirea” sunt semnalate și unele popasuri al cenaclului cu același nume. Astfel, în nr. 238, Andrei A. Păunescu publică un reportaj despre **Cenaclul „Totuși iubirea” la Iernut, Reghin și Târgu-Mureș**.

7 aprilie

● „Inflația de «eroi» făcuți, și nu născuți, consecință oricărei revoluții (să ne amintim și ceea ce s-a petrecut după ieșirea comuniștilor din ilegalitate: «puțini am fost, mulți am rămas») așterne o temporară perdea de întuneric peste amintirea «oamenilor care au fost» cu adevărat băntuiți de atât de rarul patriotism dezinteresat”, notează C. Stănescu în nr. 1534 din „Adevărul” (**„Oameni care au fost”, „De pe o zi pe alta”**). Un erou „născut” ar fi criticul Pompiliu Marcea: „E destul să amintim de Eminescu, al cărui volum IX din *Opere* era propus, în 1981, «retragerii» din circulație, sau pe Marin Preda, cu *Delirul*; în ambele «cazuri», profesorul Marcea n-a ezitat să-și facă publică opinia, împotrivindu-se, aproape de unul singur, valului de denigratori ai culturii române”. În această perioadă, în județul Gorj, se sărbătoresc „Zilele Pompiliu Marcea”, prilej cu care s-a inaugurat și „Fundatia Pompiliu Marcea”.

● Radu Cosașu a fost și rămâne un admirator al lui Petru Dumitriu. În articolul său **Din legendele scriitorului român** („Dilema”, nr. 117, „Din vieța unui

extremist de centru”) avem un savoros și nuanțat portret al acestui scriitor controversat. Dumitriu ar fi fost un „bărbat falnic, cinic, puternic, capabil să poarte povara unei drame prin care n-au trecut prea mulți scriitori români din această jumătate de veac” și, totodată, un ghem de contraste: „Atâtea păcate la o asemenea forță literară, atâtea dorință (până la poftă!) de a crea, de a trișa, de a se căi și de a se mântui, atâtea refuz – nu neîndreptățit – de a-l ierta, din partea celorlalți păcătoși obsedați de intransigență, nu se întâlnesc la fiecare pas în această lume românească a scriitorilor, unde (Breban are dreptate!) mâna, chiar a Celui de Sus, tremură când e să fixeze caractere”. □ Într-un interviu acordat lui A.L.Ș. (Alex Leo Șerban) despre raportarea sa la lumea informatizată („*Calculatorul modifică lumea*”), Horia Roman Patapievici discută și despre transformarea persoanei sale în „caz”. După o reacție inițială „de stupeoare și, concomitent, de teamă”, situația i se pare și lui însuși „de ajuns de neclar[ă]”: „oscilez între interpretarea să-i zicem «democratică», în care toți care avem o voce cât de cât publică suntem urmăriți, fișați și ni se construiesc cazuri penale, și interpretarea mai sofisticată – sugerată de revista «Academia Cațavencu» și, în ultimul editorial al «României literare», de dl. Nicolae Manolescu – potrivit căreia atingerea cu numele meu este întâmplătoare și reflectă niște raporturi de forță, de demascare internă și de concurență între multiplele servicii secrete care au apărut...”. Eseistul ne comunică și opiniile pe care le-a avut gazda sa din Germania (unde se afla când s-au petrecut lucrurile); aceasta ar fi avut „două referențiale”: „prima a fost cazul nazist, cu cei doi frați care au încercat să i se opună lui Hitler și au fost executați – comentariul ei fiind: «Vai, nu trebuie făcut asta, viața individuală e mai presus de orice!» – așadar, un limbaj defetist; a doua a fost următoarea: «Știți, aici la Goethe Institut l-am avut pe fiul președintelui din Burundi: acolo situația era tot atât de complicată ca și cea din țara dvs!»». Referențialul erau două surse anormale, ca să spun așa: una era anormalitatea nazistă, pe care ei o trăiseră și pe care o judecau în continuare cu o anumită lașitate implicită care le-a făcut totalitarilor puterea – cum le-o face astăzi la noi; al doilea referențial anormal a fost punerea României, într-un mod foarte firesc, într-o zonă care este extra-europeană...” □ Mircea Iorgulescu scrie despre *Singurătatea lui Paul Goma* (în chestiunea „Scrisorii” prin care acesta își exprima intenția de a candida la alegerile prezidențiale); v. *supra*, „22”, nr. 12, 22-29 martie, unde am prezentat textul lui Paul Goma și reacțiile suscitade de acesta. □ În acest nr. este publicată și partea a doua a cronicii lui George Pruteanu despre volumul lui Z. Ornea, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească (Celălalt diavol, celălalt pact, „Cronica literară de tranziție”)*; pentru comentariu v. mai sus, „Dilema”, 31 martie-6 aprilie.

● Eugen Simion îl evocă pe *Tiberiu Utan* („Cronica literară”) și rolul acestuia în susținerea generației șaizeciste în nr. 14 din „Literatorul”: „Când spun aceasta, mă gândesc la Valeriu Cristea, Nichita Stănescu, Lucian Raicu, G.

Dimisianu, Matei Călinescu, Marcel Mihalaș, Cezar Baltag și la mulți alți scriitori tineri care lucrau, pe la mijlocul anilor 60, în redacția «Gazetei literare». Tiberiu Utan era redactor-șef și, în dezghețul politic de atunci, a publicat pe tinerii poeți și ne-a dat nouă, tinerilor critici, mână liberă să scriem despre ei și despre clasicii modernității românești, până atunci refuzați. Nu știu dacă toți cei citați mai sus își amintesc de acest fapt și dacă, în circumstanțele de acum, mai vor să recunoască rolul pozitiv avut de Tiberiu Utan în deschiderea spiritului de atunci. (...) A *mizat* pe noi și, evident, a mizat pe valorile pe care noi voiam să le impunem. Îi sunt recunoscător și mă gândesc, acum, cu simpatie la el și cu nostalgie (chiar așa: cu nostalgie!) la ambiția noastră de a schimba ceva esențial în înghețata, politizata noastră literatură. (...) Glorie, evident, efemeră. Grupul s-a risipit după oarecare vreme, cel dintâi sacrificat fiind, se înțelege, Tiberiu Utan. *Forurile*, nemulțumite de redactorul șef, au scos din sertar demisia pe care poetul, într-un moment de iritare și deznădejde, o înaintase...” ■ Nuanțele din textul lui Simion pot fi socotite indirect polemice față de tendința epocii de a arunca, nediferențiat, oprobriul asupra unor personalități sau destine complicate, nescutite de plata unor tributuri ideologice. □ Din acest nr. 14 al „Literaturii”, reținem și articolul lui Lucian Chișu, *Îngerul n-a strigat*, prilejuit de reapariția la editura „Gramar” a romanului lui Fănuș Neagu (prefață și curriculum vitae de Aureliu Goci, Gramar, 1994): „Apărută în 1968, cartea stârnește, cu prilejul fiecărei noi apariții, regretul că interesul străinilor față de literatura română e încă legat de senzaționalul știrii din 2 ianuarie 1921, de la Nisa, când un supus român, printr-o tentativă de sinucidere, dădea voie unui scriitor francez și apoi european să se nască. Regretul acesta sporește și prin faptul că Fănuș Neagu scria în 1968 exact pe gustul marilor elitiști literari din lume și mai ales al acelor din capitala premiului Nobel”.

9 aprilie

● În nr. 263 al „Adevărului literar și artistic” se oferă alte fragmente din dosarele Securității (*Cartea neagră a Securității. Teroarea noastră cea de toate zilele*), însoțite de o notiță de prezentare a lui Cristian Tudor Popescu. Printre alte documente, sunt reproduse și denunțurile lui Ion Vineanu, din aprilie 1960, la adresa lui Petru Dumitriu (după fuga acestuia din țară), care se vor regăsi în articolele publicate de poet în revista de propagandă „Glasul Patriei”, din 1960. □ În cadrul rubricii sale „Revista revistelor culturale”, „Interim” socotește tendențioasă interpretarea pe care Laurențiu Ulici o dă unui celebru vers eminescian (v. *supra*, „Luceafărul”, 29 martie).

10 aprilie

● Tania Radu analizează, în nr. 13 și 14 (17 aprilie) din „LA&I” volumul de convorbiri al lui Nicolae Breban cu Constantin Iftime, *Confesiuni violente*. Ar

fi vorba, întâi de toate, de un „autoportret fără oglindă” (acesta este și titlul cronicii în două părți), relevând „o personalitate mistificată de propria-natură dublă”. Tania Radu comentează modalitatea în care se raportează autorul la cheștiunea disidenței scriitoricești și a „colaboraționismului”: „După părerea sa, disidența scriitorilor «este o legendă făcută de noi înșine ca să salvăm trecutul nostru cel puțin evaziv și pasiv, să ne salvăm propria pasivitate». Ana Blandiana a avut rubrici fixe în principalele reviste literare, în timp ce se spunea că face disidență. Mircea Dinescu nu a fost suficient de curajos, întrucât scrisoarea sa era adresată doar lui D.R. Popescu și nu conducerii superioare de partid, în timp ce el, Nicolae Breban, ar fi avut curajul să atace deschis pe Ceaușescu și regimul lui. Gesturile de rezistență la dictatură sunt în general minimalizate în *Confesiuni violente. Cel mai iubit dintre pământeni* de Marin Preda, în care mulți au văzut un atac destul de fățiș la adresa regimului comunist, lui Breban îi apare ca o carte ținând din unghiul mort, adică în direcția dictaturii staliniste și nu înspre Ceușescu și ceea ce trăiam cu toții atunci. În strânsă conexiune, tema colaboraționismului scriitorilor este necruțătoare inclusiv cu figuri importante ale breslei. (...) e amintit nu numai cazul unor Dan Deșliu sau Nina Cassian (...) ci și Ivasiuc și Nichita Stănescu. Libera gândire a celui dintâi fusese anihilată odată cu anii de pușcărie, din care Ivasiuc se întorsese cu o frică irepresibilă în fața oricărei tentative de presiune, în timp ce la Nichita totul a fost făcut speculând firea sa teribil de influențabilă”. □ Concluzia ar fi că „singurul disident autentic din literatura română a fost... Nicolae Breban”: „El este cel care, în 1965, l-a atacat pentru prima oară pe Eugen Barbu, intuind rolul nefast pe care acesta urma să-l joace peste ani. Tot el este cel care, în 1972, își dădea demisia de la «România literară», cu obiecții care vizau politica culturală a partidului și care au atras apoi excluderea sa din Comitetul Central. Breban nu uită să spună că între 1972 și 1976 nu a fost lăsat să plece din țară, dar nu vorbește nimic despre statutul său de după. În orice caz, nu oferă o explicație definitivă a felului în care a fost tratat de regimul de la București, care n-a interzis comentarea lui în presă (chiar dacă era vorba în general despre atacuri) și care i-a permis să vină și să plece, ca purtător a două pașapoarte, românesc și german. Evident, Constantin Iftime rămâne tăcut în asemenea contexte, uitând să întrebe...”.

11 aprilie

● Pornind de la observarea vieții politice, Octavian Paler schițează, în nr. 1533 al „României libere”, o *Introducere la un studiu despre lichele*: „Licheaua aflată la putere, fie că stă în salon, fie că activează la bucătărie, asigură, cumva, continuitatea cu vechea solidaritate a lichelelor. Ea lingusește, sau justifică, tot ce se găsește în tabăra ei și mârâie, latră, contra celor din afara Puterii. Pentru ea, nu există nici adevăr, nici bun simț. Iliescu are totdeauna

dreptate, indiferent ce face și ce spune, cu excepția cazurilor în care se atinge de borcanul cu miere. (...) Licheaua «patriotică» trebuie să dea impresia că nu poate închide ochii din cauza agenturilor străine. Ea e antioccidentală, la tribună, și prooccidentală când trebuie să-și aleagă limuzina cu care circulă. Singura ei obligație e să zică, din două în două fraze, «țara». Licheaua nimerită sau trimisă în Opoziție e, bineînțeles, teoretic, contra Puterii, dar are ce are mai ales cu partenerii din Opoziție. Adevăratul război, această lichea îl duce cu prietenii, nu cu adversarii. În fine, licheaua care face trafic între tabere adușmeacă mereu aerul, în căutarea celui mai avantajos stăpân”. □ Mihai Ursachi comentează **Programul electoral al domnului Paul Goma**; pentru întreaga chestiune, v. *supra*, „22”, nr. 12, 22-29 martie, unde prozatorul și-a publicat „programul” electoral.

• În nr. 13 al „României literare”, Mircea Mihăieș descifrează subteranele „cazului” Patapievici, în care vede o intervenție a fostei Securități (**Soare**, **bodyguardul lui Patapievici**, „Contrafort”): „Metoda preferată a Securității a fost (și iată, a rămas) echivalentul plasticeii expresii folclorice «Bate șaua ca să priceapă iapa». Neglijența care sare în ochi, lipsa profesionalismului, stângăcia evidentă a ofițerului încă invizibil nu trebuie să inducă în eroare. Dimpotrivă, ele sunt semne clare că era imperios necesar să se creeze un caz Patapievici. Destul de tânăr pentru a deveni un model pentru noile generații, punerea lui sub supraveghere trebuia să-i înfricoșeze pe cei tentați să-i urmeze pilda. Dacă investigațiile misteriosului Soare n-ar fi avut ceva din tactica pisicii cu clopoței, probabil că impactul public ar fi lipsit cu desăvârșire. (...) El e un mesaj-amenințare trimis pe adresa celor care nu s-au lămurit că în România lui Ion Iliescu nu trebuie să se audă decât un glas – corul îngerilor care-l proslăvesc pe binefăcătorul de la Cotroceni”. ■ Pornind de la acest caz, Mihăieș propune și o radiografie a specificului național: „Concluzia logică e că opinia publică românească nu merită să fie apărată de oameni ca Horia Patapievici sau cei care au sărit în ajutorul acestuia. E poate o deducție cinică, însă croiala mentală a românului nu îndreptățește alte variante. Un popor în care zece la sută din electorat votează pentru un descreeierat de teapa lui Funar și încă zece la sută pentru coprofagii Vadim și Păunescu e un popor cu mari probleme morale. E un popor care ar trebui lăsat, cu orice consecințe, pe mâna artiștilor batjocurii, a celor care-l duc de răpă în timp ce-i șoptește (*sic!*) în urechi deocheate vorbe de amor”. □ Într-un articol intitulat, **Pe ici, pe colo, prin părțile esențiale** („Actualitatea”), Alex. Ștefănescu se pronunță în chestiunea revizuirilor literare, mărginindu-se deocamdată la contestarea poziției celor doi critici de la „Literatorul”, Eugen Simion și Valeriu Cristea: „Mai există însă o categorie de ideologi literari refractari la ideea de revizuire a valorilor și anume unii critici prestigioși, respectați cândva pentru competența lor profesională, dar aflați în prezent – cu falsă candoare, cu un sentiment al vinovăției pe care și-l ascund prost printr-o atitudine agresivă – în

slujba regimului Ion Iliescu. Reprezentanți pentru această categorie sunt Valeriu Cristea și, mai ales, Eugen Simion, care a și declarat, de altfel, în repetate rânduri că nu agreează deloc intenția unora de a reevalua literatura română din ultimele decenii. În cazul său, atitudinea conservatoare se datorează și unei vanități de autor. Eugen Simion a publicat în timpul lui Ceaușescu mai multe volume masive de comentarii critice asupra literaturii contemporane și – după cum singur a mărturisit – nu se poate împăca deloc cu gândul că opera sa de-o viață s-ar fi perimat. Drept urmare, el a condamnat de multe ori, în presă, orice dorință de schimbare, invocând cu ipocrizie rezistența în timp a valorilor, necesitatea de a avea un sentiment al continuității ș.a.m.d.”

■ Răzvan Voncu îi dă replica lui Alex. Ștefănescu în nr. 16 al „Literaturii” (21-28 aprilie, „Atitudini”): *Nerușinarea ca premiu de consolare*. Avem un portret al criticului de la „România literară” (din care nu lipsesc accentele pamfletare), iar observațiile sale sunt demontate punct cu punct: „Nu numai că acum face pe marele model moral (când secția de periodice a Bibliotecii Academiei geme de urmele fetide ale trecerii sale prin publicistica anterevoluționară), dar, de la înălțimea celor cinci cărțile scrise până acum, dă lecții de critică unor profesioniști care au deja la activ cam un raft de bibliotecă. (...) Spune, deci, în recentul său atac din «România literară» (fad și sărac în idei ca un articol de gazetă de perete) că există sau a existat o luptă între partizanii revizuirii literaturii române și adversarii acestei revizui. Mai întâi că se poate revizui *canonul* (...), nu literatura, iar acțiunea acestei revizui este fatalmente limitată de un factor pe care noii demolatori îl ignoră sistematic: publicul. Inclusiv publicul specializat, care are toată libertatea de a fi sau nu de acord cu instituțiile cu funcție de canonizare. În al doilea rând, numai un diletant mai crede că revizuirea poate constitui subiectul unei dispute, întrucât ea este chiar regula jocului critic. Susținând că Valeriu Cristea sau Eugen Simion s-au opus revizuirilor, Alex. Ștefănescu minte cu nerușinare (specifică). Opoziția celor doi critici a vizat doar *modalitatea* neo-stalinistă în care unii au înțeles să procedeze la această revizuire. O altă mostră de «profesionalism» este și afirmația că respectivii oponenți ai revizuirilor au adoptat această poziție din teama de a nu-și vedea perimată opera critică. A.Ș. se face că nu a auzit de *Dimineața poezilor*, *Întoarcerea autorului*, *Sfidarea retoricii* sau *Dicționarul personajelor* lui Dostoievski, cărți care în niciun caz nu pot fi atinse de schimbarea (politică sau de altă natură) a sistemului de valutare”. Articolul se încheie cu un „PS 2”: „Ultimul lucru pe care i-l doresc criticului de la «România literară» e să afle vreodată ce crede cu *adevărat* Nicolae Manolescu despre el”. □ Revenim la prezentarea nr. 13 din „România literară”. În cadrul grupajului „O carte în dezbatere”, este analizat romanul *Racul* de Alexandru Ivasiuc; scriu: Tita Chipur Ivasiuc, *Biografia unei cărți*, Ioana Pârvulescu, „*Racul*” în *zodia Racului*, Romanița Constantinescu, *Mitizarea puterii*, Caius Dobrescu, *Examenul de conștiință al generației 60*,

cu un preambul semnat „I.P.”. Caius Dobrescu, spre exemplu, se îndoiește că „romanul pierde din substanță sau din forță”; „dimpotrivă, chiar”: „Degrevat de imperativul eseisticii, stilul lui Alexandru Ivasiuc își dezvoltă o neașteptată rezistență. Vie și convingătoare rămâne și mitologia puterii”. Însă „o sursă de îmbătrânire dintre cele mai serioase pare să fie deghizamentul exotic. Puțini mai sunt acum în stare să guste o parabolă a puterii totalitare țesută pe canavaua faimoasei tragedii chiliene (cu adaosuri de diferite naturi, evident). Iar eventualele fitile introduse la adresa dictaturii lui Ceaușescu vor fi din ce în ce mai greu perceptibile”. □ Reținem și care ar fi meritul studiului recent al lui Z. Ornea, după Alex. Ștefănescu (*Z. Ornea despre extrema dreaptă*, „Cărți românești”): „Dorința de obiectivitate a exegetului – poate cel mai valoros și credibil istoric de azi al civilizației românești – se manifestă și prin numărul mare de citate reproduse din ziarele și cărțile vremii. Texte la care nu avem acces în mod curent – unele uitate de peste o jumătate de secol – sunt aduse la lumină sistematic și clarificator. Din acest punct de vedere, cartea poate fi considerată și o prețioasă antologie de citate”. □ În lipsa unei vârste lirice autentic moderne, Eugen Negrici a găsit *De unde ne vin inovațiile* (I): de la suprarealiștii târzii și de la poeții șaptezeciști; deși, înaintea lor, „antologarea de gesturi, de gânduri, de presimțiri, de evenimente afective și spirituale ca și enumerarea divergentă fuseseră folosite și de către Bacovia, fragmentar, în câteva poezii”. □ Sunt publicate și rezultatele concursului pentru burse în domeniul creației și traducerii literare oferite de Fundația Soros pentru o societate deschisă; este vorba de 24 burse, la care se adaugă alte 6 pentru traducere. Pe listă îi regăsim, printre alții, pe: Daniel Bănulescu (roman), Ruxandra Cesereanu (eseu), Sanda Cordoș (eseu), Ion Manolescu (roman), Iustin Panța (roman), Răzvan Petrescu (proză scurtă), Ioan Es. Pop (poezie), Florin Sicoie (roman), Radu G. Țeposu (studiu monografic) etc.

12 aprilie

● În nr. 14 al „Luceafărului”, Dan Silviu Boerescu publică un text destinat, inițial, unui nr. special al „Dilemei”, intitulat *Conflictul între generații. Competiția (dis)continuă: de la 80 la 90, hai (hui) prin literatura română!*. Autorul schițează, printre altele, „proiectul subiectiv” al unei antologii din literatura generației 90, din care ar face parte: Radu Aldulescu, *Îngerul încălecat*, Daniel Bănulescu, *Te voi iubi până la sfârșitul patului*, Andrei Damian, *Lumină osoasă*, Caius Dobrescu, *Balamuc sau pionierii spațiului*, Horia Gârbea, *Cleopatra a VII-a*, Marian Ilea, *Desiștea*, Răzvan Petrescu, *Primăvara la bufet*, Ioan Es. Pop, *Ieșirea fără ieșire*, Cristian Popescu, *Familia Popescu*, Radu Sergiu Ruba, *Iubirea și Orientul*, Cătălin Țîrlea, *Povestiri cu pensionari*. Că este vorba, de fapt, de un text polemic, ghicim mai ales la final, dintr-o întrebare retorică: „Mai poate vreo generație (y compris 80) să scoată așa un «dream team»?”

● Sub titlul **Uniunea Scriitorilor rupe pisica** („Adevărul”, nr. 1538, „Cultură. Spectacole”), este dat publicității comunicatul prin care membrilor U.S. li se pune în vedere să opteze pentru instituția din care doresc să facă parte (în cazul în care mai fac parte și dintr-o alta). I. B. Lefter (membru ASPRO) ridică două obiecții: „«Uniunea Scriitorilor este o uniune de creație cu o puternică componentă sindicală, deci excluderea oricărui membru al U.S. pe motivul apartenenței la altă asocierie este neconstituțională»; „«U.S. nu are la ora actuală organisme de conducere legitime, statutul pe baza căruia se iau hotărârile fiind nelegal ca adoptat într-o Adunare ce nu a avut cvorum, neexistând deci numărul de votanți necesar oricărei proceduri democratice»”.

13 aprilie

● Din nr. 15 al revistei „Contemporanul” semnalăm, pentru început, două cronici: cea a lui Ioan Stanomir, **Asediul locului comun**, despre antologia lui Mircea Horia Simionescu *Povestiri galante*, și cea a lui Octavian Soviany, **Limburile puterii**, prilejuită de apariția romanului lui Marius Tupan, *Vitrina cu păsări împăiate* (Fundatia Luceafărul, 1994), despre care aflăm și că ar fi fost oprit de cenzura comunistă. □ Gheorghe Grigurcu analizează opiniile lui **Alexandru George despre E. Lovinescu** („Jurnalul lui Alceste”), exprimate în studiul intitulat *În jurul lui E. Lovinescu, 1975*. Mai interesant pentru profilul lui Grigurcu, cât și pentru „bătăliile” pe care le poartă în această epocă, este modul în care personalitatea și opera criticului interbelic sunt analizate astfel încât să se poată încadra în perimetrul criteriului etic: „E. Lovinescu, în schimb, și-a coordonat «pasiunea faptului estetic» cu o poziție morală. În compunerea personalității sale și în funcționalitatea acesteia, ethosul a avut un cuvânt tot atât de greu ca și valoarea estetică, fără a-i contraveni, fără a se manifesta din exterior, ci ca o confruntare cu sine, ca o rigoare intrinsecă a esteticului. (...) Căci rolul acestuia, de întemeietor, e mai însemnat decât cel al lui G. Călinescu, chiar dacă punem în cumpănă geniala expresivitate călinesciană. Mai cu seamă prin fundamentarea unui ethos profesional ce a schiopătat, după cum știm, în cazul lui G. Călinescu”. ■ Singur Lovinescu, apoi, ar avea continuatori în perioada postbelică; Grigurcu îi menționează doar pe I. Negoșescu, Nicolae Manolescu (care „s-a distanțat vizibil, între timp, de seducătorul tipar [Călinescu, n.n.], admitând și o mai mare înțelegere față de temperatul, «aulicul» Tudor Vianu”), Virgil Ierunca, Alex. Ștefănescu.

● Mircea Zăciu prezintă **Dicționarul Scriitorilor Români** publicului român și francez de la Centrul Cultural Român de la Paris (cuvântul său va fi publicat în nr. 15 din „Tribuna”): „Să vii cu cartea ta la Paris, s-o prezinți aici în premieră absolută e ca și cum ai înfige un drapel pe Everest – sau aproape: simbol al unei victorii, deriziune a faptei ce rămâne pentru cei mai mulți semeni necunoscută sau (mai mult) neînțeleasă. Într-un ocean de cărți, a ta (a voastră, a noastră în ocurență) se pierde, bineînțeles, invizibilă, de negăsit,

necunoscută”. □ Volumul lui N. Steinhardt, *Cartea împărtășirii* este comentat, în paginile acestui nr. 15, de Mircea Muthu (*O spectroscopie a românismului*; criticul se referă la eseu *Secretul „Scrisorii pierdute”*) și Victor Cubleşan (*Cartea împărtășirii*). □ În continuarea discuției cu Claude Karnoouh despre volumul acestuia *Românii. Tipologie și mentalități*, Achim Mihu revine în acest nr. 15 al „Tribunei” (*Test de democrație*). Pentru prezentarea intervențiilor din această polemică, v. *supra*, 2-8 martie, „Tribuna”.

14 aprilie

● *Zbor în bătaia săgeții*, volumul proaspăt apărut al lui Patapievici, este prezentat pe scurt de C.T. P.[opescu] în nr. 1540 din „Adevărul”: „Trebuie să învățăm de la tovarășii din Vest că o carte nu e numai paralelipipedul de celuloză, ci și multe altele în jurul lui. Asta dacă vrem să facem o afacere. Cartea d-lui H.R. Patapievici e un exemplu grăitor în acest sens: campania publicitară militarizată, condusă de căpitanul Soare, va reuși probabil să vândă bine acest volum de eseuri, specie literară mai greu de comercializat. Dacă între coperte se află și niște lucruri de valoare, asta rămâne de citit, dar cred că nu mai are mare importanță...”

● Din nr. 15 al „Literaturii” reținem articolul lui Gheorghe Tomozei, *Vinea, un Pompei programat*, prilejuit de centenarul scriitorului interbelic. □ Sub titlul *Discobol compactat*, Nicolae Iliescu publică unele fragmente din romanul *Distribuția a fost următoarea*, în curs de apariție la Editura Eminescu.

15 aprilie

● Apare nr. 1 al revistei „Dacia literară”, revistă trimestrială editată de Muzeul Literaturii Române Iași, Societatea Culturală Junimea 90 și Uniunea Scriitorilor din România. Componenta redacției este următoarea: director de onoare – Alexandru Zub; director – Lucian Vasiliu; redactor – Mirel Cană; colegiul redacțional fiind alcătuit din: Al. Andriescu, Ștefan Oprea, Constantin-Liviu Rusu, Corneliu Ștefanache; corespondenți: Matei Vișniec (Franța) și Paul Miron (Germania). Datarea revistei s-a făcut conform precizărilor de pe coperta III. □ Din nr. 1 reținem, pentru început, interviul lui Dorin Popa cu Nicolae Breban, *Marginalizarea bărbatului* („Ferestre luminate”). Prozatorul se declară un adversar al vârstei moderne a umanității, făcând o apologie a Evului Mediu ca epocă a spiritualității și a onoarei: „Nu am nostalgia Evului Mediu. Eu trăiesc în Evul Mediu. (...) Eu creez în jurul meu un microclimat în care Evul Mediu este actual și produc mereu, în momentele esențiale ale mele și în creația mea, stări de acest tip, cum făcea și marele nostru înaintaș, Eminescu. Țsta e romantismul meu profund și, dacă vrei, întârziat și inactual. Așa am fost încă din tinerețe – și aici mă întâlnesc cu Nichita, amândoi admiram mult feudalitatea și eram trști de victoria burgheziei și a valorilor sale. (...) Pentru că, într-adevăr, feudalitatea ce este?”

Este o structură imensă socială, eternă în valorile ei, care se sprijină pe sânge, pe onoare. Ei au fost, după aceea, înlocuiți de o altă structură fundamentală, în care s-a propus nu sângele, nu idealul de familie – marile familii ale Franței sau ale Angliei – ci s-a propus banul. (...) Uite, în cheia asta poți să descifrezi toată creația mea. Și ai să vezi că ea stă sub semnul valorilor feudale. Eu nu sunt un cronicar al burgheziei. Poți să fii foarte bun scriitor și dacă ești cronicar al burgheziei. Eu sunt mai aproape de familia lui Faulkner, care, și el, trăiește și creează zone de feudalitate, de onoare, în tot sudul Americii. Toată mitologia faulkneriană e de tip feudal, nu numai pentru că sudul a rămas în urmă. Nu. Ci pentru că Faulkner trăiește într-o zonă eternă feudală”.

■ Totodată, Nicolae Breban face și o apologie a feminității în general și a feminității literare în special: „Eu am teoria eternului feminin a lui Goethe. Adică eu admir și constat existența mării matrice care este femeia, constat existența principiului feminin universal, fertil și protector, constat necesitatea fundamentală a femeii în viața mea, pe pământ”. Feminitatea este greu de prins în literatură, dând de furcă și marilor scriitori: „La Balzac e dificil, că nu are femei spectaculare” (cu excepția Eugeniei Grandet și a eroinei din *Crinul din vale*); Julieta și Ofelia, „sunt puțin emblematice, puțin simple. Nu se compară cu complexitatea enormă a bărbaților, a lui Hamlet, Lear, Macbeth.” „Dar femei, femei reușite, femei complexe, femei emblematice, femei mari sunt puține și în modernitate. În capul meu, în mintea mea literară, fac un cuplu cele două femei Madame Bovary și Anna Karenina. Eu le pun mereu alături, ele stau alături, în mintea mea, ele stau alături de geniu”. *Madame Bovary* este, în opinia lui Breban, „o carte genială”, „o carte inepuizabilă pentru critică”; „modernitatea mare a cărții” ar putea deriva din faptul că „Emma are o imaginație medie, lăncedă”, „ceea ce visează ea, cum spuneam, e frivol, e intermediar”. □ Breban ajunge la un simbol arhetipal al feminității românești, la Ana lui Manole și la condiția ei de victimă, în care vede o posibilă întrupare fatalistă a specificului național: „Eu voi fi mereu contra victimelor, oricât de magice, de frumoase, de fermecătoare ar fi aceste victime. (...) Și românii trebuiau să se debaraseze de acest ideal de victimă, de instinctul de victimă. O spun asta, chiar contrazicându-l pe Lucian Blaga și toată teoria retragerii în istorie și a boicotului istoriei. Părerea mea este că istoria românilor, structurile mari, religioase, psihologice, sentimentale, literare, culturale, structurile țărănești mari, întreaga istorie a formării acestui popor, a acestui stat și a acestei culturi, vine nu din paseism, vine nu dintr-o fugă din real, din istorie. Explicația miracolului acestui popor constituit în stat este miracolul oricărei acțiuni lucide și dinamice. (...) Noi ne-am constituit ca stat, am reușit să creăm acest miracol, când atâtea alte popoare care au fost imperii pe vremuri, ca macedonenii sau alții, nu au state. Noi ne-am constituit ca stat și avem această luciditate, această identitate, această mândrie de a fi membrii unui stat puternic și suveran și producător de mare cultură, de civilizație, pentru că am acționat

nu ca Ana, nu ca ciobanul mioritic, ci ca Pinteia, ca Toma Alimoș și ca Meșterul Manole, care a fost activ, care a ridicat o biserică (...). ■ Nu în ultimul rând, în opinia prozatorului, candoarea ar fi cea mai dezirabilă calitate umană: „Și, deodată, apare această candoare, ca o vietate înaripată care ne face să zburăm peste lucruri, să vedem departe și să semănăm cu zeii. Mai frecventă este ea în pubertate, în adolescență, deși sunt și adolescenți care n-au întâlnit-o niciodată. Iar, după aceea, ca și glanda creșterii, ea se pierde în țesuturile adultului și, adeseori, dispare definitiv. (...) Sunt îngrijorat să nu o pierd eu însumi. (...) Eu lupt cu propria mea creație, în care există candoare. Sper că există candoare în creația mea”. □ Revista propune și o rubrică de istorie literară, intitulată „Istoria restaurării, restaurarea istoriei”. Constantin Ciopraga scrie un articol despre *Un urmaș al lui Parmenide: Ion Barbu* („Centenar”), Nicolae Cârlan plasează „*Cazania*” lui *Varlaam sub incidența receptării*, iar Lucia Năstasă propune unele *Întregiri la biografia lui Octavian Goga* (este vorba de „numirea poetului ca titular al catedrei de «Cultura română modernă» la Universitatea din Cluj, în 1936”), Gavril Istratie îl evocă pe *Sextil Pușcariu, rector al Universității din Cluj și director al Muzeului Limbii Române*, iar Dumitru Irimia descoperă în opera lui *M. Blecher: Ființa umană între metafora noroiului și metafora zborului*. □ În cadrul rubricii „Arca lui Noe”, Mihai Cimpoi propune, ca articol aniversar, *Grigore Vieru – 60*, un fragment din *Istoria deschisă a literaturii române din Basarabia, 1812-1994*, în curs de pregătire. □ Al. Andriescu interpretează, în cheie religioasă (ca intertext cu episodul de pe Muntele Măslinilor din cele 4 Evanghelii) volumul lui *Dan Laurențiu: „Mountolive”* („Note, recenzii, comentarii”). □ Semnalăm și articolul lui Bogdan Ulmu, *Epoca ludică a ludicului Caragiale* („Junimea de ieri, Junimea de azi”; continuare în nr. 2, iunie), cu informații istorice despre instituția teatrului (detalii despre statutul și comportamentul actorilor, gustul publicului etc.) în epoca marelui clasic.

16 aprilie

● Din nr. 264 al „Adevărul literar și artistic” reținem interviul lui Constantin Coroiu cu Matei Vișniec, „*Condiția unui scriitor român în Franța este să rămână scriitor român*” („Paralele inegale”). Se discută, printre altele, chestiunea „revizuirilor”: „Problema e alta: ce rămâne valabil din ce s-a scris la noi în acea vreme? Care din romanele ce au făcut vâlvă atunci mai pot fi citite astăzi? Nu vreau să fac judecăți de valoare, dar mă întreb: generațiilor de astăzi le mai spune ceva *Galeria cu viță sălbatică* ori *Animalele bolnave* sau *Cel mai iubit dintre pământeni*? Pentru editorul de acum și din viitor care dorește să tipărească unele din cărțile valabile de ieri este și va fi o mare problemă. Ca și pentru criticul și istoricul literar care va trebui să scrie *Istoria literaturii române dintre 1947 și 1989*”. Vișniec este dezamăgit de felul în care sunt montate piesele lui Ionesco în Occident; în această privință, regia

românească de teatru și jocul actorilor ar fi superioare versiunilor franceze; avem referiri la *Cântărețul cheal* sau *Lecția*: „Un spectacol de bulevard care m-a dezamăgit profund. Dacă textul lui Ionesco era uluitor de proaspăt și de puternic, spectacolul era debil, un spectacol de bulevard, cu actori prăfuiți, fără charismă. M-am gândit atunci la ce însemna teatrul de o parte și de alta a cortinei de fier. Dacă ar fi fost montat aici, ar fi produs foc și fulgere. Aveam impresia că ar fi provocat căderea regimului, așa de puternic mi se părea ca idee și ca sursă de energie. Or, în Franța era livrat turiștilor...” □ Din acest nr. 264 al „Adevărului literar și artistic”, reținem și un portret al lui Lovinescu schițat de Tudor Teodorescu-Braniște (*E. Lovinescu*, inedit, cu o scurtă prezentare de C. Darie). □ Interesează, pentru viața culturală în general, și articolul lui Dragoș Morărescu, *O istorie care nu există. Moderniștii*, despre o serie de artiști și graficieni precum Marcel Iancu, Ion Teodorescu-Sion, Perahim, Lucia Demetriade Bălăcescu, Geta Brătescu, Wanda Mihuleac, Ion Panaitescu, Petru Rusu. □ Din arhivele Securității sunt publicate diferite rapoarte despre Radu Gyr, Victor Eftimiu și Dan Lăzărescu (*Cartea neagră a Securității. Pagini de proză abisală*).

● Ioan Holban se întreabă, în nr. 8 din „Cronica”: *Panait Istrati – scriitor român? scriitor francez?* („Starea literelor”, textul este o comunicare susținută recent la Casa Pogor). Răsfoind diferite dicționare franțuzești, criticul observă că E. „Cioran și Eliade sunt scriitori *români*, în timp ce Ionesco și Tzara sunt scriitori *francezi*”; B. Fondane, Petru Dumitriu, Ilarie Voronca și, fapt surprinzător, chiar Panait Istrati nu ar fi consemnați. În același timp, unii dintre acești scriitori nu figurează nici în dicționarul lui Marian Popa, din 1977 (erau interziși). □ Într-o rubrică intitulată „Invitații Centrului cultural francez din Iași”, este publicat un dialog între Valeriu Stancu și Matei Vișniec, *Despre poezie, prieteni, exil și alte „minuni”* (continuare în nr. 9, 1-15 mai). Scriitorul se referă la generațiile '80 („cu ei am debutat, cu ei am simțit, cu ei am vibrat”); '90 („tind să cred că ei fac parte oricum din tipul nostru de sensibilitate, că sunt mai degrabă, ca să zic așa, ultimii veniți în «generația '80»”; este evocat și Cristian Popescu). Avem și unele amintiri de la cenaclu; la o sedință, ar fi scris și montat piesa *Spectatorul condamnat la moarte*, distribuind rolurile colegilor săi de generație (dar nu numai): „rolul grefierului” – Mihai Șora; „avocatul acuzării” – Florin Iaru, „femeia grasă de la bufet și doamna de la vestiar” – Ioana Crăciunescu; „rolul avocatului apărării” – Radu Călin Cristea; regizorul – el însuși. ■ Scriitorul face și unele referiri la modelul său: „Ionesco este țărmlul de unde am plecat toți, să zicem, cei care am vrut să scriem într-un anume fel, să ajungem la notorietate, de fapt nu atât la notorietate, cât să ajungem să ne adresăm unui număr cât mai mare de oameni”. ■ Vișniec se referă, în termeni destul de generali, și la una dintre misiunile scriitorului în perioada postdecembristă: „Singurii anticorpi, singurii paznici, singurii gardieni care păzesc să nu se întâmple acest fenomen [al

instaurării unei puteri totalitare, n.n.] sunt artiștii, scriitorii, intelectualii. Deci, misiunea noastră este în continuare aceeași ca înainte de căderea lui Ceaușescu. Trebuie vegheat ca puterea, indiferent cine-o fi și când o fi, de ce culoare, să nu o ia în derivă și să nu deriveze spre umbrele negre ale trecutului și nici spre cele ale viitorului, pentru că orizontul întunecat poate să fie în toate părțile”.

17 aprilie

● Într-un interviu publicat în nr. 1538 al ziarului „România liberă” (*„Pe curajul în fața morții stau onoarea și harul prețios de a fi liber”*), H.-R. Patapievici se referă la incidentul avut de curând cu respectivul căpitan Soare: „Reacția mea a fost de indignare, referitor la sugestia unei posibile inculpări penale pe linie de spălare de bani. Și stupoare că aceste vestigii ale vechiului regim sunt foarte vii și extrem de active. Nu mai puțin, instituirea persoanei mele într-un caz, și anume cazul Patapevici, este oarecum inexactă, din punctul meu de vedere, pentru că acest caz este semnificativ numai în măsura în care nu numai eu sunt urmărit, ci orice persoană care a devenit, într-o cât mai mică măsură, publică, adică are acces la posibilitatea de a-și exprima public opiniile. Toate aceste servicii secrete sunt bizare, pentru că își fac concurență pe același tip de obiect, și anume supravegherea opiniilor. Ei susțin că apără Constituția, unul din departamentele SRI chiar așa se cheamă, însă interpretarea pe care o dau ei apărării Constituției seamănă foarte bine cu apărarea în fapt a actualei echipe guvernamentale sau a ceea ce eu am numit în niște articole ale mele, regimul lui Iliescu”.

18 aprilie

● În nr. 4 din „Orizont” citim un interviu *Mircea Mihăieș în dialog cu Marcel Pop-Corniș: Post-colonialism, nomadism cultural, canonicitate* (urmat de un articol de prezentare semnat de Mircea Mihăieș). Se discută, în special, despre două concepte, acela de post-colonialism și de canon, exemplele fiind luate, în special, din literatura americană; reproducem, în continuare, două paragrafe elocvente: „Dar există o întreagă pleiadă de scriitori care vin din niște zone mai puțin cunoscute până acum – tot felul de hibridi culturali: zona Caraibelor, zona asiatico-africană și alte încrucișări culturale neașteptate. Este ceea ce se numește acum *literatura post-colonială sau multiculturală*. E o literatură care nu are niște rădăcini imediat identificabile, ea vine din mai multe culturi deodată și creează acest tip de scriitor care trece dincolo de granițe, tradiții culturale etc. (...) Oricum, literatura post-colonială nu trebuie gândită neapărat ca provenind din fostele imperii coloniale. Mi se pare, de altfel, că termenul e oarecum impropriu. De fapt, în spatele lui există și alți termeni, alternativi, ca, de pildă, *literatura interstițiilor, literatura nomadismului cultural*. Cazul din urmă, al nomadismului, fiind extrem de interesant (...) această mare familie a

scriitorilor de tipul lui Rushdie, Saadawi, Naipaul, Derek Walcott, o sumedenie de scriitori extrem de valoroși (...) Or, tocmai la acest nivel, al hibridizării, îmi place foarte mult ideea de bază a conceptului de post-colonialitate, un concept care pune sub semnul întrebării naționalismele înguste și etnocentrismele înguste. Ce fel de scriitor este Rushdie la ora actuală? Cum poți să-l identifiți din punct de vedere cultural sau național?” ■ Iată și opinia criticului despre ideea de canon și tensiunile extra-esteticului: „Ultimii douăzeci de ani au fost intervalul unei regândiri tocmai a ideii de *tradiție*, de *canonicitate*. Schimbările au fost profunde, chiar în perceperea canonicității, nu numai estetic, dar și politic. Canoane, contra-canoane, canoane-alternative (...) Nu mai vorbesc ce balet incredibil au trebuit să facă autorii celei mai noi istorii a literaturii americane, *Columbia Literary History of the United States*. După patruzeci de ani de la prima ediție, din anii '50, s-a hotărât publicarea unei a doua ediții a acestei lucrări de mare referință. Or, editorul s-a confruntat de la bun început tocmai cu aceste probleme. Ce scriitori va analiza? În ce ordine culturală? În ce ordine istorică? În ce serii psihologice? Ce fel de concepte sunt relevante pentru acești scriitori? Totul, absolut totul trebuie rediscutat”. □ Sunt publicate și unele scrisori ale Aniei Jaffé, biograful lui Jung, adresate lui Mircea Eliade între 1952 și 1953 (*Epistolar*, p 7).

19 aprilie

● Mircea Mihăieș comentează volumul 3 din *Jurnalul* lui Mircea Zăciu în nr. 14-15 ale „României literare” (*Colivia cu scripeți*, „Contrafort”). Scrierea ar reflecta „adevărata dimensiune a degradării României”, ilustrată prin câteva cazuri pe care eseistul le socotește exponențiale: „Descrierea metodelor lipsite de orice demnitate prin care levantinul D.R. Popescu își asigură rămânerea în funcție (funcție, de altfel, jalnică, de moment ce președintele tuturor scriitorilor ia masa «în remizele din spatele Casei, la 'grajduri', într-o cămăruță de serviciu, să nu-l vadă nimeni») ori a limbajului aberant, lipsit de orice logică, al unui activist care trecea drept un geniu printre pitecantropii din comitetul central al partidului, Ion Traian Ștefănescu (...) dau adevărata dimensiune a degradării României. (...) Mai aflăm din *Jurnalul* d-lui Zăciu, nu tocmai uimiți, că «transcendentalistul» Marin Sorescu a fost salvat de către marxistul Păunescu, instituind, astfel, un sistem de scripeți ai complicității care funcționează perfect și astăzi. Atât s-au tras în sus, unii pe alții, lacheii ceaușiști încât e de mirare că nu s-au înălțat încă la ceruri.” ■ Prilej de sceptice reflecții și de săgeți îndreptate spre țintele sale din această vreme: „Și nu poți să nu meditezi, cu amărăciune, că în timp ce adevărații intelectuali ai acestei țări, a căror valoare nu o poate contesta nici măcar originala «economie de piață» iliesciană, s-au răzlețit, împărțindu-se în tabere care de care mai insignifiante, când nu s-au retras într-o singurăătate de lup păgubos, fantomele ceaușismului acționează într-un monolitism indestructibil. Și ce dacă în

adâncul sufletului său Vadim îl detestă pe Păunescu ori Sorescu îl disprețuiește pe Ungheanu? La o adică, ei acționează în perfectă consonanță cu interesele lor de ieri și de azi”. □ Reținem și grupajul „Ion Pillat – 50 de ani de la moarte”: Ion Pop publică un articol intitulat *Tradiționalismul lui Ion Pillat*, Barbu Cioculescu se referă la câteva *Cărți poștale*, expediate de poet între 1928-1935 unor membri ai familiei, iar Al. Săndulescu îi descoperă concepțiile *Despre „poezia pură”*. □ Ioana Pârvulescu (*Lecția citirii, lecția citării*, „Cronica literară”) scrie despre studiul Monicăi Spiridon, *Eminescu. O anatomie a elocvenței*, Minerva, 1994: „Acestor reduceri ale publicisticii lui Mihai Eminescu la latura ideologică, Monica Spiridon le opune un demers contrar, în care conținutul aproape că nu contează. Se stabilește importanța muncii de gazetar a lui Eminescu în și pentru literatura română. Contextul istoric e secundar și interesează numai în măsura în care servește unor observații de istorie literară”. □ Tot în acest nr. 14-15 din „România literară”, Alex. Ștefănescu descoperă *Farmecul naivității* („Cărți românești”) în cartea a V-a din *La liliaci*: „Încă de la primul volum din *La liliaci*, Marin Sorescu a descoperit un mod de a scrie care poate fi folosit multă vreme fără a produce obișnuitul fenomen de saturație și respingere. Ca dovadă, deși a ajuns la cartea a cincea, epopeea eroi-comică a satului oltenesc continuă să fie captivantă. (...) Dacă nu și-a înnoit stilul, poetul și-a înnoit, în schimb, «epica» poemelor, procedând de data aceasta, frecvent, la istorisirea unor întâmplări care nu se puteau petrece decât într-o țară comunistă. Sunt întâmplări tragice, tratate însă într-un registru al umorului popular care aduce aminte de stilul inscripțiilor de pe crucile din «cimitirul vesel» de la Săpânța”. □ Este publicat un *Comunicat* al Uniunii Scriitorilor: printr-o hotărâre a Consiliului instituției (reunit în data de 7 aprilie), scriitorii care fac parte și din alte asociații scriitoricești sunt invitați „să opteze, în scris, până în data de 30 aprilie în ceea ce privește apartenența la Uniunea Scriitorilor sau la alte organizații”. Totodată, suntem anunțați că Mircea Horia Simionescu, Costache Olăreanu și Liviu Ioan Stoiciu ar fi și optat, în respectiva ședință, pentru apartenența exclusivă la Uniunea Scriitorilor. □ Menționăm și articolul Getei Dumitriu, *Pe marginea unei lecturi: Scrisorile lui William James citite de G. Ibrăileanu*. □ În acest nr., Gheorghe Grigurcu se va pronunța în jurul plagiatului lui Nae Ionescu („Polemici”); v. *supra*, 25-31 ianuarie, unde am prezentat diferitele intervenții.

● În nr. 16 al revistei „22”, apar, în transcrierea lui Cezar Paul Bădescu, luările de cuvânt cu ocazia lansării volumelor *Scușița Roșie nu mai merge în pădure*, al lui S. Damian (eveniment petrecut pe 31 martie, la librăria Sadoveanu din Capitală) și *Cerul văzut prin lentilă*, de H.-R. Patapievici (pe 13 aprilie, în holul Facultății de Litere). La cea dintâi participă, alături de autor, Mircea Dinescu și Ioana Pârvulescu. Pentru a ilustra problema literaturii și culturii române în anii de după 1944, S. Damian recurge la o anecdotă, pe care apoi o decodează: „Într-o zi cu o zăpușeală îngrozitoare, un bărbat stă în casă total

dezbrăcat și are doar pe cap o pălărie. Soția îl întreabă: «De ce umbli așa dezbrăcat în casă?» El răspunde: «Păi, nu vine nimeni peste mine.» Ea îl întreabă: «Atunci de ce ții pălăria pe cap?» El îi răspunde: «Dacă totuși vine cineva?» (...) eu am tot respectul față de cei care în anii grei ai dictaturii nu au abandonat și care au rămas cu pălăria pe cap, deși nici ei nu mai credeau să vină cineva, adică să se schimbe vremurile. Au existat, însă, și alți intelectuali care au căzut în capcana unor lozinci care pentru ei reprezentau soluția cea mai comodă. Era ușor să spui că România nu are nevoie nici de vecini, nici de alte popoare, că izolarea este chiar șansa culturii române. Aceste idei au pătruns, în mod bizar, în operele unor scriitori de mare talent. Eu am vrut să atrag atenția că acest fel de a vedea lucrurile duce la deformare. Și de aceea mi-am permis să-mi exprim unele rezerve cu privire la câțiva scriitori importanți, judecându-i, pe cât e posibil, în context european». ■ Dinescu salută acest gest iconoclast care vizează mai multe direcții, pentru că „există la ora actuală o tendință conform căreia nu trebuie să-ți manifesti îndoiala decât într-o anumită parte”: „Și eseurile lui S. Damian au ceva satanic, fiindcă aruncă în aer și atacă o anumită zonă care la noi e cam sfântă: nimeni nu se leagă de marii noștri oameni de cultură, pentru că, slavă Domnului!, avem ce înjura. E un mare curaj să polemizezi cu Pleșu, Liiceanu și cu Marin Preda. (...) S. Damian, care pare un soi de călugăr, e destul de ticălos, pentru că această carte care se cheamă atât de frumos – cu «Scufița Roșie» – e scrisă, de fapt, de lupul din poveste. S. Damian aruncă în aer niște tabuuri și atacă într-o direcție unde de obicei se cam tace în presa românească.” ■ Ioana Pârvolescu prezintă și ea, pe scurt, fabula și morala poveștii: „Pădurea este o pădure care ascunde lupi, nu este una feerică, de tip eminescian. Îndărățul acestei cărți se află un om care mereu este gata să prevină. De aceea își alege din cultură monștri sacri. Începe cu Călinescu și ajunge la Andrei Pleșu. Însă vreau să se rețină că nu e o polemică dură și fără nuanțe. Totul este foarte nuanțat”. □ La cea de-a doua lansare, a volumului lui Patapevici, „însoțitorii” autorului sunt Sorin Antohi și Dan Petrescu. În cuvântul său, Sorin Antohi indică miezul problematic al scrierii, care va stârni destule reacții în epocă: „Reținem, probabil, din această carte versiunea cea mai radicală a unei astfel de speculații (uneori metafizice, întotdeauna etice, de multe ori tragice) în legătură cu ceea ce suntem noi ca națiune și fiecare dintre noi ca indivizi. (...) Foarte multe dintre afirmațiile sale despre identitatea românească sunt scandaloase de-a dreptul. Mă bucur că sunt așa, pentru că, din păcate, se întâmplă foarte rar să auzi un asemenea sunet care să mai tulbure cât de cât litania monolitică a naționalismului de la noi”. ■ Autorul cărții se referă la evenimentul declanșator al acestui proces de reanalizare a discursului național: „Lunile care au urmat acestui eveniment [Revoluția din decembrie 1989, n.n.] m-au pus față în față cu aproape contrariul educației mele de acasă. Ca mulți români, și eu am fost crescut într-o atmosferă de mare respect național. Apoi m-am identificat cu acele titluri,

cum ar fi *Spațiul mioritic, Dimensiunea românească a existenței, Unduire și moarte*. Tot acest raft extrem de important din biblioteca mea a fost cel care m-a educat și apoi m-a ajutat să suport penibila înjosire la care am fost supuși sub Ceaușescu, gândindu-mă că există pentru noi un destin mai bun. Experiența cea mai dramatică pe care am trăit-o în 1990 a fost brusca inactualitate, demonetizare, care în ochii mei a însoțit aceste texte. Mi-am dat seama că un raft foarte iubit al bibliotecii mele trecea într-un soi de inactualitate. Drama mea personală a fost despărțirea de această vulgată a bunului român; eu am încercat să găsesc un temei al românității care să nu se mai bazeze pe această superbă iluzie interbelică”.

20 aprilie

● Începând cu nr. 16 din „Contemporanul” și continuând, aproape număr de număr, până la sfârșitul anului, sunt publicate fragmente din *Jurnalul* lui Petru Comarnescu (cu o prezentare de Zaharia Sângeorzan).

21 aprilie

● Cu prilejul unor *Însemnări ieșene* ale lui George Pruteanu (publicate în „Dilema”, nr. 119, „Cronica literară de tranziție”) aflăm și unele date despre viața literară și aparițiile editoriale din capitala Moldovei. Astfel, la Iași ar apărea „cinci cotidiane (cel mai interesant: „Monitor”), câteva periodice («Timpul», «Cronica», «Dacia literară» și, cred, «Convorbiri literare»)” (în fapt, ultima revistă reappare, după o întrerupere, de-abia anul viitor, în ianuarie 1996, însă din cronica de față aflăm și de unele zvonuri cum că ar ieși „... la xerox”). ■ Este semnalată și existența editurii Institutul European. ■ Pruteanu profită de acest prilej și pentru a comenta, pe scurt, volumul lui Ioan Holban, *Salonul refuzaților*, Moldova, 1995. „Refuzații” ar fi de trei feluri: „1. Exilați (în anii ’70-’80: Goma, Nedelcovici, Al. Papilian, M. Iorgulescu, Dorin Tudoran etc.), 2. care au avut «interdicție de semnătură» (Dinescu, Paler, Doinaș, Blandiana, Dan Petrescu) și 3. cărți «amânate» (și apărute după ’89; de Breban, Iaru, Stelian Tănase, Liviu Antonesei, Elena Ștefoi, N. Panaite, N. Danilov ș.a.). (...) Studiul introductiv (*Camera obscură*) analizează jocul între conformism (dus până la înregimentare și zel) și rezistență (curajul adevărului, opoziție, «disidență», exil) în literatura anilor ’80, dar și cu incursiuni în timpii anteriori (târgoviștenii, Baconsky); e disecat mai amănunțit cazul Nichita Stănescu, care a ilustrat deopotrivă *fronda* și *aliniera*”.

● În nr. 16 din „Literatorul” este comentat al treilea volum din lucrarea lui Adrian Marino, *Biografia ideii de literatură*; scriu: Ion Vlad, *Aventura extraordinară a literaturii*, Adrian Dinu Rachieru, *Melancolia livrescă*, și Lucian Chișu, *Un spirit macedonskian*. Reținem aprecierea lui Ion Vlad: „Sunt absolut remarcabile capitolele consacrate autonomiei și tendințelor autotelice, heteronomiei și raporturilor istoriei cu literatura (W. Dilthey, M.

Bahtin), specificului literaturii și *literarității*, literaturii critice și *lecturii*". □ **De pe margine**, Valeriu Cristea face o serie de observații despre obsesiile și moravurile lumii postdecembriste; iată câteva dintre ele: „Au trecut cinci ani de firească, necesară defulare anticomunistă și încă nu am înțeles (sau mai bine zis ne prefacem că nu am înțeles) că nu orice atitudine, tendință, mișcare etc. anticomunistă este salutară. Specialiștii noilor reabilitări sunt, logic, foarte aproape de cazul Hitler. Să nu ne mirăm prea tare dacă nu peste mult timp chiar îl vor aborda. ● O prea mare ardoare în combaterea fascismului ascunde simpatii comuniste? În caz afirmativ, ce ne facem cu reciproca?"; „Ultimul răcnet al tartuffismului postrevoluționar în România îl reprezintă acei excelenți oameni de seamă ce-și zic elitiști: deși dispun de cea mai bună acoperire din lume și deși nu se tem în realitate de absolut nimic, ei țipă ca din gură de șarpe că nu mai pot de frică, că li-i frică *acum* și *aici*, că li-i frică de frică etc."; „De ce mai scriu, de ce mai fac publicistică, acum când și politica postrevoluționară m-a dezamăgit? Ca să-i demasc pe oportuniști, ca să nu-i las să doarmă liniștiți. Și ca să denunț – convins că nu există, că nu poate exista în nicio împrejurare *dispensă de xenofobie* – șovinismul, în orice direcție s-ar manifesta el". În altă ordine de idei, criticul ar vrea să citească în „România literară” „lucruri interesante despre *cum* și eventual *de ce* au devenit comuniști marii (post)revoluționari anticomuniști de azi G. Dimisianu și Adriana Bittel". ■ Finalul textului este următorul: „(...) o iau spre casă, ajung la Izvor și acolo, pe treptele pline de lume ale metroului zăresc un cățel debusolat – jigărit, jerpelit, murdar și ud de ploaie. Mi se strânge inima și *înțeleg* că de fapt *adevărata* problemă, de departe cea mai *importantă* e cățelul acela singur, flămând și fără adăpost, în marele oraș, *de ce suferă* cățelul acela". □ Leo Butnaru este prezent cu poemul *Ultimatum*, iar Iordan Datcu scrie despre antologia lui Aurel Sasu și a Marianei Vartic, *Dramaturgia românească în interviuri*, vol. I, Minerva, 1994 (*Instrument de lucru*, „Viața cărților"). □ Răzvan Voncu îi dă replica lui Alex. Ștefănescu (*Nerușinarea ca premiu de consolare*, „Atitudini"), pentru articolul său din nr. 13 al „României literare", în care îi cita pe Eugen Simion și Valeriu Cristea ca exemple negative în atitudinea față de chestiunea revizuirilor; pentru prezentarea reacției lui Voncu, v. *supra*, 11-18 aprilie.

23 aprilie

● Nr. 265 al „Adevărului literar și artistic" este dedicat centenarului lui Ion Vinea. Sunt publicate unele **Inedite** (o serie de cugetări, care ar fi urmat să fie incluse, de către autorul însuși, într-un volum cu titlul *Călăuza nerăbdării*) și un articol de Emil Manu, „**Paradisul suspinelor**"- un „roman selenar". Într-o pagină realizată de Saviana Stănescu sunt reproduse fragmente din expunerile de la Rotonda 13 a Muzeului Literaturii dedicate centenarului, aparținând lui Alexandru Condeescu, Mircea Zăciu, Elena Zaharia-Filipaș și Magdalena

Bedrosian. □ Pentru intervenția lui „Interim” despre articolul Ștefan Borbély, *Bildungsjahren. Virgil Nemoianu, „Arhipelag interior. Eseuri memorialistice (1940-1975)”*, Editura Amarcord, Timișoara, 1994 (apărut la rubric „Revista revistelor culturale”, v. *supra*, februarie, revista „Familia”).

26 aprilie

● Important, mai ales pentru viitoarea raportare a criticului la istoria literară postbelică, dar nu numai, este editorialul lui Nicolae Manolescu *Revizuirea obligatorie*, din nr. 16 al „României literare”. Criticul propune și își asumă o perspectivă relativ „pesimistă” și „autocritică” asupra literaturii postbelice și, indirect, asupra propriei activități de cronicar literar: „Recitite astăzi, când schema marxistă s-a dovedit falsă, romanele anilor 60 și 70 își vădesc precaritatea filosofică și morală. Crimele comuniste nu mai pot fi justificate. Întreg efortul de a le înțelege rațiunea supraindividuală devine inutil. Critica socială, deseori extrem de ascutită, din romane își arată limita: bazele sistemului nefiind puse în discuție, ascuțișul criticii se îndreaptă spre aspecte accidentale și inevitabile. Din nenorocire, multe romane scrise atunci au în primul rând o valoare de document. În lipsa oricărei alte atitudini critice – istoria, sociologia, morala, filosofia erau confiscate de o viziune oportunistă asupra lucrurilor – singur romanul preluase misiunea identificării și arătării răului. Acesta a fost și meritul lui principal. Cu cât critica era mai vie și mai directă, cu atât romanele păreau mai bune. Critica literară a fost, ea însăși, victima unei confuzii. Aprecierile ei nu erau în fond estetice, așa cum se pretindeau. Importanța romanelor era măsurată după criterii sociologice, nu literare. Și cum documentul însuși pe care romanul acelor vremuri îl oferea era limitat la «accidente» și «erori», fără să atace esența, o mare primejdie pândeste atât literatura, cât și comentariul critic de care e vorba: aceea ca ele să fie aruncate cândva la coșul de gunoi al istoriei literare. Perspectiva mea este pesimistă, dar și autocritică. Mă simt obligat moral să adaug un singur lucru: înainte de a face afirmații definitive, în această privință, va trebui să recitim toate acele romane, fiindcă s-ar putea să existe unele necontaminate. O revizuire este mai mult decât oricând necesară. Și dacă n-o facem noi, protagoniștii bătăliei de ieri, o vor face alții, și cu o cruzime care nu va fi neapărat însoțită de un spirit de dreptate”. □ Alex. Ștefănescu comentează volumul de publicistică al lui H.-R. Patapievici, *Cerul văzut prin lentilă (Furtună de idei, „Cărți românești”)*; reținem un portret al autorului: „H.-R. Patapievici este un patetic care își supraveghează patetismul. Fervoarea sa nu are nimic sanguin, primitiv, ci se manifestă exclusiv în planul gândirii: ca o demonstrație elegantă și insistentă și uneori ca o furtună de idei. Cel mai elevat dintre publiciști și cel mai realist dintre filosofi – așa ar putea fi caracterizat autorul”. □ Util pentru a înțelege unele atitudini ale criticului din perioada postdecembristă și nu numai este portretul pe care Radu Bogdan i-l face lui

Alexandru George (*Non-conformismul fertil*). Astfel, dacă „scriitorul și-a câștigat de mult un prestigiu binemeritat”, „omul, în schimb, e un trup jupuit de viu în continuă suferință. Ca și Eugen Ionescu odinioară, Alexandru George e «în război cu toată lumea». (...) Sângeră și sângerările lui țâșnesc obsesiv, transfigurate în melancolice, lungi – cu amar încărcate și pline de revoltă – ieremiade”. Autorul așează la baza acestui conflict interior unele neîmpliniri în plan profesional: „El are într-un fel dreptate! Statutul său social la cei 65 de ani pe care i-a împlinit zilele acestea nu e nici pe departe la înălțimea contribuției și valorii sale creative. Alexandru George nu face parte din niciun organ cultural constitutiv, în care cuvântul său ar fi atârnat benefic, cu o greutate decisivă, în sprijinul certelor valori naționale”. □ Și „România literară” sărbătorește centenarul Ion Vinea, publicând articole/evocări semnate de Z. Ornea (*Prozatorul*), Vlaicu Bârna (*La ziarul „Facla”*) și Elena Zaharia-Filipaș (*„Prințul” veșnic tânăr*).

● În nr. 17 și 18 (3-9 mai) ale revistei „22”, semnalăm „corespondența specială de la Strasbourg” a Gabrielei Adameșteanu, *Europa văzută de la București*, „Corespondență specială de la Strasbourg”; respectiv *România văzută de la Strasbourg. Sesiunea 24-28 aprilie a Adunării Parlamentare*. În cadrul acestei relatări a lucrărilor Adunării Parlamentului European, este discutat, cu numeroase exemple de politică internă și externă, și cazul României.

28 aprilie

● Asupra unora dintre publicații planează anumite suspiciuni (semnificative mai ales pentru imaginarul epocii) în privința „poziției” politice sau a surselor de finanțare. Este și cazul „Dilemei”, care își sărbătorește, o dată cu nr. 120, 2 ani de apariție. Invitat, scriptic, la „aniversare”, Ioan Groșan consemnează zvonistica referitoare la această revistă, după trei tipuri de „surse” (*A cui o fi dom’le „Dilema”?!):* „Una din ele era aceea că-n spatele «Dilemei» ar sta, finanțând-o masiv, partea, să zicem așa, mai democratică din dl. Iliescu, alter-ego-ul său de mic intelectual care-și dorea, pe de o parte, o publicație ferită de imbecilitatea fițuicilor procotroceniste, pe de altă parte o revistă care, prin «echilibrul», «echidistanța», «seriozitatea» sa, să contracareze radicalismul inclement al forțelor de la «22». Altă supoziție era că li s-a dat, tot cu sprijinul tacit al Puterii, posibilitatea să-și exprime punctul rezonabil de vedere și acelor oameni de cultură din opoziție care se situează pe o poziție mai moderată, mai «constructivă», nedispuși să iasă una-două în balconul Pieței Universității, precum o Julietă ipătesciană în fața a mii de Romei îngenunchiați. (...) O alta era că toți obscurii din diaspora, care, în schimbul unui bilet venit-plecat New York – București, erau dispuși să declare în țara de baștină că, orice s-ar zice, România face «pași pozitivi», nu puteau cheltui tot purcoiul de bani pe care-l posedă Fundația Culturală Română și, ca banii aceștia rămași să nu se piardă, s-a înființat revista dlui Pleșu”. □ În aceeași ordine de idei, și intervenția lui

Andrei Pleșu (*Prezumția de impuritate*) este semnificativă pentru încercarea de a analiza climatul social și ideatic care favorizează asemenea interpretări: „În orice opțiune, declarație sau gest public se caută dedesubturi infame. Ți se umblă la caracter, ți se inventează strategii ascunse și afilieri murdare. Ți se interzice, clipă de clipă, să fii tu însuși. Ești omul ungarilor, al KGB-ului, al Cotroceniului, al monarhiștilor. Ești securist, trădător, anti-român. (...) unul dintre scriitorii, puțini la număr, care se solidarizaseră cu Mircea Dinescu îmi mărturisea, acum câteva luni, că, privind retrospectiv, începe să creadă în manipularea ruso-maghiară a poetului. Adică în ceea ce spun de cinci ani «politicienii» «României Mari!»”. Elocvente în această privință ar fi și unele decriptări ale cazului Patapievici: „Intellectualii fini, mârłani de duzină și gazetari «fără prejudecăți» se întrec în a elabora impozante cantități de mocirlă. Cei zece inși care au semnalat neregula au fost puși imediat sub lentilă: au vrut, de fapt, să-și dea aere, să atragă atenția, să-și consolideze notorietatea. Sau să facă reclamă lui Patapievici (care, nu întâmplător, a publicat de îndată un volum de eseuri).” ■ La fel și cu „Dilema”: „Creată de putere ca să-și asasineze «concurența» (în speță revista «22»), sau să ademenească discret spiritele către tabăra guvernamentală, când subversiv «de stânga», când subversiv «de dreapta», când utilizând banii guvernului pentru a-i face o propagandă abil camuflată, când deturnând banii guvernului către interesele opoziției, «Dilema» nu încetează să excite și să deruteze spiritul analitic al contemporanilor vigilenți. Dar dacă ce se spune despre «Dilema» nu există decât în mințile dumneavoastră intoxicate de pătima scenariilor, de virusii suspiciunii generale pe care ni i-a inoculat tuturor dictatura, de abuzul imaginației dumneavoastră încinse?” □ Cât despre Mircea Iorgulescu, este încântat că a intrat în *Lanțul suspiciunilor* alături de prietenii săi Andrei Pleșu, Radu Cosașu, Elena Ștefoi și, nu în ultimul rând, Augustin Buzura. La acesta din urmă avem și unele referiri mai ample: „Vechi prieten cu el, nu mi se păruse, cum li s-a părut multora, că ar fi făcut o eroare acceptând, după decembrie '89, funcția de președinte al Fundației Culturale Române, instituție proaspăt înființată în acele luni de euforice speranțe într-o schimbare masivă și radicală; nu eram deloc sigur că va reuși, dar merita încercat și, în orice caz, nimic nu era mai lamentabil decât să proiectezi, de pe tușă, nesfârșite bănuieli mizere asupra unui om care se implica în chipul cel mai deschis”. ■ Și părerile lui Iorgulescu sunt utile pentru înțelegerea climatului epocii: „Libertatea – sau, mă rog, eliberarea – avea ca revers dezlănțuirea suspiciunilor. Cu o exuberanță morbidă și în numele unui radicalism mai mult histrionic și egoist decât realmente fanatic, se trăia într-o frenezie a injuriei și discreditării. Era tragic și era comic, deopotrivă; era, mai ales, descurajant”. □ De semnalat, de asemenea, un colaj cu titlul general *Presa despre... cât suntem de suspecti* (sunt reproduse intervenții din „22” – cele mai multe, „Vatra”, „Politica”, din perioada 1993-1995). ■ Printre alții, Gabriela Adameșteanu oferă o *Privire din*

afară: „Dacă n-ar fi existat Fundația Soros pentru o Societate Deschisă, care a acordat niște *granturi*, probabil că nici n-ar fi existat presa asta. Dar *granturile* te ajută să supraviețuiești doar două-trei luni. Problema economică – «Dilema» a rezolvat-o. Ea și-a găsit o soluție a ei – este soluția «Dilemei». (...) Esențială pentru imaginea gazetei este personalitatea directorului său, talentul său prodigios, charisma ieșită din comun. (...) Sunt cititor al «Dilemei»? Nu prea sunt. Doar într-un fel: când te ocupi cu presa, ești obligat să citești ori măcar să vezi cam tot”. □ Și Dan C. Mihăilescu se întreabă: ***La mijloc sau deasupra?***, transcriind și el alte nemulțumiri ale actanților din câmpul literar (sau editorial): „Mai supără la «Dilema» nostalgia socialismului timpuriu cu desfășurare monomaniacală a lui Z. Ornea, dar și liberalismul lui Alexandru George, definit prin toate cele ce compun marota veșnică a spiritului totalitar, și de verde și de roșu. Supără alegerea subiectelor, considerate îndeobște ca evazioniste, frivole, sau împăciuitoare, ca ofensatoare față de gravitatea Situației, campate în caragialism și nu în eminescianitate, în plurilog și nu în monolog, în comparatism europeanist și nu în triumfalismul etnocentrist”. ■ Dan C. Mihăilescu se referă și la propriile lui (vechi) dileme în privința publicației, care și-au găsit, între timp, răspunsul: „Să nu credeți că nu m-am întrebat adeseori de ce «Dilema» poate ține un serial cu istoria extremei drepte românești, dar nu și unul cu istoria extremei stângi? Să nu credeți că Andrei Pleșu nu mi-a propus la un moment dat să fac exact așa ceva... Nu poți blama un culegător de mere că nu culege bumbac. Vrei bumbac, n-ai decât: dacă te țin puterile, fă și tu pentru stânga ceea ce face Zigu pentru dreapta – iată ce nu ne intră nouă, «generaționiștilor», în cap, în lentile, în pixuri”. □ La rândul său, Radu Cosașu explică modul ingenios în care a fost găsit titlul (din dilemele cauzate celor care îl căutau) (***Titlul ca nume și blestem***, „Din viața unui extremist de centru”). □ Nu în ultimul rând, reținem și intervenția lui Augustin Buzura, ***Marginalii la o aniversare***, de unde culegem alte date despre specificul epocii și „fauna” ei: „Sigur, n-am fost ocoliți de nicio înjurătură. Lașii și turnătorii de ieri au devenit peste noapte mari acuzatori, mari procurori naționali. Biografii noi, haine noi. Vigilența proletară s-a transformat în vigilență anticomunistă. În umbra unei instituții care nici nu prea exista se presupuneau tot felul de proiecte diabolice pentru atragerea emigrației de partea puterii. Până la urmă timpul, anii trecuți au dovedit că puterea s-a descurcat și fără sprijinul nostru politic etc.” Sau: „Deocamdată ne mai confruntăm cu lichelele de eiri, îmbrăcate în haine noi, patriotice, cu democrații care contestă democrația, cu cei care, lipsiți de idei, cer interzicerea a ceea ce nu le convine”. Totuși, observă Buzura, această stare de lucruri este „nu fără consecințe îngrijorătoare”: „Ce păstrăm pentru viitor? Aceasta ar fi încă una din obsesiile care ne obligă să pledăm pentru cultură. Cultura este șansa de afirmare a țărilor mici”. □ În acest număr al revistei sunt comunicate și Premiile Fundației Culturale Române. Astfel, **marele premiu** al FCR ar fi

fost obținut de către George Emil Palade (SUA) și Sergiu Celibidache (Germania); **premiul pentru excelența creației literare** de Gellu Naum (România) și Gregor von Rezzori (Germania); **Premiul pentru contribuția excepțională adusă la mai buna cunoaștere a culturii și civilizației românești peste hotare** are trei câștigători: Eugen Coșeriu (Germania), Klaus Heitmann (Germania), Keith Hitchins (SUA), Jean Cuisenier (Franța), Peter Lucaci (SUA). Horia Bernea (România) obține **premiul pentru contribuția excepțională adusă la recuperarea tradițiilor spirituale ale civilizației țărănești**; Constantin Tacou (Franța), **premiul pentru excepționala activitate editorială**; iar Alexandrina Cernov (Cernăuți, Ucraina), **Premiul pentru contribuția statornică la afirmarea identității culturale românești**. ■ Cu acest prilej, au fost aleși membri de onoare ai FCR: George Banu (critic teatral, Franța), Eva Behring (critic literar, Germania), Petru Dumitriu (scriitor, Franța), Mariana Nicolesco (artist liric, Franța), Szilagyi Istvan (scriitor, România); Leon Volovici (istoric, Israel).

● În nr. 17-18 din „Literatorul” este sărbătorită împlinirea a 100 de ani de la apariția colecției Biblioteca pentru Toți a Editurii Minerva. „Diac[ul] tomnatic și alumn” ne informează că recent a existat o manifestație publică în acest sens, la care au participat Marin Sorescu, Eugen Simion, Z. Ornea, Tiberiu Avramescu, Ecaterina Țarălungă (***Celebrarea colecției „Biblioteca pentru toți”***). În acest număr sunt publicate și unele dintre cuvintele de felicitare rostite cu acel prilej: Marin Sorescu, ***Biblioteca din Alexandria***; Eugen Simion, ***O performanță culturală***; Z. Ornea, ***O izbândă a cărții***. □ Valeriu Cristea propune ***Un exercițiu de imaginație la o aniversare***, respectiv a victoriei aliaților împotriva armatei germane: „Astăzi, la a 50-a aniversare, această victorie este însă umbră și în mod *subiectiv*, deliberat, din tot felul de calcule și interese, inclusiv politice și chiar electorale. Iar aceasta se întâmplă pe fondul unei periculoase tendințe mai generale de, cum a fost ea denumită, *banalizare a fascismului*. Un rău mai mic, mai micuț în comparație cu comunismul, zic, sau subînțeleg unii. Firește, nu are sens să alegem între două rele pentru a vedea care din ele e mai puțin rău, deși istoria, ca și viața, ne pune adesea tocmai în fața unei asemenea opțiuni. Totuși... Deși voi fi acuzat că operez cu un criteriu «doar» cantitativ: comuniștii și-au propus să elimine anumite clase sociale, pe câtă vreme naștii – popoare întregi. Începând cu marele popor evreu, căruia îi datorăm *Biblia*, pe Dumnezeu unic și pe Hristos. Exista însă – nu mai e de mult un secret – o adevărată listă de *popoare exterminate* și dacă Hitler învingea... Am scris: «dacă Hitler învingea». (...) În această situație, nu cumva ar fi fost și mai rău? Ba da, fie și numai prin faptul că *lumea liberă*, ca firească și necesară contrapondere a sistemului totalitar (cum a și fost ea în varianta reală a istoriei contemporane) ar fi dispărut pentru multă vreme din Europa”.

29 aprilie

● Activitatea lui Augustin Buzura la Fundația Culturală Română este lăudată în nr. 1551 din „Adevărul”. C. Stănescu realizează un interviu cu prozatorul („*Suntem țara cu cel mai mare număr de premii pe cap de locuitor!*”, „Cultura”), iar Cristian Tudor Popescu scrie un articol cu titlul *Fundația Culturală română. Un întreg în tomia dezolării* (ambele, în cadrul rubricii „Cultura”). Redăm un fragment din interviu: C. Stănescu: „ați izbutit să vă puneți rău cu toate «taberele»: Opoziția, înfrigurată, vă reproșează că v-ați «cotrocenizat» și că faceți jocul Puterii, cu «Dilema» cu tot, iar factori ai Puterii vă acuză că faceți jocul opoziției și că ne «vindeți» țara și cultura ba ungarilor, ba evreilor, ba nu mai știu cui!”; Buzura: „Într-adevăr, m-am «pus bine» cu toți! Mi se pare normal, o tristă «normalitate». Dar eu, ca un ardelean încăpățânat, continui să cred că avem un singur partid și o singură putere: cultura și civilizația României. Fiecare e liber să facă ce vrea, dar noi, aici, nu facem politică, nu suntem ai nimănui, iar faptul că suntem criticați din două direcții este cea mai bună dovadă: suntem, carevasăzică, pe un drum bun!”

■ Dintre realizările lui Buzura la Fundația Culturală Română, C.T. Popescu se referă la centrele nou înființate (Centrul de Studii Românești de la Iași, condus de istoricul american Kurt W. Treptow; Centrul de Studii Transilvane de la Cluj, coordonat de Ioan Aurel Pop), la unele „manifestări naționale și internaționale adunând români de pretutindeni”, la editarea unor reviste („Dilema”, „Arc”, „Lettre internationales” etc.), precum și la o serie de reeditări din opera scriitorilor clasici și interbelici.

30 aprilie

● Reținem, din nr. 266 al „Adevărului literar și artistic”, o serie de observații ale lui „Interim” în privința politizării peisajului literar și a reflectării acesteia în chestiunea „revizuirilor”; punctul de plecare îl constituie revista „Dacia literară”, felicitată pentru formula adoptată („Revista revistelor literare”): „Este «apolitică» într-un fel insolit în peisajul revuistic actual în care și publicații cu profil specific – literar – bine precizat s-au politizat excesiv. Evident, *politicul* este marca vremii, nu i ne putem sustrage, dar el influențează lamentabil multe «opțiuni» valorice în câmpul literar, orientând chiar tabla de valori actuală. Așa-zisa «revizuire» clamată pe toate drumurile de câțiva critici stimabili nu este, din păcate, decât o campanie de discreditare pe criterii strict politice a unor confrăți ai lor care nu le împărtășesc, să zicem, monarhismul sau excesivele înclinații de «dreapta». În pofida declarațiilor de principiu, militanții «revizuirii» au ca obiectiv nu o mai dreaptă așezare a valorilor, ci înlocuirea în ochii opiniei publice a unor «titulari» ai spiritului critic cu alții, pe criterii străine de valoare și, în genere, extraliterare”.

[APRILIE]

● În cronică sa de „Poezie” din nr. 3 al „Cuvântului”, intitulată **Mistere caricate**, Al. Cistelean comentează volumul lui Ion Stratan, *Desfacerea* (Editura Eminescu, 1994): „Lirismul de fantezie obiectuală devine unul de fantezie lexicală, peste debordanța și euforia căruia Stratan varsă un strop de melancolie. Cu această genă dimoviană intră în scriitura lui Stratan un indice de jovialitate ce devine, încetul cu încetul, nu numai o marcă atitudinală, ci și una vizionară. Cântând, în fiecare volum, pe mai multe voci, poetul atacă și registre unde această jovialitate nu face decât să secularizeze temele și să aducă spre ludic stări interioare date ca grave”. Nota fundamentală a volumului analizat ar fi „capacitatea lui Stratan de a trăi mistere caricate”, iar „experiența lui cristică e o experiență de stil”. Din topul criticului mai fac parte: 2. Ștefan Baciș, *Peste o mie de catrene*, Ed. Aldus, Brașov, 1995; 3. Rodica Draghinescu, *Fiecare avem sub pat niște fotografii de care ne este rușine*, Ed. Marineasa, Timișoara, 1995; 4. Simona Grazia Dima, *Scara lui Iacob*, Ed. Hestia, Timișoara, 1995; 5. Ion P. Iacob, *Spitalul Filantropia*, Casa de editură Panteon, Piatra-Neamț, 1995. □ Într-un articol intitulat **Eseul ludic și impudic. Luca Pițu, cu î din a**, Mircea Mihăieș comentează *Eros, Doxa & Logos* (Ed. Institutul European, Iași, 1995): „*Eros, Doxa & Logos* continuă traiectoria deja cunoscută din cărțile anterioare. Umorul fabulos și erudiția copleșitoare sunt puse, și de data aceasta, în slujba unui discurs îndrăcit (în toate sensurile cuvântului), a unui spectacol care ar putea fi coloana sonoră a unui mare film (mut) al lui Chaplin. Virajele primejdioase, căderile amețitoare, salturile în gol de la filosofie la semantică și de la hermeneutică la petologie sunt lucruri cu care admiratorul Magistrului s-a obișnuit de-acum. Din acest punct de vedere, *Eros, Doxa & Logos* confirmă strălucit așteptările membrilor fan-clubului Luca Pițu. Altoiul de conceptualism hermetic și de gură spurcată n-au dat niciodată în românește un product atât de expresiv. Erudiția Magistrului e de natură rabelaisiană: ea copleșește prin cantitate și farmecă prin calitate”. Celelalte poziții din topul scrierilor eseistice sunt următoarele: 2. Ilie Constantin, *Complicitatea fertilă*, Ed. Dacia, 1994; 3. Ion Holban, *Salonul refuzaților*, Ed. Moldova, Iași, 1995; 4. Alexandru Ruja, *Parte din întreg*, Ed. De Vest, Timișoara, 1994. □ Tot în acest nr. 3 din „Cuvântul”, Radu G. Țeposu, într-un articol intitulat **Istoria literară ca arheologie a mentalităților. România în delir**, comentează studiul lui Z. Ornea, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească* (Ed. Fundației Culturale Române, 1995), lucrare pe care o socotește efectuată cu „o migală aproape pedantă, cu o minuție demnă de benedictinii veacului al XVIII-lea”: „Rătăcirea unei generații ca aceea născute între războaie nu e un simplu amănunt de istorie literară. Nu poate fi, prin urmare, bagatelizată și nici vituperată în necunoștință de cauză. Z. Ornea nu pleacă cu prejudecăți și nici nu caută cu orice preț nod în papură. De ce s-a produs, însă, această turmentare politică a unor tineri foarte înzestrați, extrem

de lucizi la debutul lor, exegetul nu explică în termeni foarte preciși, deși lasă să se înțeleagă din chiar depozițiile unor Eliade sau Cioran”. Din topul său de eseu și critică literară mai fac parte: 2. Pavel Chihaia, *Lecturi despre Țările române în Evul Mediu*, Ed. Revistei „Dorul”, Danemarca, 1994; 3. Nicolae Comșa, Teodor Seiceanu, *Dascălii Blajului. 1754-1948*, Editura Demiurg, București, 1994; 4. Pavel Chihaia, *Portrete de voievozi din Țara Românească, secolele XIV-XVI*, Ed. Revistei „Dorul”, Danemarca, 1994; 5. Dumitru Micu, *În căutarea autenticității*, Ed. Minerva, 1994. □ Din sectorul „recuperărilor”, Tudorel Urian descoperă **Fața ascunsă a prozei interbelice. Mircea Streinul, un scriitor ghinionist**; este comentat romanul *Ion Aluion* (ediție, prefață și dosarul unei existențe de Ion Simuț, Editura Cogito, Oradea, 1995). În topul de proză mai figurează: 2. Alexandru Ciocâlțu, *Strigătul umbrei*, Romset comercial, București, 1995; 3. Marius Jucan, *Un locuitor al oglinzii. Trei nuvele*; 4. Daniela Vlasie, *Sărbătoarea măslinilor*, Ed. „Almanahul Banatului”, Timișoara, 1994; 5. Constantin Badersca, *Joia femeilor*, Junimea, 1994. □ În articolul **Memoria ca roman autenticist. Șocul lecturii**, Ioan Buduca salută apariția volumului Dorinei Al-George, *Șocul amintirilor* (Ed. Societatea Informația, București, 1995). Din topul de scrieri memorialistice mai fac parte: 2. Ioan Petru Culianu, *Mircea Eliade*, Nemira, 1995; 3. S. Damian, *Scufița Roșie nu mai merge în pădure*, Ed. Seara, București, 1994. □ Pornind de la cartea de convorbiri a lui Petru Dumitriu cu George Pruteanu, Adrian Marino face o serie de reflecții despre **Maladiile spiritului. Convertirile unui talent amoral**: „I-a fost deci foarte ușor lui Petru Dumitriu să schimbe peste noapte «direcția». Fiindcă, de fapt, n-avea... niciuna, pe acest plan profund. Niciun crez, nicio «credință» (gol de aceste valori, pe atunci, cu mult înainte de convertire). Nicio adeziune politică reală. Ideea de «opозиție» reprezenta, pe atunci, și ea, o mare necunoscută, în această sferă. Mai mult: o aberație, o utopie totală. Eroismul rezistenței, de neconceput. Politica lui *sauve qui peut* era generală. (...) Egoism sincer, autentic, de scriitor, de creator amoral. Și fiindcă George Pruteanu citează, în italiană, pe Dante, să citez și eu, tot în... italiană, pe Benvenuto Cellini: *Jo servo a chi mi paga*. Tip etern, ireductibil. Orice predică morală este cu totul inutilă.”

● Din nr. 4 al revistei „Vatra” reținem câteva intervenții. Petru Cimpoeșu este prezent cu **CARTAPHILUS – o întâlnire ratată**, „fragment din romanul în lucru *Povestea marelui brigand VERIF TITLU ORTOGR*”. □ „Față-n față” stau Ruxandra Cesereanu și Iustin Panța. Despre Ruxandra Cesereanu scriu Caius Dobrescu (**Demențe și bun gust**), Aurel Pantea (**Menada și femeia-cruciat**), iar despre Iustin Panța Ruxandra Cesereanu, **Iustiniada**, (cronică publicată împreună cu o scrisoare de la poet), Ion Pop, **Printre „lucrurile simple”** și Iulian Boldea, **Echilibrul indiferent**. □ În acest număr, este transformat în „Țintă fixă” criticul Matei Călinescu. Într-un mini-interviu acordat lui Al. Cistelean, criticul mărturisește: **„Eu nu cred în «tragedia**

culturilor mici”, însă nu insistă asupra subiectului; reținem un fragment: „cultura română își va depăși complexele de inferioritate și tendințele naționaliste care se alimentează din ele, ca și, la polul opus, tendințele autostigmatizante (...) numai printr-o adevărată europeanizare”. Dintre proiectele de lucru, sunt amintite *Amintirile în dialog* cu Ion Vianu și o carte despre anii 30, cu eseuri despre Eliade, Cioran, Ionescu și Sebastian. ■ În continuarea articolului, sunt publicate o serie de cronică sau evocări ale lui Matei Călinescu. Astfel, Adrian Marino scrie despre un *Confrate de idei*, arătând și ceea ce-i separă: „Nu sunt deloc sigur că despre literatura contemporană aveam, totdeauna, cu trei decenii în urmă, chiar aceleași opinii. M.C. făcea parte dintr-o altă generație literară și trăia, participa, se alinia, în mod inevitabil, redacțiilor unde lucra, sau revistelor unde colabora. Aveam altă formație și scară de valori și nu credeam nici atunci, și cu atât mai puțin acum, că Nichita Stănescu este «mai mare» decât Arghezi sau Blaga, sau Marin Preda «mai mare» decât Rebreanu ori Camil Petrescu”. Marino propune și un portret al criticului în rândul generației sale: „Era firesc să se ocupe de scriitorii generației sale, în primul rând. Dar nu cred că a dorit să fie și «criticul generației» sale, altfel spus, al «epocii Ceaușescu». Această «misiune istorică» au preluat-o...alții. (...) Unii mai cred și azi (cu mare candoare) că este singura formă de «critică» posibilă, necesară, obligatorie etc. Avea, în mod evident, o altă cultură și, mai mult decât atât, capacitatea de a formula și analiza idei, nu numai literare, de a le integra în seriile respective și de a elabora sinteze. În generația sa era, de fapt, singurul de acest nivel și cu un astfel de orizont”. Asumat subiective sunt și unele aprecieri despre literatura criticului: „din punctul meu de vedere, acest personaj [Genu Ghelber, din *Viața și opiniile lui Zacharias Licher*, n.n.] cu totul insolit și pe jumătate inventat era cu mult mai interesant decât celebrul Moromete, de pildă”. În fine, reținem și unele considerații despre omul Matei Călinescu: „Avea simțul relațiilor sociale și culturale, locale și internaționale, într-un grad deosebit (cel mai dezvoltat în generația sa) și această calitate l-a ajutat, cred, enorm, și în exilul său”. ■ Pentru destinul poetic al lui Mircea Ivănescu (*Întâlnirea cu Matei – fragmente dintr-o convorbire cu Vasile Avram*), criticul a jucat rolul unui element catalizator: „Nu scriam deloc poezii, și am început abia atunci să scriu, formându-mi treptat, destul de încet și laborios, maniera de atunci – și, firește, de acum, căci eu nu mă pot schimba, oricât aş vrea să-mi lepăd, precum șarpele, pielea. Și cred că el nu știe că acea manieră, acea posibilitate de a scrie, a fost creată de el – firește, nu la modul unor lecții sau exemple, ci poate în primul rând din invidia cu care asistam la putința lui de a scrie – mie mi se părea că oricând și oricât – poezie. «Tu chiar știi că poți să scrii poeme?» l-am întrebat odată și m-a uimit răspunsul lui firesc: «Sigur că da»”. ■ În preambulul comentariului său despre *Viața și opiniile lui Zacharias Licher*, Caius Dobrescu își exprimă și unele dileme (*Elemente pentru o contra-*

cultură): „Va fi (...) întotdeauna fascinant pentru mine cum de în România un nietzscheean aproape declarat ca dl. Nicolae Breban a devenit membru al CC, cum un poet ermetic ca Nichita Stănescu a devenit poet oficial sau cum autorul romanului hasidic despre Zacharias Licher făcea, în același timp, carieră în *establishment*-ul universitar”. Criticul ar fi reprezentativ pentru un profil intelectual din anii dictaturii: „Unde vreau să ajung? Dl. Matei Călinescu mi se pare reprezentativ pentru atitudinea dominantă a intelighenției românești a epocii. Opera sa culturală de până la plecarea în SUA se construiește pe convingerea că există o superioritate și o universalitate a intelectului care salvează și justifică orice epocă, oricât de penibilă, promiscuă, abjectă. Inteligența pură, gratuită, liberă prin însăși natura ei triumfă asupra determinărilor contextuale. Aura de care s-au bucurat hermeneutica, speculația și critica literară se explică prin acest cult al frumuseței intelectului”. ■ Ion Bogdan Lefter oferă unele *Imagini din Bloomington (cu Matei/1991)* etc. □ Unele dintre intervențiile din cadrul acestei rubrici sunt comentate în nr. 278 (23 iulie) din „Adevărul literar și artistic” („Revista revistelor culturale”). Legat de „nedumerirea” lui Caius Dobrescu în privința impunerii lui Nichita ca „poet oficial”, „Interim” oferă un posibil răspuns, refrindu-se la „o anumită *duplicitate* a intelectualului ce nu apare odată cu dictatura comunistă”, „duplicitate” care poate avea și efecte salutare: „O «școală» ce poate fi considerată și a «supraviețuirii», când omul e «sub vremi», dar și a *privilegiului* obținut prin respectarea adagiului biblic «să dăm Cezarului ce este al Cezarului...». Efectul acestui tip de *șerpuire* pe sub vremi, dar și pe deasupra lor, este ceea ce Marin Preda a numit odată «evazionism». Să ne înțelegem: nu e vorba aici de așa numitul «evazionism» al *literaturii parabolice*, veche de când lumea, ci de efectul de «distanțare» prin întoarcerea spatelui realității și fixarea atenției, vorba lui Marin Preda, asupra... lumii, în timp ce pământul e mistuit de un incendiu uriaș”. ■ Cât despre literatura făcută de Matei Călinescu și generația lui, observă, nu fără ironie, „Interim”, referindu-se la alți colaboratori ai numărului din „Vatra”, aceasta s-ar vedea „moralizată acum cu atâta asprime de tânărul învățăcel bucureștean ajuns într-un «week-end» la conacul universitar din Bloomington. Dar pesemne că de acolo, dintr-o altă planetă de unde relieful se turtește, așa se vede cultura română...”. „Tânărul învățăcel” este Ion Bogdan Lefter. □ Revenim la prezentarea nr. 4 din „Vatra”. În cadrul rubricii „Vatra-Dialog”, Angela Marinescu îl interviuează pe Mircea Nedelciu: „**Societatea are niște obligații față de creatorii de valori literare**”. Nedelciu se referă, printre altele, la conflictul dintre ASPRO și US și își spune punctul de vedere și privința implicării politice a scriitorului: „Nu-i «amendez» deloc pe cei care s-au lăsat «furați» de politic, iar de cei care s-ar fi izolat «ostentativ» îmi vine să râd. Pe cine interesează ostentația lor? Mă deranjează doar cei care fac (și) politica fără profesionalism: aceștia chiar sunt periculoși. (...) Când vine vorba de anul 1990, primul lucru pe care mi-l

amintesc cu neplăcere este extrem de scăzutul nivel al culturii civice la care ne aflăm cu toții. Eu am fost totdeauna obsedat de tehnicile de manipulare, atât a individului cât și a maselor. (...) În '90 eram toți, dintr-o dată, descoperiți față de noile tehnici de manipulare, mai subtile, ce fuseseră aruncate în joc. Paradoxal, încercările de influențare a opiniei publice de către firavele forțe de opoziție politică apărute în '90 erau, ca tehnici de manipulare, mai primitive decât ale puterii ce se autoinstalase. (...) Pentru că nu am cedat acelui tip de entuziasm naiv, romantic, stradal etc., al opozanților de tip '90 mi-am atras unele priviri crucișe ale colegilor. *A fi rațional* în acea primăvară și vară era echivalent brusc și fără explicații cu *a fi de partea puterii*". □ „Se întâmplă, nu numai în România și nu numai în Estul post-totalitar, ca tăcuții de ieri să fie, tocmai ei, vociferanții de astăzi”, observă Lucian Raicu (*Scrisori din Paris, Însemnări, III, IV*): „Cei care, cum se zice, n-au «făcut» nimic, sunt teribili de indignați, sunt supărați pe cei care n-au făcut destul, deși au făcut, totuși, câte ceva, după puteri, oricum n-au stat, precum cei dintâi, cu brațele încrucișate, prestând chiar, din când în când, mici servicii, nu numai decât scandaloase, nu întrutotul – ci doar așa, cu măsură – penibile sau compromițătoare... Cuminiții și pasivii sunt indignați de cei insuficient de activi, cei aparent abulici și cu capul în nori și cu picioarele foarte pe pământ – denunță pe cei care, în cărțile lor cu greu apărute, n-au spus «întreg adevărul», n-au fost îndeajuns de necruțători, au cedat unor presiuni, ca să-și vadă, nenorociții, cărțile tipărite și să-și facă un nume, uneori un mare și respectat nume. Cei care n-au izbutit să-și facă un astfel de nume, în ciuda atâtor eforturi și tăceri și aparente abulii – îi culpabilizează pe ceilalți, puțini la număr prin forța lucrurilor (...)”. □ În acest nr. 4 din „Vatra” este publicată și a doua parte a interviului cu Norman Manea, realizat de Marco Cugno ([II], *Modernitatea este, poate, ea însăși vârsta de exil a lumii*); v. *supra*, nr. 3, martie.

● Pornind de la o serie de intervenții ale lui Mircea Iorgulescu, Gheorghe Grigurcu se întreabă, în nr. 73 (aprilie) al revistei lunare „Dreptatea”, *Ce înțelege dl. Mircea Iorgulescu prin restaurație?*. În 7 numere din „Dilema” (începând cu nr. 121, 5-11 mai și continuând până la nr. 127 inclusiv, din 16-22 iunie), Mircea Iorgulescu îi va da o lungă explicație, intitulată *Al treilea pol* (pe care, în opinia lui preopinentului, l-ar reprezenta). ■ Redăm, sub forma unui colaj, acest schimb de replici. *Grigurcu*: „Se manifestă azi, în presa noastră, o febrilă tentativă de constituire a ceea ce am indicat a fi al treilea pol. Cu alte cuvinte, o aparentă neutralitate atât față de putere, cât și față de opoziție, cu scopul clar de a sluji puterea. Deoarece combaterea frontală a opoziției, în condițiile abuzurilor și a demagogiei ce stigmatizează puterea în ochii opiniei publice, se dovedește o sarcină îndeajuns de dificilă, ea e înlocuită cu o manevră de «învăluire», cu o postură mai suplă ce afectează obiectivitatea. Ceea ce nu poți obține de-a dreptul s-ar putea să obții pe ocolite, nu-i așa?” *Iorgulescu*: „Dacă, într-adevăr, ideea unui «al treilea pol» nu e

deloc de lepădat? N-ar fi oare o șansă să se iasă din cleștele diviziunii între «noi» și «ei», între «putere» și «opozitie», n-ar fi, oare, o posibilitate de a se depăși ori abandona logica belicoasă (căci nu chiar degeaba vorbește dl. Grigurcu de «defetism», de «slujire», de «combatere frontală» etc., etc.: ai spune că este militar împlătoșat, nu fin critic literar și delicat poet), n-ar fi, în fine, o soluție de abandonare a bolșevismului rezidual, atât de «vădit» în chiar articolul denunțător al dlui Grigurcu?» („Dilema”, nr. 121) ■ Și Grigurcu s-ar încadra într-o anumită categorie ideologică, aceea a **Bolșevismul rezidual** (nr. 122, 12-18 mai); Iorgulescu: „Împărțirea lumii în «noi» și «ei» și crâncena aplicare a criteriului «cine nu e cu noi e împotriva noastră» este probabil cea mai ironică revanșă a spiritului bolșevic; dl. Grigurcu, anticomunist spumegător, se comportă în realitate ca un bolșevic pur. Este un fel de Felix Edmundovici Dzerjinski al ideilor. La fel ca părintele faimoasei Ceka, strămoașa NKVD-ului și a KGB-ului, dl. Grigurcu adoră execuția sumară, verdictul rapid, expediția represivă. Politic, lumea românească se împarte, după dl. Grigurcu, în «putere» și «opozitie», iar cine nu este cu «opozitia» se înțelege că este împotriva ei și, vrând-nevrând, cu «puterea». Stalinism fără Stalin. (...) cei care se pretind democrați NU AU DREPTUL SĂ SE REPLIEZE EI ÎNȘIȘI ÎN BOLȘEVISM SUB PRETEXT CĂ ADVERSARIILOR NU SUNT DEMOCRAȚI”. ■ Acest episod suscită o altă reacție a celui vizat; astfel Gheorghe Grigurcu îi dă replica lui Mircea Iorgulescu în nr. 28 (19-25 iulie) al „României literare”, într-un articol intitulat **Cum am devenit stalinist** („Polemici”): „E o amenințare mai grea decât ar părea la prima vedere. Cu stalinismul nu e voie să te joci în neștire, așa cum nu e permis copiilor a se juca cu chibriturile. (...) Ce rezultă de aici? Că nu poți contesta comunismul (sau neocomunismul, criptocomunismul, restaurația etc.) fără a fi tu însuși... comunist. Mai exact și mai absurd: cu cât contestarea ta e mai susținută, mai argumentată și mai consecventă, cu atât vădești o mai robustă conștiință comunistă. (...) Îi iert pe cei ce vor a se autoblama, recomandându-se drept antistalinisti, deoarece pot recunoaște și în mentalitatea și comportamentul lor trăsăturile bolșevicului inconfundabil. Indiferent că sunt structurați în felul acesta din capul locului ori că s-au afiliat, din nobile imbolduri oportuniste, grupului în cauză, sunt încredințat că, la ora actuală, pot fi socotiți fii autentici ai Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. (...) Neajutorarea lor persistă sub forma greutăților de adaptare, inclusiv a angoasei democratice, căreia trebuie să-i facă față.” Acest raport (falși antistalinisti – Iorgulescu, falși stalinisti – el însuși) este interpretat psihanalitic: „«starea originară de neajutorare» (*Hilflosigkeit*) caracterizează sugarul care depinde total de mama sa pentru satisfacerea necesităților (setea și foamea); această stare nu dispăre cu vârsta, ea se regăsește la adulți, care cedează satisfacției traumatizantei și angoasei pe care o generează (Sigmund Freud, *L'interprétation du rêve*). Imaturitatea antistalinistilor actuali e, din păcate, învederată. E un fenomen ce

ne îngrijorează. Nu e imposibil ca el să se accentueze și să ducă la un regres, la o infantilizare, în cursul căreia antistalinistii vor ajunge în cărucioarele pe care noi, «stalinistii», le vom împinge cu bunăvoință». ■ Revenim la polemica de bază. Grigurcu („Dreptatea”, nr. 73, aprilie): „N-are impresia că între putere și opoziție (cu toate deficiențele uneori grave ce i se pot reproșa opoziției) există o diferență esențială? O diferență de principii? Că opoziția a luat naștere tocmai pentru a combate copleșitoarele imoralități ale puterii, ca o formă legitimă de apărare a intereselor obștești? Că Revoluția din decembrie n-a legitimat restaurația, ci opoziția?” Iorgulescu (nr. 123, 19-25 mai, *Al treilea pol. 3. Constație și opoziție*): „Diferențele de doctrină nu implică însă neapărat și diferențe de comportament. Vrea sau nu vrea dl. Grigurcu, vor sau nu vor cei care gândesc asemenea lui, comportamentul politic și instituțional românesc nu s-a eliberat încă de influența modelului comunist”. Un singur exemplu –persistența stilului encomiastic și a practicilor aferente: „Ar fi, cred, cât se poate de instructivă o antologie a supraviețuirii limbajului encomiastic din perioada ceaușistă; dus, atunci, până la delir, nu a dispărut după decembrie 89, ci și-a schimbat obiectul; într-o asemenea antologie ar putea figura un lung șir de articole despre dl. Iliescu, Regele Mihai, dl. Corneliu Coposu, dl. Emil Constantinescu, dna Ana Blandiana, scrise în cel mai autentic stil al omagiului de până în decembrie 89. (...) Să nu fi remarcat, oare, dl. Grigurcu fabuloasa nouă viață a modelului «Cenaclul Flacăra», model atât de activ în emisiunile posturilor naționale de radio și televiziune din zilele revoluției din decembrie 89, model preluat apoi de mulți dintre demonstranții din Piața Universității, în aprilie-mai 1990?! Împrejurarea că, în timp ce la Radio și Televiziune se făcea «cenaclu Flacăra», părintele acestui model, Adrian Păunescu, era înghesuit într-un grilaj albit de saliva unei mulțimi înfuriate, nu face decât încă mai necesară o analiză lucidă a formelor în care s-a exprimat contestația românească». ■ Iorgulescu (*Al treilea pol. Simetrie și simbioză*, nr. 124, 26 mai-1 iunie): „De aceea, deși probabil în mod involuntar, majoritatea actuală este desemnată frecvent drept «putere» și diabolizată energic; totodată, prin această relație de adversitate totală și ireductibilă se compensează fără efort absența proiectelor politice pozitive indispensabile unei opoziții reale. Exagerând un pic – dar numai un pic – se poate spune că programul «opoziției» românești de astăzi se rezumă la dorința de înlăturare a unei persoane (actualul șef al statului, Ion Iliescu) și la speranța că, odată împlinită această dorință, partidul care îl susține pe indezirabil se va dizolva de la sine, lăsând locul liber. Locul – adică puterea”. Urmând aceeași logică, și Grigurcu s-ar asemana, de fapt, cu cine nici nu bănuiește: „Când dl. Grigurcu & Co., de pildă, consideră o revistă ca «Dilema» drept o diversiune a puterii, se asociază, de fapt, la nivel esențial, dnilor Corneliu Vadim Tudor, Mihai Ungheanu & Co., pentru care această publicație ar trebui, de asemenea, suprimată, întrucât «înjură Guvernul pe banii Guvernului» și reprezintă o unealtă (o «infiltrare») a

«opозиției». Și pentru dl. Grigurcu, și pentru dl. Ungheanu, într-o viziune specific totalitară sau, în orice caz, măcar non sau chiar anti-democrată, «răul sunt ceilalți», răul absolut, Răul; în vreme ce «noi» (noi și-ai noștri), «noi suntem binele». Binele absolut!» ■ Ajuns în acest punct, în următoarele două episoade ale lungii sale intervenții (nr. 125, 2-8 iunie, *Al treilea pol. 5. Ceaușismul eliberat*; nr. 126, 9-15 iunie, *Al treilea pol. 6. România laterală*), Mircea Iorgulescu face și o serie de considerații asupra politicii epocii, insistând asupra episodului mineriadelor și formulând o dilemă neliniștitoare: „Ceea ce s-a întâmplat la scurtă vreme după alegeri, în iunie 1990, a fost o gravă și dramatică semnalare a precarității aptitudinilor și disponibilităților democratice ale societății românești, căci, dacă minerii au fost chemați/aduși în București de abia (re)aleșii guvernanți, nu trebuie uitat nici că ei au venit prompt și cu însuflețire, nici că bună parte din populația Capitalei i-a primit cu entuziasm, nici că una dintre acțiunile lor a avut un net caracter pogromist (antițigănesc)”. ■ În fine, în ultima parte a intervenției sale (nr. 127, 16-22 iunie), Iorgulescu observă că acest *Al treilea pol*, pe care e acuzat că l-ar reprezenta, este *O utopie, deocamdată*: „Un «al treilea pol» eventual nu s-ar putea constitui decât în opoziție cu naționalismul, cu anti-occidentalismul, cu micul, dar cât de puternicul!, sentimentalism ruralo-ortodoxist, cu aspirația, mărturisită ori nu, spre militarizare și autoritarism, cu anti-pluralismul gregar. Deocamdată nu este însă decât o utopie, cel puțin în plan politic. Pentru că în plan intelectual există totuși câțiva îndrăzneți, care militează, direct sau indirect, pentru un «al treilea pol», polul democratic. Pentru Europa, cartea lui Adrian Marino, poate fi considerată un manifest în acest sens; eseurile lui Alexandru George, Z. Ornea, Ion Solacolu (acesta s-a și pronunțat în favoarea unui «al treilea pol» de factură politică) merg în aceeași direcție. Pe care nu vor apuca, însă, politicienii. Ca și visul noocratic al lui Camil Petrescu, «al treilea pol» este pe cât de necesar, pe atât de puțin posibil. Dl. Grigurcu & Co. pot fi liniștiți: din «Jos Iliescu!» și «Sus Iliescu!» nu se va ieși prea curând. E simplu, e confortabil, e chiar exaltant”. □ Replica lui Gheorghe Grigurcu, *Răspuns datorat d-lui Mircea Iorgulescu*, apare în nr. 33-36, octombrie, al „Jurnalului literar” („Insectar”). Criticul își proiectează, prin antifrază, o biografie de comunist: „Am ajutat-o pe Ana Pauker în greaua misie de edificare a Gulagului indigen. Am emulat cu Alexandru Drăghici, având ambiția de-a fi «vioara roșie» întâia, în conducerea poliției politice. Am fost sfetnicul de taină al lui Iosif Chișinevski, al lui Leonte Răutu și al lui Dumitru Popescu-Dumnezeu, disipându-le șovăielile pe care le manifestau în combaterea nefastei ideologii a capitalismului muribund și în reprimarea fizică a purtătorilor acesteia. M-am văzut răsplătit cu o vilă luxoasă la Târgu Jiu, perfect încăpătoare pentru biblioteca mea despre care gurile rele răspândeau zvonul că ar putezi într-un spațiu strâmt și igrasios, precum și un vast apartament central în capitală, unde am dus un trai de luxurie”. ■ Cât despre

Mircea Iorgulescu, el rămâne în continuare, pentru critic, reprezentantul blamabil al unui „al treilea pol”: „Dl. Iorgulescu polemizează cu sine însuși, înainte de-a polemiza cu noi. Practicant al celui de-al treilea pol, al ambivalenței derutante, ne dă satisfacția de-a ne confirma, parțial, propriile noastre opinii și, în cvasitotalitate, imaginea ce ne-am făcut-o asupra orientării tendențioase căreia îi aparține la vârf. (...) Ambiguitatea e o condiție schizoidă. În puterea principiului său, conștiința d-lui Mircea Iorgulescu se despică mereu, gata a se recunoaște exclusiv în tensiunile luptei dintre părțile ei componente. Bănuim că e un spectacol în primul rând al unei ciocniri interne, deși putem constata doar răsfrângerea sa publică. Oare ce gândește, cu adevărat, interlocutorul nostru? E o situație stranie, mai curând decât amuzantă”.

● Începând cu nr. 4 din „Contrapunct” (și continuând în nr. 5, 7, 8, 10), sunt publicate o parte din însemnările lui Mircea Ciobanu (*Jurnal* 1981). □ Reținem și articolul lui Barbu Cioculescu, *Ion Barbu în patul lui Procust*, în care este discutat episodul simpatiei poetului pentru doctrina legionară. □ Magda Teodorescu comentează volumul lui Cassian Maria Spiridon, *Zodia nopții*, Cartea Românească, 1994 (*A treisprezecea zodie*), Ioan Lăcustă publică un fragment din romanul *Vremuire* (*Un chip prelins din veșnicie*), iar Ion Stratan, poemul *Estimea*. □ Liviu Antonesei publică a patra parte a serialului său, *Intellectualii și politica* (v. *supra*, ianuarie).

● Din nr. 4 al revistei „Ateneu”, reținem grupajul dedicat scriitoarei sămănătoriste Natalia Negru; este publicată o proză inedită a acesteia, *Lunca Mândrușcăi*, însoțită de o prezentare făcută de Mircea Popa (*O prozatoare sămănătoristă*).

● Din nr. 4 al revistei „Poesis” („revistă de poezie”, apărută la Satu-Mare; director Geoge Vulturescu; Daniel Corbu, Al. Mușina, Al. Pintescu, Ion Vădan) reținem câteva apariții: cronicile lui George Vulturescu, *Vasile Baghiu*, „Gustul înstrăinării”, *Ed. Timpul, Iași, 1994*; *Ștefan Melancu*, „Elegii întâmplătoare”, *Biblioteca Apostrof, 1995, Cluj*, câteva poeme de Daniel Corbu și Ion Zubașcu (rubrica „Biblioteca Poesis”), un interviu inedit luat de Florin Mugur lui Gheorghe Grigurcu în 1984 (după cum se știe, criticul era de pe atunci iritat de supralicitarea generației '60). □ La aniversare, este serbat (prin comentarii) Ștefan Aug. Doinaș; scriu: Mihai Ursachi (*Goetheanismul lui Ștefan Aug. Doinaș*), Nae Antonescu (*Ștefan Aug. Doinaș – scriitorul ar fi debutat în „Jurnalul literar” din 1939 cu un poem intitulat inițial Scrisoare de tinerețe, și apoi, la sugestia lui Ivașcu, Optsprezece ani*); Iulian Boldea (*Tragicul apolinic*), Liviu Ioan Stoiciu (*Poet, cărturar serios de provincie*), Geo Șerban (*Spiritul împătimit de absolut*), Viorel Mureșan (*Un act critic ideal*), Lucian Vasiliu (*O, clipă...*). ■ Sunt publicate o serie de poeme din ciclurile *Aventurile lui Proteu* și *Psalmi*, alături de un interviu cu George Vulturescu („*Durata vieții nu se măsoară în ani, ci în fapte de*

valoare”). Este republicată și traducerea poemului mallarmé-an *Briză marină*, apărută inițial în „Jurnalul literar”, în nr. din 14 iulie 1940. □ De asemenea, un set de „Scriori” din anii ’70, adresate de **Daniel Turcea către Dumitru Țepeneag**.

● În nr. 4 din „Timpul”, Liviu Antonesei analizează **Candidatura domnului Paul Goma**. Editorialistul apreciază „*completa lipsă a demagogiei*” programului, dar crede că „nu despre o candidatură posibilă la președinție este vorba, ci despre deschiderea unei dezbateri morale privind prezentul și, mai ales, viitorul nostru ca națiune”: „În realitate, «programul» politic propus de Paul Goma atinge zonele noastre de maximă sensibilitate: comportamentul nostru public de dinainte de decembrie 1989, dar și cel care a funcționat după evenimentele revoluționare de atunci. Goma nu ne menajează, nu ne cruță ci, dimpotrivă, pare a umbla prin sufletele noastre cu un bisturiu foarte bine ascuțit”. De aceea, în opinia lui Antonesei, ar merita să fie discutat mai mult în presă. □ Mircea A. Diaconu publică studiul **Mircea Streinul și ghilotina istoriei** („Lumea și noi”).

[APRILIE-MAI]

● Din nr. 4-5 al revistei „Steaua” reținem o serie de evocări și articole dedicate centenarului Blaga: Viorica Guy Marica, **Întâlniri cu Blaga**; Aurel Rău, **Lucian Blaga și „Steaua”**; Mihai Cimpoi, **Blaga și Basarabia**. Sunt publicate și o serie de poeme blagiene în traducerea lui Serge Fauchereau etc. □ Nae Antonescu publică articolul **Publicistica lui Constantin Noica**. □ Constantin Cubleşan scrie despre romanul lui Dumitru Radu Popescu, *Dumnezeu în bucătărie*. Observând, printre altele, că unii dintre comentatorii postdecembriști „nu s-au sfiit să-l acopere cu ponegriri pe care nu le merita singur și nici întotdeauna”, criticul oferă și o privire retrospectivă asupra operei scriitorului: „Nu știi dacă s-a apucat să-și recitească romanele mai vechi, dar știi că alții au făcut-o. Mai tendențios sau mai obiectiv, dar au făcut-o. Și s-a constatat cu surprindere (!) că problematica umană dezbătută în *F*, în *Duios Anastasia trecea*, în *Cei doi din dreptul Țebeii*, în *Vânătoarea regală* etc. este la fel de actuală în continuare pentru că vizează condiția omului în general, aflat într-o societate abuzivă, dogmatică, autocrată, și în special românească, ceea ce impunea, simplamente, personalitatea, originalitatea demersului său, comparativ, să zicem, cu scriitorii din America Latină ce atacau subiecte din aceeași arie problematică.”

● În nr. 4-5 al revistei „Calende”, Viorel Padina face o **Cerere blândă către ASPRO**, sub forma unei contestații: „Ce soi de *profesioniști* va mântui ASPRO a dumitale, stimate Lefter? (...) Ar fi o cumplită iluzie să credeți că dacă vă numiți Lefter, Nedelciu, Antonesei, Vlasie, Mihăieș ori Cărtărescu, iar nu Beniuc, Stancu, D.R. Popescu etc., acest simplu fapt ar fi de ajuns ca să optimizeze gustu’ noii crăpelniți și să vă ferească de ispite scatofagice. Puterea

corupe, cocelește, smintește, o știți, *teoretic*, prea bine! Și dacă, doamne ferește, practica o să vă omoare? (...) Și uite așa, noua splendoare prin hârtie (*sic!*) se va transforma într-o o banală politichie, precum orice *uniune*, vai: în care nu toți cotizanții vor fi beneficiarii proniei statutare, ci politicienii grupului, coioșii și țâtoasele, artiștii de *public relations*, mahării administrativi, doctorii în divertis, prelipcenii, retorii și limbuții” etc. ■ De un umor involuntar este convingerea lui Padina că valoarea unor scriitori ca Sadoveanu sau Rebreanu ar fi „grație aproape exclusiv pozițiilor lor fruntașe în *societatea scriitorilor*”: „Cum altcumva se explică prezența în topu’ eminențelor noastre ultimissime a acestui autor de romanțuri medievale, ce închipuia povestiri cu haiduci, crai și hangite în contemporaneitatea lui Joyce sau Proust? Și de unde atâta adâncime psihologică la autoru’ *Răscoalei*, ins care nici nu auzise de Freud și pe care o comparație minimă cu mult mai puțin cotateu’ Camil l-ar putea orișicând dezumfla?” ■ În P.S., câteva săgeți către PAC și Nicolae Manolescu: „Congresu’ PAC, unde noua Putere – însuși Manolescu – fu la un pas de a fi impacientată, mai mare râsu’, de incurabila inteligență, Antonesei. Chiorpecu’ dracului s-a aflat – ca de când se știe – pe post de bombă, oricând gata să explodeze în nasu’ orișcărei autorități, dacă nu te porți cu băgare de seamă cu ea. Observându-l pe diabolic de inteligentu’ poet cum destabilizează – chiar fără să vrea – onorabilu’ congres și cum subminează secundă cu secundă puterea *șefului*, până în pragu’ disoluției, aproape, am înțeles, de ce orice conducător, oricând și oriunde, se înconjoară de vid, având grijă să-i țină cât mai departe pe poeți, pe deștepți și pe curioși”. ■ „Cronicar”-ul „României literare” (nr. 26, 5-11 iulie, „Revista revistelor”) sancționează stilul lui Padina („un limbaj izmenit, amestecând arhaisme, golănisme și calambururi fumate”) și îi ironizează judecățile de valoare: „Unui puști excedat de bibliografii obligatorii, sau chiar unui tânăr genial (ceea ce nu e cazul), iconoclastia nu-i stă rău, dar unui bărbat în toată firea, presupus iubitor de literatură și înzestrat cu discernământ critic, să afirme că nu-i nimic de capul lui Sadoveanu sau Rebreanu și că și-au obținut locul în ierarhia de valori grație «*aproape exclusiv*» funcțiilor oficiale – asta nu mai e șocant, ci de-a dreptul penibil”. ■ Viorel Padina răspunde acuzelor în nr. 54-55, noiembrie-decembrie, al revistei „Calende” („*Se-mbrăcară-n zale lucii*”, „Capse”): „Mai întâi, l-aș întreba pe inomabilu’ cronicar cum crede dânsu’ că se împacă pretinsa-mi pohtă de- «o șefie» în corpu’ măhăriilor scriitoricești cu faptu’ că – la ăi 45 de ani ai mei – n-am procreiat nici măcar țidulă de acces în vreo uniune? Al doilea, rog pe onorabilu’ să răspundă dacă știe cam câți mm de «voiaje» a parcurs *subscrisu’* pe mălaiu’ săracilor scriitori sau pe filotimia bogaților. (...) Și hotărăște-te, nene, odat’: păi, ori dau dovadă de «sumare cunoștințe literare, limitate la lectura manualelor școlare», ori, din contră, păcătuiesc prin sfidarea topurilor celor mai sacrosancte ale dăscălimii, numindu-i pe Sadoveanu și Rebreanu scriitori *normali* iar nu «titani» sau «ceahlăi», cum zice la ceaslov...”

□ Revenind la nr. 4-5 din „Calende”, Nicolae Oprea scrie despre **Condiția prozei scurte** („Cronica literară”), pornind de la volumul lui Al. Th. Ionescu, *Aventura prozei scurte în anii '80*, Ed. Calende, 1995. □ Apare a doua parte a interviului lui Octavian Soviany cu Gheorghe Grigurcu; pentru prezentarea discuțiilor, v. supra, ianuarie, unde apare primul episod. □ „Ancheta «Calende»” (realizată de Mircea Bârsilă) dezbate **Condiția ASPRO**. Petre Stoica consideră că „**ASPRO are dreptul să facă parte din Uniunea Scriitorilor**”: „Mă bucur de rezultatul alegerilor. A fost ales Laurențiu Ulici care a salvat de la faliment Uniunea Scriitorilor. (...) noi suntem o țară săracă, și avem nevoie de această mamă a suferințelor: Uniunea (...) care să ne apere de problemele mari și de putere. Din punctul meu de vedere ASPRO are dreptul să facă parte din Uniune, ca asociație a generației '80 și a celor care aderă la programul respectiv”. ■ În intervenția sa, „**Scriitorul este o excepție de la regulă**”, Florin Iaru se pronunță în chestiunea statutului Uniunii Scriitorilor: „Deci, Uniunea ar trebui să fie de fapt o confederație de uniuni mai mici, locale, de o absolută independență financiară și juridică. Doar reprezentanții lor ar trebui să se strângă în ceea ce se numește Uniunea Scriitorilor pentru a putea hotărî împreună modurile de atac și de apărare împotriva legilor, în fața abuzurilor ș.a.m.d. Independența juridică și financiară a filialelor sunt absolut esențiale (...)”. ■ Daniel Corbu susține ASPRO și se pronunță critic la adresa Uniunii Scriitorilor („**Ce oferă ASPRO mai puțin decât Uniunea Scriitorilor?**”): „Cu sau fără ASPRO, Uniunea «Sovietică» a Scriitorilor va ființa mai departe, fără doar și poate, în România, cu implicațiile pe care le are – staliniste – și cu dosarele care se păstrează. ASPRO era / este un club al tinerilor scriitori, un club care se voia de o libertate maximă în cadrul Uniunii. Având acest statut, nu ne-am pus problema pensiei și a pensionării. Un loc central în programul nostru îl au activitățile culturale deosebite, ieșite din comun. (...) ce oferă ea (ASPRO) *mai puțin* decât US acelor scriitori care încă nu se gândesc la pensie?”. Scriitorul se referă și la două inițiative ASPRO, festivalul și revista «Poesis» de la Satu Mare, „Serile de poezie de la Piatra Neamț”. □ Este publicată o scrisoare a lui Ion Negoitescu, **Prea onorată doamnă Bengescu** („Epistolar”), datată „4 octombrie 1941”: „Literatura DVoastră îmi impune un sentiment de adorație, ce nu l-am încercat încă niciodată în destul de variatele mele lecturi din marii autori. De aceea, eu depun în această scrisoare sentimentul fecund pe care îl are îndrăgostitul atunci când trimite și așteaptă veste. (...) Casa Hallipa – casa muzeu (dacă îmi permiteți să o numesc astfel), prin care mă pierd zilnic atras de forța unei obsesii, gustând cu voluptate puțința de a fi singur cu personagiile de inteligență subtilă și rafinată până la coarda cea mai de sus a gamei artistice, sau în prezența acelei galerii de monștri, ce mi-au dat cea mai profundă satisfacție a instinctului. (...) eu îmi permit să cred că arta DVoastră e absolut detașată de Proust, e de fapt un alt mod de artă. (...) La Marcel Proust e

izbitoare acea voluptate de a descompune materia psihică, de a-i simți printre degete scurgerea de nisip fin, așa cum te îmbeți cu opiu, în timp ce în literatura DVoastră viața psihică a personagiilor e un simplu (desigur formidabil ca dinamică...!) atribut al vieții, care o caracterizează, îi stabilește sensul. Puterea vieții psihice în personaj devine atât de intensă, încât îi dă o mobilitate exterioară romanului, împingându-l în viața reală, obiectivă. Nu e însă copia fotografică a realității, ci elogiul ei!”.

[APRILIE-IUNIE]

● Apare nr. 2 din „Revista de istorie și teorie literară”, editată de Academia Română și Institutul de Istorie și Teorie literară „G. Călinescu”. Directorul publicației este Zoe Dumitrescu-Buşulenga, iar din colegiul de redacție fac parte: Mircea Anghelescu, Alexandru Ciorănescu (Tenerife), Paul Cornea, Dan Grigorescu, Klaus Heitmann (Heidelberg), Nicolae Manolescu, Dan Mănuță, Mihai Moraru, Liviu Petrescu, Eugen Simion, Emil Turdeanu (Paris), Stan Velea, Al. Săndulescu; Nicolae Mecu (secretar de redacție), Andrei Nestorescu, Laurențiu Hanganu (redactori). □ Acest nr. 2 este dedicat lui Lucian Blaga și Ion Pillat. Astfel, dintr-un grupaj „Centenar Lucian Blaga”, semnalăm următoarele studii: Eugen Todoran, *Poetica lui Lucian Blaga. Metoda fenomenologică*: Cogito-Ego cogitans; Ion Pop, *Aerul lui Lucian Blaga* (Simona Cioculescu, „*Fără o suferință, viața ar fi de o absurditate cruntă*” (*Scrisori Vasile Băncilă către Lucian Blaga*) (sunt reproduse și o parte din scrisorile lui Băncilă către Blaga, din anii 1938-1939). □ Din cel de-al doilea grupaj, „Ion Pillat – 50 de ani de la moarte”, reținem următoarele studii: Cornel Mihai Ionescu, *Orizontul filosofic al poeziei lui Ion Pillat* (reținem că poetul ar propune, în creația sa lirică, o „interpretare a esteticii lui Nietzsche prin prisma oferită de paradigma lui Winkelman”); Nicolae Mecu, „*Tradiție și inovație*” (*Articole despre literatura română*). □ Andrei Oișteanu este prezent cu studiul „*Evreul imaginar versus „evreul real”, în folclorul și mitologia română*” (datat „București, februarie 1994”). □ „Din dosarele exilului românesc”, Mircea Popa oferă spre publicare și îngrijește *Corespondența dintre Alexandru Busuioceanu și Vintilă Horia*: avem scrisori schimbate între cei doi în anul 1947, din care reținem intenția lui Busuioceanu de a relua în exil revista „Gândirea”.

● Nr. 52-54 al revistei „Euphorion” este dedicat analizei raportului „Tradiție/inovație”; substanțialitatea majorității intervențiilor merită subliniată. ■ Gheorghe Grigurcu observă că marea literatură română s-a plasat *Între tradiție și inovație*; criticul constată o „bivalență” în interiorul fiecărui curent (pașoptism, junismism, sămănătorism, poporanism, modernism, tradiționalism, trăirism, proletcultism) și subliniază prezența paradoxală a elementului antimodern (conservator, reacționar) în operele moderne ale marilor clasici: „am putea vedea o inovație nu doar în criticismul maiorescian, ci și în viziunea

conservatoare a lui Eminescu, nu doar în teza autonomiei esteticului a lui E. Lovinescu, ci și în mesianismul lui N. Iorga sau în gândirea poporanistă a lui C. Stere și G. Ibrăileanu. Orice pulsație inedită, orice mișcare de diferențiere sensibilă răspunde în textura dialectică a raportului dintre tradiție și inovație. (...) Marele reformator al limbii și al sufletului românesc [Eminescu, n.n.] s-a sprijinit, în gazetar, pe un complex tradițional furibund, pe o respingere a intrării noastre în circuitul continentului și pe o repudiere a factorilor alogeni de cea mai incandescentă factură «reacționară». Cum se îmbină inovația și tradiția în creuzetul genial al Luceafărului? În felul cel mai imprevizibil, adică printr-o coexistență, iar nu printr-o sinteză. (...) Fiecare din aceste entități doctrinare și creatoare [pașoptismul, junimismul, modernismul, tradiționalismul etc.] se manifestă ca o înaintare și ca un recul, ca o înnoire și ca o reconfirmare. Fiecare își creează organicitatea specifică prin raportări mai mult ori mai puțin accentuate la trecut și la viitor (o tradiție o constituie prolecultismul, fapt «artistic» întru totul artificial, edictat de putere și impus prin mijloace represive, care a recurs, totuși, la limbajul veștejit, caricaturizat prin adaptare tendențioasă, al autorilor prejunimiști). Niciuna din ele nu e, în chip absolut, novatoare ori paseistă. Fixitatea lor e relativă, tendința lor e de-a se închide în cercuri ce, prin legarea între ele, sugerează un lanț evolutiv. (...) Fie că ne convine, fie că nu, să recunoaștem că ziaristul Eminescu e un personaj caragialesc, deci un tip tradițional. După cum s-ar rosti G. Călinescu, un Mitică grav, prăpăstios”. ■ În polemica din jurul specificului național, Grigurcu observă că părțile angajate au oscilat între „un centralism de factură romantică și un provincialism nordic-oriental”, din prima categorie fac parte personalități de la Cantemir la Școala Ardeleană, Maiorescu, Lovinescu, Adrian Marino, Matei Călinescu, Virgil Nemoianu, iar din a doua Blaga, Iorga, Pârvan, Nae Ionescu sau Andrei Pleșu. Evoluția ultimilor reprezentanți ai direcției (pseudo)conservatoare este taxată, ținta fiind Andrei Pleșu: „Ce fac azi urmașii «fondului nostru nelatin»? Unii profesează cu brio un iraționalism convenabil cârmuirii neocomuniste, în paralel cu estetismul «apolitic». Exponentul tipic: Andrei Pleșu. (...) Paradoxal, apare în discursul d-sale subvenționat un scepticism jovial, un pesimism ce-și freacă mâinile de satisfacție. Duhul său critic se roade astfel pe sine până la totală ineficiență. Dispare pur și simplu într-un efort de fumisterie”. □ Pornind de la eseurile lui T.S. Elliot, Adrian Popescu descoperă în binomul *Tradiție și inovație (Oximoronul nouăvechimii)*. În opinia poetului, postmodernismul ar fi „o recapitulare cu semn schimbat a tradiției, în fond ironizată și acceptată, iubită și disprețuită, *oximoronul nouăvechimii*”; reținem opiniile asupra tradiției camuflete în poetica postbelică: „Se simte acționând șuvoaie ale tradiției în cazul unei Ileana Mălăncioiu, sau al lui Cezar Baltag, un *eminescian fecund subteran*, chiar dacă finalitatea construcției lirice e diferită față de romantismul târziu al Ipoteșteanului. De multe ori, pe *dedesubtul discursului nostru* se

insinuează voci ale tradiției. Parcă mâna îți este purtată, neoclasic, de eleganța unui autor din altă epocă. Inflexiunile pillatiene, sau melancoliile crepusculare în linia rășinăreanului se simt involuntar în interstițiile textelor urmașilor (...) Ei, poeții tradiției hrănesc viața noastră spirituală și abia după asigurarea unei maturități, a unei vârste culturale normale, se poate vorbi de invenția reală, de depășirea creatoare. Altminteri, rămânem în raza reînființării (redescoperirii) unor curente de avangardă într-o epocă târzie.” □ Iustin Panța (*...Orion*) indică un motiv pentru care avântul demolator care însoțește uneori inovația riscă să rămână un act gratuit: „Îți consumi energia, în tentativa ta de a te urca încă de foarte dimineața pe buldozer, de a lovi cu avânt în zidul gros de cărămizi etc. Această energie se pierde astfel, și tu în loc s-o folosești pentru a zidi un lucru care să-l pună în umbră pe celălalt și să-l conteste, demontându-l cu rafinament, chiar ridiculizându-l și demonstrându-i astfel caducitatea, te regăsești, după ce ai demolat o construcție care oricum s-ar fi năruit de la sine, epuizat și decrepit, lângă un morman de cărămizi.” Reținem și sfaturile sale în privința alegerii unei școli sau a unui maestru: „Alegerea unei școli este o chestiune delicată. Am mai spus lucrul acesta, dar găsindu-l important, repetarea lui nu mi se pare gravă: trebuie să te ferești de două tipuri de școli: pe de-o parte de acele școli care sunt făcute exclusiv pentru șlefuirea maestrului, elevii rămânând la un moment dat la o condiție definitiv inferioară acestuia (de epigoni), iar pe de altă parte trebuie să te ferești de școlile care sugerează următoarea poveste: Discipolul vine la mestru și-i spune: Maestre, ești desăvârșit! Astăzi, rostindu-ți numele am reușit să merg pe ape. Maestrul a tăcut. A doua zi a încercat și el să meargă pe ape rostindu-și numele. Și s-a înecat. În acest caz este posibil ori ca povestea să fie inventată de un discipol neîmplinit și invidios, ori să avem de-a face cu un maestru travestit în discipol, sau, pur și simplu cu un fals maestru – cum, de altfel, întâlnim la tot pasul”. □ În paginile acestui nr. își face loc și o anchetă despre „Raportul dintre tradiție și inovație în literatura (cultura) română”; sunt invitați să răspundă Ion Bogdan Lefter, Romulus Bucur și Dan-Silviu Boerescu. Întrebările sunt următoarele: „1. Care este tradiția pe care se întemeiază (s-a întemeiat) cultura română? 2. Raportul dintre tradiție (respectiv tradiționalism) și inovație; oportunitate/risc, conformism/revoltă. 3. Când se transformă inovația în tradiție (dacă se întâmplă acest lucru)? 4. Cum sunt percepute astăzi reforma maioresciană și sincronismul lovinescian? 5. Tradiția, sau inovația, ar putea articula mai bine, în prezent, literatura română cu cea europeană (universală)? (Mai este valabil astăzi conceptul de literatură universală?)” Ion Bogdan Lefter (*Un destin nenorocit*) crede că într-o „mică literatură marginală”, precum cea română, chestiunea ar fi „sistematic distorsionată” de „jalnicele noastre complexe”: „De la junimism încoace, tot descoperindu-se și redescoperindu-se «tânăr», mereu «la început», într-o continuă criză de identitate și de legitimitate, sistemul cultural românesc n-a încetat să-și frâneze singur vocația exploratorie,

căreia i-a contrapus căutarea obstinată a unui trecut glorios, a unor valori «rădăcini» viguroase, a unui «spirit» național străvechi, pierdut în negura timpului. Ironia soartei i-a împins astfel pe partizanii ideologiei tradiționaliste/autohtoniste/naționaliste/fundamentaliste în plin paradox, de vreme ce i-a făcut să-și *inventeze* – de fapt – fantasmеle sub forma unor utopii răsturnate, întoarse spre trecut, obligându-i – altfel spus – să construiască o tradiție printr-o perversă... inovație. (...) *pe măsură ce am improvizat frazele de mai înainte, nu mi-am putut reprima o senzație de futilitate: în fața destinului nenorocit al firavei noastre literaturi. Deh, culturile minore, dacă nu-s și fudule, nu-s minore destul!... Păcat că lecția lui Lovinescu a fost prea puțin înțeleasă*». ■ Pentru Romulus Bucur, „tradiția noastră cea mai importantă este aceea a întemeierii unei tradiții, pe care n-o urmează nimeni, astfel încât următoarea generație simte nevoia s-o ia de la început” – „fenomenul se repetă la nivelul generațiilor, în majoritatea cazurilor, având de a face cu un fenomen oedipian de (re)-instalare a unei tradiții”. ■ Dan-Silviu Boerescu nu se decide între cei doi termeni ai binomului: „Reluându-l pe Cioran, de ce n-aș spune și eu că iubesc trecutul nostru mioritic cu o ură grea?... (...) Românul este băstinașul universal par excellence, inovator cu obstinație al tradiționalismului și *viceversa*. Între strada Sapienței și cea a Pasiunții, în fond ce mare deosebire e?” etc. □ Caius Dobrescu se pronunță *În chestiunea „colaboraționismului”*, indicând premisele unei viitoare discuții: „În cazul micilor sau marilor frustrați, este vorba de încercarea de a forța *statu quo*-ul câmpului literar aplicându-i criteriile curajului și moralității. De cealaltă parte, este vorba de apărarea pozițiilor câștigate de inteligenția scriitoricească din '65 încoace, bazate pe un pact între valoarea estetică și o anumită moderație, o anumită decență în raport cu aparatul de propagandă comunist. Acest mod de percepție este cel mai semnificativ, pentru că implică scriitori substanțiali. Atât dl. Eugen Simion cât și dl. Nicolae Manolescu se declară principial opuși tendinței de a judeca opera unui scriitor cu criterii extraestetice, în ideea că am atenta astfel la sfânta separare între etic și estetic. Această atitudine este logică fiindcă *separarea esteticului* este morala și politica generației '60 și punerea ei în cauză ar însemna prăbușirea ierarhiilor valorice și sociale pe care această generație le-a instituit. Există o diferență fundamentală între a avea o strategie politică a abordării temei colaboraționismului și a încerca să analizezi implicațiile de tip politic ale acestei teme. Când dl. Eugen Simion reacționează violent la orice încercare de a discuta persoana publică a unor Sadoveanu, Călinescu, Nichita Stănescu, domnia-sa pleacă neîndoios de la credința că faptul literar se va găsi astfel la cheremul cutărilor ingerințe conjuncturale, de natură strict politică. Desigur că pericolul există, însă există și riscul de a arunca, vorba unui clasic, și copilul odată cu apa murdară din copaie. *Copilul* ar fi aici intenția analitică onestă, dorința legitimă de a înțelege/descrie cei 44 de ani de comunism românesc. Și trebuie să acceptăm o evidență: orice

încercare de a construi un model al *culturii politice* pentru perioada '45 – '89 va trebui să treacă prin studiul instituției literare, al mitului scriitorului, al legendelor apocrife despre „opozanți” și „slugi” și, last but not least, prin analiza de conținut a literaturii acestei perioade”. □ Alexandru Ecovoiu este prezent cu proza *Cei trei copii-Mozart*, iar Alexandru Surdu și Marco Cugno cu eseurile *Stéphane Lupasco – un reprezentant al dialecticii moderniste*, respectiv *Adrian Marino – „Teoria della letteratura”* (introducere la ediția italiană, traducere de Maria Cornelia Oros). □ O prezentare a poeziei lui *Andrei Zanca* propune Dumitru Chioaru (în cadrul rubricii „Developări în perspectivă”). □ Reținem și eseuul lui Marcel Cornis-Pope, *From aesthetic „resistance” to cultural reformulation. The Unfinished Battles of Romanian Postmodernism* („English... Deutsch... Français”). Analizând literatura postbelică a fostelor țări comuniste, criticul indică mai multe modalități prin care aceasta a fost în chip manifest sau mascat subversivă: „by insinuating a strong element of subjectivity and mythopoiesis in the prescriptive realism of the fifties” (Mihail Bulgakov, Ștefan Bănulescu, Géza Ottlik); „by sharpening their political focus in the anti-Stalinistic fiction” (Soljenițin, Jurek Becker, Buzura, Kazimierz Brandys, Stefan Heym, György Konrád, Milan Kundera, Bohumil Hrabal etc); „by attacking the very foundation of consensus reality in more recent experimental fiction, exposing Eastern Europe’s paternalistic immobility” (Gabriela Adameșteanu, Péter Esterházy, Danilo Kiš, Peter Nádas, Mircea Nedelciu, Christa Wolf); apoi, printr-un „oppositional discourse” (Jacek Kuron și Adam Michnik în Polonia, György Konrád, Miklós Haraszti în Ungaria, Jurek Becker și Wolfgang Biermann în Germania de Est; Paul Goma, Dorin Tudoran și Ana Blandiana în România; Alexandr Soljenițin, Vladimir Bukovski, Zinoviev, Andrei Saharov; acest tip de discurs ar fi și pregătit cumva revoluțiile), dar și prin „the postmodern poetry” a lui Jacek Bierezin, Volker Braun, Mircea Dinescu, Agnes Gergely, Viktor Krivulin, Ewa Lipska, Adam Pusłojć, Vasyl Ruban; Tomáš Šalamun; Nichita Stănescu etc. sau prin „the innovative fiction” a lui Jerzy Andrzejewski, Péter Esterházy, Danilo Kiš, Milan Kundera, Valeria Narbikova, Mircea Nedelciu, Tatyana Tolstaya etc. Discursurile acestor din urmă poeți și prozatori „are doubly constituted, drawing both on international postmodernism and on the potential for renewal within their own national tradition”. Sunt analizate și tendințele perioadei post-totalitare: „In the incoherent post-1989 ideological landscape an Enlightenment rhetoric of cultural emancipation coexists with some form or other of nationalism; a nineteenth-century notion of market capitalism overlaps with a distrust (or euphoria) of mass consumerism; over-politicized modes of cultural production vie with radical aestheticism and cheap entertainment (Longinovic, *Borderline culture*). Postmodern theory and literature can offer important critiques of the individual ideological traditions resurrected in post-communist Europe, while also drawing attention to the

conflictive basis of the entire transition ethos. The consensus among analysts is that East Europe's transition to post-communism has barely started and that it has not yet involved a major post-totalitarian reconstruction. The articulation of a truly democratic social body open to broad cultural exchanges can only come from a politically imaginative intelligentsia committed to pluralistic values, willing to take the country through a «purgatory» of self-reevaluation. In this context, innovative literature can play an important cathartic role, purging deep-sealed resentments and misconceptions, and preparing the citizenry of post-totalitarian cultures for a responsible exercise of their right to choose, interpret, reformulate. Postmodern criticism can now confront openly, and with more effective tools, issues that have been only timidly approached before 1989: the contradictions between aesthetics and cultural politics, the poetics and politics of mimesis; literature's need to participate in a reformulation of cultural ideology, preventing it from rigidification”.

[APRILIE-DECEMBRIE]

● Apare nr. 14-15-16 (2-3-4) al revistei „ARC. Litere, Arte & Meșteșuguri”, editată de Fundația Culturală Română; redactor-șef George Bălăiță; Aurora Fabritius, secretar general de redacție; Nicolae Iliescu, redactor principal. □ Reținem, pentru început, calupul *C. Rădulescu-Motru. „Jurnalul” dramei unei cărturar, Revizuiți și adăugiri*, cuprinzând însemnări din anul 1943-1944. □ Costache Olăreanu își amintește o *Primăvară cu Tudor Țopa și cu alții*. Avem un profil spiritual al scriitorului: „Dar Tudor Țopa e și unicul caz de imunitate cunoscut de mine până în prezent. El a trăit acești 45 de ani ca și cum n-ar fi existat nici comunism, nici dosare, nici cadre, absolut nimic. (...) A fost totdeauna de o inactualitate absolută. De altfel, el și afla cu întârziere despre evenimente, iar dacă le comenta o făcea cu atâta detașare de parcă ar fi venit de pe altă planetă. Nu l-am văzut niciodată citind un ziar”. Printre altele, Olăreanu își amintește și de propria lui colaborare la „Contemporanul”, cu sprijinul lui Crohmălniceanu, când semna doar cu inițialele: „Din suma pe care o primeam se putea trăi lejer o săptămână. Imaginați-vă, doar pentru două pagini dactilo! (...) Ca să vedeți ce bine trăiau creatorii! Cum naiba să nu colaborezi la edificarea unei noi societăți când societatea, sărăcuța de ea! își rupea de la gură ca să-ți asigure toate condițiile?” Din anii studenției, i-a rămas în minte o întrebare pe care un examinator i-a pus-o Monei Giurescu: „«- Ia spune-mi, ce părere ai despre concepția istorică a tatălui dumitale?»”. □ Nichita Danilov este prezent cu proza *Nevasta lui Hans*, iar Ion Stratan cu o serie de poeme (*Vița de vie, Chenar, Iarba ielelor*). □ Comentând volumul lui Ion D. Sîrbu, *Traversarea cortinei*, corespondență cu Ion Negoîtescu, Virgil Nemoianu și Mariana Șora (prefată de Virgil Nemoianu, ediție de Virgil Nemoianu și Marius Ghica, Ed. de Vest, Timișoara, 1994), Răzvan Voncu încearcă să surprindă și profilul ideologic al scriitorului: „Ar mai rămâne de

definit, cred, în ce mod definește I. D. Sîrbu «stînga». Evident, nici nu poate fi vorba de stînga comunistă, a violenței și terorii. Dar nici stînga social-democrată, pe care o suspectează de oportunism și care este responsabilă, în fond, de involuția spirituală și morală a Occidentului, în care s-a aflat și se află la putere. Stînga lui I. D. Sîrbu îmi pare mai degrabă a fi stînga aceea intelectuală, descrisă de Eugen Ionescu ca o «contestatie a contestației», o fugă permanentă de sisteme și dogme, de tirania modelelor, dar și a revoluțiilor care tind să devină mode». (*Traversarea destinului*, „Critice”) □ Rubrica „Mapamond” este dedicată Suediei; reținem câteva apariții: August Stindberg, *Mîna invizibilă* (traducere de Gabriela Melinescu); Emanuel Swedenborg, *Cartea de vise*, fragmente (traducere de Gabriela Melinescu) etc. □ Sub titlul *Al. Rosetti. O demitere mai puțin cunoscută*, sunt publicate o serie de scrisori și documente, schimbate între Rosetti și Caracostea în chestiunea *Istoriei* lui Călinescu. Redăm, în continuare, un colaj din corespondența celor doi. *Caracostea*, scrisoare către Rosetti, „București 26 august 1941” (chestiuni menționate pe puncte): „Dacă atunci când ați făcut contractul, ați discutat cu autorul și condițiuni de ordin științific și de ținută națională și literară pe care trebuie să le îndeplinească o operă editată de Fundația Regală pentru Literatură și Artă”; „Dacă atunci când vi s-a prezentat manuscrisul spre o definitivă aprobare a citit cineva lucrarea înainte de a fi dată la tipar, pentru ca să controleze dacă nu conține scăderi inacceptabile cu funcțiunea Instituției Regale. Vă rugăm să ne semnați raportul, în caz când el există”; „În sfârșit, vă rog a referi ce mijloace putem întrebuința ca Instituția noastră să nu fie legată de scăderile unei astfel de lucrări”. ■ Iată și răspunsurile lui *Rosetti*, expuse într-un memoriu, „București, 9 septembrie 1941”: „În rezumat, i-am arătat că Fundația nu are a se ocupa de criticile ce pot fi provocate de redacțiile ce le publică. În privința obiectivității, arătăm că autorul este o personalitate care posedă suficiente garanții de seriozitate, atât în baza lucrărilor anterioare, cât și în calitatea de premiat al Academiei Române, pentru o lucrare de critică literară și de conferențiar de literatură română la Facultatea de Litere din Iași.”; „Cât privește înglobarea scriitorilor evrei în cartea d-lui Călinescu, ea s-a făcut cu buna știință a oficialității întrucât lucrarea d-lui Călinescu a trecut de cenzură și a fost examinată pagină cu pagină, de serviciile cenzurii, care, atunci când au găsit ceva de înlocuit, ne-au cerut grabnic să aducem modificarea necesară, fără de care coala nu putea să fie trasă”; „Drept răspuns la explicațiile mele, dl. Caracostea mă anunță printr-o adresă din 30 august a.c. că se dispensează, în ziua de 1 septembrie, de oficiile mele”. □ La ceas aniversar, George Bălăiță îl felicită pe Dumitru Radu Popescu: „Omul este, sau pare, indescifrabil. Artistul însă dă năvală din toate părțile. Gheara leului lasă urme pretutindeni, chiar și într-o frază singuratică, într-o metaforă ocazională. Ceva ca amprenta digitală sau grupa sanguină. D. R. Este o mașină de vise imposibile, a sursă de magie albă și neagră. (...) Îngerii acestui Popescu sunt

trăști, demonii suferinzi, tragedia se ascunde sub zdrențe și măști de carnaval. D.R.P. trăiește dintotdeauna măruntele săcăitoare mizerii și splendori cotidiene, opera e însă universală și atemporală”. (*Zodia leului*, „Rondul de noapte”). □ În cadrul rubricii „Remember”, este evocat Mihail Sebastian: Paul Cornea, *Mihail Sebastian- profesorul meu de română dintr-a opta*; Dorina Grăsoiu, *Biruința lui Mihail Sebastian*. Reținem portretul pe care i-l face Paul Cornea: „N-avea nimic dintr-un învingător căci îi lipseau aroganța și siguranța de sine, dar nici nu semăna a învins: dincolo de anxietatea privirii frapa în chipul lui o tresărire încremenită de orgoliu, mândria încăpățânată a unui neam bătrân”. În pofida autorilor incluși în programa de liceu, Sebastian le vorbea despre Argezi, Blaga, Rebreanu, Sadoveanu, *Craii* lui Mateiu Caragiale, Ion Barbu, Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu. Și o întâmplare: Paul Cornea își reamintește că Sebastian, în ciuda faptului că părerile lor erau asemănătoare, nu a fost prea încântat de eseul elevului său despre Minulescu (detestat de acesta din urmă). □ Nu în ultimul rând, reținem eseul lui Alexandru George, *Trecutul pe alege*. În opinia criticului, la diferite vârste ale sale, tradiționalismul românesc ar fi o himeră hrănită ideologic sau livresc; ficțiunea ar începe cu pașoptiștii, pentru ca în interbelic să împrumute și grimasele modernismului, devenind „revoluționar”: „«Tradiționalismul» (care trebuie pus între ghilimele pentru că-i o noțiune ambiguă, manevrată ca atare de tot felul de ideologi până în clipa de față) este o invenție a romantismului literar și abia mai apoi se va consolida prin elaborarea romantismului politic; aceasta nu mai devreme însă de 1848. Până atunci, dar și decenii mai târziu, memoria oamenilor era prea plină de atrocitățile și infamiile trecutului apropiat, iar pe cel mai îndepărtat nici nu-l cunoșteau. (Ce însemna acest trecut pentru un om ca Dinicu Golescu, de pildă, sau pentru oricare alt spirit realist, implicat fie și la vârf în treburile statului?) A te raporta la trecut fie și pentru a primi îndemnuri de acțiune devine o regulă abia în jurul lui 1848 prin literați și ideologi, un Bălcescu, în primul rând, dar mai ales M. Kogălniceanu care încearcă să afle în istoria națională virtuți eroice, ba chiar și realități democratice; produși ai romantismului francez și respectiv al celui german, ei formulează revenirea la unele repere din trecut, la niște modele istorice, dar nu la trecutul însuși. «Tradiționalismul» lui Kogălniceanu, mai marcat, este o mistificație, o formă de a-și susține un program amplu reformist sub o poleială care să-l facă acceptabil la societatea mai conservativă moldovenească. (...) Tradiționalismul acesta [în varianta sa interbelică, n.n.] nega trecutul apropiat și deci toată experiența statului liberal și orientarea de atunci a României care culminase cu Marea Unire; în formele lui excesive, el va lucra chiar împotriva acestuia din urmă propunând o răsturnare radicală, o experiență pornită din nou. Într-adevăr, dacă «tradiția» e pe alege, de ce să nu fie și tradiționalismul revoluționar? Și într-adevăr, toate curentele antiliberale și antidemocratice, care vor fi precumpănitor autoritariste dar și populiste, vor adopta formulele

revoluționarismului aproape marxist, va contesta realizările ultimei sute de veac, considerându-le false, înșelătoare și, în bună măsură, nocive. (...) «Tradiționalismul» românesc devine activ acum, își dovedește forța, fără a se observa că el însuși e o formă a deciziei și dinamismului omului modern, ceea ce îi infirmă tocmai rațiunea de a fi». □ În cadrul rubricii „Document”, este publicată **Declarația** lui Belu Zilber din dosarul de anchetă penală al „Iotului Pătrășcanu”, cu o prezentare și note de Mihai Giugariu. □ „Din dosarele exilului românesc” este publicată o parte **Corespondența dintre Ștefan Baciuc cu Al. Busuioceanu** (în fapt, scrisori trimise de Baciuc în 1954), în îngrijirea lui Mircea Popa.

MAI

1 mai

● Din nr. 9 al revistei „Cronica”, semnalăm, mai întâi, un interviu al lui Dorin Popa cu Florin Sicoie: **Nu cred că tranziția, oricât de grea ar fi ea, ar putea împiedica nașterea de capodopere**. □ Volumul lui Ioan Holban, *Salonul refuzaților*, este comentat, în paginile acestui nr., de Liviu Leonte (**Un salon ca oricare altul**) și Nicolae Turtureanu (**Portretul criticului la maturitate**). În consistenta sa intervenție, Liviu Leonte comentează, pentru început, secțiunea I a volumului, intitulată „Camera obscură”, în care Ioan Holban urmărește chestiuni de „«politică literară»”, adică „atât descoperirea perspectivei aparținând puterii, cât și urmărirea trecerii de la atitudinea de reținere, adică de refuz implicit, la discursul subversiv de care, să nu uităm, nici nu putea fi vorba în deceniul al șaselea (evident, în textele publicate)”. Liviu Leonte se delimitează de modul în care sunt analizați Baconsky (activitatea sa din deceniul 6), sau Nichita Stănescu (deceniile 7 și 8), insistând asupra primului caz: „El privește cu un ochi, pe cât omeneste posibil, imparțial, activitatea literară, implicarea directă sau, mai ales, indirectă în politică, severitatea și ironia nu lipsesc, îndreptate cu precădere împotriva lui A.E. Baconsky, tabloul de epocă se conturează cu fluctuațiile, cruzimile și paradoxurile lui. Dacă privim din perspectiva încercărilor prin care au trecut Vasile Voiculescu și alți mari cărturari și scriitori, radicalitatea criticului este absolut îndreptățită. Dacă ne gândim însă la peisajul literar al deceniului, observăm că A.E. Baconsky, revista «Steaua» ofereau o «alternativă acceptată», cum bine spune Ioan Holban, o alternativă totuși, fie și la modul unor sugestii bine disimulate pentru a nu supăra autoritățile”. ■ „Mă despart decis de critic atunci când se referă la adevărurile doar «șopârlite» din proza lui D.R. Popescu, A. Buzura sau C. Țoiu, când mă gândesc la cărți precum *Vânătoarea regală*, *Galeria cu viță sălbatică* sau *Drumul cenușii*”, observă Leonte, adăugând: „Materia este încă fierbinte, chiar cea mai depărtată, ea va prilejui probabil discuții în care unanimitatea nu are ce căuta”. ■ Criticul se referă și la alte capitole din carte,

Retragerea scrisorilor de acreditare (despre „scriitorii plecați în exil în deceniul al nouălea”), *Interzicerea dreptului de semnătură, Cărți amânate*. □ La cazul Nichita Stănescu, scriitor care, în opinia lui Holban, ar fi început, la un moment dat, „«pendularea între roz și roșu»”, dând credit unei Puteri care strângea tot mai mult chingile Pegasului”, se referă Nicolae Turtureanu (*Portretul criticului la maturitate*, „Cuvinte încrucișate”): „Totuși, dincolo de aceste căderi în gol, contestarea lui Nichita Stănescu nu poate veni decât din direcția esteticului, așa cum au făcut-o, primii, Ion Caraion și Gheorghe Grigurcu, iar mai apoi, «generația 80», care a venit cu un alt tip de discurs. Altfel, ajungem la bălăcăreala în care au fost aruncați, de «revoluționarii de profesie», poeți ca Blandiana sau Dinescu, pentru simplul motiv că au fost (și au rămas) anticomuniști”. „Un alt *distinguo* al lui Ioan Holban”, observă apoi Turtureanu, este „*victimizada* postdecembristă”: „El constată (fără a insista) că unii autori își reconstruiesc trecutul, încercând să se arate mai disidenți decât au fost”.

2 mai

● În nr. 15 din „LA&I”, este prezentat „cadou[l] cu totul special” oferit de Fundația Culturală Română cu ocazia aniversării a 5 ani de la înființare; este vorba de *Dicționarul scriitorilor români* (nesemnat). Ca în majoritatea prezentărilor din epocă ale volumului, se insistă și aici asupra dificultăților (politice) întâmpinate de coordonatori și autori. □ Semnalăm și interviul lui Petre Răileanu cu Saran Alexandrian (datat „Paris, 8 octombrie 1994”), „*Tot ce scriu eu se revendică de la un supraréalism al viitorului*”.

3 mai

● În nr. 100 din „Cotidianul”, Liviu Ioan Stoiciu scrie despre *Nevoia de un altfel de PAC – neolaburist*, „da, da, de tip laburist, reformist-tradiționalist, care să facă pe plac «maselor», în care proprietatea particulară să coexiste cu proprietatea de stat, socială, partid mic-burghez cumva, nu numai al clasei mijlocii și intelectuale”.

● În nr. 17 din „România literară”, în grupajul „O carte în dezbatere”, este discutat studiul lui Z. Ornea, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*; își spun părerea: Toma Roman, *Restabilirea adevărului*, Alex. Ștefănescu, *Mai este naționalismul productiv ca ideologie literară?* și Geo Șerban, *Operă de benedictin* (preambul semnat I.P.). Alex. Ștefănescu subliniază meritele studiului, formulând și unele obiecții: „O spectaculoasă dovadă de obiectivitate a investigației o constituie menționarea unor nume «sacre» ale literaturii noastre – Mircea Eliade, Nichifor Crainic, Constantin Noica ș.a. – printre cele care au girat ideologiile extremei drepte românești. Este pentru prima oară când un istoric literar săvârșește acest gest în fond firesc, dar

confundabil la noi, din cauza fanatismului unor admiratori, cu un sacrilegiu. O greșeală – cel puțin din punctul meu de vedere – face totuși Z. Ornea, și anume prea ia în serios opțiunile politice ale scriitorilor. Publicistica lor poate fi considerată tot *literatură*, și nu neapărat un proiect de doctrină politică. (...) «Ideologiile» unor scriitori sunt mai curând forme de lirism. Puse în aplicare ele ar face, într-adevăr, viața de nesuportat (după cum și ceremonialurile erotice imaginate de Eminescu, dacă ar fi adoptate de îndrăgostiții reali, ar transforma dragostea într-un calvar). Dar cine se gândește să le pună în aplicare?” Pentru reacția lui Radu Cosașu, stârnită de câteva articole ale criticului, printre care și acesta, v. *infra*, „Dilema”, 2-8 iunie. ■ Principala obiecție adusă de Geo Șerban acestei „opere de benedictin” vizează modul în care au fost selectate sursele și documentele prezentate: „Sufocată de extrase din te miri cine, cartea își asumă riscul de a se cantona la nivelul terestru al pledoariilor fanatizate de mediocre sloganuri mistico-xenofobe. Creditul acordat, de pildă, unui N. Roșu, dialectician improvizat al naționalismului, nu concordă nici măcar cu îndoielnica lui notorietate în epocă (spulberată radical printr-o intervenție caustică a lui G. Călinescu). Mai merită, astăzi, aduse în discuție însăși păreri ale lui Toma Vlădescu? (...) E trecut sub tăcere cazul flagrant de demisie a conștiinței [al lui Ion Barbu, n.n.], deși era relevant pentru eoul avut printre tineri, grăbindu-le rătăcirea (Mihu Dragomir, Ion Frunzetti ș.a.). Mai curios apare faptul că Z. Ornea izolează total fenomenul legionar de reacțiile critice declanșate fără întârziere. Pe lângă citata rezervă a lui Mircea Vulcănescu, distanța subliniată a lui Blaga față de Crainic (exprimată net în răspunsul la discursul de recepție la Academie al dirigitorului «Gândirii»), atitudini ferme din partea unor personalități de mare viitor, precum Ghiță Ionescu, Anton Dumitriu, rămân infinit mai elocvente decât retorica de conjunctură a publicistului Zaharia Stancu, de prisos introdus în demonstrație”. □ În acest nr. 17 din „România literară” este publicată comunicarea lui Ștefan Aug. Doinaș, **La centenarul nașterii lui Lucian Blaga**, rostită în aula Academiei Române, pe 3 mai 1995. Poetul insistă asupra legăturilor lui Blaga cu Cercul Literar, subliniind totodată demnitatea de care a dat dovadă acest foarte important scriitor după 1944; referiri la „Etica” absentă din sistemul filosofic blagian, dar prezentă cu asupra de măsură în biografia creatorului va face și Ion D. Sîrbu în jurnalele sale: „Între reproșurile pe care, cu tinereasca și inocenta noastră nerușinare, i le-am făcut lui Lucian Blaga în cenacul nostru, a fost și aceea că sistemul său filosofic – atât de corect și de rotund – este lipsit de un tratat de Etică, piatra din capul unghiului a oricărei gândiri sistematizatoare. Filosoful Blaga nu ne-a răspuns niciodată direct la această obiecție. Omul Blaga a făcut-o, însă, mai târziu, și încă într-un mod atât de strălucit. (...) Expulzat din Academia Română, în care năvăleau «creatorii» cu dosar, îndepărtat din învățământul universitar, care avea să fie pe de-a-ntregul politizat, expurgat din manualele școlare, care se grăbeau să ofere tinerelor generații așa-zise «modele» de non-literatură partinică, batjocorit cu

îngăduința oficialităților de confrăți puțini la trup și suflet, – el a avut tăria să demonstreze, pentru sine și pentru cei ce vin în urma sa, că nu toate geniile acestui popor sunt lichele”. □ La rândul său, Gheorghe Grigurcu scrie, începând cu acest nr. 17 (continuând în nr. 18 și 19) o evocare, **În apropierea lui Lucian Blaga**, cuprinzând o serie de instantanee și unele reflecții ale lui Blaga. Notăm unele dintre subtitluri: „Înfățișarea”, „Veșmintele”, „Despre Rilke”, „Despre critici” (sunt consemnate opiniile lui Blaga despre Lovinescu, Călinescu, Vianu, Cioculescu), „Despre Arghezi”, „Despre alți poeți”, „Camil Petrescu”; „Cioran”, „Național fără naționalism”, „Tăcerea blagiană”, „Ultima întâlnire” etc. Iată unele dintre reflecțiile lui Blaga, în transcrierea lui Grigurcu: „«Cu toate că e foarte talentat, strălucitor chiar, G. Călinescu nu e profund pentru că nu e capabil a emite metafore revelatoare»”; „«Arghezi e un geniu verbal. E cel mai mare poet al cuvântului românesc, fapt ce se vede nu doar în versurile, ci și în proza sa»”; „«Camil Petrescu e un Mitică la pătrat. Deștept, ironic și... mărginit, ca și Bernard Show»” etc. Reținem și unele observații ale criticului despre raportarea lui Blaga la ideea specificului național: „Prin viziunea sa stilistic națională fără naționalism, Blaga e neîndoios mai aproape de noi decât Luceafărul. După cum, îmi permit a adăuga, Cioran e, poate, încă mai avansat decât Blaga, îngăduindu-și acea postură autocritică ce se dispensează de orice menajamente, de orice prejudecăți, cu care o conștiință națională se cuvine a se confrunta, din când în când, pentru a-și dovedi deplina emancipare și, *de facto*, propria tărie și pe care, la germani, au întrupat-o mari spirite necomplexate precum Schopenhauer, Nietzsche, Thomas Mann”.

● Volumul lui H.-R. Patapievici, *Cerul văzut prin lentilă*, este analizat, în nr. 18 din „22”, în cadrul rubricii „O carte în dezbatere”; scriu: Gabriel Andreescu, **Un autor care culege numai superlative** și Dan C. Mihăilescu, **Ce ne facem cu Patapievici?** În cronică sa, Gabriel Andreescu empatizează cu două dintre ideile de forță ale scrierii (ilustrate cu multe citate). Prima ar cea ce H.-R. Patapievici numea, ironic, „vulgata bunului român”: „Radicală, subtilă, severă, nuanțată (și atât de necesară!) este analiza făcută de H.-R. Patapievici naționalismului. (...) Nu văd niciun discurs cu valență publică (adică unul care depășește analiza pur tehnică, cea sofisticat teoretică) care să poată echivala, pe această temă, cu textele publicate în *Cerul văzut prin lentilă*” (se ilustrează cu citate din eseu **Patriotism și naționalism**, v. *supra*, 1994). Cea de a doua idee la care Andreescu subscrie vizează neîncrederea în teoria autonomiei esteticului ca modalitate de rezistență culturală. „Nu știu nicio altă acuză adusă compromisului cultural, teoretizat începând cu sfârșitul anilor 60 prin «autonomia esteticului», de o asemenea limpezime și o asemenea forță, cu excepția blestemelor lui Paul Goma adresate vedetelor de la Uniunea de unde el a fost dat afară (...) orice evaluare a moștenirii culturale din perioada comunistă va avea (trebuie să aibă) drept criteriu înalt interpretarea propusă de H.-R. Patapievici.” (urmează o altă serie de citate, din

eseurile *Istorie contemporană* și *Degetul luminos al lui Maiorescu*, publicate în anul 1994, v. *supra*) □ În prezentarea autorului și a cărții, Dan C. Mihăilescu îmbină discursul uimirii cu cel al elogiului și propune analogia cu Cioran: „Doamne, ce carieră-l așteaptă? De piatră sau catifea? (...) Patapievici este o forță, un talent extraordinar, cu o formație unică în peisajul mental al mișcării bucureștene de idei, iar *Cerul văzut prin lentilă* e ceva cum n-am mai avut de la *Schimbarea la față a României*, adică de șaizeci de ani. Deși România e altfel, disperarea de ea e aceeași. (...) Patapievici gândește românitătea pragmatic (...), net ostil nebulosului temperamental și aburelii lozincarde, ca și politiciii ambigue ori agresivității fals-apocaliptice din *Schimbarea la față a României*. Disperarea lui e una rece, «științifică», dar cu atât mai devorantă. Cioran *utopiza* blasfemiind. Patapievici *realizează* stupefiant prin constatare” (urmează o serie de citate). Sunt expuse și alte câteva dintre temele și ideile cărții: „El dezidealizează *țărănimea* românească, merge în direcția liberalismului de tip Zeletin și E. Lovinescu (plus L. von Mises), acceptă ortodoxismul drept opțiune a mentalului colectiv, știe bine că – după vorba lui Corneliu Baba – «poporul român este cel mai dușmănos față de inteligenția sa din tot Estul Europei, cel mai intolerant. De altfel, a și distrus-o», se opune paseismului iconodul («trecutul solidificat»), taxează dur (și cu dreptate) ideea stupidă a lui Nae Ionescu, după care – «papistaș» fiind – Samuil Micu a fost «bun român», dar nu și român neaoș, pentru a pune punctul pe l în ce privește apărarea și afirmarea *valorii naționale*”.

4 mai

● Volumul de convorbiri al lui Nicolae Breban ar oferi „«fișa medicală» a unui «bolnav» fascinant”, consideră Olimpiu Nușfelean în cronica sa (*Confesiunea sau fascinația proiecțiilor subiective*) din nr. 18 al revistei „Tribuna”. Reținem unele observații ale criticului: „Este sugestivă și incitantă delimitarea de frumoasa metaforă blagiană a boicotării istoriei, prin propunerea unei alternative ce identifică rezistența noastră activă în istorie, prin atac, prin găsirea acelor forme și instituții ce servesc o dinamică rostuire a destinului nostru. Mărturisind că, ținând cu spiritul românesc, ține cu «țăranul român», scriitorul nu se ferește să dezvăluie «legătura bolnăvicioasă», nostalgică, sentimentală și nefertilă a copiilor de țărani față de propria clasă”. Sau: „Foarte tonică – și oarecum în contratimp (și aici!) cu demersul teoretic actual – este redefinirea funcțiilor romanului clasic, ale personajului, ca și pledoaria pentru romanul citadin și abisal”. □ Semnalăm și intervenția lui Radu Mareș, *Petru Popescu. Înainte și după exil*.

5 mai

● Din nr. 121 al „Dilemei” semnalăm articolul lui Z. Ornea, ilustrând tema numărului: *Moda... în viața literară* (exemplele merg de la pașoptiști la Macedonski și până la avangardă, reprezentată, printre alții, de Geo Bogza). □

Mircea Iorgulescu publică prima parte dintr-un lung serial, intitulat *Al treilea pol*, ca reacție la intervenția lui Gheorghe Grigurcu și „Dreptatea”; pentru întreaga polemică, v. *supra*, aprilie, „Dreptatea”).

6 mai

● În nr. 870 din „Evenimentul zilei”, Ion Cristoiu are una dintre cele mai dure poziții în chestiunea ministeriatului lui Marin Sorescu și a demisiei forțate a acestuia (*Dezastrul Marin Sorescu*). Pentru acest editorial, dar și pentru „cazul” Sorescu și reacțiile stârnite de această intervenție, v. *infra*, 9 mai.

7 mai

● Cu ocazia centenarului Blaga, în nr. 267 al „Adevărului literar și artistic”, într-o rubrică intitulată „Restituiri”, sunt publicate pagini din corespondența și activitatea diplomatică a poetului dintre anii 1926-1937 (care urmează a fi incluse în volumul *Lucian Blaga: Din activitatea diplomatică*, ediție îngrijită, cuvânt înainte, prefată de Pavel Țugui.) □ Într-o intervenție intitulată *Ezoterism de mahala* („La persoana I”), Cornel Radu Constantinescu remarcă, printre aparițiile editoriale, „abuzul de texte filosofice și religioase” de mâna a doua, „prelucrări după texte clasice indiene, chineze, tibetane, africane, în care se amestecă, copios și indigest, ortodoxia, vechi religii, fenomene paranormale, condimentate din belșug cu sexualism”. Astfel, „cu ochii spre Europa, ne scufundăm într-o Asie incertă, cu mirosuri locale grele” – avertizează eseistul.

8 mai

● Recentele alegeri din cadrul PAC sunt consemnate în nr. 104 din „Cotidianul” (Anca Lăzărescu, *Congresul PAC și-a ales noua conducere*, „Politic”). Nicolae Manolescu rămâne în continuare președintele formațiunii, cu 377 voturi din 385. Jurnalista face unele sugestii reprezentanților partidului: „Limbajul său este unul european, al toleranței și moderației. Pentru a câștiga suficient electorat va fi necesar însă ca doctrina neoliberalismului civic – poate încă insuficient precizată – să fie transpusă într-un mesaj simplu și pe înțelesul tuturor”. ■ La rândul ei, Tia Șerbănescu îl chestionează pe Nicolae Manolescu (*Imaginea PAC după Congres*, 2); criticul literar, devenit președinte de partid, este destul de reticent în privința numirii unui candidat pentru prezidențiale din partea formațiunii pe care o conduce: „Întâi, e mult prea devreme să propui un candidat acum, să-l expui la soare un an și jumătate și pe urmă să te miri că se usucă. (...) Și pe urmă, e nepotrivit ca un partid abia ieșit din două alianțe să scoată imediat un candidat. Ideea că un candidat trage după sine partidul e discutabilă. Dar că un partid prost organizat poate dă-l tragă în jos, asta e sigur. Eu vreau să văd cum funcționează acest partid singur”. □ Ziarul este însoțit de suplimentul „LA&I”, nr. 16, din care semnalăm amplul articol al lui Adrian

Cioroianu, „*Noua imagine*” a Uniunii Sovietice în România anilor 1944-1947. □ De la Mioara Apolzan, care semnează cronică TV („*Unii români încă așteaptă plecarea lui Kisseleff*”, „*Tutti VRutti*”) aflăm că „aproape-monologul lui H.R. Patapievici a fost absolut fascinant” (e vorba de prezența sa la emisiunea lui Iosif Sava), iar „inteligența speculativă, gândirea nuanțată, verva asociativă, spectaculoasa punere în mișcare a ideii” etc. impresionante. Este parafrizat răspunsul lui Patapievici la întrebarea de ce scrie comentariu politic: „Evidența răspunsului nu cred să-l fi convins (Iosif Sava este adeptul intelectualului apolitic), dar el este semnificativ pentru crezul moral (dacă-l putem «reduce» la atât) al lui Patapievici: dacă ar trăi într-o sihăstrie absolută, ar putea face abstracție de politică; de vreme ce acest lucru nu e posibil, orice relație cu ceilalți este/devine politică în esența ei”.

9 mai

● La începutul lunii, Marin Sorescu este silit să-și dea demisia din funcția de ministru al Culturii. În general, cu foarte puține excepții, evenimentul este primit cu satisfacție de lumea literară sau publicistică, ministeriatul lui Sorescu fiind de la bun început pus sub semnul întrebării în presa românească de opoziție (dincolo de activitatea în sine a scriitorului-ministru, interveneau, astfel, unele simpatii/antipatii politice și acționau presiunile mai mult sau mai puțin manifeste ale scindării scriitorilor în diferite tabere etc.). Cu acest val de reacții stârmit de înlăturarea sa din funcție (ecourile se vor prelungi până în anul următor, delimitări existând și în mesajele primite la aniversară de poet, și încetând, în chip tragic, odată cu moartea acestuia, tot în 1996) se adaugă încă o filă în dosarul post-decembrist al acestui poet important și al literelor românești în general. □ „Contrar celor spuse sau scrise, *eu sunt mulțumit*. Nu am luat de bune multe din balivernele care s-au scris în presă. De exemplu, în «Evenimentul zilei» s-a spus recent că activitatea mea a fost o catastrofă. Sigur că această catastrofă este o invenție și că activitatea mea va fi judecată mai bine, comparativ și în contextul de dinainte și după plecarea mea. Eu am preluat o anumită moștenire, am încercat să fac și am făcut tot ce s-a putut. Aș fi bucuros dacă proiectele începute, care ați văzut, nu se fac într-un an sau doi, vor fi continuate și vor primi mai mult sprijin din partea autorităților, a Guvernului și vor dispune de mai mulți bani”, declară Marin Sorescu, intervievat de „Adevărul” (V. Rusu, *Marin Sorescu: „Eu sunt mulțumit”*, în „Adevărul”, nr. 1558, „Cultură. Spectacole”). □ În legătură cu „Evenimentul zilei”, poetul se referea la editorialul lui Ion Cristoiu, una dintre cele mai dure intervenții în chestiunea demisiei sale (*Dezastrul Marin Sorescu*, în „Evenimentul zilei”, nr. 870, 6, 7 mai); reținem un fragment: „După ce l-a numit mai mare peste bucatele culturale, PDSR-ul l-a apucat pe poetul Marin Sorescu de turul pantalonilor și l-a dat de-a azvârlita pe scările Casei Scânteii tocite de bocancii lui Iosif Chișinevski și Leonte Răutu. (...) Sub conducerea

lui Marin Sorescu, Ministerul Culturii a întors literele și artele românești la primitivismul stalinist. Acest Suzana Gâdea cu mustăcioară a făcut pentru cultura română mai rău decât toți miniștrii comuniști anteriori. Mulți dintre aceștia au încercat să mai salveze câte ceva din dezastrul pe care-l doreau creației dictatorii din fruntea României. Marin Sorescu a făcut totul pentru a o distruge. (...) Marin Sorescu e, indiscutabil, un mare scriitor. În locul lui un cizmar, însă, ar fi făcut mai multe lucruri bune pentru cultura română”.

■ Drept răspuns, în nr. 21 (26 mai-2 iunie) din „Literatorul”, „I. Diac, C. Tomnatic și Alumn” îi fac o **Fișă de caz** lui Ion Cristoiu: „Iscat pe lume din greșală, nenorocita lege care interzicea avorturile, orfan de amândoi părinți încă din stadiul de fœtus, s-a rostogolit în drojdie de doage lepădate, bine îndopat cu lături comuniste, la o școală de lăutărie politică (...). Oribila creatură râgâie câteodată asimetric și la Lună. El (sau ea) e autorul (sau autoarea) mai multor articole începute dar neduse până la capăt, avorton la minte și în politică (a introdus, prin contrabandă, muștiucul, ageamismul și gaia-mațul *en gros*), e însărcinat(ă) cu simpla ridicare a cortinei și mai e un soi de ciupercă otrăvitoare, care la atingere se transformă în trăiască ăla de dă mai mult”. Într-un alt articol (*Ne supra crepidam!*) din cadrul aceleiași rubrici, acestui „bibiloi plin de complexe” i se reproșează următoarele: „Exact a doua zi după ce domnului Marin Sorescu i-a fost aprobată cererea de retragere din fruntea Ministerului Culturii, conducătorul foi pestilențiale pe care, pentru a rămâne cu mâinile curate, trebuie s-o citești purtând mănuși, obiala asta de vidanșor găsește nimerit să-și arate curajul purtându-se ca un porc de câine, care adică latră doar numai atunci când între el și cel vizat există un spațiu de siguranță. (...) transmițeți acelui galoș gânditor că marele pictor i-ar fi putut striga înjumătățitului cu forcepsul doar atâta: nu mai sus de târâta găinii și de fusta florăreselor din Matache”. □ Alte reacții dure vin din partea lui Mircea Mihaieș, un adversar al poetului din acești ani postdecembriști. Astfel, în nr. 19 al „României literare” (17-30 mai), citim un pamflet intitulat **Seria catastrofală** („Contrafort”); redăm un fragment: „Din copil de trupă al stalinistilor pe care-i parodia cu infinită tandrețe, băiatul s-a făcut mare, și-a lăsat mustață și, desigur, a început să... mustăcească plin de subînțelesuri. Ba că la anu’ ia sigur Nobelu’ (dar nu-l lasă invidioșii de Blandiana și Dinescu), ba că fără el cultura română n-ar reprezenta nimic, ba că geniul său e datorat apolitismului pe care numai el îl poate întruchipa cu atâta strălucire. (...) În afara recentralizării în stil stalinist a culturii, în afara unor călătorii în interes propriu și a unor escrocherii despre care presa a scris pe larg, dl. Sorescu a mai făcut ceva: a apărut la televizor cât de des a putut și s-a gudurat cu o slugărnicie a la Postelnicu și Bobu pe lângă Ion Iliescu. De altfel, în minister a ajuns de gât cu Iliescu și de plecat a plecat la braț tot cu el. Asta așa, în trecere, ca simplă notă de subsol la capitolul *apolitism*. (...) Poetul *Lilieciilor* a trântit atât de nemilos la pământ cultura română, încât va fi probabil nevoie de un

efort titanic s-o trezim din somnul ei de veci adică, vorba unui văr spiritual al ex-ministrului, *s-o rescălăm*". ■ Plecarea lui Marin Sorescu de la Ministerul Culturii este anunțată, în nr. 5 (17 mai) al revistei „Orizont” (unde Mircea Mihăieș este redactor-șef) în următorii termeni: „«Apoliticul» Marin Sorescu, individualistul de geniu al literaturii române, a fost eliminat, ca o măsea stricată, din înaltul scaun ministerial în care-și făcea învârtelile mai mult sau mai puțin internaționale. Darea de-a berbeleacul a glumețului din Bulzești a fost premersă de o virulentă punere la punct, captată, dintr-o eroare de pilotaj a prea orgolioșilor «apolitici», în direct, în care o telespectatoare, indignată de fariseismul celui care a profitat cu atâta abilitate de generozitatea lui Ceaușescu și de aceea a lui Iliescu, l-a informat că, în ciuda limbii de lemn în care-și învâluie gândurile, nu e decât un colaboraționist fără scrupule.” („*La război, ca la război*”, nesemnat). ■ O reacție cumva împărțită în cazul Sorescu are Val Condurache, în două intervenții din „Timpul”, nr. 5 și 6. În nr. 5, în legătură cu o preconizată demisie, vorbea de *Falimentul generației 60*, regretând și nu prea situația ministrului: „Un scriitor de talia lui nu avea voie să intre sub incidența voinței politice. Oliviu Gherman, Adrian Năstase, Ioan Solcanu, Agatha Nicolau nu aveau voie să se pronunțe asupra legitimității lui Marin Sorescu în calitatea lui de ministru al culturii. Dacă s-a întâmplat una ca asta, indiferent de rezultat, e o rușine. Iar la această rușine, dl. Marin Sorescu și-a dat consimțământul, nerealizând că personalitatea de talie internațională îi dădea dreptul de a pune cu botul pe labe o adunătură de ariviști. Mă bucur, însă, la gândul că ministrul care a făcut culturii mai mult rău decât toate nulițile care au trecut prin acel minister până acum tremură la gândul că va fi demis de niște prăpădiți.” Sorescu ar fi fost mânat de „un oportunism mai jenant decât acela din anii '50” și ar merita următorul mesaj: „La revedere. Vă lăsăm singuri cu opera dvs. Istoria va hotări”. Val Condurache revine asupra subiectului și în nr. 6 din „Timpul” (*O demisie*): „Dl. Marin Sorescu a ieșit din Ministerul Culturii pe ușa din spate, fugărit chiar de oamenii partidului de guvernământ. Pentru scriitorul Marin Sorescu îmi pare rău: e trist să vezi cum un scriitor de anvergura domniei sale e judecat de actrița Agatha Nicolau. PDSR a încercat să mușamalizeze toată afacerea și să o pună în seama dorinței ministrului de a părăsi cabinetul. În ultima clipă a apărut chiar o demisie, datată 1 aprilie. Frumoasă păcăleală! (...) sunt convins că dl. Adrian Năstase era la curent cu remanierea guvernamentală, atât că a vrut s-o facă, cum se fac mai toate lucrurile în țara asta, *pe șest*. Domnului Sorescu i s-a sugerat să-și ante-dateze demisia, care i-a fost solicitată de către PDSR din iulie 1994, iar presei i s-au dat informații contradictorii”. Publicistul se referă și la zvonul (neconfirmat) al numirii poetului într-un post de ambasador. □ Există, însă, și câteva reacții de solidarizare cu Marin Sorescu. Una vine din partea colegilor de la „Literatorul”. Astfel, în nr. 19-20 (12-26 mai), „Diacul tomnatic și alumn” este revoltat de modul în care lui Sorescu i s-a pus în vedere să

demisioneze (a primit un telefon să se prezinte la București în timp ce se afla la Cluj, la zilele Blaga, eveniment amplu organizat de Ministerul Culturii); peripeția îi reamintește „diacului” de perioada totalitară (*Ca „mai de demult”*): „Paradoxal, când tocmai se vorbea despre excluderea lui Blaga din academie, la Cluj se «aude» un telefon guvernamental prin care Marin Sorescu este somat să revină la București pentru a se pune în practică demisia pe care și-a dat-o, în urmă cu o lună, din funcția de ministru al culturii. Noroc că a apucat să-și țină discursul! (...) În orice caz, politicienii noștri s-au întrecut iarăși în exces de zel, jignind profund un mare scriitor, desconsiderându-i eforturile depuse pentru o cât mai fastă comemorare a lui Lucian Blaga. Dar se pare că pentru niște «rațiuni superioare» de partid, aidoma ca «mai demult, mai de demult», vorba lui Caragiale, demnitatea și sensibilitatea omului nu au nicio importanță”. ■ În nr. 271 (4 iunie) din „Adevărul literar și artistic”, în cadrul rubricii „Revista revistelor culturale”, „Interim” simte nevoia să adauge unele nuanțe malițioase notiței „Diacului toamnătic și alumn”: „Suntem absolut de acord cu Diacul «Literatorului» că forurile de partid și de stat, care au decis această mutare pe tabla de șah a politicii de cabinet ce continuă să se facă la București, puteau păstra o minimă decență, lăsându-l pe dl. Marin Sorescu să-și termine discursul în calitate de ministru: n-au fost în stare de atâta eleganță și l-au târât pe poet în Capitală ca să-i smulgă «de urgență» pâinea și cuțitul culturii! (...) Dacă am înțeles noi bine, nu din Academie a fost «exclus» acum Marin Sorescu, ci doar de la masa... Puterii! Nu vedem nicio legătură între cele două «evenimente», doar dacă dl. Marin Sorescu nu confundă Ministerul cu Academia”. ■ De fapt, în opinia aceluiași „Interim” (și sub semnătura reală a lui C. Stănescu într-o altă intervenție, intitulată *Nepotul lui Homer* și apărută în nr. 1562, din 13, 14 mai, al „Adevărului”), Marin Sorescu fusese și va mai fi un foarte bun ministru al Culturii, grație celebrității lui peste hotare: „(...) dl. Marin Sorescu era ministru cu mult înainte de a fi ... ministru ! Cu o vocație neobișnuită, dar și nevoit ca mulți dintre cei care au suferit sub dictatură să-și ia picioarele la spinare și să se exileze periodic, uneori chiar și anual, dl. Sorescu era și înainte un impenitent ambasador itinerant al culturii române, în general, și al propriei sale opere, în particular. (...) Operă care, aidoma poemului în proză *Descult* al neuitatului Zaharia Stancu, a străbătut lumea în «sandale de aur», cu atât mai mult cu cât, datorită stilului ei «prevertian» și oarecum «șansonetist» e ușor de tradus și cu certă priză la mai toate straturile publicului cititor din orice limbă. Abia acum îmi dau seama că această vastă operă, cu un picior în Topîrceanu și cu altul dibuindu-l pe Urmuz, pare chiar fabricată special pentru export și pentru o carieră internațională (...). Dl. Marin Sorescu a învins așa poate cel mai nenorocit «complex» al literatului român: sentimentul «orfانيتății» culturii române în raport cu Europa”. □ Cel mai consistent mesaj de solidaritate vine din partea lui Cătălin Țirlea, care, în nr. 271 din „Adevărul literar și artistic” (4 iunie) are o intervenție intitulată

Cinismul vulgar al mediocrității. „Astăzi toată lumea îl înjură pe Sorescu. Tocmai de-aia eu îmi iau libertatea de a fi solidar cu el, în pofda tuturor. Iar dacă e să înjur pe cineva, atunci înjur această clasă politică românească de azi, care nu știe sau nu poate să respecte valorile”, declară Cătălin Țirlea, adăugând: „În ultimii cel puțin 50 de ani, portofoliul Culturii n-a mai fost deținut în România de o altă personalitate culturală de notorietatea și valoarea lui Marin Sorescu. Era pentru prima dată când un mare scriitor contemporan, autor al unei opere de anvergură, nu numai națională, conducea singurul minister unde rolul de ministru nu poate fi jucat decât de către o mare personalitate. Pentru că Ministerul Culturii este un minister-vitrină, el nu poate fi condus de către un anonim manager, oricât de priceput ar fi el. Nu zic că managerii n-ar fi necesari și aici, ba din contră; dar cultura este un domeniu de reprezentare, iar reprezentativitatea nu o poate da decât o mare personalitate culturală, susținută firește de o bună echipă de manageri din umbră. (...) Din rațiuni pe care nu le discut, deocamdată, Sorescu este schimbat! Foarte bine! În fond, de-aia nu mergeau treburile *bine* în țara asta, de-aia eram cea mai subnutrită nație din Europa, de-aia luam noi o sută de dolari pe lună, la salariu – că era Sorescu la cultură!” ■ În opinia lui Țirlea, cazul lui Marin Sorescu ar fi cu atât mai dramatic cu cât ar da seamă de calitatea vieții politice a vremii: „Dar ceea ce a fost cu mult mai grav în înlăturarea lui Sorescu de la Ministerul Culturii a fost reacția clasei politice, a celor care au luat, în fapt, această decizie. Cine era Marin Sorescu în guvernul Văcăroiu? – să ne gândim. Opera, numele, notorietatea și recunoașterea internațională a valorii scriitorului român au atârnat aici prea greu. În fond, numele lui Sorescu dădea greutate unui guvern de anonimi. El cântărea mai mult, infinit mai mult ca rezonanță decât toți miniștrii lui Văcăroiu la un loc. Și chiar cu Văcăroiu la un loc...! Aici începe însă drama. Drama talentului silit să-și frece coatele la aceeași masă cu mediocritățile. Drama notorietății aflate la mâna anonimilor. Drama valorilor când intră în complicitate cu nulitățile. Cum să-l suporte Văcăroiu, Năstase sau Hrebenciuc pe... Sorescu! Ei se înțeleg bine numai cu Ungheanu și cu Nicolae Dan Frunteletă (parcă așa-l cheamă)! Nu ascund faptul că sunt amărât de finalul experienței politice a scriitorului Sorescu. O soartă tristă, care mi se pare exemplară pentru toți oamenii de cultură care caută proximitatea acestei clasei politice de cea mai jalnică speță.” ■ Țirlea ia atitudine și împotriva pamfletelor sau articolelor despre acest eveniment, aparținând lui Ion Cristoiu sau Mircea Mihăieș. Intervenția lui Cristoiu ar fi de o „iresponsabilitate delirantă”: „Cu ce drept și de pe ce poziții, mă întreb, toate aceste insolente? Cu ce drept?! Cu niciun drept! De pe ce poziție?! De pe poziția imundă a mediocrității agresive și cinice care se simte la adăpost pe maidanul pe care-a fost lepădat și unde n-a auzit de nicio lege morală și de niciun lung al nasului. Aroganță de javră proletcultă...!”. Lui Mircea Mihăieș i se oferă un credit mai mare: „Măcar aici mai poți spera că Mihăieș va reflecta un pic asupra

enormității pe care-a debitat-o, în vreme ce dincolo lucrurile sunt clare”. Textul este însoțit de următorul P.S.: „Înaintez spre publicare acest text redacției «Adevărului literar și artistic», cunoscându-i poziția față de ministeriatul Sorescu. Sper însă că îndelungata și statornica noastră colaborare va cântări în judecarea lui și menționez, firește, că opiniile mele nu angajează nicidecum publicația în care cu onoare semnez”. ■ Articolul lui Cătălin Țirlea va fi reprodus în nr. 27-28 al „Literatorului” (din 1-15 iulie), însoțit de următorul comentariu: „Oare ce au simțit când l-au citit *javrele* de prin «curți» mai mult sau mai puțin îndepărtate de publicația care îl tipărește? Ne îndoiim că ar fi putut să simtă ceva. Paranoia care îi stăpânește a devenit fără leac. Dați-i înainte, băieți! Sorin Toma a fost pe lângă voi un copil de țată!” □ Escaladăm cronologia pentru a ajunge în data de 23 decembrie, când Marin Sorescu îi acordă un interviu lui Carmen Chihaia, în care se referă exact la acest episod al ministeriatului și al demiterii sale; un fragment, cu titlul „**În acești șase ani am fost de ambele părți ale baricadei**”, este publicat în nr. 1753 din „Adevărul”. (După toate aparențele, interviul integral nu este publicat însă în „Adevărul literar și artistic”, așa cum apare precizat în ziar). Redăm un fragment din interviul apărut doar în „Adevărul”: „În acești șase ani am fost de ambele părți ale baricadei. La început mi-am spus că nu, scriitorul nu trebuie să se implice, că trebuie să rămână scriitor. Am fost bubuit pentru asta, atitudinea mea fiind apreciată prea «elitistă». Refuzam adică să mă doară viața cetății ș.a.m.d. Azi nu numai că spun că implicarea e inevitabilă, dar m-am și implicat, la propriu. Printr-o funcție care, chiar dacă nu era politică, însemna cumva o acceptare implicită a unei politici. (...) a fi, azi, ministru al Culturii înseamnă să nu ai nicio putere! Degeaba ești acuzat că ești omul puterii. Totul depinde nu de ministerul culturii, ci de ministrul finanțelor. [... – întrerupere în textul din „Adevărul”, n.n.] Cert este că devenisem incomod. N-am înțeles de ce. Și mai trebuie să spun că m-am simțit îngrozitor de jignit. E drept, era demisia mea, eu mi-o dădusem. Dar nu s-a purtat cu mine niciun fel de discuție pe această temă. N-a existat nici măcar o «negociere» formală. Am fost luat de pe scena Teatrului Național din Cluj, unde deschideam festivitățile Blaga și anunțat că mi s-a aprobat demisia și trebuie să plec urgent la București. E un fapt pe care n-o să-l iert niciodată. O jignire fără margini adusă ministrului culturii...” □ Ne întoarcem la luna mai. Și instalarea în funcție a noului ministru, pictorul Viorel Mărginean, reține atenția presei. Astfel, într-o conferință de presă susținută cu prilejul instalării în funcție, acesta declară: „**Dacă astăzi sunt aici, la microfon, înseamnă că am fost verificat**” (articol de Alexandru Boariu, Dumitru Tașcu, în „Adevărul”, nr. 1562, din 13, 14 mai; „Cultură”). Afirmția din titlu este în legătură cu suspiciunea de deturnare de fonduri din vremea în care era vicepreședinte al Uniunii Artiștilor Plastici (înainte de 1989). Din programul viitorului ministru fac parte „acțiuni pe teme estetice ale orașelor, satelor noastre, a șoselelor”; se dă un exemplu: „plopii

noștri de lângă Televiziune care (...) au fost împușcați în timpul revoluției și au ramuri întregi ciuntite rău”. □ În editorialul său din nr. 19 al „României literare”, *Cultura plopilor împușcați*, Nicolae Manolescu se delimitează de noul ministru al culturii, pictorul Viorel Mărginean. Mai întâi însă, criticul face o serie de remarci la adresa fostului ministeriat al lui Marin Sorescu: „Cariera ministerială a d-lui Marin Sorescu s-a încheiat fără a stârni regretul vreunui om de cultură, cu excepția d-lui Adrian Păunescu. Până și premierul Văcăroiu a criticat Ministerul Culturii de sub oblăduirea poetului. Doar președintele Iliescu a avut o vorbă bună pentru poetul retrimis la unelele sale, referindu-se la necesitatea ca foștii miniștri să fie «protejați». Fiind în discuție dl. Sorescu, aş observa că protecția persoanei sale mi se pare, acum, mai puțin urgentă decât protecția culturii naționale. M-ar fi bucurat din partea Președintelui o remarcă asemănătoare, la timpul convenit, cu privire la, măcar, unul dintre directorii de teatre destituiți în numele autorului *Ionei*, care n-auzea și nu vedea nimic în burta chitului ministerial”. ■ Criticul are observații ironice și despre apolitismul noului ministru: „Întrebat cu cine simpatizează, dl. Viorel Mărginean a răspuns că iubește toate culorile. Dacă în pictură iubirea de culoare nu poate fi un zid, în politică s-ar zice că este. Pe urmele academicianului E. Simion, se pare că dl. Mărginean descoperă voluptățile apolitismului politic”. Notății caustice îi provoacă în special programul ministerial al pictorului, în care acesta se referea, printre altele, și la plopii de pe lângă Televiziune, care purtau urmele gloanțelor trase la revoluție: „Mă întreb de ce minister ține cultura plopilor (împușcați sau nu). Poate că dl. Mărginean se crede Primarul General al Capitalei ori Ministrul Agriculturii ori poate că, ecologist refutat, s-o fi închipuind Ministrul Mediului. Incoerentele d-sale considerații despre estetica șoselelor ar putea interesa Ministerul Transporturilor. În supozițiile mele, pentru un singur ministru nu este loc. Vă las pe dv. să ghiciți pentru care anume”.

● La *Noii bonjuriști* se referă Octavian Paler, în editorialul său din nr. 1554 al „României libere”: „Întocmai ca bonjuriștii din secolul trecut, bonjuriștii de azi trag cu ochiul mereu la ce se întâmplă în Occident, își croiesc hainele și atitudinile după moda apuseană, fascinați, până la servitute, de tot ce «se poartă» la Paris, la Washington ori la Strasbourg în materie de gusturi și combinații politice. Apoi, ei au o la fel de sinceră indiferență față de tradițiile românești. (...) mă îndoiesc că i-a interesat să observe vreodată în vreun sat cum se usucă istoria, ca arborii scoși din rădăcini. Au relații în Occident, dar se vede lesne că nu-i tulbură teama că ne aflăm, acum, într-o criză de destin național, nu doar într-o criză economică și morală. (...) De fapt aici e tristețea. Aceste «mărfuri ușurele» vorba lui Eminescu, țin să discute în numele nostru cu alți «europeni» fără să fi ajuns să-și dea seama că orice «european» e «de undeva».” Exemplele date de Paler pentru ilustrarea acestui tip sunt din sfera politică: Mișu Negrițoiu, Adrian Năstase, Petre Roman și Adrian Severin. V. și

infra, iunie 1995-iunie 1996, pentru poziția lui Paler în cadrul amplei polemici în jurul „naționalismului” și a „integrării în Europa”.

● Odată cu schimbarea formatului publicației, Adrian Păunescu mizează pe ***Un nou început al ziarului nostru*** (nr. 662): „«Vremea» rămâne un ziar de luptă națională, politică, socială. Nu un ziar de partid, dar un ziar în care va fi prezentată (și) ideea socialistă. Stânga n-are un ziar. Noi suntem la stânga. Nu ne predăm nimănui. Pentru noi există întreaga societate românească. Din stânga, în care ne aflăm, vom tinde mereu spre o integralitate a valorilor românești și universale. Dar nici nu vom suporta restaurația, cu strigoi ei ireductibili. România are nevoie de un viitor, recunoscându-și toate etapele trecutului și purificându-și prezentul. «Vremea» este și a acestui viitor”.

10 mai

● Din nr. 16 al „Luceafărului” reținem cronica Roxanei Sorescu, ***I. Negoîtescu: „Scriitori contemporani”*** („Stop cadru”); autoarea semnalează, printre altele, una dintre ideile forță ale criticului și consecințele acesteia asupra actului critic: „Pentru I. Negoîtescu aprecierea estetică nu exclude acceptarea sau negarea, din unghiul opțiunilor politice, a unei literaturi menite de foarte multe ori să ilustreze chiar niște opțiuni politice, de voie sau de nevoie ilustrate de un anume scriitor. Și nu sunt puțini scriitorii care nu trec prea strălucit examenul tezelor pe care și-au construit opera. Aș numi doar două ilustre exemple: Marin Preda și Petru Dumitriu. (...) Concesiile făcute de cei doi prozatori, unul exaltat de regimul comunist – Marin Preda, unul popularizat ca exemplar de regimul actual – Petru Dumitriu, nu sunt în măsură să le consolideze creația, ci dimpotrivă. În atât de lăudata azi *Cronică de familie* criticul descoperă capitole întregi ce pot ilustra noțiunea cea mai de jos aplicată literaturii, aceea de *Trivialliteratur* (de exemplu episodul consacrat vieții amoroase a lui Carol al II-lea), iar despre *Cel mai iubit dintre pământeni*, exaltat la apariție pentru tendințele antitotalitare, observă cu justete că e un roman construit în jurul unui temperament violent și funciar nonintelectual, căruia i se conferă însă profesiunea de filosof, că romanul constituie absolut fals atmosfera Clujului universitar și că, în general, e dezechilibrat construit. Fiecare din afirmațiile exegetului ar merita o discuție amănunțită și importanța acestei cărți se va vedea în timp, când alți critici vor cerceta aceleași subiecte fără a putea face nicio clipă abstracție de ceea ce a spus înaintea lor Ion Negoîtescu”. □ Semnalăm, în scop documentar, și articolul lui Adrian Popescu, ***Radu Gyr, între poezie și ideologie*** („Eseu”).

● Ca răspuns la reacția poetului din „România liberă”, nr. 1533, din 11 aprilie, Paul Goma îi trimite, în nr. 1555 al aceuiași ziar, o ***Scrisoare către Mihai Ursachi***. Pentru prezentarea „programului” electoral al lui Paul Goma și a reacțiilor suscitade de acesta, v. *supra*, 22-29 martie (nr. 12 al revistei „22”).

● Destinul lui Cioran îi reține atenția lui Nicolae Manolescu în editorialul său din nr. 18 al „României literare” (*Cioran par lui-même*). Acestui criterionist rebel i-ar fi reușit un „lucru aparent uimitor”: „Cioran face parte dintre acei, nu puțini, intelectuali români care, înainte de război, plecați de la sat, de obicei din familii de preoți sau învățători, nu rareori și de țărani, au ajuns să cucerească lumea. Mediul familial, apoi școala, formarea lor ca intelectuali trebuie să fi fost extraordinar de serioase pentru a le permite să concureze mai târziu cu succes pe piețe culturale străine. (...) Simțindu-se superior lui Camus, în 1950, Cioran nu greșea. Nu de paranoia este vorba. Ca să evoce, patruzeci de ani mai târziu, cu mult calm, Coasta Boacii din Rășinari și «rolul esențial» pe care peisajul românesc l-a jucat în formarea lui, nu era destul să scrie cărți și nici să le publice la Paris. Era nevoie să fie recunoscut de Camus și de ceilalți ca un egal”. Recenta carte de convorbiri cu Gabriel Liiceanu (punctul de plecare al editorialului) se dovedește, astfel, „reconfortantă moral pentru orice intelectual român care visează să nu fie considerat un provincial dacă vorbește despre Coasta Boacii”. □ Virgil Nemoianu publică un studiu intitulat *Umanismul cultural și mecanismele tiraniei*, în care, pornind de la receptarea criterioniștilor în perioada postdecembristă, atrage atenția asupra deformărilor ideologice, de varii tipuri, care riscă să contamineze analiza: „Pe de o parte auzim zgomotoase voci (unele infantile, altele de-a dreptul amenințătoare) care insistă ca generația criterionistă (și anume tocmai în faza ei juvenilă și radicală, iar nu în realizările ei mature) să fie proclamată drept model pentru viitorul culturii și societății române. Unii caute să ne persuadeze că mărunțul Nae Ionescu ar fi fost un geniu de mare talie. (Un excelent studiu al Martei Petreu, de mare responsabilitate profesională, arăta recent, o dată în plus, erorile acestei poziții). Alții, în chip și mai bizar, au stârnit valul de entuziasm ce l-a înălțat pe diletantul Petre Țuțea la nivel de zeitățe națională. Alt caz, politic mai grav, rămâne încercarea de a institui o continuitate legitimitoare (alternativă monarhiei constituționale) prin glorificarea dictaturii militare a lui Nae Ionescu. De cealaltă parte, deși mai puțin numeroase, nu sunt mai puțin energice vocile care (pomenesc numai câteva nume), fie în maniera serioasei analize critico-filologice (Z. Ornea), fie în cea a foiletonismului polemic (A. Cornea, D. Pavel, V. Tismăneanu, cei din urmă de pildă în «Agora» și în «Partisan Review»), fie demască și înfierează vederile acelor juvenili pripiți de acum o jumătate de secol și mai bine. Câteodată li se impută acestora din urmă vinovății istorice copleșitoare, altele li se trec sub tăcere realizările substanțiale din opera lor intelectuală reală, cea de maturitate; astfel de exagerări le întâlnim apoi mult sporite la autori străini vag familiari cu întortocherile culturii române”. ■ Deși el însuși s-ar încadra în cea de a doua categorie (Nemoianu se referă la eseurile sale despre Eliade din „Cotidianul” („LA&I”, iunie 1992) și „Review of Metaphysics”, martie 1990, sau la articolul *Despărțirea de eminescianism*), iar „simpatiile mele ideologice m-ar

așeza mai aproape de criticii decât de glorificatorii criterioniștilor”, criticul nu exclude faptul că asemenea intervenții ar putea fi manipulabile politic: „Nu e imposibil ca înverșunata concentrare a ultranaționaliștilor și a radical-democraților pe o perioadă revolută (...) să funcționeze ca un soi de evazionism (fie el chiar neintenționat). Ar putea adică să ne abată atenția de la chestiunea mai acută a trecutului imediat, cel comunist, a sechelelor sale psihosociale și a continuităților sale în trecutul politic (...)”. ■ În continuare, Nemoianu recomandă două modele de analiză lucidă a unor peisaje literare și culturale infestate cu morbul ideologic: este vorba de studiile recente ale Anei Selejan și cele mai vechi ale Ilenei Vrancea. Iată observațiile criticului relativ la opurile celei dintâi: „Documentarea mi se pare formidabilă în precizia ei rece și factuală. Cu toate acestea avem de-a face cu o adevărată epopee, în care personajele ne sunt bine cunoscute, dar se așează și se configurează în poziții adesea neașteptate. Spun adesea, pentru că unii din «procurorii» timpurii sunt tocmai cei care aveau curând să sufere pedepse, umiliri și maziliri. Iar unii dintre cei timpurii înfierăți s-au instalat apoi (tot atât de curând) în poziții avantajoase și respectabile, pe baza înțelegerii cu acuzatorii. În fine unii din acuzatori aveau să regrete (după ani și ani) dacă nu afirmațiile, poate măcar tonul lor vituperativ, refuzul nuanței, mânia ostentativă”. „Nu pot să nu conchid o dată în plus (iată o poziție căreia îi sunt credincios de 40 de ani) că subordonarea culturalului la politic, oricât de binecuvântate ar fi intențiile sale (religioase, politice, filosofice) nu poate decât sărăci calitatea și diversitatea existenței umane, nu poate decât dăuna grav libertăților sociopolitice” – mai adaugă Nemoianu. ■ Cât despre Ileana Vrancea, Nemoianu se referă la cartea acesteia despre Lovinescu (plus discuțiile pe care le-a generat), arătând că aceasta ar fi implicată, mai nou, într-un proiect despre „Intelectualii și modalitățile totalitare în România 1940-1993”, din care au apărut fragmente în reviste israeliene de limbă engleză sau în publicații românești din străinătate (în „Agora” lui Dorin Tudoran). După Nemoianu, „Vrancea rămâne inegalată până în prezent prin modul minuțios, convingător, calm în care prezintă etapele joncțiunii între legionarism și comunismul național – asta nu numai la nivelul conținuturilor ideologice, ci chiar practic, politic. Operația începută încă din perioada 1944/47 nu a fost stopată niciodată, susține Ileana Vrancea, ci reluată cu sporită energie după 1960, ajungând să transforme din interior comunismul românesc și să-l înzestreze cu trăsături specifice. Nu ultima dintre acestea este ostilitatea neîmpăcată față de orice structură (politică sau de gândire) democratic-relaxată; tocmai absorbția interioară de către comunismul românesc a categoriilor și psihologiilor de stirpe naționalist-comunitarian-autoritară explică nestinsa voință de război împotriva intelectualității democratice și a valorilor autonome ale culturii”. ■ Ca o concluzie a intervenției sale, Nemoianu socotește că „istoriografia românească are *obligatia* să restabilească adevărul în ceea ce privește intelectualitatea (dar și politica)

interbelică”, pentru a putea răspunde, totodată, și altor dileme, inclusiv celor suscitade de „bătălia canonică”: „Câtă vreme acest adevăr fundamental nu se instituie drept cadru referențial al judecăților despre România precomunistă, câtă vreme nu există așadar o contextualizare serioasă și corectă a diverselor afirmații și activități intelectuale din acea vreme, nu prea avem șanse să trecem de stadiul înfierărilor senzaționale, nu prea avem șanse să scăpăm de plângeri și resentimente, de stigmatizări retorice și de polemici sterile. «Bătălia canonică» despre care vorbeam la început devine în acest caz inutilă”. Criticul mai indică și alte surse de pornire pentru cercetarea acestei epoci: studiile, operele și personalitățile lui Gusti și Madgearu, Lovinescu și Vianu, Pillat și Blaga, Brâncuși, Enescu, Camil Petrescu. □ În acest nr. 18 al revistei avem și prima parte a serialului lui Eugen Negrici, *False concepte: balcanismul* („Simulacrele normalității”; ultimul episod, V, în nr. 23). □ Gheorghe Grigurcu publică a doua parte a intervenției sale, *În apropierea lui Lucian Blaga*, v. *supra*, 3-9 mai. □ Semnalăm și evocarea lui Gabriel Dimisianu, *Geo Dumitrescu, astfel cum îl cunosc*, în care sunt oferite date despre activitatea poetului la „România literară” (pe care a și condus-o într-o perioadă).

● În nr. 19 din „22”, este publicat *Raport[ul] la al II-lea Congres al Partidului Alianței Civice*, susținut de Nicolae Manolescu în ședința de la Alba-Iulia, din 4-5 mai, în cadrul căreia a fost ales președinte al respectivei formațiuni politice (iar Mihai Șora președinte al Curții de onoare și demnități). În opinia redactorilor publicației, din notița însoțitoare, ar fi vorba de un „discurs politic complex, vizând stadiul actual nu doar al PAC, ci al tuturor partidelor din România (identitate, raportare la electorat, raportare la celelalte forțe politice etc.)”. □ Discursul în sine interesează Cronologia de față mai ales datorită celui care îl susține. Astfel, Manolescu pledează pentru un liberalism „bine temperat civic” al formațiunii, făcând și alte distincții limitative: „PAC nu s-a proclamat nici partid monarhist, dar nici partid republican” („într-un caz ar fi fost o incompatibilitate cu actuala Constituție, pe care noi înțelegem să o respectăm, în al doilea ar fi fost un gest superfluu”, la latitudinea fiecărui membru). Un rol important, în noua democrație, ar trebui să-l joace „protecția socială”, element catalogat, în genere, ca aparținând politicii de stânga; reținem definițiile contextuale ale celor două direcții politice: „Ni s-a spus, ca un reproș, de către liberalii à outrance, radicali, că suntem de stânga. Adevărul este că nici stânga, nici dreapta tradițională nu au vreo relevanță într-un regim politic precum acela postcomunist. În toate țările postcomuniste, și dreapta, și stânga pierd, indiferent în ce ordine, fiindă orizontul de așteptare al populației transgresează, desigur inconștient, barierele dintre ele”. Nu în ultimul rând, programul formațiunii este unul elitist: „Cred că este important pentru noi să reimpunem încrederea în elite, în cei mai buni din toate clasele, profesiile și mediile existente”. □ În nr. 20 al revistei „22” (17-23 mai), Ion Bogdan Lefter, în calitate de „șef al Biroului din București al postului de radio Europa

Liberă”, adresează o **Scrisoare deschisă** (datată „București, 10 mai 1995”) lui Nicolae Manolescu, prin care își retrace numele de pe lista noului Comitet Național. În afară de faptul că această numire se întâmplase în lipsa sa, un astfel de statut ar fi contravenit cu „independența de opinie” a postului unde este angajat.

11 mai

• Cu prilejul aniversării unei vârste rotunde, Viorica Guy Marica este sărbătorită în nr. 19 din „Tribuna”. Dintre evocări, le menționăm pe cele ale lui Mircea Țoca, ***O mare doamnă a artelor frumoase românești*** și Mircea Moldovan, ***Semnificațiile unei aniversări***. ■ Detalii despre biografia și cariera sărbătoritei, dar mai ales amănunte despre membrii Cercului literar de la Sibiu se pot găsi în interviul acordat lui I. Maxim Danciu, „***Transilvania este un areal artistic de majoră importanță...***”. Reținem opinia lui „Gary” despre versurile pe care încă le mai scria: „«Nu știu ce au poeziile astea ale tale, nu sunt proaste, dar parcă ai respira pe o singură nară»”. □ Ion Cristofor prezintă o ***Antologie selectivă*** din opera lui Aron Cotruș, realizată de Ion Cepoi și publicată în 1988 la Humboldt State University, California (***Cărți ale exilului. Ediția Ion Cepoi***).

12 mai

• În nr. 122 al „Dilemei”, Claude Karnoouh face o serie de observații asupra anticomunismului postcomunist (***Forme fără fond***, „Dușmanii noștri cei iubiți”): „Când a venit momentul și s-a descompus URSS, cei care așteptau s-au prezentat la întâlnirea cu istoria, repezindu-se la împărțeală. A început competiția: cine scuipă mai copios în ciorba din care a mâncat; cine-și va striga mai tare anticomunismul, anticeaușismul și-și va proclama opoziția față de regim. Or, această opoziție trebuie să fi fost un secret bine păzit, pentru că nefiind nici surd, nici orb, n-am auzit prea mare lucru în anii '70 sau '80, cu excepția vocii solitare a lui Paul Goma. Majoritatea elitei românești era foarte tăcută, povestind doar excelente bancuri politice. Dacă am auzit critici sau dacă am văzut acțiuni contestatare, atunci acestea au fost în Valea Jiului, la Petroșani sau în lumea rurală în maniera, în același timp, violentă, ascunsă și naivă, cu care țaranii ridiculizau atât administrația, cât și pe activiști.”

• Nr. 19-20 al „Literatorului” este dedicat centenarului Blaga. Pentru început, „Diacul tomnatic și alumn” descrie pe larg manifestările din cadrul celei de-a 5-a ediții a Zilelor „Lucian Blaga” (***Seriozitatea ardelenilor***, „Centenar”). Astfel, aflăm că evenimentul, organizat de Liviu Petrescu și Mircea Borcilă, s-a desfășurat pe următoarele secțiuni: „Filosofie”, „Documentară”, „Exegeze critice și politică”, „Stilistică”, „Învățăământ”, „Traduceri”. Printre participanți: Serge Fauchereau, Eugen Simion, Marin Sorescu, Augustin Buzura, Mihai Cimpoi, Nicolae Balotă, Eugen Todoran, etc. □ Sunt consemnate și premiile

Societății culturale „Lucian Blaga”, oferite cu această ocazie: **Opera omnia**: Eugenio Coșeriu; **Premiul pentru ediție Lucian Blaga**: Dorli Blaga Bugnariu și George Gană; **Premiul pentru traducere**: Serge Fauchereau; **Premiul pentru critică și istorie literară**: Mihai Cimpoi, **Premiul pentru poezie**: Adam Puslojić și Arcadie Suceveanu. □ În număr avem și destule comentarii despre opera scriitorului aniversat. Astfel, reținem lectura atentă la paradoxuri (cum ar acela al arhaicului modern) a lui Marin Sorescu (*Nimb învâpăiat*): „Aș zice că sistemul filosofic este tocmai poezia sa. Ea umple spațiul de sub pragul căreia izvorăște cu o percepție magică, arhaică și modernă în același timp. Pe cât de arhaică, pe atât de modernă”. Notăm și comparațiile cu Brâncuși și Mircea Eliade (aceasta din urmă, sesizabilă în „eterna reîntoarcere spre timpul acela” din întreaga operă blagiană). □ Eugen Simion publică *Note sentimentale despre Blaga*, articol cu destule accente confesive. Criticul își reamintește, printre altele, cum a descoperit opera acestui poet interzis în anii '50, pe care l-a și vizitat la Cluj în acea perioadă. Avem și o privire evaluativă asupra operei: „Continuă să-mi placă primele cărți (*Poemele luminii* și *Pașii profetului*), deși prind mai ușor, acum, schema discursului liric și repetiția lui. *Panismul* nu s-a învechit, nici celelalte mituri expresioniste turbulente și, uneori, demonstrative. (...) Cu Volumul *În marea trecere* (1924), Blaga spiritualizează expresionismul și definește mai bine ceea ce Albert Beguin numea o *patrie interioară*. (...) Ce splendizi sunt acești psalmi corupți de ideile unui poet expresionist care descoperă precaritatea civilizației urbane și veșnicia născută la sat [!] (...) Blaga este integral blagian aici, în *Lauda somnului* și *La cumpăna apelor*. Aproape toate poemele sunt mici capodopere și, împreună, dau o expresie majoră expresionismului românesc și european. De la acest punct, discuția despre tradiționalismul sau modernismul poetului este total inoperantă și, deci, inutilă”. □ Alte intervenții: Adam Puslojić, *O esență integratoare*; Liviu Petrescu, *Un mare spirit european*; Eugen Todoran, *Geneza limbii și geniul poeziei*; D. Vatamaniuc, *Poetul „corolei de minuni” în primele traduceri*; Bazil Gruia, *Calm și elevație, coșmare și umor* (amănunte din anii '50; a doua parte a articolului în nr. 21, 26 mai-2 iunie); Constantin Ciopraga, *„Meșterul Manole” și autorul în oglinzi paralele* (continuare în nr. 21, 26 mai-2 iunie). □ De mare relevanță pentru istoria literară este *Epistolar-ul inedit* (scrisori din arhiva M.L.R., în bună parte publicate, între timp, în volume): două scrisori de la Ion Barbu (una semnată Dan Barbilian; incluzând și celebrul reproș vizând „pitorescul indigen” al poeziei blagiene), două de la Emil Cioran și Mircea Eliade (primul se referă la *Cenzura transcendentă*, pe care o și comentase în presă, al doilea salută apariția părții a treia din „Trilogia culturii”, *Geneza metaforei*, apreciind și notațiile despre mit), una de la Crainic etc. ■ Într-o scrisoare datată „23.XI. 956”, Constantin Noica (reprodusă în acest număr) îl roagă: „Nu lăsați să vi se mutileze scrisul! Îmi închipui că acum aveți propuneri să tipăriți câte ceva din

opera D-voastră. Cei care v-o cer nu sunt demni s-o facă – și o fac în altfel (*sic!*) în chip nedemn. Ceilalți, ce vă iubesc gândul întreg și-l iubesc pentru el, nu pentru parada pe care o pot face, pot să aștepte. Dați-le din când în când câte un manuscris de-al D-voastră, lăsați-i să afle că sunteți bine și mai departe creator, atâta tot va fi de ajuns spre a-i face să simtă că totul e în ordine, în încercata lume românească. Primiți-mi rândurile cum doriți, nu-mi răspundeți nimic, dar fiți siguri că e adevăr și emoție în ele”. ■ Avem și o serie de scrisori ale lui Blaga către Pillat, G. Ciprian, Adrian Maniu, A.E. Baconsky. În numărul 21, 26 mai-2 iunie, încă două scrisori de la Comarnescu și o alta de la Sabin Drăgoi. □ Tot în cadrul centenarului Blaga, în nr. 19-20 al „Literaturului” sunt publicate și câteva poeme inedite: *Panta rei*, *Plopii*, *Catren*, *Paradisul păsărilor*, *Elementele*, *Către iubită*, *Freamăt*, *Catren*, *Ecoul*, *Cântecul norului-dorului*. □ Începând cu acest nr. 19-20, „Literaturul” are primele reacții în chestiunea demiterii lui Marin Sorescu și a diferitelor intervenții din presă legate de aceasta. Pentru întregul „caz”, v. *supra*, 9 mai. □ „Interim” („Adevărul literar și artistic”, nr. 271, 4 iunie, „Revista revistelor culturale”) apreciază numărul drept „remarcabil”, demn de a figura pe „craftul» documentelor memorabile”. Sunt menționate scrisorile de la Ion Barbu; aprecierile lui Cioran despre *Avram Iancu*, ca și îndemnul adresat de Constantin Noica – „Nu lăsați să vi se mutileze scrisul!”.

15 mai

● Semnalăm, în nr. 17 al „LA&I”, un nou comentariu al lui Dan C. Mihăilescu despre Cioran; este vorba de *Cioran și „continentele insomniei”*. *O carte de Gabriel Liiceanu*.

16 mai

● În nr. 667 din „Vremea”, Adrian Păunescu se plânge de modul în care se vede tratat în revista „România literară” (*Ne încurcă adevărul*): „Constat, de exemplu, că domnului Manolescu îi e mai ușor să se spele de amintiri și de opțiuni. El poate uita ce a scris despre mine sau despre alții, pentru că și-a inventat, încă de tânăr, *criteriul infidelității*. Nu mult mai târziu, a descoperit el și *plăcerea revizuirii părerilor*. Acum, la «România literară», domnul Nicolae Manolescu a dat liber unui anume Mircea Mihăieș, pe care-l cunoșteau aproape toate sticlele și numeroasele găini din Vârciorog – Bihor, să înjure și să mă înjure în fiecare săptămână. Asta nu înseamnă că Manolescu rămâne pentru mine doar în această eroare. Eu încă am tăria să rămân solidar cu momentul în care am văzut în N.M. pe cel mai bun cronicar literar al generației noastre”. □ Poetului i se răspunde în nr. 20 al „României literare” (31 mai-6 iunie, „Revista revistelor”): „Noi n-am observat că Mircea Mihăieș l-ar insulta pe Adrian Păunescu. Dimpotrivă, criticul literar timișorean întrebuințează un limbaj cât se poate de urban, care se întâmplă să nu fie pe

placul supăratului poet din pricină că Mircea Mihăieș exprimă un punct de vedere din care persoane de felul lui A.P. n-au cum să iasă bine. După părerea noastră, poetul iubirii pe tunuri ar face mai bine să-și reevalueze propria sa comportare decât să se minuneze că majoritatea acțiunilor sale stârnesc indignare”.

17 mai

● Într-o cronică intitulată *Breban, postrevoluționarul*, Cornel Ungureanu comentează, în nr. 5 al revistei „Orizont”, trilogia *Amfitrion*: „Am mai scris despre *Amfitrion* și am subliniat, cât am putut de apăsător, că e vorba de un mare roman. Dar înțelegem acest lucru mai bine dacă suntem familiari temelor lui Breban, scriitor modern, deci dificil. Cele trei volume nu se citesc ușor. Nu există un flux epic, o creștere firească a personajelor. Pe sute de pagini, personajele se plimbă și conversează. Trăncănesc, am zice, dacă nu am fi la curent cu înceata exprimare, dezvoltare, înălțare la cer a femininului în scrisul brebanian.(...) Comedia lui Breban, cu *Demonii meschini* (infernul), *Procuratorii* (cei, eventual, din *Purgatoriu*), *Alberta* (cu *Paradisul feminității*) ar trebui să fie o *divina commedia*, în sensul unei încercări canonice de a recuceri spațiile sacre ale Matricei”. Date fiind aceste lucruri, dar și faptul că *Amfitrion* nu e „o carte clasică, limpede”, o transformă și într-„o carte pe care orice foiletonist dornic de masacru își poate exercita voios pasiunea negativistă”. □ Demiterea lui Marin Sorescu de la Ministerul Culturii este prezentată într-o notiță nesemnată, *La război ca la război*, v. *supra*, 9 mai.

● Mihai Ungheanu publică, în nr. 668 din „Vremea”, articolul *Nostalgia și obsesia Marin Preda*, în care este discutat cazul scriitorului teleormănean, supus, în acești ani, unor reevaluări destul de dure. Este meritul lui Ungheanu de a așeza cele două scrieri foarte contestate în anii '90, *Ana Roșculeț* și *Desfășurarea*, într-o lumină justă a istoriei literare, racordându-le la complexitatea epocii și la biografia autorului: „Debutase cu nuvelele din *Întâlnirea din Pământuri* și era vizibil – alături de Petru Dumitriu și Eusebiu Camilar – una din speranțele sigure ale prozei românești. Dar bagheta contondentă a publicațiilor care îndrumau literatura în numele partidului l-a reperat ca pe un «naturalist» primejdios – era o crimă să fii naturalist! Nuvela *Ana Roșculeț*, prin care încerca să iasă din categoria admonestabilă și periclitată a scriitorilor români, i-a adus un discredita literar și politic și mai mare care-i putea întrerupe cariera. A ieșit și din această amenințătoare situație prin scrierea și tipărirea nuvelei *Desfășurarea*, unde e vorba de țărani și chiaburi și despre înscrierea în colectivele agricole de producție, conform unor șabloane politice ale vremii. Dar, dincolo de ele, nuvela probează calitățile unei vocații mari și ale unei proze de observație cu acuitate rară. Primește un premiu literar, de conjunctură, care-l scoate în afara prigoanei”. Ungheanu se referă și la romanul *Delirul*, al cărui conținut a putut fi speculat ideologic și

înainte, și după 1989, „caz” complicat din literatura lui Preda care își așteaptă încă rezolvarea: „Existau teme intangibile, cum era aceea a perioadei antonesciene și a figurii viitorului mareșal Antonescu, pentru a nu mai vorbi despre tema războiului dus de România cu Uniunea Sovietică. A aborda tema războiului antisovietic dintr-un alt unghi decât cel al umilinței față de «marele frate moscovit și de cântă pentru gestul ridicării armelor» era de neconceput. Marin Preda a conceput însă un roman întreg în această direcție. După apariția *Delirului* a urmat o ripostă dură într-o publicație din Moscova, care considera cartea lui Marin Preda o carte anticomunistă și antisovietică. Era o reacție a PCUS. Chiar dacă altele erau cuvintele, acesta era sensul. A fost soarta prozatorului Marin Preda să fie mereu pus la punct din jilturile politice de comandă. S-au găsit și literați români să cânte în struna acestui atac, sub pretextul că *Delirul* era un roman nereușit! Succesul cărții a fost însă enorm, pentru că răspundea unui *orizont de așteptare* pasivizat și fără speranță, românilor și României i se scosese din istorie o perioadă întreagă de zbateri tragice pe care romanul lui Marin Preda le evoca și le restituia. Era gestul unui scriitor care căuta să stabilească o legătură reală cu înaintașii săi morți pe toate fronturile Europei, ca și cu înaintașii săi în ale scrisului, înaintași care n-ar fi dezertat de la o asemenea îndatorire. Marin Preda n-a dezertat! Internaționalizarea cazului *Delirul* l-a pus pe Marin Preda într-o poziție delicată: intruziunea oficială în volumul doi al romanului era previzibilă. I se ceruse și o ediție cu oarecare *revederi*, care a și apărut, fără a altera ținuta generală a cărții. În această situație, Marin Preda a renunțat să ducă mai departe romanul, care urma să se încheie cu procesul lui Ion Antonescu. Denunțat și în interior, ca un dușman al interpretării marxiste, canonice politic, a istoriei românești, Marin Preda s-a văzut constrâns la tăcere. Comentariul Georgetei Horodincă din *Structuri externe* o dovedește. Aserțiunile celor care văd în *Delirul* un roman comandat mărturisesc o neînțelegere a scriitorului și a condiției literaturii române postbelice”.

- În nr. 20 din revista „22”, Andrei Marga este prezent cu intervenția **Lucian Blaga la Universitatea clujeană. Cuvânt ținut la Simpozionul „Lucian Blaga la 100 ani” (28 aprilie 1995)**. Așa cum se poate deduce, este evocată activitatea profesoratului la Universitatea clujeană, unde, după o primă fază de respingere, a fost acceptat ca profesor titular începând cu 1938 și până la eliminarea din funcție de după 1944. În opinia lui Andrei Marga, filosofia lui Blaga nu ar fi doar „prelungirea creației sale poetice sau, în cazul cel mai bun, produsul unui poet care filosofează”, ci „o filosofie plenară”; mai mult, autorul intervenției se întreabă „dacă nu cumva filosofia științei este o poartă de intrare în sistemul său care permite o mai profundă și coerentă înțelegere a sa”.
- Dan C. Mihăilescu comentează volumul 2 al *Jurnalului* lui Mircea Zăciu (**Ochiul și penița**, „Cronică de carte”: Mircea Zăciu, *Jurnal* 2, 1982-1983, Ed. Dacia), din care s-ar reține mai multe serii de evenimente: „plecarea definitivă

din țară a lui Gelu Ionescu (Tonio, Tonino), cazul Virgil Tănase, cazul Dorin Tudoran, schimbarea conducerii revistei «Echinox» (Ion Pop, Marian Papahagi, Ion Vartic), bâlciul acordării premiilor Uniunii Scriitorilor pe 1981, lăsat cu scandal, concesi și aranjamente ca la negocierile de război și pace”. În opinia comentatorului, „ne aflăm efectiv în fața celei mai cuprinzătoare fișe clinice a scriitorimii române în ultimul deceniu totalitar”: „Ca jurnal de prizonierat cvasi-benevol, cartea nici nu poate face altceva decât să nareze «plimbarea zilnică» a deținuților prin curtea de falsă libertate, unde gardienii sunt adesea confrăți de breaslă, unde orice acceptare înseamnă un compromis și însăși respirația laolaltă e una cu compromiterea. Ce poate fi mai alienant decât să refuzi în fond regula jocului, dar să fii mereu nevoit s-o accepți în fapt”.

● În nr. 19 din „România literară”, Alex. Ștefănescu salută apariția primului volum al *Dicționarului scriitorilor români*, coordonat de Mircea Zăciu – Aurel Sasu – Marian Papahagi (*Un dicționar așteptat de zece ani*, „Cărți românești”). □ Mircea Mihăieș consideră că Marin Sorescu ar reprezenta cu vârf și îndesat *Seria catastrofală* de la Ministerul Culturii (pentru prezentarea articolului și a „cazului” Sorescu, v. *supra*, 9 mai. □ Gheorghe Grigurcu publică ultima parte din serialul său *În apropierea lui Lucian Blaga*, v. *supra*, „România literară”, nr. 17.

18 mai

● Despre volumul lui Petru Poantă, *Scriitori contemporani. Radiografii* (Editura Didactică și Pedagogică, București, 1994) scriu, în nr. 20 al revistei „Tribuna”, Constantin Cubleșan (*Scriitori contemporani*) și Diana Adamek (*Radiografii*). Constantin Cubleșan salută acest „demers recuperator și justițiar, azi când aprecierea valorică suferă destule amendamente cu implicații politice, nu de fiecare dată fericit aplicate”. Cazurile discutate de Poantă sunt cele ale lui Eusebiu Camilar, Zaharia Stancu, Titus Popovici, Francisc Munteanu, Geo Dumitrescu, Victor Felea, Bazil Gruia, Anghel Dumbrăveanu, Ion Brad, Radu Cârneli, Al. Căprariu și al Cellei Serghi, „cărora criticul nu ezită a le sancționa limitele dar știind totodată să le sublinieze meritele, calitățile pentru care contribuția lor nu poate fi eludată, sub nicio formă, dintr-o posibilă panoramă, autentică, a anilor de după război”.

19 mai

● Octavian Paler răspunde unei întrebări formulate de Emanoil Valeriu în cadrul unei emisiuni televizate („Ce-ar fi fost el fără 23 August?”) în editorialul din nr. 1563 al „României libere” (*Scufița roșie și lupul*): „Ei bine, aș fi fost ceea ce sunt! Adică un intelectual cu trei diplome universitare și sărac. Un scriitor cu cincisprezece cărți (a șaisprezecea va apărea peste vreo două săptămâni) și cu o bibliotecă riguros triată, cu autori pe care îi admir sau

îi iubesc, aceasta fiind toată averea mea, dacă nu pun la socoteală și «Dacia» prăpădită, ruinată, cu care mă târăsc, uneori, printre limuzinele celor mai practici decât mine. Nu văd ce anume m-ar fi împiedicat, în alte condiții istorice, să devin un idealist păgubos. Nu datorez regimului comunist nici studiile mele (am fost bursier în România «burghezo-moșierească»), nici cărțile mele. Unele dintre aceste cărți le-am scris, chiar, împotriva lui. Nu-i datorez nici iluziile cu care am încercat să-mi limitez defectele, nici modelele mele intelectuale. Regimului comunist îi datorez doar partea mea de regrete, de compromisuri, de amărăciuni. Îi datorez tristețea de a nu fi avut curajul să rostesc adevărul decât cu palma pe gură, în parabole, și jena de a fi făcut parte dintr-o presă aservită. În plus, îi datorez, poate, o înțelegere dramatică, dureroasă, a existenței în duplicitate, într-o fundătură, unde orice alegeai, dintr-o dilemă, pierdeai. Pe scurt, nu-i datorez nimic din ceea ce e senin și bun (cât e) în mine. E clar, domnule Valeriu? În schimb, îi datorez moartea tatălui meu în condițiile în care a murit”.

• Adrian Păunescu depune mărturie, în nr. 670 din „Vreamea”, despre o întâlnire a lui Marin Preda cu Nicolae Ceaușescu însuși, în care prozatorul s-a opus vehement reintroducerii metodei realismului socialist (***Se poate conta pe mine***): „Nicolae Ceaușescu ținuse o cuvântare, în care cerea *reintroducerea realismului socialist*. M-am întâlnit cu Marin Preda la Editura Cartea Românească. Eram distruși amândoi. Și nu numai noi. L-am convins pe Preda să iasă la bătaie. Am telefonat la cabinetul nr. 1 și am rugat să i se spună președintelui că Marin Preda și Adrian Păunescu vor să ajungă urgent la domnia sa. În aceeași zi, după aproximativ trei ore, Nicolae Ceaușescu ne-a primit. Ne-a invitat să ne așezăm. Marin Preda a spus: «*Nu, vă mulțumim, nu vrem să vă deranjăm. Știm că aveți multe probleme. Țara! Societatea! Am venit pentru puțin timp. Am văzut că vreți să reintroduceți realismul socialist. Dacă reintroduceți realismul socialist, să știți că eu, Marin Preda, mă sinucid*». În zadar a încercat Ceaușescu să-l liniștească, să-i explice că e *ALT* realism socialist, Marin Preda, cu buzele golite de sânge, nu spunea decât această frază: «*Dacă reintroduceți realismul socialist, eu, Marin Preda, mă sinucid. Am vrut să vă spun aceasta*». La un moment dat, Nicolae Ceaușescu, stingherit, i-a răspuns: «*Bine, bine, nu-l mai reintroducem*»”.

• La cererea autorilor, în nr. 123 al „Dilemei” sunt publicate două articole care nu intraseră în nr. aniversar al revistei (nr. 120); unul este o schiță de portret (elogioasă) a directorului Pleșu, aparținând lui Gabriel Liiceanu; celălalt o intervenție (destul de dilematică în privința politicii publicației), aparținând lui Octavian Paler (se intitulează chiar ***Hamletizând despre dileme***). (O precizare: în nr. 120 al publicației eram avertizați că nu au fost publicate două texte, din cauza caracterului lor encomiastic la adresa directorului revistei; se indicau însă intervențiile lui Liiceanu și cea a lui Mihai Botez). ■ În opinia lui Liiceanu, Pleșu ar fi, printre altele, „un Montaigne

român, unul mai vehement, mai pătimăș și mai balcanic, care a încercat să pună epilepsia spiritului în slujba echilibrului, a lucidității și a nepărtinirii”. Directorul „Dilemei” se delimitează cu umor de această elogioasă analogie, propunând o alta la schimb: „Cât despre comparația cu Montaigne, oricât de mărinimoasă și de autentică în amicala ei căldură, ea are un inevitabil efect de deriziune. Ce poate răspunde directorul astfel flatat decât că mulțumește domnului Liiceanu, acest Heidegger al filosofiei românești, pentru bunele sale cuvinte”. ■ Cât despre Octavian Paler, acesta mărturisește că nu poate participa la „bucuria de a relativiza orice”, pentru că în spatele ei s-ar ascunde un joc politic în favoarea puterii: „De aceea tresar de câte ori am impresia că «Dilema» ne propune să constatăm că «albul» nu e mai breaz ca «negrul». Simplificând, nu pot crede că «democrații» de azi sunt, neapărat, «lichelele» de ieri. Nici că toți cei care acum «au curaj» ori se recunosc disperați au fost lași, s-au târât resemnați, de-a bușilea, prin liniștea de cimitir dinainte. Faptul că anticomunismul e practicat, uneori, în forme comuniste, nu e un motiv pentru a disprețui, în egală măsură, comunismul și anticomunismul. Și, la limită, de ce ar fi detestabilă o amărăciune scrâșnită? Sunt vremuri care te obligă să scrâșnești.” Astfel, Paler conchide: „Dacă mă tem de orgoliul de a nu avea dileme, mă tem și de orgoliul de-a avea numai dileme”. □ În cadrul rubricii sale, „Cronica literară de tranziție”, din acest nr. 123 al „Dilemei”, George Pruteanu comentează eseuul lui Adrian Marino, *Pentru Europa. Integrarea româniei. Aspecte ideologice și culturale*, Polirom, 1995 (**Polemicul Marino**). Pruteanu observă că obsesia europenismului și a modernismului joacă unele feste autorului; așa s-ar întâmpla în cazul contestării lui Noica: „Pentru lipsa vocației europene e vizat direct și Noica, «ostil civilizației și moravurilor europene, deși a scris o carte întreagă despre *Modelul cultural european*» și deși, aş adăuga eu, a fost un ziditor încăpățânat și productiv, nu un «poetic», nu un «visător-mioritic» (poate doar în zona utopiei sale cu școala celor 23 de genii) nici a sa Weltanschauung politică nu e exonerată de blam explicit: «acești autori (Nae Ionescu, Cioran, Eliade, Noica) sunt orice, numai mari profesori de democrație, pluralism și liberalism n-au fost, nu sunt și nu pot fi»”. „Au, în schimb, parte de bune cuvinte precursori ca Macedonski, Tzara sau Brâncuși, ca primi «integratori», «conu Alecu» Paleologu, pentru «stilul salonard, monden, parizian», Constantin Dumitrescu, autorul încă prea puțin frecventatei lucrări *Cetatea totală* și Andrei Pleșu, ca întemeietor al New Europe College (1993)”, observă Pruteanu și reversul medaliei. □ Este prezentată o discuție despre filmul recent al lui Lucian Pintilie „*O vară de neuitat*” – **aici, la porțile Orientului**; în afară de regizor, participă Irina Nicolau, etnolog; Alexandru Popovici, cercetător științific, matematician; Eugen Uricaru, scriitor; Radu Cosașu și Alex Leo Șerban din redacția revistei. Cu totul suprinzătoare ne apar precauțiile pe care și le ia regizorul (din cauza tendințelor de idealizare a perioadei interbelice): „*Să crezi, să te identifici până*

la ultima fotografie cu toate valorile politice, morale, spirituale ale unui regim numit până nu demult burghezo-moșieresc, mai mult – să știi că acest regim se identifică până la ultima fotografie – cine mă poate contrazice? – cu regimul monarhic, și totuși să faci un film în care să povestești istoria unei oribile crime petrecută *nu* într-un moment de criză, ci într-un moment de strălucită împlinire istorică și intelectuală – primii – și de altfel ultimii – ani ai României mari. (...) Câtă vreme acest lucru nu va fi resimțit ca o banală evidență, ca un truism, *O vară de neuitat* riscă să reprezinte actul meu artistic cel mai curajos. Mai curajos decât *Reconstituirea* și *Revizorul* – ceea ce nu e obligatoriu un merit al filmului, ci mai degrabă un semn neliniștitor despre starea critică a SPIRITULUI CRITIC în România”. □ Mircea Iorgulescu publică un alt episod din serialul său polemic la adresa lui Gheorghe Grigurcu; v. *supra*, „Dreptatea”, aprilie.

21 mai

● Considerații despre „cazul Patapievici” face și Cătălin Țirlea, în nr. 269 al „Adevărului literar și artistic” (*D-lui Patapievici i se pregătește ceva*, „Apropo”); în opinia comentatorului, ar fi vorba de impunerea, prin supralicitare mediatică, a unui debutant. În acest sens, prozatorul schițează mai întâi un portret al lui Patapievici, înainte și după incidentul cu acel „căpitan Soare”: „D. Patapievici nu era, până acum câțiva ani, un nume cunoscut în lumea literară. Nu era cunoscut, vreau să zic, pentru că nu exista. D. Patapievici a început să își publice opiniile după revoluție, în reviste ale elitei culturale, iar originalitatea și pregnanța eseurilor d-sale au fost apreciate, în consecință, de un număr restrâns de persoane, intelectuali competenți și familiarizați cu discursul teoretic. Vreau să zic prin aceasta că d. Patapievici nu era un ziarist popular. (...) Ce a adus «AFACEREA CĂPITANUL SOARE» în destinul intelectualului Patapievici? A adus exact popularitatea, «baia de mulțime» care seduce și, cred eu, sufocă. Și tocmai când ziarele se înfoiau mai tare pe această temă, apare și volumul de eseuri al d-lui Patapievici. Eu zic că întâmplător, nu merg cu suspiciunea și cu scenariu încât să spun că lucrul ăsta n-a fost întâmplător. De altfel, nici nu interesează dacă a fost sau nu întâmplător. Important este să adunăm semnele laolaltă.” ■ Printre aceste „semne”, se numără și ecourile pe care le-a avut scrierea lui Patapievici, înaintea de a apărea, din partea unor personalități ale vieții culturale (este vorba, deocamdată, doar de prefața lui Virgil Ierunca): „Și un alt semn ar fi perplexitatea biblică a prefațatorului cărții, Virgil Ierunca, în momentul în care l-a văzut pentru prima oară, la Paris, pe d. Patapievici. Din mărturisirile lui Ierunca reiese că a trăit un moment de revelație, ca în fața Mântuitorului, și că ar fi exclamat interior chiar un «*Ecce homo*». Și iată-l pe d. Patapievici nu numai erou de prima pagină, ci și mesager excepțional al destinului național”.

22 mai

● Alexandru Paleologu răspunde întrebărilor formulate de Roxana Badralexi, într-un interviu apărut în nr. 1565 al „României libere”): *Elitele fac să se mențină civilizația*. Printre altele, eseistul contestă forma și sentința procesului cuplului Ceaușescu și pune sub semnul îndoielii fenomenele din decembrie 1989: „Și eu m-am bucurat de dispariția lor. Dar ar fi trebui să fie uciși pur și simplu, ca urmare a unei violențe care venea din elanul popular. S-a mai întâmplat asta în decursul istoriei și nimeni nu s-a revoltat. Dar punerea în scenă a acelui proces grotesc a fost cu totul altceva. Pentru mine, cei care au fost atunci la acel proces au devenit persoane insuportabile: Măgureanu, Stănculescu, Voican... Acesta este și motivul pentru care am reacționat, din străinătate, de o manieră vădind exasperarea. Nu mi-aș modera nici acum tonul față de acest pseudoproces. Până și procesele staliniste se făceau cu o procedură îndelungată, în care falsificarea era bine pusă la punct. Comuniștii făceau, deci, totul cu mimarea unor proceduri judiciare. (...) N-a fost o revoluție. A FOST O CONTRAREVOLUȚIE, în intenția ei. Contrarevoluția, spunea J. de Maistre, nu este o revoluție de sens contrar, ci contrarul unei revoluții. Deci, mișcarea de insurecție din 1989 a fost împotriva ideilor revoluționare care au fost impuse în România de tancurile sovietice. Este adevărat că n-a fost decât în intenție o contrarevoluție, pentru că n-a reușit să fie consumată. A fost o insurecție care a răsturnat o tiranie, dar care n-a instaurat un regim contrarevoluționar. Au fost răsturnate anumite structuri sufocante și monolitice ale unei dictaturi pentru a face loc altei dictaturi, sub o formă pluralistă”. La un moment dat, Paleologu ilustrează gândirea „stângistă” printr-un exemplu derutant: „Sunt niște oameni foarte inteligenți pe care îi duc gândul la o cochetație cu stânga. Dar tradiția noastră intelectuală nu a fost de stânga și, în realitate, nici acum nu este. Stângismul acelor oameni foarte inteligenți despre care am am pomenit îi determină să-și dea aere de la tradiția consacrată, de pildă, împotriva unor instituții europene acceptate, cum este biserica, monarhia, pe care stângiștii le contestă și le privesc cu zâmbet disprețuitor. Asta vine din snobism și din foarte puțină inteligență. Pentru că acești intelectuali nu-și suspectează niciodată durata și calitatea propriilor inteligențe. Ei nu știu că nimeni nu este inteligent permanent, ci doar din când în când, mai des sau mai rar./ [Reporter]: *Eu nu cunosc printre intelectualii de marcă ai României oameni care să cocheteze cu stângismul.* /Ba sunt. În ultimii ani am avut față de prietenul meu Pleșu destul de multe rezerve momentane. Accentuez: momentane”. □ Andrei Pleșu răspunde pe larg, în nr. 131 (14-20 iulie) și 132 (21-27 iulie) unora din acuzele și mirările formulate în treacăt de eseist: „M-a mirat, zic, să văd ce «pasional» vă trăiți idiosincraziile acumulate în ultimii ani. Căci ce altceva decât pasionalitatea vă poate «manipula» într-atât încât – cititor de meserie cum sunteți – să mă citiți cu o neglijență de începător. Eu spun: între adulatorii lui Iliescu și adulatorii lui Coposu există un punct comun: partizanatul febril, ireductibil, trans-rațional. Iar

dumneavoastră mă certați că fac comparații «ilicite», «imorale», «injuste», între cei doi. Va să zică dacă eu spun: cei care iubesc pisicile seamănă, în amorul lor, cu cei care iubesc câinii, dumneavoastră înțelegeți că eu nu deosebesc între câini și pisici. (...) Pe urmă, îmi reproșați «apelul la neutralitate». (...) E vorba de un efort – cred, legitim – de a exersa calmul reflexivității într-o lume expusă prea des exaltărilor decerebrate”. Pleșu se referă și momentul Piața Universității: „O sumedenie de amici de-ai noștri care, precauți și acomodați înainte de 1989, descopereau acum, în ceasul al treisprezecelea, frisonul solidarității, al civismului (fără riscuri), al disidenței de cenaclu. Față de acest chip al Pieței aveam toate motivele să rămân «dilematic». Dar așa dilematic cum am fost, am încercat, împreună cu Dinescu, Hăulică și Caramitru, să obțin un dialog între președinție și democrație și am finanțat, din fondurile Ministerului Culturii, producția singurului film-document existent până azi cu privire la acele fierbinți împrejurări”. ■ La rândul său, și Andrei Pleșu își exprimă unele nedumeriri în privința poziționărilor lui Paleologu: „Cu riscul de a vă întrista, aș îndrăzni să spun că adevăratul «dilematic» al momentului ați fost dumneavoastră. Căci ați încercat să fiți simultan «ambasadorul golanilor» și șeful misiunii noastre oficiale în Franța. A lua salariu de la guvern, declarându-te reprezentant al unei mișcări antiguvernamentale – iată, într-adevăr, o dilemă de toată frumusețea. N-ați fi putut ieși din ea decât prin demisie. Dar ați preferat să rămâneți «dilematic» până când ați fost pur și simplu destituit. E, veți recunoaște, un episod destul de confuz din cariera dumneavoastră. Și nu cred că-l veți limpezi declarând, la nesfârșit, că nu erați ambasadorul lui Iliescu, ci al poporului martir și suveran”.

24 mai

● Într-un interviu acordat lui Dan Preisz, Gabriel Liiceanu încearcă să intuiască posibile motive ale respingerii candidaturii sale în Consiliul de Administrație al Televiziunii Române, deși proiectul său stârnise interesul Comisiei (*„Televiziunea națională nu este nici a unui partid, nici a unui președinte, nici a Puterii, nici a Opoziției. Televiziunea națională este A UNEI NAȚIUNI”*, „România liberă”, nr. 1567): „Pentru că a fost respins un proiect care expunea limpede felul în care se putea obține neatârarea Televiziunii naționale și felul în care valorile democrației pot fi induse în corpul nostru social cu ajutorul televiziunii, concluzia nu poate fi decât una singură: Comisia de cultură a Parlamentului nu dorește o televiziune neatârnată și nu dorește o societate românească așezată pe valorile democrației”.

26 mai

● În nr. 21 din „Literatorul”, Eugen Simion scrie articolul aniversar *Geo Dumitrescu – 75*; printre altele, criticul se referă și la o scrisoare a poetului,

din 1992, adresată lui Adrian Păunescu și intitulată *A fi sau a nu fi de stânga*. Bun prilej pentru Simion de a se referi la diferite moravuri literare și schimbări de macaz ideologic de după 1989: „Scriitorii și-au schimbat fulgerător convingerile și caracterele, adaptându-se circumstanțelor. Este o plăcere să-i vezi cum își întocmesc, azi, dosare de disidenți, cu felul și înrâncenarea cu care, ieri, își rostuiau dosare de ilegaliști. Spectacol mare. (...) [Geo Dumitrescu] nu-și alcătuieste o biografie idilică și nu cruță nici pe alții. A fost, într-adevăr, un om de stânga sau «spre stânga» în junețea lui furtunoasă și nu s-a grăbit, după decembrie 1989, să-și ardă «mândrețea» de carnet roșu, cum au făcut atâția pentru a se purifica și pentru a sări la repezeală în alt tren. Nu se grăbește, azi, s-o ia «spre dreapta» și, în genere, nu are despre viața noastră politică o opinie măgulitoare”. Reținem, din comentariul lui Eugen Simion, și considerațiile poetului despre formațiunile politice din acea epocă: „El descoperă partide «democrat fasciste» ori «socialist-șovine», un partid «monarhist-republican-onomatopeic (cu firma PAC!)», o formație «brunet-recidivistă de făcători 'la stânga'», o uniune «radical-pacifistă» și alte grupări politice onirice care defilează seară de seară pe ecranele televizorului nostru”. □ La aceeași pagină cu articolul lui Eugen Simion (3), sunt reproduse fragmente din poemul *Doar așa să alergi* (vol. *Libertatea de a trage cu pușca și celelalte versuri*). □ Volumul lui Fănuș Neagu, *Partida de poker*, este comentat de Valentin F. Mihăescu, *Alice în Balta Brăilei* și de Andrei Grigor, *Multiplul magic*. Oferim o prezentare a prozelor din volum făcută de Andrei Grigor: „Foști securiști care joacă la pocher bani proveniți din fonduri deturnate în 1989 (*Partida de pocher*), activiști județeni homosexuali care înscenează o crimă pentru a se descotorosi de o secundantă devenită incomodă (*Scampolo, tu ești o haimana*), spaimele și isterizările Revoluției (*Vagabonzii Crăciunului*) sunt câteva exemple de motive noi, absorbite în paginile prozatorului, exclusiv spre a deveni literatură și nu spre a prilejui pledoarii politice”. □ Bogdan Popescu publică proza *Trenul cu merele*. □ Redacția „Literaturii” intervine din nou în apărarea „cazului” Marin Sorescu, v. *supra*, 9 mai.

30 mai

● Invitat la o emisiune TV, un deputat din partea PNTCD vorbește, printre altele, despre introducerea unui nou articol în statutul partidului, prin care s-ar permite înscrierea în respectiva formațiune a unor persoane care „au fost» etc.etc., cu condiția să se fi «purificat» în acești cinci ani”. Deputatul îl dă, ca posibil exemplu, pe Octavian Paler. Acesta, surprins de menționarea numelui său, îi răspunde în editorialul *Prețul adevărului*, din nr. 1572 al „României libere”: „Nu m-am «purificat» în acești cinci ani. De altfel, eu nu m-am schimbat de la revoluție. Eram infinit mai «pur» prin 1980 când scriam *Viața pe un peron*, convins că știu bine cum arată «dresorii», «îmblânzitorii» și că

pot spune «Vorbesc, deci exist». (...) După revoluție, m-am «tulburat» din ce în ce mai rău. Exact o lună, am crezut, cu un entuziasm idiot, în Ion Iliescu. După ce m-am lămurit, în ianuarie '90, în privința lui Ion Iliescu și a «fesenismului», am crezut, tot cu un entuziasm idiot, în Opoziție. Am sperat, am așteptat. Pentru a ajunge unde? Mă simt mai singur azi ca oricând. (...) În fine, eu nu mă consider de partea Opoziției. Am fost, nu în Opoziție, de partea Opoziției câtă vreme am crezut că Opoziția se luptă cu Puterea. Când m-am lămurit că Opoziția e mult mai tentată să se lupte cu ea însăși, hotărâtă să poarte un război de gherilă cu nervii noștri, cu așteptările noastre, am rămas să-mi fac, încă o dată, bilanțul dezamăgirilor”.

31 mai

● În nr. 18 din „Luceafărul”, Alexandru George publică un articol intitulat *Să trăim, că trebuie*, („Opinii”), în care evocarea dramei generației pierdute se îmbină cu unele confesiuni autobiografice. „Aveam în față exemplul tragic al sinuciderii la vârsta de 22 de ani a lui Emil Ivănescu, cea mai mare speranță a literaturii în «generația războiului»”, mărturisește autorul, și continuă cu alte exemple, la fel de tragice: „Sub ochii mei a dispărut Constant Tonegaru, mort la scurtă vreme după ieșirea din închisoare și la câteva săptămâni după ce îl cunoscusem. Alții se retrăseseră (din viață sau numai din activitate?) precum Pavel Chihaia sau Iordan Chimet. Caraion, care izbutise să facă să se vorbească de el, era sigur închis; Mircea Popovici, Mihail Crama, Alexandru Lungu, Barbu Cioculescu mai trăiau, dar nu renunțaseră oare la literatură? (...) Habar nu aveam ce au devenit Dinu Pillat și Al. Voia (...)”. ■ Nu lipsesc referirile polemice la adresa generației 60. Astfel, observă Al. George, alți reprezentanți ai generației „au ieșit la iveală (uneori de-a dreptul din pușcărie) prin anii '60, puțin înaintea mea, stricând toate socotelile celor care își închipuiau că o nouă literatură a început, după rețetele de partid, odată cu Labiș”; aceștia sunt Ștefan Aug. Doinaș, Radu Stanca, I. Negoitescu, I. Caraion, Ov. Cotruș, I. Maxim, N. Balotă. ■ Criticul prezintă și propria sa poziție: „Activitatea mea de scriitor, de om cu un anume gust, anume cunoștințe și cu formație în răspăr față de regulile momentului istoric îmi oferea acest trist dar prețios avantaj [accesul la lumea dispărută după 1944, n.n.] și mă obliga la o atitudine pe care nu mă sfiesc a o numi eroică. Supraviețuirea mea fusese o treabă de noroc pe fondul unei nenorociri și îmi pretindea unele obligații. (...) M-am simțit mai aproape de aceștia [de cei ieșiți din închisoare, n.n.] și de cei din «generația războiului», deși nici unul dintre ei nu a observat că le sunt congenev, confrate, sub alte cuvinte, un continuator (și spre marea mea durere aceeași ignorare a situației mele am observat-o și la Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, ei făcându-mi în cel mai bun caz grația de a mă alătura unui Eugen Simion sau Lucian Raicu)”. □ Nichita Danilov publică poemul *Destin*.

● Editorialul lui Nicolae Manolescu din nr. 20 al „României literare” îi este dedicat lui **Marin Preda**. „Revizuirea” înseamnă aici restaurare: „Dincolo de conjuncturi, talentul este totdeauna acela care ne urcă sau ne coboară. Marin Preda a fost, fără îndoială, un talent excepțional. Opera lui oglindește o lume. Fiecare pagină din *Moromeții* ori din *Întâlnirea din Pământuri* poartă pecetea viziunii lui asupra acestei lumi. O întreagă clasă socială moare în romanele și nuvelele lui țărănești. Documentului inegalabil i se adaugă o anumită morală. Preda nu e nici nostalgic, nici un utopist. El înfățișează cu exactitate tragedia țăranului român deposedat de pământ și de toate acele valori care au făcut din el subiectul de interes al lui Slavici, Agârbiceanu sau Rebreanu. În această tragedie nu este loc pentru înduioșări facile. Dar nici pentru indiferență: o imensă, o nobilă compasiune stăpânește evocarea de către Preda a dispariției acelui țăran către care s-au îndreptat, în decursul timpului, numeroși intelectuali români. Portretul pe care îl zugrăvește Preda nu este unul idilic. Din romanele și nuvelele lui nu lipsesc violențele, cruzimile și crimele. Puțini dintre contemporanii lui Preda au intuit mai profund umanitatea satului românesc și au descris-o mai fără prejudecăți. În plină ideologizare, tendențioasă și falsificatoare, proza lui Preda vorbește despre ceea ce autorul a văzut și a înțeles el însuși. Tranzacția cu adevărul ființei umane, Preda n-a iubit-o niciodată. Pe lângă această însușire, concesiile lui par derizorii”.

● Din nr. 22 al revistei cu același nume, reținem interviul Rodicăi Palade cu Varujan Vosganian, „**Sunt în Opoziție cu acea Opoziție care nu vrea să cucerească puterea**”; printre subiecte: implicarea în politică după 1989 și despărțirea de Ion Iliescu (ianuarie 1990), opinii despre „cum poate câștiga Opoziția”, despre „condiția de minoritar” etc. □ În cadrul rubricii „Lansare de carte” (consemnare de Claudiu Liviu Balaș), sunt oferite detalii despre evenimentul din 22 mai, de la Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării, unde a fost prezentată publicului lucrarea lui Vladimir Tismăneanu, *Fantoma lui Gheorghiu-Dej*, Univers, colecția „Recuperări”. Alături de autor, au luat cuvântul Denisa Comănescu, Sorin Antohi, Mircea Mihăieș, Stelian Tănase, Călin Anastasiu, Dan Pavel, Sanda Anghelescu. ■ Tismăneanu face unele reflecții despre maniera de tratare a unor asemenea subiecte și despre miza scrierii sale: „Un pericol foarte grav este transformarea istoriei politice a comunismului în rechizitoriu. Aceasta este o tentație pe care am regăsit-o în lucrările multor autori. Eu o respect, o înțeleg, dar nu face niciun serviciu cititorilor. Orice s-ar întâmpla, scrierea istoriei comunismului trebuie să rămână onestă. (...) Eu cred că România nu va ieși din comunism dacă nu va ieși din formele mentale autoritare care se practică în continuare. Atâta timp cât istoria nu este recuperată, fiind supusă la tot felul de aberații – fie de stânga, fie de dreapta – România va rămâne într-un clarobscur ideatic, un clarobscur moral”. ■ Sorin Antohi salută apariția studiului, făcând și unele comentarii: „Perspectiva lui Vladimir Tismăneanu este pe de o parte

comparativă, pentru că are o viziune asupra estului european, iar pe de altă parte, se face simțită o perspectivă socio-antropologică. Cartea este scrisă din interiorul acelei lumi pe sfârșite care era fosta lume a stalinismului românesc. Avem în față un document în care istoria orală se combină cu documente din arhive”. Mircea Mihăieș insistă asupra rolului său în „construirea” cărții, pe care ar fi alcătuit-o selectând „din studiile sale mult mai numeroase”. La rândul său, Stelian Tănase observă o „incompatibilitate între ceea ce scrie și ceea ce este el”: „Este o fire eminentemente liberală. Tot ceea ce face Vladimir Tismăneanu stă sub semnul luptei împotriva intoleranței. El are o formidabilă libertate și o formidabilă toleranță față de ideile și oamenii cei mai marcați”.

[MAI]

● În nr. 4 din „Cuvântul”, Ioan Buduca realizează un interviu cu Mircea Zăciu despre *Dicționarul scriitorilor români. Războiul dictaturii cu literatura*. Criticul face importante precizări despre criteriile și metoda care au stat la baza acestei „cărți-document”: „De altfel, în *Dicționar*, noi am făcut această delimitare între om și activitatea sa reprobabilă, la limita lichelismului și a banditismului, pe de o parte, și opera lui, pe de altă parte. Am căutat o poziție cât mai echilibrată și mai aproape de adevărul estetic al operei, în toate cazurile. La fel și în cazul lui Eugen Barbu, care ne-a făcut mult rău, dar care în *Dicționar* apare ca un prozator important al momentului. Este și cazul lui Ion Brad, care apare la dimensiunile estetice pe care consideram eu (ca autor al medalionului) că le are contribuția lui în poezia românească a momentului. Nici în actuala versiune nu am revenit asupra aceluși text. N-am confundat planurile. Am încercat să mergem combinând un criteriu istorico-estetic, pe o scară de valori cât mai apropiată de cea reală. Sigur că azi este necesară o revizuire chiar și a acestei scări pe care am avut-o atunci, dar noi, editând această carte, am vrut să păstrăm exact dimensiunile pe care le vedeam atunci când am conceput-o și am scris-o. N-am vrut să o rescriem din perspectiva de azi, adică să facem o cosmetică post-decembristă”. □ Ioan Buduca scrie despre volumul lui Patapievici, *Cerul văzut prin lentilă* (Ed. Nemira, 1995) (*Publicistica, o carte deschisă. Un om care gândește*); sunt subliniate diferențele între tânărul publicist și Nae Ionescu: „Deosebirea cea mare între Nae Ionescu și H.-R. Patapievici este în primul rând teologică: tânărul fizician de azi este un cunoscător fără prihană al adevărului teologic. Îi lipsește machiavelismul naïst, care venea cu siguranță din greșeala păcătoasă de a crede că și sufletul colectiv (al neamului) va fi chemat la Judecata de Apoi. În consecință, H.-R. Patapievici nu este un colectivist, nici un anti-liberal, nici cu atât mai puțin un admirator al regimurilor politice anti-parlamentare. (...) H.-R. Patapievici este ceea ce este normal să fie un gânditor creștin neretras la mânăstire: individualist, liberal și elitist.” Din topul lui Buduca mai fac parte: 2. Adrian Marino, *Pentru Europa. Integrarea României. Aspecte ideologice și*

culturale, Polirom, 1995; 3. Vladimir Tismăneanu, *Ireparabilul trecut*, Albatros, 1995; 4. Aurel Sasu, Mariana Vartic, *Dramaturgia românească în interviuri* (antologie), Minerva, 1995. □ Una dintre nu foarte multe intervenții de ordin teoretic pe tema „revizuirilor” îi aparține lui Adrian Marino, *Numai prejudecățile nu se schimbă. Despre „revizuiți”*. Observând că termenul în sine comportă „puternice semnificații ideologice, polemice și chiar politice”, criticul pune sub semnul îndoielii formele postdecembriste ale acestui proces, altfel cât se poate de firesc: „Unii pot interpreta «revizuirea» strict necesară drept o formă vindicativă de *restitutio ad integrum*, ceea ce – și în acest plan – este o imposibilitate (de vreme ce admitem «evoluția», «sincronizarea» etc. în orice domeniu). Alții, în sfârșit, profund «deranjați» în pozițiile ocupate confortabil, văd în astfel de «revizuiți» acte profund... «contra-revoluționare». (...) În același timp, ne dăm seama că pătrundem într-un domeniu tot mai sensibil, adevărat «câmp minat» critic -, unii (nu puțini) își pot pune și câteva întrebări legitime: cei ce întreprind astfel de «revizuiți» sunt chiar criticii cei mai calificați? Cu cea mai mare experiență? Sunt îndeajuns, mai ales, de independenți de mentalitatea «vieții literare»? (...) Când, să spunem, n-ai publicat încă un singur text, o singură lucrare de referință, de reală autoritate, într-o zonă critică oarecare, există riscul (real) ca «revizuirea» să nu se impună, să nu aibă suficientă «autoritate». Și atunci ea poate trece, pe drept sau nu, efectul unor frustrări și resentimente. Poate chiar al unor gesturi vindicative și egocentrice. Și apoi, mai ales, ce eficacitate reală au noile revizuiți? Noi le-am dori cât mai profunde posibil. De unde se câștigă, de fapt, partida? Nu în câteva redacții și medii literare, ci în primul rând în manualul școlar și apoi în sintezele de istorie literară. (...) A duce doar o luptă de gherilă prin diferite reviste de mică-mare audiență, cu multe reveniri și repetiții și evidente redundanțe, nu ni se pare de o mare eficacitate tactică”. O afirmație tranșantă a lui Marino va suscita unele reacții: „Dar numai un mare critic, repetăm: un *mare* critic poate înfăptui efectiv o astfel de operație. Personal (poate greșim) nu-l vedem încă la orizont”. ■ În privința rediscutării „cazurilor” („litigioase” în acea epocă) Preda și Nichita Stănescu, opinia lui Marino schimbă surprinzător perspectiva și se reține mai degrabă prin subiectivitate: „Când vedem că se revizuieste «poziția» mult prea solicitată a lui Marin Preda sau Nichita Stănescu, gesturi foarte îndreptățite, am preciza că niciodată, dar absolut niciodată, n-am crezut că primul este «mai mare» decât Lucian Blaga sau Tudor Arghezi, iar al doilea superior sau măcar egal lui Camil Petrescu sau Liviu Rebreanu”. ■ În schimb, nu numai de revizuiți, ci de o adevărată schimbare de mentalitate ar fi nevoie în critica literară: „De supus «revizuirii» ar fi, în cele din urmă, și câteva prejudecăți curențe din sfera ideilor critico-literare: mistica fragmentului și a «cronicii literare», «foiletoniste», proclamată ca *suprem* dacă nu chiar *unic* gen critic (când ea practic a și dispărut, de fapt, din critica europeană, înlocuită prin scurte note și recenzii

semi-informative, semi-publicitare); deprecierea și subminarea sintezei; falsa teorie – mai ales – a stilului critic *obligator* «frumos», «beletristic», plin de «imagini critice» și «formule fericite» și alte asemenea clișee estetizante. Ele sunt, sau pot fi, inevitabile încă, într-o cultură predominant poetică și publicistică precum a noastră. Ideea de «creație» în critică se aplică, în sfârșit, nu numai «portretelor» literare, ci și «sistemelor» de idei, teoretice, hermeneutice, comparatiste etc”. □ Alexandru George îi dă replica lui Adrian Marino în nr. 7 (august) din „Cuvântul”: **Revizuirea revizuirii. Criticii greșesc mai obișnuit la 62 de ani decât la 26:** „Dl. Adrian Marino exprimă din capul locului atâtea restricții încât, practic vorbind, anulează posibilitatea revizuirilor de a se produce. Căci, mai întâi, contează cine anume le întreprinde, acesta trebuind să fie «un mare critic» pe care d-sa nici măcar nu-l «vede la orizont» (...). Rămâi uluit citind asemenea rânduri, mai ales când știi din experiența istoriei noastre literare că acțiunile de revizuire au fost opera unor tineri fără «operă», impetuoși și prezumțioși, care s-au numit Titu Maiorescu, Gh. Panu, Nicolae Iorga și abia mai apoi E. Lovinescu, acesta doar consacrand un termen. (...) Acțiunea de revizuire, operație de curaj, de prezumție, ca orice acțiune critică, este rareori opera unor critici bătrâni (cu operă, titluri academice și «autoritate»”. Specifică epocii este mai ales acuza de „nomenclaturism” adresată celor care ridică obiecții în privința revizuirilor (sau a metodelor prin care acestea sunt făcute): „Toți oamenii, dar mai abitar cei cu înaltă formație academică, cred în clasici, în modele, în imuabilitatea valorilor. Iar în ultima vreme, în socialism, când au primat anchiloza și blocarea față de orice act liber, s-a adăugat spiritul nomenclaturist pe care-l apără acum cu înverșunare atâția critici, de la Eugen Simion la Valeriu Cristea și de la Dumitru Micu la Ion Rotaru”. ■ Nu în ultimul rând, Al. George reacționează și la acuzele adresate criticii literare, aluziile fiind de astă dată la adresa lui Marino însuși: „În realitate, critica de acest gen a fost considerată de comuniști o formă a subversiunii și abia a fost admisă ca o cenușăreasă. Volumelor de cronici (de fermă tradiție în trecutul românesc) fiindu-le aproape interzis să mai vadă lumina tiparului. În schimb, sinteze indigeste, studii savante de preparative și metodologie, teze de doctorat inutile și ilizibile erau primite de editori cu brațele deschise; pentru ele se găseau bani, spațiu tipografic, poziții privilegiate în toate planurile, tocmai pentru a înăbuși critica, dar a-i da iluzia că există”. □ Nicolae Manolescu intervine în polemica dintre Al. George și Adrian Marino, publicând în nr. 36 al „României literare” (din 13-19 septembrie) un editorial intitulat **Critica literară, ieri și azi**. Criticul anunță, de la bun început, că nu discută ideea revizuirilor, ci doar unele aspecte invocate de cei doi autori în intervențiile lor. În chestiunea importanței cronicarilor literari în trecute, prezente și viitoare „bătălii canonice”, Manolescu îi dă dreptate lui Alexandru George: „Cronica literară reprezintă tradiția cea mai profundă a criticii românești. De la Maiorescu la generația

interbelică și de la Lovinescu la generația de critici a anilor 60-70, toate reformele consistente ale ideologiei literare, ale gustului estetic, ale genurilor și speciilor au fost opera foiletoniștilor. Această constatare, lesne de verificat, nu vrea să nege rolul teoreticienilor, de la Mihail Dragomirescu la Adrian Marino însuși, ci doar să așeze lucrurile pe baza lor istorică reală”. Tot George ar avea dreptate și în privința faptului că oficialitatea comunistă se temea mai degrabă de critica foiletonistă decât de teoria literară: „Un filosof chiar antimarxist i se părea preferabil unui cronicar literar în măsura în care oficialitatea nu se temea atât de teorie, cât de practică. Ea intuia obscur că miza era ierarhia de valori. Și tocmai această ierarhie stătea în mâna practicienilor”. □ La rândul său, și Adrian Marino revine, în nr. următor, 8, al „Cuvântului”, asupra chestiunii, reluând și accentuând observațiile și criteriile expuse în prima sa intervenție pe această temă (***Revizuirea revizuirilor. Cine deține monopolul istoriei literare?***). Mai întâi, avem o caracterizare deloc flatantă a partenerului de dialog, căruia i se face și un reproș: „Reacția lui Alexandru George este de altfel tipică pentru susceptibilitatea, cel puțin egocentrică, a «revizionistilor»: ei se simt autorizați să «revizuiască» (vorba vine) pe toată lumea. Dar nu acceptă să fie... «revizuiți» la rândul lor. Iar când se produc în mod firesc și astfel de reacții, apar insulte, insinuări și răstălmăciri grave. (...) În textul meu deplângeam, este drept în termeni drastici, dar fără a numi pe autor, un «fioros necrolog» semnat de Alexandru George la moartea lui Al. Piru, total neobiectiv și plin de resentimente. Și, în plus, lipsit – cum să-i spun? – de cavalierism: de ce nu l-a contestat global pe Al. Piru, în termeni atât de violenți, pe când acesta încă trăia? Devenim critici radicali când adversarul nu se mai poate apăra? Este imposibil de eliminat numele și opera lui Al. Piru din orice istorie posibilă a criticii literare românești. De n-ar fi decât faptul că este autorul primei *Istории a literaturii române* complete (și deocamdată... singura) după cea a lui G. Călinescu. O lucrare pe care Alexandru George n-a scris-o și n-o va scrie niciodată. Pentru un motiv foarte simplu: îi lipsește competența în acest domeniu. Nu fac niciun secret din faptul că, în conștiința mea, Al. Piru trece înaintea lui Alexandru George. (...) Mă întreb chiar dacă se poate discuta calm, cu seriozitate și metodic, cu Alexandru George. Publicist autodidact de genul critic (după mine, și după alții, «critic» înseamnă altceva), irascibil și agresiv, autorul textului din «Cuvântul» alunecă uneori jos de tot”. ■ Reluându-și observațiile din intervenția precedentă, contrar cazurilor invocate polemic de Al. George, Marino se îndoiește că simpla calitate de a fi tânăr a „revizorului” ar garanta eficacitatea actului critic: „Simpla calitate de a fi «critic tânăr» nu este deci nici pe departe suficientă pentru a «revizui». Precizare esențială: revizuire efectivă, durabilă, consacrată, general acceptată etc. Și, în definitiv, în ce «calitate»? Ni se va răspunde: prin libera manifestare a spiritului critic. De acord. (...) Dar, repet, ce audiență reală are acest critic tânăr sau mai puțin tânăr? Care este sfera sa de influență? Pe

cine convinge efectiv? Este de ajuns ca o «revizuire» să circule doar prin câteva redacții și reviste?” ■ Adrian Marino oferă mai multe detalii decât în intervenția precedentă despre mijloacele și factorii de natură diversă pe care se sprijină operațiunea de „canonizare”: „Am susținut și continui să susțin că adevărata, reala revizuire, se produce – în timp și în primul rând – în *manualul școlar*, în *învățământ*, în programele sale recunoscute, «canonice» și în *istoria literară*. Pe acest teren se câștigă adevărata partidă și nu numai în critica literară. Ea joacă un rol, nu însă unul decisiv, în primă și ultimă instanță. (...) Problema, de ordinul modificării *canoanelor* literare existente, este mult mai complexă și ea implică numeroși factori: didactici, culturali, politici, administrativi (modificarea programelor universitare), editoriali etc. (...) Criticul, cronicarul, publicistul, foiletonistul literar, cum vrem să-i spunem, este – evident – repetăm, *unul* dintre factorii care «stabilesc» valoarea literară a unui autor, contribuind, între alții, la consacrări și revizuii literare. (...) Mai întâi, este de luat în considerare factorul lecturii, cititorul, succesul de public, verificabil și prin sondaje literare, anchete, *topuri* etc. Urmează reacțiile *instituției literare*: premii, consacrări, în și prin diferite foruri, în academii etc. Apoi, criteriile pur *editoriale*: tiraj, număr de exemplare vândute sau nu, număr de ediții, traduceri în limbi străine etc. Evident, *ecourile de presă*, publicitatea (cronici scrise și vorbite la Radio și TV, interviuri și mese rotunde, note și diferite alte mențiuni) sunt deosebit de importante”. ■ Finalul intervenției este în consonanță cu începutul acesteia: „Mă întreb în trecut, dacă... Alexandru George (...) ar corespunde, fie și la limita de jos, a acestor criterii (...): ce circulație reală, bine documentată au avut și au cărțile sale? Ce tiraje? Câte exemplare s-au vândut? Poate pune pe masă «dosare de presă» precise pentru fiecare carte în parte? Poate dovedi că «revizuirile» domniei sale, multe într-adevăr justificate, sunt și acceptate, luate în serios și discutate în afară de două-trei redacții, unele – efectiv – obscure? (...) În întrebare însă rămâne: cine va «revizui», în cele din urmă, și pe Alexandru George? Odată și bine? Mie personal îmi lipsește și timpul și dispoziția intelectuală”.

● Din nr. 5 al revistei „Vatra”, reținem ancheta *Spiritul lui Blaga printre poezii ardeleni* (la întrebarea „În ce relații s-a aflat (se află) poezia dvs. cu Lucian Blaga?” răspund: Alexandru Mușina, Ion Mureșan, Caius Dobrescu, Aurel Pantea, Dumitru Chioaru, Iustin Panța, Dumitru Mureșan, Adrian Popescu etc. În opinia lui, Mușina astfel de anchete conduc „fie la un conformism inteligent (pe cât îl duce mintea pe fiecare), fie la o reacție «obraznică» (a mea, acum, să zicem), care e la fel de «conformistă» în fond”; oricum, întrebarea ar fi „idioată”: „Fiindcă, azi, pentru – hai să-i zicem așa! – pentru «poetul» Mușina, Blaga nu mai înseamnă, de fapt, nimic. Poezia lui Blaga mi se pare un drum închis, chiar dacă, altfel, cititorului de poezie A.M. – o parte din poezia lui i se pare «competitivă»”. Un P.S. relativizează oarecum răspunsul: „Desigur, dacă puneai aceeași întrebare lectorului universitar A.M.

ați fi avut un cu totul alt răspuns, unul realmente competent”. ■ Interesează în mod deosebit răspunsul lui Ion Mureșan, pentru care relația cu poetul este cu totul specială. Aceasta încă din copilărie, când se oprea încremenit în fața statuii lui Blaga: „«Cine e ăsta – m-a întrebat mama – de-ai înțepenit așa?»». «Lucian Blaga, un mare poet și (aici m-am înroșit, vocea mi-a tremurat) este părintele meu spiritual»”. Influența blagiană ar fi una de tip catalitic: „*Relația mea cu poezia lui Blaga s-ar putea rezuma sub titlul «lecția despre rulmenți»*. În copilărie, poezia lui Blaga îți deschide mintea și zice: «*Sub rotitoarele pânze ale anotimpurilor se ascunde ceva stabil, imuabil!*» Cauți și cazii din natură în cosmos. Poezia ta și viața ta nimeresc între bilele rulmentului. Și ele se mișcă, și te prind și te îndoaie și te rup. Când scapi, dai de butucul neamical al rulmentului, și ți se pare că zărești osia roții. E atât de minunat, încât e imposibil să nu vrei să-ți faci și tu un rulment al tău. Așa că, nu-mi spunei voi mie, cam toți am fost blagieni”.

■ Caius Dobrescu se referă la europenitatea mesajului blagian și la riscurile care decurg din prejudecata că ar fi unul „naționalist”: „Opera lui Blaga nu este înțeleasă ca o prelucrare profundă și asumată a unor curente de idei și de sensibilitate care au străbătut bătrânul continent, ci ca o purificare, o anamneză a străfundurilor noastre sufletești. Prin Blaga nu comunicăm cu entitatea culturală, deci relativă, a Europei, ci direct cu Universul... Sub pretextul omagierii poetului se înscenează, deci, și opereta ușor ceașistă «României în cosmos». Tocmai de această mistificare trebuie protejat autorul *Poemelor luminii*. Un intelectual de probitate a lui Blaga nu ar fi susținut niciodată că gândirea sa izvorăște direct din proverbe și zicători iar poezia sa, din doine și din legende (...) În opera sa influența apuseană este absolut decisivă, dovedind că românii se pot descoperi cu adevărat numai prin cultura europeană”.

■ Dumitru Chioaru se confesează: „Nu mi-e rușine, așadar, să fiu eminescian și blagian. Ei indică Nordul spiritualității românești. Cred în veșnicia limbii române, pentru că s-au născut spiritual în ea Eminescu și Blaga”.

■ Lui Iustin Panța îi reține atenția filosoful specificului național: „Sunt sedus de profunzimea lui Blaga ce are ca sorginte demnitatea așezării lui în această lume a unui neam deseori labil ori contradictoriu, dar pe măsură de rafinat și spectaculos: o lume pe care nu și-o reneagă, ci dimpotrivă, o ia în serios și recurge cu insistență la ea, întotdeauna cu maximă deferență. În acest sens Blaga este cu curs obligatoriu, nu unul facultativ”.

■ Pentru Adrian Popescu, este vorba de un maestru spiritual: „Blaga și nu alții (Bacovia, ori Barbu) a fost pentru mine și a rămas *poetul prin excelență* (...) Elemente ale poeziei sale le-am preluat cu semnul mișcat (nu întors) și înțelesuri ale «minus-cunoașterii» sale, mai mult decât «necuvintele» lui Nichita, amândouă tentative de a fundamenta o poetică a fertilității negativului, a abstracției sugestive, de nu sunt chiar reflexe ale teologiei negative (...)”.

□ În acest nr. al revistei, sunt așezați „Față-n față” Emilian Galaicu-Păun și Caius Dobrescu; scriu despre ei Ion Pop, *Generația '80, plus*

unu; Iulian Boldea, *Scena poemului*; Aurel Pantea, *Un efeb cinic*; Virgil Podoabă, *Egotexte*. Ion Pop ia temperatura volumului lui Emilian Galaicu-Păun, *Cel băut îl duce pe cel nebătut*, prin analiza poemului *Capiștea*, socotit exponențial: „Într-un adevărat exercițiu de virtuozitate, se realizează aici dialogul/osmoza planurilor cultural-existențiale, introducându-se, subtil, motivul liric al *căpăfânii* (craniu, tidvă, cap...) diseminat apoi pe parcursul întregului poem, în contexte care-l asociază succesiv creației shakespeareene, lui Eminescu și Bacovia, mașinii de scris (Erika-Yorika!) și uneia dintre literele ei, basmului popular cu stâlpii cerând capete, alfabetului slavon (ocazie de a face trimiteri la «perestroika», la trecerea dificilă la grafia latină în Basarabia). scenei sângeroase din *Alexandru Lăpușneanu* (cu cele patruzeci și șase plus unu capete tăiate, dintre care ultimul ar fi putut să fie, – ni se sugerează ironic –, al poetului însuși: «vezi de nu erau anii de perestroikă băteai la mașina cu pa 'zeci și șase de cranii / cari mai de care și chiar dădeai pe alocuri în hopuri e / limpede: literalmente-ai fi scris CAPodopere!»); în fine, cu «capiștea» de la Mănăstirea Neamțu unde se află «craniul frumoasei Calipso»...”. ■ Virgil Podoabă fixează profilul lui Caius Dobrescu prin raportarea la două generații poetice: „Caius se vrea, programatic, un radical atât față de tradiția reluată de poezia generației 60, cât și față de noul model – și ultimul- al poezicii și poeziei optzeciste în a cărui linie de continuitate el însuși se înscrie, asemeni celorlalți trei elevi ai școlii de la Brașov, însă radicalizându-i și dezvoltându-i componenta ontică și recuzându-i-o (sau doar atenuând-o) pe cea textualizantă”. □ În „Scrisori din Paris”, Lucian Raicu descoperă *Câteva semne în stare să legitimizeze rezistența „literarului”* în „cărți (și reviste) apărute în ultimele săptămâni și luni”. Sunt comentate succint volume de Ileana Mălăncioiu (ediția necenzurată din *Urcarea muntelui* și o antologie), unde criticul descoperă „aproape patru sute de pagini de intensă și arzătoare și –din mai multe puncte de vedere – «rezistentă» poezie” („Iată un scriitor român de azi – de ieri și de azi – care nu are nimic, dar absolut nimic, de «cenzurat», din perspectiva unei exigențe actuale, nici sub aspectul artistic, nici sub acela al atitudinii civice, etice, existențiale”); un volum de Ion Caraion, *Apa de apoi. Versuri de exil* („o reconfirmare a poziției și a valorii sale de «poet exemplar» – dramatic ivit din convulsiile unei biografii – tot așa: exemplare”); o antologie a lui Dorin Tudoran, *Ultimul turnir*, Editura de Vest, 1992 („unul din scriitorii (de rară vocație) care – în deceniul nouă – au salvat onoarea intelectualității românești – și, aș zice eu, *continuă* s-o facă – prin scrisul de o ardentă luciditate”). Tot în acest număr, în cadrul aceleiași rubrici, Raicu scrie și câteva *Rânduri despre poezia Marianei Marin*: „Austeră la suprafață (numai la suprafață), lapidară, epurată de orice pitoresc descriptiv, ostilă oricărui debit liric, ca să nu mai vorbesc de cel doar verbal (...) poezia Marianei Marin este o țesătură de «suspiciuni» – față de ce se vede, față de ce se petrece și mai ales se spune”. □ Adrian Marino publică

studiul *Cultura modernă și literatura*, fragment din *Biografia ideii de literatură*. □ La rubrica „În replică”, sunt publicate trei scrisori adresate de Paul Goma lui Dumitru Țepeneag, din perioada anilor 73-75, despre publicarea lui Virgil Tănase în Franța.

● Și nr. 5 al revistei orădene „Familia” este dedicat centenarului Blaga; au intervenții: Radu Enescu, *Amintiri despre Lucian Blaga*; Gheorghe Grigurcu, *O evocare a lui Blaga (adaos)*; Viorel Gheorghiiță, *O prietenie cu substrat metafizic. Lucian Blaga – Vasile Băncilă*; Ștefan Aug. Doinaș, *Lucian Blaga* (răspunsuri consemnate și provocate de Traian Ștef); Ion Pop, *Exemplul Blaga*. □ Din evocarea lui Radu Enescu reținem referirile la prestația poetului la ultimul său loc de muncă: „Era un funcționar extrem de conștiincios care sosea cu regularitate de ceas elvețian la serviciu. Dovada – dacă mai există această rușine națională – este condica de la Biblioteca Academiei, semnată de Blaga în fiecare dimineață. Era acolo un fost cizmar (nu, nu Ceaușescu, slavă Domnului, mai erau destui alții!), ci unul Micheșan, care ajunsese șef de cadre și pândeă ca un cerber înrăit la poartă, doar-doar l-o prinde pe Blaga în flagrant delict de întârziere la servici. Dar Blaga nu întârzia niciodată”. Lui Radu Enescu nu i-au scăpat nici unele detalii de la moartea lui Blaga: „Funeraliile au fost anunțate laconic, cu caractere tipografice mici, înghesuite sub o amplă relatare a unui match de baschet, în ziarul local, al cărui nume este astăzi, culmea ironiei, «Adevărul»... de Cluj! (...) Tot drumul, alături de sicriu, neclintit, cu pletele-n vânt, cu ochii înlăcrimați, a stat, ca un înger de pază, acel bărbat integru, care a cunoscut infernul pușcăriilor comuniste, poetul Teohar Mihadaș”. ■ Ion Pop inventariază influențele liricii blagiene în poezia românească: „«blagieni» în adevăratul înțeles al cuvântului n-au prea apărut în preajma poetului: l-au imitat, oarecum, cercuri modeste (critica își amintește de grupul «iconarilor» bucovineni), nu însă și Cercul Literar de la Sibiu, patronat, totuși, spiritualicește de el, dar mai curând ca o forță catalitică (...). Mai marcați de ea s-au dovedit a fi câțiva dintre poeții anilor 60-70 (bunăoară, Ana Blandiana și Ion Alexandru), însă asimilând, totuși, în moduri personale, motive lirice sau atitudini blagiene”, ecourile prelungindu-se până la echinoxiști. □ Comentându-i volumul de amintiri, Mircea Zăciu consideră că Ov. S. Crohmălniceanu s-ar fi plasat *Între deghizare și realitate*. Pe critic îl nemulțumesc unele precizări sau detalii care apar în referirile la unii dintre scriitorii din interbelic, cum ar fi, spre exemplu, Călinescu: „(...) înlăturarea de la Universitate a lui G. Călinescu, departe de a fi o simplă «cabală», sau «opera contabililor», făcea parte integrantă din tactica demolării vechilor instituții și valori, unde locul «idolilor» prăbușiți urma să-l ia neprofesioniștii, inși fără diplome în domeniu, dar supuși fără crâcnire comandamentelor partinice”. Sau despre Sadoveanu: „A spune că Sadoveanu a *tăcut* de fiecare dată când era în joc soarta personală a câte unui confrate, dar că a făcut multe pentru «obștea scriitoricească» fiind, zice-se, la originea unei legi mai bune a

drepturilor de autor, de pe urma căreia au trăit ceva mai larg și confracții săi, ține de un raționament cinic. (...) opera sadoveniană nu are (...) nevoie să fie «salvată» prin asemenea istorioare puerile, după cum nici biografia scriitorului nu poate fi scutită de o analiză la rece, detașată și neresentimentară”. □ Un alt „Centenar” sărbătorit în acest număr este cel al lui Ion Vinea; semnalăm, în acest sens, articolul lui Cornel Munteanu, consacrat activității de publicist a poetului (*Pamfletul lui Ion Vinea*).

● Magda Teodorescu socotește că evaluarea prozei lui Paul Goma ar putea conduce la o reconsiderare a ierarhiei literare și a unor cazuri scriitoricești din epocă. Astfel, comentând, în nr. 5 din „Contrapunct”, romanul acestuia, *Adameva*, publicista observă, printre altele: „Evident că o relectură a romanelor obsedantului deceniu, din perspectiva eșecului dezvăluirii esenței comunismului românesc, nu se va putea realiza decât luând în discuție «cazul Goma». Dacă această lectură va spulbera total valoarea literară și valabilitatea punctului de vedere din romanele lui Al. Ivasiuc, de exemplu, plasându-le în zona eșecului, rămâne de văzut”. (*În do major*). □ Începând cu acest nr. 5 al „Contrapunctului”, Adrian Guță are o intervenție despre *Generația 80 în artele vizuale (fragmente de stream of consciousness în chip de „predoslovie”)*. În nr. 6, același critic va scrie despre *Radu Igazsag*, iar în nr. 8, despre *Valeriu Mladin*. Menționăm, de asemenea, că primul număr în care apare intervenția sa (nr. 5) este ilustrat cu reproduceri și lucrările artiștilor plastici din anii '80. ■ Revenind la nr. 5, cartea lui Andrei Pleșu, *Limba păsărilor*, este comentată de Liviu Andreescu din perspectiva teoriile lingvistice (*Limba păsărilor și instrumentarul*; în nr. 6, despre aceeași carte scrie și Lorena Păvălan, *Despre limba păsărilor și alte lucruri îngerești*). □ Se continuă publicarea *Jurnalului* lui Mircea Ciobanu din anul 1981. □ Liviu Antonesei publică a cincea parte a studiului său *Intellectualii și politica* (v. *supra*, „Contrapunct”, ianuarie).

● În urma lecturii convorbirilor cu Pruteanu, Liviu Antonesei își face *Mea culpa* („Timpul”, nr. 5) de a fi avut „naivitatea” de a crede mărturisirile unui Dumitriu căit dintr-un interviu televizat; *Pactul cu diavolul* ar fi elocvent pentru duplicitatea scriitorului: „Aproape tot ce a spus scriitorul în interviul televizat se află și în carte, însă accentele sunt altfel dispuse. Deosebit de realizatoarea interviului dat pe postul național de televiziune, George Pruteanu nu-l lasă pe scriitor să spună tot ce vrea el, ci îl asediază cu întrebări bine gândite, îl obligă să-și motiveze răspunsurile, îl somează să revină la afirmații făcute anterior. Și, atunci, în locul aceluia Petru Dumitriu capabil să-și asume vinovăția, erorile și propriile «porcării», avem de a face cu un ins de un orgoliu imens, care-și justifică toate actele nedemne, care pare chiar mândru de ele. Nimic creștin în această conduită, deși ultimele cărți publicate de el în Occident sunt eseuri religioase, chiar creștine. Această carte, dezamăgitoare prin contrastul de imagine obținut, mi se pare însă infinit mai adevărată, pentru

«personaj», decât mărturia televizată». □ Relativ aceleași opinii la Gabriela Gavrila (*Un Faust folcloric*); de altfel, Antonesei mărturisese că s-au consultat în privința subiectului. Autorea crede că marea problemă a lui Dumitriu ar fi, de fapt, ratarea operei sale; de aici, obsesia autorului de a scrie, pe ultima sută de metri, „capodopera”: „Să fie *Incognito* (și o parte din *Cronică de familie*) salvarea? Aici e, de fapt, drama unui scriitor ce s-a ratat în bună măsură. N-a avut succes în Occident – de aici și furia împotriva sa – dar numai din vina inculturii străinilor sau a exilului românesc. Promite să scrie acum marea carte, în stare să răscumpere (se poate?) trecutul. (...) Să dea Dumnezeu să devină scriitorul care a dorit să fie, pentru că altfel...”

● „Care e destinul cărții la sfârșit de mileniu” – este întrebarea la care răspund, în nr. 5 al revistei „Tomis”, o serie de scriitori invitați. Astfel, Dumitru Mureșan (*Interdicții de ieri și de azi*) nu vede un pericol în invazia literaturii de consum: „Zilele trecute tocmai ascultam o modestă opinie care tuna și fulgera împotriva literaturii de consum, împotriva romanelor necunoscutei Sandra Brown, discotecilor și videoclipurilor. Dar cum am putea să interzicem cuiva să citească un roman de dragoste?” Apoi, în lipsa cenzurii, există și alte modalități care ar limita accesul la carte: „Mai ales cărțile opoziției sunt socotite de-a dreptul indezirabile. Dar cartea este *interzisă* și de înseși prețurile ei piperate. Este *interzisă* de cavalcada evenimentelor, de agitația și fuga cotidiană care nu mai dă zăbava necesară lecturii”. ■ Romulus Bucur (*Cartea sau discheta ?*) își imaginează revoluția pe care ar aduce-o calculatorul în mentalul livresc și raportarea la carte: „Deci, pereții mei tapetați cu cărți ar încăpea într-un buzunar și, dacă aș vrea, aș putea avea asupra-mi întreaga bibliotecă (spre deosebire de Kien, personajul lui Canetti, care și-o plimba, pe rând, în servietă). (...) De multă vreme nu mai putem ține pasul cu ritmul de apariție al noutăților și, probabil, va trebui să ne lăsăm pe seama calculatoarelor care să rezume, să indexeze, să alcătuiască bibliografii de specialitate”. ■ Reținem și unele *Gânduri despre cititor și nu numai...*, ale Irinei Petraș: „Europa este alăturare și întrepătrundere de culturi naționale. (...) Estul european poate rata o șansă rară dacă nu va ști să valorifice *prețuirea culturii* prin care a rezistat decenii în sir. Nu farduri apusene poate salva bătrânul continent. Economicul nu are memorie și deci nu poate fi. Cultura, în schimb, *este*”. ■ O altă intervenție este cea a lui Gheorghe Schwartz, *Apocalipsa cifrei rotunde* etc. □ Chestionat de redacție, Barbu Cioculescu oferă unele detalii despre munca de editare a seriei de „*Opere*” de Mateiu I. Caragiale. □ Boris Deșliu evocă *Un episod din viața lui Gib Mihăescu*, iar Irina Petraș analizează discursul thanatic în poezia lui Lucian Blaga (*Lucian Blaga despre moarte*, „Centenar Blaga”).

● Nr. 5 al revistei „Ateneu”, dedicat spiritului transilvan, se reține în mod deosebit. Semnalăm, pentru început, articolul lui Ovidiu Pecican, *Literatura „cavalerească” în Maramureșul românesc. Secolul XIV*. □ În cadrul rubricii

„Centenar Lucian Blaga”, sunt prezenți: Mircea Muthu, *În dialog epistolar*; Daniel Dimitriu, *Între istorie și destin*; Ionel Necula, *Ipostaza de romancier*. Daniel Dumitriu se referă, printre altele, la relația dintre istorie și destinul lui Blaga: „Istoria nu poate învinge destinul. Blaga și-a impus să trăiască în destin, motiv pentru care istoria l-a amenințat, dar nu a putut să-l distrugă. A trăit acut sentimentul nemuririi sale, sentiment care l-a salvat de la impas. E și motivul pentru care distingem în resemnarea sa mioritică orgoliul indus de certitudinea supraviețuirii în eternitatea poeziei sale”. □ Ovidiu Pecican propune o anchetă despre *Spiritul transilvan*; răspunsurile ar trebui să facă parte dintr-un viitor volum cu același titlu, o „reacție a autorului față de confiscarea temei de către patrioții profesioniști”. ■ Redăm o parte dintre întrebări: „1. Ce este, pentru dumneavoastră, Transilvania?”, „3. În ce măsură regionalismul – în istorie, literatură, cultură, în general – poate însemna și altceva decât provincialism (în sensul peiorativ al cuvântului)? În ce măsură regionalul poate deveni o alternativă la centralism (politic, cultural, economic etc.)?”, „4. Există un spirit specific Transilvaniei? Cum s-a manifestat el în istoria și în cultura noastră?”, „6. Ce apropie «duhul ardelenesc» de «sentimentul românesc al ființei», de configurația noastră sufletească de români? Altfel spus, care este nota comună, de atingere a celor două realități evocate?”, „8. Specificitatea spiritului transilvan are ceva și cu prezența altor etnii în Ardeal? Ce, cum, și, eventual, (întru)cât?”, „9. În ce fel ar putea Transilvania și mentalitatea transilvană (...) să medieze racordarea mai promptă la spiritualitatea Europei apusene?”, „12. Care a fost cea mai importantă contribuție a Transilvaniei la conturarea civilizației românești?”, „13. Dar la istoria – politică, culturală – a Europei Centrale?”, „14. Cum vedeți viitorul spiritului transilvan?” ■ Răspund Florin Bănescu (scriitor-medic), Romulus Bucur și Camil Mureșanu (istoric). Pentru Romulus Bucur, Budulea Taichii și Școala Ardeleană ar încarna cu asupra de măsură spiritul transilvan. O altă caracteristică ar fi mizarea pe tradiție și uneori absolutizarea ei: „Neavând întotdeauna spectaculosul inovației, dar bazându-se pe soliditatea tradiției. Care, absolutizându-se, a devenit uneori morga scôrtoasă – alt exemplu de pericol legat de osificarea unui centru”. ■ O definiție a ardeleanului în raport cu sentimentului tradiției propune și istoricul Camil Mureșanu: „În conștiința ori subconștiința sa, ardeleanul crede în legătura lui cu pământul: organică și istorică. Păstrează un atașament pentru aceia pe care-i știe mai de-a dreptul legați de pământ, de neclintirea istoriei duratei lungi. Are în permanență conștiința, trăită cu o notă parcă de vagă culpabilitate, că «din ei ne tragem», prin ei am supraviețuit și am ajuns ceea ce am ajuns. De aci un tradiționalism și un fel de decență sfioasă în relațiile pe verticala familiei și a generațiilor. Venind dintr-o lume a trecutului, ierarhizată social și politic, care prescria norme rigide de comportament și sancțiuni severe împotriva îndrăzelnilor de orice fel, absorbind parțial, – însă profund, – ceva din spiritul catolic, și

conviețuind cu el într-o societate în care confesiunile erau și structuri ale politicului, i s-a insuflat într-una ardeleanului respect pentru convențiile sociale și legale, alimentat și de educația latinistă, deasupra căreia tronau maiestatea dreptului roman și statuare pilde de civism. (...) mă gândesc la rolul de căpetenie jucat de Transilvania, într-o parte din secolul al XV-lea, în apărarea creștinătății; de asemenea la rezoluțiile de toleranță religioasă din secolul al XVI-lea. Acestea, deși incomplete (românii n-au beneficiat de prevederile lor) au premers cu câteva decenii celebrului edict de la Nantes al regelui francez Henric al IV-lea, și au constituit în Europa centrală un semn direcțional către viitor, în mijlocul pasiunilor dezlănțuite de Reformă și Contrareformă”. □ Ion Buzași scrie un articol *Eminescu și Transilvania*, iar Mircea Popa prezintă *Literatura rezistenței* din Transilvania în timpul Diktatului de la Viena. Printre revistele românești care au rezistat se numără „Viața literară”, „Tribuna Ardealului”, „Ardealul”, „Dacia rediviva”; au existat apoi asociații („Ardealul de Nord”); studenții ardeleni refugiați în București s-au reunit într-un „Cămin al Refugiaților Avram Iancu” (președinte de onoare Rebreanu; din grup făceau parte Vasile Netea, Copilu-Cheatră, Corneliu Coposu, Gabriel Țepelea, Ion Th. Ilea etc); nu în ultimul rând, criticul se referă și la antologiile și volumele de versuri ale tinerilor poeți: *Poeți tineri ardeleni*, antologie de Emil Giurgiuca, București, 1940 (volumul includea poeme de Ștefan Baciuc, Ion Bălan, Vlaicu Bârna, Mihai Beniuc, Teofil Bugnariu, Olga Caba, Nicu Caranica, Emil Giurgiuca, Ion Th. Ilea etc.) □ Dumitru Șandru are o intervenție despre *Intoleranța religioasă în nordul Transilvaniei*, Ioan Holban schițează un profil *Pavel Dan*, iar Irina Petraș tratează *Tema transilvană* pornind de la romanul lui Ștefan J. Fay, *Moartea baroanei* (1988, Ed. Albatros).

[MAI-IUNIE]

● Și din sumarul nr. 5-6 al „Vieții românești” se rețin îndeosebi prin contribuțiile de istorie literară. Astfel, este publicat un text din 1983 al lui Ion D. Sîrbu, *Salvarea prin magiștri*, „evocare rostită la Rotonda 13 (Muzeul literaturii române) cu ocazia comemorării a 100 de ani de la nașterea lui Onisifor Ghibu (1883-1972), «arhetipul dascălului ardelean»”; textul este pus la dispoziție de Octavian Ghibu. □ Sub titlul *Destin literar și destin pur și simplu*, este publicat un dialog al Luciei Cifor cu Alexandru Paleologu, datat „decembrie 1994” (continuare în nr. 7-8, iulie-august). Se discută, printre altele, de valențele naționalismului în spațiul occidental și în cel estic: „Occidentul repudiază toate formele de naționalism pentru că ei merg la o idee internaționalistă, mă rog, a unei Europe concepute după modelul Tratatului de la Maastricht, un fel de societate anonimă europeană în care naționalismul este o piedică sau o stavilă. (...) Se confundă naționalismul de tip pluralist cu naționalismul demagogic, patriotard, gargaragiu, declamator și profitabil,

naționalismul de carieră. Există o industrie naționalistă, care se referă la o doctrină a excluderii sau a primatului unei etnii asupra alteia, inadmisibile fără îndoială în mod total și de respins în mod absolut și de combătut cu cea mai mare energie. Dar mai este și naționalismul acelor națiuni care au fost supuse timp de jumătate de secol sau trei sferturi de secol unei extirpări a memoriei colective, unei anihilări a conștiinței naționale și a conștiinței de cultură și civilizație, care le-au menținut în istorie până la data confiscării comuniste. Nu este de conceput ca un cetățean al uneia din Țările Baltice sau un polonez, sau un ungur, sau un bulgar, sau un român, sau un ucrainian să nu fie naționalist. (...) Nu poți fi european fără a aparține unei națiuni și istoriei ei reale ori fără sentimentul de reabilitare istorică a națiunii. În acest sens, *a nu fi naționalist înseamnă a fi un imbecil*. Cuvântul este dat în sensul propriu; *a fi neputincios*, acesta este sensul latin al cuvântului”. Reținem și referirile lui Paleologu la un anumit „spirit de echipă” care s-ar face remarcat într-o anumită parte a publicisticii românești: „Este un fel de spirit de echipă, ca să nu zic de «gașcă», care îl face pe Gabriel să spună despre Pleșu că e «cel mai cutare»”. Nichita Stănescu spunea «vai de literatura care îl are pe cel mai...», inclusiv el, ca pentru «cel mai». Dar mai ales când «cel mai»... este amicul meu cel mai apropiat. Aici poate să fie *cel mai*, aici nu există nimic măsurabil. Se poate admite asta, dar nu pot spune decât că-mi este *cel mai* apropiat mie, dar nu că este *cel mai mare cunoscător al limbii române*”. □ Matei Călinescu este prezent cu un alt capitol din *Relectura, Șase. Modernitatea și lectura: privire generală*. □ În cadrul rubricii „Restituiri”, Marin Diaconu publică textul lui Mircea Vulcănescu, *Scrisori din Paris. Aspecte culturale din Franța contemporană*, iar la „Documente”, avem *Corespondență Nae Ionescu – Margareta Fotino*.

[MAI-IULIE]

● Nr. 5-7 ale revistei „Caiete critice” sunt dedicate centenarului Lucian Blaga. Este reprodus manuscrisul poemului *Cănele din Pompei*, datat 12 decembrie 1943. □ Eugen Simion se pronunță în privința romanului *Luntrea lui Caron (Romanul autobiografic)*: „Să spunem de la început că voluminosul roman biografic nu-i deloc o capodoperă, nici ca roman-roman, nici ca narațiune confesivă ușor degizată. Este, totuși, o scriere pe care trebuie s-o luăm în seamă, pentru că este scrisă de Lucian Blaga și aduce pe o cale ocolită vești despre existența unui mare intelectual în epoca de început a totalitarismului. (...) Romanul social și politic este corect, pe alocuri foarte curajos (Blaga a voit să lase o mărturie), totuși, apărând atât de târziu, nu mai prezintă o surpriză pentru cititorul român care a parcurs o întreagă literatură despre obsedantul deceniu. Faptul că mărturia vine de la Blaga, după treizeci de ani de la moartea lui, nu rămâne desigur fără ecou. (...) Sub acest aspect, romanul rămâne un document important”. □ Valeriu Cristea comentează antologia lui I.

Oprișan, *Lucian Blaga printre contemporani (Lucian Blaga printre contemporani și... printre noi)*. Scriitorul este fixat într-un profil spiritual: „Trecem la planul ideologic și politic: n-a fost rasist, xenofob, legionar, fascist, prohitlerist (cum s-a insinuat) și, în general, «n-a fost de fel reacționar»; a repudiat extremele și n-a suportat frâul niciunei dogme (fie ea ortodoxă, ortodoxistă sau marxistă): «Toate doctrinele acestea, care impun un spirit dominant, eu nu le pot servi!», ar fi spus Lucian Blaga. «Grija de a se delimita perfect și constant de alții», evocată mai sus, ca o trăsătură majoră a scriitorului, nu l-a părăsit toată viața. A fost poreclit Tao (de către tineri discipoli), Luteranul și Protestantul (de către Goga), Iezuitul (de Maria Avramescu). (...) Ce nu-i plăcea lui Blaga? Să fie socotit mistic, boema literară, dicteul automat, pătrunjelul, oratoria, un text cu greșeli de tipar...”. □ Este inițiată și o anchetă cu următoarele întrebări: „1. De când datează relația dvs., de lectură sau, eventual, personală cu Lucian Blaga? 2. Ce a reprezentat și ce reprezintă opera lui Blaga pentru creația dvs.?”; răspund, printre alții, Aurel Rău, Irina Mavrodin, Mircea Cărtărescu, Teohar Mhadaș, Vlaicu Bârna etc. Aurel Rău evocă perioada anilor 1959-1961, când Blaga colaborează sporadic la „Almanahul literar” și la „Steaua”. ■ Mircea Cărtărescu și-ar fi început cariera poetică (și) prin pastișarea lui Blaga: „Există deci, în geologia imemorială a poeziei mele, un strat Blaga, ale cărui fosile și impresiuni sunt versurile din caietele pe care le păstrez de la acea vârstă: pastișe blagiene fără viitor și fără speranță. (...) În ceea ce mă privește, nu m-am priceput să-mi arăt mai bine admirația în fața acesteia decât «recompunând», într-o pagină din *Levantul*, un poem blagian, între alte copii după maestrul meu”. Cărtărescu se referă și la raportarea polemică a optzeciștilor la marele poet interbelic: „Lirismul lui stilizat și oracular a părut demodat generației mele, impresionată mai curând de versantul arghezian al poeziei interbelice. Noi ne-am raportat la Blaga în primul rând ideologic și polemic, văzând în el un model negativ, întruparea perfectă a poeziei pe care *nu* vroiam să o scriem. (...) El devenise «modernistul», redus la o poetică aproape caricaturală: poezie mitică și filosofică, incantatorie și purificată, adică tot ce ne displăcea mai mult. Abia când am depășit vârsta «generaționistă» și când am reînvățat să iubesc și să admir *toate* formele de poezie (...) l-am recitat cu adevărat pe Blaga, după mai bine de douăzeci de ani. Blaga rămâne un modernist, dar este un splendid modernist, mai puternic și mai înțelept decât cohorte sale de imitatori. Expresionist, el nu e violent; aforistic, nu e totuși pedant; hermetic uneori, nu e și *casse-tête*”. ■ Mhadaș oferă unele detalii despre genealogia poetului: „Era mândru de gena lui macedo-română pe linie maternă, și-mi mărturisea că dorește să meargă în Munții Prindului și să scrie o baladă despre arderea Moscovei, vestita așezare culturală aromânească arsă de turci cu sprijinul moral al Patriarhiei de la Constantinopol”. Avem și o emoționantă evocare a ultimelor luni de viață: „Cât timp a stat pe patul de suferință, nu l-a vizitat

nimeni, decât profesorul Tudor Vianu, venit de la București, și subsemnatul. La părăsirea din partea mea a camerei de spital, a îngânat abia: «Mai sunt oameni care mă mai iubesc»». □ Sunt publicate o serie de poeme în traducerea în franceză a lui Ilie Constantin. □ Dintre comentarii, reținem articolul lui Mihai Cimpoi, *Lucian Blaga și (în) Basarabia*. □ Este publicat și un „Epistolar: Lucian Blaga-Basil Munteanu” (scrisori din anii 1930-1940). □ Din cadrul secțiunii „Evocări”, reținem intervenția lui Toma George Maiorescu, *Ultimul examen cu Blaga (Cluj, 1947-1948)*.

• Numărul triplu 5-6-7 al revistei „Apostrof” este dedicat, în bună parte, centenarului lui Lucian Blaga. Reținem, în primul rând, articolul lui Ștefan Aug. Doinaș, *Personalitatea lui Lucian Blaga* (articol scris cu prilejul centenarului), în care este analizat, printre altele, modul subtil și original în care scriitorul a adoptat poetica expresionismului, precizându-se și deosebirile față de valorile standard ale acestui curent: „În general, expresionismul a avut și un accentuat caracter de frondă; la Blaga însă, el are rostul de a restabili niște legături, care se cam sleiseră, cu spiritualitatea poporului nostru; mai mult chiar: cu rezervorul acestei spiritualități, care e lumea rurală. În general, expresionismul a fost un curent literar de inspirație citadină; la Blaga însă, poezia izvorăște din existența în «zăriștea satului», în vecinătatea veșniciei. În general, expresionismul a căutat să fie «o poetică a strigătului», implicând atitudini de dinamitare a valorilor și formelor culturale constituite, o revoluție cu un fel de program apocaliptic; la Blaga însă, el devine o sinteză între o artă avangardistă în formă, deci un act de ruptură cu trecutul, dar tradițională în conținut, înțelegând să nu ignoreze nimic din ceea ce constituie tezaurul fondului ancestral al spiritualității românești”. □ În articolul său *Magul tăcut*, Nicolae Balotă indică unele dintre sursele filosofice ale poezicii sau teoriei misterului; sugestive sunt îndeosebi precizările despre respingerea religiosului de către Blaga. Astfel, Balotă mărturisește că „refuzul său nu de a răspunde, ci de a pune orice întrebare referitoare la divin” îl „uluia”, „irita”, „scandaliza”: „Au trebuit să treacă ani pentru ca să-mi fie dat să aud câte ceva despre sfârșitul său. Despre refuzul exasperat de a primi, pe patul de moarte, sfintele taine. Magul se închidea până la urmă îndemnului mistic. Tao n-a vrut să știe de Christos. Misterul său rămânea el, oare, nemântuit? Înapoia vălului de tăcere, în care rămăsese înfășurat, ca într-un giulgiu, care era enigma?” □ Sunt publicate și unele *Fragmente de jurnal cu Blaga*, în care Ion D. Sîrbu consemnează opiniile scriitorului despre teatru, dar și maniera în care acesta își recită propriile versuri: „Cu vocea lui rară, egală, B. citește linear, fără efecte, fără nuanțări. La început te supără acest fel geometric de lectură – dar pe urmă – cu atât mai curat și mai pregnant se încheagă, în liniștea ascultării, frumusețea simplă și adâncă a versului”. □ Ion Pop face câteva precizări despre *Universul liric al lui Blaga*, iar sub genericul „Lucian Blaga în corespondență”, sunt publicate epistolele schimbate cu Cezar Petrescu (din

perioada 1923-1933, despre colaborările de la „Gândirea”) și Ion Petrovici (1937-1943) (textele sunt transcrise de Liviu Malița). Dintre documentele publicate face parte și **Consultul medical din 27 martie 1961**, făcut de dr. Eugen Marinca. □ Reținem și intervenția lui Virgil Nemoianu (**Trecut, prezent, viitor**), în care sunt stabilite, printre altele, valențele „naționalismului” blagian: „Oricum, pare cam aberantă încercarea de a-l eticheta pe Blaga drept «naționalist», deși perioada comunistă se străduia, cu o insistență vrednică de o cauză mai bună, să «canonizeze» «spațiul mioritic» și să-l transforme (ca și coloana lui Brâncuși) în emblema potrivită pentru cutiile de bomboane. În realitate, această definiție a unui simț spațio-temporal al culturii era plasată (știu asta toți cititorii cât de cât avizați) contextual între niște tipologii cât se poate de cosmopolite. Blaga era un cosmopolit care știa să reabiliteze valori românești (inclusiv, sau mai ales, pe cele rural-tradiționale) cu rafinament, în direcție inversă, venind parcă din afară, ca o descoperire surprinsă sau fericită”. □ Ștefan Borbély scrie despre un simbol important al filosofiei bliagene (**Marele anonim**), iar Valentin Protopopescu despre **Natură și cultură într-o abordare comparativă. C.G. Jung și L. Blaga**. □ În cadrul „Dosar”-ului, sunt publicate 12 scrisori inedite (1930-1936), ultimele din dialogul epistolar dintre Lucian Blaga-Ion Breazu (cu o prezentare de Mircea Curticeanu) și câteva epistole de dragoste către „fiica lui Paracels”, din perioada 1953-1958. □ În paginile acestui nr. triplu este găzduit și un „Centenar D.D. Roșca”. Reținem, din acest grupaj, articolul Martei Petreu, **Dimensiunea transilvană a existenței**.

IUNIE

1 iunie

● Monica Gheț și Diana Adamek scriu, în nr. 22 din „Tribuna”, despre volumele lui Mircea Muthu; cea dintâi despre studiile consacrate balcanismului (**Vraja cumpănei**), cea de a doua despre cea mai recentă carte a criticului, **Cântecul lui Leonardo**, Editura Didactică și Pedagogică, 1995 (**O paradigmă a spiritului european**). □ Consemnăm și studiul lui Gheorghe Glodeanu, **Mihail Sebastian și tentația romanului**. □ Volumul lui Claude Karnoouh este din nou comentat în paginile revistei, de astă dată de Mircea Popa (**O carte controversată**, „Opinii”). Pentru intervenția lui Mircea Popa și pentru întreaga polemică suscitată de **Românii. Tipologie și mentalități**, v. *supra*, „Tribuna”, 2-8 martie.

2 iunie

● Alexandru George încearcă să explice, în nr. 125 al „Dilemei”, înclinația pentru opțiunile de dreapta din peisajul ideologic și politic românesc; în opinia sa, ar fi vorba de trei motive: „1. Experiența subjugării românilor de către alte

națiuni cotropitoare sau numai abuzive, care (...) au creat o solidaritate pe verticală, împotriva străinilor. 2. Orizontul îngust, rural (patriarhalismul, enodogamia, chiar rasismul) persistent la majoritatea intelectualilor români, practic vorbind la întreaga clasă politică după 1918, ostilă în diferite grade societății deschise, adică o calamitate datorată dublei distrugerii după 1918 și 1945, a elitei abia înfiripate. 3. Acțiunea marilor dascăli ai neamului, modelarea de către cei mai mulți scriitori a conștiinței naționale în sens reacționar cu nuanță naționalistă, prin abaterea direcțiilor de acțiune de pe făgașul realității”. (*De ce „dreapta”?*). □ Într-o intervenție intitulată *Lirism și dramă în acea eroare* („Din viața unui extremist de centru”), Radu Cosașu demontează metoda de lectură a lui Alex. Ștefănescu, pe care o socotește viciată de simpatiile sale ideologice. Publicistul de la „Dilema” are în vedere două articole ale criticului: unul, în care comenta lucrarea lui Z. Ornea (v. *supra*, „România literară”, nr. 17/1995), al doilea, din anul precedent, în care făcea o „nouă lectură” operei lui **Geo Bogza** („România literară”, nr. 28/1994). ■ Redăm în formă sintetizată articolele lui Alex. Ștefănescu, împreună cu observațiile lui Cosașu. În prima intervenție, criticul îi reproșă, printre altele, lui Z. Ornea că „prea ia în serios” opțiunile politice ale lui Eliade, Cioran & comp; articolele acestora în care pot fi decelate simpatii de dreapta fiind, în opinia criticului de la „România literară”, „tot *literatură* și nu neapărat un proiect de doctrină politică”. Cu o astfel de grilă interpretativă, Cosașu e de acord, mai mult chiar: „Popular vorbind, își vine să sari în sus de bucurie! Suntem salvați!” În fața ideologiei opuse, a unui Geo Bogza de pildă, reacția lui Alex. Ștefănescu este cu semn schimbat – cronica despre fostul poet avangardist „nu era decât un denunț pentru «prosovietism»”, „oribil din punct de vedere politic, foarte slăbuț din punct de vedere literar”. Aceasta „duce la o întrebare nu mai puțin veselă”, observă Cosașu: „să fie și anticomunismul lui «Alex» tot un lirism? Să nu-l luăm în serios?” ■ Cosașu își continuă meditația: „viața, viața literară, se înțelege, ar deveni – vorba lui – «de nesuportat», dacă Noica, Eliade, Cioran ar avea dreptul la neseriozitatea lirismului lor politic, în timp ce lui Bogza, lui Călinescu, lui Vianu li s-ar lua acest «lirism», demascându-i, de-a serioasele, pentru «colaboraționism»”. ■ „Extremistul de centru” de la „Dilema” vine cu o soluție, cea a dezideologizării: „A se slăbi cu clișeele «dreptei» și «stângii», care, la noi, blochează când comic, când melodramatic, problema; a se slăbi cu organizarea alibiurilor penibile prin care derutele, fantezmele, tăcerile, complicitățile unora (la experiența noastră din 1995 – inadmisibile și paralizante!) justifică – strict politic! – pe ale celorlalți; dacă explicațiile «de dreapta» și «de stânga» sunt insuficiente, alibiurile sunt inoperante: Eliade 36 nu se poate justifica prin Sadoveanu 46, Fadeev, la arestarea lui Babel, nu-i «mai bun» (cam în același 1940) decât Ion Barbu, care, după înhumarea Căpitanului, nu mai avea lacrimi pentru a-l plânge pe Iorga; (...) a se slăbi cu politicile unilaterale, («ideea care ucide» e când numai

fascismul, când numai stalinismul, «durerea românească-i mult mai mare», n-o să spun din cine e acest vers fiindcă se va leșina de indignare și uimire...) pentru a se cuprinde într-un efort transpolitic – deci cu ambele mâini, cu ambii plămâni, cu cei doi lobi cervicali – drama inteligențelor puternice și nevolnice ale acestei țări în ale cărei secrete și secreții intră și «Bacovia socialistul» și «Eminescu reacționarul» și «Sebastian asimilatul, anatemizatul» și Ionesco, cel care «nu va putea lupta împotriva rușilor alături de nemți»...». ■ Cosașu își încheie intervenția cu o vorbă de duh: „Există o vorbă în Ialomița care taie în carnea vie a problemei, rău tranșate de critic: «Dea Dumnezeu ca Leana să fie fată mare, dar nu e!»”. □ Mircea Iorgulescu își continuă serialul polemic *Al treilea pol*, în disputa cu Gheorghe Grigurcu; v. *supra*, aprilie, „Dreptatea”.

3 iunie

În „Literatorul”, nr. 22-26, Eugen Simion publică *Un spirit al amplitudinii*, cuvântul înainte al volumului recent apărut, *Mircea Eliade, un spirit al amplitudinii*, la Editura Demiurg. □ Pentru o radiografie a epocii, transcriem toate comentariile apărute în cadrul rubricii „Viața cărților”: Luminița Holban, *Înaltul și adâncul* (D. R. Popescu, *Dumnezeu în bucătărie*, Editura „Viitorul Românesc”, 1994); Răzvan Voncu, *Între vasilisc și aspidă* (Șerban Foarță, *Versuri*. Phoenix, Nemira, 1994), A. Goci, *Un roman ardelenesc* (Viorel Știrbu, *Moară de nisip*, Editura „Viitorul Românesc”, 1995), Lucian Chișu, *Un poet de pleiadă* (Fănuș Băileșteanu, *Grigore Vieru*, Editura „Iriana”, București, 1995). □ Este republicat, în scop indirect polemic, (după volumul *Critici și metode*, Cartea Românească, 1989) un text al lui Al. Piru despre Gheorghe Grigurcu (*Un absent*). Reproducerea acestui text este motivată astfel de Răzvan Voncu, într-o notiță care însoțește articolul: „regretatul profesor Al. Piru a fost conducătorul lucrării de doctorat a lui Gh. Grigurcu, fiind, deci, cel mai în măsură să știe care este pregătirea (mai exact spus, lipsa de pregătire) în domeniu a personajului nostru”). ■ Piru notează calitățile și defectele criticului: „Nu i se pot nega lui Gheorghe Grigurcu unele însușiri. O anume penetrație prin simpla impresie a fenomenului literar, o disociere a esteticului de etic și etnic, o străduință de formulare a judecății de valoare, o preocupare de exprimare frumoasă, o aspirație de originalitate, o voință de independență a opiniei. Însușirile sunt dublate de tot atâtea defecte. Criticul citește selectând arbitrar sau întâmplător și voind să prezinte cu toate acestea un autor în totalitatea lui, înlocuiește comentariul prin citate, exemplifică partizan, etichetează neargumentat, își agrementează pagina cu vorbe celebre, voind a lăsa impresia că e la curent cu tot ce circulă în lume în materie de critică și teorie literară, abundă în cuvinte rare, unele de fabricație proprie precum: ochi *nictalopi* (?), *deplețiune*, satisfacție *euforică*, *rubricatură*, *balcanicamente*”. Articolul este însoțit și de alte „Precizări” ale lui Răzvan Voncu, din care o reținem pe cea de a doua: „Regruparea postrevoluționară a

lui Grigurcu, alături de critici pe care înainte îi jignea în fel și chip (neînțelegând nimic, acum, ca și atunci), ca și tolerarea lui de către aceștia (Alex. Ștefănescu fiind de departe cel mai proaspăt admirator al demolatorului) seamănă leit cu «pupat toți piața Endependenți»». □ Reținem și evocarea lui Gheorghe Tomozei, *Alter Nego* și proza lui George Cușnarencu, *Adierea îndepărtată a deznădejzii*. ■ Tomozei își reamintește, printre altele, că între Nichita Stănescu și Ion Negoïtescu exista o relație ușor contorsionată, și din cauza apartenenței la anumite grupuri literare: „Relațiile dintre ei nu erau grozave deși Nego «tradusese» magistral într-un rece eseu tâlcurile celor 11 elegii ale strălucitului poet. Am zis (scris) *rece* fiindcă Nego nu putea lăuda nimic fără a-i aminti (contrapondere? micșorare?) pe bunii săi prieteni, Doinaș și Radu Stanca, stele ale unui legendar Cerc literar de la Sibiu. Cerc ce părea să devină elipsă”. Însă Negoïtescu s-ar fi socotit și poet, declamând la un moment dat „câteva strofe de un ermetism inimaginabil, rimate inconsistent” (ar fi fost vorba de poezii gândite în perioada sa de detenție), cărora Nichita Stănescu le dă „un verdict brutal și, cel puțin în parte, nedrept”: „«Asta e tot? Asta scrie un om în temniță, după ce a dormit cu fruntea lipită de hârdăul cu – el preciza cu ce –, după ce a fost dat cu capul de pereți? Asta mestecă el cu gura plină de sânge! Bre, atunci ți-ai meritat soarta!»”.

4 iunie

● În nr. 271 din „Adevărul literar și artistic”, Cătălin Țirlea publică un text intitulat *Cinismul vulgar al mediocrității*, una dintre puținele luări de poziție în favoarea fostului ministru Marin Sorescu. Pentru prezentarea acestui nr. al revistei, v. *supra*, 9 mai, unde am înfățișat principalele piese ale acestui „caz”.

5 iunie

● Are loc, la Neptun, prima întâlnire a scriitorilor români din întreaga lume, organizată cu sprijinul Uniunii Scriitorilor. □ În nr. 20 al „Luceafărului” (din 21 iunie), într-un articol intitulat *Teoremele reîntâlnirii. Marginalii la un symposion*, Laurențiu Ulici precizează unele dintre mizele evenimentului: „solidarizarea scriitorilor români de pretutindeni întru cultura, limba și literatura română”, „conservarea identității culturale a comunităților românești din alte țări” (în special SUA, Franța, Germania), „promovarea literaturii române în lume”. □ Participanții îi aflăm, printre altele, și din nr. 273 al „Adevărului literar și artistic” (18 iunie); sunt la Neptun Nicolae Balotă, Dumitru Țepeneag, Nicolae Breban, Shaul Carmel, Sorin Alexandrescu, Nina Cassian, Octavian Paler, Alexandru George, Mihai Cimpoi, Leo Butnaru și, desigur, Laurențiu Ulici (lista este selectivă). □ Dintre absenți, face parte și Nicolae Manolescu. În editorialul său din nr. 24-25 al „României literare” (21 iunie-4 iulie), *Scriitori și oameni politici*, criticul are bănuiala că principalul criteriu după care s-ar fi făcut invitațiile ar fi fost acela de a invita doar

„scriitorii-scriitori”: „Mi se pare că dl. Ulici începe a împărtăși opinia acad. E. Simion cu privire la neamstecul culturii cu politica. Dacă reuniunea de la Neptun s-ar fi ținut în alte vremuri, Alecsandri, Bolintineanu, Ghica, Heliade, Bălcescu, Odobescu, Maiorescu, Delavrancea, Goga și atâția alții dintre scriitorii aflați azi în manuale n-ar fi primit invitația să se întâlnească cu colegii lor din țară și din străinătate”. De altfel, nici Doinaș nu ar fi fost invitat, observă Manolescu. O altă nemulțumire a criticului: Ion Iliescu i-ar fi invitat pe scriitori la un concert la Cotroceni, din asistență făcând parte și Corneliu Vadim Tudor. ■ Laurențiu Ulici îi dă replica lui Nicolae Manolescu în nr. 24 (19 iulie) din „Luceafărul” (*O decepție, două decepții*). Bănuiala exprimată de critic nu ar avea un fundament real: „Nu știu unde a citit sau de la cine a aflat dl. Manolescu despre o asemenea interdicție, știu doar că ea n-a existat și că nici eu și nici altcineva din cei care au organizat întâlnirea de la Neptun nu a exprimat-o”. Însă „ceva adevărat” ar fi, totuși, în observațiile lui Manolescu – aflăm astfel că „la acest simpozion nu s-au trimis invitații scriitorilor din țară”, „absolut niciunui, indiferent că e sau nu om politic”. Participanții ar fi venit pe bază de „auto-invitație”. În schimb, compararea sa cu Eugen Simion (pe care o făcea Manolescu) este socotită „ticăloasă”: „Ticăloasă nu pentru că opinia acad. Simion ar fi moralmente incriminabilă (eu cred că e doar discutabilă, la fel de discutabilă ca și inversul ei susținut de dl. Manolescu), ci pentru că în zeci de texte pe care le-am publicat în acești din urmă cinci ani în presa cotidiană sau literară, scrisă sau vorbită, am afirmat cât se poate de răspicat că nu există nicio incompatibilitate între scriitor și politică, ba mai mult, că tradiția noastră istorică reclamă ea însăși implicarea scriitorului în activitatea politică, adică exact ideile pe care dl. Nicolae Manolescu – prin concluzia sa – mi le refuză”. □ Unele din ideile exprimate de Manolescu sunt reiterate, cu un plus de virulență pamfletară, de Mircea Mihăieș, într-o intervenție intitulată *Tunuri și neptunuri* („România literară”, nr. 24-25, „Contrafort”): „În sfârșit, ce căuta la o întâlnire cu oameni onorabili acest rebut uman, numit C.V. Tudor? Ce spera președintele Iliescu punându-i față în față pe scriitorii care reprezintă ceva în istoria culturală a țării, cu această întrupare balcanică a pestilențialității?” Sunt căutate și motivele pentru care președintele Iliescu ar fi lansat invitația; astfel, consideră Mihăieș, acesta ar fi vrut să arate că „breasla scriitorilor, a celor care-l contestă cu violență de cinci ani încoace, s-a dat în cele din urmă pe brazdă și a venit să-i ciugulească, docilă, din palme”. Dar președintele „nu stă strălucit nici la capitolul inteligență”, gestul său fiind chiar „o dovadă curată de prostie”, deoarece unii dintre scriitori ar fi reacționat „părăsind locul în care huliganii se simt ca la ei acasă”. □ Una dintre cele mai obiective prezentări ale evenimentului îi aparține lui Gabriel Dimisianu (*5-10 iunie 1995. Întâlnirea de la Neptun*, „România literară”, nr. 24-25). Trei teme principale ar fi fost în discuție: „exil și emigrație, reintegrarea tuturor scriitorilor români (sau de expresie română) în

cultura națională unică”, „problema traducerii în limbi de mare circulație și în genere a propagării valorilor culturale românești în lume” și „statutul scriitorului român de oriunde”. Dimisianu rezumă și diferitele intervenții. Astfel, Laurențiu Ulici ar fi comunicat asistenței inițiativa Uniunii Scriitorilor de a realiza un dicționar al scriitorilor români care trăiesc peste granițe. În cuvântul său de încheiere, același Ulici „a subliniat faptul că simpozionul nu a fost festivist, că a impus ideea reintegrării necesare a scriitorilor români din diaspora în spațiul cultural național, că această reintegrare trebuie să devină *politică de stat*, ca o îndatorire firească a acestuia”. Și pe Gabriel Dimisianu îl deranjează prezența lui C.V.Tudor la concertul oferit de președintele Iliescu la Cotroceni. □ Intervențiile unora dintre participanți sunt publicate în mai multe reviste. Astfel, în nr. 20 din „Luceafărul”, avem o serie de „Opinii, aprecieri, soluții ale participanților la Întâlnirea scriitorilor români din întreaga lume, Neptun, 5-9 iunie”. Printre altele, găsim intervenții de Sorin Alexandrescu, *Dubla identitate*; Mihai Cimpoi, *Cultura română ca întreg*; L. M. Arcade, *Cenaclul de la Neuilly: Necesitate și loc de întâlnire cu scriitorii români din exilul interior* etc. Mihai Cimpoi pledează, indirect, pentru întoarcerea privirii spre Basarabia: „Am spus-o și o mai spun: *schimbarea la față a României depinde de întoarcerea cu fața a României spre românii dinafara țării*. Și dacă scriitorii s-au decis să contribuie la o astfel de schimbare, înseamnă că s-au apucat să reconstituie și *întregul* spațiului cultural românesc, căci tot în sfera complexelor de inferioritate o să rămânem dacă n-o să avem conștiința acestei unități în felul în care o are fiecare scriitor de limbă germană, de limbă franceză, de limbă armeană, din Germania, Franța, Armenia sau dinafara acestor țări”. □ În nr. 273 din „Adevărul literar și artistic”, avem o reproducere a discuțiilor, în transcrierea Savianei Stănescu (*Exilul dunărean și țara din afară. Simpozionul de la Neptun*). Țepeneag ricanează la adresa dorinței de „a fi cunoscut în Europa”: „«Ce strategie ar fi de adoptat pentru cucerirea Europei?» (Astea sunt chestii provinciale, dar, mă rog...). Eu aș zice: nicio strategie. (...) Adică eu aș vrea mai degrabă ca guvernul să dea bani diverselor organizații și fundații ca să stea acasă, să nu-ncerce să publice în străinătate. (...) Pentru că altfel, dacă se duc pe motivul de a publica în străinătate, cheltuiesc mai mult de jumătate de bani pe hoteluri și pe drumuri”. Țepeneag nu uită să lanseze și unele săgeți ironice: „Pe mine mă și înduioșează chestiile astea, cum mă înduioșează și Sorescu care brăzdează Europa și nu vorbește decât de el și visează la Premiul Nobel. Ei bine, n-o să-l aibă niciodată. A vrut să fie și ministru ca să aibă premiul, dar toată lumea știe că dacă ești ministru cu atât mai mult nu-l iei”. ■ Laurențiu Ulici observă, în replică: „Noi ne anunțăm în fața dv. rolul de a încerca cu toate mijloacele oneste de care dispunem să determinăm instituțiile statului român de a sprijini financiar – numai atât, financiar – promovarea literaturii în lume”. ■ Nicolae Breban are o raportare... brebaniană în chestiunea literaturilor „marginale”: „Eu am spus de

câteva ori că nu accept să fac parte dintr-o literatură mică. Nu accept și nu am să accept niciodată, literatura mea trebuie să fie una mare, nu numai cea pe care o fac eu, ci cea în care sunt și în care exist. Eu nu am să accept niciodată acest compromis cu propria mea conștiință fundamentală a valorii. Eu nu pot să uit – indiferent că mă aflu la Chicago, Paris sau București – că Bacovia este un imens poet european”. □ Tot în acest număr din „Adevărul literar și artistic” este publicată și **Declarația** semnată de scriitorii prezenți la eveniment; reproducem un fragment: „Astăzi, mai mult ca niciodată, rolul scriitorului român este acela de a spori și apăra patrimoniul cultural al națiunii împotriva proceselor de degradare și falsificare care își au originea fie în indiferența fie în incompetența celor răspunzători de administrația culturii. Astăzi, mai mult ca niciodată, este nevoie de refacerea unității spațiului cultural românesc care nu se oprește la frontierele de stat ale României, este nevoie de restabilirea legăturilor reale între toți aceia care scriu și simt românește, indiferent de locul unde sunt stabiliți. De asemenea, avem nevoie astăzi, în condițiile unei accentuate integrări informaționale europene și universale, de o restructurare profundă și serioasă a sistemului oficial de reprezentare și a mijloacelor de comunicare a informațiilor privind cultura română în străinătate. □ În nr. 24-25 al „României literare” avem interviuri cu mai mulți dintre participanți. Reținem doar câteva: Sorin Alexandrescu, **Dublu interviu pentru o dublă identitate** (interviu de Ioana Pârvulescu); D. Țepeneag, **Literatura liberă și vie** (semnate „R. L.”). Sorin Alexandrescu leagă chestiunea „dublei identități” de cea a schimbării limbii de către scriitorul aflat în exil sau diaspora. Țepeneag se referă, printre altele, la o „prejudecată *est-etică*” care ar domina exilul românesc și piața literară franceză: „Majoritatea exilului a rămas cu această prejudecată *est-estetică* ale cărei efecte periculoase se resimt și acum. Dar nu e numai vina exilului. Editurile occidentale cereau și ele cam același lucru scriitorilor răsăriteni: opere de protest politic. De ce? În primul rând pentru că tot restul îl aveau. O mare literatură, cum e literatura franceză sau engleză, e narcisică și nombrilistă. Își e suficientă sieși. Iar când e atentă în afară, atunci își îndreaptă privirea spre marile literaturi concurente, nu spre literatura română pe care scriitorii și mai ales publicul occidental o ignoră ori o disprețuiesc cordial”. Cum s-ar putea afirma literatura română pe continent? „În mare ar fi două căi de pătrundere pe «piața europeană»: 1) cu ajutorul statului (fundații și schimburi culturale, subvenții, burse etc.); 2) individual. Prima cale comportă câteva riscuri majore printre care: politizare abuzivă, corupție treptată a «mandatarilor», provincialism în criterii și comportare pe teren. Cea de-a doua cale presupune ca scriitorul însuși ori reprezentantul devotat (din prietenie, cointerese, patriotism, vocație gratuită) al acestuia să acționeze direct. Idealul ar fi ca statul să ajute și cea de-a doua cale ori măcar să nu pună bețe în roate”. □ O referință pentru studiile de traductologie: **Cu Marco Cugno despre**

literatura română în Italia (interviu de Adrian Popescu, „România literară”, nr. 24-25); reținem că ar fi în curs de apariție o antologie a poezilor români de la Bacovia la optzeciști. Alte traduceri: două scrieri ale lui Noica, *Șase maladii ale spiritului contemporan*, *Rugați-vă pentru fratele Alexandru*, un volum Noica-Cioran (*Scrisoare către un prieten de departe*), *Spațiul mioritic* de Blaga. ■ Alte intervenții din nr. 24-25 al „României literare”: Irina Mavrodin, *Pentru o comunicare biunivocă*; Ioana Crăciunescu, *Acasă*; Pavel Chihaiia, *În spațiul germanic*; *Trei basarabeni despre aceeași limbă – adăpost și amenințare* (Aura Christi, Leo Butnaru, Vasile Gârneț); Alexandru Vona, *Limba salvată* (interviu de Ioana Pârvulescu) etc. □ Suplimentul din 21 iunie al revistei „22” (redactor responsabil: Rodica Palade) este dedicat evenimentului. Sunt publicate mai ales interviuri, *Cu Laurențiu Ulici despre Uniunea Scriitorilor*; *Cu L. M. Arcade despre mitologia unui cenaclu*, *Față în față Dumitru Țepeneag și Costache Olăreanu*, convorbiri cu Magdalena Bedrosian sau Nora Iuga. ■ Intervievat de „22”, Ulici se referă, printre altele, și la întâlnirea scriitorilor cu președintele statului, Ion Iliescu: „Sunt temeri, nu reticențe, temeri din partea unor scriitori că o asemenea întâlnire ar duce la anexarea noastră de către președintele României. Dar eu am spus-o: nu poate fi anexat decât cel care este anexabil. Deci noi putem avea dialog nu numai cu președintele Iliescu, ci cu oricare președinte al României care va fi de-aici încolo. Noi discutăm cu instituția prezidențială, care are datoria să sprijine cultura.” Președintele Uniunii Scriitorilor vorbește și despre conflictele pe care instituția pe care o conduce le are cu ASPRO: „Am spus din capul locului: în România, în condiții democratice, este perfect normal să existe mai multe uniuni de creatori. Și atunci le-am comunicat: «Dacă nu vreți să fiți separați de Uniune și vreți să conduceți voi US mai modern decât noi, mai puțin stalinist decât o facem noi, trebuie să ajungeți la situația de a o conduce pe cale democratică. Adică să fiți aleși». Ei vor să facă asta printr-un soi de complot. Pentru mine e limpede că ASPRO este o simplă diversiune”. ■ Țepeneag și Olăreanu discută, asistați de Rodica Palade, despre subiectele care preocupă în mod deosebit presa literară românească a epocii. Olăreanu demontează ideea conform căreia ar fi fost nevoie de concesi pentru a putea fi publicat: „Argumentul celor despre care vorbește Țepeneag era că nu se putea altfel: trebuia să faci niște *concesii* ca să-ți apară cărțile. Ba se putea! Mie mi-au apărut cărțile fără să fac niciun fel de concesie”. Țepeneag e de aceeași părere: „Blaga a rezistat până la capăt, iar Arghezi s-a dus el primul, a cerut un car de lemne ca să scrie prima poezie pentru Partid. N-a dat nimeni buzna. Bineînțeles că exista o presiune generală, iar anii '50 au fost groaznici – oameni băgați în pușcării, frica ce domnea peste tot... Eu am cunoscut presiunea asta, pentru că taică-meu a fost în închisoare. Era o presiune indirectă. Dar n-a venit nimeni să spună: «Costache Olăreanu, trebuie să debutezi cu o poezie pentru Partid!»”. ■ După Olăreanu, cei care au făcut concesi ar putea fi acuzați de

„lichelism”. „Alții însă au crezut” – intervine Țepeneag, corectându-l. Din această categorie nu ar face parte însă și Nina Cassian, „care a plecat de la un moment dat și care ne dădea lecții de la microfon [în discursul ei de la Neptun, n.n.] „de o obrăznicie absolut dementială”: „Însăilări de naivități, locuri comune și lăudăroșenie, despre cum a suferit ea în anii '50. Cum să accept să ascult asta, când eu am învățat-o pe Nina Cassian la școală?! Nici chiar așa!”

■ Țepeneag se referă apoi la grupul oniricilor, la unele relații pe care le aveau, prin Tudor Țopa, cu „târgoviștenii”. Scriitorul nu uită să arunce unele săgeți spre optzeciști: „Eram un mare admirator al optzeciștilor – în «Contrapunct» am publicat primele texte, iar pe ei i-am tradus cât am putut. Ei bine, acum băieții ăștia mă enervează cu toată mișcarea asta de ruptură, care nu poate fi decât în favoarea celor care sunt speriați că scriitorii sunt încă la putere”. □ Magdalena Bedrosian se referă la publicarea scriitorilor din exil inițiată la Cartea Românească, unde ar urma să apară scrieri de Bujor Nedelcovici, Matei Vișniec, Petru Dumitriu, Țepeneag (antologia despre onirism), Basarab Nicolescu, Miron Kiropol, Mariana Șora, L.M. Arcade, Horia Stamatu, Tania Lovinescu, Shaul Carmel etc. ■ Este publicată intervenția lui Sorin Alexandrescu, *Șapte discuții limpezi și patru propuneri concrete*. Scriitorul se referă, printre altele, la receptarea neechilibrată de care au avut parte unii dintre scriitorii din exil după 1990: „Operele lui Eliade, Ionesco, Cioran, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca și alții au fost mai întâi receptate cu un festivism care nu făcea, în fapt, decât să consfințească distanța crescută între scriitorul din exil și cititorul de acasă, după care a urmat un antifestivism și mai nedrept: Eliade și Cioran nu mai sunt, dintr-o dată, decât vulgari antisemiți. Influența în opera lor a acestor – eventuale – idei nu preocupă pe nimeni. Nici contextul lor istoric. Mă întorc atunci și zic: pe când discutarea semitismului din anii '50 și a antisemitismului, mult mai periculos, din anii 80 – și mai ales al aceluia din chiar zilele noastre?” □ Intervenții ale participanților la eveniment citim și în nr. 29 (20 iulie) din „Contemporanul”. Spre exemplu, aici avem comunicarea integrală a lui Nicolae Breban, *Exilul literaturii abia începe*, din care reținem și alte considerații, nonconformiste, ale acestui prozator; spre exemplu, reafirmarea preferinței pentru imaginație (și nu biografie) ca resort principal al ficțiunii: „Enervez pe multă lume atunci când spun că proza românească e în copilăria ei, fiindcă mai cantonează în arealul memorialisticii de la Creangă până la *Moromeții* lui Marin Preda. Proza mare e cea care intră în ficțional, e proza care inventă, care iese odată din leștul memoriei individuale, intrând în abisalitate, în imaginar, în ficțiune, în care ai șansa să poți întâlni categoriile mari, temele mari. Îl prefer, încă o dată, pe Creangă din *Moș Nichifor* etc, și nu pe Creangă din *Amintiri...*”. ■ Încă o dată, prozatorul deplânge faptul că scriitorii din exil nu promovează și literatura română din țară: „Am rămas uimit și profund contrariat când am observat că oameni de înalt nivel, trecând frontiera care nu e numai geografică,

ci și psihologică, *dincolo*, în străinătate, au, cum afirmă Țepeneag, un anume *blocaj al maxilarului*, când sunt puși în situația de a vorbi despre scriitori valoroși, despre colegii lor, despre *ceilalți*, în timp ce, referindu-se la ei înșiși, la opera lor proprie, sunt locvace, convingători”. ■ Nu în ultimul rând, Breban se opune tendinței de a minimaliza peisajul și anvergura literară și culturală a României de sub comunism: „Această autonomie a esteticului a existat între anii '60-'80 în România comunistă, chiar dacă ea nu s-a exprimat printr-un primat unitar sau printr-un mod organic de dezvoltare. Ea a existat prin insule formate din grupuri și personalități, insule de creație în care s-ar putea să avem surpriza să constatăm nu peste multă vreme că au fost lansate opere și gânduri de valoare similară celor între războaie. De la A.E. Baconsky la Doinaș și Nichita Stănescu, de la Marin Preda, Sorin Titel la Bănuțescu, Radu Petrescu și Mircea Cărtărescu, de la Noica și Steinhardt la Pleșu, Liiceanu și Irina Mavrodin, de la Negoieșcu la Matei Călinescu și atâția alții încă, am asista, în deceniile șapte și opt la o ciudată – ținând cont de contextele de reprimare ale statului polițist – explozie a geniului acestui pământ cultural”. □ În acest nr. 29 din „Contemporanul” găsim și alte intervenții decât cele prezentate până acum; în scop documentar, le consemnăm în continuare: Nora Iuga, *Să reușești să muști cu botnița la gură*; Vasile Andru, *Dacă nu ai impus un mit, nu exiști*; Eugen Uricaru, *Realități, imagini și obsesii*; Aura Christi, *Voința de inadaptare*; Doina Uricariu, *Țarcul și cercul magic*; Constantin Abăluță, *Exilul interior ca solidaritate impusă* etc.

● În nr. 20 din „LA&I”, este publicat (fragmentar, desigur) un alt document biografic, încă inedit în ansamblul său până în prezent (anul 2010), și anume *Jurnalul Danei Dumitriu* („Viața de sertar”). Însemnările sunt din anii 1977-1985, iar selecția îi aparține Tiei Șerbănescu. Avem numeroase notații autoscopice (unele surprinzând chiar începutul bolii care îi va fi fatală), observații despre viața scriitoricească etc. ■ „Cronicar”-ul „României literare” (nr. 24-25, 21 iunie-4 iulie „Revista revistelor”) descoperă, în aceste pagini de jurnal, „o paradoxală îmbinare de delicatețe vulnerabilă și luciditate tăioasă”; „sinceritatea și lipsa de poză nu coboară nicio clipă în platitudine, în vulgară vindictă sau jeluire de sine, nefericirile, suferințele de care a avut atât de nemeritat parte transpar doar ca un fundal întunecat pe care strălucitoarea ei inteligență brodează subtile raționamente generale”.

7 iunie

● În nr. 18 bis din „Luceafărul” este salută apariția primului volum din *Dicționarul scriitorilor români* (literele A-C; coordonatori Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, *Dicționarul scriitorilor români*, Ed. Fundației Culturale Române): este reprodus un fragment din argumentul celor trei coordonatori, cu câte o prezentare bio-bibliografică succintă a fiecăruia, iar Mircea Anghelescu scrie despre volum (*Dicționarul Scriitorilor Români*).

Reținem un paragraf din comentariul istoricului literar: „Dicționarul se prezintă astăzi într-o formă hibridă: completat cu datele despre apariții și evenimente biografice de până în 1989, când se încheie o epocă istorică, ba chiar până în 1994 în cazul decesului unui autor, el păstrează structura și viziunea articolelor din forma inițială; n-a introdus recriminări, n-a formulat acuzații și n-a tăiat din spațiul acordat celor care ar fi trebuit sancționați pentru obstrucții aduse culturii române. Coordonatorii își manifestă încrederea în echilibrul judecății lor, acum ca și înainte, și cred că au dreptate. Pe de altă parte, profitând de libertatea pe care doar dificultățile economice o mai îngădesc, ei au introdus în volum câțiva autori pe care înainte era exclus să-i fi putut măcar aminti: scriitorii din exil și cei din provinciile istorice românești. Dat fiind că această benefică sporire s-a făcut într-un timp scurt și în condiții nu cu mult mai bune ca înainte de informare și de subvenționare a actului de cultură, această reparație nu este însă integrală: unii autori, despre care s-a putut obține informația necesară, au fost incluși (Pavel Chihaia, George Ciorănescu, Ion Caraion), alții nu (Apunake, Miron Chiropol, Mioara Cremene)”. □ Dan-Silviu Boerescu analizează volumul *Cerul văzut prin lentilă* al lui Horia-Roman Patapievici (**H.-R. Patapievici. Dicționarul ofuscat al durerii**). Boerescu se referă, printre altele, la viziunea autorului despre fenomenul românesc, „la care, în linii mari, mă simt dator să ader, oricât ar părea de ciudat, tocmai din considerente patriotice”, deoarece referentul vizat de autor ar fi de fapt altul: „*Care român?* Cel «de hârtie», ficțiune care a făcut carieră în istoria noastră așa-zicând modernă și la Asachi, și la Pârvan, și la Blaga, și la gândiriști, dar și (...) la ideologii oficiali ai ceaușimului? Rrromânul «verde» ironizat de Caragiale, idolatrizat însă de Iorga, ale cărui trăsături fundamentale *trebuie* să fie cinstea, dreptatea, bunătatea, sficiunea, dulceața sufletească vibrând pe harfe eoliene și pofta nebună de muncă (...) Rrromânul bântuit de un geniu folcloric (eminamente pastoral), confecționat din elan patrriotic și «poncife edulcorate»? Sau cel evoluând în spațiul mioritic al răngii «unduind prin moarte» (sic!) folosite la contramanifestațiile muncitorești din 45-47, renăscute apoi sub forma dezambiguizată a mineriadelor post-decembriste? E limpede că, deși din varii necesități istorice, cele două tipuri se întrepătrund în matricea noastră stilistică, învingător iese tipul care face din rrrromânism un crez triadic compus din «delir politic, sex și bășcălie» (...), generator de altfel și al unor euforice «băi de popor» ale dictatorilor noștri dintotdeauna”.

● În nr. 21-22 al „României literare” se comemorează 50 de ani de la moartea lui Mihail Sebastian; scriu: Ion Zamfirescu, *Omul de teatru*; Eugenia Tudor-Anton, *Un risipitor: Mihail Sebastian*. Grupajul include și o secțiune intitulată *Ecouri din epocă*, unde sunt reproduse, printre altele, fragmente din necroloagele lui Geo Bogza, Anton Bibescu, Perpessicius, Ury Benador, Petru Comarnescu, Geo Dumitrescu la dispariția lui Sebastian) etc. □ Iordan Chimet

și Pavel Chihai publică un articol intitulat *Rezistența culturii: Asociația Mihai Eminescu 1945-1949-1995*; reținem că din această societate clandestină au făcut parte, în afară de cei doi autori, Vladimir Streinu și Constant Tonegaru. De altfel, desființarea asociației, în 1949, ar fi fost cauzată de arestarea lui Constant Tonegaru (denunțat de Nichifor Crainic). Tot în cadrul ei, Vladimir Streinu ar fi vrut, fără succes, să republice revista «Kalende». Printre altele, scopul asociației ar fi fost și „crearea unei rețele particulare ilegale de Cruce Roșie, menită a da primul ajutor intelectualității persecutate”. □ Semnalăm, în acest număr al revistei, un alt pamflet al lui Mircea Mihăieș la adresa președintelui Ion Iliescu (*Kaghebist la oi m-aș duce!*, „Contrafort”), reacție suscitată, printre altele, și de recenta campanie de „demascare” din ziarul „Ziua” (vizând trecutul respectivului om politic).

● În nr. 23 al revistei „22”, în cadrul rubricii „Curier «22»” – „Scrișori. Opinii. Drept la replică. Răspunsuri la chestionar”, Vlaicu Bârna are o intervenție (datată „București, martie 1995”) despre cartea lui Claude Karnoouh, *România, tipologie și mentalități*. Vlaicu Bârna consideră cartea „densă și cuceritoare în conținutul ei”, cu „un subiect demn de a suscita o dezbatere de mai largă deschidere” și chiar atașantă prin eforturile autorului (care „a trebuit în acest scop să ne învețe limba și să se documenteze științific asupra întregii noastre existențe ca popor, istorie și cultură”). Însă, adaugă corespondentul, o problemă specială ar ridica al V-lea capitol, chiar „miezul lucrării”, unde „autorul uită de obiectivitatea de care ne asigurase și echidistanța sa se dovedește scurtată în una dintre direcții”. ■ Spre exemplu, în subcapitolul despre „Criza identității românești”, „se afirmă, ca un adevăr peremptoriu, că reunirea «Țărilor Române» (la 1918, n.n.) se dovedește treptat catastrofală”: „De unde o asemenea afirmație categorică? l-am întreba. Observăm că expresiei *Țărilor Române* îi sunt aplicate ghilimele, după cum «*miracolul românesc*» citat cu două pagini înainte este împănăt cu un *sic* ironic. Dar mai întâi despre ce criză a identității este vorba? Cea dintâi identitate a unui popor știm că este limba, și limba română e vorbită de marea majoritate a tuturor provinciilor românești care s-au unit cu țara la 1918, unire statuată apoi prin tratate internaționale pe baza principiului naționalității, cum bine se știe (...) la pagina 151 autorul ne mai spune că Transilvania și Basarabia au fost de multă vreme *răvnite* de România, o parte din Dobrogea *luată* de la bulgari, iar Banatul, Crișana, Bihorul și Maramureșul *luate* de la unguri”. „Este oricum de mirare un asemenea limbaj polemic în gura unui om de știință”, notează Vlaicu Bârna, observând și că, „pe trei pagini și jumătate, autorul vrea să anuleze apoi cele două decenii interbelice care făcuseră cunoscută România în lume ca stat modern”. ■ Apoi, constată uimit corespondentul, „idiosincrazia autorului pentru tot ce am avea bun merge până la a ne mustra «*datorită propagandei exagerate făcute în legătură cu latinitatea limbii*»”: „Iată-ne deci marcați de o atavică vină că structura sintactică a graiului nostru este latină și lexicul

esențial privind membrele ființei omenești, casa, masa, numele divinității și altarele ei, precum și pădurea, pământul, cerul și apa provin direct tot din vocabularul roman. În două rânduri, autorul, tot din cauza noastră, îi mustră pe concetățenii lui din luminatul Apus din trecut, pentru că «înainte de 1914 Occidentul European s-a complăcut să denunțe Austro-Ungaria drept închisoare a popoarelor». Citești ce scrie clar și nu-ți vine să crezi. Deci toată drama asupririi popoarelor din sinistrul imperiu dualist (din care procesul Memorandumului român din ultimul deceniu al secolului trecut, care a cutremurat Europa, este numai un aspect) îi apare domnului Karnoouh ca inexistentă”. □ Într-un articol intitulat *Eternitatea s-a născut la sat*, pornind de la unele însemnări negative ale călătorilor străini, H.-R. Patapievici meditează asupra unor forme de manifestare a patriotismului românesc: „La noi patriotismul este în special *retrospectiv* (în loc să fie *prospectiv* și politic). Din acest motiv este și atât de ușor să fii patriot printre români: nu trebuie să înfrunți nimic, e suficient să te instalezi comod în opereta istoriei naționale și să perorezi. În loc să lucrezi cu tine însuși, să faci ca timpul să-ți fie favorabil, patriotismul românesc lucrează cu ideale, cu expresii definitive ale trecutului, cu discursuri solemne, cu aderența la vulgata bunului român, după care se judecă în popor gradele de patriotism”. Elocventă pentru faptul că „tămâia cea mai vulgară și mai ipocrită este patriotismul” ar fi receptarea, în epocă, a operei lui Caragiale. ■ Articolul stârnește reacția publicistului Lionel Roșca; acesta trimite o scrisoare redacției, publicată în nr. 26, din 28 iunie-4 iulie („Curier «22»”. Scrisori. Opinii. Drept la replică. Răspunsuri la chestionar”). După ce oferă citate (din călători străini și autori români) din care reiese și un alt profil al românității, Lionel Roșca sancționează demersul lui Patapievici: „Idealul critic, pesimist, e prin excelență unul cu aplicabilitate personală. Extins la nivel colectiv, ca principiu de strategie politică, el duce la un fatalism cu nimic diferit de cel mioritic atât de adepții pragmatismului (între care, după atitudinea sa de până acum, l-aș fi inclus până recent și pe dl. Patapievici). Ce rost mai poate avea însă fapta civică atunci când «gândul, zău, nimic în lume schimbă» (Eminescu) și când ne știm marcați fără speranță de fatalitatea înaintașilor? Adoptând un asemenea principiu, Opoziția va putea să-și strângă catrafusele și să se reprofileze pe creșterea găinilor de curte, invocând drept justificare a lipsei de piață pentru pene blestemul tracic”. □ Începând cu nr.23 al revistei, Monica Lovinescu are o lungă intervenție (până la nr. 31 inclusiv) despre *François Furet și deconstruirea iluziei comuniste* („Radiografia comunismului”), pornind de la recentul studiu al acestuia, *Le passé d'une illusion. Essai sur l'idée communiste au XX-ème siècle*, Robert Laffont/Calman Lévy, Paris, 1995 (în curs de apariție și la Humanitas): „Originalitatea eseului lui Furet stă în faptul că, analizând iluzia din Vest, îi arată toată răspunderea în camuflarea, în întreținerea solară a realității sumbre din Est. (...) Furet e poate primul care pronunță cu atâta patetică luciditate o

mea culpa occidentală pentru predarea unei jumătăți de continent *colonizării* sovietice”. Meritul lucrării este și acela de a înlătura unele prejudecăți, sesizabile în special în Vest (dar nu numai): „Astfel, a fost blocată orice analiză a comunismului prin echivalarea lui cu antifascismul. Instrument atât de comod pentru camuflarea realităților sovietice, antifascismul a continuat să slujească (și, în parte, slujește încă) întru iresponsabilizarea comunismului”. □ Tot în acest nr. 23 al publicației, Andrei Oișteanu are o intervenție intitulată ***Infelix culpa: naționalism și antisemitism în România interbelică. Reflecții pe marginea cărții lui Leon Volovici, „Ideologia naționalistă și «problema evreiască» în România anilor ’30*** (lucrare apărută la Editura Humanitas, în acest an, 1995). Semnificativ este îndeosebi preambulul intervenției, în care Oișteanu se referă la prejudecățile, suspiciunile sau capcanele pe care le implică simpla alegere sau tratare a subiectului: „nu văd niciun motiv pentru ca păcatele anilor ’50, de exemplu, să fie studiate *în locul* celor ale anilor 30. Astfel de studii nu sunt concurențiale (după principiul *sau-sau*), ci complementare (după principiul *și-și*). Studiile semnate de Leon Volovici sau Zigu Ornea, de exemplu, privind legionarismul românesc, nu stânenesc (cel mult ajută) pe cele ale lui Vladimir Tismăneanu, de exemplu, privind comunismul românesc. (...) autorul reușește să nu cadă în capcana de a măsura mentalitățile anilor ’30 cu unități de măsură specifice mentalităților actuale (cu trăsăturile lor distincte: democrație, drepturile omului, drepturile minorităților etc., și mai ales tragicele experiențe a două dictaturi sângeroase). Ar fi fost o translație abuzivă de optică pe care mulți alții o fac din neputința de a adopta o atitudine obiectivă, circumscrisă coordonatelor cultural-politice proprii epocii analizate; sau, pur și simplu, din neputința – atât de omenească – de a face abstracție de traumele Holocaustului din anii ’40. (...) Se spune că intelectualii (pro)legionari din deceniul al 4-lea nu au prevăzut evoluția ideologiei îmbrățișate și nici ororile făcute în numele ei la sfârșitul anilor ’30 și începutul anilor ’40. Dar nu este aceasta o imensă gafă politică?! N-ar trebui să fie măcar constatată?! (...) În fine, Leon Volovici nu face greșea de a vedea păcate și acolo unde ele nu există și nici de a minimaliza teză valoarea incontestabilă a operei «generației 27»”. ■ După acest preambul, Oișteanu oferă o prezentare sintetică a volumului, în care sunt analizate: „antisemitismul «total» (politic, ideologic, religios, economic) al lui A.C. Cuza, antisemitismul «rațional» al lui N. Iorga, antisemitismul «naționalist» al lui O. Goga, antisemitismul «delirant» al lui Nicolae Paulescu, antisemitismul «civilizat» al lui C. Stere, antisemitismul «extremist, mistico-misionar» al lui C.Z. Codreanu, antisemitismul «metafizic și teologic» al lui Nae Ionescu&Co., antisemitismul «elogios» al lui Emil Cioran, antisemitismul «ortodoxist și etnicist» al lui Nichifor Crainic, antisemitismul «corporatist» al lui Mihail Manoilescu, antisemitismul «rasist și nazist» al lui N. Roșu, N. Davidescu, Tr. Brăileanu, I.

Găvănescu ș.a., atisemitismul «anticomunist», antisemitismul «anticapitalist» ș.a.m.d.”

8 iunie

● În nr. 1584 din „Adevărul” este publicată o știre transmisă prin Mediafax: **Gabriel Liiceanu și ing. Sorin Dumitrescu – respinși**. Cei doi candidau pentru Consiliul de Administrație al Societății Române de Televiziune, primul propus de Sindicatul Liber din TVR, al doilea din partea conducerii TVR; candidaturile lor au fost respinși de Comisiile parlamentare de cultură, arte și mass-media. Au primit avizul parlamentar: Alexandru Mironov (candidat din partea președinției), Ion Caramitru (candidat PNȚCD), Stere Gulea (PAC), Mircea Hamza (PRM), Radu F. Alexandru (PD), N.C. Munteanu (din partea TVR).

9 iunie]

● Apare nr. 126 al revistei „Dilema”, cu tema „Memorie și memorii”. Semnalăm, pentru început, intervenția lui Dan C. Mihăilescu, **Refugii, rătăcirii, capcane. Memoria ca impas**. Observând că, după '90, sectorul literaturii autobiografice este atât de bogat ilustrat (cu apariții notabile pentru „memoria politică”, „memoria recluziunii”, „memoria culturală”), criticul observă și reversul medaliei, respectiv slaba apetență pentru exersarea genului istoriografic. Astfel, nu există „o istorie serioasă a Securității”, „o istorie a Uniunii” Scriitorilor, monografii ale revistelor culturale etc. „Cât de mult ne sperie relatarea la persoana a treia, cea rece, «nemțească», pedestră, dar atât de sigură și cât de febril ni se ațâță umorile la nastratinismul memorialistic de toate nuanțele! (...) Așa stând lucrurile, *literatura memoriei*, după ce ne-a încântat și ne-a «umplut sufletul și mintea», ne revoltă acum prin teribila (deși levantina) *aporie* în care ne-a proiectat”, își încheie Dan C. Mihăilescu intervenția. □ Z. Ornea face o serie de considerații despre **Memorialistica istoriografică**, mai exact despre modul în care aceasta a fost, în unele cazuri, editată. Istoricul literar se referă cu precădere la așa-zisele „ediții” ale lui Stelian Neagoe din memoriile sau lucrările unor personalități ca Constantin Argetoianu, Grigore Gafencu, Carol I, Titu Maiorescu. Acestea ar fi apărut „în condiții stiințifice mediocre, fără aparat critic și fără rigoare”. Nu numai atât: ele sunt invariabil compromise prin lipsa unor noțiuni elementare de alegere a textului de bază. Spre exemplu, în cazul lui Al. Marghiloman, am asista la „o efectivă montruozitate editorială”, prin care este reprodus „nu textul francez, în care și-a redactat omul politic jurnalul, ci numai traducerea din subsol a editorului din 1927; traducere eronată și adesea eliptică”. □ George Pruteanu comentează studiul Alinei Mungiu, *Românii după 1989 – Istoria unei neînțelegeri*, Humanitas, 1995 (**Un lustru de democrație**, „Cronica literară de tranziție”). Lucrarea, în care criticul vede un „ecou academic la *Schimbarea la*

față a României”, este „scrisă cu o glacialitate științifică occidentală (e parcă făcută să fie tradusă în americănește), cu o remarcabilă forță de organizare” și „cu o implacabilă independență de spirit”. După o prezentare sintetică a tezei autoarei, Pruteanu simte nevoia unor delimitări: „Opoziția română a clacat din 1989 până azi pentru că a acționat, fie și involuntar, conform principiului «vreau alt popor»: *«această contestare globală a realității a stat la baza marelui eșec persuasiv al opoziției românești. Mesajul nu a fost illogic, dar a fost nerealist și ca urmare impopular»*. (...) Pe urmele lui Gozman și Etkind, Alina Mungiu spulberă și mitul aureolat al «rezistenței prin cultură» în care nu e de văzut mai mult decât un pact între regim și intelectuali: nițică autonomie în schimbul tăcerii față de oroarea politică. Aș spune totuși că această tăcere a fost o valoare pozitivă (chiar dacă pasivă), receptată de public ca atare, comparativ cu conformismul și zelul altora”. □ Mircea Iorgulescu publică penultima parte a serialului său *Al treilea pol*; v. supra, „Dreptatea”, aprilie. □ Din acest număr al „Dilemei” dedicat memoriei, semnalăm și interviul Titei Chiper, *Dialog despre a doua umbră – cu dl. Teodor G. Negropentes, fost deținut politic în Siberia*.

14 iunie

● Un „Eveniment literar” este consemnat în nr. 23 al revistei „România literară”: *Romanul „Refugii” de Augustin Buzura lansat la New York* (prezentare de Alex. Ștefănescu, care realizează și un interviu cu autorul). Romanul ar fi apărut la prestigioasa editură Columbia University Press (New York). Chestionat de Alex. Ștefănescu, autorul simte nevoia să facă unele precizări: „Cartea a fost contractată de multă vreme și nu pentru că sunt eu președintele Fundației Culturale Române. Nu există chiar nicio legătură. (...) La noi... într-o lume suspicioasă și pusă pe răstălmăcirii, se poate crede orice. Insist, deci. Nu există nicio legătură. Din cauza funcției acesteia nenorocite eu pierd. Dacă am acceptat-o, n-a fost pentru gloria mea, ci dintr-un elan postrevoluționar care, sincer să fiu, în ultima vreme mi s-a cam terminat”. ■ Reținem și alte afirmații ale prozatorului despre vizibilitatea culturii române în străinătate: „În străinătate toți suntem o apă și-un pământ. Se înșeală cine crede că suntem cunoscuți din punct de vedere cultural. Nu suntem”. ■ La întrebarea lui Alex. Ștefănescu despre „dezideratul apolitismului intelectualilor – deziderat susținut de oficialitate”, Buzura răspunde: „Cultura română, cauza națională nu sunt ale unui grup parlamentar, ale unui guvern, ci ale noastre, ale tuturor. În ceea ce mă privește, eu am făcut douăzeci și ceva de ani politică anticomunistă. Pe urmă am spus, domnule, eu trebuie să construiesc ceva. Mi s-a ivit ocazia și m-am gândit să încerc. Să fiu de folos culturii române. Oricum, nu mă pot înregimenta. Nu pot sluji interesele unui partid. Cu atât mai puțin cu cât la noi nu este vorba de o luptă între ideologii, ci între șefi de partide. Asta nu înseamnă că sunt apolitic”. ■ Mai aflăm că scriitorul

intenționează să scrie un roman despre lumea minerilor, prilej de a reflecta și asupra evenimentelor recente în care aceștia au fost implicați: „Mulți mi-au reproșat că n-am scris, de pildă, despre mineri. Că n-am condamnat venirea lor la București. Sigur că am condamnat-o. Dar era o problemă. Eu am trăit printre ei, i-am înțeles, am scris și romane... Doream să descopăr și atunci, cu adevărat, ce anume i-a pus în mișcare. M-am documentat, am reflectat. Acum pot să mă pronunț, atunci nu puteam. Și o s-o fac. În sfârșit, doi ani am fost scos din circulație de boală...” □ Printr-un exercițiu retrospectiv (mineriadele din anii '90), în acest număr 23 se face loc și reflecțiilor social-politice. Ecaterina Rădoi are o intervenție intitulată **13-15 iunie 1990. Mai bine golan decât activist**, iar sub titlul **Din arhiva mineriadei**, sunt publicate diferite declarații și luări de poziție din iunie 1990, de la comunicate ale guvernului, ale președintelui Ion Iliescu sau ale primului ministru Petre Roman, până la cele ale Anei Blandiana, Nicolae Manolescu etc. □ Ioan Flora este prezent în acest nr. 23 al „României literare” cu o serie de poeme: **Medeea și mașinile ei de război, Urletul câinilor la lună, Despre grădini în vremuri de restriște**.

● În nr. 24 din revista „22”, este publicată **Scrisoarea lui Gabriel Liiceanu către H.-R. Patapievici (text citit cu ocazia lansării cărții „Zbor în bătaia săgeții de H.-R. Patapievici în ziua de 8 iunie la Târgul de Carte, ediția 1995)**: „Am să încep prin a-ți mărturisi că prin tine am înregistrat cea mai mare înfrângere (sau poate umilință?) din scurta mea viață de editor. (...) mi-ai oferit, după lungi insistențe, un manuscris pentru tipar: *Zbor în bătaia săgeții*, un eseu – mi-ai precizat încă de atunci – despre formarea ta spirituală. (...) Am ținut manuscrisul mai bine de o lună, într-un târziu l-am răsfoit, cu acea suficiență tâmpă a editorilor obosiți înainte de vreme. Am căzut peste lecturile tale aurale din «Pif» și din Hugo Pratt, peste fascinația pe care ți-o treziseră aventurile marinarului Colto Maltese, peste Humphrey Bogart, peste primele tale amintiri... (...) Lumea e curioasă să știe cum s-au format Jung, Thomas Mann sau Eliade – dar cine se va obosi să afle cum s-a format atât de tânărul și – nu-i așa?- încă «neformatul» Horia Patapievici? În fond, toți am putea scrie cărți despre ce am apucat să citim până la o vârstă sau alta... (...) Cum să îmi iert că în primă instanță am ratat *rendez-vous*-ul pe care altcineva mi-l dăduse scoțându-mi în față ocazia care îți purta numele? Că m-ai surprins somnolent și nepregătit pentru această primă întâlnire? Acum, însă, când întâlnirea s-a produs, ea a luat forma unei *recunoașteri* asupra căreia mă voi opri în cele ce urmează. (...) După cum știi, cei ce zboară în bătaia săgeții se așază sub semnul puterii lui Apollo. Apollo este zeul depărtării inaccesibile, al purității, al privirii distante pe care o presupune adevărul și al arcului muzical care este lira (vezi Walter Otto). Muzica lui Apollo este expresia lumii sublime, pe care o ascultă cu încântare toți cei care năzuiesc la depărtarea altei lumi și în primul rând la cunoaștere și adevăr. Însă aceiași muzică sună cumplit și le repugnă tuturor ființelor mărunte și monstruoase. Și aceasta pentru că zeul treziei și al

clarității totale își lansează muzica cu precizia arcașului – drept înspre adevăr. Textele tale, născute din sunetele produse de vibrația săgeții în zbor, au darul divin-apolinic de a ținti adevărul. Pe cât de mult plac unora, pe atât de mult ele sună cumplit și le repugnă ființelor monstruoase. Ce ironie că numele generic al celor cărora muzica textului tău le-a chinuit sufletul a devenit tocmai «Soare», numele astrului strălucirii și al limpezirii totale, întruchipat de către zeul Apollo! Dar eu sunt înclinat să cred că această coincidență între numele unui zeu și numele unui căpitan nu este întâmplătoare. Arătându-te lumii întregi, făcându-i pe oameni să fie atenți la vibrația arcului tău și la muzica lirei tale, căpitanul cu nume conspirativ de zeu grec nu a făcut decât să-și slujească zeul cu nume de căpitan român. Această întâlnire neașteptată a făcut cu puțință ca unul dintre cele mai frumoase spectacole ale minții, sufletului și caracterului unui om aflat printre noi să devină public, cui să-i mulțumim mai întâi: zeului Apollo sau căpitanului Soare?” ■ Finalul scrisorii a stârnit și unele ironii în epocă: „Te îmbrățișez, dragul meu Kierkegaard bucureștean. De fapt nu, greșesc spunându-ți că ești un Kierkegaard al nostru; am să spun mai degrabă că Kierkegaard este un fel de Patapievici danez. Căci ca și tine Kierkegaard avea conștiința misiunii lui divine: aceea de a-și trezi compatrioții. Și ca și în cazul tău compatrioții l-au batjocorit; l-au meritat tot atât de puțin pe cât te merităm noi pe tine”.

15 iunie

● Din cadrul rubricii „Istoria restaurării, restaurarea istoriei” din nr. 2 al revistei „Dacia literară”, o mențiune aparte merită studiul Elvirei Sorohan ***Ultimul Panait Istrati***. În opinia criticului, printre sursele documentare ale volumului *Spovedanie pentru învinși* s-ar număra și scrierea lui Ch. Sarolea, *Ce que j’ai vu en Russie soviétique* (Paris, Hachette, 1925). E.S. se referă și la atitudinea lui Mircea Eliade față de cazul Panait Istrati: „Mircea Eliade se întreabă de ce a criticat el, Istrati, puterea sovietică, de ce nu l-a imitat pe Barbusse, inferior lui ca scriitor. Ceea ce n-a știut Istrati – crede M. Eliade – era faptul «că acela care aderă la o politică militantă nu mai poate pretinde să rămână liber, să păstreze spiritul critic», fără să plătească atunci când și-l exercită. Este acesta un adevăr general. Dar Panait Istrati și-a asumat conștient destinul, cu imense suferințe morale, conform unui cod înscris în ființa lui. Cine are dreptul să-l condamne? Literatura îi va răscumpăra erorile de înțelegere a lumii”. □ Sunt sărbătorite, în paginile acestui număr, două centenare: despre „Centenarul Ion Barbu” scrie Mircea Coloșenco, ***Imaginea unei lumi probabile***; sunt prezentate ***Inedite de/despre Ion Barbu***, din colecția Adrian Rogoz – printre altele, relatarea, de către Paleologu, a unei lecții de matematică ținută de poetul matematician); iar despre „Centenarul Lucian Blaga” scrie Constantin Ciopraga, ***Un Blaga al iubirii***. □ Matei Vișniec îi acordă un interviu lui Constantin Coroiu (***Călăul nu este întotdeauna inuman***,

victimă nu e întotdeauna inocentă); reținem unele observații ale scriitorului în privința propriei „rezistențe” culturale: „Eu însumi sunt considerat un membru al rezistenței culturale a generației '80. Dar în ce constă rezistența mea? În faptul că refuzam temele sugerate de putere, tehnicile literare preferate de putere, refuzam jocul cu puterea, de orice fel ar fi fost acesta”. □ Semnalăm și studiul lui Dumitru Irimia, *M. Eminescu, „Doină”. Geneză, context, structură și semnificații poetice* („Juminea de ieri, Junimea de azi”). □ În cadrul rubricii proprii, „Biblioteci junimiste”, Liviu Papuc se referă la cărțile și documentele donate de *Vasile Alecsandri* unor biblioteci din Iași și București. □ Lucian Vasiliu face o serie de *Adnotări fulgurante: Mariana Codruț, Emilian Galaicu Păun, Ioan Es. Pop, Dumitru Crudu* („Arca lui Noe”); în fapt, sunt comentate volumele Mariane Codruț, *Existență acută*, CR, 1994; al lui Emilian Galaicu Păun, *Cel bătut îl duce pe cel nebătut*, Dacia, 1994; Ioan Es. Pop, *Ieudul fără ieșire*, CR, 1994; Dumitru Crudu, *E închis vă rugăm nu deranjați*, Pontica, Constanța, 1994 și *Falsul Dimitrie*, Arhipelag, Târgu-Mureș, 1994. Reținem câteva comentarii: „Voce importantă în rândul poezilor polemici, interogativi, incoizi, Mariana Codruț se radiografiază cu luciditate, asumându-și realitatea, preajma, decorul și conținutul, în limbaj estetic, autoscopic”. ■ Emilian Galaicu Păun ar reprezenta „dimensiunea adevărată a poeziei de dincolo de Prut”: „Nu tu inflexiuni pașoptisto-sămănătoriste, nu tu limbaj de lemn, nu tu complexe, nu tu sărăcie de cuvinte și de imaginație, ci, dimpotrivă, instrucție poetică, simț critic dezvoltat, știință a construcției și rafinament al discursului. Eruptiile vizionare au fost deja remarcate, lirismul debordant, de asemenea. Aș remarca, acum, inflexiunile folclorice de bună calitate, articulațiile meta-textuale, iconoclastia, starea permanent conflictuală a cuvintelor cu ele însele, funcționarea impecabilă a principiului verbelor comunicante”. ■ Despre Ioan Es. Pop: „Nouăzecist? Optzecist? Oricum, un foarte bun poet contemporan, Ioan Es. Pop ne propune o carte-fluviu densă (...), o carte veselă și tristă, familială și familiară, o culegere de poeme care te conving imediat de valoarea actului poeticesc. Confesiune înaltă? Meditație profundă? Și una și alta, într-un limbaj colocvial, transparent, convorbitor, pe alocuri anecdotic, pe alocuri parabolic [urmează citat, n.n.]”. ■ Și, în fine, despre Dumitru Crudu: „O singurătate kafkiană, poeme în forma turnului de fildeș, expresii uzuale regândite poetic, narcisisme, candori, intimități, finaluri abrupte, începuturi prozaice, acestea și încă altele ne propun un poet bine individualizat, cenzurat de o inteligență ironică”.

● Nr. 24-25 din revista „Tribuna” este dedicat centenarului Blaga. Semnalăm, printre altele, studiile și evocările lui Achim Mihu, *Avram Iancu și împărăția lui*; Ion Lungu, *Câteva momente din întâlnirile cu descoperitorul Marelui Anonim*; Gheorghe Glodeanu, *Funcția soteriologică a romanului*; Mircea Popa, *„Eu cred că sufeream de prea mult suflet”*, Teodor Tanco, *„România literară” din Aiud (1930) și momentul spiritual Lucian Blaga*; Magda

Wächter, *Dramaturgia lui Lucian Blaga. Creația – „singurul surâs al tragediei noastre”?*; Chereji Periș Tereza, *Creații dramatice de Lucian Blaga jucate în limba maghiară*. □ Ilie Radu Nandra și Bogdan-Alexandru Geoană prezintă manifestările dedicate poetului la centrele culturale române din Viena și Budapesta. Astfel, la Viena, s-ar fi dezvelit o placă comemorativă pe strada Buchleiten, unde scriitorul a locuit pe vremea când era atașat de presă la Ambasada României de aici. La Centrul Cultural din Viena, în prezența lui Stelian Tăbăraș (directorul acestei instituții) și a ambasadorului la Viena Petru Forna s-a organizat un recital din lirica blagiană și s-a montat *Arca lui Noe*. ■ Pe 5 mai, la Budapesta a avut loc simpozionul „Lucian Blaga-omul complet al culturii române”, la Catedra de Filologie Română a Universității „Eötvös Lorand”; au participat profesori de aici și de la Universitatea din Baia Mare (Gheorghe Glodeanu). Este rezumată, printre altele, comunicarea lui Jenő Farkas, despre „Receptarea lui Blaga în spațiul cultural maghiar”: „S-a sesizat paradoxul receptării târzii a operei blagiene în reviste de avangardă, ca «Ma», «Korunk» sau «Erdelyi Helikon», față de timpuria receptare, încă din 1922, în revistele tradiționale. Traducerile datorate unor poeți ca Aprily Lajos, Galdi Laszlo, Kiss Jenő, Szilagyi Domokos și studiile critice din 1930 ale lui Gida Jenő, despre *Cruciada copiilor*, au fost câteva din punctele de rezistență ale intervenției sale. S-a amintit și despre tălmăcirea lui Makkai Laszlo și Kiss Jenő din *Cruciada copiilor*, precum și traducerea lui Markó Béla din *Meșterul Manole*”. În nr. următor, 26-27, poetul Andrea Genovese (Franța) prezintă *Colocviul L. Blaga de la Paris*; evenimentul, organizat de Virgil Tănase și Horia Bădescu, a avut loc pe 22-23 mai; printre participanți s-au numărat Charles Carrère, Maria Banuș, Mihai Nasta, Dominique Daguet, Mircea Ghițulescu, Pierre de Boisdeffre etc. □ Revenim la nr. 24-25 al revistei. Demostene Șofron realizează un interviu cu Serge Fauchereau, publicat cu titlul „*Dacă acest capitalism sălbatic nu vă înghite, atunci veți reuși*”; criticul se referă și la diferendul avut cu Editura Humanitas în privința traducerii lui Blaga în franceză: „Important este că l-am tradus pe Blaga în franceză, 40 de poezii, care însă încă nu au văzut lumina tiparului. E o problemă de copyright. Dorli Blaga a vândut toate drepturile de autor Editurii Humanitas. În Europa vestică există o regulă, o lege. De exemplu, între Germania și Franța. Poți cumpăra oricând drepturile de publicare a unei cărți sau chiar a operei întregi. Dar dacă în trei ani nu ai făcut nimic, dacă nu ai publicat nimic, pierzi contractul. La dvs. e diferit. Cumperi drepturile și 200 de ani nu poți face nimic. Dacă vrei să intrai în Europa trebuie să schimbați aceste păguboase obiceiuri. Care într-un fel îmi amintesc de cenzură. Acest lucru îmi aduce aminte și de războiul rece din Franța”.

16 iunie

● Tema nr. 127 al „Dilemei” este „Rolul și masca”. Pentru a o ilustra, Andrei Pleșu alege un exemplu foarte controversat al epocii, și anume mineriadele

(*Cine a adus minerii*): „Nu știu, deci, dacă minerii au venit chemați, sau din proprie inițiativă, dar știu că mulți dintre noi ar fi putut și ar fi vrut să-i cheme, și că mulți dintre noi i-au primit ca pe niște eroi așteptați. Când au revenit în septembrie 1991 a fost rândul opoziției să-i cocoloșească, să jubileze dinaintea vandalismului lor, să-i justifice. O dovadă în plus că nu «mineriadele» în sine sunt privite la noi ca barbare și nedemocratice. Ceea ce contează e orientarea lor politică. Când bâta e de partea «alor noștri», ea simbolizează sfânta mânia a nației. Când e de partea «ăloră» e încălcare criminală a drepturilor omului”.

■ Aceste rânduri sunt puse sub semnul acușării de către Cezar Andreescu, în nr. 6 din „Cuvântul” (*Pleșu, minerii și specificul național*, „Polemos”): „În seara de 13 iunie 1990 (...) în casa d-lui Pleșu tocmai se dezbătea aprins chestiunea minerească. (...) Unii din interlocutori pomeneau de caracterul fascist al mișcării din Piața Universității, alții de necesitatea unei intervenții în forță. Mai pe șleau spus, chiar dl. Pleșu agreea, în secret, soluția minerească. Știa, deja, că va fi ministru”. □ În unele notații dintr-un *Jurnal de inimă albastră* („Familia”, nr. 6, „Polemos”), și Laszlo Alexandru îi dă replica lui Andrei Pleșu: „Haida-de! Răspunsul o fi fiind complicat pentru Andrei Pleșu, ministru în guvernul care a colaborat la mineriade, până când a fost el însuși răsturnat de una dintre ele. Dar când există fapte concrete, elemente certe (și un discurs prezidențial televizat este un astfel de fapt), e caraghios să ne întrebăm despre înclinația spre dictatură a sufletului românesc! (...) Să nu știe, oare, A.P. că minerii s-au întors, și de acea dată, din inițiativa aceluiași Ion Iliescu, cel care avea unele conturi de plătit lui Petre Roman?” □ Revenind la nr. „Dilemei”, Mircea Iorgulescu publică ultima parte a serialului său *Al treilea pol*, intervenție notabilă în cadrul polemicii cu Gheorghe Grigurcu. V. *supra*, aprilie, „Dreptatea”.

17 iunie

● Din nr. 6 al revistei „Orizont” reținem interviul Ioanei Ploșteanu cu Vladimir Tismăneanu: „*Paradisul poate fi o cafea*”. Discuția se orientează în special în jurul activității de profesor a politologului și a relației cu studenții săi americani. Reținem unele observații asupra clasei țărănești, din ultima parte a interviului: „Problema e că vorbim despre o utopie. Clasa țărănească românească a fost practic sfărțecată și distrusă în timpul comunismului. studiind sociologia am făcut destul de multă practică sociologică în zona Argeșului și Doljului. Am întâlnit deja atunci sate transformate profund în cu totul altceva decât ceea ce trăise Preda în tinerețile sale. Și totuși, în România, dacă nu mă înșel, aproape jumătate din forța de muncă este rurală și jumătate, dacă nu mai mult, din populație trăiește în mediul rural. (...) Dar cred că s-au schimbat nu atât structurile demoprofesionale etc., ci, esențialmente, s-au schimbat structurile de mentalitate ale țărănimii. Țărănimea era legată de o anumită idee a proprietății private care a dispărut sau a fost clar agresată sau

încolțită aână la nivelul autonimicirii, în ultimii 40-50 de ani. Adică orice se putea aștepta din partea țărănimii, dar nu să ajungă la instincte colectiviste. Și iată că votează partide care sunt clar de orientare colectivistă”. □ Semnalăm excelenta rubrică de etimologie, „Dincolo de cuvânt”, pe care o ține, număr de număr, G.I. Tohăneanu. □ Mircea Mihăieș scrie despre volumul lui Cornel Ungureanu, *Mircea Eliade și literatura exilului*, Editura Viitorul Românesc (*Șantier trei*), iar Cornel Ungureanu despre *Amnezia la români* („Cronica literară”), pomind de la volumul omonim al lui Paul Goma, apărut la editura Litera în 1995 și reunind intervențiile sale de la radio de până în 1989. Ungureanu consideră că Paul Goma ar fi încremenit într-un anumit rol: „Din păcate, scriitorul se desparte de prietenii săi de odinioară, Țepeneag și Tănase. Au avut aceștia momente de ezitare, au fost aceștia personajele coruptibile ale unei istorii în care Paul Goma rămâne până la capăt Incoruptibilul? Unde se sfârșește adevărul lui Goma și unde începe adevărul sau neadevărul celorlalți, anatemizați de prozator. (...) Scriitorul, spunea, «divulgă» răul cu o voluptate de iconoclast. Niciunul dintre numele importante ale literaturii române, de la Nicolae Manolescu la Andrei Pleșu, niciunul dintre marii oameni de artă – lista începe cu Lucian Pintilie – nu scapă de suspiciune. Acuzații grave însoțesc nume, publicații, autori. Demolatorul de altădată trăiește, cu frenezie reînnoită, bucuria de-tabuizării, a dezvoltării”.

18 iunie

● În nr. 273 din „Adevărul literar și artistic” sunt publicate, în transcrierea Savianei Stănescu, fragmente din dezbaterile de la Neptun, recent organizate de USR (*Exilul dunărean și țara din afară. Simpozionul de la Neptun*). Pentru prezentarea evenimentului și a diferitelor intervenții, v. *supra*, 5-10 iunie. □ În același nr. al revistei, Cornel Ungureanu are o intervenție intitulată *Mariana Șora sau despre interdicțiile de durată*, în care este reproducă o scrisoare trimisă de Ion D. Sîrbu eseistei (scrisoare datată „Craiova, 5 sept. 1987”), neinclusă în volumul *Traversarea cortinei*, recent apărut. Pomind de la publicarea *Epistolarului* lui Gabriel Liiceanu, Sîrbu se delimitează de Constantin Noica și de discipolii acestuia; redăm în continuare un fragment din epistola adresată Mariane Șora: „Ieri mi-a căzut în mână *Epistolarul* tânărului («of great expectations») Gabriel Liiceanu: pe vremea când am citit *Jurnalul de la Păltiniș* am fost vânat de mânie și revoltă: nu pentru motive literare (cartea este un act de nobilă literatură), ci pentru că ea este, ca model de viață și de filosofare, o formă de fals și de teatru, o formă de amestec prostii, și un ciocoism levantin la nivelul de sus, la cel mai de sus nivel de trăncăneală trăiristă. Bineînțeles, furia mea transilvană era în mare parte determinată și de neputința de a vedea niște împruți de boiernași regăteni, ocupând spațiul sacru al Mărginimii Sibiului, desființându-l bucată cu bucată pe Blaga și privind doar spre Eliade, Cioran, Heidegger. (...) Noica se lasă Dalai-Lamizat, îi place,

tinerii îl linguesc la cel mai înalt și cult nivel european, și proștii (țara e plină de proști care se uită la Paltiniș ca la Fuji-Yama sau Golgotha) sosesc acolo ca la Maglavit, diferiți chinuiți de întrebări și nefericiri, Noica îi îndeamnă să învețe grecește, să citească Lysis. Tinerii se tot despart de Goethe (pe care nu l-au citit). Constat cu stupefacție că frecventează amatoricește terminologia germană; mă doare, citesc, râd, mă scarpin: Doinaș – un campion al publicității fără riscuri – se înscrie și el la cuvânt, de când a tradus *Faust* se consideră superior lui Blaga (de asta și l-a tradus, nu ca să învețe nemțește fără profesor, pe parcurs). Are loc o impostură bizantină, e vorba totuși de cultură, de *cultura noastră*, teatrul continuă, sunt lăsați în pace, cine se teme de niște fricoși care se joacă cu baloane nemțești și grecești, ei nu se ating de popr și de drama lui nici cu o floare, ei sunt sus, ei au creat o limbă atât de subtilă că mă simt, citindu-i, ca un chinez care nu are acces la ideogramele marțiale. Iartă-mă, voi citi *sine ira Jurnalul*, voi încerca să fiu cuminte în banca mea, voi parcurge *Epistolarul*, ca să învăț arta acestei distanțări de istorie, popor și tragic (prin beția de cuvinte, prin citate și citiri, atât de subtile și de culte încât îmi vine să iau lupta de clasă de la început. (...) marele Noica e un uriaș fricos, un atlet al prudenței și un campion la fugă (de răspundere); știu din pucărie cum era acolo; să mi se ierte prejudecata de clasă, am văzut țărani și muncitori, popi de țară și studenți, care se comportau ca niște cavaleri cruciați, și am văzut înalte fețe bisericești, mari poeți și mari critici, încăcănați până la limita rușinei muierine. Noica nu s-a dus la Păltiniș ca să scape de frică, ca să se căiască de anii de lașitate și trădare: s-a dus ca să transforme în stil acest mod de a ignora esențialul: scrie o carte despre defectele spiritului, folosește atâtea cuvinte grecești, se înlabirintizează în așa fel că nimeni nu mai înțelege nimic: așteptam de la Papa din Păltiniș o epistolă către mitici, o analiză a lichelismului, lașității, bizantiniei și semidoctiei noastre thraco-getice. El, nimic: «să facem o școală ca o echipă de fotbal: doar 12 genii, plus rezerve: și să îi creștem ca pe niște genii de viitor, gata să îi ia locul la Păltiniș». Arde țara, arde Europa, Noica se desparte de Goethe: pierde limba română, el pledează pentru deschiderea care se închide, limita care nu se limitează, unicul care se divide fără să se împartă. Și în jurul lui acești foarte talentați tineri, care în loc să scrie filosofie literaturizează ca într-un fel de onanie cu concepte și se invertesc stilistic, ca să ajungă atât de subtili și de culti că nu mai știi dacă au sex și dacă mai mănâncă”. ■ Scrisoarea lui Sîrbu este, de fapt, o reacție de solidarizare cu Mariana Șora, care, în intervenția sa din *Epistolar*, „scria lucruri nemaiauzite despre acest filosof care nu-i plăcea!” (Cornel Ungureanu). De altfel, autorul textului din „Adevărul literar și artistic”, Cornel Ungureanu, își motivează astfel gestul de a oferi spre publicare această epistolă: „Pentru oricare cititor devine explicabilă eliminarea scrisorii din sumarul *Traversării cortinei*: violența pamfletară ieșea din cadrele selecției epistolare, atât de bine armonizate de Virgil Nemoianu. La momentul apariției *Jurnalului de la*

Păltiniș, am scris în «Orizont» un text ultraelogios care a iritat autoritățile locale. Rămânând la părerile noastre de atunci, nu credem necesar a ignora acest text din câteva motive, dintre care cel mai important pentru noi este solidaritatea lui I.D. Sirbu cu Mariana Șora”. □ Laszlo Alexandru comentează această scrisoare (pe care o și reproduce) într-un *Jurnal de inimă albastră* apărut în nr. 10-11 al revistei „Familia”: „Un cititor «împăciunitorist» se va putea prefăca că nu observă multe adevăruri, rostite răspicat, în acest text strălucitor: criticarea fugii de contingent, pe care o practicau magistrul și discipolii de la Păltiniș; respingerea argumentată a unor opțiuni ale lui C. Noica, în ordinea moralei social-politice a acelor vremuri; condamnarea tinerilor filosofi pentru mania «descălecătului» în cultura națională, când îi treceau sub tăcere pe predecesorii români în acest domeniu; delimitarea de sufocantul cult al personalității lui Constantin Noica” etc.

19 iunie

● Pentru nr. 22 al „LA&I”, Marie-France Ionesco îi acordă un interviu Cristinei Dumitrescu: „**Adevăratele valori nu au nevoie de pașaport**”. Multe detalii despre biografia scriitorului, referiri la celebrul *Nu*, la piesele de teatru și la opiniile sale despre montările acestora (aflăm, astfel, că autorului nu i-ar fi plăcut montarea lui Jean Louis Barrault după *Rinocerii*) etc. Fiica scriitorului explică de ce a interzis montarea pieselor lui Ionesco în România postdecembristă: „Știu că poate fi contestată hotărârea mea de a refuza autorizarea de a fi jucate piesele tatălui meu în teatrele oficiale, de stat, din România. Știu, deci, că această opțiune poate fi contestată de mulți, dar este felul meu, modest, de a spune că atâta timp cât în România nu se instalează o democrație, câtă vreme nu există într-adevăr libertate, nu e cazul să fie construite aparențele acestei democrații și ale acestei libertăți. Nu e corect să fie utilizate ca argumente ale schimbării false realități, cu atât mai periculoase cu cât sunt menite a cosmetiza lucrurile, de tipul: iată, acum se editează și se joacă autori interziși înainte”. □ Reținem și ampla relatare a lui Dan C. Mihăilescu: ***Târgul Internațional de Carte, București, 8-11 iunie 1995. Călătorie cu biblioplanul*** (continuare în nr. 23, 26 iunie și în nr. 24, 3 iulie). Mai întâi, câteva amănunte de la lansarea volumului lui Patapievici („Asistența a aplaudat la scenă deschisă nu atât afirmația lui Gabriel Liiceanu despre Patapievici – «Kierkegaard bucureștean», ci inversul acesteia: «Kierkegaard, un fel de Patapievici danez!»”); apoi așteptatele liste de cărți noi: Alex Mihai Stoenescu, *Patimile sfântului Tommaso d’Aquino* (se deplânge faptul că nu se cunosc informații biografice despre autor); Milan Kundera, *Viața e în altă parte* (Univers); Vladimir Tismăneanu, *Fantoma lui Gheorghiu-Dej* (Univers), Andrei Codrescu, *Disparația lui „Afară”*. *Un manifest al evadării*; Robert Musil, *Omul fără însușiri*, trad. Mircea Ivănescu (și această apariție ar fi „o dată pentru limba română cel puțin de calibrul *Ulysses*-ului joycean”; sunt

oferite și citate din prefața lui Ion Ianoși), Céline, *Călătorie la capătul nopții* (Nemira). ■ „Lista” continuă cu D. Drăghicescu, *Din psihologia poporului român*, Albatros (atent conspectată de critic); Liviu Rebreanu, *Opere 16, Însemnări de-o zi, 1909-1934* (încântare în fața unui „autor ieșit din carantină”), I. Al. Brătescu-Voinești, *Opere, I, În lumea dreptății. Întuneric și lumină*, ediție de Tudor Vârgolici, prefață de Alexandru Piru, editura „Grai și suflet – Cultura Națională”; Laurențiu Ulici, *Literatura română contemporană*, ed. Eminescu (recomandare à la Pristanda, din cauza criteriului relativist al clasificărilor în care ar fi evident „străvechiul parti pris ulician”: „violare de domiciliu, da’ umflați-! (cumpărați-l, adică)”). ■ Sunt consemnate și alte apariții; spre exemplu, cele de la grupul EST (Fernando Pessoa, *Bancherul anarhist*, traducere din portugheză de Micaela Ghițescu; Samuel Beckett, *Malone murind*, traducere din franceză de Constantin Abăluță, Albert Cohen, *Cartea mamei*, traducere din franceză de Irina Mavrodin; apoi romanul lui Ecovoiu, *Saludos*, cu o prezentare Mariana Marin din care se citează – „o intrigă când cu iz polițist, când pulverizată în categoriile fantasticului, când caligrafiată sau alertată cinematografic”). ■ Dan C. Mihăilescu deplânge absența editurilor clujene Dacia și Apostrof; reținem, în altă ordine de idei (a „reporterului”) o analiză incisivă a *Scriitori-lor contemporani* de Ion Negoitescu (conceptul de „contemporan” are „o arie de comprehensiune atât de largă încât riscă să înscrie definiția «centrul nicăieri, circumferința pretutindeni» în zona peiorativului”). ■ Sunt consemnate și editările sau reeditările din N. Steinhardt: *Dăruind vei dobândi* și *Cartea împărtășirii* (Apostrof); din ultima, un colaj de citate din eseul despre *Secretul „Scrișorii pierdute”* etc.

20 iunie

● Moare, la Paris, Emil Cioran. (Unele incidente de la funeraliile eseistului ni se par elocvente pentru tensiunile politice mai mult sau mai puțin manifeste care dominau peisajul postdecembrist. Le redăm după o notiță din „România liberă” (30 iunie): „Coroanele oficialităților românești, cele ale ambasadorului român la Paris, Caius Traian Dragomir și ale ambasadorului român la UNESCO, Dan Hăulică, au fost refuzate de reprezentanții familiei defunctului la intrarea în biserică pentru slujba de înmormântare. Ar fi putut să rămână ca persoane particulare, dar nu și simbolurile lor oficiale. Ca o prelungire a spiritului contestatar cioranian, este vorba de un refuz clar și acuzator la adresa comuniștilor de la putere, care întârzie să producă adevărata transfigurare a României – o obsesie dureroasă pentru cel care visa întotdeauna la Rășinariul său natal. Un gest simbolic *post mortem* din partea celui care considera că «rău cel mai rău este totalitarismul»”). □ În presa literară vor fi publicate numeroase necroloage, dintre care le reținem pe cele care ni se par cele mai semnificative. Primul dintre acestea aparține lui Octavian Paler, care, deplângând dispariția

eseistului, se referă la două chestiuni „cioraniene” (*Cioran și noi*, în „România liberă”, nr. 1593, 23 iunie): „Obişnuiţi cu platitudinile despre splendidele noastre calităţi şi împliniri, cu discursurile sforăitoare despre «mândria străbună», am ezitat să înţelegem că se poate iubi cu furie, că se poate iubi cu revoltă, că se poate iubi chiar cu ură atunci când obiectul dragostei nu este pe măsura iubirii. Am pregetat să înţelegem că fără conştiinţa tragică a golorilor, a neîmplinirilor, ne vom complăce în tot felul de scuze sau euforii marginale. S-a bătut multă monedă şi pe faptul că nu mai vroia să vorbească româneşte. (...) Ei bine, iată ce mărturisire a făcut cuiva Cioran: «Dacă spun cuvântul *roată* nu mai pot scrie franţuzeşte o săptămână». Poate exista, oare, un elogiu mai înalt adus limbii române? Un singur cuvânt românesc îl arunca pe cel mai mare stilist din literatura franceză de după Valéry într-o coliziune atât de violentă cu memoria sa afectivă, încât întreg vocabularul francez se decolora, pentru sine, atunci. Colbul uliţelor din Răşinari şi scârţăitul căruţelor venite în zi de târg la Sibiu deveneau, dintr-o dată, mai vii decât larma bulevardelor din preajma chiliei sale din «rue de l’Odéon»”. □ În nr. 274 al „Adevărului literar şi artistic” (25 iunie), pe prima pagină, sunt publicate o bio-bibliografie a eseistului şi câteva fragmente din operele sale, iar în nr. 275 (2 iulie) al aceleiaşi publicaţii, sunt reproduse un interviu acordat în 1995 lui Heinz-Norbert Jocks (*Cioran: „Am convieţuit cu moartea”*) şi două necroloage din presa franceză (fără precizări în privinţa datării), semnate de Jean d’Ormesson, *Cioran, un amator de dezastru*, şi Hervé de Saint-Hilaire, *Viaţa de boem a unui disperat incurabil*. Reţinem un pasaj din textul lui D’Ormesson: „Niciodată disperarea nu s-a arătat cu mai multă veselie. La antipozi faţă de Voltaire, Cioran scrie tot atât de bine ca el. Detestă sistemele şi nu e deci filosof. Dar, mai bine decât orice alt filosof, pune mâna pe pâlnia de aspirare a unui imposibil absolut şi pe lipsa de sens a universului. În realitate, Cioran e un mistic. Dar un mistic răsturnat, un mistic paradoxal, un mistic care se înalţă până la neantul acestei lumi – fără să mai iasă din el, pentru a merge mai departe. «Creaţia a fost primul act de sabotaj». Şi chiar mai readical decât atât: «Fără Dumnezeu, totul e neant. Şi Dumnezeu? Neant suprem»”. □ În nr. 25 din revista „22” (21-27 iunie) este reprodus un *Fragment din convorbirea lui Emil Cioran cu Gabriel Liiceanu*, iar în numărul următor, 26 (28 iunie-4 iulie) este publicat textul citit de Mihai Şora la postul de radio Europa Liberă, pe data de 21 iunie (*Emil Cioran, sau deschiderea către Celălalt*), în care este evocată, printre altele, întâlnirea, în 1971, cu eseistul dispărut. □ Bună parte din nr. 26 (5-11 iulie) al „României literare” este dedicată dispariţiei eseistului. Sunt publicate necroloage şi eseuri de Nicolae Balotă, *În moarte şi după moarte*, Pericle Martinescu, *Sfârşitul amăgirilor* (evocare despre tinereţea studioasă a lui Cioran, în băncile Bibliotecii regale), Irina Mavrodin, *Un alt Cioran*. ■ În nr. 27 (12-18 iulie) al aceleiaşi publicaţii, Nicolae Manolescu publică un editorial intitulat *Cioran sau despre patriotism*. Ca şi Caragiale,

criterionistul rebel ar fi „sarea în bucate” din festinul unei literaturi, tulburând apele printr-o așa zisă lipsă de patriotism: „Însă a fi patriot înseamnă mult mai multe lucruri decât a închina țării tale imnuri. Înseamnă, în orice caz, a contribui la creșterea culturii ei; iar cultură vrea să spună altceva decât hagiografie, demagogie, festivism și aniversare pioasă. Caragiale și Cioran sunt ceea ce francezii numesc *trouble-fête*. Ei n-au ce căuta la sărbători. Ceea ce spun ei e neplăcut. Sunt malițioși și par lipsiți de entuziasm. Cântesc toată vremea. Pe scurt, sunt nesuferiți. Dar dacă îi dăm la o parte de la masa culturii naționale, constatăm că nimic nu mai are gust. Ei sunt sarea în bucate”. □ Și nr. 7-8 ale revistei „Steaua” sunt dedicate lui Emil Cioran. Avem, mai întâi, o evocare făcută de Relu Cioran (*Divagații dintr-un jurnal nescris*, datat „Sibiu, 20 iulie 1995”), articole de Aurel Rău (*Avatar de scriitor*), Adrian Popescu (*Între apostazie și căutare*); Victor Cubleşan (*Cădere în timp*); Dinu Flămând (*Exilul liberator*); Ion Buzăși (*Eminescu și Cioran*) și o serie de fragmente din presa franceza, printre care și fragmente din intervențiile lui Edgar Reichmann sau Jean d’Ormesson, în traducerea lui Dinu Flămând. ■ Relu Cioran se referă și la relațiile lui Cioran cu mari personalități din interbelic, unele periclitare de profilul ideologic de după 1944: „Prof. Tudor Vianu a refuzat [să execute comanda ideologică de a-l discredita pe Cioran în presă, n.n.]. (Luț a încercat la Paris să-i publice *Estetica*, dar n-a reușit.). Lucian Blaga a scris un articol foarte veninos, pe care însă nu l-a publicat (așa știu) în timpul vieții. A făcut-o însă Dorli Blaga, inserându-l în două broșurele. D.D. Roșca a scris o pagină întreagă, combătându-l de pe poziții false. Luț luând cunoștință de acest atac i-a reproșat că nu se aștepta din partea unui ardelean!” Pe Adrian Popescu îl interesează profilul spiritual al acestui spirit inclassificabil (*Între apostazie și căutare*): „Un creștin straniu Cioran, fiu de preot ortodox, iubitor de mistici occidentali (Sf. Tereza de Avila și Ioan al Crucii), dar mai mult în fervoarea lor mistică, nu în consecințele dogmatice și etice al extazului lor, într-o practică și morală creștină. Un solitar – «oaia neagră» – pentru care Păstorul lasă pe celelalte 99 de oi și merge s-o caute. (...) Un creștin rătăcit, un pre-creștin, un filosof păgân în felul lui Marcus Aurelius sau a polemicului insidios Proclus, atacând cu subtilitate învățătura lui Cristos?” □ Și nr. 30-31 din „Tribuna” este dedicat lui Cioran. Ion Vlad scrie despre *Exercices d’admiration* (*Vocația supremă a scepticismului*), Constantin Tacou descoperă în scrierile românești ale lui Cioran *O limbă năvălășă, sălbatecă*, iar Diana Adamek vorbește despre *Dreptul la diferență*, pornind de la eseul *Demiurgul cel rău* (Humanitas, 1995). Redăm un pasaj din articolul lui Tacou: „Scriitura românească a lui Cioran este infinit mai complexă, fiindcă exploatează toate posibilitățile limbii române, mizează pe toți regiștrii de care dispune această limbă năvălășă, sălbatecă, a cărei bogăție permite aproape totul, fără niciun fel de opreliști ori rețineri; uneori mi se întâmplă să compar româna cu o pădure tropicală copleșitoare, fremătând de viață, de surprize și

capcane sau pericole delicioase. Există mult mai multe *limbi române* în literatura română decât *limbi franceze* în franceză. Și Cioran a profitat de acest lucru. Citindu-l în românește, am întotdeauna sentimentul unei limbi inventate, rămasă cumva neștiută, neconsecventă”. ■ Tot în acest nr. dublu din „Tribuna” sunt reproduse și două necroloage din presa franceză: Rolland Jaccard, *Un aristocrat al vandalilor* („Le Monde”, 22 iunie 1995) și Jorge Semprun, *Să spargem vitrinele!* („Journal de dimanche”, iulie 1995).

● În opinia lui Octavian Paler („România liberă”, nr. 1590), *Sindromul Tepeș* ar fi o reflectare de tip bovaric a fenomenului tranziției: „De la un timp, imprecățiile din partea finală a *Scrisorii III* îmi par de o teribilă actualitate. Pe zi ce trece, exasperarea crește, uzura nervoasă se accentuează, răbdarea devine o povară. Nu prea demult, mai speram că lichelismul, ticăloșia, mizeria morală, sfidarea au limite. Acum ne-am lămurit că noii ciocoi au obrazul foarte gros. Lacomii, nesimțiți și zoriți, mandarinii «tranziției» se grăbesc să pună mâna pe tot ce poate fi apucat, siguri că atunci când intră în acțiune coatele și «relațiile» nu mai contează nicio lege. (...) pentru ei România nu e o țară, cu tradiții, cu un destin. E o vilă, o limuzină, un loc în AGA și, eventual, un girofar. Nu-și pun problema și nu le pasă că riscăm să ne pierdem orice identitate între chiotele lor «patriotice»”.

● Intervenții ale participanților la Întâlnirea de la Neptun citim și în nr. 29 (20 iulie) din „Contemporanul”, începând cu intervenția integrală a lui Nicolae Breban, *Exilul literaturii abia începe*. Alte mărturisiri fac: Nora Iuga, *Să reușești să muști cu botnița la gură*; Vasile Andru, *Dacă nu ai impus un mit, nu exiști*; Eugen Uricaru, *Realități, imagini și obsesii*; Aura Christi, *Voința de inadaptare*; Doina Uricaru, *Țarcul și cercul magic*; Constantin Abăluță, *Exilul interior ca solidaritate impusă* etc. V. supra, 5-10 iunie, unde am consemnat evenimentul.

21 iunie

● Nr. 20 din „Luceafărul” este dedicat, în parte, întâlnirii de la Neptun a scriitorilor, ale căror intervenții sau declarații sunt publicate într-un grupaj intitulat „Opinii, aprecieri, soluții ale participanților la Întâlnirea scriitorilor români din întreaga lume, Neptun, 5-9 iunie”. Printre altele, găsim intervenții de Sorin Alexandrescu, *Dubla identitate*; Mihai Cimpoi, *Cultura română ca întreg*; L. M. Arcade, *Cenaclul de la Neuilly: Necesitate și loc de întâlnire cu scriitorii români din exilul interior*. Mizele evenimentului, organizat de Uniunea Scriitorilor, sunt reamintite de Laurențiu Ulici într-o intervenție intitulată *Teoremele reîntâlnirii. Marginalii la un symposion*. Pentru prezentarea evenimentului, a diferitelor intervenții și a reflectării lui în presă, v. supra, 5-10 iunie.

● Aproape în întregime, nr. dublu 24-25 al „României literare” este dedicat Întâlnirii de la Neptun. Nicolae Manolescu publică un editorial intitulat

Scriitori și oameni politici, în care își exprimă contrarierea de a nu fi fost invitat (articolul va stârni reacția lui Laurențiu Ulici, în „Luceafărul”, nr. 24, 19 iulie); cu un plus de virulență pamfletară, Mircea Mihăieș îl secondează, într-o intervenție intitulată **Tunuri și neptunuri** („Contrafort”). G. Dimisianu face o bună dare de seamă a evenimentului; în rest, numeroase interviuri, declarații ale participanților etc. □ Tot în acest nr. 24-25, Ion Manolescu are o intervenție intitulată **Literatura contemporană în corsetul canonic**, în care se adoptă, printre altele, și o poziție radicală în privința „revizuirilor”. Redăm sintetizat premisele de la care pornește scriitorul. Ion Manolescu trece în revistă, cu exemple, cele trei modalități de raportare la această chestiune litigioasă a epocii. Astfel, ar exista „radicalii” (Gh. Grigurcu, Al. George), „moderații, promotori ai ideii de reconsiderare canonică” (ca Nicolae Manolescu, Eugen Negrici, Laurențiu Ulici, Mircea Martin, Ion Bogdan Lefter etc.) și „conservatorii, adepți ai «înghețului» canonic” (Eugen Simion, Valeriu Cristea). ■ Procesul revizionist ar întâmpina, de la bun început, două obstacole ale receptării și raportării literare: astfel, „schimbarea de paradigmă literară produsă de textele generației 80 se vede încă minimalizată, dacă nu ignorată de-a dreptul”, la care se adaugă „bariera prejudecății elitiste” (aici Ion Manolescu are în vedere accepțiunea lui Nemoianu din *The Hospitable Canon*, dar și mai vechile precizări nonconformiste ale lui Paul Zarifopol, conform cărora „clasicul” s-ar dovedi, la o reevaluare ulterioară, „«un moft de educație»”). ■ Procesul s-ar dovedi prejudiciat din start de o „tendință de monumentalizare arbitrară”, asupra căreia tânărul critic insistă: „Astăzi, pericolul canonic pare cu atât mai prezent cu cât nu mai depinde strict de elaborarea sau negocierea criteriilor (ca intersecție a preferințelor populare și elitiste sau ca privilegiu rezervat elitei), ci mai degrabă de o tendință de monumentalizare arbitrară ce urmărește, subliminal, îndepărtarea oricăror posibilități de remodelare în interiorul canonului. Autori ca Blaga, Nichita Stănescu sau Marin Preda sunt siliți să îmbrace un corp aural care, înghițindu-le opera, împiedică în final corecta ei recepție. Sub această mantie aurorală, ei devin intangibili (...). În general, autorii aleși pentru *ecranările canonice* (pe care îi voi numi *autori-paravan*) sunt scriitorii dispăruți, pe de o parte transformați în simboluri tăcute, dar manipulabile după voia «admiratorilor» interesați, iar pe de altă parte servind involuntar unei încercări de opacizare și subevaluare canonică a concurenților sau a autorilor... indezirabili. De exemplu, simbolul Nichita Stănescu este folosit după 1989 de gruparea critică de la «Literatorul», simpatizantă a Puterii, pentru ecranarea poeziilor potențiali concurenți (din punct de vedere literar) și implicit incomozi (din perspectivă politică): Ileana Mălăncioiu, Emil Brumaru, Mihai Ursachi – adică, în esență, autorii pe care Gheorghe Grigurcu îi opunea lui Nichita Stănescu într-un articol din «Vatra», nr. 4/1973. Că motivația unor asemenea *ecranări canonice dirijate* e deseori extra-literară (ca și cum bunele intenții critice s-ar manifesta

prin cantitatea de beteală comandată Puterii și prin calitatea poleirii oficiale a statuiilor literare) o dovedesc pledoariile celor câțiva intelectuali direct interesați de impunerea unei politici culturale inerte și de stabilirea unui canon cât mai rigid: Fănuș Neagu, Valeriu Cristea, Marin Sorescu. În ultimă instanță, mai presus de rațiunile psihanalizabile ale adulților – la fel de transparente și în cazul invers, al detractorilor din complex –, alegerea autorilor-paravan indică sechelele unui dirijism cultural anacronic, reactualizat în forme... estetic «pure»". ■ Nu în ultimul rând, procesul ar fi bruiat și de instrumentele precare de lucru, viciate în special din pricina criteriului ideologic (lucrări apărute înainte de 1989); se dau ca exemplu: *Dicționarul de literatură română contemporană* de Marian Popa (ed. I, II, 1971, 1977), volumul *Scriitori români* coordonat de Zăciu (1978), *Dicționarul de literatură română*, 1979 al lui Dim. Păcurariu. □ Intervenția lui Ion Manolescu este salutăată de Eugen Negrici, într-un articol intitulat *Fabrica de sfinți*, publicat în nr. 28 (19-25 iulie) al aceleiași reviste. În opinia criticului, procedeul ar putea fi extins la nivelul întregii literaturi române, nu doar la cazurile lui Blaga, Stănescu și Preda, invocate de tânărul autor: „Cu alte cuvinte, cursul istoriei (al istoriei receptării) este oprit cu un baraj de statui. Nu mă pot împiedica să remarc că procesul acesta de statuare canonică și râvna șlefuirii neostenit-imbecile sunt legate de acea tendință de sacralizare care, la noi, neocolind niciun domeniu, pare a fi endemică. Nu numai scriitori ca Blaga, Nichita Stănescu, Marin Preda au devenit, sub semnul toleranței sau al apărării valorilor regăsite, intangibili, ci și mulți alții, căci sărbătoririle, decesele comemorările se țin lanț, iar revistele culturale își fac ședințele cu calendarul pe masă. Nu se sfârșește o comemorare că ne sosește o știre neagră. Și dacă nu ne sosește, găsim noi un prilej de pomenire că, în așa ceva, cum se știe din bancul acela pilduitor, în așa ceva nu ne întrece nimeni. Nu uităm, se înțelege, pe scriitorii de curând recuperați (cei din exil, cei din fostele pușcării comuniste, cei din dreapta interbelică) căroră le datorăm, oricum, gesturi reparatorii. Fabrica de sfinți lucrează din plin iar spiritul critic se sufocă sub munții de beteală și flori artificiale”.

● Dan C. Mihăilescu scrie, începând cu nr. 25 (și continuând în nr. următor, 26, din 28 iunie-4 iulie) al revistei „22” despre volumul lui Vladimir Tismăneanu, *Fantoma lui Gheorghiu-Dej: Un marxist anticomunist* („Cronica literară”). Criticul pare a acorda credit uneia dintre marile suspiciuni ale epocii, privind așa-zisa tendenționalitate a alegerii subiectului: „Demontarea totalitarismului de stânga este o operație infinit mai rară decât analiza și «înfierarea» extremismului de dreapta, ceea ce face cu atât mai lăudabile inițiativele în această direcție, cu atât mai curajoase și mai riscante cu cât aparțin unor cercetători prea puțin susceptibili (teoretic) de a favoriza unghiul de vedere al dreptei. Câtă cerneală a curs, de pildă, pe tema asasinării lui Mihail Stelescu de către frații legionari și ce scandal produce echivalarea ei cu

asasinarea lui Foriș de către frații comuniști? Câtă furie produce afirmarea superiorității morale a lui Corneliu Zelea Codreanu față de Horia Sima și cu câtă «duioșie comprehensivă» *se explică* necesitatea executării lui Lucrețiu Pătrășcanu din ordinul lui Dej, din rațiuni de «conservare a continuității»!(...) Asta, ca să nu mai intrăm în nesfârșita polemică pe marginea cifrelor – cine a omorât mai mult! – cu comunismul care-a exterminat de zece ori mai mult și uneori la fel de sistematic precum nazismul. Și ca să nu mai vorbim de teoria (reiterată tot mai des) cu Hitler ca ucigaș al ideii germane, în vreme ce Stalin a prezervat Ideea rusă, ori teoria după care singurii, marii vinovați de căderea Estului în experimentul comunist au fost anglo-americanii. Cu calculată perversitate s-a spus apăsător după 1989 că «nici nu merită să ne apucăm de analizarea comunismului». Că e imposibil a pune un verdict direct și ferm unui sistem întins pe aproape 7 decenii, așa cum s-a putut face cu cei, numai, 12 ani de hitlerism”. Astfel încât Dan C. Mihăilescu consideră că autorul, un „marxist anticomunist”, și-ar fi programat și asigurat o receptare incomodă: „Îmi închipui cât de veninos e pe diversele brăie de infern peceriste: confrății tatălui îi reproșează, probabil, trădarea idealurilor etno-familiale; ceaușistii, apărătorii teoriei național-comuniste pentru care Dej și Ceaușescu au fost mai patrioți ca Ștefan cel Mare, îl privesc probabil cu ochi fioros pe cel care, da!, lovește și-n «ai lui», dar nu-i menajează nicidecum pe «ai noștri»; stânga politică americană îi va reproșa admirația față de Raymond Aron și Jean-François Ravel, în timp ce la Paris, dimpotrivă, e privit bănuitor ca intrus american în problematica europeană”. ■ Articolul (dar mai ales studiul lui Tismăneanu) provoacă două reacții (nu este vorba, propriu-zis, de o polemică): una este cea a lui Pavel Câmpeanu (comunist în perioada de ilegalitate a partidului), care corectează unele afirmații făcute de Tismăneanu în privința lui Chișinevschi sau a Anei Pauker (*Mistere și pseudo-mistere din istoria PCR*, în „22”, nr. 34, 23-30 august), cealaltă a lui Stelian Tănase (*Însemnări polemice*, în „22”, nr. 35, 30 august-6 septembrie), care justifică unele dintre datele oferite de Tismăneanu prin lipsa accesului la arhive și îl invită pe Pavel Câmpeanu să își scrie memoriile, pe care le socotește deosebit de importante pentru radiografierea epocii. □ Suplimentul din 21 iunie al revistei „22” (care însoțește nr. 25; redactor responsabil: Rodica Palade) este dedicat Întâlnirii de la Neptun. Sunt publicate mai ales interviuri, *Cu Laurențiu Ulici despre Uniunea Scriitorilor; Cu L. M. Arcade despre mitologia unui cenaclu, Față în față Dumitru Țepeneag și Costache Olăreanu*, convorbiri cu Magdalena Bedrosian sau Nora Iuga. Pentru prezentarea intervențiilor, v. *supra*, 5-10 iunie.

25 iunie

● Nr. 274 al „Adevărului literar și artistic” este dedicat lui Cioran, dispărut de curând. Pentru prezentarea necroloagelor, v. *supra*, 20 iunie.

28 iunie

● În nr. 21 din „Luceafărul” sunt publicate premiile Uniunii Scriitorilor pe anul 1994. Juriul, prezidat de Gabriel Dimisianu, este format din Mircea Anghelescu, Dan Cristea, Ioan Holban, Andrei Ionescu, Iosif Naghiu, Eugen Negrici, Marian Papahagi, Alex. Ștefănescu, Radu G. Țeposu, Cornel Ungureanu. Prezentăm, în continuare, lista premiilor, pe genuri. **Poezie:** Dan Laurențiu, *Mountolive*, Editura Eminescu; Ioanid Romanescu, *Noul Adam*, Editura Junimea; **Proză:** Nicolae Breban, *Amfitrion*, Editura Du Style, Mircea Cărtărescu, *Travesti*, editura Humanitas; **Dramaturgie:** Dumitru Radu Popescu, *Mireasa cu gene false*, Editura Cartea Românească, idem, *Dragostea e ca și-o râie*, Editura Expansion; **Critică și istorie literară:** Ion Simuț, *Incursiuni în literatura actuală*, Editura Cogito; **Eseu, publicistică:** Irina Mavrodin, *Mâna care scrie*, Editura Eminescu, Andrei Pleșu, *Limba păsărilor*, Editura Humanitas; **Memorialistică:** Virgil Nemoianu, *Arhipelag interior*, Editura Amarcord; **Traduceri:** G. I. Tohăneanu, *Vergiliu, Eneida*, Editura Antib; **Ediții critice:** Barbu Cioculescu, *Mateiu I. Caragiale, Opere*, Editura Fundației Culturale Române; **Literatură pentru copii și tineret:** Ioan Buduca, *Războiul nevăzut. Cartea Apocalipsei pentru copii*, Editura Cuvântul; **Debut:** Adriana Berna, *Manual de supraviețuire*, Editura Albatros, Ionel Ciupureanu, *Pacea Poetului*, editura Ramuri; Alina Durbacă, *Lenjerie intimă*, Editura Alma; Ioan Es. Pop, *Ieudul fără ieșire*, Editura Cartea Românească; Robert Șerban, *Firește că exagerează*, Editura Excelsior. **Premiul Opera Omnia** este acordat lui Adrian Marino, iar **Premiul de Excelență**, lui Geo Dumitrescu, la împlinirea a 75 ani. ■ Într-un editorial din nr. 272 (11 iunie) al „Adevărului literar și artistic”, intitulat **Premii „pentru liniștea noastră”**, C. Stănescu remarcă discrepanța dintre „rebeliunea” revizionistă din câmpul literar (ilustrată în special în revistele patronate de US) și selectarea „conservatoare” a premianților de către juriul aceleiași instituții: „*Instituția premiilor literare* nu face decât să mențină «statu-quo»-ul ierarhiei de valori – în pofida caracterului «revizionist» îmbrățișat de mulți, inclusiv de prima revistă a Uniunii, «România literară», al cărei director adjunct a fost președintele juriului din acest an – n-avem cum să nu ducem mai departe această logică: numita *instituție* e menită, în ciuda aparențelor, să *blocheze* căile de acces la recunoașterea și, eventual, consacrarea «peste rând» a «celor ce vin», a «necunoscuților» și a «intrușilor». (...) Cine sunt «necunoscuții» premiați acum de juriul Uniunii Scriitorilor? Nicolae Breban și Andrei Pleșu – necunoscuți?! Necunoscuți – Dumitru Radu Popescu și Virgil Nemoianu?! Să fie acești necunoscuți poeții Dan Laurențiu și Ioanid Romanescu?!” □ Revenind la „Luceafărul”, din acest nr. 21 mai reținem cronică Roxanei Sorescu, **Năpârlirea**, despre volumul lui Fănuș Neagu, *Partida de pocher* (Eminescu, 1994). „Prozatorul își joacă cinstitul talentul”, observă criticul, precizându-și și preferințele: „Îmi plăcea Fănuș Neagu al îngerului și al nebunilor, dar azi îl

prefer pe acesta”. Iată și motivele: „Parfumul metaforelor lui Fănuș Neagu – de busuioc, de izmă și de leuștean, ca să-l citez – a rămas neschimbat. Dar trupurile ce se bucură de el nu mai sunt de fum. Sunt de inspirație realistă. Iar acțiunile nu mai sunt cu bunăvoință simbolice. Sunt politice. Și narațiunea nu mai plutește într-un spațiu nehotărât, dintre cer și pământ, în care reînvie mitul și nu prinde viață decât povestea. Se definește în timp și în spațiu și se alcătuieste sub formă de intrigă, cu conflict și deznodământ. Iar autorul începe să-și stăpânească textul, nu se mai lasă stăpânit de el. S-a terminat cu risipa de imagini. Metafora devine funcțională. Trecem de la generozitatea gratuită la pragmatism. Intrăm economia de piață a prozei. (...) Ceea ce era mai bun din proza lui Fănuș Neagu s-a păstrat și chiar s-a accentuat odată cu schimbarea subiectelor și a stilului: gustul cruzimii și fascinația morții. (...) Atmosfera încărcată erotic, de pândă animalică transformată prin limbaj în ritual nupțial, care a fost și a rămas unul dintre punctele forte ale universului imaginat de Fănuș Neagu, intră în opoziție.

● O serie de „opinii” al căror punct de plecare îl constituie cartea de convorbiri a lui George Pruteanu cu Petru Dumitriu și punct de sosire „colaboraționismul” de dreapta sau stânga al intelectualului exprimă, în nr. 21 al „Luceafărului”, Alexandru George (*Diavolul și mai multele lui culori*). Din acest paralelism, nelipsit de un oarecare partizanat, Al. George favorizează colaboraționismul de dreapta, socotit mai puțin interesat: „Aderența la extremismul politic în regimul liberal-democratic al României interbelice era un act de risc nu prea mare, dar totuși cu unele grave consecințe în cariera publică a respectivului intelectual. Și Mircea Eliade și C. Noica și Lucrețiu Pătrășcanu sau Sc. Callimachi au avut de suferit persecuții directe din care unora e posibil să li se fi tras moartea (Nae Ionescu). Oricum, nu au fost niște răsfățați ai autorităților din vremea lor (...) Anumite acțiuni sau opțiuni condamnabile nu sunt enapărat niște vânzări nici ale condeiului nici ale sufletului; sunt altceva decât aderența la comunism a unui Sadoveanu, Al. Rosetti, G. Călinescu sau Camil Petrescu și, mai târziu, a lui Arghezi. Aceștia au sărit oportunist într-o barcă, au intrat în rândurile unei armate, s-au înrolat într-o mișcare care le-a pretins și sufletul nu numai talentul, s-au subordonat unor șefi invizibili dar atotputernici, au obținut ranguri, averi, privilegii fără rușine, într-un regim pretins egalitar, în care colegii lor de «cultură» mureau prin închisori, erau anihilați în ființa lor, erau în cel mai bun caz excluși din viața socială (...) Nu departe de ei deși mai «acoperiți» au fost o serie de intelectuali care puteau evoca un trecut «de stânga», pentru că una era să adopți în anii '30 o atitudine anarhic-bolșevizantă și să faci suprarealism literar (ca Geo Bogza sau Virgil Teodorescu, personalități poetice foarte precizate și cu merite artistice indiscutabile) și alta să te supui sloganelor comuniste după 1948 și să cânti «realizările» și crimele regimului și pe patronul de la Moscova”. Pentru a-și radicaliza afirmația, George recurge și la exemple

străine: „Personal consider că mai condamnabilă decât aderența la fascism și nazism a unui D’Annunzio, Knut Hamsun, Ernst Jünger, Céline, sau decât simplul salut inițial al lui Keyserling, Spengler sau Heidegger, este atitudinea unui Thomas Mann, cochetând cu «democrația» și cu RDG-ul, el care a fost o eminentă expresie a Germaniei wilhelmiene, a vechiului spirit german, pe care l-a și apărat în *Considerațiile unui apolitic*”. ■ Oricum, „diavolul cu mai multe lui culori” este, de regulă, mai puternic decât intelectualul sau artistul; singurul care ar fi reușit să-l păcălească este, în opinia lui Al. George, Arghezi: „Artistul e pe deasupra Diavolului, atunci când e o personalitate extraordinară, cum a fost cazul cu Arghezi; el poate colabora cu Diavolul foarte bine atunci când nu uită cu cine are de-a face, și autorul *Vraciiului* a dovedit că e în această situație”. Altfel, în intervalul 1948-1953 (singurul analizat de critic în intervenția sa) „nu a apărut în literatura noastră NICIO OPERĂ ARTISTICĂ pe care posteritatea s-o recunoască drept altceva decât eventual ca pe o curiozitate ce trebuie luată în seamă pentru că e caracteristică unei epoci și măsoară un dezastru.”

● În nr. 26 al revistei „22” este publicată intervenția lui *Matei Călinescu despre o carte-manifest: Adrian Marino, „Pentru Europa” (1995)*. Articolul, „o invitație la dialog”, se deschide cu un portret ideologic al autorului care, în opinia lui Matei Călinescu, ar ilustra „poziția liberală-centristă”: „Această (...) poziție, descinzând din liberalismul occidentalizant al revoluționarilor de la 1848, e deschis proeuropeană, sincronistă în linia lui Eugen Lovinescu, democrată, plurală, individualistă. Ea se bazează pe credința că progresul e posibil, că formele – europene- spre care aspiră liberalismul centrist au capacitatea de a-și genera în timp un fond adecuat situației sociale și morale a României, că realizarea unei sinteze între valorile «cosmopolite» ale Occidentului și valorile implicite identității românești e posibilă și de dorit.” ■ Pornind de la unele din ideile cărții, Matei Călinescu își exprimă propriile opinii în privința „marginalității” sau reprezentativității unei culturi socotite mici și se referă la modalitățile prin care aceasta ar putea deveni cunoscută în străinătate: „Una dintre lecțiile Europei de altfel e și aceea despre caracterul relativ și adeseori iluzoriu al distincției între culturi majore și minore. O cultură așa-zis majoră poate deveni provincială și deci minoră (când se închide în sine, când ignoră contribuțiile altor culturi, când devine autosatisfăcută, când abandonează dialogul: vezi cazul provincialismului agresiv al culturii germane naziste sau pe cel al culturii ruse, atât de creatoare înainte de 1917, devenită atât de sterilă în deceniile «realismului socialist», după cum o cultură așa-zis minoră poate fi complet neprovincială, deschisă, receptivă, creatoare. Odată, Tudor Vianu propunea ideea că o cultură (indiferent de mărimea ei în sens pur cantitativ) e majoră atunci când își pune toate problemele majore ale culturii – problemele cunoașterii universului și ale existenței sociale și individuale, problemele valorilor religioase, etice sau estetice, străduindu-se să le găsească soluții

proprii. (...) Când un scriitor ca Eugen Ionescu «rescrie» în opera lui franceză fragmente din Caragiale și Urmuz, ba chiar traduce din scrierile lor, posibilitatea ca acești autori să intre în canonul universal e certificată. (...) Un Tristan Tzara sau mai recent un Gherasim Luca (exaltat de Deleuze și Guattari în postfața la *L'Anti-Oedipe*) pot genera un interes critic pentru traiectoria avangardei românești. Circulația persoanelor, ideilor și textelor poate juca un rol enorm.(...) De aici necesitatea, despre care Marino vorbește cu atâta justificată urgență, nu numai a traducerilor, dar și a unor instrumente de studiu în limbi de mare circulație, lucrări de sinteză, dicționare literare, participări românești la istorii literare europene și antologii literare internaționale etc. (...) Inițiativele personale bazate pe afinități electivă, în condiții de deschidere culturală, sunt infinit mai importante decât «ministerele», organizațiile «oficiale», «atașații», «conferințele cu scriitori din diaspora» sau alte mecanisme de acest fel”. □ Dan C. Mihăilescu publică a doua parte a cronicii sale despre volumul lui Vladimir Tismăneanu, *Fantoma lui Gheorghiu-Dej: Un marxist anticomunist* („Cronica literară”); pentru prezentarea întregului articol, v. *supra*, 21-27 iunie.

● **Mihai Eminescu. Dicționar cronologic**, volum alcătuit de Sălcuț Horvat (editura „Gutinel”, Baia Mare, 1994) este comentat în nr. 26-27 al revistei „Tribuna” de către Gheorghe Glodeanu și Constantin Cubleşan. Dicționarul, ordonat din 1735 și până în 1992, urmărește trei perioade: 1735- 15 ianuarie 1850 (de la primii strămoși cunoscuți până la nașterea poetului), 15 ianuarie 1850-15 iunie 1889 și 15 iunie 1889-1992 (receptarea poetului). Ambii critici apreciază inițiativa, formulând și unele obiecții. Gheorghe Glodeanu fixează specificul volumului: „Într-o manieră extrem de concentrată ce amintește de stilul unui proces-verbal, exegetul reconstituie o epocă revolută, excepțională sub latura valorilor spirituale ce se impun acum. De altfel, dincolo de informațiile legate de familia Eminovici, prima secțiune a lucrării trece în revistă și data nașterii marilor oameni de cultură care au jucat un rol important în destinul poetului. Rând pe rând, cartea reconstituie apoi, oferindu-ne numeroase informații mai puțin cunoscute, principalele momente ale biografiei scriitorului (...) Faptele consemnate sunt argumentate prin citate abundente din operele memorialistice ale contemporanilor lui Eminescu, dar și din referințele critice consacrate vieții și operei marelui poet. De altfel, meritele esențiale ale acestui «roman» concentrat al lui Eminescu trebuie căutate în maniera în care se prelucrează o informație extrem de vastă legată de biografia și opera poetului”. ■ Reținem și obiecțiile formulate de Constantin Cubleşan: „nu pomeniște nimic despre studiul canonicului Grama, unul din cei mai înverșunați detractori ai lui Eminescu”; „nu înțeleg de ce nu utilizează – chiar sub semn de întrebare, dacă are îndoieli – cartea lui N. Georgescu, *A doua viață a lui Eminescu*”; „este trecută ușor cu vederea campania antieminesciană dusă de A. Macedonski și cu totul inexplicabilă tăcerea referitoare la opoziția

vehementă și înverșunată a rabinului Moses Rosen privind tipărirea volumului X din *Opere*, fapt amplu comentat în presă, mai ales după 1989” etc. □ Mircea Popa (*Fenomenul legionar*) și Traian Vedinaș („*Anii treizeci*” în *contextul ideologiilor adverse*) comentează volumul lui Z. Ornea, *Anii '30. Extrema dreaptă românească*. Reținem obiecția formulată de Vedinaș: „Gravă ni se pare însă corespondența pe care o stabilește între «scrierile legionare» ale lui Constantin Noica și opera acestuia din anii 1969-1987, operă pe care o socotește susținătoare a «ceașismului». «Constantin Noica nu s-a disociat de opiniile din tinerețe pentru că, de fapt, a continuat să creadă în ele. De aceea a fost aproape oficializat de naționalismul socialist, iar filosoful a făcut destui pași, în publicistică, în întâmpinarea acestui nou naționalism. Naționalismele se regăseau într-o conciliere de viziune și credință». Respectăm opinia lui Z. Ornea. Ea are însă nevoie de următoarea completare. (...) Și e suficient să menționăm că celebrele *Jurnalul de la Păltiniș* și *Epistolar* s-au datorat prezenței (*sic*) lui Noica contra «deșertului cultural» pentru a înțelege că într-adevăr opera lui Noica nu a susținut «ceașismul», ci a destructurat ideologia acestuia, prin ceea ce cu siguranță se va numi în istoria culturii românești Școala de la Păltiniș. Credem că opinia lui Z. Ornea după care Constantin Noica ar fi fost un «oficializat» al ceașismului ține de faptul că în sinteza lui despre «anii '30» s-a oprit la o singură parte a acelor ani, cea dreaptă. (...) Ne-am bucura ca următoarea sinteză a lui Z. Ornea să se numească *Anii treizeci. Extrema stângă românească*”.

30 iunie

● Apare unul dintre cele mai interesante nr. ale „Dilemei” din acest an, nr. 129, având în centru „Cazul Nae Ionescu” (responsabil cu realizarea dosarului este Andrei Pleșu). Într-un *Argument* semnat A.P., directorul publicației se referă pe scurt la această personalitate care, și postum, polarizează opinia publică; Pleșu se referă, printre altele, și la acuzele de plagiat: „În «cazul» lui Nae Ionescu, «dilema» e gata făcută. Avem, pe de o parte, o armată de idolatri pentru care «Profesorul», «Magistrul», pe scurt «Nae» e o figură legendară, un erou infailibil și avem, pe de altă parte, un comando de demolatori, pentru care același personaj e un plagiator oarecare, un fascist tenebros, o vedetă inconsistentă. Cei care îl admiră se simt obligați să-l justifice *integral*, să nu ia notă de derapajele lui politice și existențiale, să nu admită că, de multe ori, ca orice om inteligent, Nae a putut spune și a putut face prostii spectaculoase. Ceilalți, detractorii, iritați fie de complicitățile lui legionare, fie de histrionismul său «macho», cultivă refuzul global, încăpățânându-se să-i fabrice un portret rudimentar, chiar dacă un asemenea portret nu poate justifica urma apăsată lăsată de profesor asupra epocii sale și asupra discipolilor săi. (...) Oricum, e nevoie de oarecare diletantism ca să-ți închipui că pentru a deosebi între magie și mistică, pentru a defini alchimia ca drum spre Piatra

Filosofală și metafizica drept «știință a absolutului» trebuie să te «inspire» din d-na Underhill și din Bergson”. □ Pentru început, portretul lui Nae Ionescu este conturat pornind de la evocările elevilor săi. Astfel, sunt desprinse, din convorbirea lui Gabriel Liiceanu, referirile lui Cioran la profesorul său și fragmente din corespondența Cioran-Noica. Și Mihai Șora scrie despre **Profesorul meu, Nae Ionescu...**, schițându-i un portret oarecum în linia Vulcănescu. E de reținut una dintre observațiile lui Șora, referitor la acuzele de plagiat: la cursuri, studenții nu notează numele proprii, dacă nu le înțeleg. ■ O serie de **Cuvinte târzii și nepotrivite despre Nae Ionescu**, pornind de la filiera ortodoxistă a ideilor acestuia, scrie André Scrima. ■ **Revenind la Nae Ionescu**, Al. George adumbrește serios schița de portret conturată până acum în paginile revistei: „Mai mult încă, în demagogia predominantă, proțărănită, el a accentuat și mai în jos, proclamând «rumânismul», ceea ce l-a deosebit de amorul romantic al lui Iorga pentru «țerani» și de «românismul» lui Motru. La Nae Ionescu asistăm la o coborâre în stil de șarjă plebee în incontrollabilul cel mai de jos și în sens negativist, antiliberal și antiburghez, și bineînțeles antimodern. Tot demagogismul românesc (inclusiv cel liberal) flata vulgul și venera în teorie pe așa-ziii țărani; la Nae Ionescu asistăm însă la o demitere a inteligenței, la o persiflare a rațiunii, la o înjosire gravă a tot ceea ce reprezintă o depășire de nivel intelectual într-o societate în care intelectualii reprezentau o pojghiță mereu amenințată de realitățile turpide din adânc și de situația internațională a unei țări cu un statut încă nesigur. (...) Nae Ionescu reprezintă în cultura românească prima și cea mai violentă expresie a revoltei inteligenței împotriva ei înseși, o expresie a tendinței acesteia de aservire în jos”. Criticul îi invită pe cititori să compare portretul mai puțin cunoscut al lui Nae Ionescu, făcut de Petre Pandrea în *Portrete și controverse*, cu „notațiile amabilului și naivului Mircea Vulcănescu”. Avem și notații moralizatoare („viața aceluiași «sfânt» era un adevărat scandal sub raport sentimental”) sau relatări de tip anecdotic (aflăm, printre altele, că Nae Ionescu era „proprietar al celui mai luxos yacht din România, după cel al regelui”). □ Pentru Z. Ornea, Nae Ionescu este de-a dreptul **Un simbol negativ**, chiar o „personalitate funestă”: „Și e o efectivă nenorocire (aici mă întâlnesc în opinii cu dl. Adrian Marino) că, astăzi, când aspirația noastră spre democrație și europenism este vitală, personalitatea lui Nae Ionescu, cu antieuropenismul său fundamentalist și negarea ostilă a democrației pluripartidiste notorii, e prezentată noilor generații ca un simbol drept de urmat”. □ Bogdan Ghiu transcrie **Amintirile unui student – de vorbă cu Nicolae Tatu**. La dorința acestuia de a face o teză (tocmai) despre C. Rădulescu-Motru (adept al filosofiei de sistem și, implicit, al unui alt mod de a preda această disciplină), Nae Ionescu i-ar fi răspuns: „«Fă-o, mă!»”. Nicolae Tatu citează și opiniile filosofului despre Lucian Blaga: „«La început, Blaga promitea să fie un mare gânditor. Mai târziu, m-am convins că dacă-l strângi de aproape – și a făcut un gest cu degetele – nu

rămâne mare lucru»". □ Tita Chiper propune, prin intermediar, *Portretul profesorului în creion – dialog cu doamna Mariana Șora*. Mariana Șora pune buna receptare a criterioniştilor de după 90 (și implicit a lui Nae Ionescu) pe seama unui conflict între generații: „De pildă la noi, în 90, lucrurile arătau cam la fel ca în Germania anilor 46-47, unde tânăra generație își dezavua părinții, tot așa neștiind la ce să se întoarcă. Mi-e teamă că în România se petrece un fenomen analog și totuși întrucâtva diferit: am impresia că tânăra generație este încă gata de a-i elimina pe așa-zișii părinți care și-au dat adeziunea vrută/nevrută, mai intensă sau mai discretă la comunism și îi ia în brațe pe anteriori, punând accentul pe atitudinea lor politică”. În ceea ce o privește, ar fi avut trei „șocuri” cu Nae Ionescu (pe care, și ea, l-a avut profesor): primul ar fi fost celebra prefață pe care a făcut-o cărții lui Mihail Sebastian; al doilea, faptul de a fi descoperit, în 1980, că Popper (nu doar profesorul ei, care îi asigurase de originalitatea demersului) făcuse, anterior, „critica raționamentului inductiv”; al treilea, în 1938, când a fost contrariată de observația lui Nae Ionescu despre „zidurile” care trebuie zidite din jurul fiecărei națiuni, care urcă „din Pământ și până la Dumnezeu”. □ Pornind de la lucrarea recent reeditată a lui Dumitru Drăghicescu, *Din psihologia poporului român – Introducere* (studiu introductiv de Virgil Constantinescu-Galiceni, îngrijire de ediție și note de Elisabeta Simion, Albatros, 1995), din care se citează masiv, George Pruteanu încearcă să înțeleagă *Cum a fost să fim* („Cronica literară de tranziție”; continuarea: în nr. 130, 7-13 iulie).

[IUNIE]

● Reținem, din nr. 5 al revistei „Cuvântul”, *Topul revistelor culturale*; contrar numerotării, ordinea este descrescătoare: 5- „Orizont”, „Apostrof”, „Viața românească”, „Polis”, „Manuscriptum”, „Secolul 20”, „Vatra”; 4- „Transilvania”, „Euphorion”, „Dacia literară”, „Timpul”, „Poezia”, „Ramuri”, „România literară”, „Luceafărul”, „Sfera politicii”, „Semnal teatral”, „LA&I”, „Revista de istorie și teorie literară”; 3- „Familia”, „Echinoc”, „22”, „Dilema”, „Revista de cercetări sociale”, „Calende”, „Poesis”, „Ateneu”; 2- „Steaua”, „Convorbiri literare”, „Arc”, „Teatrul azi”, „Contrapunct”, „Adevărul literar și artistic”, „Jurnalul literar”; 1- „Arca”, „Tribuna”, „Literatorul”, „Noul cinema”. □ Într-un articol intitulat *Uimiri de tânăr politolog. Imposibilele întoarceri pe loc*, Mircea Mihăieș comentează volumul lui Vladimir Tismăneanu, *Fantoma lui Gheorghiu-Dej*, Ed. Univers, 1995: „Studiul titular, o masivă cercetare arheologică în care admirabila artă de portretist a lui Vladimir Tismăneanu e dublată de o cercetare amănunțită, necruțătoare, a utopiei comuniste, are toate șansele de a fi selectat în orice antologie de texte fundamentale asupra bolșevismului românesc”. Din topul scrierilor de istoriografie și politologie mai fac parte: 2. Ghiță Ionescu, *Comunismul în România*, Litera, București, 1994; 3. Vlad Georgescu, *Istoria românilor de la*

origini până în zilele noastre, ed. a IV-a, Humanitas, 1995; 4. Stelian Neagoe, *Istoria guvernelor României de la începuturi – 1859 și până în zilele noastre – 1995*, Ed. Machiavelli, Buc, 1995; 5. Keith Hitchins, *Ortodoxie și raționalitate. Andrei Șaguna și românii din Transilvania 1846 – 1873*, Univers Enciclopedic, 1995. □ Tudorel Urian descoperă ***Cealaltă literatură a anilor 50. Dreptul la imbelicilitate*** prin volumul lui Ionesco, *Ucișă fără simbric. Teatru II*, traducere și note de Dan C. Mihăilescu, Ed. Univers, 1995. Din top (teatrul este amestecat cu proza) mai fac parte: 2. Valeriu Anania, *Rotonda plopilor în floare*, Editura Florile Dalbe, București, 1995; 3. Marin Sorescu, *Desfacerea gunoaielor*, teatru, Editura Expansion-Armonia, București, 1995; 4. Tudor Gherman, *Funerariile regelui Gheorghe*, Ed. Eminescu, 1995; 5. Mihai Ispirescu, *Arșița și Viscolul*, teatru, Ed. Expansion-Armonia, f.a., preț neprecizat. □ Redăm topul eseurilor și scrierilor de istorie literară, realizat de Radu G. Țeposu: 1. Ion Caraion, *Tristețe și cărți*, eseuri, ediție întocmită și prefațată de Emil Manu, Ed. FCR, 1995; 2. Cornel Ungureanu, *Mircea Eliade și literatura exilului*, Ed. Viitorul Românesc, București, 1995; 3. Al. Th. Ionescu, *Aventura prozei scurte în anii '80*, ed. Calende, Pitești, 1995; 4. Imre Toth, *Palimpsest*, traducere de Petru Creția, Humanitas, 1995; 5. Dumitru Micu, *Scurtă istorie a literaturii române, de la începuturi până la primul război mondial*, vol. I, Ed. Iriana, București, 1994; 6. Dan Stanca, *Simbol sau vedenie*, Ed. Rosmarin, București, 1995; 7. Vasile Dem. Zamfirescu, *În căutarea sinelui*, Cartea Românească, 1995. □ Avem și un top al scrierilor de factură memorialistică, alcătuit de Ioan Buduca: 1. Richard Wurmbrand, *Cristos pe ulița evreiască*, Editura Stephanus, București, 1994; 2. Paul Goma, *Amnezia la români*, Litera, București, 1995; 3. *Memorialul ororii. Documente ale procesului reeducării din închisorile Pitești, Gherla, Vreamea*, București, 1995; 4. George Bălăiță, *Gulliver în Țara Nimănui*, CR, 1994; 5. Gavrilă Ogoranu, *Brazii se frâng, dar nu se îndoiesc – rezistența anticomunistă în munții Făgărașului*, vol. II, Ed. Marineasa, Timișoara, 1995. □ În cadrul rubricii intitulate „Cei ce vin”, Radu G. Țeposu îl prezintă pe **Ioan Es. Pop**.

● „Ținta fixă” din nr. 6 din „Vatra” este Pavel Chihaia. Reținem, pentru început, un interviu realizat de Al. Cistelean, ***În posteritate fiecare murim singuri***; scriitorul evocă episoade din copilăria petrecută la Brașov și la Constanța, se referă la activitatea sa publicistică (scria cronică plastică la „Fapta”, „Timpul”, „Ecoul”) și de cercetare (sprijinit de Gheorghe Oprescu, devine cercetător la Institutul de Istoria Artei, secția de artă medievală, în 1960) etc. Aprecierile autorului despre propria sa operă sunt mai degrabă reținute: „Opera mea literară, cu un singur roman, cu fragmentele altor romane, cu interviuri și mărturisiri, ar putea fi comparată de un critic neîndurător cu un pieptene cu mulți dinți săriți sau cu o dantură remarcabilă însă cu dinți lipsă”. Nu în ultimul rând, scriitorul oferă detalii despre un alt roman pe care îl are în pregătire, *Hotarul de nisip*, „care oglindește zilele și

noapțile dramatice pe care le-am trăit între 52 și 55”. ■ Despre opera lui Pavel Chihaia scriu: Alexandru Vlad, „*Blocada*” și *blocadele ei*; Mihai Dragolea, *Istoria unei clandestinități* (despre volumul *Treptele nedesăvârșirii*, Institutul European, 1994, care cuprinde și fragmente de jurnal și corespondența cu Dimitrie Stelaru, Constant Tonegaru, Iordan Chimet etc); Cella Pavelescu, *Pe marginea cărții „Immortalité et décomposition dans l’art du Moyen Âge”* etc.

● Din nr. 6 al revistei „Familia” semnalăm, pentru început, interviul lui Traian Ștef cu Nicolae Balotă („*Trăim un sfârșit al erei moderne*”). Criticul se referă la anii săi de închisoare și exil; chestionat asupra realităților postdecembriste, Balotă ezită să se pronunțe: „Nu se cade ca eu să spun ce îmi displace, ceea ce consider că este negativ, ceea ce mă dezamăgește după mari speranțe pe care le-am nutrit după răsturnarea de la sfârșitul lui 1989 și începutul lui 1990. Îmi zic în gând: ție ți-e ușor să zici, să critici, să nu fii mulțumit; ți-e ușor să-i judeci de acolo, dar uite aici sunt realitățile cutare și cutare, nu totul se poate transforma deodată”. ■ Venind vorba despre Lucian Blaga, Balotă își amintește „cum era jignit, înfricat-înfricoșat, umilit și obidit”: „Numai pe tatăl meu l-am mai văzut așa. Suferința lui Blaga era mult mai profundă decât a mea. Aveam acea siguranță de sine a tânărului care se gândește: am atâția ani în fața mea, voi putea face în viitor ceva...”. În fine, reținem și observațiile criticului despre „sfârșitul erei moderne”: „sfârșitul acesta de veac este marcat de un sentiment al sfârșitului. Nu sfârșitul de secol, de mileniu, dar în cultura noastră este înscris ceva mai grav: trăim un sfârșit al erei moderne. Nu vreau să vorbesc în sensul postmodernismului. (...) Nu e vorba de crizele ciclice, mai ales economice, nici de crizele morale, sau crizele artelor (...) ci [de] intrarea într-o altă epocă pe care n-o putem numi, defini. (...) Greul pe care-l trăim noi este greul acestei mutații. Noi trecem de la un nivel la altul – nu superior sau inferior – dar ceea ce simțim în noi și sub noi tulburat, tulbure, este o criză a unei omeniri care e în mutație”. □ Pornind de la câteva tipuri (ale căror modele suntem invitați să le ghicim), Gheorghe Grigurcu încearcă să schițeze, cu destule parti pris-uri, *Tipologia oportunismului* („Asterisc”). Cel dintâi personaj ar fi „mesianicul”: „Manifestarea sa e abruptă, discursul prăpăstios, intonația patetică. Vede pretutindeni fioroase primejdii, comploturi naționale, internaționale și cosmice. (...) Pare a nu fi mulțumit cu nimic, nici cu trecutul ceaușist al cărui cântăreț de frunte și beneficiar a fost, nici cu prezentul postdecembrist, al cărui adulator mai discret și profitor de ventuze suplimentare este. (...) Strămoșii mesianicului sunt neînfricații români verzi ai lui Caragiale, urmașii săi vor fi, după toate posibilitățile, teroriștii perfecționați ai mileniului următor” ■ Un alt personaj ar fi „scepticul”: „E un critic, un eseist, un filosof. Un intelectual subțire, care nu uită a lua distanțe igienice față de necioplitul mesianic, chiar a-și duce batista la nas în fața publicațiilor lui cu miros pestilențial. Un elitist care nu se amestecă cu plebea”. El „poartă un frac

intelectual și mănușile albe ale slujitorului de lux”: „Specialitatea sa e mefiența. Totul pe lumea aceasta e interpretabil. Totul e relativ, dubios, nedemn de a fi luat în seamă. (...) Atât opoziția cât și puterea au și n-au, concomitent, dreptate. A opta pentru una ori pentru alta n-ar constitui oare o lamentabilă comportare de naiv? (...) Eminescian *sui generis*, scepticul rămâne și el «la toate rece», cu excepția unor mănoase situații ministerial-publicistic-pecuniare, în domeniul cărora emulează cu tipul constructiv”. ■ Vine la rând „nostalgicul”; el „exprimă, neîndoios, apetențele, melancoliile, dilemele, slăbiciunile, dezolările, năduful, încrâncenările omului generic. Plânge pe umărul acestuia” și „dă cu barda în dușmanii lui înveterați, o dată în cei din planul puterii, de două ori în cei din planul disidenților, rămași, aidoma unor tombatere, pe pozițiile vechi”. ■ „Constructivul” ar fi însă „cel mai ambițios dintre conjuncturali”. Iată și portretul său: „Constructivul se simte depozitarul tradiției, ambasadorul extraordinar și plenipotențial al marilor valori naționale. (...) Vorbind cu solemnitate și pompă academic-universitară, e convins că poate ține timpul pe loc. Respinge cu indignare dialogul, precum o impietate. Se simte un «clasic» născut ca atare, aidoma celebrei zeițe. Conservatorismul constituie principiul de căpetenie al conștiinței sale oficioase. A găsit în restaurație un mediu neașteptat de prielnic țelului său stagnant. A pus la dispoziția acesteia prestația sa de mandarin al vechii scări de valori, de zelator al imuabilității și a găsit o largă înțelegere, primind în schimb privilegii dintre cele mai înalte, hrisoave ale unor titluri pecetluite de prețul unei insolite politici ce-și zice «apolitism»”. □ „Cum aproape nimic din ce scrie acest omniprezent critic militant nu e lipsit de culoare deformantă și doza respectivă de vitriol, nu-i sfătuim pe cititori să ia drept *fișă tipologică* următorul *pamflet*, nedrept în esența lui, dar plăcut lecturii”, avertizează, în nr. 289 al „Adevărului literar și artistic” (din 8 octombrie, „Revista revistelor culturale”), „Interim”, referindu-se la ultimul profil schițat de Grigurcu. Astfel, un cititor lucid „știe și câtă minciună (exagerare!), și cât adevăr este într-un astfel de pamflet”, elocvent pentru „*mobilurile* intime ale suferințelor îndelung refulate” de Grigurcu: „nu putem exclude definitiv o abia reținută nostalgie după un «mandarinat» critic propriu pe care «răutatea» vremurilor trecute nu i l-a îngăduit, tot așa cum trecuta «scară de valori» a acelorași «mandarini» nu l-a putut înscăuna în capul listei de poeți, locul său fiindu-i «uzurpat» de un Nichita Stănescu”. □ Revenim la nr. 6 din revista „Familia”, Mircea Zăciu comentează ultimele două apariții editoriale ale lui Ion Negoitescu, *Straja dragonilor*, respectiv *Scriitori contemporani (Negoitescu în postumitate*, I, nr. 6; II, 7-8). Reținem unele observații în privința celei de-a doua scrieri: „Optica e severă, egal severă, așa zice, criteriul estetic inflexibil operând întotdeauna cu precizie. Planul socio-istoric (dar și ideologic-politic), fără a fi exhibit, se află în subtextul fiecărei analize, capabil să explice sau să întărească explicația unor reușite, sau și a unor, mult mai dese, înfrângeri, neîmpliniri, nerealizări.

Criticul e aici intratabil, privirea sa arde rece, indiferent de statura scriitorului discutat, eșecul sau compromisul. Nu justifică, invers, prin asumarea unei etici civice, totalitatea unei creații, și cazul lui Paul Goma mi se pare exemplar. În alte cazuri, nuanțările și aproximările legate de evoluția unor scriitori de primă mărime, cum ar fi Radu Petrescu, Buzura sau Gabriela Adameșteanu, Blandiana, Cărtărescu ș.a. aveau să fie verificate în timp”. ■ „Aș avea o singură rezervă” – precizează Zăciu: „cazul suitei de comentarii la Marin Preda, unde judecata manihesită și un ton saint-justian transgresează liniile propriu-impuse, alunecând în neascunsă adversitate. Și e păcat!” □ Într-o rubrică intitulată „Colocvii”, în acest nr. 6 al revistei „Familia” este publicată și dezbateră pe tema „Generație, avangardă, experiment” (***Generația 80, reflecții și autorefecții***), care a avut loc în ultima zi a Festivalului de poezie desfășurat la Sighișoara, în perioada 26-28 mai. Dintre participanții la dezbateră, îi menționăm pe Ion Bogdan Lefter, Gheorghe Crăciun, Mircea Cărtărescu și Sorin Alexandrescu. Crăciun începe pe un ton oarecum sceptic: „Sunt puțin obosit de discuțiile pe tema generației 80. Avangarda și experimentul sunt două concepte care se leagă de generația 80. Sau poate nu se leagă. Pentru mine, subiectul *generația 80* este oarecum epuizat. Cred că ne aflăm în perioada de final a unui model poetic sau literar, a unei paradigme. (...) dacă discutăm despre conceptul estetic al generației 80, ei îi aparțin și Mircea Ivănescu, și Mircea Horia Simionescu”. ■ Surprinzătoare este mai ales o propunere de segmentare a istoriei literare în patru generații ample, ultima fiind cea a optzeciștilor: „Părerea mea este că în cultura română s-ar putea vorbi de patru mari modele literare, sau patru paradigme: modelul bonjurist, cel junimist, cel interbelic și cel optzecist sau postmodernist, sau cum vreți să-l numiți. Începând cu anii 1948 și până prin 1970, dincolo de proletcultism, acest model constă din recuperări și epuizări ale unor etape care n-au apucat să se consume natural din cauza nenorocirilor care au venit peste noi. Părerea mea este că acest model în care noi suntem acum este într-o perioadă de regres, de coborâre, că el a avut, în generația 80 momentul de vârf și că ceea ce se întâmplă de zece ani încoace ține de același model iar cei ce se numesc generația 90 nu fac decât să-l epuizeze”. ■ „Eu găsesc că emblemele istorice-literare de genul postmodernismului sunt mult mai utile decât o formulă limitativă și pur cronologică așa cum este aceasta, de generație 80”, intervine în discuție Ion Bogdan Lefter. Și în opinia sa chestiunea referitoare la o nouă generație, nouăzecistă, ar fi, în principiu, „falsă” (alte intervenții ale criticului în această problemă vom întâlni în 1996, v. *infra*, 22-28 mai). În intervenția de la Sighișoara, Lefter vorbește și de unele interese (politice, în special) prin care s-a înlesnit apariția unei alte generații: „Au existat niște interese – și private, și ale puterii politice: la sfârșitul anilor 80 s-a încercat contrapunerea, inventarea unei generații care să permită marginalizarea noului val care era prea nonconformist, prea agresiv. Au existat interese ale unor oameni din interiorul

lumii literare care s-au dorit promotori ai unei noi generații și deci și-au dorit prin asta un soclu; au existat de asemenea niște interese ale lumii politice – fie în interiorul secției de propagandă a P.C., fie în publicații direct legate de acest centru de putere. Conceptul de generație '90 a fost lansat în suplimentul cultural al ziarului «Scânteia tineretului» pentru a fi opus celui de generație '80". Pe de altă parte, criticul contestă ideea împărțirilor decenale ca unic criteriu de circumscriere a unei generații: „Ideea că la sfârșitul unui deceniu se termină cu o întreagă literatură este aberantă. Trebuie văzut ce se întâmplă la nivelul retoricilor, al mentalităților, al structurilor mari ce compun un model cultural. La acest nivel, după părerea mea, nu este niciun fel de mutație vizibilă”. ■ Reținem și caracterizările lui Mircea Cărtărescu: „Generația noastră, generația '80 nu este o generație care aduce ceva absolut nou în cultura noastră. Suntem o generație eclectică. Fiecare om al generației '80 nu este un inovator, ci un Ianus bifrons. Uneori printr-un singur poem trece linia de demarcație între o veche istorie a poeziei și singularitatea aceasta care nu are chip și nume.” Astfel, în interiorul generației conviețuiesc „grupuri textualiste, imagiste, expresioniste foarte puternice”, însă toate „se topesc în ideea unui sfârșit, dar a unui sfârșit vesel. (...) Este o catastrofă a poeziei, dar o catastrofă extraordinar de veselă și de productivă din care se poate trăi la nesfârșit”. ■ Intervenția se încheie cu intervenția, mai degrabă sceptică, a lui Sorin Alexandrescu: „Voi v-ați manifestat de la început ca generație, nu se poate uita lucrul ăsta, în opoziție cu cei mai bătrâni. Și vi se va întâmpla la fel, în curând va trebui să vă apărați pentru că vor veni alte generații. Problema este acum cum se poate trece de la conceptul de generație la conceptul estetic. Problema este: sunteți toți generația '80, dar sunteți toți postmoderniști? Nu știu dacă există o conștiință postmodernă în acest grup. Mi-a plăcut ce a spus Gheorghe Crăciun, anume că în anii '60 s-a căutat o continuitate. Dacă vreți, lozinca anilor '60 fost chiar *restaurația*, restaurarea a ceea ce stalinismul a distrus și nouă ni se părea că suntem extrem de viteji. La voi nu este așa, la voi a fost *ruptura de trecut*. Revenind la termenii proprii, postmodernismul este [probabil „nu este”, n.n.] un termen de ruptură. E vorba de citare, de ironie, de sentimentul sfârșitului, poate, cum a spus Mircea Cărtărescu, dar este în același timp un fel de a relua anumite modele și de a le întoarce în mod ironic. Nu este un model creator. (...) voi nu puteți crea modele pentru că postmodernismul nu poate crea modele. Întrebarea este ce model va veni. Ne-am bucurat că am scăpat de modele, dar cât vom putea trăi bucurându-ne că nu avem modele? S-ar putea ca după o vreme să fie considerată generația 80 așa cum este considerată acum generația 60, adică de *tranziție*”, își încheie Sorin Alexandrescu intervenția. □ În unele notații dintr-un *Jurnal de inimă albastră* („Polemos”), Laszlo Alexandru îi dă replica lui Andrei Pleșu, care publicase, în nr. 127 al „Dilemei”, editorialul *Cine a adus minerii*. (pentru prezentarea acestor reacții, v. *supra*, 16-22 iunie).

● Nr. 6 al revistei „Steaua” este dedicat, parțial, lui Eminescu; semnalăm contribuțiile lui Constantin Cubleșan, *Indianismul lui Eminescu* (un comentariu al volumului omonim al lui Mircea Iltu, apărut la Editura Orientul Latin, Brașov, 1995) și Grațian Jucan, *Eminescu văzut de Ion Pillat*. □ Dumitru Țepeneag este prezent în paginile revistei clujene cu o proză *Europa, Europa*. □ Ruxandra Cesereanu este interesată de unele *Mărturii legionare* (continuare în nr. 7-8): cele oferite de Ana-Maria Marin (soția lui Vasile Marin), *Prin poarta cea strâmtă*, Ed. Gordian, Timișoara, 1993; Dumitru Gh. Bordeianu, *Mărturisiri din mlaștina disperării. Cele văzute, trăite și suferite la Pitești și Gherla*, Editura Mișcării legionare, Paris, 1992) etc. □ Polemizând indirect cu alți comentatori, Florin Mihăilescu observă că *Amintirile deghizate* ale lui Crohmălniceanu, în afara subiectivității inerente genului, aparțin și unui critic deja exersat în genul epic (*Critica și memorialistica*): „Criticul își socotește așadar amintirile subiective ca oricare altele și nu dovedește nicăieri intenția de a le fi organizat în vederea unui tablou de ansamblu sau a unor explicații istorice mai cuprinzătoare, cu toate că în planul strict profesional a cultivat nu rareori sinteza. Aici însă el procedează mai cu seamă ca un scriitor, trăind experiențele «după o ecuație sufletească personală», cum recunoaște singur, căci în definitiv nu degeaba este, după cum îl știm, și autorul eminent a două volume de *Istории insolite* din sfera literaturii științifico-fantastice de cea mai bună calitate. Îi citim *Amintirile...* cu un sentiment împărțit între satisfacția pur estetică și curiozitatea legitimă față de avatarurile unei vieți literare atât de agitate și de sinuoase cum a fost aceea de după război. Darurile de povestitor, de observator subtil și de portretist ironic, uneori chiar incisiv, sunt evidente (...)”.

● Intervenția lui Emil Constantinescu de la simpozionul „Intellectualul și provocările timpului”, desfășurat la București, pe data de 8 mai, la Societatea de Istorie literară „G. Călinescu” este publicată în nr. 17-20 din „Jurnalul literar”: *A lupta pentru a rămâne* („Viaticum”). Viitorul președinte al României pledează pentru implicarea civică și politică a intelectualului: „Cred că intelectualii au datoria să spună și altora ce se întâmplă cu ei. De data asta pot să o facă. Un demers hotărât este posibil la toate nivelele. Ei nu mai întâmpină acum niciun risc fizic. Există posibilitatea de comunicare ce trebuie să rupă legătura ce unește pe intelectuali de confuzii care «nu fac politică», nu vor să se amestece în politică. (...) La fel de adevărată este și observația că, pentru cei mai mulți aflați în sfera politicii, necinstea sub diferitele ei forme și la diferitele ei grade, de la corupția cea mai nerușinată, până la pactizarea și clientelismul voalat, este o realitate. Trebuie însă să ne gândim puțin și la viitor. Dacă nimeni, dintre cei care sunt valori în profesiunile lor, nu abordează sfera politicii (...) ce viitor poate să aibă această țară? Putem să condamnăm la infinit destinul neamului românesc să fie dirijat de incompetenți și hoți? (...) Aceasta e problema și există o miză enormă pentru intelectuali, un contract cu

istoria pe care toate celelalte țări din Europa Centrală și de Est au reușit, cu excepția României, să-l încheie aducând în prim planul politic intelectuali autentici (...)".

□ Impresii de la înmormântarea sărăcăcioasă a Hortensiei Papadat-Bengescu notează, în jurnalul său din 1954-1955, Nicolae Balotă (***Orbecăind prin Kafka***): „Sicriul e acoperit, introdus în cavou, familia intră și ea, apoi preoții, lumea, noi plecăm. Sanda Movilă ne mulțumește, «în numele generației mele» – spune ea, că am venit. Rușine generației sale, rușine nouă, rușine scriitorilor, rușine lui Vianu, rușine lui Cioculescu, lui Streinu, lui Perpessicius, lui Chinezu, tuturor criticilor și scriitorilor, rușine prietenilor ei de la «Sburătorul», rușine literaturii române. Așa a fost înmormântată, fără discurs, fără prieteni, fără admiratori, ca un personaj din romanele sale, Hortensia Papadat-Bengescu, ilustră membră fondatoare a Romanului Românesc".

□ Începând cu aceste nr. (și continuând până în nr. 33-36 din octombrie) este publicată corespondența dintre Ion D. Sîrbu și Horia Stanca, din perioada 1976-1989 („Inedit", ***Sublim ridicola noastră aventură istorică – Durerea nemărturisirii***).

□ În aceste nr. 17-20 mai sunt publicate o evocare a lui Horia Stanca, ***Gary Sîrbu în amurg*** și recenzia Cornелиei Ștefănescu, ***I. D. Sîrbu și „decența rănilor"***, despre volumul de corespondență *Traversarea cortinei*.

□ În aceste nr. și în cele următoare, 21-24, din iulie, sunt publicate o serie de documente despre ***Lotul scriitorilor germani – dosar de Securitate***.

□ Cornel Regman scrie despre ***Nicu Caranica, „Noapte și iar noapte"***, Editura Tipomur, 1985 („Cronica literară").

□ Gheorghe Grigurcu imaginează, nu prea inspirat, ***Comedia numelor*** („Insectar"); iată câteva exemple: „Zig-Zagu Ornea", „Avem Dima-Papadima, Piru-Parapiru. Pe când Noica-Paranoica?"; „Proiect de strușo-cămilă: Emanuel Valeriu Cristea"; „Proiect de strușo-cămilă: Ștefan Cazimir Ionescu" etc.

● În nr. 6 al revistei „Ateneu" este republicat un fragment din interviul lui Alexandru Lungu cu Gabriela Melinescu, ***„Nu m-am simțit niciodată străină nicăieri"***; interviul integral apăruse în revista „Argo", din Bonn, în anul 1992. Printre subiecte: anii de școală, debutul, întâlnirea cu Nichita Stănescu, exilul suedez, condiția femeii. Reținem un citat despre relația (și artistică) cu Nichita Stănescu: „Când Dumnezeu mi l-a trimis pe Nichita în cale, atunci totul s-a schimbat în viața mea. Nichita mi-a confirmat că spiritul ludic al caracterului convine sensului celui mai pur al artei. Atunci au luat naștere *Bobinocarii*, un fel filosofic de a fi în lume, o lume în care Nichita era locuitorul cel mai strălucit". Poeta reflectează și la absența unei Selma Lagerlöf în spațiul sudic: „Cu toate că avem o mare prozatoare ca Hortensia Papadat-Bengescu, nu știu dacă o Selma Lagerlöf ar fi putut să existe în țările din sud. Femeia e considerată încă o muză și se acceptă greu că ea e din naștere o povestitoare, chiar mult mai ingenioasă decât bărbatul. Cunoșcând azi amploarea și profunzimea Selmei Lagerlöf, îmi dau scama cât de importantă a fost mentalitatea societății pentru a permite geniului feminin (care, de altfel, e

același geniu cu cel masculin, căci spiritul nu are sex!) să se exprime și să existe”.

● Din nr. 6 al revistei „Românul liber”, reținem interviul lui Liviu Valenaș cu Nicolae Manolescu, „*Oamenii «de tip nou» există... Ei nu pot să gândească altfel*”, în care criticul își spune punctul de vedere în ardente chestiuni socio-politice ale primilor ani postdecembriști. Manolescu face, mai întâi, precizări asupra motivelor pentru care și-a schimbat punctul de vedere inițial în chestiunea implicării intelectualilor în viața politică: „La începutul lui 1990 mi-am făcut și eu iluzia, alături de alți intelectuali, că ne putem folosi mai bine decât o făcusem în regimul comunist, de uneltele noastre specifice. A fost, recunosc, doar o iluzie... Dar, destul de devreme, mi-am dat seama că România nu a devenit peste noapte, dintr-un stat totalitar, un stat cu un sistem pluri-partinic. În absența unei noi clase politice, cineva trebuia să facă și politică. Cea mai mare parte a adevăratei clase politice românești fusese exterminată în închisorile comuniste. Puținii oameni din România cu calificare politică, în 1990, proveneau din Academia Ștefan Gheorghiu. Am început mai întâi să fac comentariu politic, aceste comentarii le-am strâns mai târziu într-o carte, apoi m-am numărat printre fondatorii Alianței Civice. Mi-am mai făcut încă o iluzie, că o mișcare civică, nu este unic partid, ar putea să răspundă necesităților de moment ale societății românești. O mișcare civică, am văzut limpede acest lucru, care face programe, dar nu este în stare să le și aplice, are nevoie de un instrument de aplicare, iar acest instrument era un partid. Așa am ajuns în aprilie 1991, la Sibiu, să transformăm o parte din Alianța Civică în Partidul Alianței Civice, al cărui președinte sunt din august 1991”. Reținem și opiniile sale despre posibilele surse ale sloganului „moarte intelectualilor”: „Strigătul nu a fost rodul celor cinci săptămâni trecute de la Revoluție. Strigătul acesta a fost rodul unei educații de ani și ani de zile, de decenii chiar. Ceaușescu însă stăpâna relativ bine supapele, lăsa ca aerul să ajungă la noi în forme foarte diluate. Ceaușescu nu accepta pe față un astfel de strigăt, cum nu accepta pe față naționalismul, antisovietismul, antimaghiarismul, totul era strict controlat. În momentul în care acest control nu a mai existat, strigătul a răbufnit!”

■ Criticul se pronunță și în atât de controversata chestiune a mineriadelor: „Am încercat să-mi explic mai îndeaproape fenomenul, am publicat și un articol, în care am spus că este greu de crezut că mineriada a fost pusă la cale de Opoziție, care nu avusese nici măcar puterea să câștige alegerile, mi-am spus însă că este puțin probabil ca o Putere care abia se legitimase printr-un vot masiv, desigur cu voturi câștigate mai mult sau mai puțin democratic, dar totuși mai democratic decât tot ce se făcuse pe vremea lui Ceaușescu, deci această Putere nu am văzut-o autoarea mineriadei din 13-15 iunie 1990. Mi-am spus că această Putere nu putea să fie atât de iresponsabilă, la limita idioteției, încât să-și scoată ea însăși în stradă minierii, ca să disloce tocmai instituțiile pe care ea însăși le punea în picioare și care îi aparțineau. (...) Mi-am spus atunci

că există, la marginea Puterii constituite, după mai 1990, *forțe* ale trecutului, care pot fi foarte bine identificate în fosta Securitate și care să aibă interes să blocheze Opoziția abia abia înfiripată și să compromită într-o așa mare măsură noua Putere încât ea să nu-și mai revină niciodată, să nu mai fie niciodată credibilă!... Am spus aceste lucruri, am publicat aceste considerații personale, înainte de a citi un interviu acordat de Petre Roman, primul ministru al epocii, agenției spaniole EFE. Or, Petre Roman spunea același lucru: că fosta securitate a organizat lovitura... Cred și până în ziua de astăzi că fosta Securitate este cea care a organizat mineriada din 13-15 iunie 1990!” Nu în ultimul rând, Manolescu oferă detalii și în privința interviului pe care i l-a luat președintelui Iliescu, în iunie 90: „Nu a fost un gest cavaleresc... Eu am crezut în acel moment că pot să-l determin pe dl Iliescu să spună măcar o parte din adevărul despre evenimentele din 13-15 iunie 1990. A fost și asta o iluzie... Dl Iliescu până la urmă a refuzat să răspundă direct la întrebare. Mi-am făcut deci această iluzie ca dl Iliescu să spună adevărul. Interviul, trebuie să recunosc, a decurs în condiții foarte normale, dl Iliescu a acceptat întrebările mele în momentul în care le-am pus, nu le-a cerut deci înainte, nu a făcut nicio modificare pe stenogramă, minus poate câteva cuvinte, nimic esențial nu a modificat, am mers acolo cu un prieten care l-a fotografiat, într-o perioadă în care dl Iliescu nu avea fotografii oficiali. Totul a decurs foarte normal, așa cum trebuia să decurgă între un jurnalist și un președinte de țară și la urma urmelor Oriana Fallaci a luat un interviu lui Mao Tze Dun (să mi se ierte comparația) și altor personalități «odioase» ale istoriei contemporane, nu mi se pare o culpă din partea mea, mai ales că nu aveam nici experiența Orianei Fallaci, de a lua un interviu președintelui Iliescu, mai ales că avusesem speranța că președintele Iliescu va spune mai mult decât în interviurile precedente...” □ Unele dintre afirmațiile lui Manolescu (cum ar fi cea referitoare la mineriade) stârnesc reacții. Mirarea lui Virgil Ardeleanu (*Comunistul intratabil și intelectualul distant*, în „România liberă”, nr. 1628, 3 august) se plasează sub semnul interogației retorice: „Nu crede domnia sa că argumentele de logică și bun simț sunt total inoperante într-o discuție despre mentalitatea, moravurile și practicile comuniste? Oare am ajuns noi în situația în când putem aștepta cu seninătate ca dl. Iliescu să recunoască, spășit și cu lacrimi în ochi, că a greșit? Oare chiar ne închipuim că președintele ne va comunica vreodată mijloacele prin care a ajuns și se menține la putere?”

● În nr. 6 din revista „Contrapunct”, Gabriel Andreescu publică un articol intitulat *Privirile, îndreptate spre Republica Moldova ori spre Ungaria?* („Identitate”), în care se pronunță în favoarea celui de-al doilea pol în perspectiva unei viitoare integrări europene a României. Intervenția stârnește una dintre cele mai ample polemici ale acestei epoci, v. *infra*, iunie 1995-noiembrie 1996.

● Din nr. 6 al revistei „Timpul”, reținem interviul Oltiței Cântec cu Matei Vișniec: *Înțeleptul la ora de teatru – dialog cu Matei Vișniec*; dintre subiecte: scrisul în limba franceză; modul în care își concepe opera, relația cu editorii francezi, proiectele de lucru.

[IUNIE-SEPTEMBRIE]

● Apare un consistent nr. 6-7-8-9 al revistei „Echinox” (apărut cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate deschisă și a Academiei de Artă Vizuale Ioan Andreescu), dedicat generației '90 și, indirect, postmodernismului și disputelor pe care le-a generat impunerea sa în literatura română. Un articol bine documentat despre *Postmodernismul literar românesc* (ale cărei trăsături ar fi antropocentrismul, biografismul, „integrismul spiritual”, „recuperarea”, textualismul, „sincronia stilistică”, „conștiința ironică și ludică” și „democratizare[a] publicului”) scrie Corin Braga. Observând că impunerea postmodernismului a luat, în literatura română, aspectul unei „certe dintre antici și moderni”, Corin Braga interpretează scenariul după care s-a ordonat această „bătălie între generații”: „Profitând de laxitatea categorială a conceptului, de semantica sa nebuloasă și contradictorie, părțile care se înfruntau l-au redefinit, fiecare, după propriul său chip și asemănare. Nu am intenția de a minimaliza sau de a ridiculiza dezbaterile criticilor români pe seama postmodernității, dar, în majoritatea cazurilor, sub masca unor cercetări tipologice, de teorie literară, au lucrat interesele de grup. Afilierea la postmodernism a constituit o metodă de individualizare generaționistă mai radicală decât orice opoziții («despărțiri») bazate pe poetici particulare. (...) Menținută în mod artificial în culisele vieții literare, ținută departe, printr-un efect de compresiune, de viața zilnică, «administrativă», a culturii noastre, generația '80 a dezvoltat o conștiință mai acută a distanței care o desparte de predecesorii imediați. Conceptul postmodernității pare să se fi ivit (de fapt, să fi fost descoperit, sau chiar «inventat») la momentul potrivit pentru a-i permite să raționalizeze intuiția acestei distanțe. Respinsă din viața literară curentă, care era ocupată de către «bătrânii elefanți» (Al. Mușina), generația respinge la rândul ei literatura «bătrânilor» într-o altă epocă literară, cea a unui modernism agonizant și desuet. (...) Scriitorii aparținând celorlalte generații nu au întârziat în a lua poziție față de această ofensivă a '80-lui. Miza bătăliei consta în a nu rămâne striviți sub dărâmurile modernismului, demolat de către tinerii postmoderni. Tactica «bătrânilor» critici a fost aceea de a demonstra că postmodernismul nu se află în beneficiul exclusiv al generației '80, că el are, în realitate, o altă întindere și cronologie în literatura noastră. (...) Criticii generațiilor anterioare vor propune deci un alt decupaj istoric al celor două curente, folosind un criteriu care exclude din postmodernism conștiința teoretică de sine. Ei reproșează criticilor tineri că au eludat deliberat faptul că postmodernitatea ține de evoluția formelor literare, și nu de evoluția

conceptelor critice. Renașterea literaturii noastre din anii '60, după sincopa stalinistă, nu este o simplă întoarcere la tradiția modernistă dintre cele două războaie mondiale, cum susțin optzeciștii. Chiar dacă scriitorii deceniului șapte încep prin a recupera miturile și modelele modernității, această întoarcere nu mai este inocentă, deoarece presupune o nouă conștiință estetică și o maturitate sporită a spiritului creator. (...) Toți acești critici sunt de acord să vadă în Nichita Stănescu și Marin Sorescu reprezentanții unui postmodernism organic, structural, chiar dacă lipsit de o conștiință terminologică de sine”. Cu toate acestea, Corin Braga consideră că postmodernismul ar împinge în desuetudine criteriul generaționist: „odată cu obsesiile disociative și totalizante ale modernității, intră în declin și conceptele tactice de generație și promoție, care, operând disocieri în tact tot mai rapid ('60, '70, '80, '90, '95 etc.) și reduceri totalizatoare în care raportul invers proporțional între parte și întreg crește cu o rată tot mai mare (generația '60 cuprindea literatura română renăscândă, generația '80 viza «tânăra generație», generația '90 – ca titlu – este revendicată de un grup de 20-30 de tineri, de la București), riscă să aducă literatura noastră în metastază”. □ Într-un text intitulat *Creația literară ca vocație solitară (Falsa problemă a generației '90)*, Laszlo Alexandru observă contradicția dintre cele două părți ale titlului: „În consecință, peste alți cinci sau zece ani, istoricii literari vor putea vorbi despre o «generație '90» care, la jumătatea lui 1995, se zbătea să se autoidentifice. Efort, de altminteri, cu totul inutil, deoarece, de-a lungul timpului, niciunul dintre marii creatori nu a rămas în conștiința cititorilor ca reprezentant al vreunei generații, ci ca individualitate solitară, analizată ca atare. De aceea, nici tinerii scriitori români nu trebuie să-și facă iluzii: generația, grupul sau gruparea de interese nu asigură intrarea în Pantheon (decât, cel mult, ca vizitator)”. □ La dezbaterea *Generația '90, „între credință și tăgadă”*, participă, printre alții, Radu Andriescu, Petre Barbu, Alexander Baumgarten, Marian Boboc, Dan-Silviu Boerescu, Ioana Bot, Ruxandra Cesereanu, Horia Gârbea, Laszlo Alexandru, Silviu Lupașcu, Judith Mészáros, Iustin Panța, Ovidiu Pecican, Ioan F. Pop, Robert Șerban etc. Ancheta este deosebit de semnificativă mai ales din punct de vedere al sociologiei literare: intervențiile fiecărui autor sunt însoțite de precizări de ordin bio-bibliografic; de asemenea, scriitorii se referă și la eventualele lor meserii adiacente, oferind și detalii despre propriile debuturi. ■ În continuare, reținem referirile de existență (sau inexistență) unei generații '90 aparținând scriitorilor mai cunoscuți sau mai relevanți pentru această grupare. Prozatorul Petre Barbu este mai degrabă sceptic: „Generația '90 este, până acum, o listă de oameni întocmită de diverși critici literari. Acești oameni în comun au faptul că s-au născut în anii '60-'70 și că au publicat o carte sau chiar două. Va fi o generație literară dacă vreun nume din actuala listă va da o capodoperă”. ■ Dan-Silviu Boerescu militează pentru impunerea unei generații nouăzeciste, reluându-și mai vechi distincții dintre ultimele două generații literare:

„Consider, dintru început, ca pe o axiomă faptul că există o «generație» '90. Apariția în mai puțin de un deceniu a circa 30 de autori importanți, fiecare cu 2-3 cărți publicate, justifică termenul. Dar a schița de pe acum un «portret spiritual» este dificil fie și numai pentru că generația '90 este un fenomen în mișcare. Consider, de fapt, că vârful de formă al generației '90 nu a fost încă atins și că acest lucru se va întâmpla în jurul anului 2000”; „Generația 80: epopeea lui Robinson/ anti-totalitarism/ de-structurare/ de-mitizare/ ironie/ canibalism/ metafizică (i)locuționară/ erotism/ epidermic/ ș.a.m.d. //Generația '90: frenezia lui Adam/ post-totalitarism/ re-structurare/ mistificare/ autoironie/ calibanism/ patafizică perlocuționară/ perversiune/ visceral/ et caetera”. Dan-Silviu Boerescu oferă și amănunte privind aparițiile editoriale ale membrilor generației: colecția „Cartea cea mai mică”, inițiată de Paul Nancă în 1986 (în care au fost publicate volume de Horia Gârbea, Daniel Bănulescu, Cristian Popescu, Augustin Ioan, Cătălin Țirlea, Dan-Silviu Boerescu); editura Phoenix, avându-i ca acționari pe Paul Nancă, Dan-Silviu Boerescu, Horia Gârbea, care demarează, în 1993, colecția „Nouăzeci”, în care sunt publicate volume de Sergiu Ruba, Andrei Damian, Cătălin Țirlea, Diana Manole, Saviana Stănescu, Radu Aldulescu, Horia Gârbea, Dan-Silviu Boerescu și antologia *Sfășierea lui Morfeu*. ■ Ruxandra Cesereanu consideră că un alt termen ar fi mai potrivit pentru a desemna generația: „În locul termenului de «nouăzecism» (care este un *ism* confuz), îl prefer pe acela de postoptzecism, căci astfel mă pot raporta la o mișcare clară, chiar dacă prin diferențiere și neaderență față de ea. Cât despre termenul de scriitori postrevoluționari, el mi se pare prea lax, căci prin postrevoluționari nu sunt doar nouăzeciști, ci și optzeciști întârziați”. Detaliile despre debutul editorial, cu romanul *Călătorie prin oglinzi* (Dacia, 1989) sunt semnificative pentru forța pe care o avea cenzura chiar și în 1989: „Fiindcă eram nerăbdătoare să apar, am acceptat câteva compromisuri (de pildă, să renunț la ambiguitatea timpului acțiunii, care era unul abstract, kafkian, și să justific halucinațiile și coșmarurile ca fiind generate de cel de-Al Doilea Război Mondial!!!). (...) Zis și făcut, dar micro-romanul meu a sfârșit prin a deveni un homunculus. Așa pătesc toți cei care se grăbesc (la două luni după apariția cărții a urmat decembrie 1989)!” ■ Nici Horia Gârbea nu identifică un profil clar al generației: „Generația '90 este imposibil de portretizat. Tocmai pentru că nu are o direcție în literatură. Direcția sa este tocmai una subterană, inaparentă. Pe aceasta însă o vor ghici doar istoricii secolului următor sau, eventual, SRI-ul secolului nostru”. ■ Generația, cu profilul și modelele ei, există, dar nu are încă un critic – crede Iustin Panța: „Părerea mea este că o societate democratică (sau care se străduiește să fie ca atare) reprezintă o grilă mult mai severă pentru valoarea autentică decât o formulă comunistă: libertatea de expresie presupune o așezare drastică a valorilor. Am toată deferența pentru generațiile (promoțiile) anterioare. Dar sunt convins că de abia acum se va întâmpla ca «buturuga mică

să răstoarne carul mare» (...) Receptarea critică – aici e dandanaua! Nu mă pot baza pe niciun critic «nouăzecist» din păcate. Dan-Silviu Boerescu încă nu a depășit stadiul unor clovnerii agreabile la cafea sau la o bere și de acceptat uneori într-o revistă serioasă, dar doar pentru «momentul vesel» al numărului cu pricina. (...) Ca să dau doar câteva exemple de «maestri» ai generației '90: Caragiale (este adevărat, uneori se uită de tragismul lui), Cioran (este adevărat, uneori se uită de comicul lui), literatura anglo-saxonă și într-un caz mai particular (nu insist aici, este dificil de dezbătut) Mircea Ivănescu (la rândul lui discipol, poate o să râdeți, al lui Proust și nu doar al literaturii anglo-saxone)".

■ Robert Șerban se simte... douămiist: „Dacă trebuie (și se pare că nu am/avem de ales) să fiu încadrat într-o generație, aceea ar fi generația două mii (2000) (...) Generația 2000 a crescut la școala optzecismului – căreia în locul anunțatei găuri în cerul literelor române, nu i-a reușit decât o acupunctură (benefică, de altfel) ce a stimulat centrii nervoși ai acestei literaturi – iar maestrul au fost, cred, Dimov, Stelaru, Stănescu, Brumaru, Mazilescu, Mălăncioiu, Foartă, Sorescu, Naum, Dinescu... Aparent, un paradox.” □ Cea mai mare parte din acest număr este dedicată alcătuirii unui „Dicționar de cărți”; volumele prezentate sunt însoțite de calificative (de la „nul” la „excepțional”). Foarte bune și excepționale sunt următoarele: Petre Barbu, *Tricoul portocaliu fără număr de concurs* (Cartea Românească, 1993, prezentare de Sanda Cordoș), Ioana Bot, *Eminescu și lirica românească de azi* (Dacia, 1990, prezentare de Horea Poenar), Corin Braga, *Nichita Stănescu. Orizontul imaginar* (Imago, 1993, prezentare de Cornel Vâlcu), Ruxandra Cesereanu, *Zona vie* (Dacia, 1993) și *Cădere deasupra orașului* (Transpres, 1994, prezentare de Orlando Balaș), Corina Ciocârlie, *Fals tratat de disperare* (Hestia, 1995, prezentare de Ștefan Borbély), Caius Dobrescu, *Efebia* (Marineasa, 1994, prezentare de Rareș Moldovan), Horia Gârbea (*Doamna Bovary sunt ceilalți*, Phoenix, 1993, prezentare de Patricia Comănescu), Marian Ilea, *Desiștea* (Cartea Românească, 1990, prezentare de Cornel Vâlcu), Silviu Lupașcu, *Stylit* (Institutul European, 1993, prezentare de Ștefan Borbély), Judith Mészáros, *Îngeriada* (Eminescu, 1993) și *We all live in a yellow submarine* (Euphorion, 1994, prezentări de Orlando Balaș), Alina Mungiu, *Evangheliștii* (Unitext, 1993) și *Românii după 89. Istoria unei neînțelegeri* (Humanitas, 1995, prezentări de Ruxandra Cesereanu), Iustin Panța, *Familia și echilibrul indiferent* (Arhipelag, 1995, prezentare de Victor Cubleşan), H.-R. Patapievici, *Zbor în bătaia săgeții* (Humanitas, 1995) și *Cerul văzut prin lentilă* (Nemira, 1995, prezentări de Orlando Balaș), Răzvan Petrescu, *Eclipsa* (Editura Cartea Românească, 1992, prezentare de Nicolae Bozbiu), Ioan Es. Pop, *Ieudul fără ieșire* (Cartea Românească, 1994, prezentare de Horea Poenar), Cristian Popescu, *Cuvânt înainte* (Cartea Românească, 1988) și *Arta Popescu* (Adevărul, 1993, prezentări de Sanda Cordoș), Răzvan Popescu, *Omul cu cioc și ghiare* (Olimp, 1994, prezentare de

Victor Cubleșan), Simona Popescu, *Juventus* (Cartea Românească, 1994, prezentare de Rareș Moldovan). □ Este publicată o altă dezbatere, *Generația. Un concept de istorie literară, un instrument strategic sau un nodul cancerigen?*, care îi strânge în jurul mesei rotunde pe echinoxști, pe care îi înregistrăm în ordinea luării cuvântului: Corin Braga, Alexander Baumgarten, Rareș Moldovan, Cornel Vâlcu, Orlando Balaș, Sanda Cordoș, Ștefan Borbély, Adrian Suci, Horea Poenar, François Bréda, Ioana Cistelean. ■ În urma sarcinii sale de a realiza dicționarul de autori și de a inventaria volumele «nouăzeciștilor», Corin Braga este în măsură de a articula un profil, mai degrabă sociologic, al generației: „1) Având în vedere că scriitorii optzeciști sunt aproape toți născuți între anii 1950-1960, anul de naștere al nouăzeciștilor s-ar situa între 1960-1970; 2) Având în vedere că vârsta la care se termină facultatea este cam de douăzeci și cinci de ani (fără a introduce însă restricția elitistă după care scriitorii trebuie să fie neapărat licențiați), rezultă că nouăzeciștii ar fi absolvit aproximativ între anii 1985-1995 (an la care ne și oprim); (...) nouăzeciștii s-ar caracteriza prin debutul în volum în perioada din 1989 încoace (desigur, cu excepțiile de rigoare). Acest criteriu trebuie coroborat cu primele două, pentru a-i exclude pe optzeciștii sau chiar pe cei mai vârstnici care au avut un debut întârziat; 4) în sfârșit, un al patrulea criteriu este opțiunea personală a respectivului tânăr scriitor. El se aplică în special în anumite cazuri de limită, cum este al lui Sergiu Radu Ruba sau al lui Răzvan Petrescu, care, deși după vârstă s-ar încadra în optzeci, se revendică de la structurile de grup ale nouăzecismului, sau al lui Emilian Galaicu-Păun, care, deși născut în 1964, s-a afirmat în valul optzecist”. Tot Corin Braga observă că acest concept generaționist începe să fie folosit, de la optzeciști încoace, mai degrabă ca un instrument de promovare: „În ultimii cincisprezece ani, conceptul de generație nu a funcționat din perspectiva istoriei literare, deci din perspectiva unui istoric care contemplă trecutul și delimitează niște perioade. El a funcționat din perspectiva celor care fac literatura, ca un concept strategic și chiar tactic, cu rol de *promotion*. A fost un concept prin care scriitorii grupați într-o generație urmăreau sporirea forței lor de impact atât asupra sistemului politic, cât și asupra celui cultural. În anii de închidere a sistemului comunist, optzeciștii fuseseră o generație sacrificată. Ei erau ținuti departe de posturile cheie în cultură, de publicare în volum etc. Acesta a fost contextul în care tinerii scriitori au formulat conceptul de generație, menit să spargă în bloc acele restricții ale cenzurii de care erau greu de trecut individual. De asemenea, el era conceput ca un mod de a dizloca un sistem constituit de valori, o tradiție culturală, sau o modă. În acest scop, optzeciul a asimilat și conceptul de postmodernism, pentru ca, împingând toate generațiile mai vârstnice într-o modernitate crepusculară, să poată lua un start accelerat față de acestea”. ■ Alexander Baumgarten este primul care semnalează unul dintre factorii de dispersie (până la anihilare) a „generației” – cel geografic:

„Clujeanul nu se poate raporta la bucureșteni în cadrul conceptului de *generație '90*, pentru că nu este vorba de generație, ci de un *grup de bucureșteni*. Nu știu dacă în general ne putem judeca pe noi raportându-ne la o generație. Mai curând ne putem raporta la grupări în jurul unor reviste, sau oricum *generația '90* de la Cluj nu poate fi aceeași cu aceea din București decât printr-o coincidență”. ■ Corin Braga aduce precizări suplimentare în acest sens, ridicând și o altă problemă: „S-ar putea face observația că și în cadrul generației '80 a existat la început un puternic nucleu bucureștean (Cenaclul de luni) – antologia lui Mușina reflectând mai degrabă această componentă a generației '80 – și că a fost nevoie, după cum povestește Gheorghe Perian, de numeroase intervenții, de noi cărți – cea a lui Țeposu, cea a lui Crăciun – care să demonstreze că generația '80 nu se reduce la Cenaclul de Luni, că are o suprafață cu mult mai mare, că în ierarhia ei Ion Mureșan, spre exemplu, urcă alături de Mircea Cărtărescu etc. Întrebarea ar fi: este cazul să facem și noi un demers asemănător, prin care să relativizăm ierarhia bucureșteană, sau, dimpotrivă, putem abandona ideea de generație, sperând că 1989 este un moment istoric suficient de radical încât să impună o nouă paradigmă culturală, în care conceptul generaționist devine anacronic?” ■ Cornel Vâlcu redă răspunsul la această întrebare a lui Anton Horvath, absent de la discuție: „Ea [revoluția, n.n.] va genera cu foarte multă probabilitate un tip de provocare culturală care va necesita o generație; faptul că noi nu suntem încă pregătiți pentru această provocare, că în ultimii cincizeci de ani nu am «născut» generația respectivă, asta e o cu totul altă chestiune. Poate că vorbim prea repede despre conceptul de generație postrevoluționară, diferită fundamental de cea anterevoluționară; dar e clar că, în logica normală a istoriei, această nouă generație va trebui să existe. Problema este dacă ea se poate forma în cinci ani, deci în puținul timp care a trecut până acum...” ■ Rareș Moldovan se teme că, în locul generației, să nu existe cumva doar o simplă modă: „Mi se pare că dezorientarea *tânărului scriitor*, exhibată nu fără orgoliu, unul steril în fapt, e puțin exagerată astăzi. În primul rând este de *bon ton* să-ți arăți dezorientarea, pozând în victimă; să-ți așterni disperarea în scris a devenit o modă. Bineînțeles că fiind invadați de atâta literatură *disperată* va interveni imediat dubiul asupra autenticității sentimentelor atâtor poeți”. ■ Sanda Cordoș simte nevoia să reconstituie nu atât istoria generației, cât pe aceea a sintagmei care o definește (aceea de „generație 90”): „Sintagma «generația '90», începe să fie întrebuințată de prin anii 1986-1987. (...) Așadar, în măsura în care, până la acea vreme istoria literaturii române contemporane, dar, în egală măsură, și instituțiile Puterii ce se ocupau de această literatură acceptaseră (primele) și toleraseră (celelalte) discuțiile despre generație, chiar ideea de generație, exista o șansă de a întrebuința, încă o dată, strategia generaționistă (...) Suntem în '86-'87, e cazul și timpul să vorbim despre generația '90. A fost o strategie aceasta, pe care au utilizat-o câteva reviste

literare. Mai întâi revistele studențești, «Dialogul» (la Iași), «Echinoxul». «Echinoxul» are și câteva numere tematice în această privință, unde argumentele despre prefigurarea unei noi generații vin de la nume cu autoritate. Am chiar aici, în față, nr. 2-3/1988, în care, pe prima pagină, e articolul lui Mircea Martin, *Spre o nouă paradigmă literară*. Apoi, un sprijin foarte important (din nou, sub aspect strategic) vine de la revista «Amfiteatru» și mai cu seamă – și aici s-ar putea să vi se pară paradoxal – de la aripa optzecistă ce scria la revistă: I. Buduca, Țeposu, T. Ungureanu, care organizează mese rotunde, dezbateri, interviuri (pe 2-3 pagini) deja din 1987, din ce în ce mai susținut în '88-'89, despre tânărul scriitor, despre poeticile diferite ale acestuia. Însă diferite, fără a fi în opoziție cu optzecismul.” ■ Corin Braga o completează: „Trebuie să ținem cont de faptul că Cenaclul Universitas, care stă la baza mișcării nouăzeciste de la București, s-a constituit, după mărturisirile propriilor membri, ca un contrabalans al Cenclului de Luni. Mai mulți tineri s-au simțit respinși de Cenaclul de Luni, care devenise, simțeau ei, un cerc închis cu oficiere pe teme date, și atunci au întemeiat la rândul lor un nou cenaclu, care respingea optzecismul”. ■ Ștefan Borbély transpune problematica generației într-o parabolă nietzscheeană, indicând și modalitățile de escaladare a acestei situații: „Permiteți-mi să exemplific printr-o anumită analogie: sunteți exact în poziția leului din celebra parabolă a lui Nietzsche: leul nu mai dorește să fie cămilă, însă este întotdeauna *predeterminat* de dorința lui de a nu fi cămilă; altfel spus, este în situația libertății care privește în spate, care privește întotdeauna peste umăr, fiind deci *predeterminată* de un trecut. (...) Deci, după părerea mea, părăsind o anumită platformă reactivă (și anume: *generația noastră '90 este altceva decât generația '80*; altfel spus: ne cenzurăm propria noastră libertate raportându-ne întotdeauna la cei dinaintea noastră), singura întrebare pe care eu, dacă aș face parte din această generație, mi-aș pune-o, nu ar fi aceea: «*Prin ce ne diferențiem noi de generația '80?*», ci «*Ce trebuie să facem pentru a construi această generație '90?*» Altfel spus: pur și simplu cum ne justificăm sub aspect istoric și sub aspect literar?” ■ Orlando Balaș adresează un reproș generației '80: „Vreau să-i reproșez generației '80 un oarecare spirit bizantin sau levantin. Ei s-au retras în cultură, nu au făcut astfel de gesturi eliberatoare. A venit după 1977, după mișcarea lui Goma, dar nu am regăsit-o decât în biblioteci, în cărți și reviste. Singurul lucru pe care l-ați făcut a fost rezistența prin cultură. Nu e cam puțin?” ■ Ștefan Borbély îl contrazice, discuția orientându-se spre o temă intens disputată, cea a civismului intelectualului: „Ei bine, întrebarea pe care mi-am pus-o la ora aceasta, văzând marasmul din țară, văzând toată această decădere rușinoasă ce se întâmplă în România, este dacă trebuie să optez pentru donquijotism politic – pentru că nimic altceva decât donquijotism este, nu se schimbă nimic, nu poți schimba nimic, corupția tot corupție rămâne ș.a.m.d. – sau pentru realizarea mea prin cultură, în condițiile în care, să spunem, mai am două

decenii de intensitate culturală.... Și atunci am optat pentru aceste două decenii de int... culturală, chiar cu riscul de a fi acuzat de evaziune (...)"■ Discuția revine la profilul generației '90. Horea Poenar se îndoiește că acesta ar exista, cel puțin în domeniul poeziei: „Dincolo de aspectul cronologic, la nivelul unor poetici comune, nu cred în existența unei generații «nouăzeci» (...), mi se pare că dispersia este prea mare, originalitatea lipsește în foarte multe cazuri (avem un număr considerabil de epigoni ai optzeciștilor, în special în ceea ce privește construcția textului), iar posibile curente ordonatoare nu se disting încă. Nu susțin că nu există centre de iradiere (grupuri care propun o poetică apropiată), dar influența lor e foarte mică".■ Corin Braga încearcă să surprindă unele tendințe sesizabile în rândul generației: „Constatăm acum, după căderea cenzurii, că axa etică tinde să fie reîncorporată în valoare, chiar dacă ea nu se poate și substitui criteriului estetic. Avem ca exemplu toată literatura de mărturisiri și memorii, care sparge granițele dintre artă, istorie, sociologie. O altă tendință, care constă tot într-o translare de plaunuri, ar fi cea a reluării punților de legătură dintre literar și religios. (...) Această prăbușire a zidurilor este o consecință logică a impasului în care ajunsese mentalitatea analitică și dihotomică a modernității. (...) Textualismul a fost și actul de deces al acestui tip de literatură care se vrea suficientă sieși și transformă universul în text și autorul în ficțiune de hârtie. Ca o trăsătură comună, nouăzecismul, și de altfel toată literatura de azi, este antitextualist. (...) Arta pentru artă este pe cale să fie înlocuită de o artă pentru spirit, tinerii de azi mi se par tot mai interesați de mesajul uman, existențial, mistic etc. pe care o operă li-l poate transmite". ■ Ca autori nouăzeciști care s-au afirmat, Orlando Balaș o numește pe Judith Mészáros (cu volumele de poezie *Îngeriada* și *We all live in a yellow sunmarine*), Sanda Cordoș pe Caius Dobrescu (*Balamuc sau Pionierii spațiului*), Rareș Moldovan pe membrii grupului de la Brașov (Caius Dobrescu, Andrei Bodiu, Simona Popescu). ■ Sanda Cordoș crede că mai potrivit ar fi termenul de grup, și nu acela de generație, pentru a defini noile tendințe literare: „Din nou revin la aceeași întrebare: e important ca, în numele solidarității în idee, scriitorul să evolueze în grup sau în generație? Mie mi se pare o întrebare la care merită să cugetăm. Pentru că dacă așezăm toată scriitorimea unei vârste într-un batalion nu cred că vom reuși altceva decât să stabilim arma comună. Dacă îi luăm pe plutoane (mă rog, pe grupe) atunci cred că e o tendință mai rezonabilă în a desemna specificități și solidarități". ■ În încheiere, Corin Braga indică și fața mai puțin cunoscută a bătăliilor între generații sau din cadrul aceleiași generații, motiv în plus pentru a propune renunțarea la conceptul generaționist: „Pe când schițam în redacție planul acestui număr din «Echinox», Radu Afrim a întrebat ce rost are să încercăm să trecem în revistă *toți* nouăzeciștii? De ce noi să fim generoși, în timp ce *alții* urmăresc egoist propria autopromovare? De ce să nu ne proclamăm noi înșine generația 90 în propria noastră revistă, așa cum o fac *ceilalți* în propriile lor

reviste și antologii? În ce măsură fair-play-ul nu este o utopie naiv perdantă? (...) În loc să sucombăm complexelor de inferioritate sau, compensativ, de superioritate presupuse de lupta generaționistă, eu aș propune mai degrabă un gest de salubritate, acela de a amputa acest organ moștenit candrenat, ce împiedică dezvoltarea liberă a valorilor în corpul unei literaturi, și anume conceptul de generație, aflat în metastază și necroză”. □ Pentru polemica în jurul existenței unei generații '90 (pornită și de la acest nr.), v. *infra*, 22-28 mai 1996.

[IUNIE 1995- NOIEMBRIE 1996]

● Una dintre cele mai ample polemici din acești ani, desfășurată în jurul naționalismului și europenismului, concepte proiectate pe fundalul unei posibile viitoare integrări europene, izbucnește în iunie 1995 și se prelungește până la jumătatea anului următor. Punctul de pornire este acesta: în nr. 6 din revista „Contrapunct”, Gabriel Andreescu publică un articol intitulat ***Privirile, îndreptate spre Republica Moldova ori spre Ungaria?*** („Identitate”), în care înclină spre cel de al doilea pol (intervenția lui Andreescu este oarecum în prelungirea concluziilor din studiul *Relațiile României cu Republica Moldova*, 1994, realizat în colaborare cu Valentin Stan și Renate Weber). Iată argumentele lui Andreescu: „*Relația cu Ungaria va defini accesul nostru în lumea civilizată. (...) Transparența frontierei cu Ungaria și asigurarea, prin liberalizarea economică intensivă, a implicării Transilvaniei în dinamismul regional sunt elementele unei strategii cu putere de a conecta România la Europa de mâine. (...) Aceasta presupune o acceptare a situației regionale create prin formarea statului Republica Moldova și o concentrare asupra obiectivelor noastre de integrare europeană, care presupun, la rândul lor, amplificarea relațiilor cu Ungaria. În acest sens, reconcilierea cu istoria înseamnă și faptul că Republica Moldova este o privire spre trecut. Din punctul de vedere al raporturilor internaționale ale României, Ungaria reprezintă privirea noastră spre viitor. Parcă aud «patrioții» care vor afirma retoric că teza de mai sus necinstește memoria poporului român*”. ■ Intervenția stârnește puternice și consistente reacții din partea lui Alexandru Paleologu și Octavian Paler, urmate de reveniri ale lui Andreescu și de intervenții ale altor intelectuali, rezultatul oarecum neașteptat al acestui amplu și foarte interesant schimb de idei fiind prelungirea celebrei polemici modernitate/tradiție (europenism/specific național etc.) până în anii '90. □ Primul care intervine în discuție este Alexandru Paleologu; acesta publică în nr. 9 (septembrie) al revistei „Contrapunct” un text intitulat ***Pacta sunt servanda***. În opinia sa, opțiunea pe care o propune Andreescu ar fi lipsită de onoare: „Este indispensabil și obligatoriu să avem relații bune cu Ungaria. Un tratat de prietenie și alianță cu Ungaria este nu numai, cum se zicea cu o formulă stereotipă, dar abia acum onestă, «reciproc avantajos», dar e și condiția naturală (nu impusă

de vreo «recomandare» sau «rezoluție») a integrării europene. Afară de asta, o alianță sinceră și solidă cu Ungaria ar fi un tampon foarte puternic împotriva panslavismului care năzuiește acum către Adriatică. Cine sabotează acest tratat face jocul expansionismului rusesc (categoric respins de Soljenițin). Cine sabotează acest tratat acționează împotriva intereselor vitale ale României. (...) Ideea că, dacă nu renunțăm la Basarabia, riscăm să pierdem Transilvania, e o alternativă inadmisibilă. Nu avem de optat între două abdicări dezonorante. (...) Fără onoare nu poate exista civilizație, deci nici viață civică, nici o adevărată societate, ci doar, cum spuneam, un agregat de hominieni. A abandona Basarabia și Bucovina e o dezonoare. (...) îmi pare clar că «a intra în Europa» (adică, mai corect spus, a ne relua locul firesc) nu se poate concepe în niciun caz prin dezonoare. Atât bătrânul Brătianu, cât și fiul său Ionel au trântit ușile la Congresele de pace (Berlin 1878 și Versailles 1918) la care cinismul marilor puteri ne-a impus clauze pe care, cu mai multă îndreptățire, în 1878, și mai mică, dar reală, în 1918, le-am socotit inacceptabile. Dar legitimitatea prestigiului internațional al României a fost salvată prin refuzul dezonoarei”. În intervenția sa, segmentată de numeroase paranteze și digresiuni, Paleologu se referă în treacăt și la chestiunea europenismului, naționalismului, patriotismului și a specificului național; aceste aspecte vor beneficia însă mai ales de atenția celui alt personaj central al acestei polemici, și anume Octavian Paler. □ Acesta publică, pentru început, în trei numere din „România liberă” (1683, 1686, 1689, din 6, 10 și 13 octombrie), un text intitulat *Spinoasa problemă a identității*. Chestiunii ridicate de Andreescu i se răspunde astfel: „Oare, între 1940 și 1945, patria mea trebuia să fie fără partea din Transilvania tăiată cu cuțitul la Viena? Iar, acum, patria mea trebuie să fie fără ceea ce ne-a luat Stalin? Și, dacă nu este, înseamnă că am altă patrie decât dl. Gabriel Andreescu și decât acei «aleși ai națiunii» (!) care consideră că trebuie să eliminăm contenciosul teritorial din relațiile cu Rusia și Ucraina, adică să consimțim explicit la un jaf, nu doar să-l suportăm, am altă patrie decât ministrul de externe al României pentru care a respinge și efectele pactului Ribbentrop-Molotov, împreună cu pactul, înseamnă a avea «pretenții teritoriale»?” ■ Într-o măsură mai mare decât Paleologu, Paler este interesat de întreaga problemă ridicată de astfel de „opțiuni”. Este vorba, mai întâi, de problema naționalismului, apoi, de tranșarea unei dileme care a preocupat de multă vreme spiritualitatea românească (sincronizarea cu Europa și cultivarea specificului național). În chestiunea naționalismului, Paler face următoarele distincții: „Există, s-a zis, și mi se pare corectă distincția, un «naționalism normal» și un «naționalism agresiv, restrictiv, delinquent». Din prima categorie ar face parte mișcările naționaliste din Basarabia sau din țările baltice și, în general, aspirația est-europenilor (câtă vreme nu e împinsă de demagogi în șovinism) de a se decoloniza de internaționalismul sovietizant. În a doua categorie ar intra tot ceea ce pune, în locul dragostei pentru «ceva», ura față de

«altceva» și, în locul conștiinței de sine, excrescența sinelui” (în ultima categorie s-ar încadra, în opinia sa, „Funar, Vadim și alți bișnițari ai ideii naționale”). În cealaltă chestiune, europeism vs. specific național, poziția lui Paler este aceasta: „Las pentru altădată întrebarea: cât de «europeni» sunt, de fapt, profesorii de «europenitate» de pe la Strasbourg sau Bruxelles, «naționaliști» acasă la ei și «antinaționaliști» când se discută despre Est, ori «internaționaliști» care tâlmăcesc «internaționala» în esperanto. Mă voi referi acum numai la discipolii lor de la noi, la «europenii» care privesc spre Occident cu un servilism sincer, convinși că inclusiv prostiile de-acolo sunt o formă de civilizație, bineînțeles importabilă, ba chiar obligatoriu de importat, ca să fim *à la page*. (...) Ceea ce le reproșez eu unor «europeni» de la noi e ceva foarte simplu. Că suferă de un presbitism ciudat din pricina căruia văd foarte bine ce se întâmplă la Strasbourg, dar nu văd ce se întâmplă în România. De câte ori îi aud vorbind despre «Europa» simt că-mi vine pe buze o întrebare pe care nu reușesc s-o alung. Pentru a nu fi suspectat de «naționalism» trebuie, oare, că tot ce vine de la Paris e excelent, irevocabil, și tot ce vine de la Pătârlagele (tocmai am vizitat expoziția de la Muzeul Țăranului Român, de aceea dau acest exemplu) e ridicol, penibil? Și măcar dacă am face import de «forme fără fond» din Parisul adevărat, care n-ar admite că «europenitatea» sa poate fi altfel decât pariziană! Peste ruinele «radioactive» ale comunismului, la noi se face, însă, import masiv de mahala turcească. De aceea, grav nu e doar că Funar și Vadim, incapabili să-și ascundă nevoia viscerală de a urî în public, și-o exhibă cum își arată maimuțele fundul roșu. Grav mi se pare și că «europeni» subtili, strâmbând din nas de câte ori aud cuvântul «național», într-un moment în care noi trebuie, totuși, să ne recuperăm memoria istorică, îi ajută, fără voie, pe «naționali-securiști» să facă tărăboi cu naționalismul lor de teighea. Aceasta, în timp ce România, în «tranziție», se pare, de la un «socialism al nulităților» la un «capitalism al lichelelor» se îndepărtează de tradițiile ei și, fatalmente, de identitatea ei”. □ În cinci numere din revista „22” (nr. 43-47, din intervalul 25 octombrie-28 noiembrie), Gabriel Andreescu intervine în această discuție, de el suscitată, răspunzându-le lui Paleologu și Paler într-un articol intitulat ***Octavian Paler, Alexandru Paleologu și spinoasa problemă a naționalismului***. Pentru Andreescu, pozițiile din această polemică ar fi următoarele: „Pentru naționalistul «normal», subiectele care contează ar fi: cum facem legătura cu identitatea pierdută sub comunism, cum reînviem obiceiuri pierdute, cum promovăm vechile granițe spirituale ori teritoriale, cum păstrăm (ori dezvoltăm) interesul tineretului pentru istoria și cultura românească clasică, cum implicăm în devenirea socială identitatea religioasă care a stat la originea formării statului român ș.a.m.d. Pentru un antinaționalist ca mine, relevante pentru opțiunile societății românești sunt: apărarea și promovarea drepturilor omului, crearea (stabilizarea) instituțiilor statului de drept, asigurarea confortului tuturor naționalităților ca o com-

ponentă a păcii sociale, promovarea acelei politici care reduce suferința, injustiția, care promite prosperitatea ori cel puțin viața decentă, asigurarea condițiilor de existență pentru generațiile viitoare (deci dezvoltarea durabilă); în sfârșit, prin ce fel de tratate se asigură stabilitatea regională, ce comportament internațional va permite cetățenilor acestei țări să circule cu demnitate prin lume. Iată, preocupări diferite, întrebări diferite, strategii divergente; probabil, concluzii specifice, iar unele opuse”. ■ Punctual, lui Paleologu îi răspunde următoarele: „Am vrut să mă refer aici numai la problema instrumentelor intelectuale puse în mișcare de «naționaliștii legitimi». În loc de a aduce argumente – dacă le au -, în loc de a avea curajul să spună realităților pe nume și să ajungă astfel la definirea unor obiective practice, «naționaliștii legitimi» repetă clișee, enunță principii generale ori deplâng ingratitudinea istoriei, decadența modernității, cinismul occidentalilor. Dl. Alexandru Paleologu ne spune: «*Nu avem de optat între două abdicări dezonorante*». Cu un discurs despre onoare tratezi problemele precise, deseori meschine, dar cât de esențiale, ale practicii internaționale? (...) Un intelectual responsabil avea datoria să vadă statisticile, să urmărească ultimele evoluții legislative, să fie la zi cu documentele instituțiilor europene la care se referă și cu principalii analiști (reviste, cărți)”. ■ Cât despre Octavian Paler, acesta s-ar încadra, în opinia lui Andreescu, în categoria, redutabilă, a naționaliștilor (echivalată cu cea a „antioccidentalștilor”) seducători: „Din perspectiva mea, textele editorialistului de onoare al «României libere» reprezintă o parte esențială a propagandei antioccidentale din presa românească. Nu este nicio greutate să vezi în «răcnetele antioccidentale» ale extremiștilor de care amintește el însuși falsetul și demagogia. Dar este mult mai ușor și, din această cauză, mai costisitor pe termen lung pentru opinia publică să se lase sedusă de discursul «bine timbrat» al d-lui Octavian Paler, care o îndeamnă să privească cu suspiciune civilizația occidentală în numele unei identități cam prea greu de definit”. Susceptibilitatea antimodernă și reveria tradiționalistă (în sensul solid al termenului) ale lui Paler sunt oarecum ironizate, și lui dându-i-se un sfat similar cu cel adresat lui Paleologu: „Am încercat de multe ori să descopăr ce are dl. Octavian Paler în vedere când face apel la «tradițiile», la «identitatea» României, pe care le pune în *opозиție* cu spiritul european, de care cere să le apărăm. În afara unor amintiri din copilărie sau a unor referințe pur culturale, «România eternă» pe care o trăiește cu nostalgie mi s-a părut a pluti într-o inoperabilă nedeterminare. Să fie oare de regăsit principiul cu care făceam pedagogie copiilor noștri, conform căruia «bătaia este ruptă din rai» și care este sancționat în țările occidentale? Să fie obiceiul povestit de părinți, scoaterea în stradă, de către rudele miresei, a cearceafului pătat de sânge când noaptea nunții lua sfârșit? (...) Ar fi bine dacă dl. Octavian Paler și alți intelectuali interesați de problema europenismului ar descoperi jurisprudența Curții Europene (cea care judecă plângerile împotriva statelor ce încalcă

CEDO). Prin asta ar cunoaște înalta filosofie pe fundamentul căreia Curtea interpretează garanțiile privind drepturile și libertățile. Ar percepe în ce termeni sofisticăți înțelege Europa astăzi să descrie și să protejeze *demnitatea umană*. Aceasta înțelege lumea calificată prin Strasbourg, nu muzica gălăgioasă, nu filme polițiste făcute după rețete americane și nici expozițiile de modă”. □ În 6 numere din revista „22” (nr. 46-51, din perioada 15 noiembrie-27 decembrie 1995), Octavian Paler îi dă replica lui Andreescu: **Între naționalismul de grotă și „europenii” de nicăieri (adică între C. V. Tudor și Gabriel Andreescu)**. Intervenția lui Paler poate figura cu succes în dosarul „specificului național” (sau al celebrei dispute europeism/tradiționalism) ca unul dintre cele mai substanțiale texte din întreaga istorie a acestei ample dezbateri. Pentru început, antimodernul Paler își precizează, încă o dată, poziția: „Mai zice d-l Andreescu, cu pedantă seninătate, că sunt un «intelectual tradiționalist». Vă înșelați, d-le Andreescu. Tradiționaliștii au oroare de modernitate, ceea ce nu e cazul meu. Între altele, deși vorbesc atât de mult despre satul meu natal (prea mult, probabil, pentru a nu deveni, în ochii dumneavoastră, suspect de tradiționalism), mie îmi e foarte antipatic sămănătorismul, el părându-mi o operă de târgoveți care și-au reglat nostalgiile și suspinele la nivelul chiuiturilor. (...) Și, «vicios» cum sunt, îi compătimesc pe toți cei care nu duc cu ei lumina unui sat. Dar de unde ați scos dumneavoastră că eu socot perfectă acea lume? Nu duc dorul noroaielor, nici al lămpilor cu gaz. Nu visez să trăim la «muzeul satului», să apărăm tot ce mai este arhăitate, să nu ne asfaltăm ulițele pentru ca praful lor să rămână amestecat cu praful stelelor. Dacă ați fi cumpănit ceva mai mult, ați fi înțeles că eu nu omagiez un sat ideal, propus ca model, eu omagiez satul copilăriei mele în care am trăit, în sărăcie, gloria de a exista ca zeii, dacă aceasta vă spune ceva. Omagiez o ordine morală care, din nenorocire, a dispărut. Pe dumneavoastră vă face să surâdeți, probabil, versul unde Blaga zice că veșnicia s-a născut la sat. Pe mine, nu. Problema, d-le Andreescu, e să nu ne rupem de rădăcinile noastre. Să ne modernizăm fără să devenim *mankurți*. Mie, «nicăieri» îmi sună la fel de amenințător ca «niciodată». Și mă tem că fără «ieri» nu există «măine». Ce credeți că e în sufletul meu când mă duc în Lisa și descopăr că nu mai există acolo, acum, decât două drumuri, unul care duce la cimitir și altul care duce la gară? Nu am nostalgia României interbelice ca Românie desăvârșită, unde curgea lapte și miere, ci nostalgia unei Români unde eram, totuși, în rosturile noastre firești. Ca să mă înțelegeți mai bine, vă dau un exemplu. Nimeni nu poate tăgădui că Japonia este una din țările cele mai industrializate și informatizate. Dar pe bună dreptate s-a spus că dacă zgării pielea unui magnat japonez dai de un samurai. E mai clar acum, d-le Andreescu?”. Și de astă dată (după serialul său din „România liberă”, prezentat mai sus), Paler se disociază de „europenii de nicăieri” (colajul de citate este din părțile IV și VI ale serialului): „Pur și simplu, nu înțeleg cum e posibil ca

un intelectual român să socotească în afara «realului» dorința de a fi europeni rămânând români. E chiar o «reverie culturală» asta? E chiar o retragere «într-un trecut edulcorat»? În acest caz, îi las pe «europenii» de nicăieri să-și pună zilnic covorașele pe care să îngenuncheze cu fața spre «Europa» lor, ca spre Mecca. Eu voi continua să fiu ceea ce mă consider, un european de «undeva», care se încapățânează să-și ia în serios «ereditatea», acest singur zeu pe care-l cunoaștem, cum zicea Oscar Wilde. (...) Cu «europenii» de nicăieri, lucrurile sunt ceva mai complicate. Direcția spre care privesc ei e corectă: Europa, Occidentul, standardele europene. Greșită pare doar ideea lor că europenitatea se poate lipsi să fie «de undeva». Neavând o bază, «europenitatea» lor e ca un copac fără rădăcini. Dar teamă îmi e că a fi «european» de nicăieri înseamnă a nu mai fi, de fapt, european. Căci într-o Europă în care francezii sunt europeni din Franța, nemții sunt europeni din Germania, englezii sunt europeni din Anglia, ce fel de «europenitate» propun «europenii» de nicăieri? Una falsă, artificială. Noii «bonjuriști» nu au meritele «bonjuriștilor» din secolul al XIX-lea, care aduceau în Principatele române idei avansate din Franța. Bonjuriștii din secolul trecut nu repudiau naționalul, vroiau să-l ridice la nivelul altora. Noii bonjuriști procedează pe dos. Ei cred că se îndreaptă spre idei avansate dacă se leapădă de povara «națională». Ei nu reprezintă versiunea modernă a «franțuziștilor», chiar când vorbesc franțuzește. Sunt versiunea modernă a «turciștilor», cu diferența că «turcirea» lor nu înseamnă renunțarea la o religie, ci renunțarea la acel «de undeva» pe care se sprijină un european autentic. Sunt niște «turciți» de tip nou, care nu poartă fes, ci un geamantan în care se găsesc doar rufe, nu și amintiri. De aici regretul meu că am lăsat ideea națională să fie confiscată (și speculată!) de indivizi ca Vadim și Funar. De aici tristețea mea că, fără voie, «europenismul» de nicăieri ajută, favorizează naționalismul de grotă. Dacă naționalismul de grotă e (și este) o batjocorire a naționalului, «europenii» de nicăieri nu înțeleg că «regăsirea Europei» trebuie să se petreacă simultan cu «regăsirea României». Că un popor poate dispărea din istorie nu doar pierzându-și teritoriul, ci și pierzându-și sufletul. «Europenii» de nicăieri și, mai ales, avocații lor din oficiu par să considere identitatea națională un soi de bagaj inutil, ce trebuie lăsat la intrarea în Europa, ca la recepția unui hotel. Or, eu nu cred că Europa e un «hotel»! Aici e miezul neînțelegerii noastre, d-le Andreescu. Nu mi se pare că trebuie să ne ducem în saloanele europene îmbrăcați în ițari, cu sarici pe umeri, cântând din buciume sau chiuind, dar nici că n-are importanță ce părinți am avut. Iată ce mă separă de dumneavoastră și de cei care vă împărtășesc ideile. În drum spre Strasbourg ori spre Bruxelles, eu nu vreau să uit că sunt fiul unor țărani de la poalele munților Făgăraș și că, undeva, la marginea unui sat, într-un cimitir năpădit de iarbă, se află niște morminte care nu s-au cicatrizat niciodată în memoria mea». □ Și Alexandru Paleologu îi dă replica lui Andreescu, tot în revista „22”, în nr. 52/1995 (28 decembrie-3 ianuarie) și 1/1996 (4-9 ianuarie);

răspunsul său este intitulat **Despre irelevanță**: „Vai, de cât de sus mă ia domnul Gabriel Andreescu! Pesemne că așa trebuie să fie: trec anii și nu-ți dai seama că, de la o vreme, ai rămas cam în urmă, nu mai ești la curent cu realitățile, cu mișcarea ideilor, nu-ți mai dai seama încotro merge lumea. Bunăoară eu: trebuie acum să admit că sunt o tombateră retrogradă, un *laudatio temporis acti*, cramponat de valori vetuste (...) Poate că preferința mea pentru o concepție empirică a democrației și a integrării europene vine din slaba mea pregătire științifică, cum constată dl. Andreescu. Adică, deși îmi dau seama că integrarea pretinde o anumită aplicație tehnică, eu, iremediabil cantonat în formația mea «umanistă», nu am acces la un domeniu în care, cum văd, e vorba de teoreme, de algoritmi, de mecanisme sofisticate. (...) Acum, înainte de a încheia, voi încerca să limpezesc chestiunea naționalismului. Distincția între un naționalism «rău» și unul «bun» nu mi se pare valabilă. Eu nu am vorbit de un naționalism bun, ci de unul necesar. Eu nu accept vreo «doctrină» naționalistă, deși de la cea stupidă a unui N. Roșu până la cea seducătoare a lui Jacques Bainville există un evantai doctrinal destul de variat. Nu accept atare doctrină pentru că nu accept naționalismul ca o atitudine perpetuă. În țările Europei de Est, unde societatea a fost supusă sistematic unei extirpări a conștiinței naționale, prin falsificarea nu numai a istoriei, ci a tuturor valorilor, atât naționale cât și universale (adică europene), problema fundamentală e cea a însănătoșirii. Terapie de șoc sau terapie graduală? În domeniul economic, cred că mai eficientă e terapia de șoc, cum s-a dovedit în cazul Cehiei. În privința mentalității, unde sechelele comunismului se arată mult mai grave decât credeam în 1990, terapia cred că nu poate fi decât graduală. În terapia aceasta își are locul un naționalism temporar, non-pasional, pragmatic, relativist și debonar (îndărătnica mea «formație umanistă» mă îndeamnă să invoc încă un irelevant: Montaigne)”. □ Polemica se va prelungi și în 1996. Socotind-o probabil încheiată, Laurențiu Ulici îi prezintă concluziile într-un text intitulat **Național și european – addenda la o polemică** (în „Privirea”, nr. 3 și 4/1996). Pentru început, Ulici prezintă sintetizat cele două poziții ale interlocutorilor; redăm și noi paragraful, pentru reamintirea punctului de plecare al discuției: „(...) avem mai curând de-a face cu două discursuri paralele decât cu o alternanță de pro și contra, cum ar fi fost de așteptat. De aici și natura curioasă a acestei polemici: o parte (Octavian Paler și Alexandru Paleologu) combate cealaltă parte (Gabriel Andreescu) pentru ce aceasta nu susține, și invers. Dl. Gabriel Andreescu crede că prioritare pentru România de azi ar trebui să fie eforturile de adecvare la legislația Consiliului Europei, respectiv la dreptul internațional, cu un accent special pe drepturile minorităților. Domnii Octavian Paler și Alexandru Paleologu afirmă că nu trebuie neglijată condiția națională a românilor în raport cu cauza europeană. Dl. Andreescu nu contestă nicăieri ceea ce afirmă domnii Paler și Paleologu, iar aceștia, la rândul-le, nu contestă ideea europenismului legislativ susținută de

dl. Andreescu. Și atunci, de unde polemică? Din confruntarea stilurilor, pe de o parte, – pozitivist, la G. Andreescu, artist, la O. Paler și Al. Paleologu – și din confruntarea pozițiilor generale – științifică, respectiv umanistă – pe de alta”. Ulici se simte ispitit să își exprime și propriul punct de vedere, introducând cuplurile conceptuale „național-naționalism”, „european-europenist” (cu anexa „mondialist”): „Dacă *naționalismul* este inamicul perfid și igrasios al *naționalului*, nu cumva *europenismul* se află într-un raport similar cu europeanul? Eu cred că da, cu atât mai mult cu cât și naționalismul, și europenismul sunt principal discriminatorii, sugerând sau, cel puțin, lăsând loc fie pentru o atitudine orgolioasă față de ceea ce se află în afara lor, fie pentru una de reducere a interesului la ceea ce se găsește în interiorul lor. Să nu existe, oare, pentru *european* un atribut funcțional așa cum este patriotismul pentru național? Eu cred că există, și numele lui ar putea fi universalismul, cu sensul din tradiția creștină, dar și cu sensul din *Declarația universală a drepturilor omului*. Pentru o mai exactă cuprindere semantică, unii preferă termenul de *mondialism*.” Și dacă în privința priorităților europeniste sau europenist-naționaliste Ulici le dă dreptate ambelor părți, câștig momentan de cauză ar avea, în opinia sa, Gabriel Andreescu: „Dacă acceptam că dreptatea este revelarea circumstanțială a adevărului, atunci domnul Andreescu este cel care are dreptate prin afirmarea fățișă a priorității pe care o reprezintă pentru România de azi racordare noastră la universalismul european al drepturilor omului și minorităților. E foarte posibil însă ca mâine, într-un alt context european, într-o altă situație a României în Europa, dreptatea să treacă de partea domnilor Paler și Paleologu. Dar meritul de a izbuti să spui adevărul și simultan, să ai și dreptate nu e deloc neglijabil și conferă domnului Andreescu un avantaj în ordinea acuității privirii aruncate împrejurărilor istoriei”. □ Gabriel Andreescu redeschide discuția, publicând, în 1996, în 8 numere din „Dilema” (nr. 176, 24-30 mai – nr. 183, 12-18 iulie inclusiv) un serial intitulat *Interes național, profil intelectual*. Sunt redefinite cele două poziții și raportarea lor la „interesul național”, schițându-se, totodată, un „profil intelectual” (cu destule tușe ironice și chiar minimalizatoare) pentru partenerii săi de dialog Paler și Paleologu. O primă chestiune care separă cele două tabere ar fi „problema individului și a colectivității” și raportarea la acestea: „Diferența principală dintre opțiunile care s-au confruntat prin articolele d-nilor Octavian Paler, Alexandru Paleologu cu cele ce-mi aparțin este locul și demnitatea individului în raport cu semnificația și atributele colectivității. După părerea mea, această preponderență a *dimensiunii universale a ființei umane* – care și-a regăsit după al doilea război mondial o recunoaștere politico-juridică internațională -, reprezintă cea mai clară diferență dintre antinaționaliști și naționaliști. *Nu este nimic privitor la specificul nostru național pe care-l pot accepta ca având prioritate în raport cu demnitatea ființei umane, în individualitatea ei*”. În opinia lui Andreescu, destul de

trănsantă, în luările lor de cuvânt, Paler și Paleologu ar confunda naționalismul cu antioccidentalismul, pe de o parte, și ar opera cu o concepție vetustă a naționalimului, pe de altă parte: „A interpreta statele, astăzi, drept expresii ale națiunilor etnice, constituie o concepție retardată și în conflict cu dreptul internațional, cel puțin așa cum s-a dezvoltat acesta în spațiul european. Statele exprimă voința de autodeterminare a popoarelor. Dar când vorbesc astăzi despre popoare, cunoscătorii în materie nu au în vedere comunitățile etno-culturale. Autodeterminarea se referă la aspirația *«unei populații eterogene la unitate în termeni de cultură publică și comunitate politică, a fel ca și de suveranitate populară»*. Cu alte cuvinte, statul român (ca exemplu) nu este expresia voinței *românilor* din această țară, ci expresia voinței românilor împreună cu voința maghiarilor, germanilor, evreilor, romilor, armenilor ș.a.m.d., care trăiesc pe acest teritoriu al *tuturor*. O astfel de înțelegere se numește «naționalism în sens civic», tocmai pentru a face o separare de viziunea *etică*, depășită, asupra națiunii. Ea opune loialitatea bazată pe recunoașterea culturală reciprocă, legi comune și cetățenie teritorială, solidarității în jurul descendenței genealogice, istoriei native și obiceiurilor. (...) Pentru mine, libertatea românilor din Republica Moldova, bunăstarea și demnitatea lor sunt mai importante decât faptul că s-ar afla sau nu sub aceeași jurisdicție statală cu noi. De aici și diferențele de comportament. În timp ce naționaliștii noștri intelectuali, deveniți sau nu politicieni, se întrec în declarații patriotice privind România Mare – fără niciun rezultat practic, astăzi ori mai târziu, ba chiar punând obstacole cooperării în regiune – cei ce privesc în primul rând la drepturi și la demnitate fac investigații privind violarea libertăților în țara vecină, pregătesc analize pentru misiunile CSCE din zonă care pot cere guvernului de la Chișinău să respecte voința grupurilor etno-culturale (o muncă solicitantă și, de cele mai multe ori, discretă) și asemenea altele”. ■ Raportarea de tip naționalist și tradiționalist, imputată îndeosebi lui Paler, se sprijină, în opinia lui Andreescu, pe câțiva poli de forță: „apelul la istorie”, „moștenirea țărănească, biserica națională”. „Moștenirea țărănească” ar bloca pârghiile modernității și afilierea la spiritul european: „Știm cu toții, cultura română a fost marcată de o lungă dezbateră în jurul locului pe care îl joacă originea noastră rurală. Întrucât argumentarea tradițională continuă să fie folosită deși, după părerea mea, resursele ei au fost de mult epuizate, voi folosi dialogul cu dl Paler pentru câteva comentarii. Două sunt, cred eu, observațiile importante în acest sens. Prima: contradicția dintre mentalitatea țărănească și conștiința civică. În fapt, cei care se raportează la tradiția țărănească refuză, ori nu realizează, importanța fundamentală a spiritului civic în viața societăților moderne. Comunitatea tradițională țărănească, invocată de mai vechii sau mai noii naționaliști, este modelul perfect al ceea ce Popper a numit «societăți închise». Recunoaștem la această comunitate atitudinea magică, irațională în raport cu obiceiurile care guvernează viața comunității și rigiditatea față de

aceste obiceiuri; lipsa distincției dintre regularitățile cutumiare sau convenționale ale vieții sociale și regularitățile din natură. Din păcate, tradiția noastră culturală a fost prea puțin lucidă față de handicapurile fundamentale ale acestui tip de societate. (...) Un alt obstacol de adaptare a acestor comunități – numite, în limbajul politologic standardizat, *tribale*, fără nicio conotație peiorativă, cum reclamă dl Octavian Paler – la cerințele vieții actuale, este slaba disponibilitate la inovație. Regăsim aici nostalgia față de o stare atemporală («eternitatea s-a născut la sat») care refuză analiza în termeni de «dezirabilitate». În același timp, starea de «îngheț» a comunității oferă un sentiment de întărită identitate și de stabilitate membrilor acesteia”. ■ Reținem și portretul pe care Andreescu i-l schițează lui Octavian Paler: „Schema d-lui Paler este inadecvată (pentru că raportul dintre viața politică internă și centrele de putere externe s-a schimbat, totuși, complet), conservatoare (pentru că ea promovează o mentalitate autarhică), iar prin efectele asupra atmosferei publice din societatea românească, iresponsabilă. De altfel, dl Paler girează în continuare, cu numele său, ca director onorific al «României libere», acest ziar devenit unul dintre cele mai antioccidentale și șovine cotidiene de la noi”. ■ Nu în ultimul rând, „lenea tradițională a intelectualului” ar fi evidentă în ambele cazuri: „Un orizont covârșitor s-a construit, pentru mintea umană, în ultimii 30 de ani! Un orizont dotat cu noi paradigme. Ce minunat, când lași cartea (cărțile) din mână, lumea să aibă pentru tine o altă realitate, alte culori! Deceniile acestea îți pot oferi o bucurie a cunoașterii pe care cu greu o poți vedea exersată, în alte timpuri, pe perioade echivalente de timp. Priviți acum discursurile d-lor Alexandru Paleologu ori Octavian Paler... Cum este posibil ca oameni considerați «modele culturale», pentru mulți, chiar «cărturarii», «înțelepții» noștri, toate acestea să nu existe? Acesta este profilul oamenilor noștri de cultură publici? Nu putem depăși provincialismul patent al culturii românești frunzărind aceiași autori, de zeci de ani, citând mereu aceleași personalități, care se descoperă în perioada alfabetizării culturale... (...) Ar părea altfel absurd să vorbești despre naționalism în anii ‘90 fără să-i citești și să-i invoci pe Hurst Hannum, Katherine Verdery, Huntington (exemplele sunt premeditat eclectice, dar nu este ciudat că toți aparțin acelei elite americane pe care intelectualii dâmbovițeni o privesc cu amuzantă superioritate) și să tot repeți numele lui Platon ori Socrate. În niciun caz nu vreau să minimalizez (să tratez și eu cu superficialitate) importanța marilor repere culturale. Ar fi ridicol să se conteste locul lor într-o istorie a ideilor. Dar când ai de-a face cu o temă concretă, atunci ai obligația să fii «la zi»”. □ Oarecum uimit de reluarea polemicii, Paler publică, drept răspuns, un alt serial, în 4 numere de „România liberă” (nr. 1892, 18 iunie; nr. 1895, 21 iunie; nr. 1898, 25 iunie; nr. 1901, 28 iunie). În opinia sa, Andreescu ar fi *Un caz bizar*: „L-am crezut pe d-l Gabriel Andreescu un intelectual, cam uscat poate, dar corect. Acum, mă văd nevoit să constat că, dincolo de aerul de seriozitate ceremonioasă, d-l Andreescu

întreține bune raporturi cu un mărunț ieziuit care nu-ți aude argumentele, când discuți, pentru a-ți răspunde cu contraargumente, ci, pur și simplu, o ia senin de la capăt pentru a te face să te lași păgubaș”. Paler își reia, succint, argumentele expuse în serialul din „22”, făcând și el unele observații asupra „profilului intelectual” al partenerului său de dialog: „În uscăciunea raționalismelor sale nu tresare nicio clipă vreun nerv sensibilizat de traumele, disperările și angoasele acestor ani ce s-ar putea dovedi fatali pentru România. Tonul său e, parcă, al unui robot, programat să repete, până la sașietate, niște idei care te trimit cu gândul la un referent ce a descoperit că tema «europenității» este foarte rentabilă. Totuși, nu aceasta mă tulbură în primul rând. În fond, se poate trăi și fără sentimente. Ceea ce mă tulbură, mai ales, este senzația, stăruitoare, de românofobie ce se degajă din vorbele d-lui Andreescu. (...) Dându-și aere, comic-serioase, de «misionar» al europeanismului «de nicăieri», d-l Andreescu ar vrea să ne «civilizeze», să ne scape de constrângerile identității naționale, pentru a ne ridica la o «stare» unde nu mai există nici tradiții, nici părinți. (...) Acum înțeleg. D-l Andreescu ar vrea să zicem «identitate civică» în loc de «identitate națională» și «stat civic» în loc de «stat național». Interesant, nu? Pe când «popor civic» în loc de «poporul român», d-le Andreescu? Aștept”. □ Până la răspunsul lui Andreescu, se prezintă terți. Dan Oprescu (*Despre „multipla polemică”*, în „22”, nr. 30, 24-30 iulie 1996), îi dă dreptate lui Andreescu: „Înțeleg toate nostalgiile, le respect și le pot chiar accepta, dar numai în măsura în care ele nu se pun în calea a ceea ce trebuie să fie și să facă România în următorii ani. Nu invocându-l pe Spengler ne rezolvăm înapoierile; dimpotrivă, asemenea autori ne pot întârzia eventuala integrare în Occidentul prosper, producând subtile compensații ideologice pentru nenumăratele noastre frustrări economice și culturale. De aceea, înclin să-i dau dreptate mai ales lui Gabriel Andreescu: ceea ce are acum nevoie țara noastră este să caute a năpârli precum șarpele, lepădându-și pielea cea veche și urâcioasă. (...) Iar articolul lui Gabriel Andreescu despre Ungaria și Moldova încerca să sugereze o anumită ierarhie a priorităților. Nicăieri nu s-a spus că Republica Moldova nu trebuie să conteze pentru România, ci doar că acum este mult mai însemnată relația noastră cu vecinul de la Apus, care ne-ar putea oferi prilejul unei mai lesnicioase (totuși, foarte dificile) inserări în Europa-cea-bună”. □ Răspunde și cel vizat: în revista „22” (nr. 31, 31 iulie-6 august 1996, „Polemici”), Gabriel Andreescu adresează o *Scrisoare deschisă domnului Octavian Paler* (datată „28 iunie 1996”): „Cum vă permiteți să mă acuzați dumneavoastră pe mine, d-le Paler, de servilism? Eu nu cunosc ce este servilismul. Am o oroare organică față de nedemnitate, care m-a făcut să nu pot fi servil nici în fața celor care m-au amenințat cu moartea. Nicio clipă nu m-am gândit, pe parcursul polemicii noastre, să vorbesc despre trecutul dumneavoastră, despre cutremurătoarele declarații lingușitoare, despre trădarea etică care v-a marcat zeci de ani”. □ În

replică, Octavian Paler dă un *Răspuns, tot deschis, d-lui Gabriel Andreescu* (datat „27 iulie 1996”, în același nr. din „22”); sunt reluate aceleași observații: „Mă întreb, cu o melancolică lehamite, dacă nu cumva a avut dreptate Ana Blandiana să considere declanșarea acestei polemici, de către d-l Andreescu, o diversiune, o capcană, cu scopul de a pune în circulație niște idei, altminteri indigeste. (...) Polemica mea cu d-l Andreescu n-a fost pe tema «naționalismului», cum spune mereu. Cineva a pus punctul pe «i» tălmăcindu-l astfel pe d-l Andreescu: «Ceea ce are acum nevoie țara noastră este să caute a năpârli precum șarpele, lepădându-și pielea cea veche și urâcioasă». Bine, domnilor, năpârliți dacă aveți chef. Dar pe mine vă rog să mă scuzați. Eu îmi voi căuta mai departe un drum între «naționalismul de grotă» și «europenii de nicăieri», străin și de cei care cred că trebuie să ne ducem în Europa îmbrăcați în ȋtari, chiuind și cântând din buciume, și de neobonjuriști care au o optică hotelieră despre Europa, tot ce e «național» trebuind să fie lăsat la recepție. Și cum se face că pe d-l Andreescu nu l-a deranjat niciodată vreo atitudine antiromânească a unor extremiști maghiari? Mă grăbesc să adaug că deplor tensionările interetnice, mă scârbesc maghiarofobii și cred în dreptul minorităților de a-și conserva, pe deplin, identitatea. Dar, din păcate, au și maghiarii vadim-ii, funar-ii lor. Extremismul nu este, oare, condamnabil în orice tabără? Trebuie să înțeleg că pentru d-l Andreescu ura e detestabilă numai când e vociferată în românește? (...) În legătură cu «ecuația lui Schrödinger» și «zerourile ecuației Bessel», ce-ar fi de zis? Cel mai bine s-ar potrivi o observație mușcătoare din Molière despre cum poți să pari «savant», dar prefer să mă abțin. I-aș putea răspunde preopinentului meu că ne desparte, cel puțin, o bibliotecă, dar nu-mi place să fac paradă de erudiție.”; „Nu polemizezi cu un robot programat să nu se audă decât pe sine și să repete, până la sațietate, platitudini. Și cu asta punct”. DE PUS ȘI LA 1996 □ Și Virgil Nemoianu se va pronunța „pe marginea polemicii dintre Gabriel Andreescu și Octavian Paler” într-un text intitulat *Imitație și identitate* (datat „Bethesda, MD, noiembrie 1996”), publicat în nr. 49 al revistei „22” (4-10 decembrie 1996, „Eseu”). În acest prelungit schimb de replici descoperă „o variantă modernă a discursului despre imitație și identitate care îi preocupă insistent, de 200 de ani (probabil de mai mult încă), atât pe intelectualii români, cât și păturile politice ale societății”. Nemoianu pare a-i da mai degrabă dreptate lui Paler: „Nu se strecoară câteodată în paginile unora din partizanii mimetismului un ton aproape obsecvios când e vorba de acest Apus contemporan? (un ton care, mie unuia, îmi amintește neplăcut de cel pe care odinioară alții îl rezervau – sigur, înfinit mai grosolan, mai servil – măreței vecine totalitare de la răsărit) (...) România, de pildă, vrea să se «integreze» – dar cu cine și cu ce? Lumea aceasta «euro-atlantică» e, în fond, o abstracțiune: situația din Portugalia diferă radical de cea din Norvegia, între Franța și Statele Unite trec multe linii groase de demarcație, interesele Canadei nu sunt aceleași cu ale Greciei și așa mai

departe. Cu cine ne aliniem, pe cine imităm? Sau dimpotrivă: cu cine nu ne aliniem, pe cine nu imităm? Încă mai serios. Care Occident este cel care ne stă drept exemplu? (...) nu văd niciun motiv pentru care imitația inteligentă ar fi lucru de sfială și de jenă. Dar nu cred că o comunitate socială și sfetnicii ei ar trebui să se simtă obligați să aleagă între un moment istoric efemer sau altul, între o variantă a euro-americanismului sau alta, iar apoi pe cea aleasă să o copieze cu fidelitate fanatică. *Modelul* nu poate și nu trebuie să fie unul static (poziția euro-atlantică de la ora X în ziua Y), ci mai curând *dinamica* acestei lumi, mișcarea și dezvoltarea ei, felul în care a înaintat și s-a comportat istoric vreme de secole. Dacă imitația merge spre ansamblul istorico-geografic al unui mod de civilizație, atunci nu mai e nevoie ca lumea românească să recurgă la abandonuri dureroase ale propriei identități, nu mai e nevoie de adaptări groțesti (și, până la urmă, ineficiente) în detalii”.

IULIE

1 iulie

- Fernando Arrabal este prezent în România pentru a asista la montarea unor piese proprii. Informații apar în „Adevărul”, nr. 1604 (Ionela Liță, Saviana Stănescu, „**Pornografic și cast**”. **Fernando Arrabal a declarat:** „**Aveam vise erotice cu Elena Ceaușescu**”, „Cultură”). Considerații ale lui **Arrabal despre Cioran**. **Cod de viață** sunt publicate la aceeași pagină; o reținem pe cea mai semnificativă: „*Tratatul său de descompunere a propus norme diabolice de a trăi rău și de a scrie bine*”.

- Valeriu Cristea comentează, în nr. 27-28 din „Literatorul”, unele decizii (sau opțiuni) politice ale epocii: dorința lui Corneliu Coposu de a reinstaura monarhia și pledoaria diverselor formațiuni politice pentru a intra în NATO (**Democrație fără referendum?**). Însă nu neapărat aceste luări de poziție îl interesează pe criticul de la „Literatorul”, ci discursul în care sunt formulate și care ar trăda „marote ale ideologiei totalitare”. Spre exemplu, în discursul lui Coposu ar reveni sistematic termenii „*avangardă, rol conducător, pretinsul drept al minorității „avansate” de a-și impune voința majorității «înapoiate»*”, iar în celălalt, despre NATO, sintagmele „*«pericol extern», «unanimitate», «întregul popor strâns unit în jurul»*”. Valeriu Cristea propune și o soluție pentru a evita asemenea reactualizări nedorite: „Într-o democrație, marile probleme naționale nu se transformă în axiome, în dogme, ci se discută, sunt supuse dezbaterii publice și opțiunii electoratului. Pe drept cuvânt, monarhiștii cereau, cu câțiva ani în urmă, ca referendumul în chestiunea ce-i doare să fie precedat de o largă informare a cetățenilor cu privire la istoria și rolul instituției regale. Și referendumul, obligatoriu (...) referitor la aderare, ar trebui precedat de o punere în cunoștință de cauză a electoratului, arătându-se lucid, cu matură responsabilitate, avantajele și dezavantajele, atuurile și

riscurile unei asemenea aderări (căci există probabil și dezavantaje și riscuri – din moment ce e vorba de intrarea într-o alianță militară și nu de intrarea în rai). Nu se poate fără referendum, nu se poate chiar dacă rezultatul lui ar fi – cum se pare că este în cele două situații evocate mai sus – previzibil. Așa, *numai așa e democratic*”.

2 iulie

● Din numărul 275 al „Adevărului literar și artistic”, reținem interviul Savianei Stănescu cu Ilie Constantin, **„Nu m-am temut de anonim și am luat în serios ideea de răscumpărare a fugii mele din țară”** („Paralele inegale”). Scriitorul se referă în special la anii săi de exil și la răceala întâlnită în mediile culturale de la Paris; avem însă și opinii despre chestiuni semnificative pentru dezbaterile acestor ani, precum cele referitoare la existența „deșertului cultural”: „Eu cred că este o afirmație foarte discutabilă și care ar trebui judecată, pentru că e bine cunoscut în toate culturile că perioadele dificile pot fi adesea fertile creației, în literatură mai ales. A spune că nu au apărut lucruri importante între anii – să spunem – 1955 și 1989 ar fi chiar o imprudență. S-au scris foarte multe cărți serioase în diferite domenii. Eu cred mai ales în poezie, dar nu numai în poezie, ci și în eseu. Firește că proza era împiedicată în exprimarea ei, fiind mai directă în reflectarea realității. Puterea era mai atentă cu proza și o supraveghea mai îndeaproape. Poezia poate spune mai mult, uneori chiar prin încifrare, dar și prin discurs direct, poetic. Eu cred că, literar vorbind, este o perioadă cu totul excepțională și o spun fără mare ezitare, între anii '60 (și chiar mai devreme) și până în '73 când am plecat eu. Și după aceea au fost ani foarte buni, străluciți, de care am luat cunoștință. Cred că a fost o foarte serioasă perioadă a literaturii române, despre care se va vorbi foarte mult și care va fi revalorizată într-un mod global, mult peste ce se apreciază acum, într-o însuflețire justificată de altfel de a crea altceva”.

5 iulie

● În nr. 22 din „Luceafărul”, Ioan Buduca publică unul dintre cele mai elogioase articole din acești ani despre volumele și personalitatea lui H.-R. Patapievici (**Zbor în bătaia săgeții**, „Cronica literară”). Începutul este următorul: „H.-R. Patapievici are 38 de ani. De la debutul editorial târziu care a marcat consacrarea lui Tudor Arghezi, ori de la debutul lui Alexandru Paleologu, pe când avea 40 de ani, niciun alt scriitor român nu a mai ieșit la lumina tiparului editorial atât de – cum să spun? – atât de format, acesta e cuvântul. Nici Blaga nu era încă întregul Blaga în *Poemele luminii*. Nici Cioran nu era încă propria sa ipostază definitivă în *Schimbarea la față a României*. Vorbesc, bineînțeles, aici, de scriitorul cu destin. Nu mă gândesc la autori precum Bacovia, ori Mateiu Caragiale al căror «destin» scriitoricesc se

epuizează într-o singură carte, debutul de obicei”. Spre jumătatea articolului Buduca face următoarele observații, referindu-se la volumul comentat: „Avem în față primul *bildungsroman* românesc de tip inițiativ. Subintitulat «Eseu asupra formării», volumul *Zbor în bătaia săgeții* este prima autobiografie spirituală în sensul tare al cuvântului din literatura română. Pe acest sertar nu sunt prea multe cărți românești: mai e romanul epistolar dintre Ion Negoitescu și Radu Stanca, mai e *Epistolar*-ul lui Gabriel Liiceanu, mai sunt jurnalele lui Radu Petrescu și jurnalele lui Mircea Eliade. Atât. Nu e puțin, firește. Dar nici mult nu e. Cu *Zbor în bătaia săgeții*, acest mult-puțin devine strălucitor. Literatura română se poate prezenta oriunde în lume cu traducerea acestei cărți”. Iar paragraful final este acesta: „Patapievicismul este un început de reafirmare a speranței că mântuirea e posibilă și prin cultură, dacă prin cultură putem înțelege o modalitate a iubirii nefalsificate, aceea care-și menține centrul în reamintirea Mântuitorului și în așteptarea lui ca Judecător”.

● ***Considerând că în România nu este încă democrație, Marie-France Ionesco interzice teatrelor românești să-l juche pe Eugen Ionescu*** („Adevărul”, nr. 1607, „Cultură. Spectacole”; articol de Ionela Liță). Este consemnată o declarație a lui Vladimir Găitan, director al Teatrului de Comedie, unde începuse montarea pentru piesa *Jacques sau supunerea*; „Marie-France Ionesco nu a acceptat nici oferta de a-și face publice părerile cu ocazia premierii și prin caietul-program al spectacolului”, adaugă Găitan. Nu este vorba însă numai de această piesă, ci de „oricare altă de Eugen Ionesco, în orice teatru din România”. V. și declarațiile în acest sens ale Mariei France-Ionesco din interviul publicat în „LA&I”, nr. 22, 19 iunie.

● Începând cu nr. 26, revista „România literară” se vede nevoită să își reducă numărul de pagini. Explicația o găsim în editorialul lui Nicolae Manolescu, ***Cultura pe 16 pagini***: „Nu ideologia și cenzura sunt de vină [ca în 1974, când mai fuseseră decimate paginile și normele, n.n.], ci prețul hârtiei și al tiparului”. Criticul se referă și la circumstanțele care au dus, în 1974, la micșorarea numărului de pagini: „Din rațiuni, atunci, de înăsprire a controlului ideologic (fiindcă tezele din iulie 1971 nu putuseră fi integral aplicate), Ceaușescu a comprimat drastic publicațiile politice și culturale ale vremii. Unele au dispărut de tot. Altora le-a fost schimbată periodicitatea, devenind trimestriale ori anuale, ceea ce echivala cu o dispariție lentă. Redacțiile au renunțat la un număr de posturi. Și toate revistele, fără excepție, au pierdut o parte din paginile lor. «Informația» și «Sportul», de exemplu, s-au înjumătățit. «România literară» avea, în 1968, 32 de pagini, în formatul actual. În organigrama decisă de C.C. al P.C.R. (printr-o hotărâre specială), revista trebuia să se restrângă la 20 de pagini. La întâlnirea dintre Ceaușescu și redactorii-șefi, G. Ivașcu i-a explicat șefului statului cum, ca urmare a împăturirii colii de tipar, «România literară» poate apărea în 16 pagini sau în... 24. În niciun caz în 20. Susținut de Zaharia Stancu, președintele Uniunii

Scriitorilor, G. Ivașcu a câștigat 4 pagini din cele 12 menite pierzaniei. Nu era mult, dar era totuși ceva. «România literară» a rămas singurul hebdomadar din țară, cu 24 de pagini și o redacție alcătuită din multe jumătăți de normă. Aceasta însemna că scriitori importanți, precum Leonid Dimov, L. Raicu, Sorin Titel, Dana Dumitriu, Valeriu Cristea și alții, luau doar jumătate din leafa unui redactor». ■ Într-un comentariu tardiv, din nr. 45-52 al „Literaturului” (17 noiembrie-6 ianuarie), Valeriu Cristea îl descoperă pe directorul „României literare” *Cu musca pe căciulă*. Punctul de pornire ar fi o sintagmă buclucașă, anume „și alții” (cu italic, la Valeriu Cristea), care însoțea lista numelor lui Dimov, Raicu, Titel, Dana Dumitriu, siliți să treacă pe jumătate de normă. Acești „și alții” ar fi fost Virgil Mazilescu și Marcel Mihadaș. ■ Or, în acești „și alții” s-ar ascunde o situație elocventă pentru situația publicațiilor literare și a redactorilor lor în perioada dictaturii: „Scriitori importanți sau nu, *toți* cei șase redactori trecuți pe jumătate de normă *nu erau membri de partid*. Nicolae Manolescu «uită» acest amănunt și nu pricepe de ce o face: doar nici el n-a fost, dintr-un motiv sau altul, membru de partid. (...) Cu vreo doi ani înainte de semi-epurărilor din 1974, directorul publicației [George Ivașcu, n.n.], *secondat de Nicolae Manolescu*, pe atunci redactor-șef adjunct al revistei, a încercat pur și simplu să elimine din redacție doi colegi. Unul era Virgil Mazilescu, om dintr-o bucată, incomod, care nu-și prea înghițea vorbele, un disident aș zice *avant la lettre* (să mă ierte disidenții noștri oficiali că îndrăznesc să li-l alătur...). Cu excepția Danei Dumitriu, care, din motive pe care Nicolae Manolescu le cunoaște cel mai bine, nu a *putut* să ni se alăture, toți colegii, inclusiv cei din conducere (minus, repet, Nicolae Manolescu) s-au solidarizat cu cei ce urmau să fie dați afară. Intervenția seniorială a lui Nichita Stănescu (pe care am evocat-o cu un alt prilej) a zădărnicit încercarea de concediere. Oricum, în 1971 sau 1972, Nicolae Manolescu a *consimțit* ca un poet de talentul și de curajul lui Virgil Mazilescu să fie dat afară din redacție”. „O frumoasă pagină din trecutul anticomunist al actualului lider de partid!”, mai adaugă Valeriu Cristea. ■ P.S.-ul îi este adresat lui Alex Ștefănescu, exigent cu *Dicționarul personajelor lui Creangă* (v. *infra*, 29 noiembrie-3 decembrie): „Noroc că Alex. Ștefănescu nu e critic literar! Și totuși, mă afectează, căci și părerea unui simplu cititor contează, la urma urmei...” □ Revenim la nr. 26 al „României literare”. În cadrul rubricii sale „Contrafort”, Mircea Mihaieș comentează votul parlamentului împotriva numirii lui Gabriel Liiceanu (director al editurii Humanitas) în consiliul de administrație al TVR (*Democrația ghilotinei*). Ar fi vorba de „reacția ființei primare, violente și mărginite față de spiritele solare”: „Prin simpla sa prezență, dl. Liiceanu ar fi fost un reproș viu, o oglindă în care slugoii iliescieni și-ar fi văzut, în întreaga ei monstruozitate, hidoșenia morală. Pentru că dl. Liiceanu are imensul har de a formula memorabil simptomele bolilor morale care rod pe dinăuntru societatea românească. Cum să reziști argumentelor de bun simț ale unui

intelectual de super-clasă, când tu ești un nimic, o făcătură, un fâs produs de opintea ideologică a mai-marilor tăi? Ce poți contrapune adevărilor fundamentale pe care, cu o implacabilă logică, ți le servește autorul *Apelului către lichele*? Șchioapa logică de partid? Minciunile kaghebiste ambalate la Cotroceni în frumoasele culori ale tricolorului național?” etc. □ Toma Roman comentează două lucrări ale lui Vladimir Tismăneanu, *Fantoma lui Gheorghiu-Dej* (Univers, București, 1995) și *Ireparabilul trecut* (Albatros, 1994), într-un articol intitulat *Lumea fantomelor*. În prima scriere, „comunismul românesc este «filmă» de la premegători până la Ceaușescu și urmașii lui, plasat în contextul comunismului european, al Internaționalei leniniste, al renașterii naționalismului, al descentralizării și particularizării lui geografice ce au permis trecerea de la «clientelismul» moscovit la «dinastismul» regional”. □ Nu în ultimul rând, în acest nr. din „România literară” sunt prezentate câteva necroloage ale lui Cioran; v. supra, 20 iunie.

● În nr. 27 al revistei „22” este publicat un interviu cu Nicolae Manolescu, realizat de Gabriela Adameșteanu și Radu Coșarcă, și difuzat inițial la TELE 7 abc, pe 3 iulie, în cadrul unei emisiuni făcută în colaborare cu „22” („*Nu cred că mai suntem în sfera de influență a Moscovei*”). Redăm reflecțiile sale despre obligativitatea de a intra în NATO și despre sferele de influență între care se plasează România: „Nu, nu cred că mai suntem în sfera de influență a Moscovei. De fapt, mie mi se pare că, în momentul de față, nu există decât o singură supraputere: Statele Unite. (...) Depinde însă ce se va întâmpla în Rusia. E foarte posibil ca, în următorul deceniu, în Rusia să aibă loc schimbări spectaculoase și un nou război rece să ia naștere. Și-atunci va trebui să vedem pe unde va trece viitoarea Cortină de Fier, dacă, Doamne ferește!, ne vom procopsi cu vreuna. S-ar putea să treacă pe Prut sau pe Nistru. Mă gândesc cu groază să nu treacă pe Tisa. Dar asta rămâne o chestiune de ani sau poate chiar de un deceniu. (...) pentru garanția stabilității în România, este important să intrăm în NATO, în structurile euro-atlantice”. Criticul nu este de acord să se semneze tratate de bază cu țările vecine, cu Ucraina, spre exemplu: „Ce sens are să încheiem acum un tratat cu Ucraina, de pildă, făcându-ne că am uitat de Ținutul Herța, de Sudul Basarabiei, de regiunile pe care Stalin le-a făcut cadou ucrainenilor după încheierea tratatului Ribbentrop-Molotov?! (...) Să nu uităm însă că acolo trăiesc încă foarte mulți români, că există pământuri românești, o civilizație românească sufocată de condițiile cu totul improprii pe care Guvernul de la Kiev le permite minorităților”. ■ În nr. 28 (12-18 iulie), într-o replică intitulată *Prețul „integrării”*, Andrei Cornea se declară „stupefiat” de această declarație a lui Manolescu despre Ucraina: „De ce oare – mă întreb – frontiera noastră nordică s-ar bucura de un tratament special în raport cu cea vestică? (...) din punct de vedere al relațiilor internaționale și al dreptului internațional, situația este cu adevărat simetrică: Ardealul a aparținut Ungariei istorice, iar Bucovina – Moldovei istorice. (...) Astăzi, Ardealul aparține

României, Bucovina, Ținutul Herței și sudul Basarabiei – Ucrainei, iar realitățile demografice susțin ambele aparențe. (...) Dacă dorim, în mod legitim, ca românii din Bucovina să aibă școli românești, nu văd de ce ne-ar șoca faptul că maghiarii solicită școli (și nu doar clase) maghiare în România. Iar dacă maghiarii beneficiază de mai multe drepturi la noi decât beneficiază românii în Ucraina, nu trebuie să scădem maghiarilor din drepturile existente, ci avem toată îndreptățirea să pretindem ucrainenilor să facă mai mult pentru ai noștri, ca preț al încheierii tratatului cu noi”.

7 iulie

- Din nr. 130 al „Dilemei”, reținem anume trăsături ale românității, formulate de Sorin Alexandrescu (*Apatie sau individualism?*, în cadrul dosarului „Apatia”, realizat de Delia Verdeș): „Acțiunea nu pare a fi în cultura română o valoare fundamentală, dimpotrivă, ea este aici negată, ignorată, ironizată și oarecum devalorizată. Este surprinzător să vezi cât de marginale sunt în ierarhia obișnuită de valori a secolului al 19-lea, cel puțin în literatura ei, categoriile de muncă, profesionalizare, eficiență, chiar de scop clar al acțiunii. Munca, cu excepția celei agrare, este suspectă, ea ascunde de-obicei un mobil ascuns și rău: administratorul de moșie nu vrea, precum Tănase Scatiu, decât să-i ia locul proprietarului ei legitim, chiar dacă acesta nu se interesează de această moșie mai deloc; funcționarul lui Caragiale e privit în *Petițiune* ca o curiozitate când deschide ghișeul la ora oficială și nu atunci când un chefliu i-o cere. Excepția care întărește regula este căpățânosul de Slavici, care ne tot pisa pe noi regătenii ba cu popa Tanda, ba cu Mara ori Budulea Taichii”. □ Pornind de la lucrarea recent reeditată a lui Dumitru Drăghicescu, *Din psihologia poporului român – Introducere* (studiu introductiv de Virgil Constantinescu-Galiceni, îngrijire de ediție și note de Elisabeta Simion, Albatros, 1995), din care se citează masiv, George Pruteanu publică a doua parte a cronicii despre reeditarea volumului lui Dumitru Drăghicescu, *Din psihologia poporului român – Introducere (Cum a fost să fim, „Cronica literară de tranziție”)*. V. supra, „Dilema”, 30 iunie-6 iulie.

8 iulie

- Într-un articol din nr. 1610 al „Adevărului”, C. Stănescu răspunde unei dileme a lui Iosif Sava (*O fi „consens” în paradis ?*, „Defecțiune tehnică”): „De ce nu sunt în Academie un Marino, un Manolescu, un Breban (...) ?! Acestei patriotice întrebări iscate de patima «consensualistă» a d-lui Sava și altora le-aș răspunde, pe scurt, așa: acele personalități și altele nu sunt acolo, în «forul îngerilor», din același motiv pentru care, bunăoară, președintele Uniunii Scriitorilor, dl. Laurențiu Ulici, a decis să-i țină departe de «scriitorii români din toată lumea» adunați la Neptun pe scriitorii din țară ajunși în Parlament sau în fruntea unor partide politice. Fără să vrea președintele Uniunii Scriitorilor

și-a dat mâna într-un «apolitism» cu vicepreședintele Academiei, dl. Eugen Simion: de aceea nu sunt cei invocați de dl. Sava în Academie și tot de aceea n-au fost invitați la Neptun decât «apoliticii»...”.

9 iulie

● Amănunte despre lansarea romanului lui Matei Călinescu, *Vața și opiniile lui Zacharias Lichter*, la Clubul „Junimea” al Muzeului Literaturii Române Iași, ca și fragmente din intervențiile celor invitați să prezinte scrierea (Liviu Antonesei, Adrian Marino, autorul însuși) găsim în nr. 276 al „Adevărului literar și artistic”. Matei Călinescu oferă detalii despre geneza cărții și despre modul în care s-a raportat la ea de-a lungul vremii. În intervenția sa, Adrian Marino nu pierde ocazia de a aborda și o chestiune care îl preocupă în mod deosebit, cea a dihotomiei rural/citadin în spațiul literar și cultural. Vizat, printre alții, este Marin Preda: „E foarte important să mai spun un lucru: acest Zacharias Lichter este un citadin, un orășean, deci o apariție insolită într-o literatură care exalta moromețianismul. Vă dați seama în ce țară eram noi. Moromețianismul era, la un moment dat, echivalent bovarismului, donquijotismului. Pe mine, ca citadin, nu mă pasiona deloc. Mă întreb dacă o criză mistică este posibilă într-un lan de păpușoi? În oraș este posibilă, fiindcă orașul concentrează și abstractizează. Eram un antimoromețianist și un antinaționalist”. (Un interviu cu Adrian Marino și Matei Călinescu, realizat de Ioan Buduca cu prilejul acestei lansări, se poate citi și în nr. 1, din iulie, al revistei „Cuvântul”, *Un best-seller din 1968. Misticul din inima comunismului*). ■ Observațiile lui Adrian Marino despre Marin Preda și pretinsa caducitate a literaturii pe teme rurale sunt ironizate în nr. 8-9 (august-septembrie) al revistei „Caiete critice”: „Ne întrebăm numai cum se descurcă dl. Adrian Marino, atât de necruțător cu proza rurală, cu romanele, să zicem, americane moderne sau sud-americane. Autorii lor, fără să-l întrebe pe hermeneutul de la Cluj, n-au ezitat să vorbească despre niște beți fermieri...” (nesemnlat, „Cu și fără comentarii”) □ Revenim la nr. 276 al „Adevărului literar și artistic”. Pornind de la volumul lui Paul Goma, *Scrisori întredeschise*, Cătălin Țirlea se distanțează de *Obiceiurile mahalagești* ale pozatorului din exil, care s-ar extinde la nivelul întregii sale generații: „Obiceiul mahalagesc al acestei generații de a se bălăcări între ei pe stradă, în văzul lumii, chiar dacă îl disprețuiesc, îmi provoacă delicii. Trebuie să spun că la început am crezut că se joacă, glumesc, se amuză. Citind mai atent paginile lui Goma mi-am dat seama că mizeriile de care se acuză ei reciproc sunt chiar adevărate, că ura care îi macină este chiar ură. Pentru că, să ne înțelegem, din scrisorile întredeschise ale lui Goma reiese că nici cei pe care el îi înjură cu atâta foc – nici ei nu stau degeaba! (...) Însă dacă tot îl frământă ce vor «coichide» tinerii, o să-i spun ce am conchis eu (...). *Am conchis că nu mă interesează!* Am

conchis că mă doare în cot de toate complexele lor, de memoria și de amintirile lor, de toate istoriile lor complicate și urât mirositoare”.

11 iulie

● Moare Mihai Botez. Reținem câteva necroloage publicate în presa momentului, deoarece gestul fostului disident de a accepta să fie ambasador la Washington a scindat fragila, dar necruțătoarea – în privința afilierei politice – societate postdecembristă, fiind elocvent pentru tabuurile, complexele și exigențele ei (la un moment dat, disidentul Mihai Botez a fost acuzat că ar fi fost „omul Puterii”). ■ **Disidentul Mihai Botez, ambasadorul României la Washington, a încetat din viață** – anunță, cea dintâi, revista „22” (nr. 28, 12-18 iulie); într-un grupaj este publicat un fragment dintr-un interviu cu cel dispărut (din anul 1994) și necrologul semnat de Gabriela Adameșteanu, **O angajare voluntară**. Comentând motivele pentru care fostul disident a acceptat funcția de ambasador, Gabriela Adameșteanu sancționează tratamentul ingrat la care a fost supus Mihai Botez: „Am observat de multă vreme că ne purtăm prost unii cu alții, că ne vorbim de rău, că ne jignim, că nu suntem în stare să ne spunem o vorbă bună, că nu ne recunoaștem unii altora calitățile, ci doar defectele (...). Totul pare, de altfel, posibil de dres, de recuperat. Până într-o zi. Într-o zi (ceea ce părem să nu știm), se trage o linie și tot ce-am făcut – sau, dimpotrivă, tot ce am greșit – nu mai poate fi îndreptat.” ■ Din fragmentul de interviu cu Mihai Botez (din nr. 17/1994 al revistei, v. *supra*), este selectat exact paragraful în care fostul disident își explică gestul de a fi acceptat funcția de ambasador. □ Și Augustin Buzura îl evocă pe cel dispărut (**Când nici cuvintele, nici lacrimile...**) în „Adevărul”, nr. 1614, 13 iulie): „Pe atunci, lei de azi, incoruptibili democrați – o parte, desigur, dar cea mai mare, uimitor de mare – nici măcar nu aveau curajul să-i pronunțe numele, necum să-l salute pe stradă. Mihai Botez le-a înțeles slăbiciunea, nu i-a condamnat, dar nici nu s-a așteptat la reacțiile lor de mai târziu. (...) După marea schimbare din decembrie 1989 nu și-a revendicat niciun merit, deși era unul dintre cei care au ridicat cu energie – poate cu cea mai multă energie! – vâlul de pe fașa odioasă a comunismului: unul dintre cei mai crezuți, consultați și respectați”. □ Una dintre publicațiile în care se acordă o atenție deosebită acestui eveniment este „Dilema”. În nr. 132 (21-27 iulie) sunt publicate necroloagele lui Andrei Pleșu (**Un personaj atipic: Mihai Botez**), Mircea Iorgulescu (**Un om liber**), acad. Nicolae Cajal (**A încetat din viață ambasadorul României în SUA**), Mihai Oroveanu (**O opțiune existențială**). Reținem un pasaj din intervenția lui Pleșu: „Decizia lui Mihai Botez de a face ceva, de a se înscrie *pragmatic* în labirintul tranziției l-a costat timp, sănătate și câteva prietenii. Oameni care îl cunoșteau de mult l-au taxat dintr-odată de «colaborator». Iar acum, pe mormântul lui încă neașezat, se găsesc destui nesimțiți, destui nemernici care să agite calomniile de duzină: că a fost securist, comunist, ceaușist ș.a.m.d. Publiciști

spălăciți din exil, informatori de mână a treia din țară, foști disidenți frustrați, netrebnici de toate calibrele, care, pe vremea când Mihai Botez stătea singur în prima linie, își oblojeau, grijulii, poltroneria s-au trezit acum să-l judece, să-l declare suspect în numele principiilor lor de carton”. Și un altul din necrologul lui Iorgulescu: „Mihai Botez a avut de înfruntat, rând pe rând, teroarea instituționalizată a regimului totalitar și teroarea stihinică a orfanilor aceluia regim; și nu se poate știe când îi va fi fost mai greu. Cert este, totuși, că de fiecare dată fiind o țintă, un vânat pândit, poate și la propriu, cu degetul pe trăgaci, în primul rând alesese el, iar în cel de-al doilea a fost ales, desemnat, condamnat”. ■ Elocvent este și finalul necrologului lui Adrian Niculescu (datat „Paris, 6 august-19 septembrie” și publicat în trei numere din „Dilema”: „*Ne credeți numai când murim!*”. *Eseu despre Mihai Botez, și nu numai...* (nr. 147, 3-9 noiembrie; nr. 148, 10-16 noiembrie; nr. 149, 17-23 noiembrie): „La temelia lumii libere, pe care am început s-o (re)construim, să nu uităm niciodată că, undeva, ca Ana a lui Manole, *se află zidit și Mihai Botez*”. □ Nu lipsesc însă intervențiile în care semnatarii necroloagelor se delimitează, o dată în plus, de opțiunile, socotite reprobabile, ale celui dispărut. În această situație este Mircea Mihăieș, din al cărui text „*Și istoviți de visul desigur schizoid...*” („România literară”, nr. 28, 19-25 iulie, „Contrafort”) redăm un pasaj: „Punctele albe ale rocamboleștii sale biografii vor rămâne, se pare, pe vecie, fără dezlegare. Când, după plecarea lui Aurel Dragoș Munteanu, Mihai Botez a fost numit ambasador la Washington, o numire urmând stagiului în mai neutra poziție de «ambasador la Națiunile Unite», vâlul misterelor a început să se destrame. Au existat și câteva luări de poziție fără echivoc, care dovedeau că fostul disident intrase cu totul în solda stăpânilor de azi ai României. Au urmat, în aceeași logică, despărțirile de câțiva dintre cei mai buni prieteni. Izolat în colivia aurită a splendidei vile ambasadoriale din Washington, fostul disident devenea din ce în ce mai mult o *exceleță*. Din nefericire, trist castelan fără glorie, el s-a complăcut în compania dubioasă a securistimii mai mult sau mai puțin dezafectate care mișună pe malul Potomacului – între invitații săi constanți numărându-se sinistra figură a lui Victor Găetan”. ■ Intervenția lui Mihăieș este sancționată în „Literatorul” (nr. 31, 1-11 august), sub semnătura „Diac-ului tomnatic și alumn”: „Câtă nerușinare și ticăloșie: să sari ca scos din minți asupra unui mare compatriot, întinându-i memoria, numai pentru că «fostul disident» a ales, ca și alți intelectuali români, nu să fie de partea puterii, ci de aceea a intereselor țării sale. Cât privește faptul că lui Mihai Botez i se reproșează că ar fi intrat în *solda stăpânilor de azi ai României*, de parcă țara s-ar fi confundat vreodată în istoria ei cu puterea, înțelegem doar că pentru licheaua cultivată cu atâta asiduitate de „România literară” cuvântul *soldă* are o semnificație cu totul specială. Dar să nu vorbim de funie în casa spânzuratului!”

- În legătură cu decizia Mariei-France Ionesco de a interzice reprezentările în România ale pieselor tatălui său, în nr. 27 din „Academia Cațavencu” se trimite o **Scrisoare** de înduplecare, semnată „Cu dragoste, «Academia Cațavencu», născută din binecuvântarea lui Eugène Ionesco”: „Vă rugăm să acceptați ideea că embargoul dramaturgic pe care ni l-ați impus nu va avea efect asupra celor pe care bănuim că i-ați vizat. Ei, rinocerii de rasă autohtonă, cu două coarne și puțin creier, nici nu vor ști ce decizie ați luat. Iar dacă, prin absurd, o vor afla de la organe special antrenate, nu o vor înțelege. În schimb, victimele lor vor deveni, implicit, și victimele dumneavoastră. Căci nu boicotul, ci provocarea spirituală trezește un popor ațipit. Nu uitați că până și Ceaușescu a înțeles acest lucru atunci când a interzis reluarea pieselor lui Caragiale la televiziune. Deci, stimată Marie-France Ionesco, vă implorăm să lăsați *Rinocerii* să zburde sub nasul Rinocerilor”.

12 iulie

- Din nr. 23 al „Luceafărului” reținem prezența lui Dumitru Țepeneag cu un fragment (**Curse**), din viitorul roman *Hotel Europa*, în curs de apariție la Albatros. □ În paginile revistei este discutat și volumul lui Laurențiu Ulici, *Literatura română contemporană*; scriu: Monica Spiridon, **Paradigmele literaturii contemporane**, Geo Șerban, **Hartă în relief**, Dan-Silviu Boerescu, **Istorie literară en gros, critică istorică en detail**. Monica Spiridon riscă o surprinzătoare analogie a autorului cu E. Lovinescu însuși: „Cu proiectul și cu antecedentele acestuia din urmă, sinteza lui Laurențiu Ulici are multe în comun. Cei doi interpreți se biziue pe un stagiul îndelungat de întâmpinare în linia întâi, și pe o experiență de campanie în trierea și promovarea valorilor. Pe urmă, ambii sunt sensibili la criteriul estetic. Sinteza critică reține doar ce trece prin sita valorică. Restul e steril informativ, care se depune în masa bibliografică”. ■ Afirmările lui Boerescu sunt mai puțin amabile: „Atenție, însă: și E. Simion, și I. Simuț [alți doi critici interesați de istoria literară a epocii postbelice, n.n.] se ocupă numai de vârful aisbergului, de crema literaturii. Un Constantin Vremuleț sau un George Șovu, o Rodica Ojog-Brașoveanu nu vor fi pomeniți de acești autori. Chiar dacă nu glosează în jurul insignifiantei lor opere (în ordine literară, evident), Ulici îi trece măcar cu o notă bibliografică (cu toate că aceasta nu prea e actualizată decât rareori (...)). El nu se sfiește însă să comenteze critic zeci (dacă nu sute!) de autori care oricum nu vor rămâne decât în fundalul fundalurilor istoriei literare.” □ Din acest nr. din „Luceafărul”, semnalăm și articolul lui Vlaicu Bârna, **„Generația în pulbere”**. **Glose pentru profilul deceniului patru** („Istorie literară”).
- În editorialul său din nr. 708 din „Vremea”, Adrian Păunescu regretă unele **Absențe din Academia Română**: „Dar Ioan Alexandru e numai unul dintre scriitorii care și-ar merita locul în Academia Română. De ce să lipsească Dumitru Radu Popescu, Nicolae Manolescu, Ion Gheorghe, Dinu Săraru,

Cezar Baltag, Ana Blandiana, Adrian Marino, Romulus Vulpescu, Octavian Paler, Mihai Ungheanu? Simplul fapt că oamenii aceștia nu se acceptă între ei, iar intrarea fiecăruia în Academia Română ar fi un scandal, nu ajunge ca ei să fie ținuți de-o parte de locurile pe care le merită între nemuritori”.

● În nr. 27 al „României literare”, Nicolae Manolescu publică necrologul *Cioran sau despre patriotism*; pentru descriere, v. *supra*, 20 iunie. □ În articolul *Nebunia puterii*, Ioana Pârvulescu recomandă romanul lui Alex Mihai Stoenescu, *Patimile sfântului Tommaso d'Aquino* (Humanitas, 1995) drept „o încercare foarte ambițioasă de a ieși din provincialismul cvasi-general al literaturii române contemporane”; iată calitățile și defectele acestei ficțiuni istoriografice postmoderne: „Stilul e principala calitate a cărții. Alunecarea în kitsch – principala slăbiciune. Căci în *Patimile...* avem laolaltă: secolul XIII și secolul XX, sf. Și S.F., sfințenie și crimă, document și delir, formule matematice și limbă de lemn, filosofie și fiziologie, analiză și psihanaliză, *lift* și *elevație*, unguri și români, dominicani și comuniști, piatra filosofală, pietre la rinichi, ein Stein și Einstein”. □ Și în opinia lui Alex. Ștefănescu principalele defecte ale „istoriei” lui Laurențiu Ulici ar fi stabilirea criteriului generaționist și *Ambiția de a cuprinde totul* („Cărți românești”): „O asemenea ciudățenie este convingerea criticului că generațiile de scriitori, pe care le numește «promoții», se succed la exact zece ani, începând din vremea lui Alecsandri și până azi. Trebuie să ai o atitudine mistică față de cifre ca să crezi că fenomenul literar, complex și imprevizibil, se supune unei asemenea reguli. Tot o ciudățenie poate fi considerată ambiția lui Laurențiu Ulici de a-i include în inventarul său (pentru că este vorba mai mult de un inventar decât de o sinteză) pe absolut toți autorii din perioada investigată. În realitate, nu toți autorii de cărți sunt scriitori”. □ La cronica edițiilor, Z. Ornea scrie despre *O carte avertisment*, respectiv despre eseu lui Adrian Marino, *Pentru Europa. Integrarea României. Aspecte ideologice și culturale*. După o prezentare sintetică a diferitelor poziții ideologice din interbelic (insistând asupra imixtiunii drepte în conștiința publicului și în procesul de guvernare de atunci), Ornea se declară de acord cu poziția lui Marino în cazul criterioniștilor, delimitându-se, încă o dată, de receptarea postdecembristă a acestora: „Necazul e că aceste idei antieuropene au fost exprimate de gânditori mit sau simbol care s-au format înainte de anii patruzeci în absența unei puternice și active tradiții românești a gândirii liberale, pluraliste și democratice. (...) În aceeași ordine de preocupări include dl. Marino ideea lui Const. Noica care considera Occidentul o «civilizație a untului», altfel zicând o reluare a mai vechilor concepte despre decăderea civilizației occidentale. Cât privește ideile lui Petre Țuțea, «marele» filosof socratic, deci fără operă, ele sunt o înșiruire de clișee extremiste, declarat filolegionare. Grav cu totul este, și aici mă întâlnesc perfect în opinii lui dl. Adrian Marino, că ideile acestor cugetători sunt astăzi recuperate și prezentate ca modele ideale. Când, de fapt, prin antidemo-

cratismul, antipluralismul, naționalismul extremist și antieuropenismul lor sunt modele negative, contraproductive și profund dăunătoare idealului de azi al integrării României în structurile europene. Și, poate, și mai dăunător e faptul că tânăra generație studentescă de astăzi acordă, cu ajutorul unor mentori rău intenționați, acestor modele pernicioase și în perioada dintre cele două războaie, considerație integrală, transformându-le în talismane, sorbindu-le fără discernământ critic învățătura”. □ Semnalăm și prezența lui Ion Stratan, cu versuri din *Posadă VI-XV*, ciclul *Apa moale*.

● În nr. 28 din revista „22”, Dan C. Mihăilescu scrie despre volumul lui H.-R. Patapievici *Zbor în bătaia săgeții* (Humanitas, 1995): **OZI. Formarea unui fenomen** („Cronică de carte”). Dilematica siglă OZI este abrevierea de la „obiect zburător identificat”. Avem și o prezentare a scrierii: „*Zbor în bătaia săgeții* este o carte înfiorătoare. De un curaj nebun și-o nepăsare atât de totală față de orice consecință, încât pare sinucigașă. Patapievici își înșiră lecturile fără să se teamă de ridicol. Își «recenzează» trăirile, resorturile ascunse, instinctele și mecanismele gândirii, prietenii, rudele, iubirile, evenimentele diurne și revelațiile nocturne (...). *Se construiește* pe măsură ce *crește* și este *firesc* pe cât pare mai *artificial*, ca *extract* al lecturilor și al tradițiilor formative”. Cronicarul își exprimă și propria perplexitate în privința încadrării acestui caz: „Nu știi ce să crezi: e nebun și definitiv pierdut? e genial? e chiar atât de omnicuprinzător pe cât pare? Cât e substanță, cât e poză, cât mimetism?” □ Într-o intervenție intitulată **Prețul „integrării”**, Andrei Cornea reacționează la unele declarații făcute de Nicolae Manolescu în interviul „*Nu suntem în sfera de influență a Moscovei*”, apărut în nr. precedent al revistei; pentru ambele articole, v. *supra*, 5-11 iulie. □ Acest număr al revistei este însoțit de suplimentul 18 (12 iulie), dedicat fenomenului detenției (sau altor tipuri de represii). Suplimentul se deschide cu evocarea Memorialului de la Sighet, proiect descris de Ana Blandiana, care și inițiasă proiectul (*Un drum nu numai spre trecut, ci și spre viitor*): „Cele două părți ale Memorialului – muzeul gulagului românesc și centrul internațional de studii asupra comunismului – au menirea să așeze suferința noastră în contextul mai larg al celei est-europene și, ajutându-ne să ne recuperăm și să ne înțelegem memoria, să completeze cu această înțelegere mozaicul la fel de dramatic al înțelegerii celorlalți”. ■ Este publicată o hartă a închisorilor din România. □ Semnalăm și interviul Rodicăi Palade cu Romulus Rusan, *A spune adevărul complet este un act de toleranță*. □ Alte intervenții din acest supliment: Ștefan Bellu, *Rezistența în munții Maramureșului*; Dennis Deletant, *Coloniile de muncă din Delta Dunării, 1949-1960*; Ioan Gh. Jurchescu, *Deportările în Bărăgan* etc.

13 iulie

● Începând cu nr. 28 (și continuând în nr. 30 și 31, din 27 iulie, respectiv 3 august), în „Contemporanul” este publicat un amplu interviu cu Alexandru

George („*Eu nu idealizez trecutul*”), realizat de Mihai Sorin Rădulescu (datat „9 septembrie 1994”). Criticul vorbește despre propria genealogie, despre geneza unora dintre romanele sale (*Oameni și umbre, glasuri, tăceri*); își reafirmă unele idei definitorii (apologia liberalismului), face comentarii despre specificul culturii române și raportarea acesteia la modernitate, tradiție, extreme ideologice etc. ■ Pentru început, criticul se adresează, polemic, generației optzeciste, pe tema „persecuțiilor” suportate în anii dictaturii: „Ultima generație de scriitori care au apărut în vremea lui Ceaușescu, respectiv generația optzecistă, se consideră ultrapersecutată și ultradistrusă de comunism. Or, eu, prin tot scrisul meu, nu c-aș revendica pentru generația mea acest titlu de laudă, dacă se poate numi așa, dar în tot cazul le atrag atenția că lucrurile întâmplate în vremea lui Ceaușescu sunt floare la ureche pe lângă ceea ce s-a petrecut înainte și că ei nu trebuie să ia ca model succesul unui Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Marin Sorescu ș.a.m.d., ci să vadă ce s-a întâmplat înainte de asta, cu scriitorii care au murit, care s-au nenorocit sau nici măcar n-au ajuns la notorietate, care au fost distruși sau care ulterior s-au distrus prin alcoolism, prin eșuare în proză, prin renunțare, scârbă ș.a.m.d.” ■ Trecând la alt subiect, George formulează, încă o dată, o dilemă care îl frământă, în chestiunea victoriei „reacționarismului” și a naționalismului asupra liberalismului în perioada interbelică: „Cum se explică faptul că în România, nu dintotdeauna, dar în perioada de după sfârșitul secolului trecut, toți intelectualii români, cei mai mulți dintre ei, mai ales din branșa creatoare a literațiilor, au vehiculat și au cultivat idealuri reacționare, paseiste și au trăit în imaginar, chiar dacă erau angajați politic în forurile care admiteau liberalismul și preconizau, să zicem, măcar teoretic, o parte din programul liberal. (...) țara noastră a făcut un salt imens într-un secol, de la 1821 la 1918 și totuși cei mai mulți scriitori nu au văzut lucrurile așa, chiar dacă au profitat enorm de ele. Cred că scindarea conștiinței îngăduie unui om să dorească, să zicem, România mare și să se integreze efectiv în ea, cum a fost cazul lui Sadoveanu și, în același timp, să se facă cântărețul societății patriarhale, poetul epocii voievodale și să arate interes doar fenomenelor anacronice ale societății noastre. (...) Partea cea mai gravă și o numesc de-a dreptul criminală a fost atitudinea naționaliștilor, mai mult sau mai puțin conservatori, după primul război mondial, când într-un moment de triumf al liberalismului, în loc să întărească statul nou creat care se văzuse că urmase politica cea mai justă și în plus intrase într-un concert european în care nouă ni se dăduse un rol destul de important (...) oameni de talia lui Iorga, a lui Nae Ionescu, toate căpeteniile de dreapta, țărâniștii, proagrarieni ș.a.m.d. duceau o politică de sabotare și de refuz a dezvoltării statului pe linia asta, Rădulescu-Motru și atâția alții”.

● Tema nr. 131 din „Dilema” este „1789... păcat, păcat de sângele vărsat?”. Evocând exemplele celebre, 1789 și 1917, Cristian Preda consideră că ***Revoluția e tot ceea ce poate fi mai rău***; reținem doar referirile la evenimentele din decembrie 1989: „sunt mai degrabă înclinat să dau dreptate unora din opoziții postdecembriști care sugerează că apartenența multor lideri la structurile vechiului regim a fost motivația principală a refuzului de a judeca până la capăt revoluția comunistă”. □ Într-un dialog cu Bogdan Ghiu, Alexandru Paleologu face o serie de observații ***Despre câteva „tradiții” iacobine și republicane***: „Prin Revoluția franceză s-a dorit în mod sincer și inteligent *ceva*. Dar până la urmă a ieșit triumfător spiritul lui Caliban, *plebea* ignobilă numită «popor». (...) Acei revoluționari vedeau, așadar, necesitatea unor schimbări și, în felul acesta, simțind cam ce ar trebui să se întâmple, comiteau o eroare. Pentru că se susbstituiau Providenței. Or, oricât ai fi de lucid, de bine intenționat și de informat, Providența, rațiunile ei misterioase și infailibile îți scapă. (...) O *conspirație de demoni*, așadar. Ce sunt acești demoni? Ce sunt demonii? Niște făpturi care urăsc și doresc să distrugă *ceea ce este viața*: tradițiile, trecutul. Nu există viață care să-și aibă modelul în viitor. Aceasta este marea imbecilitate. Trecutul este singurul care ontologic există, te poți raporta la el. (...). Eu mă cutremur când aud vorbindu-se de «tradiții republicane». Așa *ceva* nu are cum să existe, căci republica este prin însăși natura ei *anti-tradițională*. Republicanismul iacobin are la bază răutatea mârlanului. Nu a mitocanului, a mahalagiului, care sunt onorabili, ci a *mârlanului*. Mârlanul este o specie umană care, în Franța, a purtat numele de *sans-culottes* și care a fost – și continuă să fie – foarte adulată. (...) În Occident, un intelectual care nu este de stânga nu are statut de intelectual. Aceasta este o altă moștenire a Revoluției franceze” etc. □ O cu totul abordare (dublată de o analiză de tip comparatist) a aceluiași eveniment, în articolul lui Z. Ornea, ***Revoluția franceză și revoluția pașoptistă***. □ Aceeași raportare și la Alexandru George (***O catastrofă și beneficiarii ei***): „Noi suntem roadele cele mai spectaculoase în Europa ale Revoluției franceze și de aceea atitudinea țăfnoasă a vechilor conservatori e nelalocul ei, iar blamarea categorică (pronunțată de toți reacționarii români, N. Iorga, C.R. Motru, Nae Ionescu) o fraudă istorică. Aceștia au adoptat osândirea Revoluției franceze făcută de politologia conservatoare germană, fără să țină seama de «profitul» de pe urma unor revoluții...” (în speță, nașterea și articularea ideii naționale). □ În acest număr dedicat revoluțiilor, George Pruteanu scrie despre un celebru disident, Paul Goma, sau ***Catilarul ciufut*** („Cronica literară de tranziție”), care a publicat de curând un volum cu titlul *Scrisori întredeschise. Singur împotriva lor* (ed. îngr. de Laslo Alexandru, Ed. Multiprint, Oradea, 1995). „Indignările lui Paul Goma fac o proză nervoasă, incitantă, hăcuitoare”, observă Pruteanu, dar „a trata strict estetică această carte ar fi o perversă diversiune”, în

principal din cauza part-pris-urilor scriitorului: „Îmi pare rău s-o spun, dar P.G. cade adesea într-un maniheism inchizitorial. Ca o mașinărie rigidă și binară, el pare să nu cunoască intervale între zero și infinit, între puritate și maculare”. Delimitându-se de acest „maniheism inchizitorial”, Pruteanu face și o serie de considerații pe tema diferitelor contestări, revizuirii sau recitirii postdecembriste: „Nu sunt adeptul cocoloșelilor gen Eugen Simion, că, vai, de ce să știrbim noi prestigiul marilor condeieri, dezvăluindu-le slăbiciunile omenеști etc. Sunt pentru adevărul complet, fără menajamente – dar adevăr, nu «înfierare», nu «porcăială». Eu însumi am scris (și înainte de 89), e.g., despre lașitățile și oportunistele lui G. Călinescu în anii '50, dar asta nu mă împiedică să elogiez *Istoria...* lui, *Bietul Ioanide* și, în genere, aportul său benefic, înviorător, în sinistra publicistică a epocii. Să uit că acele cronici ale optimistului care NU mințeau (adică vreo 75%) erau ca o gură de aer cultural într-o cloacă proletcultistă?” Totodată, Pruteanu propune și o tipologie a actanților literaturii postbelice, distingând între: „1. Entuziasmul neprecupețit și talentat (gen Petru Dumitriu, Beniuc, Păunescu, Barbu); 2. Entuziasmul, zelul servil, dar fără talent (toată liota de a.toma, crânguleni, dragoși, violetazamfirești etc.); 3. Concesia scârșnită, smulsă, rară (Călinescu, Vianu, Doinaș, Buzura, Matei Călinescu, Blandiana, N. Manolescu); 4. Refuzul total (Voiculescu, M. Ivănescu ș.a.)”. □ Andrei Pleșu răspunde pe larg, în acest nr. 131 și în cel următor, 132 (21-27 iulie) unora din acuzele și mirările formulate în treacăt de Alexandru Paleologu în interviul acordat „României libere”; pentru întreaga discuție, v. *supra*, 22 mai.

16 iulie

● Din nr. 29 al „Literaturii” reținem comentariile lui Rafael Alberti, *Întâlnire cu Eminescu* și Edgar Papu, *Micro și macroforme ale artei eminesciene*. □ Eugen Simion îi dedică un articol (continuat în nr. 30, 24-31 iulie, p. 1, 3) lui Cioran (*Un gânditor privat*). Pornind de la scrisorile către Bucur Țincu, publicate în nr. 10-11/1991 din „Apostrof”, ca și de la volumul de convorbiri realizat de Gabriel Liiceanu, criticul încearcă să schițeze un profil spiritual al lui Cioran, constatând că personajul refuză aproape orice încadrare tipologică. Astfel, el nu este „nici credincios incoruptibil”, „nici ateu incoruptibil”, nici nihilist și nici sceptic (având o structură de ins pasional), nici cinic (întrucât, în viața obișnuită, ar fi „milos”); cazul său s-ar încadra, totuși, „unei negativități productive”. „Este un teolog al refuzului, corupt de un scriitor realmente genial, inclasabil”, mai observă criticul. ■ Articolul este, de fapt, un necrolog întârziat de dificultățile editoriale ale revistei. Prilej pentru Simion de a se referi la acest ultim aspect: „„Literaturul” n-a apărut de două luni de zile, din motive financiare bine cunoscute (suntem, nu-i așa?, o revistă a Puterii și, cum se vede, *Puterea* ne răsfăță; dovada cea mai bună este că publicația la care scriu face anual pauze de două până la patru luni; mai dau

amatorilor de speculații politice și amănăntul că autorul cronicii literare de față a primit în ultimul an de zile, pentru colaborările lui săptămânale la «Literatorul», fabuloasa sumă de... 34 000 lei; asta ca să se știe, o dată pentru totdeauna, cât de bine o ducem și în ce bani ne scăldăm!” □ În comentariul său la cartea de convorbiri a lui Eugen Simion cu Petru Dumitriu (***O întoarcere acasă***), Gheorghe Tomozei evocă, printre altele, o lecție de „scriere creatoare” ținută de Petru Dumitriu („un Gary Cooper altoit cu Lord Byron”) la Școala de Literatură: „Alteori lua o carte de Balzac, citea un pasagiu (necunoscut nouă) și ne provoca: «Te rog să continui dumneata. Imaginează-ți că ești Balzac!» Cineva a descris interiorul unei case de bancher și s-a oprit asupra luminii care scoate din penumbrelor catifelelor, bumbii de aramă ai uriașelor foteluri. «De-ajuns, a strigat Petru Dumitriu, ai înțeles perfect! Cinci secunde ai fost Balzac!»”. Aflăm și că povestirea favorită a prozatorului din *Hanul Ancuței* era *Fântâna dintre plop*i. Tomozei apreciază și faptul că Dumitriu și-a regretat public mai vechea „colaborare”: „Cum se vede, Petru Dumitriu e singurul dintre «plecați» care vorbește aproape religios despre o ispășire a teribilului gest asumat. Alții sunt etern jubilanți, «uriași» întorși cu surâs, condescendenți, către țara lor de pitici”.

19 iulie

● Laurențiu Ulici polemizează cu Nicolae Manolescu (apropro de editorialul din nr. 24-25 al „României literare”) în chestiunea Întâlnirii de la Neptun și a (lipsei de) criterii după care s-au făcut invitațiile: ***O decepție, două decepții***. Pentru schimbul de replici, v. *supra*, 5-10 iunie. □ Din nr. 24 al revistei „Luceafărul” mai reținem interviul Roxanei Sorescu, ***Cu Andrei Pleșu despre Intelectualii români și Europa*** (continuare în nr. 25, 26 iulie, „*Noi boicotăm istoria și valorificăm mărunț imediatul*”). Reținem (din partea a doua a interviului), unele observații despre cazul Europei balcanice și al României ca parte integrantă a acesteia: „Am putea fi interesați ca laborator pentru o lume europeană care nu știe ce să facă cu această invazie. Europa nu e pregătită să facă față Orientului care o năpădește și care o va năpădi tot mai masiv. Noi avem însă acest privilegiu istoric, care ne-ar putea face interesați. Și așa spune: Europa, după ce a asimilat prost America, n-ar face rău să asimileze bine Balcanii. (...) Titulescu avea dreptate să spună: N-o să avem niciodată supremația în Vest, ar trebui să devenim mai atenți la problemele regiunii în care ne aflăm și la raporturile de forțe create aici”. ■ Sunt inventariate și diferite elemente ale „specificului românesc”: „Cred că pasivitatea românească e una din originalitățile noastre. În Orient această doctrină nu e tipică. Islamul e o religie ofensivă, războinică până la urmă. Lumea orientală e o lume a prestației istorice, chiar a agitației istorice. Eu cred că noi suntem un caz foarte special și că e ceva foarte local acest fel al nostru de a fi mereu în expectativă, în defensivă, în ocultare. Nu cred că e o mare calitate a noastră, mai ales că ea

nu merge până la contemplativitate. Dacă noi am boicota istoria boicotând și realul, dacă am fi un popor de visători care nu se amestecă în hărmălaia vremurilor, aș fi de acord. Dar noi boicotăm istoria și valorificăm mărunț imediatul. Un popor de descăleceți, care însă nu se bagă în disputele mari”; „Eu cred că stăm prost și cu religiozitatea. Nu că ar fi de vină ortodoxia, asta nu cred, ortodoxia în sine e un lucru foarte onorabil, dar raportarea noastră la religie nu ne iese. Pe baza acestei permanente acomodări, care e erodantă. În momentele mele de pesimism masiv am senzația că Cioran are dreptate, că suntem coți să dispărem. Nu să dispărem numeric, dar să ne asimilăm, să fim preluați, să intrăm într-un fel de subzistență”. ■ Apoi eseistul mărturisește: „trăiesc o criză a sentimentului național”. Sunt căutate unele explicații ale acestei stări: „Poate că e efectul anilor de patriotism obligatoriu de sub Ceaușescu și saturația de tipul acesta de retorică: patria, eroii, străbunii! (...) E poate fi faptul că patriotismul a fost confiscat de Vadim și compania, și lucrul îmi face așa de rău că prefer să par cosmopolit, să plusez. Dar e și ceva mai simplu și mai radical: pur și simplu – sau poate e numai o perioadă a vieții mele – mie mi se pare că problema națională e o formă de retardatariat, de secol XIX”. ■ Este discutată și problema minorităților, cu referiri la cazul maghiar: „Se bat două naționalisme: voi aveți un naționalism isteric, de ghetto, noi avem un naționalism isteric de turmă. (...) De ce ne faceți pe noi naționaliști când sunteți obsedați de etnicitatea voastră?” ■ Se revine la cazul românesc; în ciuda discrepanței dintre „elite” și mase, sincronizarea cu Occidentul se face prin cele dintâi: „Noi stăm foarte bine cu elitele. Cred că românii au dat câteva figuri de vârf de o anvergură pe care nu o au figurile de vârf pe care le-au dat ungurii, sau polonezii, sau cehii. Brâncuși e o figură de acest tip. Enescu, Cioran sunt figuri de acest tip. Ungurii au dat însă foarte multe valori de rangul doi. E plină lumea de unguri în planul doi: buni profesori, buni urmași ai lui Freud, buni sociologi, buni filosofi de rang secund. În toate țările din est există o medie, o medie *normală*; la noi media e nulă sau proastă. (...) Figurile mari din România sunt naturi enciclopedice, oameni care au o polimatie, știu de toate: Iorga, Hasdeu, Eliade, tipul acesta de figură, care cântă pe mai multe claviaturi, are un impact în Europa. (...) enciclopedismul reprezintă ceva spre care merge acum Europa; aici am putea fi sincroni. Am observat că Europa redescoperă în ultimii ani multidisciplinaritatea.” ■ În fine, naționalismul este și o problemă de discurs sau de abordare: „Problema nu e să vorbim românește despre români, ci să vorbim *despre Europa și despre problemele europene*, din care putem face parte și noi cu problematica noastră, să vorbim europenește despre problemele europene. Și atunci vom fi asimilați ca români interesați și competitivi, dar pe terenul comun. Noi jucăm mereu în ograda noastră, e o țurcă pe care o jucăm între noi și care nu trece dincolo”.

● Părerile despre „istoria” lui Laurențiu Ulici sunt împărțite în comentariile lui Cornel Ungureanu (*Ghici cine vine în top*) și Mircea Mihăieș (*Bolnavii lui Ulici*) din nr. 7 al revistei „Orizont”. Pentru Ungureanu, scrierea ar fi utilă pentru „ierarhiile pe care le pune la dispoziția cititorului”, dar și pentru faptul că reprezintă „o carte de martor”. Pentru Mihăieș, în schimb, ar fi vorba de o „scriere ambiguă”, „istorie literară, dar și repertor exhaustiv, dezlănțuire polemică, dar și dicționar de autori și opere”. □ Mircea Mihăieș semnează și textul aniversar *Dorin Tudoran nu mai locuiește aici*: „Dorin e specialistul adevărilor neconvenabile. Înclin să cred că și astăzi zguduitorul său eseu, *Frică și frig*, continuă să deranjeze. O scriere care făcea o necruțătoare analiză a totalitarismului ceaușeștian se dovedește a fi, din păcate, extrem de actuală și azi. Eterna, enervanta manie a lui Dorin de a avea *întotdeauna* dreptate! Editorialele sale din «Agora» și «Meridian» au ridicat suficiente semne de întrebare în legătură cu multe dintre «personalitățile» care se cocoșaseră, după 1989, în fruntea piramidei puterii. Într-o țară în care lumea uită de la mână pân-la gură, un om cu memoria fenomenală a lui Dorin Tudoran e o adevărată pacoste”.

19 iulie

● H.-R. Patapievici publică, în nr. 29 din revista „22”, eseu *Despre noroc și nenoroc în istorie* („Idei în libertate”); contrar tezelor lui Marx sau Spengler, autorul observă că există și intervale ghinioniste în istoria națiunilor, care nu ascultă de legea progresului sau a decadenței programate; Patapievici își încheie eseu cu o întrebare: „Norocul românilor pare să fi apus în 1940. După 1940, nimic din ce s-a întâmplat cu noi nu a mai fost norocos, fericit sau cu adevărat bun. Timpul a încetat să mai aibă răbdare cu românii, iar Dumnezeu pare a-și fi întors fața de la noi, plictisit de conerile și cecitatea noastră. (...) Ce ar fi trebuit să facem și nu am făcut? Care este calea cea mai bună de a ne relua destinul în mâini și a-l convinge pe Dumnezeu că merităm să își întoarcă din nou fața spre noi? Cum ne putem recăpăta norocul pierdut sau rătăcit atunci, în anul tragic, 1940, când fața noastră a fost mutilată simultan din două părți, iar noi am stat cu mâinile în sân? (...) Poate că ne-am pierdut norocul pentru că nu am luptat atunci când trebuia să luptăm și am spus mereu *da* atunci când ar fi trebuit să spunem, cu repulsie și categoric, NU”. □ Această temă, a nenorocului în istorie, va fi dezvoltată de Patapievici într-o emisiune de televiziune, moderată de Andrei Cornea și Livia Pop; discuția este transcrisă, după înregistrări, și publicată în nr. 32 al aceleiași reviste (9-15 august). ■ Reținem, pentru început, caracterizarea făcută de Andrei Cornea invitatului, ca exponent al „„critic[i] radical[e]”” („o direcție, încă foarte minoritară, de la care însă aștept mult”): „a) E vorba despre o critică a fundamentelor societății românești moderne, altfel zis, a felului în care modernitatea românească s-a constituit și nu doar o critică a regimului Iliescu,

a tranziției sau a comunismului. b) Ea vine de pe pozițiile unui liberalism democratic și nu de pe cele ale dreptei naționaliste, așa cum proceda o altă critică, foarte cunoscută, cea a anilor 30, reprezentată de M. Eliade, E. Cioran, C. Noica și, desigur, Nae Ionescu. c) În sfârșit, se schițează deja o critică mai generală a relativismului și deconstructivismului postmodern”. ■ Patapievici expune unul dintre motivele nenorocului poporului român: „Noi nu am putut să facem față, în cele două decenii care au urmat Primului Război Mondial, consecințelor votului universal. (...) 1) sistemul politic românesc nu a făcut față apariției maselor în istorie; 2) au apărut partidele de mase, cu un tip de mesaj politic complet diferit de cel tradițional, liberal. Nae Ionescu era inițial un țărănist care aștepta de la Maniu o conducere forte, care să instaureze statul țărănesc în plin secol XX, în care credeau, bovaric, mai toți oamenii inteligenți. (...) Ar fi fost posibil, dacă am fi avut pace, și nu ar fi existat tulburările legionare și extremiste și dacă nu ar fi avut trecere acele pretenții nebunești, anume că poți să regresezi în istorie la epoci trecute sau că poți trăi în Europa fără să ai un sistem capitalist care să-ți asigure existența statului.” ■ Sunt reiterate și mai vechile considerații despre patriotism și naționalism: „Politicienii români trebuie să acționeze nu potrivit unui naționalism de operetă, care să extragă ideea de patriotism dintr-o definiție, de pildă: nu e patriot cine nu îl sărbătorește în fiecare an de Avram Iancu. Sau cine contestă că Ștefan cel Mare a fost un sfânt, acela merită să fie dat afară din țară. Eu consider că aceste definiții sunt idioate, contraproductive și că nu acesta este patriotismul. Patriotism ar fi, de exemplu, să fi gerat mult mai bine situația relațiilor noastre cu Ungaria ca să nu ne găsim astăzi într-o fundătură foarte păguboasă pentru noi”.

20 iulie

● „Romanul-jurnal” al lui Andrei A. Păunescu, *Supraviețuirea lui Adrian Păunescu*, se oprește, în nr. 253 și 254 (27 iulie-3 august) la „15 aprilie 1987”: *Din nou, pe muntele lui Constantin Noica*. Este consemnată, astfel, o discuție între poet și filosof. Reținem unele afirmații ale lui Noica: „Cu teatrul lui Caragiale nu mă împac prea mult. La el, numele înființează un erou. La Caragiale sunt caricaturi manevrate. Dacă i-ai spus Cațavencu sau Tipătescu unui personaj, l-ai înghețat. Zece ani nu aș lăsa să fie citit Caragiale, că prea ne învață să luăm totul în zeflemea. Avea, însă, gust. Zarifopol m-a impresionat ca om și era tobă de carte. I.L. Caragiale își întrebuițează talentul și inteligența ca să-l prindă pe om cu sminteala vorbirii, să-l facă de râs”; „Cultura greacă o poți cuprinde în 50-60 de cărți. Cultura rusă – tot în 50-60 de cărți, ca pe un tot și apoi te liniștești. Capeți seninătate. Și puterea lui Don Juan care nu se speria de câte femei frumoase sunt. Dacă era și alt pământ, cu femei, să le cucerească, ar fi făcut-o. Iar noi ne speriem de câte cărți sunt în cultura universală, tocmai pentru că nu știm să citim organizat”; „Nu-mi vine

să cred că din Eliade nu mai e nimic. Au dispărut și vocea, și osciorul, totul. S-a incinerat și a dispărut toată ființa lui Eliade. (...) Eliade nu era un axis mundi. Bunătatea lui nu era de ordinul carității. Vedea ceva frumos în orice, și în rochia unei prietene. Nu vă ascund că sfârșitul lui ușurează și sfârșitul nostru, al celor care încă mai trăim. M-am gândit să cer să mă îngroape pe un tăpșan, pe aici, să fie cer senin”.

23 iulie

● În nr. 278 din „Adevărul literar și artistic” se oferă spre publicare documente din arhiva Securității referitoare la Paul Goma (***Paul Goma: „Adresez mulțumirile mele cele mai sincere domnului Nicolae Ceaușescu”***). Este vorba de mai multe declarații date de prozator și de alții (Ivasiuc) în anul 1977 și de o scrisoare a sa, din același an, adresată lui Nicolae Ceaușescu: ***Despre Emil Cioran cunoșteam că este adeptul ideilor fasciste*** (declarație datată „5 aprilie 1977”, relatând o vizită la Paris); ***O inteligență săracă***, datat „februarie 1977”, „extras din caracterizarea făcută lui Paul Goma de către scriitorul Alexandru Ivasiuc”; ***Disidență de lux***, declarație din 8 aprilie 1977 în privința sumele încasate în străinătate din drepturi de autor; o notă despre ***Excluderea din US***, „15 aprilie 1977” și, în fine, scrisoarea adresată lui Ceaușescu, ***Am devenit nedemn și am blamat ce iubisem***, scrisoare datată „4 mai 1977”. Cum aceasta din urmă va declanșa reacții polemice (la adresa revistei care a făcut public documentul), reproducem câteva fragmente: „Prin scrisori adresate altor persoane, am început să critic și să persiflez realitățile de la noi și politica statului și partidului. Nu mai vedeam în fața ochilor decât nedreptate și strigătoare la cer. Și am simțit, în acești ani din urmă, ani de lipsuri materiale și de izolare, cum mă alterez. Așa se face că am devenit nedrept și am blamat ce iubisem (...) În timpul cercetărilor, mi-am dat seama că dv. personal nu ați avut cunoștință despre cazul meu, deci nu de la dv. sau cu voia dv. se luaseră acele măsuri nedrepte. Că nu suferisem din cauza dv. Oricum, înțeleg acum că nu aveam voie să mă îndoiesc de spiritul dv. de dreptate. De aceea, vreau să cred din nou în dv., așa cum am crezut în 1965 și 1968. Vreau să cred în dreptate din nou. Nu este deloc simplu, pentru că, mai întâi, trebuie să îmi exprim regretul pentru ofensele pe care vi le-am adus, din eroare. Nu este deloc simplu, pentru că, orbit de suferință și de nedreptate, am alunecat în eroare și în jigniri. Pe care acum le regret din toată inima”. ■ Scrisoarea este însoțită de o declarație din 6 mai 1977, ***Adresez mulțumirile mele cele mai sincere domnului Nicolae Ceaușescu***: „Convins fiind de erorile comise în ultimii șapte ani, ca urmare, pe de o parte, a unor întâmplări nefericite ale căror victimă am fost, pe de alta a slăbiciunii firii omenești, voi încerca din toate puterile să nu le mai repet, să mă străduiesc să redevin ceea ce fusesem înainte de 1970, adică cetățean al Patriei mele (...) în care m-am născut, pe care n-am păsăsit-o, deși am avut ocazia să mă bucur de bucuriile compatrioților mei și

să sufăr alături de ei, în momente de restriște. În încheierea acestei declarații, adresez mulțumirile cele mai sincere domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele țării, care, pe de o parte mi-a dovedit că nu s-a schimbat, pe de alta mi-a arătat înțelegere, generozitate și încredere în mine, cel care voi mai fi”. □ Cristian Tudor Popescu este cel dintâi care comentează aceste documente, chiar în acest nr. 278 din „Adevărul literar și artistic” (*Gomora*); publicistul se declară dezgustat de mare parte a disidenței românești și mai ales de Paul Goma: „Rând pe rând, Doina Cornea, Dumitru Mazilu, Dan Petrescu, Ana Blandiana, Mircea Dinescu și toți ceilalți își arătau fețele adevărate, care, la urma urmei, poate că nici nu erau mai rele decât altele, dar erau atât de departe de imaginile idealizate din mintea mea... (...) Toți aveau ceva de smuls de pe cadavrele Ceaușeștilor, și disidenții în primul rând. Resentimentele strict personale, parvenire neconsumată, pecunie, lăcomie, ranchiună sau pură patologie, pe asta se întemeia «disidența». (...) La capătul acestui lung șir de dezamăgiri mai rezista un singur nume: Paul Goma. Îi răsfoisem 2-3 cărți: crispete stilistic, ostentative, cvasinule ca literatură. Câteva articole: aberante, pline de injurii (penibile prin aglomerare și violență căutată), de minciuni ordinare (cum a fost cea, recunoscută, cu privire la colaborarea cu Securitatea a lui Lucian Pintilie), mustind nu de noblețea indignării, ci de zvâcnetele răutății. Un om vizibil rău, o întruchipare aproape didactică a basarabeanului pestriț la mațe. Bun, mi-am spus, chiar dacă nu-ți place, e totuși singurul care a dus până la capăt opoziția față de Ceaușescu.(...) Dând cu ochii de documentele din arhivele Securității, în paginile 6-7, n-am tresărit. Gomora aceasta nu m-a făcut stană de sare. Tristețea, din ce în ce mai resemnată, care mă copleșește ca pe o apă murdară, și-a închis inexorabil cercul”. ■ În nr. 27 din „Luceafărul” (9 august) se ia atitudine, într-o notiță nesemnată (*Dezvăluiri, dezvăluiri*, „Lumea literară”), în chestiunea Paul Goma. Suspecte ar fi două aspecte – accesul ziarului la astfel de documente și intențiile cu care sunt făcute publice: „Dacă Virgil Măgureanu n-are voie să umble în dosare, de unde deține «Adevărul» atâtea documente ale trădării și mizeriei umane? Ce comedie se joacă în apropierea noastră, fără să-i cunoaștem actorii (acum mascați), mesajul (ambiguu) și oportunitatea reprezentării? (...) După o asemenea lectură, Adrian Păunescu și colonia sa de menestreli se simt răzbunați, gata să ridice încă o dată tonul în Parlament”. Vizați se pot socoti și disidenții, de la Doina Cornea la Dan Petrescu și Mircea Dinescu: „Așteptăm reacția lor, dar, mai ales, a lui Paul Goma, cunoscându-i orgoliul. O lămurire necesară n-ar prisosi nimănui”. ■ Și Laszlo Alexandru consideră că publicarea acestor documente ar avea drept scop discreditarea candidatului la președinție Paul Goma („*Arta*” *propagandei*, în „România literară”, nr. 33, 23-29 august, „Polemici”): „Toate [documentele, *n.n.*], fără deosebire, să străduiesc să răstoarne imaginea, general acceptată, de oponent curajos și demn, a lui Paul Goma, în confruntarea cu absurditățile ceaușiste. Toate încearcă să facă din

alb-negru. Întrucât faima de oponent a lui Paul Goma este rezultatul unor gesturi publice și al unei largi recunoașteri a presei internaționale, nu i se poate opune un șir de amintiri veninoase sau de explicații răuvoitoare. Era nevoie tot de fapte concrete, de «documente» – iar ele au fost găsite. (...) Paul Goma (...) i-a adresat o distrugătoare scrisoare deschisă «tovarășului Ion Iliescu», argumentându-i detaliat acestuia impostura poziției în care se găsește și când, pe de altă parte, și-a anunțat public intenția de a candida pentru Președinția României. Venise momentul să se înceapă discreditarea propagandistică și a lui Paul Goma, cu sprijinul activ al S.R.I.-ului, *echidistantă* noastră poliție politică”. În chip de contraargumente, se citează, printre altele, pasaje din romanul *Culoarea curcubeului*, în care scriitorul se referea la condițiile de presiune fizică și psihologică în care concepute respectiva epistolă către Ceaușescu. ■ Prin vocea „Cronicar”-ului, și „România literară” (nr. 36, 13-19 septembrie; *Noi nu facem liste negre*, „Revista revistelor”) sancționează gestul de a publica aceste documente referitoare la Paul Goma, fără a-i atribui însă intenții propagandist-electorale: „Goma are o psihologie de om care și azi e chinuit de coșmarurile prin care a trecut ca deținut politic și, mai târziu, ca om anchetat de Securitate. Tot ceea ce scrie el azi e reproșul omului chinuit în perioada comunismului. (...) Cu un minim de putere analitică în asemenea chestiuni, CTP-ul nu s-ar fi grăbit să-l proclame pe Goma omul Securității și stipendiatul regimului Ceaușescu. Paul Goma nu e decât un om chinuit care încearcă să scape de coșmarurile sale. (...) Să-l faci de doi bani pe Goma e simplu, dar pentru asta îți trebuie fie o minte strâmtă, fie o disponibilitate de slugă care sare la comandă împotriva cui se nimerește”. Publicistul este invitat să-i răspundă lui Laszlo Alexandru (v. supra). ■ Cristian Tudor Popescu îi dă replica lui Laszlo Alexandru în nr. 1658 din „Adevărul” (*Ticăloșia cu scutire medicală*, 2, 3 septembrie, „Cultură”): „Citindu-l, mi-a fost greu să înțeleg zisul supratitlu: cu cine «polemizează» dl. Laszlo? Cu documentele privitoare la Paul Goma scoase din Arhivele Securității? Ar fi ca și cum ar polemiza cu o bucată de pânză sau un gard de beton. (...) Dacă un om obișnuit, care nu se pretinde a fi altceva decât un om obișnuit, a cedat în urma unui interogatoriu la Securitate, are toată înțelegerea mea. Condiția eroică nu e proprie naturii, natural e instinctul de conservare. Dacă însă cineva se încumetă să joace rolul opozantului de oțel, contopit până la depersonalizare cu cauza sa, incapabil de compromis, atunci mai bine crapă decât să pună condeiul pe hârtie și să scrie o singură literă care contravine convingerilor sale, fie și dacă e îndopat cu mama pastilelor.” În privința motivelor pe care i le impută celălalt (candidatura lui Goma la prezidențiale), C.T. Popescu precizează: „Aici nu mai am replică: un adult pentru care nu e evident că dl. Goma ar întâmpina greutăți în a câștiga alegerile pentru funcția de președinte de bloc, chiar dacă votează doar locatarii simpatizanți CDR sau PAC, se situează dincolo de plaja mea de comunicare”.

□ Reacții, oarecum întârziate, la documentele publicate și la articolul lui

Cristian Tudor Popescu, apar în nr. 9 (septembrie) din revista „Familia”. Prima este o notiță nesemnată, care însoțește semnalul editorial al volumului lui Paul Goma, *Scrisori întredeschise*, în curs de apariție la Biblioteca Revistei Familia Multiprint, Oradea, 1995. În opinia autorului anonim, ar fi vorba de „un efort disperat de a-l re-macula, de a-i tempera vehemența, de a-i strangula nimicitoarea critică adusă *nominal* scriitorimii române atât de pretabilă la colaboraționism”. ■ Notabilă este mai ales a doua intervenție, aparținându-i lui Ion Simuț, care se întreabă: **Cui nu-i e frică de Paul Goma?** („Simptome”). Foarte puținor persoane, crede criticul, deoarece de imprecațiile autorului „nu vor scăpa decât Monica Lovinescu și Virgil Ierunca”. ■ „Nici nu știu cu cine își imaginează scriitorul că își va susține campania electorală în candidatura la președinție; probabil că se bazează pe cei mai tineri. (...) Ca stil al campaniei pre-electorale, tonul său e cel puțin inabil prin impresia de discurs agresiv (inclusiv în programul publicat). Ar trebui să creeze încredere, nu panică. În concluzie, domnule Paul Goma, zâmbiți, vă rog, mai mult și... dezinteresat, pentru că (știți bine), nu există un singur fel de zâmbet politic; fiți mai îngăduitor (deși acum e un pic prea târziu) cu posibiii prieteni, fiți mai destins, mai generos (...)”, îl sfătuiește Simuț. ■ În opinia lui Simuț, Goma ar fi un romancier notabil, iar intențiile celor care au dat spre publicare documentele de Securitate discutabile: „Nu-i aici locul să demonstrez că Paul Goma este un mare scriitor, stând alături indubitabil de George Bălăiță, Nicolae Breban, Augustin Buzura, I. D. Sîrbu, Marin Preda și alții de acest calibru. Aleg o singură carte pe care aș centra eventuala discuție: *Din calidor*, care transcrie cutremurător drama Basarabiei din perspectiva unui copil, dar pot invoca, pentru cititorii cu simțul modernității, și *Ostinato* sau *Ușa*, ca să mă limitez la alte două exemple. Sunt stupefiat că stau necitite și nerecenzate recente apariții editoriale ale autorului: *În cerc*, *Adameva*, *Justa*. (...) se dau în două pagini de revistă documente din dosarul Goma de la Securitate (...) din care nu reiese – cum scrie Cristian Tudor Popescu – că linge cizmele șefului statului, ci faptul că petentul s-a lovit tot timpul de un zid al tăcerii, neavând cu cine dialoga. Documentele sunt într-adevăr interesante și nu le consider deloc acuzatoare, compromițătoare, pentru Paul Goma. (...) Întrebarea este: cum au ajuns aceste documente în posesia redacției «Adevărului»? Cu ce drept le publică? Nu seamănă asta a practică de la «Săptămâna» lui Eugen Barbu, când jurnalul unui Caraion exilat era falsificat și publicat cu intenția de compromitere? Nu cumva publicarea acestor pagini (care nu este deloc compromițătoare, repet!) este o replică la publicarea volumului *Scrisori întredeschise*?”. V. și infra, 14 septembrie („Adevărul”).

24 iulie

• Câteva notații ale lui Vasile Petre Fati din suplimentul „Fețele culturii” (apărut împreună cu nr. 938 al ziarului „Azi”) dau seamă de starea și deruta

care domină **Piața literară**: „Cinci miniștri, 2000 de edituri – e suficient pentru a pune un diagnostic în toată regula: schizocultură! E maniacal să încerci să faci un eventual bilanț al acestor ultimi ani, în fond anticulturali până la anularea condiției de intelectual, noțiune căzută în desuetudine. (...) Desacralizarea actului creației și a valorii propriu-zise s-a petrecut din mers și la vedere; s-ar părea că și criticii afirmați în ultimii ani au obosit, ceea ce e omeneste de înțeles. Așa încât relativizarea valorilor literare, atâtea câte sunt, e un fapt care ține de certitudine; revistele literare, chiar și când apar cu prețul unor sacrificii, nu se mai citesc”.

● În nr. 27 din „LA&I”, se poate citi una dintre cele mai virulente critici, de pe poziții spiritualiste și doctrinar tradiționaliste, la adresa volumului lui H.-R. Patapievici, *Cerul văzut prin lentilă*. Ea aparține lui Dan Stanca și este intitulată chiar **Anti-Patapievici**. În opinia autorului, autorul ar fi reprezentantul prin excelență al ideologiei moderne: „Patapievici susține lumea modernă cu o fervoare care pe mine unul m-a îngrozit, știind doar că el este un intelectual și nu un tehnocrat! (...) O să-mi spună Patapievici: liberalismul, concurența stimulatorie în condițiile respectării legalității, capitalismul onest într-un cuvânt nu au nicio legătură cu libertinajul și cu practicile mafiote ce încalcă legea etc. Oare? Libertinajul e conținut în liberalism, așa cum prostituția este conținută în individualism. Iar individualismul își află până la urmă originea în protestantism. Lanțul acesta al determinismului își deapănă verigile fără greș. Când Max Weber a deslușit originea capitalismului taman în mentalitatea puritano-protestantă oferea o bază de plecare precisă pentru definirea progresului material. Dar a prelua această bază pentru a ridica pe ea elogiul lumii moderne, mi se pare o întreprinderea extrem de periculoasă pentru existența noastră spirituală. (...) *Atributele spirituale ale liberalismului sunt net antispirituale*. Prostituata are deci două chipuri: primul chip, cel al fardului grosolan care se cheamă libertinaj, al doilea chip, cel al decenței, al politeței, al râvnei care se cheamă liberalism”. ■ Pe de altă parte, Dan Stanca sancționează raportarea autorului la tradiția românească: „Pe cât de exaltat a fost față de virtuțile uluitoare ale lumii moderne, pe atât de sceptic este față de așa-zisele locuri comune ale metafizicii noastre. Într-o succesiune plină de sarcasm îi trece în revistă pe Eminescu, Pârvan, Dan Botta, Anton Dumitriu, ironizând norii cetoși ai viziunii lor rupte de realitate. Apoi, datorită unei gândiri leneșe care ne face să ne jurăm pe Blaga și Noica, ignorăm lăudabila muncă de teren a lui Stahl, Gusti, Brăiloiu. În fine, mă opresc aici cu exemplele. Ce ar fi de semnalat? Nici Pârvan, nici Crainic, nici Vasile Lovinescu nu sunt vinovați că anumite intuiții pe care le-au avut în legătură cu altitudinea noastră spirituală și arhaicitatea sacră au ajuns să fie politizate, vulgarizate într-un mod jenant. Poate avea accente de lenevie gândirea care jura numai pe Blaga și Noica, dar e diabolică judecata care vede numai lene în această gândire. (...) Liberalismul viitor al României poate să demareze și

acceptând conștiința spațiului mioritic. Cu diferența că nu ar mai fi înfatuat și suficient sieși, ci va ști că e numai carcasă provizorie pentru niște timpuri la fel de provizorii. (...) Așadar, pentru autorul cărții *Cerul văzut prin lentilă* românul adevărat este un român de hârtie, adică românul închipuit de Blaga, Crainic, Vulcănescu, care nu are nicio legătură cu realitatea. Dar care e realitatea? Oare realitatea noastră se reduce la mineriade, securitate, pușcării, funarisme? Aceasta e realitatea, iar restul e vorbărie, hârtie? A spune că mioritismul este doar un construct cultural, excepția minții unei individualități nefericit opusă glodului general care înecă țara, înseamnă, iarăși, să dai prea mult credit individualismului performant, ceea ce, din punct de vedere spiritual, este fals”. □ Poziția și argumentele lui Dan Stanca sunt contestate de „Cronicar”-ul „României literare” (nr. 31, 9-15 august, „Revista revistelor”): „Părerea noastră e că fundamentalismul lui Dan Stanca nu e indecent, ci profund reacționar și că el nu trăiește pe altă planetă, ci doar în alt loc de pe pământ sau în alt timp decât ale noastre. (...) Critica înverșunată a declinului spiritual occidental, înlocuirea filosofiei cu «metafizica pură» și simbolismul prin care s-ar recupera tradițiile sacre, o mistică națională bazată pe valorile tradiționale ale vieții rurale opuse modernizării – iată câteva din dioptriile vechi prin care D.S. privește *Cerul văzut prin lentilă*”. „Cronicar”-ul îi dă și o sugestie lui Dan Stanca: „Se știe că René Guénon a sfârșit prin a trece la islamism. Un asemenea drum i-ar fi convenabil și lui Dan Stanca, ideile sale fiind foarte apreciate, oficial, în Iran, de exemplu, sau de către Frontul Islamic de Salvare din Algeria, care ucide pe capete intelectuali. La noi, din fericire, ne place să credem, obscurantismul acesta fanatic n-are spor”.

● Valeriu Cristea comentează, în nr. 30 al „Literaturii”, antologia lui I. Oprea, *Lucian Blaga printre contemporani. Dialoguri adnotate*, ed. II, revizuită, augmentată, necenzurată, Saeculum Vestala, 1995 (*Noroc și nenoroc în biografia lui Lucian Blaga*). Colaționând numeroase citate, este reconstituită biografia marelui scriitor interbelic. □ În cadrul rubricii „Document”, sunt publicate două scrisori ale lui Mircea Eliade către Cezar Petrescu, din 1927 și 1929 (cu o prezentare de Iordan Datcu; în special cea de a doua este foarte interesantă, în care Eliade se referă la proiectele și cărțile din acel moment).

25 iulie

● În nr. 29 din „Academia Cașavencu”, Mircea Dinescu publică un pamflet la adresa lui Corneliu Vadim Tudor (*Un ambasador în cămașă de forță*): „Cununându-se la vedere cu Securitatea în vitrina revistei «Săptămâna», C. V. Tudor nu putea fi un simplu turnător. El a fost mai mult decât atât: și luceafăr al delațiunii și copil de casă al lui Emil Bobu, și poet de servicii și femeie de servicii, și mare de stat și mare la stat. Înainte chiar de-a exhala un amețitor damp de senator, Domnia-Sa a trăit drama sconcsului ce pute de departe, d-

aia contemporanii tăceau mâlc când apărea bardul la intersecții, de nu putea bietul să-și facă niciodată norma întreagă. Nutrindu-se cu dosarele mustoase ale scriitorilor transfugi, își completa meniul în zilele de post roșu cu gogoși calde despre superioritatea sistemului și ode fierbinți către Leana și nea Nicu”.

26 iulie

● Într-o cronică din nr. 25 al revistei „Luceafărul”, intitulată *Eminescu... retorul*, George Munteanu salută apariția cărții Monicăi Spiridon într-o vreme când „Eminescu e prea adeseori pomenit numai spre a fi calomniat”. Este apreciată și metoda folosită: „A examinat gazetăria eminesciană, iar în subsidiar și celelalte zone ale operei poetului național, prin – cum spune d-sa – «grila» retoricii și a neoretoricilor. Inițiativa era seducătoare și cu un incontestabil coeficient de noutate, dat fiind faptul că despre publicistica eminesciană s-a scris cel mai adeseori tern, documentaristico-nesemnificativ, ori de pe poziții partizan-politicianiste care numai a «știință» nu arătau”.

● În editorialul său din nr. 29 al „României literare”, *Albii și roșii*, Nicolae Manolescu se referă la criteriul încadrării (sau al simpatiilor) politice ale scriitorilor, comparând situația de dinainte cu cea de după decembrie 1989: „Spre onoarea noastră, numărul rezistenților a fost, cel puțin după 1965, suficient de mare pentru a ține piept corului de lăudători ai regimului. Mai mult: majoritatea scriitorilor valoroși era «albă». Critica adevărată a încetat, de la un moment dat, să omologheze operele «roșilor». În felul acesta, judecata estetică devenise implicit judecată politică, deși niciun critic nu era dispus să recunoască deschis faptul, câtă vreme autonomia esteticului era singura armă recunoscută, admisă”, adaugă criticul. (...) Astăzi nu se mai poate vorbi de scriitori care țin cu puterea și de scriitori care țin cu opoziția decât dacă ne referim la atitudinile lor direct politice. Arta nu mai este «albă» sau «roșie». Înainte de 1989, scriitorii nu făceau politică iar culoarea le era dată de operele lor. După 1989, culoarea operelor a devenit indiferentă. Orice scriitor e liber să se angajeze nemijlocit de o parte sau de alta, consumându-și în afara operei energia politică. Aproape nu contează dacă unii sunt considerați simpatizanți ai puterii iar alții, ai opoziției. Categoria cea mai interesantă, sociologic și moral, este aceea a scriitorilor care se proclamă apolitici”. Nicolae Manolescu promite că va reveni în această ultimă chestiune (după toate aparențele, n-o va face în acești doi ani, 1995 și 1996). □ Mircea Mihăieș scrie un pamflet la adresa lui Adrian Păunescu și Corneliu Vadim Tudor (*Atleții bucătăriei*, „Contrafort”); reproducem un fragment: „Și Păunescu, și Vadim sunt produse ale unei societăți construite în teroarea lui *unu*. Vă mai amintiți? Un singur cârmaci, o singură voință, o singură națiune. Un singur antinevralgic, un singur poet național. Frica animalică de alteritate, de pluralitate a ajuns să le modifice însăși structura morală și psihică. Păunescu și Vadim se simt bine doar într-o lume de pigmei. Doar gregarismul, negarea individualității, mulțimile

indistincte și analfabete sunt pe placul acestor distrugători ai fibrei morale a națiunii. (...) Triștii clovni securisto-comuniști de ieri au fost astăzi avansați – auzi, tu, Țepeș! – senatori și responsabili cu patriotismul”. □ Alex. Ștefănescu scrie despre volumul lui Ion Simuț, *Revizuirii*, FCR, 1995 (*Un trezorer*, „Cărți românești”). „Revizuirile” criticului, aplicate asupra unor scriitori din secolele XIX și XX, precum Eminescu, Caragiale, Arghezi, Rebreanu nu sunt exerciții de diminuare a valorii operelor, ci de augmentare a acestora: „El procedează cu răbdarea și fermitatea cu care o persoană iscusită curăță de negreală argintăria casei. După această operație, textele respective își recapătă strălucirea. (...) Ion Simuț este un foarte bun trezorer al literaturii române”. □ Semnalăm și eseuul lui Mihail Constantinescu, *Sângele aprins și zâmbetul veșniciei*, dedicat lui Vasile Voiculescu. Autorul face unele observații despre sursele de tip spiritualist sau filosofic ale operei poetice, despre unele din activitățile sale nu atât de cunoscute (scrierea de broșuri de popularizare medicală în perioada interbelică) și, mai ales, schițează un portret al scriitorului în anii comunismului. □ Eugen Negrici inventariază *Ce s-a veștejit în poezia ultimului deceniu* („Simulacrele normalității”): „Pentru că mai visez încă la un uragan primenitor și pentru că știu că *nou* este numai ceea ce promovează la *nivelul formelor* un alt mod de a vedea lumea, voi arăta pe scurt ce mi se pare veștejit în poezia anilor 80, care, reluată astăzi, adesea în variante peltice, de către poeții cei mai tineri, cunoaște o ciudată vigoare. Nu voi aminti de plictisitoare – prin abundență și repetare – considerații degajate, libere, impudice asupra procesului facerii și de tot ce ține de metalimbaj și de preluarea dezinvoltă a funcțiilor criticii. Sau nu le reamintesc decât în măsura în care ele, alături de alte elemente – atrag atenția asupra *eroului*, asupra unui personaj neostenit inteligent, neostenit ironic, neostenit zglobiu care își arată, cu asupra de măsură, virtuțile asociative, persiflatoare, autoscopice, ca și neîntrecuta abilitate în deplasarea cinematografică a camerei spre obiectele revelatoare ale realului, ale unui real ignorat. (...) odată cu el, revin în literatură discursivitatea și... toate sunetele ei. Ajutată de grimase și faceri cu ochiul, gesticulația a ajuns să fie prisositoare și o vioiciune falsă agită textele în toate articulațiile lor. Numai că nimic nu se trece în poezie mai repede ca gesticulația, «ideile» ingenioase, trucurile recreative, ironia și realul oferit ca replică”.

● Studiul lui Z. Ornea, *Anii 30. Extrema dreaptă românească* este comentat, în nr. 30 al revistei „22”, de Gabriel Dimisianu (*În jurul extremismului românesc de dreapta*, „Cronica de carte”). În consonanță cu diferite opinii din epocă, criticul face scrierii o obiecție de fond, aceea de a nu fi stăruit și asupra fenomenului opus al extremei stângi: „Dar mai este ceva, ceva insuficient relevat în cartea lui Z. Ornea consacrată extremei drepte românești: o extremă dreaptă presupune, nu numai logic dar și în fapt, existența unei extreme stângi. Nu numai structurilor democratice li s-a opus legionarismul, dar și acestea, căci a existat și o extremă stângă în anii treizeci, de care însă Z. Ornea

amintește numai în fugă. Chiar dacă nu era tema sa, cred că Ornea trebuia să stăruie mai mult asupra extremismului de stânga, și spunând aceasta aduc o obiecție de fond lucrării sale. (...) cele două extremismisme au stat față în față, în confruntări care atestă că extremismul de stânga nu era în epocă chiar o forță de neglijat. De aceea cred că Z. Ornea trebuia să-i acorde în carte mai multă atenție. Este adevărat că dacă ar fi făcut-o, cartea ar fi trebuit să și-o intituleze altfel decât acum, eventual: *Anii treizeci. Extremismul politic românesc*. L-ar fi interesat oare mai puțin pe cititorul român de azi? Nu cred”. ■ Dimisianu face unele observații critice și asupra modului în care sunt prezentați criterioniștii celebri care au cochetat, la un moment dat, cu ideologia de dreapta: „Sunt cu totul de acord cu această poziție [a obiectivității și a neascunderii adevărului, n.n.], dar punând condiția ca istoricul să rămână istoric, să nu împrumute limbajul gazetăriei, al pamfletului, să nu «condamne», ci numai să explice. Ornea se menține pe poziția istoricului, dar numai până la un punct. (...) Mai ales cu Eliade, cu Noica, cu Cioran, Z. Ornea nu poate fi însă până la capăt numai analist, ci trece ori în incriminare, ori în lamentări, rostind până la urmă, în legătură cu ei, cuvântul «rinocerizare». Îl ia mereu, de altfel, ca martor al acuzării pe Eugen Ionescu, cel care formulase, în scrisoarea din 1946 către Petru Comarnescu, acea grea anatemizare: «la judecata din urmă eu voi fi în stânga sau în dreapta tatălui – iar ei în partea opusă, dacă mă duc în iad, ei se vor duce în rai; dacă mă duc în rai, ei vor fi în iad...». (...) Eugen Ionescu i-a putut așadar înțelege și absolvi pe vechii săi prieteni din tinerețe, dacă era ceva de înțeles și de absolvit. Cercetătorii de azi ai extremismului românesc de dreapta se pare că nu o pot face”.

29 iulie

● Pornind de la prezența lui Dan Pavel la emisiunea TV moderată de Cătălin Țirlea, C. Stănescu profită de prilej pentru a-i comenta volumul („Adevărul”, nr. 1628, *Tirania intelectualilor?*, „Defecțiune tehnică”): „*Etica lui Adam* este o contestație radical nu a culturii române, ci a unei anume intelectualități, a acelei «inteligentsii» radicale și teroriste în sarcina căreia tot mai mulți cercetători străini de azi pun *organizarea planetară a resentimentului* ce a născut «revoluțiile» secolului XX (...), «secolul tiraniei intelectualilor». (...) *Etica lui Adam* este, păstrând proporțiile, o «versiune» românească a celebrei *Trădări a clericilor* de Julien Benda. Iar dacă ar fi să-i căutăm, totuși, un echivalent românesc, nu găsesc altul mai bun decât *Schimbarea la față a României* de Emil Cioran, filosof care, altminteri, face parte dintre «oile negre» ale acestei căți puternice, provocatoare, contestatare. (...) o *contestatie liniștită*. Doctă, savantă, ea este «executată» cu un anume «calm» epic al ideilor, departe de vârtejul pasional și pasionant al polemicilor menite să șicaneze «visceral» și să vexeze cu tot dinadinsul inerțiile conștiinței noastre confortabile”.

30 iulie

● În nr. 279 al „Adevărului literar și artistic”, C. Stănescu are o intervenție polemică în chestiunea unor „**Delimitări**”... de o serie de personalități a căror biografie a suportat unele „incidente” de natură ideologică. În cazul de față, discuția pornește de la Mircea Eliade și Emil Cioran, în prezentarea din volumul recent apărut al lui Z. Ornea: „*Mari*, dar «inactuali», chiar «funesti», în unele cazuri – iată concluzia ce se desprinde din numeroasele articole ce li se dedică și din cărțile ce-au apucat să fie scrise până acum. Pentru dl. Z. Ornea aceștia reprezintă «extrema dreaptă» românească, sortită, iremediabil, «coșului» istoric și unei drastice condamnări. (...) De asemenea «modele», ni se spune mereu, trebuie să ne «delimităm» în chip ferm și fără echivoc: ele sunt incompatibile cu pluripartidismul de azi, cu democrația europeană sau, mai exact, euroatlantică, și, în genere, cu liberalismul modern”. ■ De ce „delimitările” funcționează numai pentru cei care au avut tangențe cu extrema dreaptă? – se mai întreabă C. Stănescu, imaginând și reversul medaliei: „N-avem cunoștință ca un vreun intelectual care a trăit, a scris și a beneficiat de «supraviețuire» în regimul comunist să se fi «delimitat» în public – punându-și cenușă în cap! – de «linia» politică și ideologică a partidului din care, slavă domnului, a făcut parte. Un campion al «delimitărilor» de acest soi, dl. S. Damian, nu s-a «delimitat» el însuși de ideile și «valorile» pentru care a militat într-o bună parte a activității de critic literar marxist în România. S-a «delimitat» în vreun fel dl. Z. Ornea, marxist și el, de propriile «limite» ideologice și filosofice ce se pot găsi în unele din trecutele sale scrieri? A lăsat undeva să se înțeleagă dl. Ovid S. Crohmălniceanu că se «delimitează» de intensa activitate de promovare a valorilor «realismului socialist» desfășurată în câteva bune cincinale de critică literară partinică?” ■ „Pretenția «delimitărilor» e de trei ori absurdă”, mai observă C. Stănescu: „În primul rând fiindcă cei ce le cer cu atâta ardoare postrevoluționară nu se vădesc în stare să-și aplice lor înșile tratamentul pretins altora. Să se «victimizeze» ei mai întâi, spre a fi crezuți onești și de bună credință. În al doilea rând, fiindcă «rătăcirile» acestea (...) fac parte din biografia spirituală a unor mari scriitori al căror *destin*, ireversibil, este incompatibil cu răsucirile mărunților «convertiți». «Erorile» lor, ce pot fi tragice, dar nu «funeste», sfidează măsura comună și rămân «erori» exemplare. În fine, în al treilea rând, e absurd să pretinzi «delimitări» unor asemenea oameni care, ca Emil Cioran, n-au «aderat» cu adevărat la nimic, decât la propria libertate de a spune «nu» oricăror opțiuni îngrăditoare”.

31 iulie

● Un virulent articol critic la adresa volumului lui H.-R. Patapievici *Cerul văzut prin lentilă* publică, în „LA&I” (nr. 28), Mioara Caragea (**H.-R. Patapievici și discursul istoriosofic**). În opinia autoarei, tipul de discurs

propus de Patapievici, „discursul istoriosofic”, ar avea limitele sale: „pe de o parte, anihilează curiozitatea istorică (căci ce rost mai are să studiezi o istorie al cărei model deja îl deții: o suită de catastrofe, o eternă reîntoarcere a identicului?), iar, pe de alta, pretinde că prescrie științei istorice obiectul de investigat”. ■ În opinia autoarei, Patapievici ar manipula și ar adapta abuziv anumite concepte și realități; pentru a-și susține afirmațiile, Mioara Caragea disecă stilul autorului și modalitățile sale argumentative: „Autorul se identifică cu elita creatoare. (...) HRP îi descrie «principiul» și pornește de la o definiție etimologică. (...) Românescul *elită* ar veni din «acțiunea de a smulge și înlătura buruienile». Dacă ne raportăm însă la un dicționar etimologic al limbii franceze putem constata că ideea de a smulge și de a elimina nu este menționată în geneza cuvântului *élite*, care, în prima atestare, din secolul al XII-lea, era un participiu trecut substantivat denumind ceea ce era ales. Cum se face că neologismul românesc provine de la un sens «complet uitat» care nu există printre semenele etimonului, HRP nu ne explică. Oricum, această abuzivă anamneză etimologică îi servește pentru a defini elita printr-o opoziție puternic marcată afectiv față de cei care nu-i aparțin. Elita se opune «buruienilor», «omului de serie», «turmei». Elita este locuitoarea de drept a paradisului, iar ceilalți – ai «infernului», în care «viermuiala, aglomerația foșgăitoare și amestecul promiscuu sunt trăsături dominante». (...) Ce comportare are acest ins, unic purtător al valorilor umanității, posesor «de drept» al «criteriului adevărului», față de ceilalți, care, creaturi infernale și viermuitoare, pășesc cu spinarea curbată, furișându-se pe lângă pereți, zâmbind «pusilanim» și privind pieziș? Îi disprețuiește «suveran», păstrând o «distanță sanitară» și exercitându-și «dreptul individual la segregare». Cum segregarea înseamnă pe de o parte a se separa pe sine de alții iar pe de alta trimite la distanță un grup rasial, judecat tot ca «un infern foșgăitor și promiscuu» de către o comunitate demnă de paradis prin superioritatea ei «naturală», textul eseului *Principiul elitei* te face să visezi la cum ar arăta o lume posibilă în care apartheidul meritocratic ar deveni operant din punct de vedere politic. (...) Din *Poporul meu și cu mine* aflăm resortul violenței verbale a eseistului: o mare iubire înșelată în așteptările ei. Până la sfârșitul lui ianuarie 90, autorul s-a simțit legat printr-o uniune mistică cu poporul său, identificare s-a spulberat în mod tragic atunci când au început brutalele revărsări de ură ale muncitorimii împotriva intelectualității și ale opoziției în general. În acel moment, HRP simte ca o sfâșiere interioară inadecvarea dintre realitate și imaginea națională în care s-a complăcut și își pune întrebarea dacă «oamenii erau cei care se înstrăinaseră de 'esența' românească sau pur și simplu toate considerațiile legate de substanța românească fuseseră vorbărie goală?». În acest text răspunsul înclină spre prima parte a întrebării; «deșertul comunist» a lăsat în urmă «două popoare diferite», cu reprezentări despre lume adverse, chiar cu câte un Dumnezeu diferit, «veritabila rană din trupul poporului

nostru» constă în faptul că «părți din trupul comun jură pe mituri de întemeiere diferite». Identitatea românească s-a fracturat deci în două: a celor care văd legitimitatea în lege și în partidele istorice și a celor care o văd în continuatorii comunismului. Această fractură ne amintește de divizarea societății în aristocrația spirituală și masele foșgătoare, cărora acum li se apreciază identitatea politică”.

[IULIE]

● Ioan Buduca se pronunță în chestiunea ideologiei îmbrățișate în tinerețe de Mircea Eliade într-o intervenție din nr. 6 al „Cuvântului” (*O tăcere care nu ne scuză. Mircea Eliade, dosar politic*): „De ce, atunci, frica noastră de a discuta dosarul politic al acestui episod? Nu pot fi prea multe explicații. Suntem, se pare, incapabili de realism. Acesta ar fi să vezi că Eliade a avut, într-adevăr, partizanatul său propagandistic pro-legionar, că se dezice în felul său de acest partizanat aruncând răspunderea (cu delicatețe, totuși) pe umerii maestrului său, Nae Ionescu – episod, textual, din anii maturității depline – și că, în rest, înainte de păcat și după păcat, Eliade n-a fost nici de dreapta, nici de stânga în politică pentru că a fost absent din jocul politic. Cât despre operă, ea îl prezintă ca pe cel mai informat anti-rasist al epocii noastre. (...) Dar de ce nu vorbim noi de cadavrele din pivnița noastră? Știe cineva alt răspuns decât acela că participăm la o culpabilizare care nu este decât o auto-culpabilizare câtă vreme nu mărturisim: da, avem și noi cadavrele noastre?” □ Reținem și topul de poezie realizat de Al. Cistelean: 1. Cezar Baltag, *Chemarea numelui*, Ed. Eminescu, 1995; 2. Doina Uricariu, *Puterea Leviathanului și Institutul inimii*, Ed. Info-Team, Buc., 1995; Mircea Petean, *Lasă-mi, Doamne, zăbava!*, Ed. Echinox, Cluj-Napoca, 1995; 4. Ion Zubașcu, *Întoarcerea la Dumnezeu*, Ed. Panteon, Piatra-Neamț, 1995; 5. Gheorghe Tomozei, *Un poet din Tibet*, Scripta, Buc., 1995; 6. Lucian Vasilescu, *Evenimentul zilei*, Ed. Nemira, 1995; 7. Gabriela Negreanu, *Memoria unui creier*, Ed. Fiat Lux, București, 1995; 8. Daniel Pișcu, *Scrisorile de acasă*, Ed. Vlasie, Pitești, 1995. □ Mircea Mihăieș comentează volumul lui Cornel Ungureanu, *La Vest de Eden (Izgonirea din literatură. Exilul, mod de întrebuițare)*. Este apreciată maniera poliedrică de abordare a cazurilor diferiților scriitori din exil: „Fără a face biografism propriu-zis, Cornel Ungureanu rămâne un critic al contextelor, al intersectărilor de drumuri și al fertilelor paradoxuri interpretative. (...) Cornel Ungureanu se mulează cu inteligență pe obiectele analizelor sale. Digresiv în multe cazuri, sedus de tentațiile comparativismului, criticul e mai atent la constantele cazurilor pe care le analizează, decât la nuanțele și la infinitele lor particularități”. Dintre capitole, sunt remarcate îndeosebi cele dedicate lui Aron Cotruș și Petru Dumitriu (cel din urmă pentru raportarea obiectivă la prozator). □ Într-o cronică intitulată *Istoria literaturii ca o cronologie inefabilă. Regula abacului*, Radu G. Țeposu se delimitează de „teoria”

generaționistă a lui Laurențiu Ulici, care stă la baza analizei din *Literatura română contemporană*: „După cum se vede, toți anii care fixează limitele debutului și ale consacării se termină în 6. Argumentul, mărturisit de critic nu fără o anume jenă ludică, ține de un mimetism superior: totul e o construcție riguroasă având ca punct de plecare anul 1866, an în care a debutat Eminescu și care marchează cristalizarea celei dintâi promoții a generației clasicilor. Bun matematician, mare iubitor de raționamente irefutabile, precum Constantin Pierdutul al lui Ștefan Bănulescu, Laurențiu Ulici a împărțit, așadar, literatura română după un criteriu care ține mai degrabă de regula abacului și mai puțin de aceea a paradigmei culturale și spirituale. Firește că nu voi fi de acord cu acest criteriu, mult prea simplist și de o simetrie cam suspectă, preferându-l pe acela al lui Thibaudet, care ține totuși cont de o răscruce a mentalităților, de un *Zeitpunkt*, de o nouă voință de artă”. Este contestată și opinia conform căreia „toți scriitorii afirmați în perioada postbelică aparțin aceleiași generații, grupați în trei promoții: două extreme, cu puternice tendințe explozive și novatoare (promoțiile 60 și 80) și una mediană, cu caracter sintetic și cristalizator (promoția 70)”. Este apreciată, însă, obiectivitatea: „Ordonată pe genuri, *Literatura română contemporană* e departe de a face concesii de judecată. Spiritul critic e mai degrabă al foiletonistului sagace decât al istoricului literar. Nimic descriptiv, fastidios, amorf. Diagnostiche corecte, judecăți exacte, observații subtile și, aproape întotdeauna, prinse în formulări critice memorabile”. Dintre scriitorii omiși, sunt semnalate numele lui Norman Manea, Virgil Duda, Alex Ștefănescu, Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu, Alexandru Dobrescu. □ Reținem și topul de proză realizat de Tudorel Urian: 1. H.-R. Patapievici, *Zbor în bătaia săgeții*, Humanitas, 1995; 2. Paul Goma, *Justa*, Nemira, 1995; 3. Alexandru Ecovoiu, *Saludos*, Ed. Est, București, 1995; 4. Nutzi, Spaima Constituției, *Jurnal de bordel*, text stabilit și adnotat de Ioan Groșan, Ed. Seara, București, 1995; 5. Dorin Măran, *Povestiri extrafine*, Ed. Essex, București, 1995. □ Sugestivă prezența lui Cristian Popescu în cadrul rubricii lui Radu G. Țeposu, intitulată „Cei ce vin”: „E în poemele lui Cristian Popescu un amestec neverosimil de trâncăneală caragialeană și de disperare cioraniană, de candoare și de cruzime a observației. (...) Familiarizate până la durere cu fantasmеle thanatice, poemele lui Cristian Popescu sunt cea mai tulburătoare urmă pe care-a lăsat-o poetul în scurta sa viață”. □ Cezar Andreescu reacționează la articolul lui Andrei Pleșu, *Cine a adus minerii*, din nr. 127 al „Dilemei” (*Pleșu, minerii și specificul național*, „Polemos”); pentru prezentarea discuției, v. *supra*, 16-22 iunie.

● În cadrul rubricii „Vatra-Dialog” din revista cu același nume (nr. 7), Maria Tacu Constantinescu publică un interviu cu Stelian Tănase, „*Eu însumi sunt un produs al răului*”, în care scriitorul afirmă de la bun început că refuză să discute despre altceva decât despre literatură: „Am rămas un scriitor și țin mai mult ca la orice la această etichetă. Nu sunt nici un om politic, nici un ideolog,

sunt un scriitor de romane”. Tănase își expune, printre altele, părerile despre optzeciști: „cu ei am polemizat de mai multe ori, recunosc că nu am nicio simpatie pentru textualism, mie mi s-a părut o diversiune tolerată de regim”, însă „Mircea Cărtărescu cred că e un scriitor sută la sută, un mare scriitor”. Nu în ultimul rând, Tănase evaluează critic prestația scriitorului român în anii dictaturii: „Scriitorul român a avut o atitudine jenantă în raport cu puterea comunistă, s-a depreciat în ochii cititorului, pentru că n-a avut curajul să vorbească răspicat și să ia apărarea oamenilor. A fost o demisie pe care n-am putut s-o înțeleg. Gestul meu de revoltă a fost acela de a scrie cărți care nu erau pe placul cenzurii”. ■ Începând cu acest nr. 7 din „Vatra”, în cadrul unei rubrici intitulate „Genius loci”, Rosa del Conte publică traduceri ale unor celebre poeme blagiene, precedate de o *Introducere în „Lirica lui Lucian Blaga”* (traducere de Adrian Popescu), reprezentând prefața volumului *Lucian Blaga, Poesie (1919-1943)*. Grupajul este deschis de o scrisoare trimisă lui Liviu Petrescu, din care aflăm că această celebră romanistă ar fi scris, în 1955, o prezentare a scriitorului, în vederea acordării premiului Nobel. (Publicarea traducerilor din poemele lui Blaga continuă în nr. 8, august, nr. 9, septembrie, și nr. 11-12, noiembrie-decembrie.) □ Revenind la nr. 7 al revistei, semnalăm și un grupaj critic dedicat apariției *Dicționarului scriitorilor români*; scriu Caius Dobrescu (*Fundația fără imperiu*), Iulian Boldea (*O carte exemplară*), Doina Jela (*Profesorul Mircea Zăciu și grupul său subversiv*) etc. □ Pornind de la ultimul volum al criticului, Al. Cistelean scrie despre *Soluția Dinicu-Marino*: „Între cel ce a suferit de «complexul Dinicu Golescu» și cel ce l-a diagnosticat e, din acest punct de vedere, o deplină continuitate de acțiune și convingeri. Adrian Marino transformă doar complexul lui Dinicu într-un program, rămânând, la rigoare, ultimul nostru iluminist. (...) Adrian Marino trece în revistă și câteva din «obstacolele» mai profunde care stau în calea asimilării unei responsabilități și deschideri europene a românilor, «obstacole» pe care s-a construit o întreagă mitomanie națională. (...) Pe rând, într-un fel de cronologie a depunerilor lor istorice, Adrian Marino inventariază aici fudulia tracomană și «revolta fondului nostru nelatin», «o anume interpretare a ortodoxismului (fundamentalist, de tip 'Nichifor Crainic' sau 'Nae Ionescu')», precum și exaltarea «spiritului etnicist, naționalist, izolaționist, localizat la 'sat'»”.

● Scriind despre *Dicționarul scriitorilor români* în nr. 7 din „Contrapunct”, Barbu Cioculescu insistă asupra unui Dosar care însoțește volumul (intitulat „Piese pentru o istorie a cenzurii”), în care sunt reproduse „documentele rămase ale unui prelungit și istovitor război de poziții cu oficialitatea, purtat de editori”. □ Continuă publicarea *Jurnalului* din 1981 al lui Mircea Ciobanu. □ Liviu Antonesei publică a șaptea parte a studiului său *Intelectualii și politica*, pentru a cărei prezentare integrală v. *supra*, ianuarie.

● Corespondența dintre Mircea Eliade și S. N. Dasgupta (tatăl Maitreyi-ei) din anii 1930-1931 este publicată în nr. 21-24 din „Jurnalul literar” („Inedit”, cu o prezentare de Mircea Handoca). □ Córnelia Ștefănescu scrie despre volumul de poeziei religioasă al lui Vasile Voiculescu, *Călătorie spre locul inimii* (*Certitudini subiective*, „Traietorii”). □ Ținta fixă a lui Gheorghe Grigurcu este, în aceste nr., Augustin Buzura (*Augustin Buzura sau omul de zăpadă*); punctul de pornire este interviul acordat de prozatorului C. Stănescu și publicat în „Adevărul literar și artistic”, nr. 247, 248/1994. Sub pretextului schițării unui profil moral, sunt contestate opțiunile politice ale prozatorului: „Ce s-a întâmplat, de fapt, cu dl. Augustin Buzura? El face drumul întors către puterea de care părăsise a se disocia cu dignitate, astfel cum un ins s-ar întoarce pentru a-și găsi, bunăoară, un portofel pierdut. (...) Oportunismul devine codul d-sale comportamental strict, astfel cum un samurai s-ar orienta cu rigoare după codul Bushido. (...) Dacă Wajda ne-a înfățișat un om de fier sau un om de marmură, pe ex-disidentul, cu tot mai laxo contururi, Augustin Buzura nu-l putem vedea decât sub înfățișarea, mai banală, a omului de zăpadă”. La observația lui Buzura, conform căreia noii contestatari din perioada post-comunistă utilizează argumente de tip comunist, Grigurcu răspunde astfel: „Cine, dintre noi, ține de «mentalitatea comunistă», d-le Buzura? În graba cu care v-ați instalat în fotoliul noilor demnități, n-ați avut măcar grija de a schimba prosoapele murdare ale predecesorilor ideologici, folosindu-le, fără jenă, în continuare, pe cele găsite. Oare nu vă dați seama că vă șetgeți obrazul cu prosoapele aflate în debaralele cabinetului 1 și ale cabinetului 2?” etc.

[IULIE-AUGUST]

● Ancheta despre revizuirile literare inițiată de revista „Viața românească” primește, în nr. 7-8, răspunsul lui Alexandru Condeescu. Fără a le contesta ca exercițiu al receptării, criticul se teme de eventuala lor politizare: „Timpul aduce mereu schimbări de sensibilitate, o altă *forma mens* determină o altă perspectivă asupra operelor, asupra valorilor unei epoci. Cu atât mai mult atunci când se prăbușește un sistem social, ideologic, economic. «Revizuirile» sunt în astfel de cazuri necesare și spectaculoase, dar suferă îndeobște de riscul conjunctural al patimii înlocuirii unor vechi criterii extraliterare (ideologice) cu altele tot extraliterare, politice, ale noii ideologii. Chestiunea este principial una de axiologie, de situare în interiorul unui calm al valorilor dincolo de ravagiile sociologiei literare. Ceea ce trebuie cu certitudine schimbat azi este falsă ierarhie ofițială, cea impusă de criteriile propagandistice ale puterii comuniste. Cum însă, din fericire, critica literară românească nu a abdicat, în general, de la misiunea sa axiologică, aceste ierarhii făcute sub presiune partinică au fost în realitate puțin hotărâtoare pentru «panorama» literaturii române”. Referitor la implicarea scriitorului în politică, părerea lui Condeescu sunt mai degrabă sceptice: „Personal, însă, consider zona politicului, mai

precis sfera puterii politice și cea a luptei pentru a o exercita (totdeauna în folosul celorlalți, desigur) ca traumatizantă pentru conștiința celor neformați ca profesioniști ai ei și deformatoare de spațiu interior, care la scriitor exaltă valorile imaginativ-fabulatorii nu cele pragmatic-militante”. □ Este publicat capitolul șapte din *Relectura* lui Matei Călinescu, *Vârste, locuri și situații*. □ Continuă publicarea corespondenței lui Nae Ionescu cu Margareta Fotino („Documente”, *Din arhiva Nae Ionescu*. □ Semnalăm și prezența lui Costache Olăreanu, cu o serie de *Poezii retro (1945-1948)*. □ Apare a doua parte a interviului Luciei Cifor cu Alexandru Paleologu, sub titlul *Destin literar și destin pur și simplu*. Pentru prezentarea acestei convorbiri, v. supra, „Viața românească”, mai-iunie.

• Florin Mihăilescu salută, în nr. 7-8 din revista „Steaua”, apariția *Dicționarului Scriitorilor Români (Dincoace și dincolo de limite)*. □ Într-un articol intitulat *T. Arghezi: convorbiri inedite*, Barbu T. Arghezi prezintă o înregistrare din iunie 1964, în care poetul vorbește despre „limba românească” și deapănă „unele amintiri pariziene” despre pictorul Theodor Pallady. □ La moment aniversar, Constantin Cubleşan îl felicită pe scriitorul Dumitru Radu Popescu (*D. R. Popescu – 60*), polemizând indirect și cu cei care contestau activitatea acestuia din fruntea Uniunii Scriitorilor: „D. R. Popescu a fost unul dintre cei ce au acceptat acest joc. Și-a asumat funcții și... funcționalități într-o aparatură de stat și de partid, convins fiind că sub scutul personalității și platformei sale va putea înlesni altora, colegi de breaslă, evoluții cât de cât normale. Și dacă e să fim drepti – și trebuie să fim – prezența lui autoritară în preajma vârfului piramidei puterii a însemnat – referindu-mă strict la perioada clujeană- o susținere fără precedent a tinerilor în paginile «Tribunei» (și nu numai), o coagulare de forțe artistice proaspete în jurul Teatrului Național (pleiada de critici și autori dramatici apărută în acei ani la Cluj i se datorează în primul rând lui), o iradiere benefică de activizare culturală în zonele din jur (dacă e să ne gândim că apariția «Vetrei» condusă de Romulus Guga la Târgu-Mureș nu este deloc străină de demersurile lui D. R. Popescu și încă ar fi suficient pentru a susține argumentat această idee) etc. etc., cauze pentru care s-a străduit în folosul breslei scriitoricești (nu întotdeauna a reușit, nu pe toți i-a mulțumit după așteptări, nu întotdeauna i s-a îngăduit să acționeze cum ar fi dorit) și din fotoliul prezidențial al Uniunii, unde l-au prins evenimentele din decembrie 1989”. □ Tot Constantin Cubleşan comentează, în același nr. dublu al revistei, *Jurnale, jurnale, jurnale...*: pe acela al Florenței Albu, *Zidul martor* și pe cel al lui Virgil Nemoianu, *Arhipelag interior*. Polemizând indirect cu unele voci din acea vreme, care își propuneau să testeze verosimilitatea și autenticitatea operelor de ficțiune prin confruntarea lor cu cele de memorialistică, criticul observă, printre altele, că literatura documentară „nu poate să se substituie, oricum am lua-o, literaturii beletristice, de ficțiune, care își are regulile ei distincte”: „Astfel, jurnalul de lagăr, bunăoară,

al lui Onisifor Ghibu, excelent scris de altminteri, nu trebuie pus neapărat în locul *Moromeților* (chiar și vol. 2) numai pentru că problematica unuia e mai adevărată decât a celuilalt”. Interesant ni se pare mai ales reversul medaliei: „Victimele regimului comunist, vorbind de un sistem gândit special în sensul distrugerii lor umane, relatează suferințe pe care le reclamau, după 1947, și cărțile unor A.G. Vaida, Popescu-Puțuri, Ion Pas ș.a. care aduceau în prim plan comuniștii aflați în temnițele siguranței burgheze. Cât adevăr istoric încorporează unele și altele din aceste cărți este o altă chestiune, pe care nu acum și nu aici îmi propun s-o discut, dar mă tem că valoarea literară a acestor opuri este cam aceeași (lucru despre care, iarăși, ar merita să se discute, într-un alt context)”. ■ Jurnalul Florenței Albu, *Zidul martor*, ar fi „exemplar pentru dedublarea la (sic) care erau siliți oamenii să trăiască, să existe, dincolo de lozinci și angajamente formale” și „are darul de-a ne atrage atenția asupra unei alte formații, a unui alt chip al poetei ce părea atât de blândă, de liniștită, de imperturbabilă în felul său de a se manifesta”. În volumul lui Virgil Nemoianu, *Arhipelag interior*, este remarcată „scriitura degajată, cu descrieri și caracterizări exacte ale mediului, ale unor persoane și personalități, cu aprecieri pertinente de ordin politic și moral etc., dă evocării o marcă aparte de... subțirime intelectuală, într-un fals roman al realizării umane și profesionale (bildungsroman?!) ce se citește la un moment dat chiar cu pasiunea unei autentice proze de suspans (de aventură, în sensul elevat al noțiunii) – cât și pe acela de document de epocă”. □ Acest nr. dublu conține și câteva necroloage despre Cioran; v. *supra*, 20 iunie. □ Ruxandra Cesereanu publică partea a doua a studiului său despre unele *Mărturii legionare*, v. *supra*, „Steaua”, iunie. □ Consemnăm, din rațiuni de ordin documentar, articolul lui Nae Antonescu, *Revista „Gândirea” (perioada clujeană)*.

● Din nr. 7-8 al revistei „Familia” semnalăm tabloul de grup și caracterizările lui Ioan Moldovan, *Echinoxiștii. Aurel Pantea • Mircea Petean • George Achim*, „Cronica literară”. □ Este publicată a doua parte a cronicii lui Mircea Zăciu despre ultimele două apariții editoriale ale lui Ion Negoitescu, *Straja dragonilor*, respectiv *Scriitori contemporani (Negoitescu în postumitate)*; pentru prezentarea articolului, v. *supra*, „Familia”, iunie.

● Apare nr. 7-8 al revistei „Ramuri”. Din sumar reținem, pentru început, interviul lui Romulus Diaconescu cu Augustin Buzura, „*Eram pregătit pentru un război nesfârșit*”. Prozatorul este convins că Bucureștiul nu poate fi înțeles decât prin Caragiale: „Sunt convins că, deocamdată, Caragiale este unicul biograf real și, dacă ignori acest adevăr, nu-ți rămân decât decepțiile. Oricum pe mine mă fascinează (uneori, desigur, pentru că în rest îți vine să fugi departe) această lume: fală, cacialma, improvizatie. Oameni care știu absolut tot, care dau sfaturi lumii întregi, care au întotdeauna dreptate, care pretind mari recompense morale și materiale pentru că n-au fost ori n-au fost și n-au făcut”. ■ Avem și câteva referiri la revista „Tribuna”, pe care o conduce, și la

greutățile financiare pe care le întâmpină: „Așa că o apăr cum pot, dar este din ce în ce mai greu să faci o publicație bună când Ministerul Culturii uită uneori mai bine de un an să-ți trimită onorariile și să-ți asigure bani pentru hârtie și salarii. Așa ceva nu s-a întâmplat nici în ce mai negri ani ai comunismului. (...) E o rușine ce se întâmplă cu aceste publicații. «Tribuna» («Tribuna» lui Slavici) a împlinit 110 ani de la apariție și n-am avut nici măcar posibilitatea să facem un număr festiv”. ■ Buzura se referă și la unele realizări ale Fundației Culturale Române: „Noi tipărim sau finajăm numeroase publicații pentru românii din Basarabia, Bucovina, Balcani, noi trimitem lună de lună mii de volume, nu numai la marile universități și biblioteci, ci și la toate comunitățile, noi trimitem casete cu filme și muzică, noi tipărim cărțile fundamentale ale culturii noastre în ediții populare”. ■ Buzura nu se arată prea interesat de descoperirile „revizuitorilor” (referirile, indirecte, sunt la Grigurcu și la Paul Goma): „Nu mă preocupă asemenea contestări, n-am timp de pierdut cu toți vitnerii și novicovii contemporani. Și astăzi ca și ieri e bine să vezi *cine vorbește, cine contestă*. Sunt destui indivizi fără operă care se străduiesc din răspuțeri să fie băgați în seamă de către cineva sau grafomani siniștri, complexați care încearcă să facă valuri pentru a li se uita trecutul spus sau nespus încă. Marin Preda negat? Sau Nichita Stănescu, contestat de vreo alcătuire... critică ce nu valorează nici cât o virgulă dintr-un text al acestuia, aruncat la coș într-un moment prost al vieții. Ieri cânta tancurile sovietice în versuri avântate, iar azi se chinuie să facă pe procurorul național! Lumea are totuși memorie, nu înghite chiar orice. Ca să nu mai vorbim de justițiarul de pe Sena – recunosc i-am admirat sincer suferința și curajul de atunci – ale cărui texte către Securitate și către Ceaușescu pot figura – spre marea mea uimire și durere – la loc de cinstă într-o antologie a delațiunii”. ■ Cât despre propria implicare în demascarea regimului comunist și confruntarea cu realitatea postdecembristă, Buzura declară: „M-am străduit atunci, în anii vechiului regim, să spun ce aveam de spus, uneori direct, alteori indirect. Sigur, ar mai fi încă multe de adăugat și, dacă mi se va oferi prilejul, nu-l voi rata. Oricum a venit vremea ca vechiul regim să fie cercetat de către specialiștii diferitelor domenii ale cunoașterii. (...) Mie personal mi se pare o cumplită ironie a destinului faptul că trebuie să mă confrunt cu cei care înainte de Revoluție vâneau toate vrăjitoarele posibile, să am tot aceiași dușmani...” □ Și în acest nr. Adrian Marino este prezent cu un fragment din *Biografia ideii de literatură (Literatura ca literatură)*.

[IULIE-SEPTEMBRIE]

● Nr. 55- 56- 57 din „Euphorion” sunt dedicate trio-ului „Lucian Blaga/Ion Barbu/Ion Vinea”. Mai mulți scriitori sunt invitați să răspundă unui set de cinci întrebări: „1. Nașterea celor trei mari poeți – sub semnul conjuncției de aștri sau al întâmplării? 2. Care sunt consecințele impactului dintre personalitatea

lui Lucian Blaga cu Cercul Literar de la Sibiu? De ce credeți că Manifestul Cercului Literar s-a adresat criticului Eugen Lovinescu și nu lui Lucian Blaga?

3. Care este direcția cea mai fertilă a școlii poetice a lui Ion Barbu în literatura secolului nostru? 4. Există un paradox Ion Vinea în cultura română (literatură, publicistică, mentalitate)? 5. Există o conjuncție sau o disjuncție de aștri în spiritul cultural al anului 1995 comparativ cu anul 1895?” ■ Ștefan Aug. Doinaș răspunde în cunoștință de cauză la întrebarea 2: „Aproape niciunul dintre noi nu era blagian (...) nici în creația poetică, nici în filiația de gândire, filiația filosofică. (...) Influența lui L. Blaga asupra noastră s-a manifestat treptat, de-a lungul anilor, ajungând ca la o anumită perioadă de viață să fim cu toții blagieni. (...) Visul nostru a fost întotdeauna să realizăm un fel de *Junime* a tinerilor transilvăneni. Pe de altă parte ne-am diferențiat categoric de orientările tradiționaliste și extrem de naționaliste care se manifestau (...) De fapt prin toată structura noastră eram alături de modernismul lovinescian. L. Blaga, cu personalitatea lui nu a însemnat în momentul acela prea mult pentru noi. De altfel datorită firii sale, caracterului său, comportamentului său, retras, L. Blaga n-a umblat după discipoli, și într-un anumit fel, îndrăznesc să spun, nici n-a avut discipoli. (...) Nu știu în ce măsură a fost afectat că noi ne-am situat sub patronajul spiritual al lui Lovinescu. În orice caz nu ne-a făcut niciodată un reproș nici pentru criticile pe care cu o juvenilă impertinență i le aduceam uneori în ședințele Cercului Literar. (...) noi am ajuns să fim discipoli ai lui L. Blaga după ce contactul nostru strâns cu maestrul a încetat”. ■ Pentru Gheorghe Grigurcu, „a fi barbian e teribil de greu, mai greu, ni se pare, decât argezian ori blagian, deoarece paradigma în cauză e închisă, orgolios împinsă până la sterilitatea absolutului verbal”. Cât despre Ion Vinea (întrebarea 4), spiritul său ar fi contrastant cu acela al lui Ion Barbu: „Temperamentului său aristocratic îi corespunde o poetică democratică, adică deschisă, aluvionară, neliniștită. Suferind de un tainic complex de inferioritate, deloc purist, Vinea se scaldă în plenitudinea anxios-voluptoasă a antinomiilor. Lirica sa nu ne apare august centripetă ca la confratele său hermetic, ci alarmat centrifugală. Ea perefră a zăbovi, contemplativ, în fața lucrurilor, decât, abstractizant, în fața conceptelor. (...) Credem că n-ar fi nepotrivită o punere în relație a experimentalismului insașiabil dovedit de Ion Vinea cu acea tentativă de replasticizare a limbajului, cu acea infuzie de concret pictural și muzical pe care, pe urmele unui simbolism reactivat, Ezra Pound le-a propus sub numele de vorticism”. ■ Avertizând că opinia sa poate fi „subiectivă și incompetentă”, Mircea Ivănescu se pronunță în privința celor trei poeți: „Sigur că de Barbu sunt mai apropiat și l-am frecventat mai susținut decât pe Blaga”; „Într-un fel Vinea îmi e și mai simpatic pentru că poezia lui este chiar, din punctul meu de vedere, mai firească și apropiată de felul în care cel puțin într-o vreme, acum 10 ani sau 20 de ani, vedeam eu posibilă o poezie actuală românească, mai normală decât poetica lui Barbu care în mod fatal e mai crispată, mai încifrată

și mai estetizată”. □ Mircea Ivănescu este prezent și cu un *poem ca să răspundem unei întrebări pe care martha nici nu ne-a pus-o* și cu traducerea unui fragment din Sören Kierkegaard, *Teamă și cutremur*, Preludiu. □ Ovidiu Pecican scrie despre volumul lui Mircea Opriță, *Anticipația românească. Un capitol de istorie literară*, Dacia, Cluj, 1994 (*În savana anticipației românești. Cronică literară*): „Tratată cel mai adesea în treacăt și superficial, niciodată sistematic și cu obiectivitate, văzută mai puțin prin prisma criteriilor estetice și mai mult prin lentila deformatoare a propriilor prejudecăți (fie ele favorizante sau, de obicei, defavorizante), literatura românească de anticipație a rămas un continent ale cărui contururi n-au fost trasate pe nicio hartă.”

[IULIE-DECEMBRIE]

● Apare nr. 3-4 din „Revista de istorie și teorie literară”. În acest nr. dublu, se comemorează „100 de ani de la moartea lui Alexandru Odobescu”; reținem articolele: Paul Cornea, *„Adevăratul” Odobescu* și Corina Popescu, *Alexandru Odobescu – polemist*. □ Într-o rubrică intitulată „Clasicii noștri”, viitorul editor al scriitorului, Constantin Hârlav, propune unele *Aproximări despre „Momente”-le caragialeene*. □ Semnalăm, din acest nr. al publicației, și studiul Ioanei M. Drăgan, *Literar și paraliterar. Examen statistic asupra romanului apărut în România între 1831-1918* („Glose”). □ Și în acest nr., sunt semnificative rubricile de documente; aici Al. Săndulescu publică și comentează zece scrisori adresate de Dinu Pillat viitoarei sale soții, Cornelia, în 1944 (*Dinu Pillat – scrisori din tinerețe*, „Texte și documente”).

AUGUST

1 august

● Apare numărul aniversar 200 (31 din acest an) al revistei „Literatorul”. În opinia lui Valeriu Cristea, *Refuzul uniformizării* ar fi marele obiectiv al publicației; reținem, apoi, și categoria „rinocerului elitist” dintr-un posibil bestiar postdecembrist: „*Rinocerul elitist* constituie marea performanță în domeniul absurdului a ultimului val de rinocerizare din societatea și cultura românească. Pentru a aprecia cum se cuvine această performanță trebuie să ni-l închipuim pe Narcis-rinocer. (...) Orice rinocerizare – inclusiv aceasta, imbecil-narcisistică, la care ne-am referit – presupune turmă, uniformizare, cuvânt (muget) de ordine, supunere dobitocească...” ■ Alex. Ștefănescu ar fi „un exemplar din ultima specie de rinoceri autohtoni (din subspecia celor proveniți din penultima serie – ceașistă) (...), un fel de Göring ajuns redactor șef la «România literară» (?!?)”. ■ Valeriu Cristea se referă și la statutul revistei la care colaborează: „Importanța «Literatorului», în penibilul context postrevoluționar, rezidă în faptul de a nu fi promovat în paginile sale *uniformizarea*. «Literatorul» demonstrează că oameni aparținând mai multor

generații literare, foarte diferite și care nu o dată gândesc diferit, pot rămâne împreună. Fie și cu riscul unor incoerențe rezultate din «amestecarea limbilor». Cred însă că acest risc trebuie asumat *acum*, într-o societate care tinde iarăși să impună oamenilor *un singur limbaj, un discurs politic unic*". □ Mai mult decât un cuvânt aniversar sau o schiță a profilului publicației, Eugen Simion publică o veritabilă profesiune de credință, intitulată ***Politica literaturii***. Invocându-l pe Heliade Rădulescu, pentru Simion „*literatura este politica noastră cea mai bună*”: „[...] știu bine că politica este una și literatura este alta și atunci când aceste domenii se confundă limbile se încurcă și criteriile de judecată nu mai funcționează cum trebuie. Inutil să aduc dovezi, toată lumea le cunoaște... Operele literare sunt deseori judecate în funcție de poziția politică a autorului, listele negre continuă să circule prin redacțiile culturale, cei care nu votează cu partidul redactorului șef sunt urmăriți până în pânzele albe în scopul de a fi discreditați moral și intelectual... (...) cred în adevărul că o țară fără cultură este o țară care pierе și, în consecință, o cultură trebuie apărată în primul rând de cei care o fac; dar nu putem apăra cultura română calomniind, demolând, atacând bezmetic, săptămână de săptămână, pe cei care au făcut-o și pe cei care o fac; nu poți fi o mare personalitate în cultură și nu poți fi, în genere, un om stimabil, un bun european dacă permiți ca, în revista pe care o conduci și în revista în care scrii, să fie insultați în chip consecvent marii scriitori români din acest secol (...); poate că, într-o zi, voi avea altă stare de spirit și îmi voi schimba modul de viață; până atunci mizez, în continuare, pe bătrânul Heliade, și pe principiul lui că *literatura este politica noastră cea mai bună*...". ■ Eugen Simion se referă și la „colecția revistei «România literară», condusă de dl. senator Nicolae Manolescu, autorul unei cărți despre Maiorescu”, unde „patologia literară pe care o denunța criticul junimist cu o sută de ani în urmă este azi în floare...”. „Teza leninistă revine, astfel, în forță”, remarcă Simion, evocând cazul lui Valeriu Cristea, frecvent acuzat în acești ani: „De ce Valeriu Cristea, un om moral și un intelectual de clasă, n-ar avea dreptul să fie un intelectual de stânga? O *stângă religioasă, anticomunistă*...”. ■ Simion expune și întreg setul de clișee prin care este definit (contestat) apolitismul, poziție pe care și-a asumat-o de la bun început: „Ei văd în această opțiune o complicitate cu Puterea, un refuz al spiritului democratic, în fine, un act grav de incivism. *Apolitismul* a devenit în ultimii ani oia neagră a presei culturale românești și cine vrea să se spele de vechi păcate, să primească o bursă în străinătate și să fie acceptat în *elita* intelectuală dâmbovițeană trebuie să atace vehement pe *apoliticii* din cultura română... Aceștia din urmă sunt, nu mai încape vorbă, neocomuniști, adversari ai democrației europene, nostalgici, oamenii guvernului asasin etc. De la senatorul Nicolae Manolescu până la fostul senator Dan Amadeus Lăzărescu, toată lumea bună bucureșteană își manifestă indignarea față de poziția *apoliticilor*, responsabili, după câte îmi dau seama, de neajunsurile care există

azi în societatea românească. (...) Se face multă demagogie în jurul ideii că cine nu face politică acela face politica puterii. O cultivă mai ales cei care, după ce au fost ieri apologeții ceaușismului, sunt azi foarte disidenți... În decembrie 1989 scriau articole în pagina a treia a «României literare» în care recomandau tezele Congresului al XIV-lea, iar azi mă suspectează pe mine că ocrotesc «țarcul apolitismului» care, nu-i așa? reprezintă o formă de complicitate cu forțele oculte din Estul Europei... Constat că această ieftină șmecherie merge, câțiva indivizi dubioși își croiesc o frumoasă carieră gazetărească cu această idee”. ■ Simion se referă și la modul în care ar trebui înțeles politicul, reafirmându-și refuzul de a se implica în acest proces: „accept politica pentru că știu că fără o politică bună nu poate fi o democrație bună; s-o facă nu aceia care vor să pună mâna pe putere pentru a se îmbogăți sau pentru a teroriza pe alții, ci numai aceia care vor să facă, azi, ceva pentru această țară necăjită, indiferent din ce partid fac parte; respect pe intelectualii care apără valorile spiritului și valorile democrației (inclusiv valoarea toleranței (...)); n-am făcut politică până acum și nici nu cred că voi face pentru că n-aș mai avea timp să fac critică literară; asta nu înseamnă lașitate, trădare, oportunism, fripturism, ci numai o lucidă evaluare a forțelor și opțiunea pentru un scenariu de existență și un mod intelectual (...) și, apoi, modul în care politicienii îi tratează pe intelectuali, când intelectualii români au naivitatea să se bage în politică, este revelator; îmi ajunge exemplul lui Marin Sorescu, eliminat cu cinism și aroganță, pentru a mă vindeca de orice iluzie în această direcție...”

■ Criticul își expune însă anumite aspirații de tip politic: „Visez un stat român cultural... și o societate în care fermierul român să meargă joia la *concert* și duminica la *biserica*... O Românie, în fine, cu două-trei partide puternice care, prin rotație, să construiască o democrație veritabilă, prosperă, protectoare...”

□ Lucian Chișu o interviează pe Zoe Dumitrescu-Bușulenga („*Pot să spun că efortul de salvare a valorilor a fost enorm*”); aceasta se referă, printre altele, la tema „rezistenței prin cultură” și la inevitabila chestiune a „revizuirilor”: „Pot să spun că efortul de salvare a valorilor a fost enorm. Eu nu cred că în altă perioadă a culturii universale s-a putut depune atâta efort pentru salvarea unor valori, ca să zicem așa, aproape universal valabile. Sigur că trebuie să facem și niște distincții. Au fost persoane care au scris toată ziua slavă nu știu cui, nu știu cărei țări din lume, slavă nu știu cărei persoane, dar asta n-a împiedicat apariția unor valori care dănuie peste timp. (...) Nu poți să-l contești pe Nichita Stănescu, nu poți să-l contești pe Marin Preda. Au fost niște vârfuri, au fost niște realizări de valoare pe care nu le poți contesta. *Moromeții* vor intra în literatura română. Poate la un moment dat vor intra și *Bijuteriile de familie*. (...) nu putem face și noi erorile pe care le-au făcut proletcultiștii. Dumneavoastră sunteți tineri și nu știți cât am tras în anii 49-50, până în 1964, la momentul unei ușoare deschideri. Eu am trăit centenarul nașterii lui Eminescu. Știți cu ce am făcut centenarul? O repet mereu ca să aflu tinerii. L-am

făcut cu o bucată din *Împărat și proletar*, cu o bucată din *Scrisoarea III* și o biată postumă care nici măcar nu era a lui Eminescu. Era o adaptare după Thomas Moore. Ei bine, facem și noi aceleași erori, adică aruncăm scriitorii și operele lor la coș. Nu se poate. Într-o perioadă de libertate absolută lucrurile trebuie judecate cu obiectivitate și mai cu seamă scara de valori trebuie văzută cu oarecare simț interior a ceea ce înseamnă rigoarea așezării valorilor”. □ Ion Stratan publică *Trei poeme: Răcoarea țărmurilor, Munți și fiori, Vara în oraș*, iar Marin Sorescu, amplul poem *Efectul de piramidă*. □ Menționăm și studiul Irinei Petraș, *Elementele în poezia lui Macedonski*. □ Într-un grupaj intitulat „Revizuiți”, sunt publicate două intervenții, ambele despre Marin Preda: Răzvan Voncu, *Conștiința de martor* și Ion Caraion, *Câteva detalii despre uciderea lui Marin Preda*. Cel dintâi comentează romanul autobiografic *Viața ca o pradă*, care, printre altele, ar face „pandant cu *Delirul* în ceea ce privește clarificarea imaginii de fundal a anilor de război”. Reținem și opiniile lui Voncu despre poziția inițială a Marin Preda printre liniile care împărțeau câmpul literar: „Preda a adoptat pe tot parcursul anilor de dogmatism o poziție de marginal, tinzând să pară cât mai invizibil cu putință și evoluând cu prudență și abilitate pe linia de demarcație foarte îngustă dintre neangajare și o angajare pur formală. Cariera *tuturor* [a colegilor de generație, n.n.] a fost deturnată, fie de detenție sau interdicție (Ion Caraion, Geo Dumitrescu, I.D. Sîrbu – din «ramura» ardeleană a generației), fie de capitularea la presiunile realismului socialist (Gellu Naum, Dan Deșliu etc.). Singurul care a scăpat a fost Preda, în fapt, cel mai tânăr decât ei și ale cărui opțiuni de stânga erau cel mai puțin evidente (...)”. ■ În chestiunea, și azi controversată, a morții lui Marin Preda, Ion Caraion este unul dintre cei care consideră că scriitorul ar fi fost de fapt ucis, din ordinul Comitetului Central al PCR (*Câteva detalii despre uciderea lui Marin Preda*, continuare în nr. 32-34, 11-31 august). □ Intervențiile lui Eugen Simion și Valeriu Cristea nu trec neobservate în „România literară”, unde, în nr. 33 (23-29 august) avem și reacțiile. „Mai neted spus, Valeriu Cristea îl calomniază pe Alex. Ștefănescu și ceea ce ni se pare trist e că fostul nostru coleg își dă seama ce se întâmplă azi în România. Dar în loc să arate cu vorba unde trebuie, are *curajul* să-l acuze pe Alex. Ștefănescu, critic literar care nu face parte dintre cei pe care îi agreează puterea. Trist curaj” – observă „Cronicarul” „Revistei revistelor”. Cât despre „academicianul Eugen Simion”, acesta „reîncălzește subiectul apolitismului de o manieră mult mai rezonabilă decât înainte, când afirma că scriitorul nu trebuie să se amestece în politică”: „Pe atunci însă profesorul Simion nu era atât de copleșit de funcții cum e azi. Și, fără discuție, toate funcțiile la care s-a înhămat profesorul au căzut asupra sa din cerul apolitismului care îi miruiește în România pe toți cei care nu se bagă în politică”. ■ Drept răspuns, „Alte diacoteke” ironizează *Curajul anonimului cronicar* („Literatorul”, nr. 39, 6-13 octombrie) al „României literare”, specializat, aflăm, în „a strica aniver-

sări”. Se răspunde observațiilor despre articolul lui Eugen Simion (cu referiri și la funcțiile acestuia): „Oricine cunoaște luările de poziție ale lui Eugen Simion în chestiunea apolitismului poate spune că «îndulcirea în termeni mai convenabili» pe care o sesizează cronicarul «R.l.» în articolul *Politica literaturii* există numai în mintea sa. Cât privește soarta «României literare», aceasta nu-l preocupă pe Eugen Simion mai mult decât poate fi cineva preocupat de soarta unei cunoștințe care, după un număr de ani, o ia razna. Compătimirea este, în acest caz, *singura* formă a interesului. De asemenea, nenumăratele funcții ale domnului profesor sunt... una: cea de vicepreședinte al Academiei Române. (...) Iar dacă mai crede că puterea politică poate influența, azi, ierarhiile academice (sperând, în secret, că o eventuală schimbare a acestei puteri i-ar fi favorabilă), se îmbată cu apă de ploaie și dovedește că încă n-a ieșit, cu mintea, din «epoca de aur»”. ■ Cât despre Alex. Ștefănescu, el chiar ar semăna cu Göring: „Cine știe istorie și-l cunoaște pe Alex. Ștefănescu va face singur legătura, care legătură ne mirăm că n-a fost observată mai devreme”. □ Alt tip de reacții avem din partea „Adevărului literar și artistic”. Astfel, apariția nr. 200 al revistei este salutată de „Interim”, în nr. 283 din 27 august („Revista revistelor culturale”). Publicistul se referă și el la lipsurile pe care le întâmpină și această publicație (socotită de unii ca fiind privilegiată): „Ca să fim drepecți, «Literatorul», citadela «apoliticilor», supusă de peste patru ani unui asediu cu «foc concentrat» dinspre revistele cu un pronunțat program politic, a trecut și el prin toate necazurile îndurate în ultimii ani de toate publicațiile, inclusiv întreruperea temporară a apariției sau amânarea primirii salariilor, chit că «sponsorul» său e bogatul (!) Minister al Culturii îngrijit un timp – nu mai spunem cum – de poetul, pictorul și dramaturgul Marin Sorescu”. Felicitându-i pe colaboratori pentru poziția lor în bătăliile culturale ale epocii, „Interim” face referiri în special la unele campanii de „revizuire”, pe care și el le consideră a fi simple contestații bazate pe interese sau resentimente: „(...) orice și oricine poate fi contestat, însă, în cele din urmă, contestatarii rămân să-și ducă mai departe, imperturbabile, existența. Este poate chiar bine ca și valorile să se mai «odihnească» din când în când de reaua întrebuințare pe care o suferă din partea unei generații sau alteia. Cu adevărat *vinovate* sunt doar acele contestații făcute de culpabili în speranța că astfel, privind în «coșnița» lui Goethe, li se vor «ierta» și lor micile sau marile lașități, mizeriile căroră le-au plătit tribut ei înșiși. Căci «contestările» de azi n-au la bază (!) o nouă lectură a operei ci doar scotocirea biografiei și căutarea «petelor» ori defectelor de caracter ale unor mari personalități de către «biografi» nu tocmai «curați» ei înșiși”.

2 august

● Dacă unii se plâng de dispunerea maniheistă a câmpului cultural, alții, precum Laurențiu Ulici, în editorialul său din nr. 26 al „Luceafărului”, se

întreabă **La ce bun nuanțele...**: „În ce mă privește, nu cred că trăim într-un timp al nuanțelor, nu a venit încă vremea lor, ne aflăm încă într-o perioadă a pozițiilor nete, fie ele și fatalmente simplificatoare. (...) Înainte de a ne lansa pe traiectoria fermecătoare a nuanțării noi mai avem de spus un NU sau un DA fără niciun fel de nuanțe, la una sau alta din întâmplările, căile, pozițiile, situațiile și stările ce fac materia vieții noastre de azi, o viață în și de tranziție, cum toată lumea o spune. Și teamă mi-e că, în general, la vremuri de tranziție nu încap nuanțele”. □ Cu prilej aniversar („Gellu Naum – 80”), Vasile Spiridon publică, în nr. 26 din „Luceafărul”, articolul **Cealaltă parte**. □ Horia Gârbea e prezent cu proza **Funcția lui Jensen**. □ Dan-Silviu Boerescu scrie despre volumul lui Emilian Galaicu Păun, *Cel bătut îl duce pe cel nebătut* (Dacia, Cluj-Napoca, 1994), o cronică intitulată **Moarte repetată, naștere** („Sf. Augustin, văitându-se: *inter urinam et faeces nascimur*”) („În căutarea poeziei. XII”). Referirile sunt superlative: „Nu cred să existe în literatura română un document mai cutremurător despre iubire și moarte în relație cu matricea mereu contestabilă a istoriei patriei (văzută, deci, nu ca suport al propagandei oficiale, ci ca încercare disperată de re-definire a identității naționale)”.

● În nr. 30 al „României literare”, un alt pamflet al lui Mircea Mihăieș la adresa lui Corneliu Vadim Tudor, despre care s-a scos la iveală faptul că ar fi fost colaborator al Securității (**Bardul pune mâna pe bardă**, „Contrafort”). În opinia publicistului, personajul nu va ieși însă din scena politică: „E greu de crezut, totuși, că Vadim se va da complet la fund. Energia demonică, veninul care colcăie plebeu în firea lui senatorială vor continua să lucreze. Nu i-au ieșit pasențele la nivelul vorbei, va trece probabil la fapte. (...) De ce nu și-ar continua opera punând mâna pe bătă, bardă sau mitralieră?”. □ Emilian Galaicu-Păun publică poemul „*Vaca*”, iar Simona Popescu are intervenție **Despre poezie cu Gellu Naum** (fragment dintr-un eseu mai amplu), însoțită de un **Colaj cronologic**. □ Semnalăm și articolul lui Geo Șerban, **Centenar Marcel Iancu**.

3 august

● Unele dintre afirmațiile lui N. Manolescu (cum ar fi cea referitoare la mineriade) din interviul publicat în „Românul liber” (iunie) stârnesc reacția lui Virgil Ardeleanu (**Comunistul intratabil și intelectualul distant**), apărută în „România liberă”, nr. 1628). Pentru prezentarea interviului și a replicilor primite, v. *supra*, iunie.

● Din nr. 31 al „Contemporanului” reținem unele **Glose la Cioran** semnate de Gheorghe Grigurcu („Jurnalul lui Alceste”) și articolul lui Călin Căliman, **Mihail Sebastian, după 50 de ani**, în care sunt prezentate ecranizările și montările recente din opera acestui scriitor.

4 august

● Octavian Paler atrage atenția că *Ar fi timpul* ca mentalitatea și realitățile politice ale românilor să se schimbe („România liberă”, nr. 1629, 4 august): „Ne-am servit de fatalismul nostru proverbial pentru a ne consola, încredințați că niciun rău nu ne va răpune dacă avem destulă răbdare. Iar ca să nu ne simțim vinovați de această prea multă răbdare, ne-am convins unul pe altul că istoria se face peste noi, deasupra noastră, fără noi. (...) Să ne aducem aminte cât de mult a circulat în ultimii ani, la noi, mitul «Maltei». Dar, oare, americanii au votat în România în mai 90 și în septembrie 92? Iată de ce cred că ar fi timpul să înțelegem, în sfârșit, înainte de a ne obișnui cu spectacolul la care asistăm, că o societate care ajunge pe mâna demagogilor devine (n-am descoperit eu asta) imposibil de salvat”.

7 august

● Dan C. Mihăilescu îl intervievează pe H.-R. Patapievici în nr. 29 din „LA&I”: *„Răul stă în negarea diversității umane și în colectivizarea mediocrității, pentru a putea teroriza prin ea”*. Reținem, în primul rând, modul în care înțelege eseistul elogiul lui Gabriel Liiceanu (care îl compara cu Kierkegaard): „Cât despre comparațiile de care spui, prefer să nu le comentez. Există elogiile careucid sau, indirect, invalidează. Nu trebuie să-ți reamintesc ție că singurul mod de a lăuda demn de acest nume costă, după Cioran, în a-i inspira teamă celui lăudat. Ei bine, față de linia Kierkegaard, Cioran, Eliade, eu nu pot decât să-mi cântăresc mediocritatea”. Discuția se mută pe problema specificului național și a raportării la acesta: „Noi ne-am împotmolit în această reflecțiune de sine însuși, care s-a dovedit total improductivă, cu o fundătură cleioasă și nu o cale de acces. În fond, și noi a trebuit să redescoperim pe pielea noastră acest adevăr elementar potrivit căruia omul nu ajunge niciodată la sine prin ipsațiune, ci numai trecând prin alții. Noi ne putem cunoaște numai exercitându-ne, restul e delir fantasmatic, bovarism cu referent divagant. Mania specificului național a început la noi dintr-o conștiință vinovată, «lecuită» apoi prin procedeul impropriu al fraudei pioase. S-a spus că românii nu sunt români adevărați decât ca țărani, că Statul bazat pe cultura orașului este un adăpost impropriu și ruinător pentru ființa românească. În fine, s-a spus că nu i se potrivesc românului capitalismul și modernitatea, că ființa sa profundă suferă și se alterează trăind în tiparele lumii moderne. Toți autorii noștri de specific național aveau câteva însușiri interesante pentru fondul chestiunii studiate: niciunul nu era țăran, toți invocau, pentru a valoriza țărănitatea românească, teorii filosofice sau istoriografice occidentale de ultimă oră, toți trăiau foarte confortabil la oraș și mulți beneficiau de regimul democratic parlamentar pe care îl considerau impropriu ființei românești profunde. Dacă citim fără indulgență acest tablou, avem aici și sursa

conștiinței vinovate și explicația fraudei pioase alese. În fond, eu văd aici o enormă ipocrizie și un elementar spirit critic carent. Cred și eu, ca și tine. Dan C., că în chestiunea specificului național nu mai este nimic de spus, pentru că toată discuția a fost *ab initio* o speculație greșit orientată (sunt oare francezii sau englezii posedați de specificul lor național?) și pentru că, în privința a ceea ce ești, totul este să faci ceva, nu să verbalizezi la nesfârșit. (...) Dacă nu vrem să ne păstrăm acest antipatic (pentru mine) minorat sufletesc bovaric, în care românii sunt senzaționali, iar străinii sunt lamentabili, și pentru care orice eșec românesc este tradus ca rezultat al unei conspirații mondiale reușite împotriva noastră, ei bine, atunci trebuie să începem să acționăm. Realist, cu luciditate și învingând. Altfel spus, subtili ca șerpii, dar și curați precum columba. Pentru orice modern, esența nu există înainte de a se fi exercitat. Ca să fii, trebuie mai întâi să fii acționat. Destinul nostru de moderni este unul singur: *esse sequitur operari* (...) Dacă e să privesc istoria politică a României, eu văd patriotism la clasa politică prin care s-a întărit România concretă (și nemeritat bârfită de inteligenții de pe la noi) și nu la viforoșii noștri naționaliști, care au chibițat bovaric sau platonice, cât timp au stat pe bară, și care au practicat baia de sânge când au avut puterea (sau o parte a ei)”. Vine vorba și despre cartea Alinei Mungiu, *Românii după 1989*: „cartea Alinei Mungiu are o mare valoare realistă și mobilizatoare. Este, în anumite privințe, asemeni unui document intern de strategie în vederea *câștigării* campaniei electorale. Insist asupra cuvântului *câștiga*. Bine citită, cartea Alinei Mungiu poate câștiga alegerile din 1996”. ■ Patapievici se pronunță într-o chestiune care l-a preocupat și pe Cioran, delimitându-se de acesta: „în ce mă privește, chestiunea destinului minor este pur și simplu prost pusă. Dacă România vrea să emuleze, cu să zicem, Rusia, evident, va suferi. România nu are mijloacele să fie Rusia și nici, evident, geniul specific. Problema noastră reală nu este de a avea destinul cutărei țări invidiate, ci de a avea exact destinul nostru, nici mai mult, dar nici mai puțin. Bovarismele noastre pioase sau întărite vin din faptul evident că noi ducem și acceptăm o politică sub posibilitățile țării noastre. România nu trebuie [să devină, lipsă în text, n.n.] Rusia sau Germania pentru a avea un destin major, ci trebuie să devină ea însăși, adică să-și illustreze deplin și cu eficacitate posibilitățile pe care Dumnezeu i le-a dat în ranița ei spre veșnicie (...)”; „Articolele tânărului Cioran în care elogiază de o manieră epileptică dictatura, hitlerismul, stalinismul și recomandă instituirea de lagăre de concentrare în România pentru cei care se opun dictaturii totalitare, mie îmi trezesc o repulsie întristată. Eu cred că stilul nu scuză iresponsabilitatea. Și mai cred că a merge în sensul reușitei implică abandonarea fără rezerve a tipului de raportare la România care a fost propriu acestei generații și maestrului ei, Nae Ionescu”. ■ Nu în ultimul rând, Patapievici își precizează, încă o dată, opinia în privința „elitei”: „Aparține elitei orice om care își

acceptă și își realizează excelența, adică unicitatea. Asta nu se face lenevind, ci numai fiind creator. Noțiunea de elită este morală, nu sociologică. Elita conducătoare este alcătuită din toți oamenii care, la un moment dat, pot decide, prin pozițiile lor, de soarta unei țări. Aceasta este o elită sociologică. Acestei elite conducătoare îi pot aparține, cum este de fapt și cazul, o mulțime de tâmpiți, gujați, incompetenți și canalii. Dar din elita adevărată fac parte toți cei care, indiferent cărui strat social ar aparține, își realizează propria excelență. Toți cei care fac bine ceva și adoptă social etica ce decurge din realizarea acestei excelențe aparțin *de facto* și *de jure* elitei esențiale, cea care nu ține seama de rang”. ■ Este publicat un poem al său din 1983, *Civitas Terrena*. □

Interviul suscită numeroase reacții. În nr. 32 al aceleiași reviste (28 august), avem reacția lui Aurel (Relu) Cioran, care îi adresează o scrisoare deschisă eseistului, pornind de la opiniile sale despre opțiunile politice ale celebrului său frate: „Am rămas surprins și nedumerit de afirmațiile dvs. referitoare la «isteriile» verbale și «tulburările legionare», care au împiedicat, la timpul său, luarea unor hotărâri decisive pentru apărarea Țării amenințate. Ignorați că atât Carol cât și Iorga doreau să preia conducerea Mișcării? Ignorați că asasinatelor în masă ale elitei (vreți, nu vreți) legionare au fost ordonate (sau patronate) de Carol? Ignorați că dacă nu ieșeau mai devreme din lagăr atât Mircea Eliade, cât și Nae Ionescu împărtășeau aceeași soartă: mitraliați cu ceilalți 44 – la Miercurea Ciuc, sau alți 13 împușcați în închisoarea de la Râmnicu Șarat, alți 32 în lagărul de la Vaslui, 7 în Spitalul Militar din Brașov etc. etc.?” (textul lui Aurel Cioran va fi publicat și în „22”, nr. 37, 13-19 septembrie). □ Unele remarci ale lui Patapievici provoacă și dubla reacție lui C. Stănescu, în nr. 282 din „Adevărul literar și artistic” (20 august). Într-un editorial intitulat *Cartea – un slogan electoral?*, acesta comentează astfel observațiile lui Patapievici despre cartea Alinei Mungiu („Bine citită, cartea Alinei Mungiu poate câștiga alegerile din 1996”): „Nu e în discuție valoarea cărții, ci transformarea ei printr-o supralicitare enormă, nu lipsită de superbie, într-un fel de... ciomag electoral sau, ca să fiu mai puțin vulgar, într-un *slogan* investit cu puteri nelimitate. Absolutizarea *puterii* unei cărți și credința că ea poate schimba lumea sunt efectele unei admirații de tip religios cu reale virtuți mobilizatoare: de la Biblie până la *Manifestul Partidului Comunist*, ne-am încredințat că o carte este capabilă, în anumite condiții, să răstoarne universul. Să mai amintim, în aceeași ordine a supralicitărilor idolatrizante, *Mein Kampf*, *Cărticica lui Mao* sau, la noi, *Cărticica șefului de cuib*?” Apoi, sub pseudonimul „Interim” („Revista revistelor culturale”), publicistul consideră că „vor stârni proteste și opiniile lui despre patriotism și specific național” sau, cel puțin, ironii: „Așa și este, de la cronicari și până la Pârvan, Iorga, Blaga, Drăghicescu și ceilalți, n-am făcut decât să «verbalizăm» întruna, căutându-ne «specificul în noi înșine», pe când direcția bună era cea menționată de eseist: «Omul este ceva în măsura

în care, potrivit naturii sale căzute, se poate întoarce la sine după ce a peregrinat prin afară, de unde și-a cules, prin regăsire, sinele». (...) Mai simplu spus: nu te poți cunoaște pe tine însuși decât cunoscându-i pe ceilalți și comparându-te cu ei". □ Unele afirmații din acest interviu sunt comentate și de Constantin Crișan, în nr. 283 (27 august) din „Adevărul literar și artistic” (**Excelența paricidă**). Comentatorul este iritat, în primul rând, de investirea eseistului în rolul de inteligență națională: „Dar cine și când va revoca «Edictul de la București», prin care H.-R. Patapievici (...) a fost declarat cea mai mare avere a Inteligenței Românești? Au fost oare chemate «la rampă» și acele inteligențe care stau ascunse în nenumărata mulțime, sub obrocul unei nepăsări criminale, neavând acces la celebrizare nici prin «Căpitanul Soare», nici prin sprijinul (nelimitat) cvasioficial al Editurii Humanitas? I se pregătește oare României viitoare tot un destin monocolor?” ■ Punctual, Constantin Crișan comentează afirmațiile lui Patapievici despre derivatele ideologice ale lui Cioran. „*Nicăieri, niciodată*, incomparabilul Cioran nu a alunecat în asemenea sugestii politice macabre”, consideră Crișan. Însă cu adevărat blamabilă ar fi tentativa de paricid simbolic, prezentată astfel de comentatorul de la „Adevărul literar și artistic”: „Mi se pare grav, DE NEIERTAT să-ți însușești ideea de *eficacitate a patriotismului cioranian*, după care să-l blamezi definitiv pe cel ce a emis-o. Dacă, peste ani, dl. H.-R. Patapievici ne va demonstra că, în domnia sa, se ascundeau, nevăzute, deocamdată, de noi, rădăcinile unui alt viitor CIORAN, voi fi primul care voi regreta aceste rânduri (chiar la Judecata de Apoi, atât de des invocată de eseist). Până atunci, ca intelectual român (...) cu data de 7 august 1995, părăsesc statutul de *admirator necondiționat* al lui H.-R. Patapievici”. □ O altă reacție, stârnită de interviul lui Patapievici, este cea a Mioarei Caragea, din nr. 37 (2 octombrie), al aceluiași supliment, „LA&I”. Aceasta este contrariată, și de astă dată (v. *supra*, 31 iulie) de frecvențele referiri ale autorului la principiul elitei (**Despre prudența albinelor**): „Indiferent de obiectul pe care îl magnifică, un discurs care-și promovează valorile pe un diapazon elitist va intra în relație analogică cu autoelogierea personală sau de grup care, prin recurența ei monomaniacă, induce suspiciunea unei carențe de legitimitate și a unor probleme nerezolvate de autodefinire. Adică, mai simplu spus, elitele românești, încropite în grabă după revoluție, suferă de boala tipică pentru *nouveaux riches*: au, adică, o nestăvilită pasiune de a vorbi și de a face să se vorbească despre ele. Automagnificarea are ca figură constitutivă antiteza devalorizantă: noi vs. restul lumii, iar efortul de legitimare trece prin delegitimarea celorlalți. Disprețul, mai mult sau mai puțin mascat, față de celălalt, a devenit un topos al discursului public și el s-a înscris în limbajul comun ca o evidență naturală pe care puțini încearcă să o cenzureze”. Pe de altă parte, acest discurs ar fi și unul „sinucigaș”, deoarece „el le spune celorlalți, cu o ingenuitate provocatoare, că

le este superior și că dreptul lui de a-i domina simbolic este absolut și nechestionabil”, îndepărtându-și, „în loc să-și cucerească cititorii (electorii)”.

9 august

● **La aniversară**, Nicolae Manolescu îi face, în nr. 31 al „României literare”, un portret lui Virgil Ierunca („Editorial”): „Inteligent, cultivat, politicos până la ceremonie, totdeauna afabil, era nu numai comentatorul literar de la *Europa liberă*, dar și cel mai mare iubitor de muzică din câți am cunoscut. Biblioteca lui este și o discotecă. Bibliofil și discofil, Ierunca știe pe de rost toată muzica bună a lumii. E interesant cum modelează muzica nu doar sufletul, dar și comportamentul uman. Manierele lui Ierunca sunt muzicale. Omul are, dacă mi-e îngăduită comparația, formă perfectă de sonată”. Din editorial lipsesc referirile la activitatea literară a autorului aniversat. □ În cadrul rubricii „Document”, este publicată o scrisoare inedită a lui Cioran către pictorul polonez Jozef Czapski (însoțită de o prezentare de Gabriela Melinescu). □ În același nr. 31 al „României literare” Ioana Pârvulescu scrie despre volumul lui H.-R. Patapievici, *Zbor în bătaia săgeții*, apărută în acest an la Humanitas (*Ucenicul vrăjitor*, „Cronica literară”): „Cartea reface traseul spiritual al autorului (= zborul), marcat de un destin, cel care a determinat «bătaia săgeții»... (...) *Zbor în bătaia săgeții* pleacă de la un pretext epistolar: este răspunsul dat unei scrisori în care un prieten îl invită să continue un eseu despre sine, dezvăluind sau adâncind misterul propriu”.

● În nr. 32 din revista „22” este publicat și apelul lui Ion Bogdan Lefter, *S.O.S. – Mircea Nedelciu e grav bolnav!* („text difuzat la postul de radio Europa liberă”): „Internat într-un spital din Franța, el trebuie supus unui tratament chimioterapeutic și apoi unei complicate autogrefe de măduvă osoasă. Complicată și extrem de costisitoare, mult peste posibilitățile financiare ale românilor” (reamintim că scriitorul suferă de boala Hodkin). Este publicat și un nr. de cont în care pot fi puși banii. □ Într-o emisiune moderată de Andrei Cornea și Livia Pop, H.-R. Patapievici își dezvoltă ideile sale despre tema „norocului și nenorocului în istorie”, prezentate, inițial, într-un articol din „22”; discuția este reprodușă la paginile 8, 9 și 10 ale revistei. Pentru o mai bună urmărire a problematicii, am ales să prezentăm această dezbatere în continuarea textului-matrice, v. *supra*, 19-26 iulie.

10 august

● Noul roman al lui Tudor Dumitru Savu, *Cantacuzina*, este comentat, în nr. 32-34 din „Tribuna”, de către Diana Adamek (*Plasa cu vorbe*) și Adrian Țion (*Virtuțile naratorului dintotdeauna*). Reținem câteva observații formulate de Țion: „Formula narațiunii, comodă și flexibilă, dă posibilități, practic inepuizabile, personajelor de a exista în și prin poveste, sarcina autorului reducându-se la gestul plin de uimire și încântare secretă de a le consemna

impetuozițiile verbale. Timpul narațiunii curge ca Dunărea, dilatat după necesitățile cerute de limbuția povestitorilor, care toarnă cu plăcere în matricea formulei meandrele subiectului. Vocea auctorială propriu-zisă dispăre în spatele acestei orchestrate fabulații augmentative, susținute de o adevărată galerie de eroi-naratori, dispuși să sporească și să lungească mereu povestea spre direcții și dimensiuni nebănuite”. □ Într-o intervenție intitulată „**Europa, aport, viu sau mort !**”, Valentin Tașcu face unele comentarii despre recentul volum al lui Adrian Marino, *Pentru Europa. Integrarea României. Aspecte ideologice și culturale*. Deși ar fi vorba de „o carte profund patriotică, putând chiar deveni o lucrare de referință în acest sens”, ar exista totuși un „cititor parțialist” pe care l-ar putea deranja opiniile formulate de Marino: „Nu-i convine, de pildă, că Adrian Marino se opune spiritului imitativ din cultura română, exact cel care ne reduce pe noi la simpli privitori, mai puțin creatori, ai fenomenului cultural european, aceasta în pofida realei noastre capacități de creație. Nu-i convine că autorul nu crede, și pe bună dreptate, că ruralismul nostru obsedant poate fi argumentul nostru esențial pentru europenizare. Zice el: «Singura șansă reală a integrării României, pe toate planurile, în Europa, este deci formarea și consolidarea păturilor românești mijlocii preponderent citadine. Numai omul de la oraș poate fi *european*. Societatea rurală, tradițională, închisă, izolată, care are o reacție instinctivă de neîncredere și apărare față de *străin*, nu poate gândi și acționa în spirit european». Reacția poate fi imediată: blasfemie! Nici vorbă. În primul rând această afirmație nu minimizează importanța culturii tradiționale, ci atrage atenția că nu ne putem baza în dialogul european doar pe folclorul nostru, care pentru cei mai mulți din lume este o formă a unui pitoresc muzeal, așa cum gândim și noi despre folclorul african, de pildă”.

11 august

- Liviu Ioan Stoiciu trage un semnal de alarmă în chestiunea locației Uniunii Scriitorilor („*Șarpele de casă*”, „Cotidianul”, nr. 186): „Nu mai curge niciun ban către US din partea acestei firme «Cosmopolitan» (și a cazinoului ei internațional) de când însuși guvernul N. Văcăroiu i-a pus piciorul în prag, refuzând de vreo trei luni să-i dea avizul de funcționare. Abia săptămâna trecută președintele U.S., Laurențiu Ulici, a respirat pentru o clipă ușurat – în sfârșit, un prim aviz de funcționare a cazinoului internațional buclucaș (...) a fost semnat de Ministerul Culturii; mafia birocrăției românești funcționează perfect mai ales în acest caz, birocrăție politică direct interesată să aducă la sapă de lemn, la disperare, să facă să dispară chiar, o instituție națională incomodă, cum e US, pentru puterea neocomunistă, neînchinată ei”.

- În nr. 135 al „Dilemei”, Ion Bogdan Lefter lansează un apel: *Mircea Nedelciu – grav bolnav*. Pentru tratament, ar fi nevoie de 400.000 franci francezi (aproximativ 160.000.000 lei vechi); s-au strâns anumite fonduri și se

fac demersuri pentru obținerea altora: „Deocamdată, Ministerul Sănătății a alocat 30 de milioane de lei, care acoperă prima fază a tratamentului – chimioterapia. La Bankcoop au fost deschise conturi speciale pentru salvarea lui Mircea Nedelciu – și sunt deja – spuneam – unele rezultate. S-au adunat până acum 12 milioane de lei și 1200 de dolari. Suma cea mai mare – 5 milioane – a donat-o Fondul Proprietății Private IV Muntenia, la inițiativa – se pare – a vicepreședintelui său, Ulm Spineanu. 1000 de dolari a donat firma JARO Ltd. Câte un milion de lei au depus editura Nemira și societățile de difuzare de presă și carte Bubico Press Galați și Orlean. O jumătate de milion de lei a depus firma C&M Anticariat Arad.” Președinția caută, și ea, surse; de asemenea, în același scop caritabil, s-ar fi mobilizat trupe de teatru, artiști plastici etc.

● În nr. 32-34 din „Literatorul”, apare primul episod din serialul lui Eugen Simion despre *Jurnalul lui Maiorescu* (continuare în nr. 35-36 și 37). □ Tot în acest număr triplu, și o serie de poeme de Leo Butnaru: *Depășirea de scop*, *Avion înghițit de meduză*; *Frumoasa fără corp*; *Scrâșnet de măsele*; *Invocație. Muză, sporește-mi acum faptele* (Imn homeric, sec. VII î.e.n.); *Maxim și maxima, În legătură cu acest eveniment*. □ Comentând *Viața ca o pradă*, Andrei Grigor interpretează scena în care este redată lectura prozei *Pârlitu* de către Miron Radu Paraschivescu (*Înscrierea în destin*): „Departate de a fi dovezi ale unui orgoliu exacerbat, ele vorbesc de tenacitatea cu care scriitorul își pune existența artistică sub semnul încrederii mistice în vocația sa. O dată descifrate, întâmplările revelatoare îl conduc la luarea decisivă în posesie a propriei sale realități interioare: scrisul. Cu o convingere care nu-l va părăsi vreodată”.

13 august

● La *Americanii noștri* se referă, cu ironie, Cătălin Țirlea în nr. 281 din „Adevărul literar și artistic” („Apropo”); este vorba de unii dintre participanții la cea de-a treia întâlnire a tinerilor scriitori din Europa Centrală și de Est (mai precis din România, Ungaria, Slovacia, Slovenia, Croația și Georgia), eveniment sponsorizat de Fundația Soros. Aflăm unele dintre dorințele acestor tineri și strategiile la care recurg pentru satisfacerea lor: „Pentru a obține o bursă, în mintea tânărului român este că trebuie să mergi pe una din următoarele trei căi: a) fie să înjuri groaznic România și regimul; b) fie să lauzi Ungaria și pe unguri (în speranța că va reacționa Soros, care-i ungur), să te declari partizan al autonomiei teritoriale și să te faci *România mare* trădător; c) fie să-i lauzi pe americani și să-i faci mari oameni de cultură, propunându-le modelul cultural drept exemplu de urmat (în speranța că va reacționa tot Soros, care-i și american). Fie, dacă vezi că bursa tot nu vine, să aplici toate trei procedurile! Până la urmă tot iese ceva!”

14 august

● În nr. 8 din „Orizont” este analizată scrierea lui Cornel Ungureanu, *La Vest de Eden*. Scriu: Mircea Mihăieș, **Cornel Ungureanu: „Exilul nu propune modele culturale”**; Adriana Babeți, **Apologeți și detractori**; Lucian Alexiu, **Dincolo și dincoace de zona interzisă**; Robert Șerban, **Un alt punct cardinal**. Mihăieș observă că Ungureanu se arată interesat, în special, de „psihologia personajelor”: „Chiar slăbiciunea lor e teribil de neobișnuită. Însă ei reușesc să-și construiască din această stare de gol o forță – ca la *jiu-jitsu*”. Îi reține atenția mai ales Panait Istrati, „un personaj fabulos”. Adriana Babeți apreciază maniera în care este analizată opera și personalitatea lui Mircea Eliade: „Toate întâmplările vieții lui Mircea Eliade, ale generației lui istorice, dar și ale familiei marilor exilați căreia el i se integrează sunt citite, descrise și apoi interpretate ca scenarii sau situații mitico-simbolice: descoperirea «țării din adânc» – proiect al regenerării românești după 1918, misiune eroică a «noii generații» e un act de întemeiere; relația lui Eliade cu Nae Ionescu e construită și ea pe câteva mari scenarii: proiectul și imaginarul Utopiei, obsesia crizei de timp, a urgenței, a non-plenitudinii, a eliberării de model, a fascinației anti-modelului”. Din această cauză, în opinia eseistei, Ungureanu ar fi și „un prozator de zile mari”. □ În fine, Lucian Alexiu reține succesiunea personajelor (Aron Cotruș, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Vintilă Horia, Petru Dumitriu, Dumitru Țepeneag, Paul Goma) și pe cea a conceptelor din această „carte [a] unui hermeneut”: „*utopia, nostalgia spațiului paradisiac, a începuturilor, relația cu Puterea, omul revoltat, spiritul negator, sentimentul exilului, agonia, alienarea etc*”.

16 august

● Pornind de la unele observații ale lui Andrei Șerban dintr-un interviu din nr. trecut al revistei, Nicolae Manolescu face, în editorialul său din nr. 32 al „României literare”, unele considerații sceptice despre **Schimbarea la față a culturii**, mai exact despre un anumit declin al ei după 1990: „Am comentat și altele în această pagină dificultățile culturii actuale: penuria materială, birocrăția, disprețul față de valori. Dar dificultatea cea mai mare este, în fond, marginalitatea culturii contemporane. Audiența ei a scăzut. Cărți, concerte ori spectacole majore trec neobservate. Artiștii nu mai sunt considerați personalități de prim plan. Oricât de mare ar fi miza unor dispute ori polemici culturale, ele rămân în urma cotidianului politic. Liderii de opinie nu se mai recrutează dintre critici sau scriitori, ci dintre oamenii politici. Până la un punct, această situație e oarecum normală într-o democrație. Dar democrația românească de astăzi implică o originalitate sau, mai bine zis, un păcat originar. Cine ar putea să uite sloganul strigat în 1990? Moarte intelectualilor! (...) Sloganul a fost pus în gura unor oameni, pentru care cultura era o mare necunoscută, de către oficialitatea politică interesată să speculeze ignoranța

anumitor categorii sociale și să divizeze societatea. E foarte probabil că marginalizarea culturii și-a aflat sursa în contextul politic al primului an de după revoluție și în sentimentul, dacă nu neapărat în conștiința clasei aflate la putere, că adevărata cultură este totdeauna liberă față de putere și i se opune în mod radical”. ■ Într-un editorial publicat în nr. 282 al „Adevărului literar și artistic”, din 20 august, intitulat *Cartea – un slogan electoral?*, C. Stănescu pune sub semnul întrebării unele dileme și afirmații ale lui Nicolae Manolescu, atribuindu-le intenții de natură politică: „După 1989 cultura a «decăzut» într-o normalitate – risc un pleonasm – *firească* într-o democrație, fie ea «originală» ori nu. Nefirească era poziția dinainte și rolul ei de «suplinitor» al istoriei și ideologiei oficiale. (...) Sloganul cu pricina, detestabil și întristător, nu e însă decât încă una dintre *cauzele agravante* ale «marginalizării» culturii. Supralicitarea ce mi se pare că o comite aici directorul „României literare” este evidentă, dar explicabilă prin bătaia politică la care s-a înhămat și pe care, firește, eu unul doresc s-o și câștige nu doar la urne”. ■ Aceeași părere o are și un alt colaborator al „Adevărului literar și artistic”, Cătălin Țirlea (*Șotronul d-lui Manolescu*, în nr. 296 al revistei, din 26 noiembrie): „Cum s-ar putea opune, radical, sistematic, adevărata cultură puterii?! În primul rând că nici n-are timp de așa ceva! N-am acum loc de exemple, dar ar nerita arătat în ce măsură mari opere ale culturii universale s-au opus în mod radical puterii din vremea lor, sau puterii în general. Cred că în nicio măsură, pentru că, dacă adevărata cultură este liberă față de putere, atunci ea nu mai are nevoie să i se opună, nici în mod radical și nici altfel. Cele două părți ale frazei sunt în anulare reciprocă. Atât «marginalizarea culturii» cât și «opoziția radicală» sunt două idei al căror resort îl aflăm în noul statut, acela de politician, al d-lui Manolescu.” □ Revenim la nr. 32 al „României literare”. Gheorghe Grigurcu scrie despre una dintre temele sale favorite – *De ce, totuși, politica?*, referindu-se, printre altele, și la receptarea criterioniștilor, proces pe care îl socotește manipulat politic și ideologic și pe care îl descrie astfel: „utilizarea proletcultistă a antifascismului drept paravan pentru ororile Gulagului; supradimensionarea unui «pericol de dreapta», spre a se uita sau diminua pericolul opus, cu mult mai grav în actualitate, detectarea afinităților legionare ale marilor reprezentanți ai generației 30, operație, de altfel îndreptătită, dacă nu cade la exagerare, în timp ce afinitățile comuniste, cu efecte mult mai importante și mult mai prelungite, ale generațiilor mai apropiate sunt foarte departe de a fi cercetate și judecate cum se cuvine; lipsa unei mai decise ofensive împotriva scandalosului naționalism agresiv și a antisemitismului revoltător, practicat sub ochii noștri și sub pulpana oficialităților, sub care se trag, stupoare, chiar unii din cei vizați; amânarea *sine die* a unei autocritici a exegeților, având ca obiect propriul trecut realist socialist, nu o dată de anvergură, dosirea lui sub formulele unor amintiri deghizate sau demersuri zigzagate, ceea ce restrânge considerabil autoritatea morală a posturii

antinaționaliste, sub penele cu pricina”. ■ În rest, articolul reciclează opinii și acuze mai vechi la adresa „apoliticilor”, dar și a „dilematicilor”. Totuși, se indică și un „apolitic” pe care criticul îl socotește dezinteresat: Mircea Martin. □ Mihail Gălățanu publică *Balada lotusului vrăjit, peșitul ceresc*. □ În cadrul rubricii sale, Alex. Ștefănescu prezintă succint, printre altele, două „cărți românești”: Ion D. Sîrbu, *Lupul și catedrala*, Casa Școalelor, 1995 (*Un răs nervos*) și Tudor Dumitru Savu, *Cantacuzina*, Ed. Mesagerul, Cluj-Napoca, 1995 (*Florile din material plastic*). Se caută originalitatea stilului lui Ion D. Sîrbu: „Acest exercițiu al vorbirii într-un pustiu generează uneori o supralocvență, expresie a unei dorințe nebunești de a emoționa nimicul din jur. Este tocmai ceea ce face scrisul lui Ion D. Sîrbu inconfundabil”. □ Romanul lui Tudor Dumitru Savu este plasat în seria literaturii fantastice și pseudo-fantastice românești: „*Cantacuzina* este un roman-povestire asemănător prin factură și prin atmosferă (dunăreano-fabuloasă) cu unele scrieri ale lui Panait Istrati, Vasile Voiculescu, Ștefan Bănuțescu, Fănuș Neagu. Tudor Dumitru Savu are însă, în scris, mai puțină febrilitate existențială decât Panait Istrati, mai puțină atmosferă gantastică decât Vasile Voiculescu, mai puțină finețe decât Ștefan Bănuțescu și mai puțină poezie decât Fănuș Neagu”. □ La „Cronica edițiilor”, Z. Ornea scrie despre *D. Drăghicescu și psihologia românului*, cu prilejul reeditării celebrului eseu (D. Drăghicescu, *Din psihologia poporului român*, studiu introductiv de Virgil Constantinescu-Galiceni, îngrijire de ediție și note de Elisabeta Simion, Albatros, 1995). □ Eugen Negrici se referă la *Linia firavă a tradiției* („Simulacrele normalității”), pe care o descoperă mai ales în cadrul literaturii vechi (în diferitele specii cultivate de aceasta, una dintre ele fiind cea a imnului). În rest, evoluția literaturii române, în care criticul vede mai ales „salturi recuperatoare precedate și urmate de falii, activări tardive și bizare ale unor vocații, reactivări imprevizibile ale unor preocupări intelectuale, uitate, maturizări spectaculoase și mai ales destinele compensatoare ale unor mari personalități”, ar contrazice acest fenomen.

21 august

● În suplimentul „Fețele culturii”, apărut împreună cu nr. 962 al ziarului „Azi”, Tudor Dumitru Savu începe astfel articolul aniversar despre D. R. Popescu, *Leul și rinocerii*: „La începutul anului 1990, echipele de epuratori literari aveau listele deja făcute. Le scriseseră cu același creion chimic din anii '50 și le alcătuiseră după aceleași principii «noi» și «sănătoase» și, cum altfel, «revoluționare». (...) Dar să aruncăm o privire asupra listei alcătuite de rinoceri: figurau acolo, ca și în anii '50, Arghezi, Călinescu, Camil Petrescu, dar mai erau «anexate» și alte nume, precum Sadoveanu, Marin Preda, E. Barbu, Nichita, Labiș, D. R. Popescu... (...) Rinocerii-vidanșori au purces îmbăloșați să dea jos opere, statui, biblioteci întregi, pregătiți să-și planteze

vulgaritatea și mediocritatea agresivă a cornului direct pe soclurile «eliberate». Dar n-a fost să fie așa! Bibliotecile s-au dovedit mai trainice, mai zdravene”.

23 august

● După două săptămâni (nr. 27 este datat 9 august) apare nr. 28 al revistei „Luceafărul”. Marius Tupan scrie despre *Întoarcerea scriitorului* („Acolade”) din câmpul politic în cel literar. Referindu-se generic la dificultățile întâmpinate în acțiunile lor civice și politice de Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Daniela Crăsnaru, Stelian Tănase, Tupan observă că „frontul scriitoricesc din Parlament e pe cale să se subțieze”: „Ei bine, oricâți ar fi, oricâți s-ar adăuga, firi sensibile și discrete, nu se pot duela (a se citi bălăcări!) cu profesioniști ai zoaielor, care nu scapă niciun prilej de a intra în tot felul de ecrane, deși se știu urâți și disprețuiți. (...) Vor să se întoarcă la masa de scris, acolo unde-s suverani și autonomi. Legile să le voteze cei născuți pentru compromisuri și viclenii, țara să reentre pe mâna celor care s-au școlit în acest sens – spre exemplu, la fabrica numită *Fănică Patriotul*”. Însă nici în câmpul literelor situația nu este mai fericită: „Drepturile de autor sunt penibile, cărțile bune se izbesc de literatura de consum și sună a gol – maculatura nu valoarea – salvarea prin artă e un ideal care întârzie, sperăm, deocamdată, în Balcani”. □ Liviu Ioan Stoiciu publică o serie de poeme: *La ceasul socotelilor, E ceva ancestral, Probă a crimei, Împotriva ambițiilor societății, Floare crescută pe ruinele vlăguirii, Duminică, 16 octombrie 1983, O adâncime fadă, În vâltoare*. □ La ceas aniversar, Roxana Sorescu publică articolul *D. R. Popescu – 60. Omul și opera – mesajul scindat*. Așa cum indică și titlul, profilul omului și al scriitorului este, în opinia criticului, unul contradictoriu: „Personajul impus ca președinte al Uniunii Scriitorilor în 1981 și rămas în această misiune până în decembrie 1989, când avea să se retragă evitând orice scandal, era unul dintre cei mai talentați prozatori români, inteligent și suficient de cultivat, așa încât să fi putut cu adevărat să sincronizeze narațiunea autohtonă cu marile procedee epice moderne. Începând însă de prin anii 78-80 (după opinia mea, de la *Iepurele șchiop*, Editura Cartea Românească, 1980 (...)), D.R. Popescu se afla într-un rapid proces de metamorfozare a calităților în defecte: devenise și în scris incoherent, prolix, aproape ilizibil. (...) Procedeele moderne des-frânate nu făceau decât să sublinieze deruta. (...) Cred că cea mai însemnată calitate, foarte modernă, de altfel, a lui D. R. Popescu nu este aceea de a fi un cititor al realului, ci un cititor al literaturii prin prisma căreia este privit și selectat realul. (...) El produce o literatură de grad terț, care, în loc să fie critică și conceptuală, este tot ficțională și imaginală. O metaliteratură cu dublă referință: la istorie și la imaginarul legat de istorie, la psihologie și la tehnică literară. O literatură care operează combinând modele de la care își îngăduie abateri, distanțări, foarte gustate actualizări. Nici parodie, nici comentariu, nici referință intertextuală. Creație «ca și cum...».

Este un gen nou, posibil numai într-o literatură cu un grad oarecare de maturitate și de oboseală, un gen în care cred că D.R. Popescu nu are astăzi egal la noi”. Referindu-se și la creația mai recentă a scriitorului, Roxana Sorescu remarcă *Bufnița roșie*, „o excelentă lectură a lui *Hamlet*”, „cea mai reușită piesă din volum[ul]” *Teatru. Mireasa cu gene false* (1994).

● În nr. 33 al „României literare” este salutată apariția primului volum din *Dicționarul scriitorilor români*. Semnalăm câteva dintre intervenții: Nicolae Manolescu, *Odissea unui dicționar* („Editorial”); Ioana Pârvulescu, *A,B,C* („Cronica literară”); Gabriel Dimisianu, *Scara de valori*; Andreea Deciu, *Partea și întregul*. ■ În comentariul său, Gabriel Dimisianu indică două motive care au împiedicat apariția *Dicționarului* (în condițiile în care alte opere socotite „dificile” au apărut, în ciuda cenzurii): „faptul că această lucrare, prin natura ei, viza instituirea unei scări de valori proprii, a unei ierarhizări ce ar fi fost decise în altă parte decât în sferile partidului” și „coalizarea împotriva lucrării a tuturor scriitorilor temători de poziția care le va fi rezervată în *Dicționar*, și în primul rând a scriitorilor nomenclaturiști”. □ Semnalăm și un alt pamflet al lui Mircea Mihăieș, de astă dată la adresa regimului Iliescu (*Apocalipsa cu garanție expirată*). Iată un scurt fragment: „La judecata istoriei, regimul Iliescu va merge cu uriașe trădări și minciuni. Dar nici una nu e atât de mare ca jocul demonic prin care, pretinzând că apără țara, o distruge cu un sadism și o perversitate pe care acest popor nu le-a mai întâlnit niciodată”. □ Din articolul lui Ion Simuț, *„E vremea unei revizui”* („Actualitatea culturală”), reținem ideea că, după 1944, literatura română ar fi suportat trei revoluții (una, de tip stalinist, după 1945, o alta, relativ eliberatoare, în anii 65-70, în fine, o a treia, după 1989; ultima se va vedea, în opinia criticului, o dată cu sintezele lui Laurențiu Ulici, Alex. Ștefănescu, sau cele ale lui Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Cornel Ungureanu sau Mircea Iorgulescu). Câteva cuvinte despre mecanismele pe care aceste trei revoluții le-ar fi activat și despre chestiunea revizuirii critice: „Fiecare din cele trei revoluții în ierarhia valorilor a implicat două aspecte complementare: a vizat, pe de o parte, o schimbare radicală în perspectiva asupra contemporaneității, impunând în prim plan valori noi sau valori marginalizate până atunci, iar în al doilea rând a dat naștere la o nouă viziune asupra tradiției, producând schimbări importante în modul de interpretare și în perspectiva estetică. Altfel spus, fiecare revoluție estetică modifică nu numai prezentul literaturii ci și trecutul ei. (...) avem de revizuit nu numai aprecierile asupra trecutului literar imediat (anii dictaturii comuniste), ci avem de revizuit – pe deasupra sau pe dedesubt, cum vreți – și interpretările asupra unei tradiții literare mai îndepărtate”. □ Intervențiile lui Eugen Simion și Valeriu Cristea din nr. aniversar al publicației la care scriu nu trec neobservate de „Cronicarul” „revistei revistelor” din acest nr. (v. *supra*, „Literatorul”, 1-11 august, unde am prezentat și reacțiile).

● Semnificațiile zilei de 23 August sunt discutate în nr. 34 din revista „22”. M.S. Regele Mihai I de România rememorează evenimentele acelei perioade, făcând referiri și la actul „ilegal și neavenit” de la 30 decembrie 1947 (într-un interviu cu Adrian Pop, *„Atâta timp cât nu se schimbă mentalitatea guvernanților, este foarte greu de schimbat ceva”*). Șerban Papacostea are o intervenție intitulată, semnificativ, *23 august, fapt istoric și mistificare politică*.

27 august

● Din nr. 283 al revistei „Adevărul literar și artistic” reținem în special interviul Saviane Stănescu cu Sorin Alexandrescu: *„Exilul a însemnat trecerea de la o estetică a succesului la o etică a luptei cu anonimatul”* („Paralele inegale”). Criticul se pronunță, printre altele, în chestiunea disidenței: „Foarte puțini scriitori au fost disidenți, iar aceia au fost disidenți aproape numai în ultimii doi, trei ani, cu excepția lui Goma sau Dorin Tudoran și încă poate două, trei persoane. Imediat după revoluție, dar și acum e încă necesară activitatea politică a scriitorului pentru că nu avem o democrație reală. Dar, în sine, sigur că într-o democrație reală activitatea aceasta politică este pur opțională. Scriitor este în primul rând cel care scrie, nu cel care face ziaristică sau politică. (...) Fără îndoială că dacă nu ne-am fi dispersat fiecare în altă țară sau ascunzându-ne cu capul în nisip (exilul intern) ar fi trebuit să avem o atitudine mai fermă, publică. Pentru mine numai atitudinea publică a fost disidență, nu cei care murmurau pe acasă, cu perna pusă pe telefon, câte o vorbă. (...) Cred că toată lumea ar fi trebuit să rămână și să încerce să facă ceva, să spună ceva. Am fi avut atunci o situație similară cu cea din Polonia”.

■ Pe de altă parte, criticul nu este de acord cu afirmațiile conform cărora cultura română ar fi fost un vid după 1944: „În primul rând că este un mod puțin cam primitiv de a explica valoarea în literatură ca fiind un produs al unei societăți democratice. Nu-i adevărat, s-au creat valori și în societăți totalitare sau predemocratice (sclavagism etc.). Nu văd de ce se spune că cei 40 de ani de comunism n-au creat cultură. Au creat un anumit tip de cultură. Și ar trebui să vedem care tip de cultură. Și în acest tip de cultură s-a creat un anumit tip de valori și ar trebui să vedem care tip de valori”.

■ Partea cea mai susceptibilă de a da naștere la discuții din acest interviu este punerea sub semnul întrebării a criticii estetice (exemplificată prin citarea unui singur nume), Sorin Alexandrescu încercând să-și justifice, totodată, opțiunea din tinerețe pentru metoda structuralistă: „De fapt, judecata estetică nu mai există în Occident de foarte multă vreme și călinescianismul unor critici de aici este extrem de retardat, provoacă râsul acolo. (...) în vreme de război nu te mai poți menține la o atitudine estetică. De multe ori estetica mi s-a părut un fel de eludare a problemelor reale. Aproape că nu mai puteam citi critica literară din România. Sigur că nu toată. Dar un critic gen Eugen Simion nu mai puteam citi. Scria ca

și cum ar fi scris într-un vid, ca și cum n-ar fi fost nimic în jurul lui. (...) Ca să refuzăm marxismul am căzut în călănescianism. Călinescu, într-un fel, ne legitima, fiind el însuși o personalitate acceptată de regimul Dej pentru anumite compromisuri. Situația era absurdă în fond. El a salvat și ne-a inculcat nouă demersul estetic, făcând compromisuri de tip etic. Or, noi nu-l judecam pe el etic ca să ne putem adăpa la legitimitatea lui. De fapt, și noi eram într-o situație absurdă: refuzam marxismul, dar n-o spuneam și ne retrăgeam în estetic, acceptând prețul plătit pentru noi de Călinescu. Era un cerc vicios, care ne-a marcat pe toți”. □ La ceas aniversar, sub semnătura „Interim”, este salutat nr. 200 al revistei „Literatorul” (pentru descriere, v. *supra*, 1-11 august). □ Unele afirmații din interviul lui Patapievici (cele referitoare la Cioran) sunt comentate și de Constantin Crișan, în acest nr. din „Adevărul literar și artistic” (*Excelența paricidă*); v. *supra*, 7 august, unde am prezentat întreaga discuție.

28 august

- În nr. 32 din „LA&I”, Aurel (Relu) Cioran îi adresează o scrisoare deschisă lui H.-R. Patapievici, în chestiunea referirilor la fratele său (pentru interviul eseistului și reacțiile provocate de acesta, v. *supra*, 7 august).

30 august

- „Apoliticii” intră iarăși în vizorul unui „Interimar”, în nr. 29 al „Lucea-fărului” (*Manevre apolitice*); deși acuzele sunt și de astă dată de ordin pecuniar, le inventariem deoarece sunt elocvente pentru profilul sociologic al epocii: „Așa s-a întâmplat că *apoliticii* scriitori au de la două la cinci slujbe, toate bine retribuite (nu cumva noul impozit pentru cumulul de funcții e o favoare pentru ei?), editează cărți și publicații subvenționate de putere, ocupă vile sau sunt înzestrați cu mai multe apartamente, au tot felul de priorități și facilități și, fără să recunoască, au devenit abonații unei noi *gospodării de partid*. Să vadă tot revoltatul că tăcerea se plătește bine iar cooperarea aduce numai beneficii celui înțelept!” etc.

- Cu prilejul aniversării lui Dorin Tudoran, Nicolae Manolescu publică, în nr. 34 al „României literare”, un editorial intitulat *Tânărul cinquantenar*. Criticul se referă la luările de poziție ale scriitorului înainte de 1989: „Disidența lui pe vremea lui Ceaușescu s-a născut din consecvență. N-a vrut să se lase călcat în picioare. Și-a apărat principiile prin orice mijloace, de la greva foamei la exil. A scris numai ce i s-a părut potrivit. Și a publicat numai ceea ce a corespuns convingerilor sale. A fost interzis, dar nu cenzurat. Poeziile lui sfidau *la vie en rose* propovăduită de oficialitatea comunistă, lua în răspăr clișeele și refuzau compromisul. Publicistica lui conține un grad mai mare de adevăr decât poate suporta ipocrizia de ieri sau de azi”. Criticul se referă și la unele neînțelegeri cu sărbătoritul: „Când nu i-a plăcut un articol publicat de mine în «România literară», și-a retras colaborarea și chiar numele din caseta redacțională,

nemaivoid să fie corespondentul revistei la Washington. I-am înțeles scrupulele morale, deși nu erau întemeiate. (...) Nu i-am lăudat niciodată versurile. Le-am comentat cu obiectivitatea de care valoarea lor avea mai multă nevoie decât de o admirație formală. Dacă i-a plăcut sau nu acest lucru, nu știu. Dar mi-a înțeles, la rândul lui, scrupulele critice, fie și neîmpărtășindu-mi neapărat rațiunile”. □ Comentându-i volumul apărut, Monica Spiridon indică „*soluția Adrian Marino*” ca posibil răspuns la întrebarea **Cum poți să fii român european?** („Actualitatea”): „Să renunțăm la eternele *sincronizări* pripite, la mimetismul servil și mecanic, optând în schimb pentru *emulația creatoare*. Să înlocuim *epigonismul* și teroarea modelor prin originalitatea lipsită de complexe și prin *valoarea personalizată*. În fine, să abandonăm controversele sterile în jurul *cosmopolitismului*, în favoarea unui spirit cu adevărat *universal*”. □ Semnificativ, pentru sociologia literară, este articolul Ioanei Pârvulescu, **Și scriitor, și român, și în viață!** („Cronica literară”), din care putem afla spre ce edituri se îndreaptă scriitorii tineri (și mai puțin tineri): în primul rând spre Humanitas, unde au publicat trei proze noi Mircea Cărtărescu (*Travesti*), Mihai Sin (*Quo vadis, Domine*) și Alex. Mihai Stoenescu (*Patimile sfântului Tommaso d'Aquino*); apoi spre RAO, unde ar exista o colecție de tineri autori români; Nemira (*Amințirile deghizate* ale lui Crohmălniceanu), ALL (unde a apărut *Arca lui Noe*); dar și spre Polirom, o editură nou apărută, sau Amarcord, Editura Marineasa, Vlasie (Pitești), Euphorion (Sibiu), Pontica (Constanța). Nu tocmai îmbucurătoare ar fi situația editurilor de stat: „Cartea Românească (odinioară cea mai renumită editură românească), Eminescu, Minerva, Albatros etc. și mari edituri de stat din provincie, deși au scos câteva titluri remarcabile ori au colecții generoase (*Poeți români contemporani*, la Eminescu) scapă din vedere fie aspectul cărții, fie (cel mai des) difuzarea eficientă, fie publicitatea, atât de importantă în economia de piață la care, de altfel, par să aibă dificultăți de adaptare”.

31 august

● Dumitru Radu Popescu este sărbătorit și în nr. 35-36 din „Tribuna”. Scriu: Petru Poantă, **Învingătorul ia totul**, Grigore Zanc, **Heraclit în august**, Mircea Opriță, **Clujul și D.R. Popescu**, Tudor Dumitru Savu, **Leul și rinocerii**, Ion Șeuleanu, **Virgule, dar nu la întâmplare**, Doina Cetea, **„F=Forța creației”**, Ioana Bot, **Schiță de portret în patru propoziții**. □ Petru Poantă îl apără pe D.R. Popescu, a cărui carieră administrativă, de dinainte de 1989, este privită cu destulă suspiciune în acești ani: „Nu era deloc tipul parvenitului și al obedientului. Ascensiunea sa profesională nu a fost una de substituție, ci bazată pe meritele personale; și, în niciun caz, ea nu a corupt opera. În fond, D.R. Popescu rămâne un învingător. El nu a pactizat cu diavolul decât în aparență și cu un scop pur. Că nu conjuncturile l-au inventat o dovedește și evoluția sa de după 1989. Aparține de drept celei mai intransigente istorii

posibile a literaturii române”. ■ Tudor Dumitru Savu își începe schița de portret prin referiri la fenomenul „revizuirilor”, care, prin unele aspecte, i se pare asemănător cu acela mai vechi, al „epurărilor”: „La începutul anului 1990, echipele de epuratori literari aveau listele deja făcute. Le scriseseră cu același creion chimic din anii '50 și le alcătuiseră după aceleași principii «noi» și «sănătoase» și, cum altfel, «revoluționare». Obsesia scoaterii cuiva din literatură după criterii extraliterare nu este însă nouă. Dar cine erau epuratorii – vidanjori? Aproape că nici nu mai contează, ia, acolo, niște ajutoare de ucenici animați de visul măreț de a ajunge cândva calfe, autorași mărunți de două sau chiar trei articulușuri, ia, acolo, niște ghilimele străvezii care se usucă și cad la prima lectură. Nu încapă nicio îndoială că istoria literaturii îi va consemna sec și exact la capitolul rinoceri ridicoli. Asta pentru că și literatura are rinocerii ei. Mai agresivi sau mai... sedați. După împrejurări. Dar să aruncăm o privire asupra listei alcătuite de rinoceri: figurau acolo, ca și în anii '50, Arghezi, Călinescu, Camil Petrescu, dar mai erau «anexate» și alte nume, precum Sadoveanu, Marin Preda, E. Barbu, Nichita, Labiș, D.R. Popescu... Lista este mult mai mare, pentru că, trebuie să știți, rinocerii vidanjori sunt destul de lacomi. După cum se poate vedea, lista cuprinde o parte dintre cei mai importanți scriitori ai literaturii române”. Or, contestările ar fi nedrepte în cazul operei scriitorului aniversat: „Când scrii un roman dintr-o singură literă, «F», și când iei romanul românesc și dai cu el de pământ să-l spargi pentru a-l construi altfel (*Vânătoarea regală*) se cheamă că te poți juca de-a literatura din talent. (...) Sau ce să mai spunem de teatrul lui D.R. Popescu care a revoluționat scene, concepții revoluționare, jocul actorilor...?”.

[AUGUST]

● Ca și alte publicații din acest an, și nr. 7 din „Cuvântul” se deschide cu un apel umanitar referitor la Mircea Nedelciu (*Un scriitor în suferință*). □ Ioan Buduca realizează un interviu cu H.-R. Patapievici: *Nu cred că ortodoxia face improbabilă adoptarea capitalismului*; printre subiecte: disputa Orient-Occident, teza de doctorat despre imaginarul filosofic al fizicii, negarea tezei lui Samuel P. Huntington în privința incompatibilității dintre valorile spiritualității ortodoxe și structurile statului modern. □ Mircea Mihăieș comentează volumul lui Nicolae Manolescu, *Cărțile au suflet* (Editura Moldova, 1995) (*Album de critic literar. Nepotul lui Rocambole*): „Nu criticul, nu istoricul literar ne vorbește în această carte. Ci un scriitor, un prozator obsedat de lectură. Eroul acestui roman foileton sunt cărțile, așa cum pentru Ponson du Terrail era Rocambole!”. Din topul stabilit de critic mai fac parte, pe următoarele poziții: 2. *Dramaturgia românească în interviuri. O istorie autobiografică*, antologie, text îngrijit, sinteze bibliografice și indici de Aurel Sasu și Mariana Vartic, vol. I (A-C), Ed. Minerva, 1995; 3. Simion Mioc, *Modalități lirice interbelice, I- Tudor Arghezi, Lucian Blaga*, Amarcord,

Timișoara, 1995; 4. Dan Mănuță, *Liviu Rebreanu sau lumea prezumtivului*, Ed. Moldova, 1995; 5. I. Sîrbu, *Proza artistică a lui Tudor Arghezi*, Ed. Cronica, Iași, 1995. □ Din topul scrierilor eseistice sau de literatură comparată, alcătuit de Radu G. Țeposu, fac parte: 1. Ion Vartic, *Ibsen și teatrul invizibil*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1995; 2. Haig Acterian, *Shakespeare*, introducere de Marian Popescu, Ed. Ararat, București, f.a.; 3. Nicolae Balotă, *Calea, adevărul și viața*, Ed. Eminescu, București, 1995; 4. Ion Simuț, *Revizuire*, Ed. FCR, 1995; 5. Mircea Muthu, *Cântecul lui Leonardo*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1995. □ Alexandru George îi dă replica lui Adrian Marino: ***Revizuirea revizuirii. Criticii greșesc mai obișnuit la 62 de ani decât la 26***; pentru prezentarea întregii polemici, v. *supra*, mai, „Cuvântul”.

● Nr. 8 al revistei „Vatra” găzduiește un dosar Ion Pop; reținem în special interviul acordat lui Al. Cistelean, ***Pentru o „angajare cu ochii deschiși”*** și eseul cu titlul ***Noi întrebări despre poezia românească*** (comunicarea susținută de critic în cadrul simpozionului „Intellectualii și Revoluția”, de la Universitatea „La Sapienza”, Roma, în mai 1991). Printre altele, în dialogul cu Cistelean, criticul se referă la o „criză” a literelor române și la chestiunea revizuirilor: „Despre *criză* s-ar putea vorbi, desigur, și privind spre scara valorilor, așa cum a fost ea stabilită până în 1989: impasul unor limbaje, «recesiunea» unor opere oficializate în trecutul regim se și simte deja, iar pe acest teren criza ca stare de tensiune se va prelungi, fără îndoială, până la o reșezare a perspectivei istorico-critice. În orice caz, nu sunt dintre aceia care cred că răsturnările în ierarhia fundamentală a valorilor vor fi radicale, după cum mi se par a fi dovezi de ignoranță sau de rea credință părerile celor care vorbesc despre un vid creator în ultimii vreo patruzeci de ani. Un alt aspect al *crizei*, foarte vizibil, e cel determinat de încă slaba protecție legală a culturii scrise, lăsate, cum spuneam, și mai înainte, în mod culpabil în voia unei «economii de piață» care nu și-a cristalizat încă structurile și mecanismele. În aceste condiții criza scrisului e și una a *imprimării* și *difuzării*, ca să nu mai vorbim de problema încă nerezolvată a drepturilor de autor”. □ În eseul ***Noi întrebări despre poezia românească***, Ion Pop refuză să accepte acuza de „evazionism” aplicată poeziei postbelice: „Am uita atunci acel soi de punere sub control etic a raporturilor sintre poet și lume, cerută și practică de un Nicolae Labiș, tensiunea reflecției morale la Ana Blandiana, cu căutarea ei dramatică a unei purități mereu amenințate, spectacolul ironico-parodic pus în scenă de un Marin Sorescu, patosul tragic al Ilenei Mălăncioiu sau al Angelei Marinescu, viziunea burlescă a unui Mircea Dinescu și noul său «pact cu realitatea» și, la urma urmelor, expresia atât de diversificată a unei libertăți interioare recuperate în mijlocul limbajului, în lipsa celeilalte, din lumea concretă, confiscată, – la poeți ca Nichita Stănescu, Leonid Dimov, Mircea Ivănescu, Mircea Ciobanu etc. Ar fi, pe deasupra, de ținut seama de

degradarea progresivă a sistemului de reprezentări simbolice din spațiul aceleiași poezii, pe măsura înăsprirei dictaturii și a cenzurii sale, începând cu *Cadavre în vid* de A.E. Baconsky (1969) până la poemele care i-au adus Anei Blandiana, în 1984, interdicțiile cunoscute: o tot mai dureroasă și mai revoltată conștiință a «măștii individuale», pe de o parte, și renunțarea la orice «noblețe» metaforică a limbajului, în profitul notației celei mai despuiate a faptelor și obiectelor unei realități derizorii, pe de altă parte”. ■ Criticul se referă și la creația lirică postdecembristă și la sensurile acesteia: „Răspunsul la întrebarea fundamentală: *încotro se îndreaptă poezia, care vor fi drumurile noii poezii românești?*, rămâne deci profund legat de această deplasare de accent, provocată de Revoluție, în sensul reevaluării raportului *literatură – realitate*. Readucerea în stare de veghe a conștiinței creatoare, atenția întărită față de concret, exersată în masiva prestație jurnalistică a poezilor, reînvierea unui spirit critic cu adevărat liber, întors spre moștenirea dificilă a epocii dictatoriale, cu «boli» ale creației, dar atingând în egală măsură și receptarea etc. – promit să fortifice mai degrabă spiritul «postmodern» promovat de tânăra generație, invitând la dialogul limbajelor, la o lucidă «coabitare» ce nu exclude ironia, ludicul. Poate că e de așteptat o nouă vârstă a «literaturii autenticității» și a «experienței»; poate că «biografismul» atât de drag deja unor reprezentanți ai «generației 80» va cunoaște o nouă înflorire (...)”. □ Sunt publicate și o serie de comentarii despre opera lui Ion Pop: Cornel Moraru, *O lectură modernă a poeziei lui Blaga*; Iulian Boldea, *Jocul și „măștile poeziei”*, Virgil Podoabă, *Până la capăt (Ore franceze)*; Al. Cistelecan, *Cum se construiește o generație* etc. ■ Ioan Buduca îi face un reproș criticului în privința „comportamentului” din perioada postdecembristă (*Cumințenia lui Ion Pop*): „Ar fi trebuit să recunoască neoficial dar limpede că toată cultura română de la origini până în prezent a fost cumplit ofensată de barbaria mineriadei și de gândul «creator» al regizorilor ei. (...) În fond, Ion Pop și alți intelectuali români de prestigiu, Andrei Pleșu în primul rând, s-au lăsat atinși de violența barbarilor din 1990 ca și cum această violență n-ar fi și o cumplită atingere a culturii românești. (...) Va rămâne un mister rușinos al elitei românești de pretutindeni că atunci, după 13-15 iunie 1990, nu s-au strâns o mie și una de semnături pentru repunerea demnității românești pe alt soclu decât acela pe care tronau acum bătele miner-inginerilor”. □ Din acest nr. 8, semnalăm și studiul lui Liviu Malița, *Scritori și editori interbelici*.

● Din nr. 8 al revistei „Apostrof” semnalăm, pentru început, articolul lui Marco Cugno, *Constantin Noica – prizonierul liber*, în care sunt reproduse și unele pasaje din versiunea originală a jurnalului *Rugați-vă pentru fratele Alexandru* (tradus de Cugno în italiană). □ Comentând volumul lui Adrian Marino, *Pentru Europa... (Marino, europeanul)*, Ștefan Borbély își explică aversiunea autorului față de generația criterionistă prin „opțiunea sa pentru iluminism și pentru valorile civilizatorii, universaliste ale secolului al XVIII-

lea”: „Nu este vorba câtuși de puțin de un ancrionism programatic, sau de opțiunea partizană pentru latura «de lumină» a acestui secol, când se știe că el a avut (...) și latura sa «de umbră». Adrian Marino coboară întotdeauna spre o Europă *de dinainte de fărâmițarea națională sau naționalistă*: spre o Europă, am putea spune, de dinainte de psihologia diferențiată pe care a impus-o moștenirea herderiană. (...) Așa se explică, bunăoară, aversiunea metodică a lui Marino față de antieuropeanismul vindicativ, spiritualizant, al versantului Nae Ionescu-Constantin Noica – Petre Țuțea. Aici, opiniile sale sunt mereu tranșant formulate, ceea ce-l singularizează din nou, în contextul în care generațiile mai noi (studenții în special) sunt fascinați de această sursă. E de sperat ca măcar câteva din ideile lui Marino să pună pe gânduri, la adăpost de fanatisme, și de obiceiul (încetățenit din nou la noi) de a se gândi prin comilitonism sau solidarizare necritică”. Comentatorul simte nevoia să facă unele precizări și în privința ostilității lui Marino față de „ruralismul” unei părți considerabile a fenomenului românesc: „Apoi, între factorii retardanți, proprii retractilității noastre în fața ideii de a «întra în Europa», Marino precizează, întotdeauna corect, și ruralismul de structură al civilizației contemporane românești, inferior citadinismului «burghez» pe care l-ar presupune o remodelare, mai cosmopolită, a spiritului nostru civic. Personal, cred că lucrurile trebuie nuanțate aici, fiindcă ruralismul nu reprezintă, după părerea mea, doar o consecință a «întârzierii» în istorie, sau a prelungirii nefirești a unei tradiții, pentru care statul a constituit dintotdeauna dogma. În anii ceaușismului mai ales, ruralismul a fost *provocat*, și întreținut cu bună știință, prin controlata migrare a sătenilor spre orașe (...). Ruralismul a fost, deci, un instrument politic de control social. O asemenea societate semicitadinizată prelungește tipice idiosincrazii rurale pe un fond de psihologie labilă, specifică omului nesigur, dezrădăcinat, care nu se află pe «ogorul său»”.

□ Ștefan Borbély are încă o intervenție în acest număr, despre *Cazul Patapievici* („Cu ochiul liber”), cu destule observații critice despre opera acestuia și mai ales despre modul în care aceasta ar fi fost promovată. Borbély consideră că întreg „cazul” Patapievici ar fi fost montat în scop publicitar și electoral: „98 din 100 de analiști occidentali ar spune fără ezitare că ne aflăm în fața unui truc publicitar. Publicistul cu pricina nu se află în posesia vreunui document menit să compromită cariera cuiva, și nici nu desfășoară vreo anchetă capabilă să zdruncine câteva capete. În plus, revistele la care publică («Dilema», «22», anterior «Contrapunct») nu fac parte din categoria celor citite de marele public; în consecință, e prea puțin probabil că ideile sale ar putea stârni vreo răzmeriță. Se impune, deci, aproape firesc întrebarea: cine beneficiază de pe urma unei asemenea campanii? H.-R. Patapievici, în primul rând. La început, am crezut că el este victima – inocentă până la un punct – a unei isterii promoționale. (...) Apoi, după neobișnuit de masivul interviu dat «României libere» (17 aprilie 1995), mi-am dat seama că lui H.-R. Patapievici

îi place rolul privilegiat de victimă exponențială. Intervievatul vorbește el însuși de existența unui «caz Patapievici», cu un răsfăț iritat, nervos, propriu actorilor din planul doi al scenei, ajunși subit în lumina orbitoare a rampei. (...) Opoziția a câștigat prin «cazul Patapievici», fiindcă i-a îngăduit să făurească o efigie într-un moment în care inerția îi este atât de păstoasă, încât alegerile din 96 par pierdute înainte chiar să se fi confecționat vreo urnă. Patapievici pare a fi auditoriul ideal pe care opoziția și-l dorește: un om, de la care ideile liderilor se întorc șlefuite, cizelate. Nu un tovarăș de drum, ci un om căruia să i te poți adresa la nevoie, citindu-i în ochi ardoarea filtrată prin inteligență (...) la nivelul imaginarului social, promovat cu premeditare, biografia lui Patapievici e prea exemplar construită, omul fiind pus, chiar de la prima lui carte, să edifice atât o credibilitate, cât și un soclu. Sper să aibă suficientă putere lăuntrică să reziste la un asemenea tăvălug, povârnit peste el înainte de a fi apucat să construiască o operă durabilă ca să îl susțină”. ■ Cu regretul de a „stric[a] o sărbătoare”, Borbély observă, apoi, „o discrepanță între isteria promoțională care l-a propulsat pe H.-R. Patapievici și puterile sale de moment de a susține o partitură a superiorității”; în condițiile în care autorul nu ar fi decât „o virtualitate hipertrofiată”, recomandările lui Virgil Ierunca sau Gabriel Liiceanu ar conține „superlative necontrolate”. Astfel, „volumul *Cerul văzut prin lentilă* nu confirmă, prin amplitudine sau elevație ideatică, soclul înalt pe care a fost așezat H.-R. Patapievici”: „Cartea e remarcabilă atâta vreme cât rămâne în perimetrul publicisticii inteligente, foarte bine scrise. Odată ce trece de acest nivel, năzuind spre zone mai adânci, carențele de cultură îl subminează pe autor, și generalizările sale încep să se clatine. Se simte aici diletantismul de structură al eseistului (folosesc acest termen în sens strict descriptiv, deci nu peiorativ), dublat și de o oarecare reticență față de erudiție (care, totuși, se impune chiar și în eseu de popularizare)”. ■ În fine, Borbély dă exemplu de două afirmații amendabile ale autorului: una conform căreia secolul XX ar începe o dată cu al II-lea Război Mondial, alta despre retardarea filosofică a Franței înainte de această conflagrație mondială. □ Acest articol va fi comentat de „Interim”, în cadrul rubricii sale „Revista revistelor culturale” din nr. 282 (20 august) din „Adevărul literar și artistic”. Mai întâi, publicistul profită de situație pentru a face o scurtă prezentare a ceea ce el consideră a fi „cazul Patapievici”: „Lansarea neobișnuită a lui Horia-Roman Patapievici vine, așadar, după un lung «frig siberian», dar și în contextul confuz al unei publicități «deșănțate»: reacțiile au fost și mai sunt contradictorii, de la admirația sufocantă și până la contestația violentă. Comparat de unii cu Kierkegaard, Cioran, Eliade, tânărul eseist a fost «denunțat» de alții ca o «impostură» sau, mai rău, ca un «dușman» al tradiției și specificului național. Gălăgia publicitară l-a făcut deocamdată suspect în ochii pudibonzilor. Unii l-au «comentat» chiar fără să-l citească, în timp ce altora li se pare, cum vom vedea, «victima unei isterii promoționale»: s-a

născut astfel «cazul Patapievici»». ■ Cât despre intervenția lui Ștefan Borbély, „Interim” îi reproșează îndeosebi „excesul de premeditare” (imputat lui H.-R. P), prin care publicistul din „Apostrof” „excluse sau omite orice ar fi de natură să-i periclitaze propria «construcție», inclusiv rolul *hazardului* și al *coincidențelor*, care nu-s de neglijat”. Pe „Interim” îl interesează mai degrabă „nu puțină *vanitate* din aceste «scrisori de acreditare»” (ale lui Ierunca și Liiceanu): „Mai mult decât *superbia* comportamentului (scriptic!) al proaspătului sosit, pe noi ne reține solemnitatea paradigmatică și oraculară a patriarhilor sau «tutorilor»: ni se pare – poate greșim! – că măcar o parte din bucuria de a-l recomanda lumii pe «cel ce vine» este alimentată de auto-admirație și narcisism intelectual”. □ Revenim la prezentarea nr. 8 din „Apostrof”, în care este publicat și un „Dosar Nicolae Balotă” (îngrijit de Ion Vartic), care conține o „Fișă biobibliografică” a autorului și fragmente din *Caietul albastru*. □ Reținem și „Ancheta «Apostrof»” despre *Dicționarul Scriitorilor Români*, la care răspund Ion Brad, Adrian Marino și Mircea Muthu. Primul este destul de legat de problemele de apariție ale *Dicționarului*; scriitorul, la vremea aceea ambasador însărcinat cu problemele culturale în Ministerul Afacerilor Externe, mărturisește că ar fi făcut acel referat pentru a face cartea „imună la toate suspiciunile ce planau asupra ei” (la fel ar fi procedat, de comun acord cu Zăciu, și în cazul Agârbiceanu, și cu prilejul debutului lui Buzura). În rest, sunt menținute (și reluate) observațiile pe care le făcea în acel referat.

● Într-un grupaj aniversar, intitulat „Dorin Tudoran 50”, este publicată, în nr. 8 al revistei „Contrapunct”, poemul *Tenebrele speranței*. □ Gheorghe Grigurcu scrie despre Pan Izverna (autor al volumului *Cuaternar*, apărut în 1972 la Cartea Românească) un articol intitulat *Lirism și civilizație*. □ Iașiul și mai ales poezia săi sunt pomeniți de Gellu Dorian în intervenția sa din acest număr, intitulată *Rezistența prin poezie* (de altfel, autorul începuse încă din nr. trecut al revistei, nr. 7, un serial intitulat „Provincia scriitorului”). □ Liviu Antonesei continuă serialul său *Intelectualii și politica* (v. supra, ianuarie). □ Apare un nou fragment din *Jurnalul* pe 1981 al lui Mircea Ciobanu.

● Pavel Chihaia publică în nr. 8 al revistei „Tomis” fragmentul memorialistic *Amintirile unui elev lipsit de calități* („Distinguo”), dedicat studiilor sale de la liceul „Mircea cel Bătrân” din Constanța, între 1933-1941. □ Pornind de la discuțiile din cadrul întâlnirii scriitorilor români din întreaga lume, Sorin Roșca și Florin Șlapac inițiază, în nr. 8 din „Tomis”, o anchetă centrată în jurul întrebării: „Ce facem pentru difuzarea literaturii române în occident?”; răspund Sanda Stolojan (Franța), „*Voi, românii, ați exportat genii!*”; Dan Cristea, „*Scriitorul este un glas al conștiinței morale*”; Shaul Carmel (Israel), „*Sunt un scriitor isrealian de expresie română*”; Radu Bărbulescu (Germania), „*Nu contez atât de cititori, cât pe autori*”; Victor Frunză, „*Nutresc un optimism moderat*”; Marco Cugno, „*Despre o anumită politică a*

traducerilor"; prof. Dr. Dionisie Ghermani (Germania), „*Un sistem liber nu se poate menține fără elite*"; Dumitru Radu Popa (SUA), „*Despre ceea ce nu trebuie să facem*"; Damian Necula (Franța), „*Patria scriitorului este întreaga umanitate*". ■ Sanda Stolojan rememorează evenimente din propria-i biografie: colaborarea la „Europa Liberă”, cu Monica Lovinescu la emisiunea „Teze și antiteze la Paris”; perioada în care a fost președinta Ligii pentru Apărarea Drepturilor Omului în România (la începutul anilor 80) sau „interpreta președinților Franței, începând cu generalul De Gaulle și până la Mitterand”. Sanda Stolojan insistă asupra activității sale de traducătoare a lui Cioran și Blaga. Spre exemplu, Cioran își revizua, înainte de traducere, textele românești (Sanda Stolojan a tradus *Lacrimi și sfinți*): „Încă păstrez numeroase însemnări despre modul în care «filtra» Cioran textele românești, pentru a reține doar ideea, sâmburele valoros, «formula», cum spunea el”. ■ Și Marco Cugno se referă la traducerile sale: din opera lui Marin Sorescu (*Iona*), Constantin Noica (*Șase maladii ale spiritului contemporan și Rugăți-vă pentru fratele Alexandru*), Paul Goma (*Ostinatto*). ■ Dumitru Radu Popa observă că „a reapărut tendința de dinainte de 1989 de a ne face fără ezitare cei mai frumoși, cei mai mari, cei mai tari «români, maghiari, germani și alte naționalități»”, exemplificată prin contestarea lui Mircea Eliade de către Norman Manea: „Un scriitor român de mare succes în străinătate astăzi, îl desființează pe Eliade într-o pagină a unei celebre publicații americane și își atrage o binemeritată punere la punct din partea Monicăi Lovinescu, pentru ideile lui de extremă dreapta. Ce aş vedea eu constructiv aici? Dacă scriitorul respectiv l-a citit bine pe Eliade, mai ales opera de istorie a religiilor, ceea ce mă îndoiesc profund, ar fi putut să propună o lectură a acestor scrieri prin prisma așa ziselor lui idei de extremă dreapta, să vedem și noi ce ar fi rămas. Sunt convins de două lucruri: cetățeanul nu cred că-l știa pe Eliade, și doi, nu cred că ar mai fi rămas ceva, interpretându-i astfel opera. *Fapte sau afirmații de acest gen izolează pe intelectualii români care se distanțează de valorile spiritualității românești, și în același timp, izolează și cultura română*”. ■ Doi autori din diaspora, Sorin Alexandrescu și Nicolae Balotă, sunt invitați să răspundă unei serii de patru întrebări: „Care considerați că ar fi criteriile cele mai potrivite pentru promovarea literaturii române în Occident? Ce obstacole sunt în promovarea literaturii române în Occident? Prin ce mijloace ar fi posibilă sensibilizarea cititorului occidental față de cultura și literatura română? Ce considerați că ar trebui întreprins pentru ca promovarea literaturii române în Occident să nu rămână la stadiul unor încântătoare dezbatere?” Sorin Alexandrescu mărturisește: „*Mă întreb de ce Uniunea nu face un impresariat în Occident?*” – „De exemplu să existe un impresariat. Nu am auzit pe nimeni vorbind aici de impresari literari. (...) Deci un agent de publicitate, un agent literar, e absolut necesar”. Impresar are Norman Manea, „motiv pentru care a fost publicat în toate limbile europene, nu neapărat pentru

că este un mare scriitor – am mari rezerve față de valoarea lui, nu ezit să o spun – dar pentru că are un impresar extraordinar”. O cale de promovare ar fi și traduceri: „Nu prin clasici putem pătrunde în literatura occidentală, ci prin autorii foarte moderni, care sunt mai aproape de gustul publicului de astăzi. Îmi amintesc că acum un an doi am spus că nu prin Eminescu, ci prin Cărtărescu trebuia să intrăm și asta a stârnit o oarecare mirare, sau chiar iritare, însă continui să cred că scriitorii tineri și scriitorii care urmează un anumit tip de modernitate în scriitură au mai multe șanse decât scriitorii foarte tradiționaliști. (...) am impresia, să zicem, că scriitorii ca Fănuș Neagu sau ca Sadoveanu nu pot fi publicați. Sunt mult prea departe de gustul publicului actual. Sau Rebreanu, ori alți scriitori pe care noi îi considerăm foarte mari. Nu mai vorbesc de junimiști”. Alte exemple de scriitori care pot fi traduși: Ștefan Bănuțescu, Leonid Dimov, Nichita Stănescu (de altfel, ultimii doi și fuseseră traduși la acea vreme). Obstacole întâmpinate în calea promovării în străinătate (întrebarea 2): „limba română și mai ales România sunt foarte puțin cunoscute”, „România din punct de vedere politic a pierdut extraordinara reputație pe care o avea prin 90-91”, „puțini români sunt activi în diverse circuite internaționale” (colocvii, conferințe, schimburi culturale). La întrebarea 3 se arată cu degetul spre criticii literari români din străinătate, „care să mai scrie din când în când în marile reviste literare occidentale despre scriitori români” (Nemoianu în America, Sanda Stolojan și Țepeneag în Franța): „Aici îi dau dreptate lui Breban care se mira că Matei Călinescu nu a scris niciodată despre scriitori români, el care era totuși critic literar în România. (...) Ei au egotismul de a scrie despre Dylan Thomas când ești în America. Despre Thomas scriu și alți critici, dar despre Nichita putea să scrie numai el, Matei. (...) problema aceasta cred că ar trebui puțin discutată și poate într-un fel acești critici ar trebui stimulați, ar trebui să le fie sugerat lucrul acesta de către Uniunea Scriitorilor, sigur, cu multă delicatețe (...)”. ■ La problemele complicate ale traducerilor se referă și Nicolae Balotă („*Occidentul este sensibil la ceea ce provine dintr-o sursă genuină, autentică*”). Primul caz, ilustrat de scriitori ca Eminescu sau Hortensia Papadat-Bengescu, ar fi pierderea celui mai bun moment de impunere (riscul de nesincronizare): „din păcate fie s-a pierdut momentul în care o operă literară ar fi putut să pătrundă într-un circuit universal, (...) fie că acest moment a fost pierdut nu numai din rațiuni istorice, ci din anumite rațiuni ce țin de orizontul scriitorului și al operei sale”. Al doilea caz, ilustrat de Preda, ar ilustra riscul unei specificități prea accentuate: „În felul acesta chiar unii scriitori din zilele noastre par, într-un anumit fel, depășiți, par minori când nu sunt minori, par undeva marginali, deși în realitate ei nu sunt marginali. Opere care nu sunt considerate azi drept majore în scrisul literar românesc din ultimele decenii pot suferi din această cauză. Marin Preda este considerat un scriitor major, dar niciodată o scriere a lui Marin Preda, fie și în cea mai bună traducere posibilă, nu cred că ar putea

să transmită unui cititor occidental ceva din ceea ce Marin Preda a vrut să spună. Marin Preda va fi considerat întotdeauna drept un mic scriitor regional, cu totul neînsemnat pe plan internațional”. Din aceste motive, și Balotă se îndreaptă „spre scrisul românesc din zilele noastre, și mai ales din zilele ce vor veni”. □ Florin Șlapac realizează două interviuri, unul cu Nina Cassian, „**Am fost și eu în acest miraj al apartenenței politice**” și Adam Puslojic, „**Mi se pare importantă ideea de reintegrare a spiritului românesc în lume**”. Poeta a fost izbită de atmosfera politizată din perioada postdecembristă, fapt care i-a reamintit de atmosfera tinereții sale: „Sigur că m-a deranjat violența în limbaj, o anumită orbire, un anumit apetit politic, care să vă spun drept mie mi-a trecut; am fost și eu în acest miraj al apartenenței politice, al atitudinii politice, ca să-mi dau seama, destul de târziu de fapt, de-abia după 35 de ani sau așa ceva, că politica e spurcată și că în niciun caz nu e vocația sau specialitatea mea, nici nu mă pricep, și atunci eu nu mă bag, iar acum, dacă spun că am înțărcat-o cu politica, mi se spune că a nu face politică e și ăsta un fel de a face politică, o lozincă pe care eu o știu din timpul războiului, când am devenit eu comunistă ilegalistă, eu fiind elevă și spunând că nu fac politică, și când mi s-a spus la fel: «a nu face politică e și ăsta un fel de a face politică»; deci, când aud aceleași lozinci repetate în alte împrejurări, după cincizeci de ani sau nu știu cât, mi se pare execrabil; unii au vocația politicii, n-au decât s-o facă, eu nu o am”. Adam Puslojic ne asigură, cu date, că în Serbia literatura română ar fi fost „**cea mai apreciată în ultimul deceniu**”: „Cred că în cele trei decenii la noi au fost publicați peste 200 de poeți români, iar eu am adăugat tributul meu modest, sau atât cât am putut: 70 de volume, mai multe spectacole, mai multe filme, și pot să spun că de fapt a început un dor pentru literatura română, o adorație pentru spiritul românesc și o iubire față de poporul român”. □ Evenimentele din țară și străinătate prilejuite de centenarul Blaga sunt inventariate într-un dialog purtat de Tudor Dumitru Savu și Mircea Ghițulescu în acest nr. 8 din „Tomis”: **Există semne de reșezare a valorilor**. O serie de manifestări s-au desfășurat la Cluj, sub egida Ministerului Culturii, incluzând o sesiune științifică (85 de comunicări), editarea unei reviste a Societății Blaga, incluzând 10 poezii inedite; ar fi existat, apoi, un simpozion Blaga la Paris, organizat de Horia Bădescu împreună cu Virgil Tănase într-o sală a ambasadei, dar și „o stagiune de teatru în plin Paris, cu niște eforturi organizatorice și financiare pe care nu le-au făcut nici Ambasada, nici Ministerul de Externe, cum te-ai fi așteptat, ci, totuși, Ministerul Culturii, să recunoaștem lucrul ăsta, chiar dacă acum toată lumea îl înjură”. Aceasta din urmă este, după Mircea Ghițulescu, „o formulă de promovare a culturii române directă, nemijlocită și participativă, mult mai eficientă decât această morișcă a conferințelor care se țin pentru oameni mai mult sau mai puțin interesați”. Tot la Paris au apărut și traduceri din *Trilogia Cunoașterii* sau *Meșterul Manole*. În același dialog, cei doi amintesc și de o altă manifestare, fără legătură cu

centenarul Blaga, și anume Salonul cărții de la Cluj, unde s-au acordat și unele premii: **Opera omnia** lui Dumitru Radu Popescu, premiul pentru **eseu** lui Andrei Pleșu și Ion Vartic, premiul pentru **critică literară** lui Eugen Simion și Valeriu Cristea pentru critică literară. □ În paginile acestui nr. din „Tomis” este și o dezbatere despre **Literatura de sertar** (grupaj de Dan Perșa), la care participă Nicolae Oprea (poezie) și Valentin Silvestru (dramaturgie). Ca literatură de sertar propriu-zisă Nicolae Oprea indică volumele lui Mircea Dinescu, *Moartea citește ziarul*, Dorin Tudoran, *De bună voie, biografia mea* și Ana Blandiana, *Arhitectura valurilor*. În aceeași categorie ar intra, în opinia sa, și debuturile întârziate; sunt menționate numele optzeciștilor George Vulturescu, Traian Ștef, Ion Urcan, Dan Stanciu, Ioan Vieru, Augustin Ioan, Daniel Pișcu, Rodica Draghinescu; „și ei intrați cu oarecare întârziere în fluxul editorial” ar mai fi nouăzeciștii Cristian Popescu, Ioan Es. Pop, Daniel Bănulescu, Andrei Bodiu, Simona Popescu, Saviana Stănescu, Caius Dobrescu; în plus, numele unor Ion Monoran și Cristian Popescu, „apar scrise și pe cruci de cimitir”. Nicolae Oprea se referă și la diferențele dintre generațiile 80 și 90: „Dacă optzeciștii se delimitau de lirica lui Nichita Stănescu et comp., tinerii furioși ai promoției '90 se raportează la noua retorică instituită de poezii întârziați ai anilor '60, Mircea Ivănescu, Leonid Dimov, Virgil Mazilescu ș.a. Se mizează, așadar, pe sentimentul rupturii față de antecesorii, dar sunt preluate, în același timp, teme și motive de aiurea, reordonate expresiv. Cum ar fi citadinismul structural, desolemnizarea discursului și desacralizarea ipostazei poetice ca atare. Se poate vorbi, în acest caz, de un fel de antiintelectualism care derivă din supralicitarea universului obiectual în dauna celui ideatic”. ■ Cu excepția lui Dumitru Solomon, nu ar fi existat, în general, dramaturgie de sertar, ne asigură Valentin Silvestru; lucrări de Mazilu, Băieșu, Dumitru Solomon au întâmpinat greutăți, dar au fost până la urmă montate; există însă și piese și montări respinse: *Mai presus de orice* de Horia Lovinescu, *Barca pe valuri* de Titus Popovici, *Regele desculț* de Paul Anghel, *Șarpele monetar* de Tudor Popescu.

● În privința „repartizării” sau afilierei scriitorilor pe simpatii politice, Val Condurache observă, antifrastic, **O idilă în țară** („Timpul”, nr. 8): „Apropierea sau îndepărtarea de președintele Iliescu au împărțit lumea scriitoricească în două tabere cu neputință de reconciliat. A apărut GDS, în contra-replică s-a constituit Societatea de Mâine. S-a tipărit revista «22», grupul de la Societatea de Mâine a tipărit și ea o revistă efemeră, moartă doar după câteva numere. Au intrat liderii Uniunii Scriitorilor în opoziție? Eugen Barbu, Corneliu Vadim Tudor, Mihai Ungheanu, urmați de câțiva – puțini – scriitori importanți (între care D.R. Popescu, Marin Sorescu, Fănuș Neagu) au anunțat înființarea Uniunii Scriitorilor «Frăția», în care, cu naivitate, fiind poftiți, au intrat și scriitorii-patrioți din Basarabia. Visul secret al lui Ceaușescu, de-a diviza până la ură lumea scriitorilor a aflat un cadru legal abia după 22 decembrie 1989.

Gafa președintelui Ion Iliescu s-a datorat ranchiunei: părăsit de disidenții pe care i-a chemat alături în primele ceasuri ale revoluției, el s-a văzut nevoit, în cele din urmă, să pactizeze cu Eugen Barbu, Adrian Păunescu, Corneliu Vadim Tudor, Romulus Vulpescu și alții, mult mai mărunți, de aceeași teapă”.

[AUGUST-SEPTEMBRIE]

● Eugen Simion are, în nr. 8-9 ale revistei „Caiete critice”, o substanțială intervenție despre *Poezia română după 1990* (este vorba despre o comunicare susținută la Colocviul traducătorilor din literatura română, Sinaia, 1-6 septembrie 1995): „Aproape că a dispărut și poemul de tip textualist (postmodernist), acela care valorifică *textența* (text + existență) și reciclează stilurile anterioare ale poeziei. Eu cred că postmodernismul este un concept estetic valabil și, ca dovadă, aduc exemplul ultimelor volume ale lui Nichita Stănescu (de la *În dulcele stil clasic* încoace) și poemele lui Sorescu din ciclul *La liliaci*. Sunt, moralmente, obligat să citez și contribuția poezilor din generația '80 (Mircea Cărtărescu, Ion Stratan, Traian T. Coșovei, Florin Iaru) la impunerea, dacă nu a unui concept sigur de postmodernism, la sensibilizarea, cel puțin, a opiniei literare față de o stare nouă de spirit. O stare de spirit și o încercare de a reduce, după experiența generației 60 (N. Stănescu, M. Sorescu, Blandiana, Dimov, Ioan Alexandru, Ileana Mălăncioiu, Adrian Păunescu, Mircea Ivănescu) o poezie care să renunțe la *stilul înalt și vizionar* și să readucă în poem realul, biografismul, cotidianul, oralitatea, auto-referențialitatea. Formele și posibilitățile lirice ale acestui tip de poem postmodern ni le oferă *Levantul* lui Mircea Cărtărescu, scris, am impresia, înainte de 1989 și apărut după 1990... Nici poezia mitică, în prelungirea lui Blaga, cultivată intens de tinerii de la *Echinox* în anii 70, nu mai are azi audiența pe care o avea. S-a istoricizat deja. (...) A apărut o nouă promoție («nouăzeciști») care vor să reîmpace poezia română cu metafizica, dar, după dispariția prematură a liderului acestei promoții, Cristian Popescu, *nouăzecismul* se manifestă rar și neesențial. Au debutat câțiva tineri (Ioan Es. Pop, Dinu Pățulea – acesta un vechi *textualist*, uitat în provincie). Dar n-aș putea spune că ei au reușit să schimbe până acum limbajul poeziei românești...”. □ Valeriu Cristea citește *Cu sentimente amestecate...* cartea, „excelent documentată, bine organizată și rău scrisă”, a lui Z. Ornea despre extrema dreaptă românească. Criticul este interesat, mai întâi, de stilul unor asemenea lucrări despre subiecte „litigioase”; în opinia sa, Z. Ornea ar greși împingând obiectivitatea la extrem și transformând-o într-o „patimă (rece)”: „Deci are d-l Z. Ornea dreptate să procedeze așa cum procedează, necruțător? Arătându-i de pildă pe Cioran practicând până la blasfemie cultul personalității lui Codreanu, iar pe Noica laudându-l, nici măcar pe Codreanu, ci pe Horia Sima, socotit chiar de unii dintre fondatorii mișcării legionare drept un uzurpator? Da, are, căci cum altfel ar proceda autorul unei monografii nemincinoase despre Cioran sau Noica? Poate

doar cu ceva mai puțin zel. D-l Z. Ornea pune uneori prea multă patimă (rece) în constatările sale, care din acest motiv ajung să semene cu niște demascări, merge până în pânzele albe pe firul unor investigații aproape detectivistice, polițienești: «În noiembrie 1940 (să fi revenit în octombrie?) Cioran se afla la București. O fi venit în vacanță de sărbători? A venit special pentru a vedea România dezlănțuită și involburată de febra verde? Și, întrebare: când s-a înapoiat în capitala Franței? A rămas în țară până după rebeliunea legionarilor. (...)». (...) autorul ne dă uneori impresia că apasă prea tare și chiar cu o anume satisfacție asupra vinovățiile politice ale celor de care se ocupă. (...) Concluzia ar fi că: adevărul, oricât de dureros, trebuie spus, dar cu cât mai mult tact posibil, fără a-l repeta de zeci, sute și mii de ori, fără a ne etala și mai ales fără a încremeni într-o postură justițiară, neuitând că opera, și nu anecdota (biografică) primează și că niciun scriitor demn de acest nume nu trebuie *damnat*». În fine, Valeriu Cristea observă și o schimbare în ideologia criticului: „După ce, vreme de aproape 30 de ani, d-l Z. Ornea s-a situat pe poziții marxiste antiburgheze și anticapitaliste, în lucrarea de care ne ocupăm îl aflăm ferm instalat pe poziții antimarxiste, burgheze și capitaliste. De la înălțimea filosofiei «celei mai înaintate» domnia sa a coborât rapid, după 1989, cam la nivelul bătrânului liberalism lovinescian.” ■ Valeriu Cristea socotește necesar a-și justifica, la începutul cronicii sale, obiectivitatea, schițându-și un profil ideologic; astfel, criticul precizează că nu este „nici marxist, nici – cu atât mai puțin – marxist renegat, transformat subit după 22 decembrie 1989 în adept al capitalismului, neagreând deci oportunismul, profund convins de necesitatea și de *actualitatea* respingerii curentelor de extremă dreaptă, fie și de pe poziții de dreapta sau de centru-dreapta (...), prețuind obiectivitatea, nu și mimarea ei, delimitându-mă de partizanii mușamalizării greșelilor politice comise de mari personalități ale culturii noastre, însă neuitând în același timp nicio clipă că opera prevalează asupra biografiei (...)” etc. □ În cadrul rubricii de „Convorbiri”, este reprodus interviul Diane Nedelcu, de la Radio România Actualități, cu scriitorul Virgil Tănase (*Dialog cu scriitorul Virgil Tănase*); reținem opiniile acestuia despre disidență, poziție pe care scriitorul a ilustrat-o atât în țară, cât și în exil: „Este mult mai ușor să te ridici ca mine și să dai cu barda în Dumnezeu fără niciun efect, eram în cel mai bun caz disidenți estetici, dar politic nu reprezentam foarte mare lucru, nici măcar Goma. Este mult mai greu să strângi din dinți și să aștepti momentul în care poți fi eficace în locul în care poți fi eficace. Aceasta este un lucru mult mai eficient. Iarăși, am surprins în anii 70, 80, când spuneam la Paris un lucru pe care îl credeam profund, că dacă există disidenți politici, adevărați disidenți politici în România, ei sunt în Comitetul Central sau la Moscova, adică singurele locuri unde se putea acționa și face ceva concret. La Paris, tot ce se făcea era ridicol: congrese de români, apă de ploaie, era o copilărie...” □ Mai multe intervenții în două grupaje dedicate celor doi scriitori cărora li se serbează centenarul, Ion Barbu și Ion

Pillat. Despre cel dintâi scriu: Dan Grigorescu, *Ion Barbu și poezia modernă europeană*; Cabiria Andreian Cazacu, *Amintiri despre profesorul Dan Barbilian*; Mihai Cimpoi, *Ion Barbu și Arthur Rimbaud*. Iar despre cel de al doilea: Cornelia Pillat, *Ion Pillat. Poezia de tinerețe*; Roxana Sorescu, *Cronotopul arhaic*; Dan Grigorescu, *Ion Pillat, traducător*. □ Un „Epistolar E.M. Cioran – D. Țepeneag”, în care sunt publicate șase scrisori trimise de Cioran în perioada anilor 1973-1985. □ Avem, în acest nr., și o „Dezbatere”, despre *Dreapta și stânga, azi*. Eugen Simion notează diferitele accepțiuni ale celor două concepte, cu setul de prejudecăți pe care le antrenează: „După cel de-al doilea război mondial stânga a eliminat din câmpul politic extrema dreaptă ideologică și, apoi, a eliminat fizic și politic pe oamenii de dreapta. După 1990, dreapta tinde să-și ia revanșa. Stânga este pusă în discuție în totalitatea ei, fără a mai ține seama de nuanțe. În timp ce în alte țări, cum sunt cele occidentale, confruntarea ideologică între stânga și dreapta se desfășoară relativ normal, cu șanse egale, în țările care au trecut prin totalitarismul de tip comunist această confruntare este dură și, de cele mai multe ori, de tipul *ori – ori...* Întrebarea pe care v-o pun este dacă mai putem judeca lumea politică de azi prin acest *maniheism*?! Stânga sau dreapta? Și dacă da, dacă acceptați că așa stau lucrurile și așa trebuie să stea și în viitor, nu credeți că ar trebui să redefinim aceste categorii? (...) Pentru mulți *stânga* este tolerantă, populistă, egalitaristă, în timp ce *dreapta* este autoritară, elitistă, preferențială, discriminatorie. Dar noi am trecut prin ceea ce am trecut și am văzut că, în numele stângii, a înflorit intoleranța ideologică și a fost acceptată *culpa ideologică* și *delictul de opinie...* Acceptând populismul, egalitarismul, *etica și echitatea socială*, regimurile totalitariste de stânga au introdus, în realitate, elitismul politic, discriminarea socială și politică...”. ■ Ion Coja pledează pentru valorile de dreapta, iar Z. Ornea, pentru valorile de stânga (pe care nu le dorește confundate cu cele de extremă stânga) etc. □ Nicolae Bârna comentează *O carte scrisă în libertate* („Lecturi”): este vorba de romanul de sertar (scris în perioada anilor 1967-1968) al lui Tudor Gherman, *Funeraliile regelui Gheorghe*, despre Gherghiu-Dej (roman apărut în acest an la Ed. Eminescu). □ În cadrul rubricii intitulată „Cu și fără comentarii”, sunt ironizate afirmațiile lui Marino la adresa „moromețianismului”, rostite la lansarea volumului lui Matei Călinescu, *Viața și opiniile lui Zacharias Lichter* (reproduse în nr. 276 din „Adevărul literar și artistic”); v. *supra*, 9 iulie.

SEPTEMBRIE

1 septembrie

● În nr. 745 din „Vremea”, putem citi o biografie (organizată sub forma unei pledoarii) a lui Adrian Păunescu, *Am fost și rămân un caz special*. Cum viața și personalitatea lui Păunescu nu au trecut neobservate nici înainte, nici după

1989, reproducem câteva fragmente din această amplă depoziție: „Tata m-a mutat la liceul «Nicolae Bălcescu» din același oraș [Craiova, n.n.]. Tot într-o situație controversată am plecat și din Craiova. Tata a fost dat afară din învățământ în 1958. Tot ca reacționar. S-a dus să lucreze la o mină la Baia Borșa în Maramureș. A trebuit să mă transfer la București și să intru, măcar formal, sub autoritatea mamei care se despărțise de tata când eu aveam doi ani”; „Profesoara mea cea mai dragă, doamna Alexandra Verdeș, minunata doamnă Cristu, directoarea liceului, ca și alte femei neasemuite au avut de luptat cu cei care vroiau să mă dea afară din liceu și să mă trimită în câmpul muncii ca fiu de pușcăriaș politic”; „Eu sunt rodul permanentei controversă, cu privire la mine, și de aceea nu mă sperie nicio campanie împotriva mea. Am fost ales secretar al organizației UTC de la Uniunea Scriitorilor după câțiva ani de ședințe în care eram făcut zob și se propunea excluderea mea din UTC”; „Am intrat în PCR, în 30 august 1968, pentru ca să-mi exprim solidaritatea cu unul din cele mai frumoase și curajoase gesturi din istoria României – respingerea de către Nicolae Ceaușescu a intervenției rusești, ungurești, sârbești, poloneze, bulgărești în Cehoslovacia. Mi-am depus cererea în 22 august 1968, forurile mi-au pretins să fac altă cerere în care să nu rezum activitatea PCR la o singură clipă. M-am ținut tare și cererea mea a rămas la dosar, așa cum am formulat-o. Primirea în partid a fost și ea controversată. Eram acuzat de liberalism și de spirit rebel”; „Am publicat cărți încă de la vârsta de 23 de ani. Unii m-au considerat un mare talent, alții m-au considerat impostor. A fost surprinzătoare, însă, vehemența cu care am fost înjurat, ținând seama de controlul strict pe care cenzura îl exercita asupra presei în acea perioadă. Enervam și atunci. Cărțile mele aveau un impact popular incomparabil. Poeziile mele circulau, că le publicam sau nu le publicam, copiate de mână sau la puținele copiatoare ale perioadei. Unii mă atacau, alții mă apărau. Niciodată numărul dușmanilor n-a fost mai mare decât numărul prietenilor. Uneori, totuși, dușmanii erau mai activi și prin asta dădeau impresia că sunt mai mulți”; „Am inventat și am acreditat un Cenaclu. Din 1973 până în 1985, această experiență social-culturală și uneori politică a mea a avut un ecou incomparabil. Nu mai știu exact, dar cred că până în 1983, deci cu doi ani înainte de asasinarea Cenaclului vechi, ajunsesem la un total de 6 milioane de spectatori. Au existat și adversari autentici ai cenaclului. Nu mulți. Cred că, și în această privință, e normal să existe păreri pro și păreri contra. Anormale și condamnabile mi se par însă încercările, finalmente reușite, de a omorî o formă de cultură, desigur imperfectă, în loc de a o concura cu alte forme de cultură, acelea nici măcar existente, după cum se observă, necum perfecte, deși orice lucru inexistent este perfect prin inexistența lui. La acel cenaclu al meu au avut dreptul să se exprime absolut, dar absolut toate personalitățile artei profesionale și amatoare din România și uneori din Basarabia, toate orientările artistice și chiar, privind retrospectiv și diversele

orientări politice. Cândva o să fac o socoteală să se poată trage o concluzie cu privire la deschiderea mea totală către fenomenul cultural românesc și universal în toată diversitatea lui. La microfonul cinaclului vechi s-au exprimat: Emil Botta și Mihai Beniuc, Ioan Alexandru și Marin Sorescu, Nichita Stănescu (am fost singura instituție din România care l-a sărbătorit la 50 de ani pe marele poet la Sala Polivalentă) și Nina Cassian, Geo Dumitrescu și Ion Gheorghe, Ștefan Roll și D. R. Popescu, Cezar Ivănescu și Gheorghe Pituș, Silvia Popovici și Victor Rebengiuc, Ion Marinescu și Gina Patrichi, Florian Pittiș și Mihail Stan, Ion Caramitru și Gheorghe Cozorici, Tudor Gheorghe și Radu Gheorghe (...); „Dar controversatul personaj, care am fost, rămâne controversat, și după 1989. În decembrie 1989, la cererea unor intelectuali timișoreni, ca Adrian Păunescu să fie ajutat să ajungă pentru că-l așteaptă masele, care-i strigă uneori numele, conducerea CFSN, prin Silviu Brucan, a răspuns că Păunescu nu mai trebuie să apară nicăieri, el trebuie pus la index. Și Petre Mihai Băcanu a profitat din plin de noua mea situație de victimă. Fost colaborator al meu, la publicația care o conduceam, ziaristul din Homorâciu, pe care l-am simpatizat, de ce să nu recunosc, pentru apetitul către fapte, pe vremea teoretizărilor obositoare, spunea în dreapta și în stânga «Lăsați-l din brațe pe Păunescu, steaua lui a apus». Bine instruit de Volodin, șef de cuib KGB din România, Băcanu, omul lui Volodin, pune din 1990 și ziarul «România liberă» să mă atace. Se ilustrează în abjecție și câțiva vechi KGB-iști din acest ziar, căci «România liberă» nu e liberă, dacă nu are în structura ei kaghebiști”.

● Dificultățile de apariție a publicației sunt, încă o dată, precizate într-o notiță din nr. 35-36 al „Literaturului”: „Prezentăm încă o dată scuze cititorilor noștri pentru neregularitățile repetate survenite în apariția revistei, datorate EXCLUSIV întârzierii cu care factorii responsabili ne alocă fondurile, care ne sunt repartizate printr-un buget APROBAT de către Parlamentul României”. □ Cu titlu strict documentar, semnalăm cronică lui Marian Barbu, *Fascinația modelelor* (despre Ioan Petru Culianu, *Mircea Eliade*, Nemira, București, 1995).

● Din nr. 17 al revistei „Cronica”, semnalăm articolul lui Dumitru Șandru, *Presa în anii tranziției spre comunism* („Lecțiile istoriei”; episodul II, în nr. 18).

3 septembrie

● Nina Cassian îi acordă un interviu lui Carmen Chihaia; acesta va fi publicat cu titlul „*Când a venit Revoluția, m-am trezit mai singură ca un cui ruginit într-un sicriu*” în nr. 284 din „Adevărul literar și artistic” („Paralele inegale”). Printre altele, scriitoarea se referă la unele dintre motivele care au obligat-o să nu mai revină în țară: „După un an de la moartea lui Ali, plecând – pentru două luni și jumătate – să predau un curs de poezie la New York, am aflat de

arestarea și tragica moarte a inginerului Gheorghe Ursu: «plătea» cu viața pentru adevărurile strecurate în jurnalul lui. Jurnal în care eu eram pomenită foarte des, printre părerile politice și versurile satirice la adresa odiosului cuplu. Când, în noiembrie, mi s-a spus că a fost omorât în închisoare, mi-am zis că nu-i momentul să mă întorc acasă, într-o situație atât de incendiară”.

4 septembrie

- În nr. 33 din „LA&I” sunt publicate o parte dintre scrisorile lui Cioran către Dieter Schlesak (corespondența este din anii 1970, 1973, 1980, 1981). Reținem unele observații în privința Estului și Vestului („Ce minciuni să alegi: pe cele de aici, sau pe cele de acolo? Nu știu, dar ceea ce știu e că în Est află mai multă substanță spirituală decât în Vest” – din prima scrisoare), sau unele considerații despre ghinionistul său coleg de exil, Fondane („Destinul acestui om splendid mă obsedează. N-a făcut *nimic* ca să scape de dezastrul care-l atrăgea într-un chip misterios...”). La rândul său, destinatarul, Dieter Schlesak evocă unele *Întâlniri cu E.M. Cioran* (traducere de Victor Scoradeț; continuarea: în nr. 34, 11 sept.), iar Constantin Zaharia publică un eseu *Marginea și centrul*, tot despre celebrul criterionist.

- Decizia de a micșora bugetul alocat Culturii este comentată și de Cristian Tudor Popescu, în nr. 1659 din „Adevărul” (*Suprarealismul socialist*): „În urma discuțiilor privind rectificarea bugetului, s-a ajuns la concluzia că trebuie luate 7,8 miliarde de la Cultură. Conform unei tehnici cunoscute, s-a aruncat și praful în ochi de rigoare, mărindu-se salariile angajaților de la instituțiile naționale de cultură cu 25%. Nimic nou la prima vedere, de la Cultură s-a luat și se va mai lua, ea a fost și va fi bătaia de joc a oricărui guvern. Motivul însă este de data aceasta fabulos: guvernul are nevoie de bani ca să preia grâul de la producători. Carevasăzică, agricultura mușcă din cultură. Curat suprarealism socialist !”

6 septembrie

- Unele dificultăți editoriale sunt puse, în acești ani, în cărca politicului. Cel puțin aceasta pare a fi tema editorialului din nr. 30 al „Luceafărului”, semnat de Marius Tupan (*Sponsorizarea slugărniceii*, „Acolade”). „Nu le faceți politica, nu intrați în sfera lor de interese!”, consideră Tupan, care anunță că revista la care scrie a renunțat la comentariul social sau politic. În opinia sa, cu involuntare accente comice, statul ar fi eminentamente dator culturii: „A subvenționa de la bugetul statului reviste, edituri, teatre, muzee, festivaluri nu-i un capriciu al unui demnitar, nu-i o favoare, e o datorie, o obligație a fiecărui guvern care se respectă și-și respectă mandatul primit. (...) Niciodată guvernele României nu vor putea plăti datoriile ce le au (ce le vor avea) față de cititori. Cine mai trăiește din neamul lui Eminescu să încaseze onorariile ce i se cuvin pentru tirajele de masă în care apar operele genialului nostru poet? Dar din

familia lui Caragiale? Și dăm doar două exemple. Statul român capătă bani fără să adauge o frază și, pe deasupra, instruește generație după generație, fără să investească o lețcaie”. □ În rubrica „Bursa cărților”, Alexandru Spănu prezintă eseu lui Adrian Marino, *Pentru Europa*, formulând și unele rezerve față de ideile autorului în privința naționalismului: „Inacceptabil rămâne apelul lui Nae Ionescu pentru o decuplare totală de Europa și, deci, spre o zăvorăre a noastră în noi înșine, inacceptabil este radicalismul lui Petre Țuțea, simplistă apare caracterizarea făcută de Noica lumii occidentale, pe care o vedea ca pe o «civilizație a untului», dar, oare, lepădarea de *necesarul* naționalism (păcat că termenul a devenit un fel de sperietoare, și asta nu numai datorită unor veritabili ticăloși care și-au găsit în *noțiune* un ultim refugiu!), de acel naționalism decent, care să presupună obligatoria stimă față de certificatele de noblețe ale neamului românesc (avem destule, în paralel cu multele tare) și aceeași stimă față de cei acceptați întru conviețuire pe pământ străbun, ei bine, nu cumva această debarasare nefirească ar echivala cu accentuarea unei alienări? Oare francezii, germanii, englezii s-au gândit vreodată să renunțe la naționalismul lor apăsător? Nu cred! Ei sunt în Europa păstrându-și intact orgoliul demnității naționale, al naționalismului chiar, asta în pofida unor voci care ar dori aplatizarea trăsăturilor lor distinctive; asemenea voci se fac auzite și pe la noi, rațiunile lor... internaționaliste urmărind scopuri mai perfide, pe care noi ne cam sfiim a le demasca deschis și cinstit, poate și dintr-o nefericită teamă de a nu trezi țâfne!” Nu este însă și cazul lui Marino, „care vede exact (...) necesitatea liniei de mijloc”, ci a unor esești (nu se dau nume, însă vizat pare a fi Patapievici) „mai mult sau mai puțin... subtili, a căror dogmă înseamnă, în cel mai bun caz, maniheismul”, care „nu se abțin de la a condamna sentimentul religios ortodox al românului (șiretenia lor constă în înlocuirea termenului de *ortodox* cu cel de *ortodoxism*), făcându-se a nu înțelege (dar înțeleg prea bine!) că tocmai acest sentiment a fost și va fi unul din stâlpii de rezistență ai neamului”.

● Dificultățile de distribuție și circulație a cărților în perioada postdecembristă sunt din nou subliniate de Nicolae Manolescu în editorialul său din nr. 35 al „României literare”, intitulat *Librării*: „În afară de Humanitas care are librării proprii (pe cele de la București și Sibiu le știu foarte bine), și poate de încă una ori două, celelalte librării își desfac producția prin centralele de librării de odinioară. Bănuiesc că există contracte. Dar nu știi niciodată unde să cauți o carte tipărită de o editură particulară. Dai peste ele în câte un stand din Piața Dorobanți, bunăoară, unde numai la cărți nu te-ai aștepta. Dai peste ele și în librării, dar nu știi dinainte în care anume. Am pierdut multe cărți pe care mi le-am dorit, din această pricină”. □ Ioana Pârvulescu prezintă, în același nr. 35 din „România literară”, antologia *Tablou de familie*, incluzându-i pe Sorin Gherguț, Svetlana Cârsteian, Răzvan Rădulescu, Mihai Ignat, Cezar Paul-Bădescu, T.O.Bobe (*Șase!*, „Cronica literară”); lui Răzvan Rădulescu –

„deplin format ca prozator” – i se prevede „un viitor sigur în literatura română”, iar *Floarea de menhină* a Svetlanei Cârstea este „originală și rotundă, cu portrete remarcabile și adâncimi freudiene”. □ Alex. Ștefănescu scrie, printre altele, despre volumul de *Postume* al lui Ion Caraion (ediție îngrijită și prefată de Emil Manu, Societatea „Adevărul” S.A., 1995): *Un kamikaze al poeziei* („Cărți românești”).

● Romanul lui Alex Mihai Stoenescu îl nedumerește, oarecum, pe Dan C. Mihăilescu (*Cronica unei cruzimi ordonate*, în „22”, nr. 36, „Cronica literară”): „Ce este, deci, *Patimile Sfântului Tommaso d’Aquino*, de Alex Mihai Stoenescu? Un roman, da, un roman scris cu strălucire, cu virtuozitate, cu erudiție *à rebours*, da. Însă ce vrea acest roman? Nu știu. Este debutul confuz (voit?) – și la limită: pernicios – al unui autor – aici e necazul: de indiscutabil talent!”. În acest roman postmodern, centrat pe tema puterii, sunt descoperite și unele amestecuri baroce.

7 septembrie

● Începând cu nr. 36 al „Contemporanului” (și continuând până la nr. 45-49 din 12 decembrie), Ilie Constantin publică, în serial, *Anul copilului (jurnal de zi la 30 de ani)*, care urmează a face parte din volumul *Înainte de plecare (proze)*, în curs de apariție la FCR, cu o prefată de Mihai Zamfir. Avem multe observații despre peisajul scriitoricesc al anului 1969, însemnări de lectură, notații diverse. □ Mariana Săndulescu semnalează unele *Confuzii axiologice* („Cronica Radio-TV”), pornind de la faptul că Marie-France Ionescu ar „permite reprezentarea peisajelor lui Eugène Ionesco doar de către teatrele de amatori și studenți”: „Nu mai spun că acum 30 de ani teatrele românești erau demne să-l joace pe Ionescu și, după colocviul Eugen Ionescu de la Institutul Francez, acum, brusc, cele două doamne Ionescu au constatat că numele marelui dramaturg nu trebuie să cauționeze așa-zisa democrație criptocomunistă. La fel de bizară mi s-a părut și relatarea din «România liberă» despre înmormântarea lui Cioran, unde se povestea că familia a refuzat coroanele funerare din partea statului român. De ce? Ce să i se fi povestit doamnei care i-a fost aproape în ultimele clipe să ia o asemenea hotărâre bizară?” □ Zaharia Sângeorzan comentează volumul de *Convorbiri* al lui Eugen Simion cu Petru Dumitriu (*Petru Dumitriu: „Mi-am salvat sufletul și opera”*): „Eugen Simion interoghează fără milă un mare scriitor, deloc comod, ci «sucit», cum se autodefinește, îl hărțuiește neconținut cu vădite intenții de a afla «romanul» vieții lui. Romancierul este foarte disponibil să se confeseze, să răspundă la întrebări (în unele cazuri evită, se eschivează, se face că nu a înțeles sensul...), să judece lumea, cultura și civilizația europeană modernă, impresionând printr-o mare transparență a ideilor, curaj de a-și susține părerile critice. Nu iartă pseudovalorile, falsele reputații, tot ce ține de mistificare. Iubește autenticitatea, deconspirarea măștilor, a duplicității, a fariseilor de ieri

și de azi. Spovedaniile sunt ale unui spirit tragic ce vede destinul ca pe un aliat, dar unul ce l-a terorizat o viață”. Criticul discută, apoi, și cazul acestui scriitor, căruia îi face un succint portret: „Admir la Petru Dumitriu un fapt ce ține de o mare conștiință, de o mare voință: cu toată gheața, cu tot năpraznicul frig din exil, cu toate mizeriile omenești îndurate, scriitorul nu a renunțat să-și gândească și să-și scrie romanele (uluitoare este claustrarea de 10 ani, o cumplită autocrucificare), să-și valorifice experiențele, să învingă injustițiile societății occidentale”.

13 septembrie

- În nr. 981 din „Evenimentul zilei”, sunt publicate mai multe documente din arhiva fostei Securități: **Petru Dumitriu voia să colaboreze cu regimul comunist** („23 iunie 1986”), **Octavian Paler s-a eschivat sistematic de la publicarea unor materiale de omagiere a lui Ceaușescu** („august 1983”); **Raportul Securității cu privire la moartea lui Marin Preda; Din anturajul lui Eugen Ionescu făceau parte colaboratori ai Securității** („8 octombrie 1977”); **Nichita stănescu a cerut ca scriitorii să meargă în fabrici și uzine** („5 decembrie 1980”, sursa „Marcel”), **Tatăl lui Nicolae Manolescu a fost legionar** („10 februarie 1975”), **Mircea Eliade era „păzit cu străznicie” de familia Ierunca** (septembrie 1982) etc.

- Cu editorialul intitulat **Critica literară, ieri și azi**, apărut în nr. 36 al revistei „România literară”, Nicolae Manolescu intră în polemica pe tema revizuirilor dintre Adrian Marino și Alexandru George, dându-i dreptate, în unele privințe, celui din urmă, dar refuzând să atace miezul problemei (chestiunea recitirii critice a literaturii postbelice). Pentru prezentarea acestui schimb de replici, v. *supra*, „Cuvântul”, mai. □ În rubrica sa de „Cărți românești”, Alex. Ștefănescu are, printre altele, două intervenții, una, **Isus la București** (despre George Cușnarencu, *Ultimul Isus, magnificul*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1995) și o alta, **Mitică, propagandist** (despre Nicolae Iliescu, *Distribuția a fost următoarea (Jurnal literar și artistic)*, Eminescu, 1995). „Cu un remarcabil curaj artistic, George Cușnarencu rescrie în registrul stilului de viață din România de azi diferite episoade ale narațiunii biblice”, observă criticul, indicând și unele minusuri ale romanului: „Există însă și episoade onirice sau parabolice care nu-i reușesc lui George Cușnarencu. El nu are fantezia plină de grație și nici desăvârșitul bun-gust ale unui Mihail Bulgakov pentru a se lansa în piruete epice. Când totuși riscă, devine prețios și confuz”. Din falsul „jurnal” al lui Nicolae Iliescu, Alex. Ștefănescu nu reține decât că acesta „face propagandă în favoarea partidului de guvernământ și denigrează opoziția, recurgând la toate clișeele puse în circulație de susținătorii regimului Iliescu (Ion)”.

14 septembrie

- În nr. 37 din „Contemporanul” apare un dialog al lui Leo Butnaru cu Adrian Popescu, **„Poezia nu poate fi îndepărtată”**; scriitorul se referă la debutul său

la „Steaua”, la colaborarea la „Echinox” și se arată interesat îndeosebi de temele religioase și spirituale.

● În nr. 1668 din „Adevărul” sunt publicate documente din arhivele Securității referitoare la Dorin Tudoran (*Cartea neagră a Securității. O disidență pe muchie de cuțit: Dorin Tudoran. Stenograma discuției purtate cu Dorin Tudoran în ziua de 25 martie 1985*). Reproducem unele din declarațiile poetului anchetat: „Ceea ce se întâmplă aici îmi dă sentimentul că nu este țara mea. Nu mă mai leagă nimic. Nu există nicio șansă sau soluție ca eu să mă simt în țara mea. (...) Este o barbarie faptul că, în secolul 20, nu i se dă drumul să plece unui om într-o altă țară”; „Asta este legalitate ? M-ați dat afară din serviciu, pentru că am cerut să plec din țara asta blestemată. Nu aveți niciun drept să dați afară pe nimeni dintr-un serviciu, pentru că cere să plece din țară. Ce fel de legalitate este asta, când Securitatea își face de cap în această țară a nimănui? Dumneavoastră știți că se amputează creiere, că se fac injecții cu insulină și alte substanțe unor oameni ca mine, cu alte convingeri, și-i aduc în stare de obiecte?” (acest ultim pasaj face parte dintr-o completare a stenogramei). ■ Documentele sunt comentate de Cristian Tudor Popescu, într-un articol publicat câteva zile mai târziu: *Goma – disidentul ca personaj. Tudoran – disidentul ca om* („Adevărul”, nr. 1682, 30 septembrie, 1 octombrie, „Cultură”). Prozatorul și jurnalistul compară cele două cazuri: „Situația lui Tudoran era similară cu cea a lui Goma: un om care se apropia de 40 de ani, cu familie, cu copil, fără loc de muncă, supus acelorași presiuni, dacă nu mai dure, îndată ce-și declarase, net și fățiș, disidența. (...) Departe de mine gândul de a înlocui un mit cu altul. Constat doar că Dorin Tudoran a încercat și a reușit un lucru mult mai greu și mai periculos decât disidența gălăgioasă, mai mult sau mai puțin teatralizată, față de Partid, Stat, Securitate, comunism: disidența cu dinții încheștiți față de acea parte din tine ștanțată de Partis, Stat, Securitate, comunism” etc.

● În nr. 37-38 din „Tribuna”, Marius Jucan comentează volumul lui Vladimir Tismăneanu, *Fantoma lui Gheorghiu-Dej*, apreciind îndeosebi metodologia pe care se sprijină (*Metafora fantomei*): „Menționăm că autorul folosește cu rafinament o calificată înzestrare literară, reînviind să spunem, fapte și personalități ascunse până acum sub pecetea tabuului ideologic. Însă această devoalare, meritorie în sine, nu ar fi suficientă pentru adevărata fascinație a istoriei politice a comunismului în România, cel puțin în felul care o percepe Vladimir Tismăneanu. Descifrarea misterului de partid ori predicția de analist înaintând spre viitor, nu sunt atuurile principale ale eseistului nostru. Greutatea meditațiilor asupra istoriei comunismului românesc nu este amplasată la vedere, sub forma unui enunț, ori a unei concluzii cu rol de verdict. Ea rezidă în *povestificarea* istoriei comunismului autohton operație în care scenariul literar, al povestirii în speță, joacă un rol primordial, alături de portretul, (portretele) principalilor protagoniști ai acestui apocalips ideologic.

Proiectarea în prim plan a unor destine anonime și anodine, care devin sub mantia puterii tiranice, malefice, amplifică senzația de participare, implicare a cititorului cu atât mai mult cu cât autorul probează o savantă cunoaștere a artei portretului de la cronicarul moldav la G. Călinescu și a sa *Istorie*".

15 septembrie

- Se publică, în nr. 1665 din „România liberă”, un amplu „Documentar” pe tema ***Lumea scriitorilor, așa cum apare din „Cartea albă a Securității”***. Sunt reproduse documente privitoare la Marin Preda, Octavian Paler, Ana Blandiana, Constantin Noica, Alexandru Paleologu, Florin Iaru, Alex. Ștefănescu, Nicolae Manolescu, Dorin Tudoran și rapoarte despre Meditația transcedentală, colaborarea Uniunii Scriitorilor cu Securitatea, Acțiunea „Cristal”, Consiliul Uniunii Scriitorilor, Colocviile de poezie de la Iași din 18-21 octombrie 1978, revista „Săptămâna”, considerată de „mulți scriitori” a fi o publicație fascistă, în sfârșit despre oprirea timp de peste un an de zile „a filmului *Glissando*”.

- În avanpremieră, Liviu Ioan Stoiciu face referiri la festivalul de poezie „Zilele culturale «Poesis»”, organizat de George Vulturescu (poet și director al revistei mai sus menționate), care va avea loc la Satu-Mare, în perioada 22-23 septembrie („Cotidianul”, nr. 216, ***Intoxicație cu poezie***). Festivalul va găzdui și un Salon al Editurilor de Poezie, acordându-se premii (valoarea unuia ar fi de 500.000 lei) celor mai importante volume apărute.

- Revista trimestrială „Daciei literare” (nr. 3) reproduce un dialog dintre Virgil Ierunca și Vintilă Horia: ***„Noi voiam ca lumea să spună: cultura română este cea mai extraordinară din Univers”*** (este vorba despre o convorbire de la „Europa liberă” din anii '70). Vintilă Horia se referă, printre altele, la revista „Meșterul Manole” și la interviurile pe care le-a luat, pentru revista „Tribuna Medica”, unor mari personalități (Heisenberg, Fellini, Mathieu, Lupasco). Reținem un portret al celui din urmă: „Este poate una din personalitățile nu numai din cele mai profunde, dar și mai fascinante ale vremii noastre, este omul care, după cum știți, a transformat logica contemporană în acord cu noile concluzii ale fizicii cuantice, introducând legile sau teoriile fizicii cuantice atât în sociologie, cât și în arte, literatură și filozofie. Urmând această logică, este normal să ajungi la concluzia că noutatea în știință implică în primul rând o noutate în literatură și în politică și eliminarea totală a ideologiilor bazate pe teoriile materialiste din secolul al XIX-lea. Concluzia, după cum vezi, este revoluționară”. □ Ștefan Avădanei răspunde întrebărilor lui Cassian Maria Spiridon („***Nu există nicio pată albă în cultura americană***”). Profesorul, lector o perioadă în America, se referă și la imaginea României în străinătate: „Haideți să spunem lucrurilor pe nume: România a fost și este o țară destul de puțin cunoscută. (...) Pentru americanul mediu, România înseamnă nu numai Dracula, ci și Nadia Comăneci și Ilie Năstase.

(...) singurii mai cunoscuți sunt Enescu – care, între altele, are și o statuie într-un parc cultural din Ohio – și Brâncuși, deși el nu este legat de România. Chiar dacă este cunoscut în cercurile universitare, Ionescu iarăși nu este asociat cu România, în ciuda faptului că acel –*escu* de la sfârșit este tipic românesc. (...) Eliade este cunoscut în cercurile foarte restrânse ale intelectualilor care se ocupă de domeniul respectiv. Dar o listă a marilor personalități americane în domeniul universitar nu l-ar avea în primii zece, ceea ce este ciudat”.

■ Semnificativă paralela Eminescu-Blaga prin referire la relevanța traducerilor din operele celor doi: „Traducerile îl prezintă pe Eminescu ca pe un poet de mâna a doua sau a treia. Traducătorii mai bine nu s-ar apuca de lucru dacă nu au convingerea că-l reprezintă pe Eminescu la nivelul la care merită. (...) Mult mai reușit apare, în traducere, Blaga. Blaga este un alt tip de spirit și cele câteva traduceri englezești (între altele, una îmi aparține) îl reprezintă ca pe un poet de mărime europeană, ceea ce este foarte bine. O comparație între Blaga și Eminescu totdeauna este în favoarea lui Blaga. Mă refer la o comparație făcută din punctul de vedere al celui care a citit traducerea în engleză”.

● În legătură cu tematica noilor manuale școlare, viitorul critic Paul Cernat, acum student, face unele observații *Despre o politică a trei sferturilor de măsură* în nr. 140 al „Dilemei”. Spre exemplu, în majoritatea manualelor, pentru toate clasele, ar exista o serie de omisiuni regretabile: astfel, în cele de a XI-a, nu s-ar discuta „nimic despre nuvelistica lui Ion Vinea (*Paradisul suspinelor* ar fi meritat poate o observație specială)”, „un prozator cu realizări notabile precum Anton Holban nici nu este amintit”; Mateiu Caragiale figurează doar la „Lecturi suplimentare”, din opera bacoviană este prezentată doar creația simbolistă etc. Manualul pentru a XII-a ar fi, însă, „cel mai criticabil prin inegalitatea sa și, în particular, prin unele subiectivisme condamnabile”, observabile în tratarea diferitelor generații literare: „În fine, dar nu în ultimul rând, ci chiar dimpotrivă, cvasiignorarea, tratarea în totală deriziune a generației optzeciste care ar fi meritat o abordare consistentă, cu totul aparte. Despre penibila ei menționare în fuga condeiului la pagina 118 (pentru proză) și 204 (pentru poezie) nu mai poate fi spus, din păcate, nimic. Nimic bun, desigur. Deși deja bine circumscrisă istoricește, fiind în plus și prima generație «teoretică» a literaturii române, datorită căreia aceasta se citește acum altfel și, mai ales, deși reușește o resincronizare a literaturii noastre la pulsul literaturii mondiale, reprezentanții săi sunt, în continuare, necanonizabili. (...) Dar, din nefericire, pentru autorii acestui manual, literatura contemporană începe și se sfârșește cu... literatura generației '60. (...) Problema stârnește inevitabila bănuială că ar putea ascunde în subsidiar unele resentimente de ordin estetic și chiar mai mult decât atât, oricum decepționante”. Cu toate acestea, P.C. apreciază „tratarea consistentă a literaturii promoției șazeciste”, capitol de neignorat al creației postbelice. □ În același nr. 140 al „Dilemei”, Irina Mihăilescu observă modul vetust și

șablonard în care este predat *Eminescu la școală*, în manualele de la clasa a III-a până la clasa a VIII (din perioada 1990-1993). Dintre numeroasele citate oferite, îl reținem pe acela din manualul pentru clasa a VII-a: „Mihai Eminescu a înnoit poezia română și a ridicat-o pe cele mai înalte culmi, prin adâncimea ideilor și sentimentelor, prin bogăția limbii, prin frumusețea stilului și armonia versurilor. În poezia sa, Eminescu a cântat iubirea și natura, a prelucrat motive din folclor, a elogiât patriotismul poporului, a criticat nedreptatea socială. Pentru poporul asuprit a manifestat cea mai clasă înțelegere și dragoste”. Iată și observațiile autoarei: „opera sa este simplificată și interpretată pentru a «ilustra» mai bine o ideologie și nu un criteriu estetic. Chiar dacă manualul este destinat unor copii, limbajul critic, în afara faptului că este vulgar și, practic, lipsește cu desăvârșire, face din Eminescu un fel de A. Toma, fără nicio legătură cu poezia”. □ Radu Cosașu pornește de la unele reflecții *Despre natura talentului* („Din viața unui extremist de centru”), pentru a relata o convorbire cu un important critic și istoric literar, căruia nu i se indică și numele: „Când am pus odată această întrebare – câți politicieni de talent avem? câți scriitori de talent dovedesc azi talent în politică, nu doar responsabilitate – s-a pus pe mine, din nou, privirea aceea dură: ce vrei să spui? Omul din fața mea nu era un fitecine și țin foarte mult la el. Era autorul unui act unic, după 89: întrerupsese o istorie a literaturii române cu care ajunsese la capitolul «Eminescu», pentru a se arunca (invocând cu toată seriozitatea talentului său «o responsabilitate») în «vârtejul vieții politice», cum scrie, dulceag, Rebreanu, în geniala sa *Gorilă*: «- Și ce vrei să spui? Lui Eco îi dă mâna să ceară alungarea intelectualilor din politică, ei au o clasă politică, noi nu...! Cine vrei s-o formeze, aici? Pe cine vrei să lași s-o formeze? Talentul nu-i cea mai urgentă problemă – deocamdată, nu!». Argumentul era de talie”.

17 septembrie

● Cătălin Țirlea se plânge, în nr. 286 al „Adevărului literar și artistic” (*Avocații vedetelor*, „Apropo”) că intervențiile sale despre H.-R. Patapievici sau Paul Goma ar fi fost sancționate, prin intermediul unor terți, în „Cuvântul” (prin Ioan Buduca) sau „România literară” (prin Laszlo Alexandru): „Nici în cazul Patapievici, nici în cazul Goma, scriitorii respectivi nu au găsit de cuviință să facă niciun comentariu. Totul se poartă prin avocați, prin fundași, prin extreme. Căpitanii de echipă stau în umbră și doar urmăresc reacțiile. Manieră adecvată pentru un politician, total inacceptabilă și ridicolă pentru un scriitor”. În plus, revistei „România literară” îi este adresată „rugămintea de a se delimita public față de amenințările grave proferate de Laslo Alexandru în articolul *Post-scriptum la „Arta propagandei”* din nr. 34/1995”; în caz contrar, Țirlea consideră că ar putea fi vorba de „o nouă posibilă orientare politică de extremă a revistei înseși”. ■ Prozatorul face și o serie de observații

cu caracter general, despre consecințele abordărilor din prisma eticului sau civicului asupra viitoarei istorii literare a acestei perioade: „Cu o tenacitate demnă de lucruri mai adânci, critici, remarcabili altfel, au scris mii de pagini despre scriitorii români, clasici sau contemporani, în care biografia ar trebui, chipurile, să schimbe perspectiva operei. Determinismul critic, de ale cărui excese chiar criticii care îl practică acum abundent ne învățau pe vremuri să ne ferim, a ajuns literă de lege și manieră de abordare unic acceptată. Vrem – nu vrem, ne place – nu ne place, toate acestea vor lăsa urme serioase în istoria literaturii acestor ani, afectând însăși structura internă a culturii”.

18 septembrie

● Dumitru Radu Popa, prezent la „evenimentul editorial de la New York”, prezintă evenimentul lansării romanului *The Blood Countess* (*Contesa de sânge*), de Andrei Codrescu: „Noua carte a lui Andrei Codrescu este un roman inspirat de figura contesei Elisabeta Bathory, figură complexă a acelui amestec de Ev Mediu întârziat și Renaștere, care caracterizează Estul European al sfârșitului de secol XVI (acțiunea se desfășoară în Ungaria și Transilvania). E un roman de atmosferă, alternând părțile sumbre (de veritabil «gothic» cu nedisimulatul simț al umorului, care străbate ca o constantă scrisul lui Codrescu. Figura legendară a sângeroasei contese e recuperată prin viziunea lui Drake Bathory-Kereshtur, un emigrant ungar care trăiește la New York și, după căderea comunismului, se hotărăște să se întoarcă în Ungaria, pe urmele anilor tinereții și pentru a-și recupera ilustrele «rădăcini». Mai mult decât un artificiu literar, paralelismul celor două personaje, la sfârșitul a două secole despărțite de cinci sute de ani, îi prilejuiește lui Codrescu desfășurarea amănunțită a unui roman trans-temporal, plin de culoare și spirit de observație acut” („România liberă”, nr. 1667).

19 septembrie

● Mircea Mihăieș semnează, în nr. 9 al revistei „Orizont”, un pamflet la adresa lui Marin Sorescu ([**Marin Sorescu a fost mereu un dizident transcendent**]), „La război, ca la război”); redăm un fragment, elocvent pentru stilul în care este redactat: „Bugetarofag înrăit, consumând într-o zi (din banii statului, firește) cât alții într-un an, parodistul de trei parale s-a văzut, brusc, săltat și la Academie, și în fruntea unei fițiuci căreia i-a spus (ce să-i faci, paranoia, boală grea!) «Literatorul». Ba chiar Marin Sorescu ar fi și un „bișnițar literar”. □ Comentarii injurioase despre „Literatorul” face și cel care semnează „Obs.II”; aflăm că aceasta nu ar fi decât *O revistă porno editată de Ministerul Culturii*, și încă o „revistă pornografică de mâna a doua”. □ În acest nr. 9 este comentată și autobiografia spirituală a lui Patapievici, *Zbor în bătaia săgeții*; scriu: Daciana Banciu, *Naufraziul ca pildă*; Adrian Nemeș, *Portretul unei inexistențe*; Cornel Ungureanu, *Patapievici, spectacol non-*

stop; Robert Șerban, *A cincea forță*. Spre exemplu, în opinia lui Cornel Ungureanu, volumul ar fi „fascinant ca *lucrare memorialistică*”, iar portretele prietenilor, „memorabile”. ■ Adriana Babeți realizează un dialog cu H.-R. Patapievic: „*Am un soi de senzualitate pantagruelică în fața cunoașterii*”, în care autorul inventariază o serie de elemente biografice și de formare spirituală. Este publicată o proză autobiografică a eseistului, *O duminică la cartofi*, „fragment din romanul *Viața la 17 ani*”.

- Octavian Paler se alătură apelului umanitar pentru strângere de fonduri în cazul Mircea Nedelciu (*Nu există nimic mai actual decât viața*, în „România liberă”, nr. 1668): „Orice existență amenințată, despre care aflu, mă tulbură. Și cu atât mai mult era firesc să mă tulbure primejdia în care se găsește un coleg încă tânăr, cu o operă deschisă; un scriitor care mai are destule de spus și ale cărui cărți viitoare, dacă n-ar mai fi scrise, ar însemna goluri sau pete de frig, ireparabile, în biblioteci. În consecință, mă grăbesc să spun și eu că Mircea Nedelciu, «vârful de lance» al prozei optzeciste, suferă de o boală grea, «maladia lui Hodkin» (un fel de cancer al limfei) și are nevoie de solidaritatea noastră, căci, pentru a fi salvat, e necesară o extrem de costisitoare autogrefă de măduvă osoasă ce nu poate fi realizată decât într-o clinică occidentală specializată în acest gen de intervenții”.

- Mircea Dinescu preferă să folosească antifraza într-un editorial din nr. 34 al revistei „Academia Cațavencu”, *Turnătorii mistici și ciripitorii angoasați*: „Filați în mod barbar și cu bau-bau-ul instalat în călimară, Victor Tulbure, Eugen Frunză, Valeriu Gorunescu, Eugen Barbu și Adrian Păunescu sunt adevăratele vlăstare ale disidenței românești. Fiindcă nu foarte mulți scriitori au avut curajul să-i strige de la obraz dictatorului: Partidul, Ceaușescu, România! Să plângem sau să râdem?!”

20 septembrie

- La Neptun se desfășoară un simpozion pe tema relației dintre scriitor și putere. Astfel, în nr. 288 (din 1 octombrie) al „Adevărului literar și artistic”, sunt reproduse sau consemnate unele intervenții. Ana Blandiana consideră că artistul nu are dreptul moral de a scrie în timp ce un regim dictatorial își desfășoară spectacolul absurd: „Dar o mănăstire din secolul XVII era ceva concret care dispărea. Și ea dispărea în 1988, an în care noi ne scriam cărțile. Iar anul acest rămas în istorie și în istoria literară urma să se suprapună peste operele noastre și totul urma să fie redus la o frază: acești scriitori, cei care au rămas din acea epocă, au trăit în timp ce totul era distrus în jurul lor și n-au făcut nimic pentru a împiedica această distrugere”. La fel, și „în condițiile libertății, scriitorii încep să fie vinovați în și mai mare măsură nu pentru ceea ce fac, ci pentru ceea ce nu fac”. ■ Pe de altă parte, mai observă Blandiana, puterea este un factor impur, iar intelectualii care au ales implicarea civică ar ilustra o postură „dramatică”: „Puterea nu a fost numai partidul comunist și nu

este un partid care se află la putere într-o țară sau alta. Puterea este acea forță care, în general, degradează oamenii, care este nu numai otrăvitoare ci, din păcate, și radioactivă pentru că nu-i degradează numai pe cei care au ajuns acolo, ci pe cei care tind să se apropie de acolo (*sic!*). Iar puterea scriitorului este o putere întotdeauna de sens opus. Și totuși, în asta constă dramatismul epocii pe care o trăim, după 89 mulți scriitori, și la un moment dat în trei sau patru țări ei ajunseseră chiar președinți, s-au aflat în primul plan al vieții politice, într-un amestec uneori degradant cu puterea”. ■ Într-o intervenție din nr. 42-44 ale „Literaturii” (21 octombrie-10 noiembrie), Valeriu Cristea consideră că aceste *Sofisme plângărețe* ale Anei Blandiana în privința scrisului în timp ce unele mănăstiri erau demolate sunt „grele de ipocrizie, ridicol și absurd”: „Până în 1989 dna Ana Blandiana a făcut parte din categoria scriitorilor nonconformiști privilegiați (a existat o astfel de categorie – constituită pe bază de talent și talente, talentul singur, cel literar, nefiind suficient pentru a parveni la respectiva categorie). Era cât se poate de firesc, prin urmare, ca Ana Blandiana, atât de răsfățată, nu zic (deși aș putea să zic și așa) de către regimul comunist, dar în timpul regimului comunist, și plângându-i atât de mult să se răsfete, să scoată un număr mare de cărți. Și a scos, din moment ce nimic și nimeni nu a împiedicat-o să publice cam tot ce a vrut, nu o dată cum a vrut. Nefiresc însă e faptul că astăzi Ana Blandiana consideră necesar să verse potop de lacrimi peste bogatele roade ale neobositorilor sale strădanii din trecut. Lacrimi false (...). Potrivit sofismelor plângărețe ale dnei Ana Blandiana ar trebui să-l învinuim de pildă pe Mihail Bulgakov, decedat în 1940, că a scris *Maestrul și Margareta* în plină prigoană stalinistă. Erau dinamitate catedrale, erau arestați și împușcați poeți și filosofi... Iar el, Mihail Bulgakov, ce făcea? Își scria romanul exact în anii, exact în anul...”. □ Revenim la prezentarea intervențiilor din cadrul mesei rotunde de la întâlnirea PEN Clubului. Nicolae Breban subliniază anomaliiile derivate din acest contract în general impus, în special în societățile de tip totalitar; exemplele sunt din propria sa generație: „Când vorbim de contractul cu puterea ne gândim la maladia contractului cu puterea. Nu-i un contract pe față, nu-i un contract sentimental, nu-i un contract amical. A fost un contract impus. Ne-am trezit în fața unei edituri, cea de stat, a partidului, și a trebuit să facem o alegere. Ori facem acest contract, ori pierim. (...) Contractul nostru – vorbesc de Nichita Stănescu, Matei Călinescu, Cezar Baltag – a fost altfel. Trebuia neapărat să... și nu era decât o singură editură, cea a PCR. Și a trebuit să publicăm în această unică editură. Sau trebuia să tăcem. Noi nu puteam să tăcem. De aceea până târziu, în ultimii ani ai dictaturii, eu am înțeles pe tinerii care continuau să publice”. Însă, după Breban, ipoteticul cititor din viitor nu va fi uimit atât de dimensiunea „colaboraționismului”, cât de înverșunarea literaturii de a produce valori chiar și în aceste condiții vitrege: „Eu cred că așa [cum ne] uimim că am putut în scurta perioadă de democrație dintre războaie

să producem vârfuri, Eliade, Ionescu, Cioran, peste puțină vreme, generațiile mai tinere se vor uimi cum a fost posibil în foarte scurta cvasi-liberalizare românească (sfârșitul anilor 60, începutul anilor 70) să se producă teme, idei și abordări atât de curajoase și de profesionist literare”. ■ Nicolae Breban face apoi observații punctuale, referindu-se la propriul său caz de disidență atipică: „După tezele din iulie a apărut amestecul în cultură și instrumentalizarea culturii. Conducerea de partid a renunțat la criteriile valorii și a impus din nou atașamentul față de partid. Am înțeles enormitatea. Am dat declarații în presa străină. Anumiți scriitori de la Paris mi-au reproșat că îl trădez pe Ceaușescu. Și în Germania am fost atacat... Credeau că Ceaușescu e viclean și realist. Le-am explicat că vrea să devină un dictator și că ei îl sprijină”. ■ Autorul se opune oricărei implicări politice a scriitorilor, chiar și în condiții de libertate; politica este pentru profesioniști: „Eu cred că nu numai că e rău că unii scriitori nu fac politică. Unii scriitori sunt în politică și nu numai că se compromit pe ei înșiși, își compromit propria lor vocație. Dar eșuează lamentabil și ne compromit pe noi toți. Putem fi scriitori profund onești și să eșuăm lamentabil în politică. (...) nu orice scriitor talentat și onest trebuie să facă politică. E chiar rău dacă o face”. □ Și Octavian Paler este mai sceptic decât în anii precedenți în privința implicării intelectualului în politică; iată motivele sale: „În ce mă privește am ajuns la concluzia că n-am calitate de om politic. (...) Nicolae Breban avea perfectă dreptate. Pentru a fi politician trebuie să ai anumite date. E o meserie care trebuie făcută bine dacă o faci. Eu, cu obsesiile mele, cu vulnerabilitățile mele, nu știu dacă aș fi suportat, așa cum suportă Alexandru Paleologu, niște senatori din senatul României”. Pe de altă parte, se delimitează de alte poziții din epocă: „În același timp, recunosc că nu pot deloc să practic igiena detașării, a apolitismului pe care ne-o recomandă «Literatorul». Trăiesc probabil încă în isteria asta postrevoluționară, cum vreți să-i spuneți”. ■ Paler atrage, și acum, atenția asupra unui pericol pe care îl socotește iminent: „Pentru foarte mulți români astăzi s-au ruinat aproape toate valorile. Și în primul rând valorile morale. (...) Am întâlnit țărani care nu mai cred în pământ. Lucru pe care nu mi l-aș fi imaginat niciodată. Am întâlnit credincioși care nu mai cred în biserică”. ■ Eseiștul ia atitudine împotriva unei acuze pe care o socotește nejustificată, aceea conform căreia „anticomunismul e un fel de comunism întors pe dos”, și pune semnul egal între extremismele de stânga și cele de dreapta: „Cum sună oare dacă aș spune: antifascismul este un fascism întors pe dos? Sună bine? Nu înțeleg de ce există intelectuali, și de ce o fac, care nu vor cu niciun chip să pună pe același plan comunismul și fascismul. Care vorbesc despre un anticomunism anacronic dar nu se gândesc cum ar suna antifascism anacronic. Oare crimele făcute cu mâna stângă sunt mai puțin oribile decât crimele făcute cu mâna dreaptă? Oare ura de clasă e mai puțin odioasă cu ura de rasă? Oare victimele comunismului merită mai puțină compasiune decât victimele fascismului?”. ■ În fine, încă o observație:

„Mă crispează cei care privesc spre Strasbourg și Washington ca spre o Înalță Poartă, dar în același timp mă crispează și falșii naționaliști.” □ Cristian Tudor Popescu ia cuvântul și îl avertizează pe Paler că mulți „anticomuniști” postdecembriști sunt foști comuniști antedecembriști: „Niște otrepe care au fost și înainte tot asta, care au basculat și acum sunt deosebit de «cu noi», își manifestă elanul și entuziasmul de a participa la opoziția anticomunistă.” „Cum puteți să stați alături de acești indivizi, când știți foarte bine care e valoarea lor?” îl întreabă jurnalistul. □ Paler schimbă sensul întrebării, punând pe același calapod „slugăreala ideologică” cu „slugăreala la patron”. „Este suficient să citești unele ziare ca să ți se facă scârbă”, observă eseistul. □ Intervine în discuție și Gabriela Adameșteanu, care îi dă dreptate lui Breban în privința profesionalizării oamenilor politici, nu și în abținerea scriitorilor de la implicarea civică (această din urmă delimitare este indirectă). Astfel, observă scriitoarea, „am avut o frustrare reală văzând că nici Alexandru Paler, nici Ana Blandiana nu intră, de exemplu, în Parlament și se rezumă doar să meargă prin țară. Asta nu înseamnă decât că acolo unde se iau deciziile, în ministere sau în parlament, vor rămâne doar cei ce nu bat aceste drumuri.” „S-ar putea ca acest mod de a face politică și de a nu o face până la capăt să devină aproape desuet”, mai observă Adameșteanu. □ Ana Blandiana îl contrazice pe Breban; tocmai scriitorul este dator să se implice în chestiunea politicului: „Eu cred că e vai de țara în care politica este făcută doar de oamenii politici, doar de politicieni. (...) Până la urmă, nimic nu se schimbă atât timp cât mentalitatea noastră nu se va schimba. Deci, din nou revenim la scriitor: este cel mai dotat ca să contribuie la această schimbare” □ În chip de răspuns indirect la opinia Blandianei, Grete Tartler recurge la morala unei fabule: „Iată *Lupul și cocorul*. Precum se știe, lupul, care rămăsese cu un os în gât, apelează la un cocor cu promisiuni de răsplată să-l ajute cu ciocul lui. Acesta îl ajută, dar nici vorbă de răsplată. Replica lupului a fost: ce răsplată mai mare vrei tu care ai băgat ciocul în gura unui lup și nimic n-ai pățit! La acest punct, morala: scriitorii care slujesc puterea nu sunt niciodată de fapt răsplătiți, ci doar umiliți. Osul din gât poate fi chiar scriitorul pe care puterea nu-l poate înghiți”. □ Ion Pop face unele comparații în privința puterii (subversive sau nu) a scriitorului, raportată la epocile de dinainte și de după 1989: „În ultimul deceniu al dictaturii, scriitorul devenise treptat o putere de care cealaltă, cea politică, se temea, de unde și controlul mai sever al scrisului. Încercările de blocare a întâlnirilor Uniunii Scriitorilor, cunoscute ca spații de nesupunere, calomniile, dezbinările. După căderea regimului comunist, puterea scriitorului ca scriitor a scăzut considerabil, schimbându-se statutul său social. Dintr-o prezență oarecum centrală în sistem el devenea una marginală (...).” □ Ca o posibilă concluzie la această discuție, Octavian Paler vine cu unele observații de psihologie abisală: „Trăim din nefericire între două mituri ale istoriei noastre: Grigore Ureche și Miron Costin. Grigore Ureche zicea că suntem așezați în

calea tuturor relelor, Miron Costin că nu omul este deasupra vremurilor, ci bietul om este sub vremi. De fapt, aceste două lamentații sunt o justificare a mioritismului nostru și cred că ar fi timpul să ne detașăm de ele critic, dacă vreți”. □ O altă masă rotundă, în care se regăsesc o parte dintre scriitorii și publiciștii de mai sus (Octavian Paler, Ana Blandiana, Cristian Tudor Popescu; fiind prezenți, în plus, Romulus Rusan, Dan Cristea, Lucian Vasiliu, Mihai Sin) este publicată în revista „22”, în suplimentul din 6 decembrie, care însoțește nr. 49 (6-12 decembrie), cu titlul „*De la adevărul artistic la implicarea politică*”). La întrebarea – „Mai are valabilitate conceptul de «literatură angajată»? – avem diferite răspunsuri. Dan Cristea, spre exemplu, observă că lucrurile sunt mai nuanțate: „Flaubert era complet dezinteresat de politica zilei sau de viața cotidiană, dar cât de politic este romanul *Educația sentimentală*!”. Cel mai bine (dar și cel mai greu) ar fi ca scriitorii să se întoarcă la masa de scris, după ce au parcurs drumul politicii, recomandă Gabriela Adameșteanu: „Dacă cel care a intrat pe prima traiectorie, părăsind literatura pentru politică, reușește să refacă cercul și să se întoarcă la literatură, el este salvat. El se întoarce chiar îmbogățit, cu experiența «fiului risipitor». Cred însă că sunt mai multe victimele acestui traseu decât învingătorii. Mulți se rătăcesc în câmpul politicii și nu mai găsesc înapoi cărarea îngustă care te duce la artă”. Apoi, scriitoarea face și alte observații, care par a le contrazice pe cele de mai sus: „După 89, înseamnă să pierzi adevărul artistic și liniștea; în schimb, poți să câștigi viața, care devine mai palpitantă decât la masa de lucru. Dacă rămâi numai cu adevărul artistic, zi de zi, doar la masa de scris, eu cred că în aceste timpuri riști să nu mai găsești niciun adevăr artistic”. □ Cristian Tudor Popescu și Octavian Paler au un schimb de replici în chestiunea intrării scriitorului în politică: „*Cristian Tudor Popescu*: Cred că scriitorului îi este imposibil să abordeze politica – nu numai practic, ci și teoretic. De ce? Eu cred că o armă fundamentală a politicianului este kitsch-ul. Politicianul profesionist, eficient, este un personaj profund kitsch. (...) Trebuie să ai tupeul visceral să emiți enormități cu o liniște întipărită pe figură, să spui gogomăanii cu un glas vibrant masculin. Discursul politic este un discurs esențialmente vulgar, pentru că este adresat mulțimii, vulgului. Dacă un scriitor dorește să devină un om politic, nu are decât: dar atunci trebuie să-și suprimă calitatea de scriitor și să lupte cu altfel de arme. Acesta ar fi reproșul pe care îl aduc Opoziției din România: tipul de discurs pe care îl folosește nu va convinge niciodată masele. (...) *Octavian Paler*: Fiind aproape de acord cu dumneavoastră, că discursul politic trebuie să fie un discurs vulgar (pot să exemplific cu eșecul lui Llosa), mă întreb: n-ar fi periculos, oare, să absolutizăm această logică? Pot exista, în anumite situații, oameni care, chiar cu încăpățănare, așa cum face Havel, simt nevoia să introducă morală în politic? Nu credeți? *Cristian Tudor Popescu*: Ba da, însă condițiile în care a reușit Havel să câștige puterea sunt niște condiții cu totul speciale, nerepetabile

în nicio țară din Est. Practic, Cehia nu a fost niciodată o țară comunistă. Nici Praga un oraș comunist.” □ În paginile acestui supliment al revistei „22” este publicat și un text al lui Mircea Martin, **Conștiință națională, conștiință europeană**; criticul pledează pentru coroborarea celor două ipostaze: „Invitații străini trebuie să mai știe că toți vorbitorii la acest seminar sunt situați, în contextul național, pe poziții europeniste și sunt împotriva extremismului naționalist autohton. Dacă ei vorbesc aici de ideea națională, o fac tocmai pentru a-și aduce nuanțele lor proprii, atrăgând atenția că nu e posibilă o uniformizare care să nu țină seama de diferența culturală. Dacă este de așteptat o uniformizare tehnologică, legislativă, monetară etc., este greu de acceptat, cel puțin în acest moment al existenței noastre istorice, o uniformizare culturală. În Europa de Est există minorități și majorități care-și caută identitatea și nu cred că această căutare este neapărat una maladivă. Ea este, dimpotrivă, naturală, firească. (...) Cum o vom putea face? Va fi, oare, destul să proclamăm că suntem europeni prin simplul fapt că suntem români sau – cu un accent de suficiență orgolioasă care e semnul unui complex de inferioritate – că suntem cu atât mai europeni cu cât suntem mai români? Și cum am putea fi mai români decât suntem?”

● În cadrul rubricii sale de „Cărți românești”, din nr. 37 al „României literare”, Alex. Ștefănescu prezintă scrierea Alinei Mungiu *Românii după 89 – istoria unei neînțelegeri* (Humanitas, 1998) (**Totul despre propagandă**): „Principalul merit al cărții constă tocmai în punerea la dispoziția cititorilor a unui instrument de lucru și nu numai a unor concluzii. Alina Mungiu este, din acest punct de vedere, un superautor, comparabil cu acele firme din Occident care, vrând să îi ajute cu adevărat pe săraci, le oferă nu bunuri de consum, ci tehnologii. (...) Există însă în atitudinea sa și ceva greu de acceptat, iar uneori de-a dreptul dezagreabil și anume o încredere excesivă în simțul ei de orientare, un *aplomb* de ființă superficială. Alina Mungiu nu se întreabă niciodată dacă poziția de pe care judecă lumea de azi este bine aleasă și inatacabilă. (...) Cu siguranța surzătoare a cuiva luat de valul unei mode, îi privește compătimitoare pe cei mai puțin entuziaști și dă semne de nerăbdare când pledoarie nu-i este acceptată repede”. □ Tot în acest nr. 37 al „României literare”, Angela Marinescu este prezentă cu o serie de poeme: ***Puiul de lup, Bunkerul, În absența tatălui (sau împotriva poeziei), Pachetul (cu carne de miel), Răsărit***.

21 septembrie

● Comentând, în nr. 38 al revistei „Contemporanul”, volumul lui Ion Simuț, *Incursiuni în literatură actuală* (Cogito, 1994), Octavian Soviany (***Politică și literatură***, „Cronica literară”) descoperă o „mare doză de arbitrar” în clasificarea și judecățile propuse de critic. Spre exemplu, Soviany nu înțelege pe ce criterii atât Blaga, cât și Edgar Papu sunt incluși în cadrul „literaturii

evazioniste”. (Reamintim că în volumul lui Ion Simuț fenomenul literar de după 1944 era analizat prin prisma raporturilor sale cu puterea politică, astfel, criticul distingea între „literatura oportunistă” (ilustrată, printre alții, de un Francisc Munteanu), „literatura subversivă” (Ion Caraion, Mircea Dinescu, Ana Blandiana, Nicolae Breban, Marin Preda, N. Steinhardt, Al. Paleologu), „literatura disidentă” (exilul românesc, ilustrat îndeosebi prin Paul Goma), „literatura evazionistă” (Blaga, Voiculescu, Doinaș, Bănulescu, oniricii, echinoșiții). ■ Pe de altă parte, această împărțire, nu foarte inspirată, în opinia lui Soviany, ar fi serios viciată și de înlocuirea criteriului estetic cu acela al reactivității politice: „(...) îmbinarea criteriului politic cu cel estetic nu va duce însă la o spectaculoasă răsturnare a valorilor, perspectiva axiologică pe care o proiectează cartea lui Ion Simuț asupra literaturii scrise în țară păstrând ierarhiile estetice în general admise de critica ultimilor ani. Ea duce însă la o supralicitare a autorilor din exil, făcând, de vreme ce criteriul valoric suprem rămâne, în opinia lui Ion Simuț, atitudinea anticomunistă, din Paul Goma un scriitor mai mare decât Marin Preda sau din domnul Virgil Ierunca un critic mai important decât Nicolae Manolescu”. În tot cazul, criteriile folosite de Ion Simuț ar fi elocvente pentru „criza actuală a criticii”; Soviany își expune și teoria despre resuscitarea acestui gen: „Teza «autonomiei esteticului» (care a stat la baza criticii evazioniste) și-a demonstrat punctele vulnerabile (ea putând să conducă și chiar a condus către o teorie a autarhiei esteticului, care justifică orice act de duplicitate morală, compromisurile etice și estetice cele mai odioase), perspectiva morală cu care încearcă să vehiculeze cartea lui Simuț dovedindu-se însă la fel de unilaterală și, în ultimă instanță, la fel de reduționistă. Dacă maeștrii criticii optzeciste au fost Nicolae Manolescu și Eugen Simion, astăzi actualitatea lui Steinhardt e de necontestat, perspectiva din *Jurnalul fericirii* apărându-ne infinit mai bogată în sugestii decât simpla intransigență în plan moral și politic, cultivată mai ales de critica exilului, care sfârșește, ca și estetismul evazionist, prin a deveni o teorie reduționistă”.

● Cristian Tudor Popescu salută inițiativa Guvernului de a-l ajuta financiar pe Mircea Nedelciu (*150 de milioane de la Guvern pentru viața lui Mircea Nedelciu*, „Adevărul”, nr. 1674, „Cultură. Spectacole”). „Am scris deunăzi despre disprețul politicienilor față de oamenii de cultură. Imi retrag cuvintele până la unul” – declară jurnalistul. În același nr. din „Adevărul”, indicăm și articolul Saviane Stănescu, *Licitație cu obiecte de artă și manuscrise*; licitația de la Muzeul Literaturii Române avea același scop al strângerii de fonduri.

22 septembrie

● În zilele scandalului declanșat în jurul grupului de yoghini al lui Gregorian Bivolaru, Adrian Păunescu rememorează, în nr. 760 al ziarului „Vremea”, o altă dispută pe teme parapsihologice din spațiul românesc, și anume cea legată de „meditația transcendențială”, transformată în diversiune politică: „Personal,

nu știu nici astăzi adevărul despre organizatorii unei eventuale rețele de spionaj, prin mijlocirea transcendentalilor. Chiar dacă am accepta această ipoteză, ar trebui să observăm că victimele ei au fost intelectualii români, iar nota de plată finală pentru absența acestora din locurile în care erau nevoie de ei, a plătit-o spiritualitatea națională și se resimte în zestrea ulterior împușcată a națiunii. Am sărit atunci în apărarea lui Marin Sorescu, a lui Gheorghe Zamfir, a lui Ion Mânzatu, Nicolae Florei, și Valeriu Popa, a lui Andrei Pleșu, a lui Virgil Radulian și a altora, cunoscuți sau necunoscuți persona mie. Am considerat că este de datoria mea să intervin pentru intelectualii vizați de persecuțiile umilitoare și, cei mai mulți, rămași fără loc de muncă. Ani în șir m-am bătut pentru dreptul lui Ion Mânzatu, al lui Gheorghe Zamfir, al lui Virgil Popa și toată vara fierbinte a anului 1982, pentru ca Marin Sorescu să nu fie dat afară din partid și de la «Ramuri», iar Andrei Pleșu să nu-și piardă dreptul la semnătură. Am fost la Nicolae Ceaușescu și l-am convins, într-o măsură semnificativă, că e nevoie de prezența tuturor intelectualilor români în primele rânduri ale luptei pentru supraviețuirea țării. L-am invitat pe Andrei Pleșu să scrie în «Flacăra». L-am luat pe Valeriu Popa cu mine în călătoriile cenaclului, și apoi l-am transferat de la Giurgiu unde fusese exilat. Am început lupta pentru întoarcerea lui Gheorghe Zamfir acasă. L-am găzduit în revista pe care o conduceam pe Marin Sorescu, Valeriu Popa, Ion Mânzatu, acestora oferindu-le nu numai toată protecția mea în luările de cuvânt publice, dar și invitându-l pe Marin Sorescu la cenaclu, unde s-a și produs, la Arenele 23 August, spre mirarea tuturor celor care știau că fuseseră rupte filele referitoare la el din manualele școlare și că era interzis” (*Din nou, parapsitologia în pericol*).

24 septembrie

- Pornind de la o temă dezbătută în emisiunea proprie, Cătălin Țirlea își continuă reflecțiile *Despre romanul politic* și despre viabilitatea sa în nr. 287 din „Adevărul literar și artistic”. Romanul politic (sau romanul obsedantului deceniu) ar putea fi socotit și conjunctural, dacă este judecat în uncție de maniera în care se raporta (prin conformare sau eludare) la grila impusă de cenzură; astfel, prozatorul conchide: „Nu pot să nu le dau dreptate celor care susțin azi ideea alterării estetice a unui roman la scrierea cărui griji autorului trebuiau să se împartă între satisfacerea cenzurii și nălmădirea cititorului, care aștepta exact ceea ce nu agrea cenzorul. Orice s-ar spune, trebuie să concedem că romanele scrise în anii 60, 70, 80 ar fi arătat cu totul altfel dacă n-ar fi fost nevoite să dea piept cu cenzura. (Cel puțin marea lor majoritate, sper!). Ar fi fost chiar concepute altfel. Ceea ce este însă mai ciudat este că apărătorii ideii de mai sus găsesc de cuviință să-i acuze în primul rând pe scriitorii care au scris roman politic și au făcut concesiile pe care le-au făcut, și abia în al doilea rând pe cei care formau sistemul care a generat

scrierea acelor romane”. Concluzia este cea previzibilă – nu raportarea la cenzură, ci talentul autorului este, în ultimă instanță, factorul de decizie: „Firește, dacă din cele trei sute de pagini ale unui roman nu-ți rămân în minte, ca cititor, decât cele cinci, șase sau zece în care autorul peria societatea socialistă multilateral dezvoltată și partidul care o construia, atunci romanul acela nu-i bun de nimic, dar nu din pricina celor cinci, șase sau zece pagini ideologice, ci din pricina celorlalte 290. Iar dacă, în schimb, romanul respectiv mustește de talent, este scris cu forță, personajele sunt puternice, problemele ridicate sunt reale și general umane, eu nu știu care cititor onest, aflat la sfârșitul lecturii, își mai amintește de cele câteva pasaje de concesi și de slăbiciuni”. □ Din acest nr. 287 al „Adevărului literar și artistic” semnalăm și articolul lui Teodor Vârgolici, *Lirica lui Aron Cotruș*.

26 septembrie

● Octavian Paler comentează, în nr. 1674 din „România liberă”, *Cartea Albă a Securității*, volum proaspăt apărut (*Istorie și „istorii”*): „La capătul celor 411 pagini, cât cuprinde volumul ultim din *Cartea albă a Securității*, care ar vrea să fie un soi de «istorie» a raporturilor scriitorilor și artiștilor cu poliția politică a regimului comunist în anii '70 '80 (de altfel se și subintitulează *Istории literare și artistice*) m-am întrebat ce istorie poate fi una scrisă de călăi? Căci materia principală a acestei «opere postume» a Securității (cât de «moartă» va fi fiind, de fapt, Securitatea e o altă poveste) o constituie denunțurile.(...) Încât «Cartea albă» e o bună oglindă, într-o privință. Dacă nu a rezistenței literare și artistice, în orice caz a haitelor care vânau această rezistență. Securitatea nu-și putea îngădui să aplice ideea stupidă, care era lege în partidul comunist, că realitățile despre care nu se vorbește nu existau, dar sinceritatea era un lux pe care nici șefii aparatului respectiv nu și-l permiteau. Până și ei erau obligați să practice un bizantinism ideologic, inclusiv față de subalterni. Fiind, deci, o «antologie» de denunțuri, de rapoarte și note informative, cartea reprezintă, fatalmente, un amestec de abjecție, de adevăr trecut prin noroi și de asigurări că monstrul veghează. M-am întrebat, apoi, ce loc ocupă în această culegere minciuna prin omisiune. N-am stat să număr omisiunile pe care le-am remarcat, dar iată câteva ce sar în ochi. Cum de nu amintește nimic de interviul dat de Mircea Dinescu ziarului «Libération»? De ce nu se suflă un cuvânt despre scrisoarea trimisă lui Ceaușescu de Dan Deșliu? De ce nu «există» deportarea lui Andrei Pleșu la Tescani? De ce nu sunt consemnate nevrozele cenzurii legate de unele romane ale lui Buzura? De ce absentează scandalul provocat de poeziile Anei Blandiana din «Amfiteatru»? Să fi fost, oare, «memorialiștii» Securității uimitor, inexplicabil, de discreți sau de distrați în aceste împrejurări și în altele? Nu-mi vine să cred. Să fi dispărut respectivele documente? Mister”.

27 septembrie

● Comentând, în nr. 1675 al „României libere”, romanul lui George Cușnarencu, *Ultimul Isus, magnificul*, Dan Stanca se întreabă: ***Avem și noi un Rushdie?***. Răspunsul său este acesta: „Din capul locului se ridică această problemă: teribilul contrast/confruntare dintre natura sacră a lui Isus și lumea desacralizată în care apare! Problema nu e deloc simplă. Dacă autorul ar fi rezolvat-o, atunci, fără îndoială, ar fi scris o carte mare! Din nefericire însă sacralitatea lui Isus nu se prea observă. (...) Fiindcă nu e suficient să iei la rând toate minunile sau să le inventezi (cazul Lazăr) pentru a convinge că Isus a venit pe pământ. Cărții îi lipsește, deci, acest tipăt al sacrului care să străpungă comoditatea noastră. Finalul e însă remarcabil! Soarele strălucește la miezul nopții. Aceasta e Învierea de care autorul nu pomenește. Romanul său, ca o operă aparte, provoacă și pe alți autori să scrie pe aceeași temă. Dacă o fi sau nu un Rushdie al nostru, nu-l așteaptă nimic altceva decât verdictul... criticii literare”.

● Comentând romanul lui Alexandru Ecovoiu, *Saludos* (EST, 1995), în nr. 38 al „României literare”, Ioana Pârvulescu observă că ***Cel din urmă va fi cel dintâi*** („Cronica literară”), insistând asupra caracterului simbolic și postmodern al scrierii; autoarea formulează și unele obiecții: „Lipită cam forțat, utopia neagră din ultima parte a cărții, despre un Defileu în care un anume Custode (geniul răului) încearcă refacerea lumii după alte legi, printr-un fel de «purificare» a creierului de germenii artei, ține parcă de altă carte”. □ Z. Ornea prezintă și comentează ***Două scrisori inedite. Ion Barbu în decembrie 1944***; este vorba despre două epistole adresate lui Victor Eftimiu, președintele SSR, prin care îi cerea sprijinul, în condițiile contestării vehemente, după 23 August, a simpatiilor sale legionare (campania era orchestrată, printre altele, de revista „Dreptatea”, sub pana lui Oscar Lemnar). □ Începând cu acest nr., rubrica de „Carte străină” (responsabil până acum: Andreea Deciu) este preluată de Grete Tartler. □ Nr. 38 al „României literare” este însoțit de un „supliment de literatură și cultură contemporană din Statele Unite ale Americii”, intitulat „Trans-oceanic”. Sunt prezentate noile apariții americane (Dumitru Radu Popa, ***Lumea ca o librărie***) și publicate două fragmente din romanele *Pulp* de Charles Bukowski și *Darkness visible* de William Styron, în traducerea lui Ion Manolescu și Magda Teodorescu etc.

● În nr. 39 al revistei „22”, Octavian Paler propune ***Câteva observații*** („Accente”), pornind de la publicarea *Cărții Albe a Securității*: „Dacă n-am avut un Soljenițin, un Havel, *Cartea albă* (să-i zic «albă» mai departe) stă mărturie că nu toți scriitorii s-au așezat, confortabil, «sub vremei», cum s-a cârtit uneori, poate nu fără o dorință interesată de a se face *tabula rasa* din tot ce am trăit sub spectrul terorii. Nu toți am avut curajul să trecem un anumit Rubicon, dincolo de care nu mai erau decât exilul, închisoarea sau arestul la domiciliu, dar, orice ar spune teoreticienii nesfârșitei răbdări românești și

adeptii resemnării ca formă de înțelepciune, a existat o rezistență literară și artistică împotriva regimului comunist. O rezistență surdă, tenace, deseori disperată, dar niciodată ajunsă la starea de abandon. Și încă ceva. Eu, unul, nu împărtășesc ideea că soluția unică a scriitorului român a fost navigația pe cont propriu între Scylla și Charybda. Cine cunoaște din interior angoasele, zbuciumul și dilemele acelor ani știe că au existat solidarități de atitudine, de refuzuri, după cum au existat, din nefericire, și solidarizări nefaste, ce făceau jocul Puterii. De fapt, rezistența literară și artistică, la noi, a semănat cu un aisberg. Nu partea vizibilă era cea mai mare”

28 septembrie

- În nr. 39 al „Contemporanului”, Daniel Cristea-Enache debutează cu o recenzie intitulată **Regele Gheorghe**, despre volumul lui Tudor Gherman, *Funeraliile regelui Gheorghe*, Editura Eminescu, 1995.

- În nr. 39-40 din revista „Tribuna” Constantin Cubleşan scrie **Despre ultimele cercetări asupra lui Eminescu**; este vorba de studiul lui D. Vatamaniuc, *Eminescu și Transilvania*, Dacia, 1995; de volumul coordonat de Ion Itu, *Eminescu și Braşovul*; de ediția Eminescu, *Poezii de la Blaj*, îngrijită și prefătată de Ion Buzăși, Ed. Școala Albei, 1995; de reeditarea (revizuită și adăugită) a volumului lui Lucian Drâmba, *Eminescu la „Familia”*, Editura Cogito, 1994.

29 septembrie

- În nr. 228 din „Cotidianul”, Liviu Ioan Stoiciu se referă la **Politica antisindicală a Uniunii Scriitorilor**, tot în chestiunea sediului din Casa Vernescu: „Ce înseamnă destinul amar la scriitorul român, mă gândeam, stând cu ochii și urechile pe «canalele mass-media», care au redat cu cinism, în amănunt, săptămâna trecută, deschiderea indecentă a «Cazinoului Palace Bucharest (orele 14-5), cel mai elegant din Europa» în fostul sediu post-revoluționar al Uniunii Scriitorilor (US), la «Casa Vernescu»! Fost sediu al US închiriat «prin asociere» de o firmă străină, pentru 360.000 dolari pe an, să aibă conducerea US (și puținii săi subordonați angajați) cu ce să-și acopere salariile «regești», vorba vine”.

- În 2 numere ale revistei, 142 și 143 (6-12 octombrie), Andrei Pleșu revine cu precizări despre **Spiritul „Dilemei”**, în încercarea de a demonta aceeași acuză a „echidistanței vinovate”: „«Dilema» nu e deloc neutră și nici echidistantă, dacă urmărim atent modul ei de funcționare. Nu stăm, încremeniți, la egală depărtare de guvern și de opoziție, ci *ne mișcăm suplu în intervalul dintre ele*, încercând să ne ținem cât mai aproape de adevăr. Cu alte cuvinte, când opoziția nu ni se pare a fi în adevăr, înțelegem să o amendăm, tot astfel cum amendăm puterea când o percepem ca exterioară adevărului. (...) Problema e că, din punctul nostru de vedere, opoziția nu va câștig dacă va fi sprijinită

omagial, iubită lăudărește, lăudată, partinic, drept infailibilă și imaculată”. □ Revenind la nr. 142 al „Dilemei”, din articolul lui George Pruteanu (coroborat, desigur, cu alte intervenții ale criticului) înțelegem mai bine poziția sa în cadrul dezbatărilor despre revizuire. Astfel, dacă în alte intervenții socotea că în cazul marilor scriitori din interbelic (preferatul lui Pruteanu pare a fi G. Călinescu), chestiunea revizuirilor estetice ar trebui cumva exclusă (discuția rezumându-se la notarea unor cedări în plan scriptic și etic, neesențiale, în ultimă instanță, pentru personalitatea și opera acestor autori), nu același lucru ar fi valabil și pentru autorii de după 1944, asupra cărora se concentrează aici; opera acestora ar trebui supusă unor **Revizuri necesare**, care se dovedesc a fi drastice („Cronica literară de tranziție”): „Despre D.R. Popescu, e.g., mulți vorbesc ca de un «mare» scriitor, fie din inerție, fie dintr-un fel de solidaritate (lăudabilă moralmente dar, axiologic, mistificantă) cu omul. Numai că romanele stufoase, prolixе ale lui D.R.P. nu sunt nici măcar la nivelul celor onorabile ale lui Cezar Petrescu. Mitul prozei lui D.R.P. s-a născut în anii 60, când, față de cea proletcultistă care apunea, era strălucitoare. Și în ceea ce-l privește pe Marin Preda sunt de pus niște bemoli. El e autorul unei capodopere, *Moromeții*, al câtorva nuvele excelente și al unui roman istoric-politic-de-consum, *Cel mai iubit...*, valabil în regimul de dictatură, dar palid când e citit în libertate. Preda a semnat însă și destule rateuri, profund conjuncturale (*Desfășurarea*, *Moromeții 2*, *Risipitorii*), sau cel mult suportabile (*Delirul*, *Intrusul*). Supralicitat a fost, tot din motive conjuncturale, Constantin Țoiu. Citit cu ochiul într-adevăr liber și «la bani mărunți», mă tem că prestigiul său se mai dezumflă. Cred că în aceeași situație sunt Ivasiuc și Fănuș Neagu, dar și, în partea «cealaltă», Goma, care nu e deloc la fel de important în plan pur literar pe cât e în cel politic și moral. (...) Și locul lui E. Barbu trebuie regândit. Dacă *Groapa*, ca literatură de cruzimi realist-poetice ale mahalalei, stă cam pe palierul lui G.M. Zamfirescu, rămâne de văzut unde se situează ceea ce este de E. Barbu din *Princepele* și *Săptămâna nebunilor*.”

■ Doar un scriitor, Petru Dumitriu ar onora strălucita linie a prozei, pornită din interbelic: „În schimb pentru *Cronica...*, se cuvine plasat la rangul său, oricâte resentimente ar stârni, Petru Dumitriu, prin zona valorică Rebreanu-Preda-Călinescu”. ■ Pruteanu trece apoi la creația lirică: „În poezie, cred că Nichita Stănescu a rămas prea sus pus față de caratele intrinseci ale textelor sale, mult epatante *atunci*, între zidurile terorii, dar șubrede, nesubstanțiale la o lectură proaspătă și slobodă. Cât despre Beniuc, Andrițoiu, Păunescu, I. Alexandru, Sorescu, critica nealiniată («albii»!) și nepartizană din anii comunismului și-a făcut în genere datoria și a distins ce e grâu de ce e neghină în opera acestora; ar mai fi nevoie doar de sintetizare și limpezire”. ■ Cât despre critică, ea s-a îmbogățit, după 1990, prin studiile lui Matei Călinescu, Virgil Nemoianu sau Marian Popa.

29 septembrie[- 6 octombrie]

● Nr. 38 din „Literatorul” ne propune să-l descoperim pe „Blaga desenator”; sunt reproduse aici: prima pagină de manuscris a tabloului al III-lea, din pantomima *Învierea*, cu o ilustrație pe post de indicație scenică; de asemenea, un desen la piesa *Zamolxe* („Culesul viilor”); ilustrații din aceeași pantomimă de mai înainte, act II; ilustrație pentru *Zamolxe* („Livada orbului”); în fine, un autoportret din 1925. □ Tot în acest nr., o serie de scrisori către Blaga (de la Topîrceanu și George Calboreanu), comunicate de Ileana Ene. □ Eugen Simion scrie o cronică intitulată *Proza fantastică și parabolică* despre romanul lui Tudor Dumitru Savu, *Cantacuzina*; reproducem un fragment: „În *Cantacuzina* parabola pare a acapara tot spațiul epic. Patru sau cinci bărbați în pragul bătrâneții se adună în casa lui Epistatu și vorbesc o noapte întreagă despre Sia Ferechide Belgun care tocmai a murit. Asta-i tot. Un *divan* sadovenian în lumea pestriță și petrecăreață a Dunării. Faptele s-au petrecut cândva, în alt timp și în alte locuri, naratorii din *Cantacuzina* nu fac decât să le reconstituie trecându-le prin memoria lor care începe să cedeze și prin imaginația lor care continuă să fabrice istorii care-i crucesc pe ascultători. Sunt în bună parte istoriile din proza lui Fănuș Neagu, relatate cu mai puțină poezie. Apare, astfel, o contradicție programată, am impresia, de prozator, între fondul fabulos al narațiunii și limbajul descărnat, nervos, de o oralitate rapidă și pe alocuri ironică, al naratorilor”. □ În cadrul unei rubrici intitulate „O carte în dezbatere”, este analizată *Mircea Eliade – un spirit al amplitudinii* (autorul volumului este Eugen Simion). Scriu: Nicolae Iliescu, *Dictatura lucidității*; Andrei Grigor, *Spiritul amplitudinii și reflectarea lui completă*; Lucian Chișu, *Ovidiu, Dante, Eliade*. În opinia lui Andrei Grigor, ar fi vorba de „cea mai amplă și mai solidă construcție critică ridicată în perimetrul literaturii lui Mircea Eliade”, „vocația criticului” fiind aceea „de a intui implicațiile imediate și pe termen mai îndelungat ale unui fenomen literar și de a interveni cu promptitudine acolo unde simțul axiologic riscă să se piardă în entuziasme de suprafață”. Avem și unele considerații despre stilul criticului: „Eugen Simion realizează o sinteză fericită între discursul critic – riguros, cu idei limpezi și precise – și cel romanesc – păstrat la distanță de limbajul pretențios sau arid, presărat de «dialoguri» fermecătoare cu cititorul, cu sine însuși, cu opera, personajele și autorul lor”. □ În opinia lui Lucian Chișu, Eugen Simion ar excela în lectura în cheie mitică a operei literare a lui Eliade: „Lectura semnelor mitologice, problemele sacralului și ale profanului apar în discursul critic urmând o finalitate literară, încât Eugen Simion vorbește despre Tristan și Isolda (referitor la *Noaptea de Sânziene*), despre mitul Seherzadei (*Pe strada Mântuleasa*), despre Orfeu și Euridice în spațiul bucureștean, despre Persefona ș.a.m.d.”

30 septembrie

● Cristian Tudor Popescu îl intervievează prin telefon pe Mircea Nedelciu, aflat în străinătate pentru a-și îngriji sănătatea (*Asemenea unui astronaut*

navigând în cosmosul propriei sale vieți, Mircea Nedelciu va trăi o lună într-o incintă sterilă – prin telefon, de la Marsilia, „Adevărul”, nr. 1682); scriitorul este emoționat de ajutorul financiar primit: „Nu am împotriva a ce să mă revolt. Nu cred că pot învinui pe nimeni, e o experiență personală. Am beneficiat de o solidaritate impresionantă a colegilor din țară și chiar a unora care trăiesc aici în Franța. Solidaritate care nu poate să nu te miște, mai ales când ești în fața unei astfel de angoase. Pe de altă parte, m-am gândit ce s-ar întâmpla cu o persoană care n-ar avea șansa să fie în centrul unui asemenea gest de solidaritate. (...) M-a surprins însă faptul că s-au strâns mai mulți bani decât aveam nevoie. Tot acest surplus se va constitui într-un fond de ajutor pentru artiștii bolnavi, a căror afecțiune nu poate fi tratată în țară”. „Diac-ul tomnatic și alumn” își exprimă solidaritatea cu situația dificilă prin care trece Mircea Nedelciu (*Alături de Mircea Nedelciu*, „Literaturul”, nr. 40, 6-13 octombrie, „Diac tomnatic și alumn”): „E impresionant pentru toți cei ce s-au rugat la Bunul Dumnezeu să adune banii necesari operației pe care o reclama de urgență starea de sănătate a valorosului scriitor. Acum când miracolul s-a produs, ceea ce ne rămâne în continuare e să ne rugăm ca operația să reușească. Oricum, ca martori la un gest de exemplară solidaritate umană, nu ezităm să fim optimiști. (...) Suntem alături de tine, Mircea Nedelciu!”

[SEPTEMBRIE]

● Topul de poezie alcătuit de Al. Cistelean în nr. 8 al revistei „Cuvântul” este următorul: 1. Ilie Constantin, *Desprinderea de țarm*, cu o prefață de Al. Călinescu și o postfață de Ion Negoitescu, Editura Eminescu, 1995; 2. Ion Caraion, *Cimitirul din stele*, ediție îngrijită de Emil Manu, Ed. Eminescu, 1995; 3. Gheorghe Pituț, *Stelele fixe*, postfață de Romul Munteanu, ediție îngrijită de Valentina Pituț, Ed. Eminescu, 1995; 4. Radu Florescu, *Satrapia*, Timpul, 1995; 5. Radu Cange, *Sufletul în palmă*, Eminescu, București, 1995; 6. George Almosnino, *Marea liniște*, Litera, 1995. □ Cum aceste topuri ni se par utile pentru radiografierea câmpului, preferințelor sau idiosincraziilor literare ale epocii, îl redăm și pe cel al eseurilor, alcătuit de Mircea Mihăieș: 1. Corina Ciocârlie, *Fals tratat de disperare*, Ed. Hestia, Timișoara, 1995; 2. Iustina Itu, Mircea Itu, *Dicționar de critică literară*, Ed. Orientul latin, Brașov, 1995; 3. Stan Velea, *Istoria literaturii polone*, vol. III, Ed. Medro, București, 1995; 4. George Munteanu, *Istoria literaturii române*, vol. I și II, Ed. Porto-Franco, Galați, 1995; 5. Marin Mincu, *Ion Barbu* (introducere, tabel cronologic, comentarii și note critice de Marin Mincu), Editura Pontica, Constanța, 1995. □ La Memorialistică (Ioan Buduca), avem următoarele titluri: 1. Paul Goma, *Scrisori întredeschise*, Editura Multiprint, Oradea, 1995; 2. Alexandru Ciorănescu, *Amintiri fără memorie*, vol. I, Ed. FCR, 1995; 3. Nicolae Iliescu, *Distribuția a fost următoarea*, Eminescu, 1995. ■ Ioan Buduca nu prezintă volumul, ci unele elemente ale evoluției postdecembriste ale cazului Goma,

snacționând și unele opțiuni ale altor personalități: „După '89, Paul Goma se aștepta să fie chemat în țară. Nu i-ar fi displăcut, probabil, să fie numit ministru al Culturii. Alexandru Paleologu face cunoscută publicului românesc această frăzuliță de pe vremea când era ambasador în Parisul gloriei lui Paul Goma: «Dacă pe Paleologu l-au făcut ambasador pentru o semnătură pe o scrisoare contra lui D.R. Popescu, pe mine, care am semnat contra lui Ceaușescu, ce ar trebui să mă facă?» (...) Mare pagubă. Frumos i-ar fi stat lui Goma să fie, azi, în situația ambiguă a lui Andrei Pleșu? Nu-i chiar așa, vor zice unii, alții, căci Goma și-ar fi dat demisia după mineriadă. Ei bine, tocmai din pricina asta nici nu a fost chemat Goma să fie ministru”. □ Reținem comentariul elogios al lui Tudorel Urian despre romanul lui Ion D. Sîrbu, *Lupul și catedrala*, Ed. Casa Școalelor, București, 1995 (***Literatura de sertar. O capodoperă a deznădejzii***): „(...) *Lupul și catedrala* este, indiscutabil, una dintre cărțile majore ale literaturii române. Cartea postumă a lui Ion D. Sîrbu este un extraordinar roman despre moartea speranței”. Din top mai fac parte: 2. N. Steinhardt, *Călătoria unui fiu rătăcitor*, Ed. Adonai, București, 1995; 3. Tudor Dumitru Savu, *Cantacuzina*, Ed. Mesagerul, Cluj-Napoca, 1995; 4. Mircea Cavadia, *Șarpele gol*, Ed. Timpul,, Reșița, 1995; 5. Elena Radu, *Pământul silniciei*, Editura Porto-Franco, 1995. □ În cadrul rubricii intitulată „Cei ce vin”, Radu G. Țeposu îl prezintă pe **Lucian Vasilescu**, care tocmai a debutat cu un volum intitulat *Evenimentul zilei*, cuprinzând „niște elegii cu suflu epic prin care se perindă toate rudele contemporane ale Penei Corcodușa, cu apucăturile lor duios-triviale, tragic-senzuale, ceremonios-decrepite”.

● Deși, în principiu, se îndoieste de șansele unui scriitor de a câștiga alegerile prezidențiale, Cornel Moraru salută, în editorialul său din nr. 9 al revistei „Vatra”, astfel de tentative, cel puțin pentru „sfidarea inerției” lumii politice (***Scriitorii și președinția***): „Atunci, ce șansă de reușită mai are un scriitor intrat într-o astfel de competiție? Cu siguranță, nu una prea mare. Dar nu aceasta este problema, a reușitei pur și simplu. Contează mult mai mult șocul în sine, provocarea, sfidarea inerției lui «este permis» sau «nu este permis». Cine să hotărască dacă este sau nu oportun ca scriitorii să iasă și mai curajos, cu tot riscul, în față, dacă nu scriitorii înșiși?”. □ Textul lui Cornel Moraru poate fi considerat și un comentariu indirect (și general) al programului lui Paul Goma, care își anunță (și în această revistă) candidatura. Programul este însoțit de un interviu cu scriitorul din diaspora, **„Îmi dau seama că nu așa se face o campanie electorală...”**. □ În acest nr. 9 al revistei „Vatra”, stau „Față-n față” Gheorghe Crăciun și Alexandru Vlad. Despre proza lui Gheorghe Crăciun scriu Cornel Moraru, ***Himera din „vedenia scrisului”*** și Virgil Podoabă, ***A te întâlni***, iar despre Alexandru Vlad Al. Cistelean, ***Peregrinul anglo-transilvan*** și Mihai Dragolea, ***Exerciții epice la Atena***. □ Sorin Preda o interviuează pe Yolanda Eminescu („Vatra-Dialog”); reținem unele filiații genealogice: „Tatăl meu este fiul lui Matei Călinescu, care s-a căsătorit cu

cineva din familia pe care Caragiale a făcut-o celebră: familia Condeescu, de la Mizil". □ Semnalăm, din acest nr. al revistei, și studiul lui Mircea Muthu, *Prospecțiuni morfologice: L. Blaga și O. Spengler* („Ars legendi”).

● Din nr. 9 al revistei „Steaua”, reținem intervențiile lui Nae Antonescu, *Camil Petrescu și revistele literare* și Mircea Handoca, *Mircea Eliade diplomat, „Londra 13 aprilie 1940-10 februarie 1941”* (fragment din *Viața lui Mircea Eliade*, volumul II). □ Constantin Cubleşan scrie despre proza Anei Blandiana (*Fantasticul poetic al visului*): „Secretul acestei formule poate fi tocmai acea capacitate a Anei Blandiana de a da încărcătură poetică terifiantului, printr-o recuperare a lui pe canalele de circulație ale fantasticului oniric, insinuat discret în însăși structura celei mai autentic-palpabile realități. Prin totul proza aceasta se divulgă astfel a fi exprimarea originală epică a unei poetese”. □ În opinia Ruxandrei Cesereanu, cazul Patapievici ar fi unul controversat mai ales din cauza lipsei de măsură în evaluarea eseistului (*Un ucenic controversat al jocului cu mărgelile de sticlă*): „Cum la noi se operează doar cu extreme, drept care Patapievici este etichetat fie genial, fie mediocru, nimeni nu mai îndrăznește să susțină că H.-R. Patapievici este un debutant târziu, inteligent și seducător uneori, pedant și oțios alteori. Cărțile sale sunt binevenite și proaspete, dar nu reprezintă evenimentul cultural al sfârșitului de secol XX în România. Ele sunt citite cu plăcere, în general, și chiar cu sufletul la gură, dar, după epuizarea lecturii, ceea ce rămâne este doar o voluptate afectivă și nu un nucleu spiritual clar. Comparat cu unii și cu alții, într-un fel de delir critic pro și contra, lui H.-R. Patapievici i se construiește și într-un caz și în celălalt un halou fals. Freneticii îl făuresc hiperbolic, iar portretul negator este la fel de ireal. Cel mare rău îl produce, însă, daureala (la care Patapievici consimte tacit), care îl situează eronat pe autor față de sine însuși. (...) În rest, ce pot să mai spun: bineînțeles că H.-R. Patapievici va lua Premiul Uniunii Scriitorilor și alte premii. Problema este că nu va fi premiat pentru debutul său meritoriu, ci pentru aerul de vedetă”.

● În nr. 9 din revista „Familia”, semnalăm prezența lui Ion Stratan, cu ciclul *Apa moale – Posadă XVI, Posadă XVII; XXXVI* etc. □ Reținem și aparițiile din cadrul rubricii „Și totuși... critica universitară”: Mircea Bentea, *Statutul fragmentului critic* (despre volumul lui Marian Papahagi, *Interpretări pe teme date, Poezia discursului critic* (Mircea Muthu, *Cântecul lui Leonardo*) Mircea Morariu, *Punctul liminar al teatrului modern* (despre Ion Vartic, *Ibsen sau „teatrul invizibil”*), *Semnele realului și zămislirea fantasticului* (Rodica Lascu-Pop, *De la istorie la ficțiune*); Traian Ștef, *Grădina magistrului Borbély* (despre volumul *Grădina magistrului Thomas*). □ Prin două intervenții, una nesemnată, care însoțește semnalul editorial al volumului lui Paul Goma, *Scrisori întredeschise*, o alta aparținând lui Ion Simuț (*Cui nu-i e frică de Paul Goma?*, „Simptome”), revista intervine în discuția suscitată de

publicarea, în „Adevărul literar și artistic” (nr. 278), a unor documente de Securitate despre Paul Goma. Pentru întreaga dezbatere, v. *supra*, 23 iulie.

● Nr. 9 al revistei „Apostrof” este dedicat lui Emil Cioran. Printre altele, sunt publicate cinci cărți poștale adresate de eseist lui Simion Timariu, prieten din copilărie, între 1974-1978. Într-un text intitulat *Craii de Sub arini*, Ion Vartic reconstituie relația dintre cei doi, referindu-se șa fascinația lui Cioran pentru ratați (alți prieteni ai scriitorului ar fi fost Mircea Zaprațan, Ghiță Văcaru, Ion Tatu). ■ Într-un interviu difuzat la radio (și publicat și în acest nr.), același Ion Vartic îi mărturisește Dorei Pavel că E. Cioran l-ar fi întrebat, odată, „*Ce mai fac domnișoarele Domnaru?*”. Reținem și o impresie a criticului: „Cioran cel real semăna cu Eugen Ionescu din imaginea mea preconcepută despre autorul *Cântăreței chele*. După cum Ionescu cel real semăna cu Cioran din imaginea mea despre cel de *pe culmile disperării*”. ■ Semnalăm și studiul Irinei Petraș, *Privilegiul de a fi disperat* și evocarea lui Camil Mureșanu, *Un joc al întâmplării...* □ Numărul găzduiește și un „Dosar Radu Stanca” (îngrijit de Ion Vartic), cu pagini consistente de corespondență: 3 epistole ale autorului către Dotty (1948-1951); scrisori primite de la Blaga, Camil Petrescu, Ion Pillat, Monica Lovinescu (în nr. 10/octombrie, este publicată și o scrisoare de la Henri Jacquier, din 1945). □ La „Ancheta” despre DSR răspunde Gabriel Dimisianu. □ Nicolae Balotă este prezent cu notații din *Caietul albastru*, iar Arșavir Acterian propune *Câteva rememorări din pușcăriile comuniste*.

● Prima reacție la articolul publicat de Gabriel Andreescu în nr. 6 din „Contrapunct” (*Privirile, îndreptate spre Republica Moldova sau spre Ungaria?*) este cea a lui Alexandru Paleologu, din nr. 9 al aceleiași reviste (*Pacta sunt servanda*). Pentru prezentarea acestei ample polemici, v. *supra*, iunie 1995-noiembrie 1996. □ Începând cu acest nr. 9, și continuând în nr. 10 și 11, sunt prezentate fragmente din romanul lui Alexandr Soljenișin, *Pavilionul canceroșilor*, în traducerea Mariei Dinescu. □ Liviu Antonesei continuă serialul său *Intelectualii și politica* (pentru prezentarea fiecărei părți în parte, v. *supra*, ianuarie).

● O comunicare a lui Gheorghe Grigurcu ținută în fața publicului constănțean este transcrisă în nr. 9 din „Tomis” („*Falsul apolitism e promovat cu scopul de a servi tendințe politice*”, „Distinguo”, transcriere de Dan Perșa). Criticul vorbește despre temele sale favorite (le redăm paragrafând formulările sale): impostura poetului ceaușist Nichita Stănescu și a prozatorului colaboraționist Marin Preda, cazul criterioniștilor, mizele politice nemărturisite ale apoliticilor, biografia sa marcată de rezistența la adresa regimului etc. Inedită este precizarea motivului pentru care scrie: „Eu am avut la un moment dat niște mâncărimi, un prurit. Și m-am dus la mai mulți medici. Pe piele nu se vedea nimic din acest prurit. Un medic de la Cluj mi-a spus, domnule, aveți un prurit *sine materia*, deci fără materie. Așa e și întrebarea aceasta”. ■ Deși cunoscute din debaterile postrevoluționare, redăm opiniile sale despre Nichita

Stănescu și Marin Preda, pentru a da idee despre virulența cu care criticul își organizează campania, dar și de accentele și analogiile noi altoite pe mai vechile argumente. Nichita Stănescu ar fi beneficiat de „două împrejurări favorizante deosebite”: „Prima a fost charisma, farmecul său personal extraordinar, care a făcut să se deschidă în fața lui toate ușile, toate inimile și toate aprecierile. (...) În al doilea rând, Nichita Stănescu a trăit într-o epocă sumbră a istoriei noastre, care s-a numit «epoca de aur». În această epocă exista un model apolitic, absolutizant, modelul cârmaciului genial, care vroia să-l slăvim zi și noapte și care volens-nolens s-a reflectat și pe alte paliere. În literatură a stârnit pofta unui clasic, unui poet național al socialismului, căruia de asemenea i s-au acordat niște atribute absolutizante. Și Nichita Stănescu a fost victima indirectă a cultului personalității, consacrat în mod deliberat lui Nicolae Ceaușescu și Elenei Ceaușescu. Asemenea unui Rege Soare caricatural, cizmarul născut la Scornicești a dorit să aibă clasicismul său, iar marele său clasic s-a întâmplat să fie Nichita Stănescu, care a fost în dezavantajul acestui poet, fără îndoială talentat și interesant, însă care se integrează în pleiada generației 60 fără să fie primul”. Deși „rămâne un scriitor de primă mână în literatura postbelică”, Marin Preda nu ar fi și „un model superior, o paradigmă morală fără pereche”; argumentele sunt următoarele: „În primul rând, Marin Preda nu a fost un protestatar, un oponent, un disident, ci a fost aproape toată viața lui un conformist. Să ne amintim că el este autorul nuvelei *Desfășurarea* care a fost opera literară purtată ca un stindard în legătură cu tema colectivizării, că a primit pentru asta premiul de stat, că *Desfășurarea* a fost vârată cu pâlnia în mintea multor serii de elevi. Toată viața a scris nenumărate reportaje, articole, fel de fel de adeziuni la politica partidului. În al doilea rând, să vă spună domnul Eugen Simion, cu sinceritate și cu precizie, când mai ia apărarea lui Marin Preda ca paradigmă morală, la următoarea întrebare: este la curent cu reeditările, cu tirajele și cu onorariile pe care și le-a fixat Marin Preda la propriile scrieri în calitate de director al Editurii «Cartea Românească»?” ■ Aceste contestări fiind arhicunoscute, interesează mai mult opiniile lui Grigurcu despre cazul trăiriștilor, unde criticul pare a-și schimba criteriile de judecată aplicate scriitorilor postbelici, făcându-i totodată un proces de intenție lui Z. Ornea: „Se face cred o confuzie între o opțiune politică și un angajament politic și niște speculații, niște idei pe care acești autori le-au împărtășit la un moment dat, dar la care au renunțat mai târziu și care au mai curând o tentă literară, configurează un climat mai mult literar decât politic. Nu pot fi oricum puși pe același plan cu îngrozitorii oportuniști ai comunismului, care de pe urma adoptării unei anumite ideologii, au avut beneficii materiale, sociale, de carieră. (...) Zigu Ornea a fost un promotor al realismului socialist de care nu s-a dezis și probabil că a rămas cu niște șabloane care îl determină să judece expresiv de aspru așa-zisa politică de dreapta a scriitorilor noștri de seamă din anii treizeci și să evite și să evite

elegant procesul mentalității comuniste a unor scriitori mult mai apropiați de noi, din rândul cărora, din păcate, a făcut parte. Nu-și face mea culpa niciodată”.

- Începând cu acest nr. 9 (și continuând în nr. 10, octombrie), Pavel Țugui publică în revista „Ateneu” studiul *Ion Vinea: noi precizări biografice*; rememorând, printre altele, întâlnirea sa cu poetul în vederea reintrării acestuia în circuitul literar, după 1944.

- În editorialul său din nr. 9 din „Timpul”, Liviu Antonesei prezintă două dintre *Vârstele disidenței* românești, cu prilejul aniversării lui Dorin Tudoran (50 de ani) și Paul Goma (60 de ani): „La mijlocul anilor șaptezeci, fostul deținut politic Paul Goma, îndemnat de elanul provocat de «coșul trei», cel privind drepturile omului, al *Conferinței de la Helsinki*, a crezut în posibilitatea unui protest colectiv al scriitorilor români. S-a văzut repede contrazis. Cu excepția remarcabilă a lui Ion Negoitescu și Ioan Vianu, niciun scriitor român n-a aderat la *mișcarea Goma*. La începutul anilor optzeci, Dorin Tudoran n-a mai nutrit astfel de iluzii și a pornit de la bun început un protest solitar, vorbind între altele despre «frigul și frica» ce-i bântuia pe intelectualii români. De-abia spre sfârșitul regimului, după aproape doi ani de protest solitar, Dan Petrescu a reușit să schițeze un protest de grup. El a reușit să adune peste cincisprezece semnături împotriva lui Ceaușescu, din mai multe localități ale țării. Nu toți erau scriitori, nici măcar intelectuali, dar protestau în grup. În acest cadru a găsit sfârșitul regimului disidența intelectuală românească. Probabil, ar mai fi durat cel puțin un deceniu până la structurarea ei ca opoziție organizată. Asta nu înseamnă însă că trebuie să uităm că a încercat să ne salveze onoarea, să ne salveze sufletele fricoase și păcatoase. De aceea, trebuie să le dorim celor doi aniversați acum mulți ani, multă sănătate și să le mulțumim pentru curajul lor, pentru puterea de a-și sacrifica liniștea și confortul pentru onoarea noastră”. □ Numărul este dedicat literaturii din Basarabia: *Schimbarea la față a literaturii din Basarabia. Există la ora actuală un conflict de natură estetică între generațiile de scriitori din Basarabia?* La ultima întrebare răspund Emilian Galaicu-Păun, Dumitru Matcovschi, Valeriu Matei, Eugen Lungu. *Emilian Galaicu-Păun („Visez o limbă în care cuvintele să nu rimeze”)*: „Bineînțeles [că există un conflict, n.n.]. Vorba e că o parte din scriitori caută motivația scrisului în afara esteticului, a scrisului propriu-zis, ceea ce mi se pare periculos. Aproape că se procedează școlărește: poezia are temă, are mesaj – patriotic sau mai știu eu de ce fel -, dar nu prea are poezie. Nu nu vreau să se înțeleagă că persiflez patriotismul. S-a scris poezie patriotică foarte bună în literatura română. Să zicem *Noi*, a lui Octavian Goga. Dar, citită astăzi, o percepi mai mult estetic și cred că rezistă anume prin latura ei estetică. Or din ceea ce s-a scris în ultimii 4-5 ani în Basarabia, mă refer la poezia patriotică, cred că, din păcate, nu va rezista absolut nimic. (...) Vorbim de cele două generații care sunt active la ora

actuală: generația Lari-Dabija-Hadârcă și generația lui Grigore Vieru: ambele au o formație culturală, după părerea mea, destul de aproximativă. S-a citit poezia română, dar mai mult «după ureche», adică au prins ceva și s-au cantonat în niște modele. Și grav nu este că au luat aceste modele – să zicem modelul Stănescu -, grav este că au luat numai latura formală, superficială, mai ușor de preluat: frumusețea limbii, chestii de artificiu, efecte sonore; s-a rimat în draci la noi... (...) Ceea ce se întâmplă cu generația '80 (...) Este o generație care vine masiv din lecturi și de altfel principala... acuzație care ni se aduce este faptul că suntem livrești! Eu am propus, în 1990, termenul de poezie a «firescului livresc». La un moment dat biblioteca face parte din ființa mea, cum face parte pielea”. ■ **Valeriu Matei („Literatura română din Basarabia e un continent aproape necunoscut”)**: „Un conflict intern a existat întotdeauna în literatura postbelică, mai degrabă între tendința de a crea o așa zisă literatură sovietică moldovenească și elemente ale literaturii române, ale păstrării tradițiilor literaturii române. Generația anilor '60 a venit în literatură și cu noi principii estetice. Primul mare merit al acestei generații a fost apropierea limbajului poetic de normele limbii literare române. Cred că putem vorbi la ora actuală de o revenire la normalitate, de o sincronizare cu fenomenul literar din Țară. În acest sens, îmi exprim regretul că în antologiile apărute recent (antologia lui Al. Mușina, de exemplu), nu și-au găsit locul și optzeciștii din Basarabia, peisajul literar ar fi fost astfel mai complet și mai exact. (...) Atunci când te lovești zi de zi de șovinismul sovietic rusesc în expansiune trebuie să-ți contrapui ceva și cultivarea sentimentului național a fost cât se poate de benefică pentru literatură. Meritul mare al literaturii române din Basarabia este în primul rând acela că a menținut vie flacăra limbii române în acest spațiu. Estetizând exagerat, riscăm să facem din literatura basarabeană o literatură apatridă, ceea ce, din perspectiva intereselor noastre naționale, este foarte grav”. ■ **Dumitru Matcovschi („Tinerii sunt pur și simplu diletanți”)**: „Acești tineri poeți nu vor să înțeleagă elementarul lucru că noi veneam dintr-o realitate în care erau interzise cuvintele român, mamă, dor... Eu am avut o carte, în '70, tăiată fiindcă nu aveam nicio poezie despre Lenin, despre partid. (...) Dacă un poet oarecare scrie patru rânduri închinat lui Lenin ca să-și poată apărea un volum de poezii de altă natură, poezii la care ține și nu le poate edita altfel... Să nu dea Domnul să mai trecem prin ce-am trecut, nu doresc nici generației tinere să treacă prin așa ceva, dar doresc mult ca această generație să nu calce în picioare tot ce a fost”. ■ **Eugen Lungu („În actul critic nu au loc considerente extraliterare”)**: „E o eroare gravă să punem toată literatura basarabeană sub aceeași etichetă. Generația lui George Meniuc, formată și afirmată în perioada interbelică, chiar dacă după război s-a îndepărtat mult de intențiile inițiale, este un segment distinct al literaturii de aici. Debutanții de acum se apropie mai mult de spiritul european al acestei generații. Există generația lui Vieru, care are o formulă proprie și se deosebește de generația lui

Nicolae Dabija și a Leonidei Lari, care are altă formulă; dar ceea ce îi seamănă este tendința spre tradiționalism. Ei au rămas tradiționaliști și ca formulă și ca univers tematic în tot ceea ce scriu. La acest nivel apare o ruptură. Tinerii au acceptat o formulă post-modernistă lipsită de tradiție la noi, fiindcă noi n-am avut pur și simplu modernism. Apare acum o antologie a poezilor tineri și, prefăcând-o, am scris că generația '80 a făcut un fel de salt mongol – din feudalism direct în altă orânduire –, adică din tradiționalism în post-modernism sublimând modernismul. Mai degrabă spiritele comode sunt șocate de această discontinuitate istorică. Venerabilii noștri poeți spun: ce, asta-i poezie? Asta-i nu știu ce! *Poezii basarabeni n-au creat școli. A făcut școală Nichita Stănescu, ale cărui cărți ajungeau destul de greu aici.* Eu îl consider pe Grigore Vieru un poet bun. Cel puțin cincizeci de poeme ale lui vor rămâne. Manolescu a spus chestia asta. Dar Vieru n-a făcut școală. După primele lui cărți bune n-au apărut discipoli. Literatura basarabeană fiind lipsită de școli, s-a dezvoltat la nivel de individualități. Optzeciștii s-au format individual iar ca generație s-au conștientizat nu demult. Deși a existat și mai înainte, fenomenul post-modernist a fost ținut într-un con de umbră și a izbucnit după 1989. În lipsa unei școli autentice, a funcționat sistemul modelelor. Stănescu a făcut școală aici. Mulți i-au urmat modelul, unii ajungând să pastişeze cu finețe. Grigore Vieru a rămas la o formulă pre-stănesciană, putând fi găsit într-o zonă ca aceasta: folclor-Eminescu-Blaga, cam acestea ar fi reperele. De ce n-a făcut școală? Cred că e vorba de faptul că tinerii au simții noutatea poeziei stănesciene; unde mai pui că poezia lui se impunea de la sine!” □ Pornind de la cazurile lui Vaclav Havel și Ezra Pound (primul, admirat ca model etic, al doilea, „geniu” care a avut opțiuni politice discutabile), Mihai Ursachi se întreabă: *Ce fel de „scriitor” și ce fel de „putere”?* Pentru că, în opinia sa, judecând după situația de după 1989, România ar fi „cazul cel mai nefericit, din multe puncte de vedere”: „Un poet disident a devenit președintele Uniunii Scriitorilor, funcție în care și-a dezamăgit și chiar umilit colegii. Scriitori care nu s-au dezis niciodată de regimul ceaușist au ajuns academicieni; poeți care au lingușit în ode rușinoase «puterea» ceaușistă reprezintă acum națiunea în Parlament și la Consiliul Europei, în timp ce practică în presă cel mai trivial național-comunism. Paul Goma și Dorin Tudoran, cei mai curajoși scriitori disidenți din România, sunt siliți să rămână în exil. Puținii care s-au întors, sunt acum șomeri, marginalizați și calomniați. Poeta Ana Blandiana, cea mai cunoscută poetă-disident, rămasă în țară, este șomeră, acoperită de cele mai josnice injurii, calomnii și amenințări, iar la «mineriada» din iunie 1990 puțin a lipsit de a fi asasinată”.

[SEPTEMBRIE-OCTOMBRIE]

• Monica Spiridon comentează volumul de debut al lui Ștefan Borbély, *Grădina magistrului Thomas*, în nr. 9-10 din revista „Ramuri” (*Eseul bine*

temperat, „Disociații”), inventariind domeniile de interes ale tânărului critic: „Pretutindeni, eseistul urmărește febril tipare de mentalitate sau stiluri de comportament, tipologii intelectuale active în ficțiune sau în viață, formulează ecuații temperamentale, detectează tensiuni spirituale polare ș.a.m.d. Totul, într-un continuum al scrisului, unde Arghezi coexistă cu Kafka, Pasternak cu Sadoveanu și Nietzsche, iar austerul epos homeric întâlnește ritualurile boemei literare din veacul trecut. (...) Antenele criticului acoperă arii extinse ale antropologiei culturale, teoriei mentalităților, istoriei, sociologiei ș.a.m.d. Mănuit cu dexteritate expertă, un instrumentar analitic sofisticat operează discret pacienți culturali dintre cei mai diverși cu putință”. □ În cadrul rubricii „Interviurile «Ramuri»”, Gabriel Dimisianu răspunde întrebărilor puse de Romulus Diaconescu: „...*După ce ne-am jucat viața pe această miză, a deslușirii și afirmării valorilor și a respingerii nonvalorilor*’. Criticul privește cu destulă mulțumire sporirea pieței editoriale și este unul dintre puținii care salută acțiunea de subvenționare asigurată de Ministerul Culturii, făcând și unele recomandări: „Apar foarte multe cărți – e adevărat că în tiraje mai mici decât înainte de 1989 – dar apar, lucru neîndoielnic, și nu doar titluri comerciale, cum uneori se susține. Apare literatură bună, și românească și străină (în traduceri uneori remarcabile), astfel că de o criză pe piața cărții nu se poate vorbi, cel puțin deocamdată. (...) Nu ar fi deloc împotriva spiritului democratic sprijinirea de către Ministerul Culturii a propriilor edituri, ar fi chiar benefică încurajarea unor edituri precum *Eminescu*, *Minerva*, *Albatros*, *Meridiane*, *Enciclopedică* ș.a., fiecare cu profilul său bine conturat și slujite în genere de oameni pricepuți în meserie, editori experimentați. (...) Ministerul Culturii ar trebui să acționeze fără partizanat politic, să sprijine toate instituțiile de cultură valoroase, nepretinzându-le, în schimb, servicii propagandistice sau alinierea la o anumită ideologie”. ■ În chestiunea revizuirilor, Dimisianu se referă îndeosebi la criteriul subversivității politice, susceptibil de riscul demodării; se exemplifică printr-un poem al Anei Blandiana: „Subversivitatea politică obținută prin aluzii, mai mult sau mai puțin transparente, la stările de lucruri ale zilei, parabolele și simbolistica antitotalitară susțineau și *estetic* mesajul unor opere, când emitentul acestui mesaj era un scriitor de talent. Azi aceste elemente de subversiune politică, de contestare aluzivă a totalitarismului, oricât de ingenios fructificată, artistic vorbind, azi, așadar, nu mai au în cititori același răsunet. Să iau acea poezie cu «băieții de pe Calea Victoriei» a Anei Blandiana, apărută printr-un straniu accident de obnubilare și cenzurii chiar în perioada când «băieții» erau o realitate care zilnic se agresa sentimentul elementar al demnității omenești. Acea poezie, așadar, care i-a pricinuit destule necazuri autoarei dar i-a și creat o imensă faimă și simpatie, poezie copiată manual și trecută clandestin de la unul la altul în toată România, acea faimoasă poezie, deci, e azi o creație lirică totuși datată”. Scriitorii din exil și cei interziși înainte de 1989 pot restructura ierarhia

canonică: „Autori interziși înainte, scrierile cenzurate au reintrat în circuitul literar, exilul vestic a venit cu aporturile lui și de asemeni cel estic (basarabean), pe care tot exil trebuie să-l considerăm. Tot ce vine din aceste direcții, dacă sunt valori, reprezintă componente ale literaturii naționale care schimbă, orice s-ar spune, tabloul general”. ■ Deosebit de semnificative pentru înțelegerea contextului în care a debutat generația '60 sunt unele dintre afirmațiile criticului, relativizând acuzele de „colaboraționism” care nu lipsesc în epocă și subliniind efectele de emancipare ale creației tinerilor de atunci: „Este drama întregii mele generații de a fi început în acel climat, în acele împrejurări încă marcate de adierile otrăvite ale dogmatismului. Azi un Cristian Tudor Popescu se miră ingenuu (oare ?) că se pot găsi în cronicile din anii 60 ale tânărului Manolescu formulări cu iz «proletcultist», dar nu se întreabă cum ar fi scris domnia sa dacă ar fi început în acele vremuri. (...) Nu doar prima mea carte e astăzi de neconsultat [*Schițe de critică*, n.n.] dar și *Aspecte literare* de Matei Călinescu (recent, autorul a repudiat-o) sau *Orientări în literatura contemporană* de Eugen Simion, ca și alte culegeri de articole ale tinerilor critici de atunci. Dar numai ale criticilor? Să recitească azi cineva plachetele de debut ale lui Nichita Stănescu (*Sensul iubirii*) sau Cezar Baltag (*Comuna de aur*) sau ale altor corifei lirici ai generației mele, și se va uimi. Sunt și în ele două-trei poezii ce atestă talentul incontestabil al viitorilor importanți poeți, dar în rest acele cărți nu-i pot apărea cititorului de azi decât ca niște aberații literare. Și când mă gândesc că atunci aceste cărți de format minuscul, apărute în colecția pentru debutanți sub egida ESPLA, au fost pentru toți niște evenimente, scrieri care vesteau în sfârșit «dezghețul». Și chiar o făceau dar numai ochiul expert poate desluși azi prin ce anume”. □ Și în acest nr. 9-10 Adrian Marino este prezent cu un capitol din vol. IV al *Biografiei ideii de literatură*, în pregătire pentru tipar (*Literatura ca literatură*, III).

OCTOMBRIE

1 octombrie

● Pomind de la recent apăruta *Carte albă a Securității*, C. Stănescu scrie, în nr. 288 al „Adevărului literar și artistic” un articol despre **Disidenți, anchetatori și colaboratori...** Dacă în primul caz locurile rămân mai mult neocupate și în al doilea asistăm la o aglomerare de inși specializați, ultima categorie, cea a „colaboratorilor”, se dovedește și cea mai dilematică. Pentru că, observă publicistul, „ambiguă – și cu atât mai apăsătoare – este *proveniența*, dar și, nu mai puțin, *destinația* acestor texte”, multe trădând o mână scriitoricească: „Astfel, ni se *demonstrează* că măcar o bună parte a răului întruchipat de documentele volumului își are izvorul *nu doar* în instituția tutelară – cu oameni de tot felul, buni și răi, deștepti și proști, «pozitivi» și «negativi» -, ci în altă parte, acolo de unde puteau să vină nu numai

informatorii plătiți, ci și colaboratori voluntari împinși de propria lor plăcere (!) și de chemarea propriului talent”. În această privință, „putem avea surprize și mai mari în viitor”, observă, prevăzător, C. Stănescu. □ Paginile acestui nr. sunt umplute cu intervențiile participanților de la întâlnirea de la Neptun, cu tema scriitor-putere: Ana Blandiana, Nicolae Breban, Octavian Paler, Cristian Tudor Popescu, Gabriela Adameșteanu, Ion Pop etc. V. *supra*, 20-25 septembrie.

4 octombrie

● Din nr. 34 al revistei „Luceafărul” semnalăm și articolul lui Iulian Boldea, **Portretul interior**, despre volumul lui Nicolae Manolescu, *Cărțile au suflet*, Ed. Moldova, 1995: „*Cărțile au suflet*, ediția retrospectivă și selectivă a «temelor» lui Nicolae Manolescu, favorizează pătrunderea într-o veritabilă autobiografie spirituală, configurată ca «istorie» a unor lecturi însușite și depășite succesiv, postulând, concomitent, o lume a ficțiunii și a trăitului, a interogației tulburătoare și a problemei morale ce angajează ființa într-un discurs «esențial», în care orice accent utopic este relativizat iar prejudecățile sunt supuse derizivității și revizuirii fecunde”. □ Începând cu acest nr. (și continuând în nr. 35, din 11 octombrie), Roxana Sorescu publică un interviu cu Alexandru George, „*A te folosi de o alianță nu înseamnă musai să i te subordonezi servil, ci să profiți de ea*”. Pornind de la un schimb de replici pe care l-a avut la începutul anilor 90 cu Mircea Iorgulescu și cu Silviu Brucan, Alexandru George se referă la influențele modelului german și ale modelului francez asupra propriei formații intelectuale. Reținem un paragraf despre direcția ideologică și culturală pe care ar trebui s-o adopte România: „România va fi liberală sau nu va fi, pentru că și Europa este în clipa de față liberală. În niciun caz nu au viitor doctrine retrograde precum naționalismul, țărănismul sau social-democrația. (...) La ora actuală, dușmanul principal al modernizării și sincronizării societății românești cu standardele cele mai înalte nu e socialismul, ci țărănismul, naționalismul, spiritul tribalist, pe care-l susțin imensa masă a intelectualilor de extracție rurală și pe care-l găsesc încântați în tradiția nefastă a epocii interbelice”.

● Comentând recenta istorie a lui Laurențiu Ulici (*Istoria literaturii, o utopie?*, „Cultură”) în nr. 40 al revistei „22”, Gabriel Dimisianu face, asemenea majorității celor care s-au pronunțat despre scriere, obiecții legate de criteriile stabilirii generațiilor și promoțiilor literare. Criticul face însă și unele aprecieri. Astfel, „articolele despre Mircea Ciobanu, Mircea Dinescu, Ileana Mălăncioiu, Cezar Ivănescu și Dan Laurențiu, dintre poeți, Gabriela Adameșteanu, Mihai Sin, Eugen Uricaru, dintre prozatori, Al. Călinescu, Livius Ciocârlie, Florin Manolescu, Andrei Pleșu, Ion Vartic dintre critici și esești, sunt printre cele mai interesante din câte le-au fost consacrate”. Dintre „nedreptățiți” face parte Dan Cristea, iar dintre cei „și mai nedreptățiți”

(menționați doar la bibliografie), Miron Chiropol, Marin Tarangul, Florin Gabrea și Vintilă Ivănceanu.

5 octombrie

● Începând cu nr. 40 al revistei „Contemporanul” și continuând în nr. 41, din 12 octombrie, 42-44, noiembrie, 45-49, 21 decembrie, 50-52, 28 decembrie, Mihai Cimpoi publică o serie de „Fragmente din istoria literaturii române din Basarabia”. □ Astfel, în nr. 40, sub titlul ***Rătăcirii dogmatice și întoarceri la Ithaca***, avem o caracterizare generală a literaturii basarabene, dominată, îndeosebi, de „o luptă pentru tradiție ca păstrare a ființei naționale”. ■ ***Singuri sub cerul exilului*** (nr. 41, 12 octombrie), scriitorii basarabeni s-ar fi pus, de la bun început, sub cupola protectoare a pașoptismului sau sămănătorismului, recurgând la unele teme și motive specifice: „*Tema mamei*, concepută ca un principiu cosmic, ca o Magna Mater, ca un simbol al continuității, este o temă fundamentală a literaturii basarabene. La acest personaj exponențial se asociază în chip firesc *vatra* și *satul* ca axis mundi, ca Heimat, ca loc sacru circumscris (ca fragment) întregului spațiu mioritic. Mioritismul rămâne o dimensiune esențială a conștiinței românești din Basarabia cu tot complexul ei geo-psihic de situare *hic et nunc* sub semnul unui fatum universal, dar și sub semnul vetrelor securizante ce asigură continuitatea”. Acest tradiționalism ar fi avut, însă, un sens, dacă nu reacționar, atunci polemic (față de contextul geopolitic). ■ Se rețin și episoadele din nr. 45-49 (21 decembrie) și 50-52 (28 decembrie), despre ***Generația pierdută și recuperată***; sunt oferite prezentări bio-bibliografice, dar și comentarii ale operelor următorilor scriitori: poetul Nicolae Costenco (1913-1993), poetul și dramaturgul George Meniuc; poeții Liviu Deleanu (1911-1967), Emilian Bucov (1909-1984), Bogdan Istru (1914-1993). □ Revenind la nr. 40 al „Contemporanului”, Marina Săndulescu (***Pionul otrăvit***, „Cronica Radio-TV”), expune motivele care crede că au stat la baza publicării volumului *Cartea Albă a Securității*: „1) Să comparăm libertatea de care ne bucurăm cu teroarea vechii securități; 2) Să constatăm (cum spunea Dinescu) disidența precară a incriminaților, pe lângă pretențiile lor eroice; 3) Să se pună o surdină strigătelor lui C.V. Tudor; 4) Să se vadă că disidența avea o răspândire națională (și nomenclaturiştii înjurau); 5) Că aproape toți cetățenii, cât de cât interesați, erau urmăriți; 6) Și chiar ce indivizi decăzuți sunt scriitorii, care pretind că ar fi fost criticii acerbi ai regimului: beau, pierd vremea, bârfesc etc.”

6 octombrie

● Octavian Paler intră în polemica deschisă, în nr. 6 din „Contrapunct”, de Gabriel Andreescu (articolul ***Privirile, îndreptate spre Republica Moldova sau spre Ungaria?***). În trei numere din „România liberă” (1683, 1686, 1689, din 6, 10 și 13 octombrie) va publica un text intitulat ***Spinoasa problemă a***

identității. În acest nr. 1683, prima parte. V. *supra*, iunie 1995-noiembrie 1996, unde am prezentat aceste intervenții.

● În nr. 39 al „Literaturului”, Fănuș Neagu publică o evocare a locului natal (*Acasă*). □ „Diac-ul tomonic și alumn” își exprimă solidaritatea cu situația dificilă prin care trece Mircea Nedelciu (*Alături de Mircea Nedelciu*): „E impresionant pentru toți cei ce s-au rugat la Bunul Dumnezeu să adune banii necesari operației pe care o reclama de urgență starea de sănătate a valorosului scriitor. Acum când miracolul s-a produs, ceea ce ne rămâne în continuare e să ne rugăm ca operația să reușească. Oricum, ca martori la un gest de exemplară solidaritate umană, nu ezităm să fim optimiști. (...) Suntem alături de tine, Mircea Nedelciu!” □ Iordan Datcu prezintă un *Mare eveniment editorial*; este vorba de *Dicționarul scriitorilor români* vol. I, A-C (FCR, 1995). □ În cadrul rubricii sale „Biblioteca de poezie românească”, Marin Sorescu îi dedică o tabletă lui *Ilarie Voronca*. Afirmatiile, ludice și ingenioase, se rețin. Astfel, poezia lui Voronca „n-are alt defect decât acela că e trasă în butoaie prea mari, uneori. Iscusitele incantații și irizări, multiplicare după același tipic, devin monotone și se pot anula – sau umbri reciproc”. Sau: „Voronca avea într-adevăr organ pentru viziunea universului, scufundat parcă într-un acvariu cu figuri de stil”. Și încă: „Revistele de avangardă îl căutau pentru numărul lor I, pentru articolul de fond, căci se inflama repede”. □ În rubrica „Restitutio”, avem un *Foileton* al lui I. D. Sîrbu (cu o precizare de Marin Sorescu); este vorba de un comentariu al unei picturi de Vasile Buz, articol publicat în „Ramuri” cu puțin înainte de moartea autorului. □ Este publicată intervenția lui Răzvan Voncu de la Colocviul Traducătorilor de la Sinaia (*În pofida dictaturii. O panoramă a criticii și istoriei literare românești între 1944-1995*). Observând că aceste două sectoare (critica și istoria literară) ar constitui partea cea mai vulnerabilă a creației literare în anii dictaturii, Voncu trece succint în revistă marile bătălii pierdute (instalarea literaturii realist-socialiste, contestarea criticii estetice și marginalizarea sau înlăturarea criticilor interbelici, contestarea modernismului) și câștigate (impunerea unei noi generații de critici și lansarea generației 60, racordarea tacită a literaturii și criticii literare la modelele interbelice și occidentale etc.). Reținem un paragraf în care criticul face unele observații de ordin taxonomic: „Din păcate, deci, istoricul literar se vede nevoit să renunțe la criteriul *generațiilor* (inoperant, de vreme ce unii critici și istorici literari de marcă au lipsit pe perioade mai lungi sau mai scurte din viața literară) și să recurgă numai cu extremă prudență la ordonarea pe criteriul *orientărilor literare*, deoarece, în fapt, nu a fost recunoscută oficial, în perioada dintre 1944-1989, decât o singură orientare, cea a partidului comunist. Singurul criteriu aplicabil într-o expunere sintetică a principalelor evoluții din critica românească postbelică este criteriul *momentelor literare*, marcate de orientările oscilatorii (între îngheț și destindere) ale societății totalitare”. ■ Criticul se referă și la situația criticii

literare după 1989: „Când toți se așteptau la eliberarea de servituți politice, am asistat la o repolitizare masivă a discursului critic, care, dintr-un anticomunism prost înțeles, a devenit la fel de intolerant ca și discursul proletcultist. Extrem de rapid, radicalizarea politică, pretins anticomunistă, a unui grup de critici literari (unii din ei cu o de-a dreptul odioasă activitate proletcultistă, ca S. Damian și Gheorghe Grigurcu) a reintrodus criteriul politic în judecarea operei literare. Ierarhiile au fost puse sub semnul întrebării în mod absolut gratuit, fiind vizați toți marii scriitori care au scris după 1944: Marin Preda, Nichita Stănescu, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, George Călinescu etc. În locul recuperării scriitorilor interziși și a diasporei, o bună parte din presa literară bucureșteană («România literară», «Luceafărul», «Contemporanul») a procedat la noi demolări, pe cât de aberante, pe atât de eronate estetic și, de cele mai multe ori, și moral. Încercările unor critici (Eugen Simion, Valeriu Cristea) de a pleda pentru echilibru, democratism, pentru autonomia esteticului, într-o perspectivă integratoare europeană (în revista «Literatorul» sau «Caiete critice») s-au lovit de intoleranța unora care au înțeles libertatea de expresie ca pe o posibilitate de a demola pe oricine și în disprețul oricărui criteriu valoric. Acest fapt s-a adăugat la masiva politizare a revistelor literare, ceea ce a dus la pierderea publicului și prăbușirea financiară a presei culturale, în condițiile economiei de piață. Abandonul unor critici care s-au dedicat gazetăriei politice, ca și intrarea altora în politica activă (Nicolae Manolescu este acum senator și președinte de partid) au subminat profund imaginea publică a criticului literar, afectând instituția ca atare. Prin urmare, aparițiile de carte de critică și istorie literară au fost extrem de rare după 1990, iar tirajele mai mult simbolice. Criticul și-a pierdut importanța socială și, într-o societate care marginalizează cultura, viitorul său rămâne incert”. □□ Tot 6-13 octombrie (fără să fie vorba, după toate aparențele, de vreo eroare de numerotare) este datat și nr. 40 al aceleiași publicații. ■ Reținem articolul lui Dan Berindei, *Toleranță*, în care sunt radiografiate unele sincope ale spiritului democratic din epocă: „Locul dogmatismului epocii comuniste l-au luat noi dogmatisme, din nefericire tot atât de intolerante. Nu se acceptă că există oameni (deși ei formează evident *majoritatea*) care nu doresc și care nu pot, fiind cinstiți față de ei înșiși, a se alinia «disciplinat» într-o tabără sau alta. Numaidecât eticheta este pusă, nu rareori de persoane cu o biografie în trecut «mai încărcată» unor persoane a căror singură vină este doar că nu acceptă «înregimentarea». Lucrul acesta este nefiresc, nedemocratic și este o sechelă evidentă a orânduirii social-politice din care națiunea s-a rupt cu aproape șase ani în urmă” (istoricul revine pe aceeași temă în articolul *Noile dogmatisme*, nr. 41, 13-20 oct.). □ Semnalăm și articolul aniversar al lui Eugen Simion, *D.R. 60*: „Îi urez, din acest petec de revistă, să trăiască mult și să nu-l părăsească niciodată bucuria de a scrie. Cât despre cealaltă față a aventurii scriitoricești (chinul, disciplina, rezistența) nu-i doresc nimic. Știe singur ce

trebuie să facă. D.R. – cum îi zicem toți – este ceea ce se cheamă un scriitor profesionist și stilul lui de muncă încurcă ritmurile noastre orientale, rapsodice”. □ Reținem, din articolul lui Marin Sorescu, o interesantă caracterizare a poeziei lui Fundoianu, pentru care tradiția ar fi sublimată prin oximoronul „tăgăduinței ca afirmare” (*B. Fundoianu sau tăgăduința ca afirmare*, „Biblioteca de poezie românească”): „Figură importantă a avangardei românești, pe care o și depășește în *Privești* (1930). (...) Avangarda lui depășește teribilismele formale – este una de conținut. (...) Revolta împotriva tradiției este la el o *tăgăduință ca afirmare*. Își asumă nu numai tradiția dar și modernismul românesc”. □ În acest număr din „Literatorul”, întâlnim și un *Arghezi inedit* (este publicată o scrisoare a lui Arghezi, din anul 1954 – în care apăruse volumul *Prisaca* – către Ion Calovia Marinescu (1929-1971), autor de versuri pentru copii).

8 octombrie

● Comentând articolul lui Gheorghe Grigurcu din nr. 6 al revistei „Familia” (*Tipologia oportunismului*) în cadrul rubricii sale „Revista revistelor culturale”, „Interim” este nemulțumit de tușele subiective din profilul unui „apolitic” ale cărui trăsături trimit spre Eugen Simion („Adevărul literar și artistic”, nr. 289). Pentru articolul și Grigurcu și reacțiile suscitade, v. *supra*, iunie, „Familia”.

11 octombrie

● Viorica Rusu realizează un interviu cu Eugen Negrici, pornind de la ultima antologie a acestuia: „*Poezia unei religii politice*” sau *himera închinătorului fanatic la idealul comunist*, în „Adevărul”, nr. 1718. Reținem o temere a criticului: „(...) nu cred în cursul ireversibil al istoriei pe care o trăim. Pe un fond de disperare și de sărăcie, ar putea apărea oricând cineva care, folosindu-se de câteva lozinci inteligente și exploatând cum se cuvine ura noastră eternă față de cel mai bogat și față de străini, va obține puterea deplină, putere care va avea nevoie, spre a se menține, de o propagandă care își va afla repede slujitorii”.

● Nr. 41 al revistei „22” propune „O carte în dezbatere: M. Nițescu, *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii*”; scriu Stelian Tănase, *Dialectica puterii* și Dan C. Mihăilescu, *Cartea albă a lui Nițescu* (continuare în nr. 42, 18-24 octombrie, și 43, 25-31 octombrie). Stelian Tănase apreciază în chip deosebit acest studiu: „Cunoscut atunci (în anii 70), acest eseu ar fi provocat *une prise de conscience*. Ar fi indicat prezența unei conștiințe politice articulate în România. (...) Concluziile sale sunt asemănătoare cu ale lui Djilas, Michnik, Zinoviev”. □ După Dan C. Mihăilescu, ar fi vorba de un „*demers resentimentar*” al autorului, care pare a fi intenționat „o răzbunare postumă”. Asemenea majorității comentatorilor, și acest critic pune sub semnul întrebării

criteriul „metodologic” pe care acesta se bazează; în plus, Dan C. Mihăilescu se teme de manipularea politică a datelor furnizate prin acest studiu: „Ce poate fi mai dulce pentru cerul gurii fesenisto-peremiste decât versurile leniniste ale Anei Blandiana din 1959 (când avea 17 ani!)? Ce bine le pică lui I. Dodu Bălan și Adrian Păunescu vecinătatea lui Gh. Grigurcu și Cezar Baltag! (...) prezența lui Nicolae Manolescu și Eugen Simion supuși aceluiași context, deci înțelegi a fi avut *la acea oră aceeași pondere* cu Ov.S. Crohmălniceanu și Paul Georgescu în direcționarea vieții literare – este o aberație flagrantă și deloc inocentă”. ■ Criticul face și o serie de observații despre ceea ce numește „sindromul Cătălina”, vizând reticența intelectualului român față de ideea „maximalismului etic” („te uiți în sus, clipești mărunț și spui, dibaci, în barbă: dară pe calea ce-ai deschis, nu-oi merge niciodată”): „La noi, maximalismul etic este, din start, o utopie nerecomandabilă. Ești nevoit să alegi cu penseta părțile benefice din fiecare biografie, potrivit zicalei: dacă nu face niciun bine, încai să nu faci rău! Să nu vezi, adică, *Ana Roșculeț*, ci *Moromeții* și Cartea Românească; să nu-l vezi pe *Mitrea Cocor*, ci numai *Creanga de aur*; să-l venerezi pe «ultimul» Baconsky, uitând de mârșăvia mercantilă a celuiilalt; să nu-l alegi pe Ivasiuc – slujitorul Dubiosului, ci pe Ivasiuc – subversivul de stânga; să lupți cu tine ca să-ți învingi certitudinea că *Jurnalul* lui Caraion din *Săptămâna* era chiar *Jurnalul* lui Caraion; să faci abstracție de faptul că – *în absolut văzând* lucrurile – partida Gogu Rădulescu/Ivașcu/ «România literară» nu era decât contraponderea prin care partidul ținea în șah partida Eugen Florescu/Eugen Barbu/ «Luceafărul» și «Săptămâna», și să optezi, în consecință, nu pentru fumul din peșteră, ci pentru aerul de afară”. ■ Incitat și de o afirmație a lui Dan C. Mihăilescu (pentru care volumul lui M. Nițescu ar „pica prost”), Cristian Tudor Popescu revine asupra temei într-un articol intitulat *Un alibi pentru ticăloșii fără har* („Adevărul”, nr. 1700, 21, 22 octombrie, „Cultură”); ținta sa fixă este Nicolae Manolescu, prezent în volum cu unele articole din tinerețe: „(...) nu e momentul! De ce? Pentru că le cauzează la imagine lui Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Gh. Grigurcu, Matei Călinescu, Cezar Baltag etc. (În realitate, din toată înșiruirea de fațadă, pe autor îl doare numai de N. Manolescu, și nu în calitatea de scriitor a acestuia, ci de competitor în alegeri). (...) Ceea ce nu înseamnă că în cartea lui M. Nițescu nu apar și exagerări. De pildă, (...) când vituperează la același Bogza alegerea, ca subiect poetic, a unui sincrofazon construit în URSS. De asemenea, este incorectă catalogarea Anei Blandiana pentru o poezie leninistă scrisă la 17 ani, la un loc cu I. Vitner, de exemplu. În schimb, în ce-l privește pe Nicolae Manolescu, lucrurile stau puțin altfel: eu, unul, nu știam că acesta are o «operă» proletcultistă de asemenea proporții și întinsă în timp pe 4 ani (1961-1965)”. □ Din acest nr. 41 al revistei „22”, reținem și intervenția lui H.-R. Patapievici, *Refuzul memoriei*, în care este discutată reticența pe care o provoacă un posibil proces al comunismului. Autorul inventariază unele

prejudecăți care învăluie acest fenomen: „Pentru mine, este o sursă de mare tristețe dubla măsură cu care continuă să se mai judece și azi cele două aberații totalitare ale secolului al XX-lea: nazismul și comunismul. Se crede încă, presupun, că ideea în numele căreia s-a ucis la stânga este de fapt măreață (egalizarea de clasă), în timp ce ideea în numele căreia s-a ucis la dreapta e complet discreditată (egalizarea de rasă). Dacă admit că ideea rasistă este o aberație, nu înțeleg de ce continuă să se creadă că ideea comunistă e generoasă. Ceea ce resping cu repulsie este gândul că cineva poate călări liniștit un cadavru atâta timp cât are o idee «luminoasă» în cap”. ■ Eseiul propune și o soluție pentru începerea procesului comunismului: „Ar trebui, spre pildă, înființat un *Institut Internațional al Exterminării Comuniste*, în care zecile de milioane de victime ale nebuniei comuniste să fie onorate de dreptul lor elementar la memorie și reprezentate. În care, evident, să existe un serviciu de urmărire a tuturor torționarilor și asasinilor comuniști, care să fie vânați oriunde s-ar afla și care, datorită *acestei* presiuni psihologice, să nu se mai simtă în siguranță nicăieri pe suprafața pământului. Și, după cum ideea de holocaust descalifică automat orice gândire de nuanță național-socialistă (nazism), ar trebui să avem și noi puterea de a impune lumii civilizate adevărul elementar că *ideea de comunism implică în mod necesar devalorizarea omului și exterminarea lui*”.

12 octombrie

• La invitația Institutului Cervantes și a editurii DU Style, Mario Vargas Llosa vine în România pentru lansarea volumului său de memorii, *Peștele în apă* (traducere de Luminița Voinea-Răuț). Evenimentul, notabil în sine, ne reține atenția și datorită atenției de care a avut parte în lumea literară românească, interesată de personalitatea unui scriitor care a îmbrățișat, la un moment dat, experiența politică. □ În nr. 42 (18-24 octombrie) din revista „22” este reprodus discursul scriitorului cu ocazia lansării volumului său de memorii, pe 13 octombrie (Mario Vargas Llosa, *Peștele în apă*, „Eveniment cultural”); Llosa vorbește, printre altele, despre implicarea sa în politică, iar concluziile sale par mai degrabă sceptice: „Din experiența trecerii mele prin politică am tras două concluzii importante: în primul rând, sunt lipsit de calitățile necesare pentru a fi un politician de succes, dar aceasta nu înseamnă că scriitorul trebuie să întoarcă spatele politicii, să nu se ocupe de ea și să aibă o atitudine trufașă și disprețuitoare față de problematica socială. Relația dintre literatură și politică este foarte dificilă, traumatică de cele mai multe ori. E foarte important ca politica să nu fie monopolul oamenilor politici, al unei clase de profesioniști ai politicii, pentru că acest lucru duce la degradarea activității politice și la spulberarea democrației. Nu e bine nici pentru literatură să se izoleze de ceea ce înseamnă viața oamenilor obișnuiți, pentru că astfel ea și-ar pierde vitalitatea, devenind un exercițiu solipsistic, și ar intra într-o

periodă de decadență. De aceea cred că, împotriva oricărui risc, e bine ca intelectualii să participe la viața politică, chiar dacă o parte dintre ei nu-și exercită decât dreptul la critică. E un mod de a apăra condițiile existenței literaturii și a artei, de a apăra libertatea”. □ Diferite intervenții ale lui Mario Vargas Llosa din cadrul întâlnirilor cu cititorii sunt consemnate în nr. 291 din „Adevărul literar și artistic” (22 octombrie; **„Spre deosebire de literatură, ficțiunea în politică e o sursă de fanatism și violență”**, transcriere de Saviana Stănescu și Viorica Rusu). Avem, printre altele, reflecții asupra literaturii și a statutului ei într-un regim dictatorial sau într-unul democratic: „Sub aspect pur politic, dictatura impune prin însăși existența ei o literatură angajată puternică. Într-o societate deschisă, acest tip de literatură se reduce sau dispare. Literatura angajată într-o societate deschisă are toate șansele să devină ridicolă, iar un scriitor angajat e un spectacol cam patetic. (...) s-ar putea ca literatura scrisă să piardă teren față de invazia mijloacelor de comunicare în masă, dar în niciun caz nu va pierde teren ficțiunea, capacitatea aceasta de a imagina. Și romanul este, printre altele, o manifestare a acestei capacități de imaginație ficțională. S-ar putea ca ființa umană să poată trăi fără romane, dar nu poate trăi fără ficțiuni”. □ Vizita lui Mario Vargas Llosa la București este consemnată și în nr. 9-10 (septembrie-octombrie) al revistei „Ramuri”, într-o relatare de Tudora Șandru Olteanu și Ioan Lascu (**„Literatura continuă să fie pentru mine un mister profund”**). Avem și aici câteva fragmente din discursurile scriitorului. Reținem mărturisirile sale sceptice în privința implicării în politică și referirile la cazul Mărquez: „Odată intrat în politică, am făcut o descoperire deprimantă... Politica reală, nu aceea pe care o cunoaștem din lecturi și scrieri, are puține lucruri în comun cu ideile, cu valorile, cu imaginația și cu viziunile teologice – cu societatea ideală pe care voim s-o construim... Politica este alcătuită aproape în exclusivitate din manevre, intrigi, conspirații, pakte, manifestări de paranoia, trădări, multe calcule, cinism și tot felul de tertipuri. Și asta pentru că pe politicianul de profesie, fie el de centru, de stânga sau de dreapta, ceea ce-l mobilizează, îl entuziasmează și îl menține în acțiune este *puterea*: să ajungă la ea, s-o păstreze sau s-o reia înapoi cât mai repede”; „Sunt un mare admirator al lui G.G. Mărquez. Am și scris despre opera lui (vezi eseul *Gabriel Garda Mărquez: Istoria unui deicid*), dar ne separă mari discrepanțe politice; am criticat la el adeziunea față de dictatura cubaneză, sprijinul acordat sângerosului tiran Fidel Castro; e un fapt extrem de primejdios căci, datorită marelui prestigiu al lui G.G. Mărquez în America Latină, mulți tineri au tendința să judece în chip pozitiv o dictatură de 37 de ani, cu 1.500.000 cubanezi în exil, care a adus țara la un nivel de sărăcie mai accentuat decât al unei țări din Africa și ale cărei închisori sunt pline de deținuți politici, între care mulți scriitori”. □□ După vizita în România, Vargas Llosa dă un interviu în cotidianul „El País”, unde își comunică impresiile despre călătoria sa. Scriitorul este derutat de clasa politică

românească și se referă pe larg la președintele de atunci, Ion Iliescu: „Inginerul Ion Iliescu seamănă leit cu poetul dominican Joachim Balaguer. Ambii au știut să se facă utili fără a părea periculoși dictatorilor pe care i-au slujit, Nicolae Ceaușescu și respectiv generalul Trujillo și, apoi, să se îndepărteze suficient de acesta, fără a risca vreo pedeapsă sau vreo neplăcere pentru ca, mai târziu, o dată cu instaurarea democrației, să se poată lăuda că tot timpul, în secret, au fost de fapt democrați. Și ambii au căutat să prospere în democrații, când țările lor, cufundate în haos și lipsă de experiență civică din pricina dictaturii, au avut nevoie de conducători abili, capabili să impună ordine și direcție unor societăți în derivă. Ambii sunt probe vii că anumite regimuri mor mult mai târziu decât tiranii care le-au condus” (paragraf reprodus după editorialul lui Nicolae Manolescu din nr. 47 al „României literare”). După toate aparențele, și celelalte declarații ale lui Llosa sunt la fel de puțin entuziaste, fapt care stârnește reacții printre scriitorii români. □ Astfel, în editorialul său din nr. 47 (29 noiembrie-5 decembrie) al „României literare”, Nicolae Manolescu regretă faptul că Llosa nu a avut răstimpul să cunoască mai bine clasa politică românească (*Călători străini în România*, „Editorial”): „Exemplul cel mai bun se referă la imposibilitatea dlui Llosa de a înțelege de ce aceeași majoritate a românilor care condamnă comunismul ceaușist l-a ales ca președinte pe un fost comunist. Cum alegerile au fost libere și corecte («n-am auzit pe nimeni spunând că a existat fraudă electorală»), iar dl. Iliescu n-are mai multă charismă decât dl. Constantinescu, îi rămâne oaspetelui să conchidă că de vină este opoziția, slabă și divizată. Dacă lucrurile stau așa ori altfel e târziu a-i mai comunica dlui Llosa. Poate, cu alt prilej, evocând și situația din Ungaria, Bulgaria sau Polonia”. □ Tot în chip de protest față de observațiile făcute de Llosa în urma vizitei din România, Constantin Țoiu are o intervenție intitulată *Îi vâjâială pe la noi...* (același nr., „Prepeleac”): „Și vine la noi domnul Mario Vargas Llosa, citit și răscitit. Vine vanitosul Llosa, maoist în junețe, candidat la președinția țării sale, cu idei liberale la maturitate, un «Bel ami» peruan; vine semeț, se uită la noi semeț, pleacă semeț și ne înjură semeț într-un ziar spaniol – că are senzația că se află într-o lume de pură ficțiune, că intelectualii români consideră Țiganii cauza tuturor relelor noastre, că trebuie să dăm iaman Țigani și altele. (...) De aici înainte, la noi, truculentul, omenosul, bonomul Márquez, cu mustața lui viguroasă, va fi și mai îndrăgit, pentru că niciodată nu a fost atras de vanitățile puterii, ci împins, însuflețit numai de forța eternă a literaturii”.

● Mihai Cimpoi descoperă în proza lui Paul Goma *O fenomenologie a cruzimii* (intervenție în „Tribuna”, nr. 41): „Marele merit al lui Paul Goma e acela de a exprima adevărul cu o autenticitate ce nu admite nicio notă de contrafăcut și cu o ardoare etică ce nu permite nesocotirea măcar parțială a lui. Adevărul întreg mărturisit până în pânzele albe este imperativul categoric în lumina austeră a căruia scrisul lui Goma capătă calitatea cea mai de preț.

Confesionalitatea pătimașă e obținută, paradoxal, prin menținerea crudității realiste a desenului, faptele copleșesc ele însele prin atrocitatea lor, ajutând artisticul sau chiar suplinindu-l prin fondul lor de groază, de imposibil sau aspectul inumanului de absurditate și demonic”. □ În același nr. al publicației clujene, Letiția Ilea se referă la dificultățile editoriale pe care le întâmpină poezii în perioada postdecembristă (*Literatura de sertar – literatura viitorului?*): „Ești transformat imediat din scriitor în comerciant, și se spune să cauți sponsori și să obții comenzi pentru virtuala carte. Deci, începi să anchetezi piața pe cont propriu, prin intermediul prietenilor, pentru că editura nu te ajută prea mult, știut fiind că din punct de vedere economic un volum de poezie, să zicem, reprezintă de la bun început o pierdere pe care nimeni nu are chef să și-o asume. (...) Cenzura politică a fost înlocuită cu o alta mai subtilă, cu mai multe capete, cea economică. (...) Literatura de sertar nu a existat cu adevărat până acum, am văzut asta datorită producțiilor apărute după 89, are însă toate șansele să se dezvolte spectaculos de-acum încolo”. □ Într-un articol intitulat *Reinventarea politicului. Politica apoliticii: cum apare societatea civilă* (traducere de Alexandru Vlad), Vladimir Tismăneanu meditează la eseul lui Havel, *Puterea celor fără de putere*, construit pe parabola zarzavagiului („Dacă zarzavagiul refuză să se supună ritualului [să pună în vitrină afișul de propagandă, n.n.], el violează formele social autorizate de normalitate”): „Eseul lui Havel oferă o strategie a auto-emancipării individului, o alternativă la filosofia abandonului istoric și neputinței. Teza lui este că logica conformării poate fi înfrântă, că libertatea este o variabilă subiectivă ce nu poate fi suprimată complet”.

13 octombrie

● Pornind de la volumul lui M. Nițescu, din care oferă citate ample, Cristian Tudor Popescu se pronunță în mult discutata chestiune a „colaboraționismului”, care a scindat peisajul literar postdecembrist (*Mari scriitori – mari ticăloși*, în „Adevărul”, nr. 1693, 13 octombrie): „În mare, cele două tabere aflate în luptă pot fi definite astfel: – *Bodyguarzii*. Sar ca mușcați de șarpe și scot pistolul îndată ce zice cineva ceva de Sadoveanu, Arghezi, Călinescu. Metoda preferată este minimalizarea respectivului: cine ești tu, prăpăditule, neica nimeni, trei lulele să te iei de Sadoveanu, Arghezi, Călinescu? Dacă totuși acuzele în planul moral sunt foarte precise, atunci bodyguarzii se suie pe loc în cel estetic, ca într-un copac la rădăcina căruia pute. (...) *Terminatorii*. Aceștia țin cu tot dinadinsul să-i facă arșice pe Sadoveanu, Arghezi, Călinescu, cu operele lor cu tot. Din faptul că cei trei au stat rău cu caracterul se deduce că nici nu sunt niște scriitori atât de mari... De fapt, sunt mici de tot, ar mai fi și copiat de la alții ... etc. Rezolvarea gâlcevei este simplă ca bună ziua dacă nu amesteci, voit sau nu, planurile: 1. Sadoveanu, Arghezi, Călinescu sunt mari scriitori români. 2. Sadoveanu,

Arghezi, Călinescu sunt mari ticăloși români. Iar tragedia acestei nații stă în faptul că între aceste două afirmații nu există contradicție. (...) Era de înțeles, la limită, chiar și să lauzi sistemul sovietic, să propovăduiești aplicarea lui la noi, să-i înalți ode lui Stalin – *compromisul politic*. Ceea ce este însă de neînțeles, de neacceptat, odios și înspăimântător, este *lepădarea de spiritul și ființa seculară a acestui popor – compromisul cultural*. Și s-au lepădat de cultura română nu niște politrucii oarecare, ci aceste trei piscuri ale ei: Sadoveanu, Arghezi, Călinescu. Fără nicio tresărire, în vreme ce foștii lor colegi de viață literară înfundau pușcăriile, cei trei decretau că *nu a existat cultură română înainte de 44, negându-și, implicit, propria operă!* Până și în această ticăloșie supremă, a huiduirii propriei culturi, se pot decela grade de angajare. Cei trei au mers dincolo de orice limită, cu un exces de zel hidos, fără egal în alte țări din «lagărul socialist». (...) Și pentru ce aceste infamii? Ca să-și petreacă anii bătrâneții în liniște și huzur, împopoțonați cu titluri și împróscați cu bani. Să împingem toleranța până la absurd, să presupunem că le-am ierta toate acestea, tot mai rămâne ceva de neiertat: niciunul dintre ei nu a lăsat cuiva, undeva, un testament, o hârtie cu limbă de moarte care să se dea la lumină când s-o putea și pe care să fie scris așa: «Iartă-mă, popor al meu, pentru toate minciunile și ticăloșiile pe care le-am scris în amurgul vieții și ai milă de opera mea adevărată, nu lăsa să fie mănjită de scursurile făpturii care am fost»". □ Constantin Cubleşan reacționează împotriva acestui mod de a vedea lucrurile în nr. 10-11 (octombrie-noiembrie) al revistei „Steaua” (*Literatura română de după 1944*): „Lucrurile trebuie spuse răspicat, cu toată franchețea, pe față – faptele rămân fapte în istorie – dar judecarea lor nu trebuie făcută numaidecât cu barda și satârul, pentru că astfel riscăm să reparăm aceleași erori și orori pe care le-au făcut criticii prolectultiști ce îi puneau la index pe Alecsandri, pentru că a fost boier, pe Eminescu reținându-l numai prin poezii ca *Împărat și proletar*, pe Vasile Voiculescu îl condamnau la tăcere totală pentru că a fost medicul Curții regale, pe Blaga pentru că legionarii îi stimau filosofia ș.a.m.d.” Cubleşan oferă, ca exemplu pozitiv, abordarea propusă de Ana Selejan: „Ana Selejan, în ampla sa întreprindere, se ferește în general de aprecieri – comentariul său, atât cât este, își permite cel mult să fie uneori ironic, sarcastic în denunțarea factologiilor, dar numai atât – nu încearcă o *judecată critică* directă a perioadei (o vor face, desigur, alții, de-acum înainte), meritul ei incontestabil fiind acela de a sistematiza, de a ordona în marș, multiplele aspecte ale trecerii literaturii naționale spre o socializare forțată, abuzivă, cu multe victime, cu mulți *călăi*”.

● Într-o intervenție din nr. 144 al „Dilemei”, Alina Mungiu-Pippidi ia atitudine în privința unor *Exasperări de democrați în devenire*. Unul dintre cei vizați (nenumit) este H.-R. Patapievici, autor care își asumase riscul de a se declara în favoarea votului cenșitar: „Faptul că un intelectual poate avea impresia astăzi că nenorocirea noastră provine din cauză că unii care citesc mai puțin

decât noi au și ei dreptul să voteze – chiar dacă puțini o spun pe față, prefer să duc ideea la capăt în toată brutalitatea ei – arată că și noi suntem la fel de puțin pregătiți pentru democrație ca și cei pe care am vrea să-i lipsim de vot, că nu putem avea altă soartă decât aceea de perpetuu înfrânți. *Democrația nu poate fi impusă de o elită care nu crede în ea*”. Pe de altă parte, autoarea se referă și la faptul că studiul său recent nu ar fi fost înțeles până la capăt: „Probabil că dincolo de un text despre *ce este* ar fi trebuit să scriu o altă carte despre *cum cred că ar putea să fie altfel*, pentru a-mi clarifica poziția și a nu mă trezi că cercetările mele arată doar cât de puțin pregătită pentru democrație este masa, când ele spun același lucru și despre elită”.

● O explicație a faptului că numerele revistei apar fie comasate, fie acoperind perioade mai mari, dar și a altor neplăceri financiare, dă, în nr. 41 al „Literaturii”, F.[ănuș] N.[eagu], într-o intervenție intitulată ***Buba mînzului***: „Cu toate că am reușit să ne achităm întotdeauna de obligațiile noastre, «Literaturii» apare numai când dă dracul din coadă. Revista nu și-a plătit colaboratorii de 10 (zece) luni. Nu sunt bani, ni se spune de la C. Națională. Cititorii ne întreabă tot pe noi de ce nu apare «Literaturii» în mod regulat. De ce nu apare, domnule hipopotam și unde sunt banii, doamnă girafă? (...) recent ni s-a comunicat să reducem personalul redacțional, să strângem zdravăn cureaua la banii pentru chirii, lumină, telefoane, iar «Literaturii» să apară în 12 pagini și la un preț de-a dreptul obez: 500 lei per exemplar”. Menționăm că prețul unui număr este, acum, de 200 lei. □ În romanul lui George Cușnarencu, *Ultimul Isus, magnificul* (Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1995), Eugen Simion îi descoperă pe ***Isus și Magdalena, eroi de roman erotic și parabolic***, „un roman în care Isus umblă printre noi cu plete slinoase și blugi decolorați, Maria Magdalena, zisă și Maggy, este prezentatoare la o casă de modă și are, potrivit tradiției, mari disponibilități erotice, Marcu este homosexual și păcătuiește cu Isus (poate numai simbolic, faptul nu-i sigur!), Iacob este un abject și romantic regizor de balet, în fine, un roman în care indivizii comuni trec prin situațiile de existență înfățișate de *Noul Testament*...”. Încercând să depisteze semnificațiile profunde ale scrierii, de la Prolog la Epilog, și să descifreze simboluri precum „Creierul” sau „Laleaua Neagră”, criticul face și unele obiecții: „Ce mă încurcă și-mi displace este mai degrabă sugestia că totul ar fi o farsă aranjată, o manipulare diabolică. Prefer romanul care ia în serios reîntruparea miraculosului religios în păcătoasa noastră existență”. □ George Gorunescu Penciu evocă perioada când a fost ***În detenție cu Vasile Voiculescu***.

19 octombrie

● Are loc, la Oradea, ediția a VI a „Zilelor revistei „Familia”, sărbătorind o dublă aniversare: 130 de ani de la apariția primului nr. al publicației și 30 de ani de la apariția seriei a V-a. □ Evenimentul este consemnat în nr. 10-11

(octombrie-noiembrie) din revista cu același nume, unde sunt publicate dezbaterile care au avut loc cu acest prilej, dar și premianții acestei ediții. ■ Astfel, referitor la ultimul aspect, **Premiul Ovidiu Cotruș** i-a revenit lui Ștefan Aug. Doinaș, „pentru consecvența exemplară și forța plină de grație a operei domniei sale, expresie revelatoare a demnității estetice și morale a literaturii române”; **Premiul Octav Șuluțiu**, lui Alexandru Mușina „pentru asumarea conștiinței generației sale, contopind luciditate critică și neliniște poetică”; **Premiul Radu Enescu** lui Ștefan Borbély „pentru laboriosul exercițiu al ideii și resuscitarea rafinamentelor eseului” etc. ■ Așa cum spuneam, sunt publicate și dezbaterile din cadrul colocviului anual, tema acestei ediții fiind „Revistele literare: tradiție, actualitate, tendințe”. Participă majoritatea directorilor de publicații sau redactorilor din țară, cu toții referindu-se la soarta propriilor publicații în vremuri de tranziție; așadar, dezbaterile sunt cu atât mai semnificative pentru *Cronologia* de față. ■ În intervenția sa („*Prefer cele o mie de exemplare ale Contemporanului de azi, celor treizeci de mii ale României literare de acum douăzeci de ani*”), Nicolae Breban se referă la unele demersuri proprii, indicând și unele situații care îngreunează situația presei literare: „Acum câțiva ani am încercat să lupt împreună cu Andrei Pleșu pentru formarea unei difuzări veritabile, să formeze o rețea mare de difuzare. Dar pe noi ne sperie tot ceea ce vine de la noi. Noi așteptăm să vină totul de sus, din partea statului. Nenorocirea de astăzi nu sunt inerțiile fripturiste, nenorocirea noastră este hiper-centralismul, acest stat centralizat, ultracentralizat trebuie spart”. ■ Aceeași chestiune este semnalată și de Ion Vartic, care consideră că „*Revista de cultură are un statut mizerabil în continuare, datorită unui decret din 1975, dat de Ceaușescu*”. ■ În aceeași ordine de idei, și Alexandru (*sic* !) Cistelean („*Cred că o cultură, o literatură trebuie să lase în pace politica, dar numai atunci când și aceasta o lasă pe ea în pace*”), propune redactarea unui manifest, care „să forțeze guvernul să pună în aplicare nu altă lege decât cea a autonomiei locale, care să dea dreptul consiliilor județene să facă ce vor cu bugetele lor”. ■ „*Există o excesivă uniformizare a revistelor literare*”, trage un semnal de alarmă Ion Simuț. ■ Călin Vlasie se teme că există unele discriminări în privința alocării bugetelor („*E mai importantă afinitatea care produce revista literară*”): „Sigur că revistele care nici măcar nu tulbură imaginea pe care vrea să și-o creeze actuala putere s-ar putea s-o ducă mai bine. Altele care încearcă, la modul bunului simț, să aibă altă opinie sunt evident dezavantajate”. ■ Ștefan Borbély („*Din momentul în care ne-am rupt de forurile tutelare, revista a început să existe pe un alt plan*”) evocă situația revistei „Echinox”, pentru a arăta că se pot găsi și soluții concrete: „Pe scurt, există posibilitatea înființării unor fundații, care mută situația în alte contexte financiare, mai precis apare șansa eliberării de tot felul de dependențe”. ■ „*Știu că mișcarea literară românească se află într-un impas, într-un impas din care nu poate ieși decât*

printr-un ferment ce nu poate să vină decât din partea revistelor”, afirmă Mircea Zăciu. Iată care ar fi situația presei culturale: „Revistele noastre, la ora aceasta, sunt diversificate mai mult prin opțiunile lor politice, decât prin opțiunile lor estetice. Aici mi se pare mie, fără a fi un adept al apolitismului, al unei atitudini estetizante, deasupra vieții civice, mi se pare că aici suntem într-un fel de gol, de carență, în perspectiva dezvoltării ulterioare a literaturii române. Nu observ să existe între revistele noastre diferențieri de programe estetice, ori știm că și în trecut tocmai de la reviste, de la programele lor porneau diferențierile de opțiune culturală”. ■ George Vulturescu adresează ***„Un elogiu al lucrului bine făcut și al revistelor din Transilvania”*** și oferă detalii despre modul în care reușește să facă posibilă apariția propriei publicații, *Poesis*. În opinia sa, nu ar fi vorba atât de o criză a presei culturale, cât de una a prezenței instanțelor critice: „O revistă, dacă nu are un critic în jurul acestei reviste, nu poate conta... Uitați-vă la «România literară», partea critică e semnată știți de cine. În Transilvania se întâmplă însă un lucru deosebit, de exemplu, la «Vatra», prin Alexandru Cistelean, și este aproape singura revistă care are o parte solidă de critică. Uitați-vă la «Familia», cine semnează cronică literară? Poeții. La fel și la revista «Arca». La «Steaua», la «Tribuna», la fel. Doar revista «Vatra» a avut norocul să aibă trei-patru critici deosebiți. Vom vedea, așadar, că revistele literare suferă, de fapt, de altceva: nu că trăiesc greu, că se distribuie prost etc., probleme pe care le putem rezolva, ci faptul că nu avem oameni deosebiți care să urmărească cu atenție fenomenul literar”. ■ În fine, Laurențiu Ulici observă că, după 1990, revistele literare au fost obligate să evolueze într-un alt regim editorial (***„Cei care fac reviste literare în România știu că le fac pentru colegii lor”***): „Trebuie să ne obișnuim cu ideea că meseria aceasta de scriitor, pe care noi o avem, presupune să ne descurcăm singuri. Nicăieri în lume scriitorul nu e debitorul unui etern tătuc. Noi trebuie să găsim și soluții financiare, pentru care nu mai există niciun fel de tătuc”.

20 octombrie

● În editorialul său din nr. 145 al „Dilemei”, Andrei Pleșu observă că politicianul Corneliu Vadim Tudor ar reflecta înconștientul colectiv al românității, respectiv ***Partea noastră de umbră***: „Asemenea fiecărui individ care își are – după spusa psihoterapeuților – zona sa crepusculară, negativă, inavuabilă, fiecare popor își are noaptea sa, balastul său tenebros, latența lui suspectă. (...) Iar când arătăm rău, când ies la suprafață rezervele noastre de mitocănie, de provincialism resentimentar, de lichelism, suficiență și indignitate, chipul nostru împrumută, pentru o clipă, trăsăturile vicios infantile ale unui politician neaș”. □ În acest nr. 145 al „Dilemei” se relansează „O întrebare clasică și națională: IARĂ N-AVEM ROMAN?” (responsabil cu realizarea dosarului, Radu Cosașu). „Răspund, de veghe-n lanul de hârtie”: Nicolae Manolescu,

George Pruteanu, Tania Radu, Gabriela Adameșteanu, George Bălăiță, Nicolae Breban, Mircea Cărtărescu, Constantin Țoiu, Ioana Pârvulescu, Z. Ornea, Stelian Tănase, Carmen Matei Mușat, Alexandru George, Ștefan Agopian, Eugen Ionescu, H.-R. Patapievici, dar și „parlamentari, teșchetari, librari, simpli cititori”. □ Nicolae Manolescu (într-o intervenție intitulată *De ce n-avem roman*) indică unele dintre cauzele decăderii acestui gen, important înainte de Revoluție: „Este absolut neîndoielnic că, după 1989, *nu mai avem roman*. Avem *romane*, dar este cu totul altceva. (...) Principala schimbare a constat, după 1989, în trecerea accentului de pe ficțiune pe document. Ofensiva memorialisticii, a jurnalelor, a mărturiilor directe a curmat brusc interesul pentru un gen care rezolvase în imaginație problemele sociale. Publicul s-a orientat spre forme nemijlocit documentare, abandonând romanul. Presa a jucat un rol însemnat în această deplasare psihologică. Romanului i-au fost răpite, unul câte unul, punctele de atracție. Istoria a început să se scrie altfel. Politica s-a putut face pe o cale proprie. Dezvăluirile, unele senzaționale, n-au mai intrat în atribuțiile romanului. Întreaga dezbateră critică asupra comunismului s-a mutat în altă albie”. □ Referindu-se mai ales la propriul caz, Nicolae Breban face, printre altele, o afirmație surprinzătoare (*Metafora romanului*): „Deși pare că scriu romane-fluviu, am oroare de romane-fluviu. (...) Dar ce te faci dacă nu ești născut povestitor ca Hogaș, Creangă, Sadoveanu, Bănulescu? Pur și simplu... înveți romanul”. □ Un alt prozator emblematic al literaturii române, George Bălăiță (*Pluta de pe creasta valului*), se confesează: „Eu nu sunt un «autor de romane». Deși le scriu și, foarte rar, le public. Ce o mai fi se va vedea. Dar ce scriu eu? Eu scriu o poveste fără sfârșit. Din când în când, povestea ia o formă sau alta. Nu cred în «genuri» literare. După cum «generație» nu-mi spune mare lucru”. □ În ciuda titlului dubitativ – *Dacă Marchiza va mai ieși la orele 5*, Constantin Țoiu crede în acest gen, și în formulele lui consacrate: „Mai curând ar pieri lumea, decât romanul, care imediat și-ar găsi în loc alta mai bună. Astfel încât Marchiza va ieși, va ieși mereu pe la 5...”. □ La rândul său, Z. Ornea încearcă să răspundă la întrebarea *Ce se întâmplă cu romanul?* în epoca de față: „Mai întâi el suportă toată criza culturii (sau numai a instituțiilor de cultură) care ne copleșește. Prozatorii, cei mai mulți (ca și poeții, dramaturgii, criticii și istoricii literari) nu prea mai scriu. Ocupați cu altele (politică, gazetărie), ocolesc masa de lucru, așteptând vremuri mai bune, care cine știe când și dacă vor veni. Alții sunt derutați, reexaminându-și mai vechile modalități. E evident faptul că trebuie adoptată o nouă gramatică (vreau să spun retorică) a modalității de abordare a realului. E probabil că romanul politic va ceda altor modalități, să spunem general-umane, detașate de contextualitatea timpului”. □ Sub titlul general „*Nu mai citesc nimic... Marchiza e o tâmpită... Abia dacă observ o societate*”, avem mărturiile a trei scriitori: Gabriela Adameșteanu, Ștefan Agopian, Mircea Cărtărescu (chestionați de Delia Verdeș). Cea a

Gabrielei Adameșteanu, nelipsită de dramatism, este elocventă, prin ricoșeu, pentru peisajul și dilemele epocii. ■ Prozatoarea, care se exersase în ultimii 6 ani ca publicistă, își inventariază propriul caz și propria opțiune, indicându-le, totodată, limitele și punctele nevralgice: „Au fost mai multe faze, cea în care colegii îmi spuneau în 90: «Noi trebuie să scriem literatură!» și eu răspundeam că nu am niciun chef să scriu literatură. În al doilea rând, spuneam că vreau să înțeleg ce se petrece, pentru că, într-adevăr, nu înțelegeam nimic: *ianuarie, martie, mai...* (...) Și când am avut această revelație [a ceea ce se petrece, n.n.], dorința de literatură mi-a revenit puțin câte puțin... Însă, practic, nu am mai fost în stare să găsesc drumul înapoi. Nu, n-am mai reușit să găsesc timpul fizic (...). Un alt inconvenient – nu mai citesc literatură, mă tem că nu am citit niciun roman în cinci ani, poate-am început câteva, m-am uitat superficial, am avut alt tip de lecturi, mi-am pierdut vremea citind presă; am căpătat reflexele omului obișnuit: vin acasă foarte obosită, foarte obosită, mă uit la televizor, mă bucur că mă pot uita pe mai multe canale, în mai multe limbi, cu mai multe știri, am căpătat viciul actualităților pe toate meridianele...”. Scriitoarea se referă și la intenția de a scrie un roman, *Provizorat* (aflat, deocamdată, la jumătate). ■ Din cadrul acestui dosar, semnalăm și articolul lui Carmen Matei Mușat, ***Romanul optzecist: radicalitate și provocare***. □ Provocat de distincția făcută de M. Nițescu în volumul său, George Pruteanu încearcă să facă o opțiune între doi poli radicali: ***Compromisul creator sau neantul eroic?*** („Cronica literară de tranziție”; continuare în nr. 146, 27 octombrie-2 noiembrie, ac. rubrică și pagină). Chestiunea ar fi fost tranșată de mult timp, prin cazuri celebre: „Puțin ne interesează astăzi ce politică a făcut Dante: opera sa e sublimă. Nu ne pasă dacă Villon a fost un om cumsecade sau un bandit, atunci când versurile sale ne mișcă până-n rărunchi. (...) în materie de continuitate a culturii, *compromisul creator* e preferabil *neantului eroic*, cu disocieri de la caz la caz”. ■ În această ultimă chestiune, reamintim că M. Nițescu era de părerea contrară. ■ În continuare, Pruteanu aduce exemple din literatura română: „Sigur că e blamabilă etic mularea smerită a unui munte ca Sadoveanu pe calapodul în cinci colțuri al partidului. Sigur că e jalnic, e trist, e dureros să-l vezi pe un titan în plină forță creatoare ca G. Călinescu sărind cuminte, ca un tigru dresat, prin cercurile de foc înălțate de niște politrucii mucoși ca Novicov sau Vitner. Dar, tot aici, ridic glasul și cer: atenție la disjungerea planurilor! Sunt vocații diferite, să mulțumim cerului că cineva are *una* din ele, nu să-l blamăm, mecanic, că nu le are pe amândouă. Cine are vocația martiriului, face jertfă de sine. Cine are vocație literară face cărți”.

21 octombrie

● Livius Ciocârlie este aniversat în nr. 10 al revistei „Orizont”; scriu: Nicolae Manolescu, ***Structura cristalului*** (care remarcă „raritatea” în apariții a criticului, ca și „formula personală de a-și alege subiectele”), Lucian Raicu,

Jurnal cu Livius Ciocârlie, Mircea Zăciu, *La aniversară* (evocate diferite întâlniri cu Ciocârlie; scrieri ca *Burgtheaterul* și *Clopotul scufundat* ar aparține „unei reale postmodernități”); Daniel Vighi, *Tocmai de-aia*, Vasile Popovici, *O interdicție mută* etc. ■ Una dintre cele mai emoționante evocări este cea a lui Raicu; criticul încearcă explice sursele (sau resursele) „autenticității” lui Livius Ciocârlie: „O altă explicație ar fi o anumită oboesală existențială pe care are bunul gust de a nu și-o ascunde, de a o lăsa la vedere, de a face din ea un extraordinar text (*Fragmente despre vid*, *Clopotul scufundat*, *Paradisul derizoriu*. *Jurnal despre indiferență*, dar și eseurile critice. În fine – altă explicație – se lasă încercat până la tristețe și uneori până la disperare de senzația golului din toate și din el însuși, de sentimentul inconsistenței. Scrie ca pentru a-și dovedi că lumea există și că lucrurile nu sunt, până la urmă, fără rost, fără pondere, fără necesitate. În direcția asta, atinge – ce să mai vorbim – cote înalte, de mare scriitor și nu numai român. Oboeala, vidul, sentimentul zădărniceii pot fi – și la el sunt – surse de energie”. □ În același nr. 10 din „Orizont” Adriana Babeți îl chestionează pe Alexandru Paleologu pe o temă oarecum neobișnuită: *Despre îmbătrânire*. Reținem câteva dintre afirmațiile eseistului: „Cea mai frumoasă poveste de dragoste din literatura occidentală nu este *Romeo și Julieta*, nici chiar *Antoniu și Cleopatra*, care e chiar un pas mai înainte pe direcția asta, a consumului erotic. Cea mai frumoasă piesă de dragoste de mine știută se numește *Conul Leonida față cu reacțiunea*.”; „Sartre este mult inferior lui Aragon. Era Aragon cum era. Un agent al Kominternului. Un comunist care știe adevărul și nu vrea să-l spună. (...) Deci este un tip odios. Dar este un poet mare și un scriitor mare. În timp ce Sartre este un mediocru veleitar, cu reușite mai mult sau mai puțin acceptabile. Asta-i tot. Mult inferior și nevaste-si, madame de Beauvoir, care e și ea o antipatică, o *bas bleu*, o mutră acră, de o suficiență sufocantă, dar mai talentată decât Jean-Paul”; „Sunt unii oameni pe care destinul îi așează mereu în sferile zeilor, într-un soi de Olimp. Inora, cum e Goethe sau Sadoveanu... nu le-ar sta bine în închisoare. Nu îl văd pe niciunul biciuit, legat de mâini sau ceva în genul ăsta. E chiar o imagine respingătoare. Dar pe Cristos, da! (...) Dar cu *Zodia Cancerului* începe Sadoveanu – omul bătrân. Avea 49 de ani atunci. La bătrânețe a scris niște cărți proaste, dacă le-o fi scris el. Se pare că *Mitrea Cocor* nici n-a scris-o el. (...) Dar a terminat cu *Nicoară Potcoavă*, prin care reia o operă puerilă din tinerețe, *Șoimii*, și face o capodoperă superbă, magnifică. A publicat-o când a publicat-o, în acel moment, când critica era ce era; ea a fost discreditată și nu a fost crezută ca o capodoperă. A fost comentată de critica ideologică a timpului, a fost validată de ea, drept care, după, a fost complet discreditată. Credeți-mă, e o capodoperă”. □ Apare, în traducerea Deliei Vasiliu, o evocare a lui Ionesco, avându-l ca autor tot pe Alexandru Paleologu (*Mai tare ca moartea*).

● Incitat și de o afirmație a lui Dan C. Mihăilescu din cronică sa din nr. 41-43 ale revistei „22” (pentru care volumul lui M. Nițescu ar „pica prost”), Cristian Tudor Popescu revine asupra temei „colaboraționismului” într-un articol intitulat *Un alibi pentru ticăloșii fără har* („Adevărul”, nr. 1700, „Cultură”). Pentru intervenția lui Dan C. Mihăilescu și reacția lui C. T. Popescu, v. *supra*, 11-17 octombrie.

● În nr. 42-44 ale „Literaturului”, Marin Sorescu se referă la dificultățile de ordin financiar pe care sunt nevoite să le depășească publicațiile culturale (*Cultură pe sponci și armonia sferelor*): „Trebuie clarificat un lucru: în momentul de față e necesar să existe și reviste subvenționate de stat, nu e o rușine pentru țară. Ministerul Culturii nu s-a desființat ca instituție. Cine oare să-și asume povara grea a culturii? Cât costă o revistă literară într-un an de zile? Nici cât două-trei prânzuri parlamentare, neparlamentare, de partid (de opoziție, coalitție etc.), nici cât două-trei cine tovărășești ale domnilor noștri invitați din întreaga lume. Redactorii la «revista puterii» își primesc salariile «grase» când dă Dumnezeu; colaboratorii nu și-au primit onorariile din 1994! Câtă vreme nu există în România alte pârgii puse la punct, care să sponsorizeze cultura, pe alte criterii decât cele politice, mi se pare cu totul îndreptățit să avem pretenții la umbrela generoasă a forului de administrare a culturii, așa cum se întâmplă în toate țările”. ■ În nr. 301 din „Adevărul literar și artistic” (14 ianuarie 1996), „Interim” comentează pe larg, în cadrul rubricii sale, „Revista revistelor culturale” această intervenție a lui Sorescu: „«Literaturul», «revista puterii», deși «apolitică», apare, ca și altele, într-un ritm dezordonat și imprevizibil: de prin vară, mai mult n-a apărut decât a apărut! (...) Situația nu este chiar inedită, ea are precedente în epoca trecută, când, cultura fiind destinată poporului, «prestația» cu acest nume era, în chip ideal, neprețuită, voluntară și neretribuită. Trecând pe buget de austeritate, guvernul de atunci, ca și cel de acum, tăia copios subvenția destinată publicațiilor culturale, nevoite, astfel, să-și reducă personalul redacțional ori să-l plătească cu «jumătăți de normă». Mult timp, principala revistă literară a recurs la acest procedeu ca să nu-și arunce redactorii în somaj, pe vremea aceea interzis formal, dar practicat masiv”. ■ Cât despre plângerea lui Sorescu despre dezbinarea scriitorilor, comentatorul consideră că asemenea comportamente s-ar înscrie în logica lucrurilor: „întotdeauna, în ochii opiniei publice, a fost mai «important» *ce face* decât *ce scrie* scriitorul, iar *aura* ce i-a înconjurat chipul n-a fost, în cele mai multe cazuri, decât o *retroproiecție*. De ce-ar fi azi altfel? Cu toată tristețea, trebuie să recunoaștem că «viciile» și «moravurile» deplânse de poetul «singur printre poeți» sunt eterne și, în conjunctura actuală, mai ascuțite ca până ieri. De aceea, îndemnul său la «consens» și la stingerea conflictelor ce «animă» lumea literară ni se pare cel puțin naiv, «ascuțirea luptei ideologice între scriitori», din păcate, va continua, polemicile nu vor conține”. □ Începând cu acest număr, „semnătura” „Diacului tomantic și

alumn” este înlocuită cu a celor care semnează efectiv materialele de la pagina 2. □ În două episoade (primul în acest număr triplu, al doilea în nr. 45-52, 17 noiembrie-6 ianuarie), Eugen Simion îl redescoperă pe **Al. Rosetti în trei prietenii...**, în corespondența cu Arghezi, Ion Barbu și Călinescu (existente în volumul *Al. Rosetti în evocări*). □ Valeriu Cristea taxează drept **Sofisme plângărețe** unele observații făcute de Ana Blandiana la conferința de la Neptun, cu tema scriitor-putere (poeta regreta faptul că, în timp ce unele mănăstiri erau demolate, artiștii își lucrau operele); pentru întreaga discuție, v. *supra*, 20-25 septembrie.

23 octombrie

● În nr. 40 din „LA&I”, Dan C. Mihăilescu îl intervieveză pe Aurel Cioran („**Nu am dorit nicio clipă să plec din țară, cu toate că știam ce mă așteaptă**”). Fratele eseistului se referă, printre altele, la anii săi de detenție și se ferește să ofere amănunte despre ideologia politică îmbrățișată în tinerețe.

25 octombrie

● Volumul lui Eugen Simion, *Mircea Eliade, spirit al amplitudinii*, are parte de lectura minimalizatoare a lui Alex. Ștefănescu în nr. 42 al „României literare” („Cărți românești”). **Performanța lui Eugen Simion** (acesta este titlul intervenției) ar fi aceea de a „scrie plictisitor despre o operă pasionantă”; în plus, volumul nu ar fi ce se pretinde: „Deși are aparența unei monografii, cartea este o culegere de articole. Eugen Simion a realizat un fel de colaj din toate comentariile critice pe care le-a scris de-a lungul timpului despre romanele și nuvelele lui Mircea Eliade”. ■ Același tip de comentariu minimalizator (făcut tot de Alex. Ștefănescu) se întâlnește și în cronicile despre volumele unui alt fost coleg de redacție, și anume Valeriu Cristea; v. *infra*, 29 noiembrie-5 decembrie. □ Revenind la nr. 42 al „României literare” (realizate de Mariana Sipoș, care semnează cu inițialele și un preambul) avem o intervenție a lui Mario Varga Llosa, **Literatura îi apără pe oameni de nefericire** (colaj din comunicările acestuia la Uniunea Scriitorilor și la Institutul Cervantes) și un mini-interviu al scriitorului, acordat în exclusivitate revistei. □ Eugen Negrici meditează la **Soarta cărților** („Simulacrele normalității”): „Dar să privim cu bărbăție la ceea ce se întâmplă în jur și aiurea: prestigiul literaturii și privilegiile ei monopoliste sunt pe punctul să se prăbușească odată cu imperiul secular al cărții. Și dacă totul se reduce – și se reduce într-adevăr – la *docere et delectare*, cum crede și Pessoa – atunci de ce să mai facem, cu încrâncenare, un capăt de lume din literatură?”

● Evocând, în „Cronica melancoliei” din nr. 43 al revistei „22”, vechea gardă de critici sau de colegi de la „România literară”, Ileana Mălăncioiu se teme că, după 1989, ar asista la o **Cultură cu înlocuitori**: „Având în față imaginea lui Raicu și a cercului de scriitori adunați în jurul său la «România literară», mă

gândesc uneori că o literatură depinde în mult mai mare măsură de critică decât îi place ei să recunoască și că, în absența acesteia, riscăm să ajungem, aproape fără să ne dăm seama cum, la un fel de *cultură cu înlocuitori*. (...) Fiindcă, în vreme ce scriitorii autentici nu mai au nicio posibilitate și nicio motivație să-și publice cărțile, debutează pe rând d-l Ion Iliescu și d-l Petre Roman și d-l Adrian Severin”. □ Dan C. Mihăilescu publică a treia (și ultima) parte a cronicii sale despre *Cartea albă a lui Nițescu*; v. *supra*, 11-17 octombrie. □ Ca reacție la intervențiile lui Alexandru Paleologu (*Pacta sunt servanda*) și Octavian Paler (*Spinoasa problemă a identității*), Gabriel Andreescu publică, începând cu acest nr. din revista „22” (până la nr. 47 inclusiv) un serial intitulat *Octavian Paler, Alexandru Paleologu și spinoasa problemă a naționalismului*. Pentru prezentarea întregii polemici, v. *supra*, iunie 1995-noiembrie 1996.

27 octombrie

● Pe tema numărului 146 din „Dilema” („A fi marginal: în lume, în societate. Mituri, confuzii, realități” – responsabil Magdalena Boiangiu), sunt invitați să se pronunțe, printre alții, Sorin Alexandrescu și Adrian Marino. Amândurora li se pun *Două întrebări*: „1. Este cultura română marginală? 2. Există fenomene de marginalizare în interiorul culturii române?”. După Sorin Alexandrescu, cele două noțiuni complementare (margine și centru) ar fi nevoite să se resemantizeze în noul context geo-politic și cultural, când „o nouă structură pare a se naște, nu în jurul centrelor și a marginilor lor, ci *printr-o rețea de complexe regional-internaționale*”: „Văzute din această perspectivă, nici drama cioraniană a marginalității, nici euforia proto-cronistă a lui Edgar Papu sau naiv profetică a lui Noica nu-și mai au rostul. Cultura română este, în această lume, crud formulat, *o poziție pe internet*. Diferența față de vechea lume a centrelor și a marginilor – în fapt mult mai crudă – este că judecățile de valoare nu mai derivă din poziția în ierarhie, ci din *energia dezvoltată în punctul din rețea în care te afli*.(...) Este cutare sau cutare scriitor român marginal? Nu, el este doar necunoscut, pentru că nu este încă difuzat de circuitele normale”. ■ Pe de altă parte, în interiorul fiecărei generații de creație ar exista anumite preferințe sau opțiuni în legătură cu cele două repere (centru-margine): „(...) proza modernă a fost dominată de Camil Petrescu, nu de Urmuz sau Blecher, mișcarea ideilor de Criterion, nu de Zeletin, critica literară postbelică de Călinescu și călinescieni, nu de structuralism ori de psihanaliză. Conservatorismului *establishment*-ului ori a valorilor zise de consens li se opune însă zumzetul de fundal și adesea explozia de sunet și culoare a marginalilor. Nu rareori ei preiau spațiul din față al scenei, fără a se sinchisi prea mult de ierarhiile consensului. Ce altceva au făcut formalistii ruși, Bahtin, Brâncuși la Paris, romanul sud-american în Europa, sau, la noi, Școala de la Târgoviște, și mai ales optzeciști? Numai că paradoxul face ca acum, când

optzeciști ar trebui să ocupe centrul, ei sosesc într-o lume fără centre. Cărtărescu și Nedelciu sunt mari scriitori, dar nu mai sunt și scriitori «centrali». Ei sunt valori, dar nu știu dacă vor mai fi și modele”. □ La rândul său, Marino expune, încă o dată, modalitățile prin care literatura română poate ieși din marginalitatea în care se plânge că se află: „- Prioritate absolută acordată lucrărilor de referință (introduceri, istorii, compendii, dicționare de diferite tipuri în limbi străine). – Lucrări de idei (filosofie, eseuri, teorie literară, comparatistică) și romane, în genere lucrări care vorbesc un limbaj universal și sunt și mai ușor traductibile. – Participarea intensă la toate manifestările internaționale unde cultura română poate fi pusă în valoare într-un mod oarecare și într-un cadru adecvat (colocvii, colaborări la lucrări internaționale, la reviste științifice); alimentarea sistematică și gratuită a marilor bibliografii internaționale cu materiale românești. – Stabilirea și încurajarea de relații personale (singurele care sunt, de fapt, eficace) cu redacțiile editoriale care pregătesc marile lucrări de referință și ale revistelor de prestigiu care fac o reală publicitate. (...) – Reforma radicală a participării la târgurile internaționale de carte (...)”. □ George Pruteanu publică a doua parte a cronicii sale (în notă polemică) despre volumul lui M. Nițescu: *Compromisul creator sau neantul eroic?* („Cronica literară de tranziție”); pentru întreaga intervenție a criticului, v. *supra*, 20-26 octombrie.

30 octombrie

- Entuziasmat de *Saludos* (comparat la un moment dat cu *Pendulul lui Foucault*, de Umberto Eco), Romul Munteanu publică un articol intitulat *Alexandru Ecovoiu* („Fețele culturii”, supliment al ziarului „Azi”).
- În nr. 41 din „LA&I” este publicat un lung fragment din viitorul roman al lui Mircea Cărtărescu, *Orbitor* [vol. I].

31 octombrie

- „Biroul de Investigații” al „Academiei Cațavencu” schițează, în nr. 43 al publicației, unele *Ipoteze de serviciu în cazul asasinării profesorului Culianu*: una ar fi aceea a uciderii „de către un ofițer de informații român” (demonstrată astfel: „niciun serviciu de informații român, în speță SRI sau SIE, nu și-ar fi putut permite să organizeze o asemenea acțiune în SUA, unde vigilanța FBI-ului este proverbială”); o alta ar viza „acțiunea unei organizații cu caracter ocult” (dar ancheta FBI nu a relevat nicio legătură cu legionarii” și nicio intervenție a masoneriei, „căci I.P. Culianu era bine cotelat în cadrul lojei din care făcea parte”); astfel, „cea mai plauzibilă” ar fi aceea a unui „conflict în interiorul universității sau cu unul din studenți”. Însă, nici în acest din urmă caz, „nu a fost identificat niciun suspect”. „Singurele elemente certe sunt amenințările primite în ultimele luni de I.P. Culianu, mesaje ce conțineau elemente legionare, furtul care avusese loc în apartamentul său, de unde

dispăruseră dischetele cu studiile sale și ancheta FBI, la care nimeni nu avea acces, decât cu ajutorul directorului FBI, care cere la rândul său aprobarea președintelui SUA”, se mai adaugă în „comunicatul” „Biroului de Investigații”.

[OCTOMBRIE]

● În cronica sa din nr. 9 al revistei „Cuvântul”, intitulată *Noi teritorii ale postmodernismului. Un psalmist expresionist*, Al. Cistelean comentează volumul lui Nichita Danilov, *Mirele orb* (Ed. Junimea, Iași, 1995), insistând asupra formulei poetice plurivalente: „În formula lui el a reușit să strângă într-un fascicul unitar mai multe registre, asigurându-și nu doar o plurivocitate eficientă, dar și o multiplicitate vizionară și scripturală. Între parabolă și notație, între confesiune și oricularitate, între descripție și profeție el se mișcă nonșalant, vinod angoasa cu grația, cotidianitatea cu himericul și ironia cu o certă ispită de metafizician”. Din topul criticului mai fac parte: 2. Ștefan Augustin Doinaș, *Aventurile lui Proteu*, Humanitas, 1995; 3. Andrei Bodiu, *Poezii patriotice*, Marineasa, 1995; 4. Cassian Maria Spiridon, *Piatră de încercare*, Ed. Junimea, 1995; 5. Ion Vădan, *Litera T*, Casa de editură „Decalog”, Satu-Mare, 1995; 6. Francisc Vinganu, *Pasărea van Gogh*, Colecția revistei „Arca”, Arad, 1995. □ Într-o cronică intitulată *Noua ordine literară. Cartea rușinii*, Mircea Mihăieș comentează volumul lui M. Nițescu, *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii*: „Rând pe rând, mari personalități ale culturii române, de la Mihail Sadoveanu, Arghezi, Călinescu, Ion Barbu, la Geo Bogza, Al. Philippide, Marin Preda și Tudor Vianu sunt puse față în față cu probele dezertării lor morale. Și nu numai morale: se vede, din aceste analize, că demisia etică este urmată, fără excepții, de o decădere estetică. (...) E cel puțin o exagerare ca între marii călăi ai culturii române, între slugarnicii slujbași ai ideologiei bolșevice să fie incluși și câțiva critici tineri de la sfârșitul anilor cincizeci, începutul anilor șaizeci care au avut nenorocul să-și înceapă activitatea publică tocmai în timpul marii terori comuniste. A-i pune în aceeași balanță pe Eugen Simion, Matei Călinescu, Ana Blandiana, Gheorghe Grigurcu și Nicolae Manolescu, autorii unor texte conformiste – și nimic mai mult – scrise pe la douăzeci și unu, douăzeci și doi de ani, cu marii monștri Leonte Răutu, Ion Vițner, Nicolae Moraru, C. I. Gulian, Paul Georgescu etc. e, în cel mai bun caz, o încercare de mistificare”. ■ Din topul stabilit de Mihăieș mai figurează: 2. Mircea Eliade, *Mefistofel și androginul*, Humanitas, 1995, preț neprecizat; 3. Mircea Eliade, *Sacru și profanul*, Humanitas, 1995, 192 p, preț neprecizat; 4. Constantin Bălăceanu-Stolnici, *Dialoguri despre cele văzute și nevăzute*, Ed. Harisma, București, 1995; 5. Horia Cosmovici, *Manualul omului politic creștin*, Ed. Crater, București, 1995. □ Radu G. Țeposu comentează volumul lui Cornel Regman, *Ion Creangă. O biografie a operei (Cică niște biografii. Creangă, subtilul precursor)*. Pe pozițiile 2 și 3 din topul de critică, G. I. Tohăneanu, *Dicționar*

de imagini pierdute, Amarcord, Timișoara, 1995 și I. Funeriu, *Al. Macedonski. Hermeneutica editării*, Ed. Amarcord, 1995. □ Topul de proză, stabilit de Tudorel Urian, este următorul: 1. Alex Mihai Stoenescu, *Patimile Sfântului Tommaso d'Aquino*, Humanitas, 1995; 2. George Cușnarencu, *Ultimul Isus, magnificul*, Scrisul Românesc, Craiova, 1995; 3. Paul Eugen Banciu, *Casa de pânză*, Excelsior, Timișoara, 1995; 4. Viorel Știrbu, *Moara de nisip*, Editura Viitorul Românesc, București, 1995. □ Ioan Buduca are o intervenție intitulată **Revizuirea revizuirilor. Marin Preda într-un dicționar din anul 2010**. Pentru început, criticul face două precizări: „Prima clarificare este următoarea: nu are decât un răspuns (da!) întrebarea dacă revizuirile sunt necesare reformulări de acest fel al întrebării: Ce aveți de revizuit domnule Nicolae Manolescu în ierarhia de valori literare pe care ați propus-o până în 1990? Dar dumneavoastră, domnule Eugen Simion? (Nume imaginar, firește). Etc. A doua clarificare: ce face necesară revizuirea scării de valori literare? (...) Dacă răspundem că acel *ce*, care face necesară revizuirea scării de valori sunt unele oportunități personale, explicabile prin combinații de interese extra-literare, atunci avem o tabără a autorevizuirilor. Dacă însă răspunsul nostru ar fi că revizuirile sunt fatalmente necesare din pricina schimbărilor paradigmatică ale percepției axiologice după 1990, atunci avem o altă tabără”. ■ Cât despre „profilul” prozatorului teleormănean în dicționarele viitorului, el înglobează unele dintre poncifele epocii și câteva prejudecăți de receptare sesizabile și astăzi: „«Marin Preda a debutat cu un volum de nuvele intitulat *Întâlnirea din pământuri* (sic!). A fost considerat o mare speranță a prozei românești. După ocuparea țării sub ideologia comunistă, această speranță s-a concretizat o singură dată, în romanul *Moromeții* (volumul I). Acest roman reușește să portretizeze, în viziune naturalistă pe alocuri, un țăran ce vine mai degrabă din agora ateniană decât din istoria României. Comedia de limbaj face uneori pagini memorabile, scrise parcă de un Caragiale al lumii rurale. Mai apoi, Marin Preda încearcă mai multe romane în care urmărește cum psihologia urmașilor acestui țăran se integrează vieții urbane. Nu mai dă niciun personaj memorabil. În privința viziunii metafizice, Marin Preda face figură de semi-doct. 'Gnoza' din romanul *Cel mai iubit dintre pământeni* este o rușine intelectuală și stilistică ce rămâne, totuși, un important document despre precaritatea culturală a acelor vremuri»”. □ Antologia de poezie basarabeană *Portret de grup* este prezentată de Octavian Soviany (***Optzeciștii din Basarabia. Portret de grup fără grup***); în antologie figurau poeme de Emilian Galaicu-Păun, Eugen Cioclea, Valeria Grosu, Arcadie Suceveanu, Vsevolod Ciornei, Zoe Bordeianu, Călina Trifan, Teo Chiriac, Vasile Gârmeț, Grigore Chiper, Nicolae Popa, Valeriu Matei, Constantin Olteanu, Lorina Bălțeanu, Ghenadie Nicu, Dumitru Crudu, Aura Christi etc. Soviany se arată încântat îndeosebi de formula poetică a lui Emilian Galaicu-Păun, „care se naște din nebuloase și vârtejuri imagistice, din contorsionările unei scriituri care

proliferează asemenea unui țesut bolnav, căutând parcă să inunde (nu numai în sens figurat) lumea din exteriorul spațiului scriptural”. □ Filip Florian colaborează cu o proză intitulată *Copii și alte ființe*, însoțită de o scurtă prez semnată R. G. Ț.. □ Adrian Marino are o altă intervenție în cadrul polemicii sale cu Al. George pe tema revizuirilor (*Revizuirea revizuirilor. Cine deține monopolul istoriei literare?*). Pentru prezentarea discuțiilor, v. *supra*, „Cuvântul”, mai.

● Nr. 10 al revistei „Vatra” se deschide cu poemul lui Ion Mureșan, *Cântăreții bolnavi*. □ Antologia lui Gheorghe Crăciun despre generația optzecistă, *Competiția continuă*, apărută la Editura Vlasie în 1994 este comentată de Ion Pop, într-un articol intitulat *Recuperări și deschideri optzeciste*; criticul se delimitează de unele observații făcute de Crăciun în introducerea sa: „Judecând după ceea ce a produs până acum, generația în chestiune nu are, cred, a se teme de o asemenea solitudine [Crăciun considera că ar exista riscul subminării din interior prin solitudinea acelor „individualități în continuare puternice” care o alcătuiesc, n.n], dar nici motive de narcisism exagerat. Orgoliul primei tinereți, pe care îl mai păstrează în delimitarea propriului spațiu, trecând uneori prea ușor peste încă nerezolvate dispute de frontieră, se va atenua, probabil, cu timpul, lărgind teritoriul și spre alte «singurătăți», pe care «nepoții» sunt mai puțin dispuși, deocamdată, să le viziteze. Important este însă ca însuflețita «competiție» declanșată cu peste un deceniu în urmă să... continue”. ■ Despre antologie scriu și Cornel Moraru, *Competiție și modernitate* (citind volumul, sentimentul criticului „nu este unul de eșec, ci mai degrabă de «proiect neterminat» (folosind conceptul lui Habermas) și Iulian Boldea, *Competiția continuă*. Reținem un pasaj din comentariul acestuia din urmă: „«Dosarul» teoretic al generației optzeciste, îngrijit de Gheorghe Crăciun, are darul de a ilustra și reliefa pe de o parte consistența și probitatea teoretică a acetei orientări literare și, pe de altă parte, vine să susțină, cu exemple de o elocvență indiscutabilă, unitatea în diversitate a optzecismului”. □ Dumitru Crudu publică o serie de poeme, *Vocea Laurei, Ieri, La fel, Când vei deschide ușa mă vei vedea*. □ Din acest nr. 10 al revistei, semnalăm și studiul lui Petru Poantă, *Cercul literar de la Sibiu – arta poetică* („Metamorfozele cercului”).

● În nr. 10 din „Apostrof”, Ioan Pinteă este prezent cu *Fragmentarium – Rohia 1988*. □ Marian Ilea realizează un interviu cu Monica Lovinescu și Virgil Ierunca (*Monica Lovinescu, Virgil Ierunca și... Maramureșul*). Cei doi critici se delimitează de revoluția din 1989 și de unele dintre consecințele ei: *Monica Lovinescu*: „Numai că revoluția – cu sau fără ghilimele – a fost anexată, așa cum știm. Și din avangardă am fost împinși în ariergardă. Iar din Istorie ne-am retras mai spre poarta de ieșire”; *Virgil Ierunca*: „Deci am ratat ceea ce cehii au numit «lustrația» (adică ilegibilitatea pe termen de 5 ani a celor cu funcții de răspundere în fostul regim comunist, corespunzând cu

punctul 8 al Proclamației de la Timișoara”; „N-am știut să ne păzim ca nemții arhivele. Acum ei pot să le consulte. La noi se află mai departe la dispoziția serviciilor secrete care le dau sau le vând cui vor ele și cu machiajele de rigoare”; „Nu e neo-comunism. Mișună însă neo-comuniștii. Mulți și reciclați în mafie. Preschimbându-și ideologia în sete de putere. Cocoțați în posturi, agățați de fotolii, imobilizând, sub greutatea intereselor lor, staționara noastră «tranzitie»”. ■ Ierunca se referă și la opoziție: „Slăbiciunea ei constă mai degrabă într-o competiție vinovată de rivalități și patimi cel mai adesea veleitare”. Monica Lovinescu, în schimb, are încredere în destinul politic al lui Nicolae Manolescu: „Nicolae Manolescu este pentru mine întruchiparea omului politic responsabil în clipa de față. El reabilitează politicul în dauna politicianismului. Iar dacă ar eșua, dat fiind electoratul nostru mutilat de istoria recentă, până și un eșec al lui ar constitui o adevărată victorie împotriva obscurantismului neaș ce atentează la identitatea României reale”. □ În cadrul rubricii „Gheorghe Grigurcu răspunde lunar la o întrebare”, criticul este invitat să-și exprime părerea „asupra discuțiilor ce se poartă în prezent despre dreapta românească a anilor 30”. Grigurcu își menține opiniile și altă dată exprimate: înscrierea intelectualilor în rândurile ideologiei de dreapta ar fi mai puțin blamabilă decât a celor care optaseră pentru stânga (deoarece, fiind făcută în condiții de libertate, se presupune că ar fi sinceră); apoi, miza secretă a criticilor sau istoricilor literari care se pronunță despre extrema dreaptă ar fi aceea de a pune între paranteze (între parantezele vinovăției) propriul trecut comunist. Redăm în continuare un paragraf: „Înregistrăm o pornire ce ni se pare excesivă împotriva unor nume precum Mircea Eliade, Cioran și, dintr-o generație ceva mai tânără, I. Negoițescu (...) Se trece ușor peste caracterul mai curând gratuit, pur speculativ și cu miză literară al unora din ideile lor tinerești, la care au renunțat, după cum se știe, în scurtă vreme. Da, dar... va cere cuvântul câte cineva de altă părere, bunăoară dl. Radu Cosașu, de ce să nu admitem acest caracter mai curând gratuit, pur speculativ, literar, al discursului proletcultist ? (...) Spre deosebire de statul comunist, impus de Armata Roșie, care a ființat 45 de ani, cel legionar nu s-a menținut decât câteva luni. Prin urmare opiniile celor numiți nu sunt chiar produsul unui oportunism organizat (...). Avem a face cu opțiuni libere, după toate aparențele de bună-credință și, cu certitudine, de altă valoare intelectuală decât vitnero-poppero-crohmălnicianismele anilor 40-50-60. (...) Oricum, nu Mircea Eliade a devenit deputat în MAN și membru al CC, nu Cioran a fost numit de către genialul cârmaci președinte al Uniunii Scriitorilor, nu I. Negoițescu a primit Premiul de Stat și titlul de director al celei mai mari edituri. (...) oare am putea acorda credit total unor comentatori care, vituperând împotriva extremei drepte, «uită» a pomeni colaborarea lor, nu o data masivă până la reprezentativitate și împinsă până în adâncul vârstei mature, cu extrema «opusă»?” □ Și în acest nr.

Nicolae Balotă este prezent cu fragmente din *Caietul albastru* (însemnări din mai 1955 și mai 1991).

● Dumitru Țenepeag răspunde întrebărilor puse de Grigore Țoitu în nr. 10 din „Tomis”, într-un interviu publicat cu titlul „*Eu mă consider în primul rând scriitor român*”. Țenepeag se referă la propriul caz de disidență: „N-AM EMIGRAT. N-am cerut azil politic ca toți ceilalți emigranți (din motive politice ori doar economice). Pur și simplu mi s-a interzis, prin decret, să mă mai întorc în țară. Era în anul 1975. Mă aflam la Paris. Publicasem deja două cărți (*Exercices d'attente* și *Arpièges* – titlu francez al romanului *Zadarnică e arta fugii*). Am trăit ani de-a rândul cu un pașaport de apatrid”. Un alt subiect îl reprezintă propria literatură și programul onirismului: „Cu «un pas înainte de ce se scria în România» oricum am fost, chiar și numai cu nuvelele publicate prin reviste în anii 60 (și-apoi în carte, în 1974). În 1970, am publicat și fragmente din *Zadarnică e arta fugii* în curs de redactare. Cred că în «Luceafărul». (...) Ambiția noastră a fost de a-l depăși pe Breton pentru a ne apropia, îmbogățiți de experiența suprarealistă, din nou de Valéry pe care și teoreticianul grupului *Tel Quel*, Jean Ricardou îl revendică drept precursor”. În privința disputelor generaționiste, Țenepeag este convins că optzeciștii le datorează mult oniricilor, deși aceștia n-o recunosc: „Mă aflam într-un mic grup în jurul unei sticle când Mircea Nedelciu încerca să ne convingă cu un zel suspect că nu citise nici măcar un rând din tot ce scrisesem. Afirmatia asta a repetat-o apoi și cu un alt prilej, în fața unei camere de televiziune. M-a înduișat insistența cu care își trâmbița ignoranța, lipsa de cultură. N-am avut atunci, pe loc, prezența de spirit de-a povesti întâmplarea cu moșicul rus care a adresat o scrisoare unei uzine din Moscova pretinzând că a descoperit un nou mijloc de locomotie cu numai două roti, o șa și un ghidon. Când a venit în capitală să-și prezinte invenția, a constatat, încă de la gară, că bicicleta lui rula pe toate drumurile. Generația '80 se vrea coborâtă din cer odată cu aurora...”. □ Începând cu acest nr., și continuând pe parcursul anului următor, Victor Corcheș publică diferite manuscrise din arhiva Dimitrie Stelaru. De astă dată, este vorba de comedia neagră cu subiect istoric (virusul hitlerist) *Domnișoara Man* (inedit).

● Din nr. 33-36 (octombrie) al „Jurnalului literar”, dedicat lui Blaga, semnalăm mai multe intervenții: Elvira Sorohan, *Magic și poetic*; Mircea A. Diaconu, *Lucian Blaga și treptele coborârii în istorie*; Ileana Băncilă, *Dedicațiile lui Lucian Blaga* (este vorba de dedicațiile către Vasile Băncilă). Reținem observațiile lui Mircea A. Diaconu despre romanul *Luntrea lui Caron*: „Ca roman, îi lipsește acestei opere o anumită unitate a tonului, a tensiunii epice și echilibrul unui sens – căci paginile diluate ori care repetă anumite secvențe nu sunt tocmai puține. Firește, nu lipsesc tablourile memorabile a căror diversitate cuprinde grotescul și diafanul, sublimul și faunescul. De altfel, nu se știe dacă Blaga și-ar fi publicat vreodată, în această

formă, *romanul* și nu se știe dacă n-ar fi făcut din el, până la urmă, *jurnalul* unui creator. Oricum, în forma în care ni se arată, opera e o continuă ezitare”. □ În polemica pe care o poartă de câțva timp cu un colaborator al „Dilemei”, Gheorghe Grigurcu publică *Răspuns datorat d-lui Mircea Iorgulescu*; pentru prezentarea întregii discuții, v. *supra*, aprilie, „Dreptatea”.

● Din nr. 10 al revistei „Ateneu” reținem interviul lui Ioan Dănilă cu Nicolae Breban, *„Meseria de scriitor e glorioasă și totodată ingrată”* („Confesiuni”). Printre altele, scriitorul se pronunță în chestiunea naționalismului: „Naționalismul este necesar în situațiile de pericol, altfel trebuie să trăim în bună înțelegere cu vecinii noștri și cu etniile cu care am trăit sute și sute de ani și cu care am construit această Românie. Noi suntem o națiune mică și nu trebuie să arătăm porniri expansioniste. De aceea eu față de Antonescu, de exemplu, am o atitudine nuanțată. Nu-s de acord cu cartea lui Preda, în care el l-a tratat la modul necritic pe Antonescu. Mareșalul a făcut bine luptând pentru Basarabia, recucerind-o, dar a făcut rău trecând Nistrul. Noi trebuie să rămânem în granițele noastre, nu trebuie să ne lăsăm manipulați de imperiile din jur, care calcă în picioare drepturile popoarelor mici. Noi trebuie să rămânem în dreptul nostru istoric, dar *acela* să rămână, pe *acela* să-l apărăm și să-l menținem și în momente de criză. Numai în caz de *pericol* să devenim naționaliști; altfel, să devenim buni patrioți în esență – creatori de materiale, spirituale – și buni europeni”. ■ Ca de fiecare dată, Breban este rezervat în chestiunea acuzei de colaboraționism; aici, exemplul său este Sadoveanu, autor, printre altele, al romanului *Mitrea Cocor*: „România e cuprinsă în Sadoveanu. E un Balzac al nostru. E aici cantitate mare, capacitate de cuprindere, de epuizare a unei zone. Și nuvelele lui Sadoveanu sunt formidabile, însă ele sunt parcele, frânturi, vitralii. Sadoveanu e biserică. Caragiale a fost poate disidentul nr. 1 al nostru; prin el s-a putut biciui foarte bine grotescul dictaturii (...)”. ■ În schimb, Breban este convins că scriitorii ar fi greșit în altă privință: „Mai este un păcat al scriitorilor foarte special, pentru că numai eu îl relev. Este vorba de faptul că nu am folosit pe deplin momentul acela de semiliberalizare, norocul acela vine ciclic, care s-a întâmplat începând cu '67, '68, '69, '70, '71. (...) Deci atunci noi nu am reușit să câștigăm mai mult de la Partidul Românesc pentru cultura românească”. □ Analizând istoria lui Ulici, Vasile Spiridon o consideră inspirată de pasiunea pentru muzică a criticului (*Activitate promoțională*, „Cronică literară”): „Felul cum și-a aranjat partiturile pentru cele șase tomuri ale cărții mă duce cu gândul la structura unei sonate rondo. În primul rând, sonata (generația) comportă trei părți (promoții) care se completează într-o succesiune logică și unitară; a doua parte – un *andante* sau un *adagio* (promoția de mijloc, implozivă) – e cuprinsă între un *allegro* inițial și un final mișcător, ambele având același ton (promoțiile marginale, explozive). În al doilea rând, tema principală a rondoului (a generațiilor), căreia i se opun, în mod firesc, diverse motive

secundare (printre care și contextul social-politic), se reproduce de mai multe ori în cursul unei bucăți (literaturi), iar ultima revenire a acestei teme aduce și concluzia (caracterul însumator, recapitulativ al postmodernismului anilor '80)". □ Din acest nr. 10 semnalăm și studiul lui Mihai Cimpoi despre dramaturgia lui Lucian Blaga (*Demonicul blagian*, „Centenar”).

● Cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani, Paul Goma este sărbătorit în nr. 10 din „Timpul”. Liviu Antonesei publică o notiță, *La aniversară*, iar Laszlo Alexandru adresează cititorilor o listă de *Întrebări* retorice: „Câți sunt scriitorii români contemporani, pe care să nu-i fi «înjurat» Paul Goma? Dar, pe de o parte, câți scriitori români l-au sprijinit pe Goma, în acțiunea sa din 1977? E adevărat că n-au fost mai mulți de doi (I. Negoțescu și Ion Vianu)? Câți intelectuali români n-au afirmat, fără a-i fi citit cărțile, că Paul Goma n-are talent (răspândind astfel un zvon lansat de Securitate)? (...) Sunt mulți cei care, deși și-au văzut părinții arestați, au îndrăznit, totuși, să se pronunțe în favoarea Revoluției Maghiare din 1956? Câți sunt cei care, după ce au făcut ani grei de închisoare și domiciliu obligatoriu, au continuat să scrie, practicând totodată cele mai bizare ocupații. (...) *Câți scriitori i-au adresat, din România, scrisori deschise lui Nicolae Ceaușescu, înainte de 1989, punând în cauză întregul sistem comunist?*” ■ Scriitorul sărbătorit publică un fragment de roman, *Evadam*, 30 (96) (în curs de apariție la Editura Loreley, Iași). □ Mihai Răzvan Ungureanu comentează volumul *Etica lui Adam (Dan Pavel în luptă cu Diavolul)*: „Istoria României – tună autorul – trebuie reinventată ca replică la banalitatea ei, la literatura complexelor sale. Mitul toleranței este rușinos și se cere, fără întârziere, dinamitat; ca dovadă, participarea la Holocaust a fost întotdeauna învăluită în tăcerea conspirativă a istoricilor sau în tăgăduirile construite stângaci. «Adam în țara paradoxurilor» descoperă că orice culpă juridică (recognoscibilă în atitudinile violente ale extremelor drepte și stângi, de exemplu) atrage o culpă morală. Dar ultima nu are peste tot suport legal; vinile morale se constituie și în absența normelor. (...) Ce rațiune ne îndeamnă să ne legănăm în iluzia viețuirii noastre istorice ca «popor ales», ce ne obligă să descifrăm în accentele severe și exclusiviste ale dreptei interbelice răspunsuri izbăvitoare la situația jalnică de astăzi? Dan Pavel îndrăznește să propună și un alt model paidetic al enciclopedismului și activismului juvenil: în loc de Mircea Eliade – *jamais repentant* – Panait Istrati, imitabil și sublim în capacitatea lui de a înțelege, amănunți și regreta alăturarea la extrema stângă!”

● Reapare, la Brașov, o serie nouă a publicației „Astra” (director Alexandru Surdu; red.-șef Aurel Ion Brumar), aproape deloc relevantă pentru peisajul literar sau ideatic al perioadei, dar consultabilă cu profit de cei interesați de diferite aspecte ale culturii brașovene și ale istoriei acesteia. În continuare, în prezentarea acestei reviste, nu vom reține decât puținele articole cu miză literară. În acest nr. 1, directorul publicației, Alexandru Surdu prezintă și o anumită „politică” a publicației (*Din program*): „În noile condiții, de libertate

deplină a cuvântului scris, «Astra» își propune să nu alunece pe panta exclusivistă, adoptată de multe publicații, de a selecta valorile pe criterii politice și de a promova tendințe partinice, de orice natură, care au produs și mai produc încă atâtea neajunsuri culturii noastre». □ Într-o rubrică intitulată „Texte și pretexte”, este redată o discuție despre *Spiritul optzecist* la care participă, printre alții, Artur Larion, Gheorghe Crăciun, Andrei Bodiș și Vasile Gogea; câteva dintre subiecte: referirile la antologia *Competiția continuă*; definirea generației '80 (și) prin corelarea la câmpul politic al perioadei (Bodiș) sau prin exploatarea unui filon autohton (Crăciun, care avansează această idee, nu aduce alte precizări); dezideratul oficializării acestei generații prin includerea autorilor în manuale; schițarea unei minime bibliografii a temei (începând cu revistele în jurul cărora s-au format generația – sunt amintite „Opinia studentască”, „Dialog”, „Forum”, „Orizont” – și terminând cu *Istoria* lui Țeposu și antologia alcătuită de Alexandru Mușina).

[OCTOMBRIE-NOIEMBRIE]

● O prezentare a volumului lui Ion Simuț, *Incursiuni în literatura actuală*, face, în nr. 10-11 al revistei „Steaua”, Florin Mihăilescu (*De la Toma la Goma*): „El distinge astfel în întreaga perioadă postbelică patru tipuri de literatură și anume: o literatură oportunistă, «conformă dogmelor propagandistice», una subversivă, constituind «o deviație de la linia oficială, deviație mascată în metafore și parabole, un fel de protest abia schițat, o disidență pe jumătate sau pe sfert, atât cât permitea cenzura», în al treilea rând, o literatură propriu-zis disidentă, caracterizată printr-o «atitudine deschis opoziționistă față de puterea comunistă» și, în sfârșit, una evazionistă, care «tatonează căile esteticului», arătându-se «indiferentă la problemele politice și abstrasă din actualitate». (...) *Incursiunile...* lui I. Simuț nu sunt și nu vor să fie deocamdată mai mult decât niște utile elemente pregătitoare pentru o visată construcție cuprinzătoare. Doar această împrejurare ne lămurește de ce pentru literatura oportunistă lipsesc atâtea nume încă și mai concludente decât cei doi Francisc (Munteanu și Păcurariu), de ce eșalonul evazionist este cam abuziv dilatat, incluzându-i pe V. Voiculescu, E. Papu, Șt. Bănuțescu, G. Bălăiță, N. Manolescu, E. Simion, Gh. Grigurcu etc, autori în definitiv de un strict și laudabil profesionalism, și tot așa putem admite și convenționalitatea sau imprecizia conceptelor de disidență și subversiune, fiind clar că și prima e subversivă, și a doua e indiscutabil disidentă. În fine, contribuția exilului ar necesita o discuție mai amplă și o integrare cu mult mai numeroase note de disjunctie și specificitate». □ Comentând volumul lui Marin Sorescu, *La lilieci* (Cartea a V-a), Virgil Mihalai remarcă în treacăt filiera caragialiană a viziunii, fără a insista însă asupra acestui aspect (*Obârșii transfigurate liric*). □ Ruxandra Cesereanu scrie, în aceste nr. 10-11 din „Steaua”, despre *Tommaso d'Aquino, postmodernul*, „un Tommaso d'Aquino *bifrons*”, așa cum este el văzut de Alex.

Mihai Stoenescu: „(...) credincios rațional în Dumnezeu și comandant suprem al armatelor sale, dar și criminal pillatian. Ca stăpânitor al lumii, personajul acesta mozaicat este construit după modelul dictatorului, aducând cu un Nero creștin sau cu un Stalin *avant la lettre* (...) adept al «comunismului luminat», el gândește că lumea poate fi dominată mai ales prin teroare (și prea puțin prin credință), de aceea își subordonează Inchiziția (termen generic, de fapt, pentru orice fel de instanță represivă)”. Nu lipsesc unele obiecții: „Astfel, imaginea României, oricât de parodică, este introdusă forțat: atunci când pui la un loc piatra filosofală, intrigile venețienilor, catharii și pe Negru Vodă, iese un cocteil riscant”. □ Constantin Cubleşan se raportează polemic la editorialul lui Cristian Tudor Popescu, *Mari scriitori-mari ticăloși*, publicat în „Adevărul”; pentru reacția criticului, v. *supra*, 13 octombrie.

[OCTOMBRIE-DECEMBRIE]

● Apare un nr. triplu (nr. 10-12) din „Caiete critice”, dedicat lui Ion D. Sîrbu. Din acest număr consistent și stufos, cuprinzând scrisori, documente, interviuri, comentarii critice și o anchetă despre personalitatea și opera scriitorului, reținem mai multe intervenții. Astfel, în primul rând, comentariile lui Eugen Simion și Valeriu Cristea (ultimul este și coordonatorul propriu-zis al acestui număr). Cel dintâi prezintă *Romanul eseistic Adio, Europa!*, apărut la Cartea Românească, 1992), în care vede o „utopie levantină jumătate neagră, jumătate zeflemitoare, confesiune amară despre o istorie tragică, în fine, multă estetică *est-etică* și savuroasă proză de moravuri”, concepută într-un „stil parabolic”, aparținând unui spirit „*care-și trăiește viața în paranteză*”. Reținem și una dintre puținele judecăți de valoare obiective, din această perioadă de entuziasm al descoperirii unuia dintre puținii scriitori de sertar ai literaturii române: „Epicul este, în fapt, un pretext pentru aceste mici eseuri în care intră și iese un spirit analitic excepțional, marginalizat, puțin mitoman, temeinic băutor de votcă, dezgustat de ideologiile veacului. (...) Pentru a da un mare roman lipsește prozatorului eseist capacitatea de a crea caractere și de a inventa situații de existență credibile. A scris, totuși, o carte absolut remarcabilă, de reflecție epică despre condiția intelectualului într-o lume șmecheră și complice. (...) Ca eseu romanesc, *Adio, Europa* este, probabil, cel mai bun din câte au apărut la noi. O suită, în fapt, de eseuri ingenioase despre disperarea noastră cosmică și tristețea noastră istorică”. □ La rândul său, Valeriu Cristea, într-o cronică intitulată *Romanul politic la umbra deasă a mitului*, comentează *Lupul și catedrala* (Casa Școalelor, 1995), pe care îl consideră „*punct final*” al seriei romanului obsedantului deceniu (seria fiind deschisă, în opinia criticului de *Incognito* al lui Petru Dumitriu, din 1962). Se evocă pe larg geneza romanului și semnificația titlului acestui roman „*cumplit de sincer, sinucigaș de cinstit*” și, în plus, „încărcat până la refuz ca un șlep”: „totodată epic (ampla secvență a roirii ȝiganilor prin urbe), de idei (banchetul și

în sens platonician de la sinagogă), sarcastic (...), liric (...), dar mai ales stufos alegoric și încifrat până la a deveni obscur, simbolic, mitic, magic, ritualic, inițiativ”. □ Tot Valeriu Cristea realizează și un interviu cu Elisabeta Sîrbu, **„Destinul său nu mi se pare în posteritate mai generos”** („Convorbiri”). □ Din „Inedite”, semnalăm o serie de **Pagini de jurnal** (1953); **Scrisori către...** N. Carandino, familia Doinaș, Lisbeth Mocanu și E. Pollak (35-37), familia Lucian Giurchescu (37-38), Mariana Șora (38-40), Jeana Morărescu (40-42), și un Epistolar Ion D. Sîrbu – Viorica Guy Marica (42-66). □ Ancheta revistei propune două puncte de discuție: „1. L-ați cunoscut pe Ion D. Sîrbu? Dacă da, încercați să-i faceți un portret moral și intelectual. 2. Publicat și comentat masiv, foarte elogiut și chiar, după unii, supraapreciat în anii 90, scriitorul nu s-a bucurat în anii vieții decât în prea mică măsură de atenția criticii literare și a publicului cititor. Cum vă explicați această diferență de tratament în cazul lui Ion D. Sîrbu, un creator, am putea spune, cu două destine, aproape perfect opuse?”. Reținem portretul pe care i-l face Ștefan Aug. Doinaș, într-o intervenție intitulată **Măștile lui Ion D. Sîrbu**: Ion D. Sîrbu ar fi fost un „tânăr scriitor de inteligență, de o vervă inepuizabilă, (...) mare amator de formule pregnante, povestitor extrem de înzestrat, de o suculență aparte”, și totodată „un voluptos, un lacom, un senzual, un *bon vivant* și un *charmeur*”. „Simpatia lui Lucian Blaga s-a revărsat asupra lui Ion D. Sîrbu, în primul rând, prin pricină că inteligența acestuia era la antipodul inteligenței blagiene: spumoasă, avântată, îndrăzneată, riscantă(...)”, mai consideră Doinaș. □ Horia Stanca face o mărturisire (**L-am iubit ca pe un frate adevărat**), Cornel Regman îi admiră **Curajul civic și puterea de abnegație**, Vlaicu Bârna îl distribuie **În rolul lui Ion anapoda....** □ Virgil Nemoianu, în răspunsul său la anchetă, intitulat **De la Ion D. Sîrbu la Cercul Literar și înapoi**, propune și un portret ideologic al autorului, care îl singulariza în interiorul grupării: „Acuma Ion D. Sîrbu venea totuși între ei ca un corp diferit atât prin origine socială cât și prin viziune ideologică. În primul rând că era fiu de muncitor minier, dar nu numai atât: era adânc înrădăcinat într-un tip de cultură specific. Lumea aceasta a minerilor carpatini avea folclorul ei și tradițiile ei, moravurile și regulile ei tacite de existență, era o lume aparte; comunitatea era de tip sindicalist. Superstiții și prejudecăți existau acolo desigur, dar existau inevitabil și niște note progresiste (de conștiință de clasă economică, de internaționalism, de năzuință progresistă) care sunau altfel decât cele emise de odraslele de la țară sau din orașele transilvane. Exista de la început la Sîrbu și o anume forță de revoltat, de nemulțumit, o solidaritate cu oamenii de rând, o familiaritate cu universul industrial și o acceptare a sa. Apoi Sîrbu a fost singurul dintre cerchiști care a avut pe deplin experiența războiului (pe cât de zadarnic, pe atât de nimicitor) de ani de zile împotriva Rusiei Sovietice”. ■ Grigore T. Pop consideră că **Moralitatea lui adevărată era cultura**, Jeana Morărescu îl interpretează prin **Starea răsturnată a paradoxului „Cioran”**. □ În răspunsul său intitulat

Steaua lui Ion D. Sîrbu abia acum se înalță, Tudor Nedelcea oferă o serie de informații biografice și de amănunte despre cărțile publicate de autor înainte de 1989. □ Într-un grupaj intitulat „Teme și variațiuni” (realizat de Valeriu Cristea și Daniel Cristea-Enache), avem un colaj **Din cugetările lui Gary. Ion D. Sîrbu despre: istorie; istoria secolului XX; revoluție; socialism, comunism, totalitarism; exil; șovinism; «la condition roumaine»; putere și politică; religie și morală; valori/antivalori; om, omenie; natură, lume, cosmos; cunoaștere; copii; patrie; limba română; literatură și scriitori; vocația de a povesti; singurătate, disperare, moarte;...** **Ion D. Sîrbu.** □ Un interesant stop-cadru biografic (să-l numim astfel) propune Valeriu Cristea, într-un articol intitulat **Singur în oceanul de proză** („Ion D. Sîrbu – anii ’80”), în care este prezentată situația operei scriitorului la 28 iunie 1979, dată la care împlinea vârsta de 60 de ani: „Găsim (...) explicația rezultatelor nemulțumitoare înregistrate în domeniul activității literare: pur și simplu fostul cerchist fusese ocupat până peste cap *cu altceva*. Trebuise să-și facă normele grele, de suferință, și să facă altele, pentru alții. Le-a făcut, le făcea în continuare, ca un *atlet al mizeriei*, cum îl numise odată Blaga, al mizeriei istoriei secolului XX. Ca un *atlet învingător*, care își asumase energic, în forță, *leonin*, suferința. OPERA cu care se înfățișa Ion D. Sîrbu la cea de-a 60-a aniversare a zilei sale de naștere era propria lui viață, exemplară, am putea spune eroică”. „Foarte elocventă în acest sens”, consideră criticul, „e soarta volumului *Șoarecele B*, predat într-o primă variantă Editurii pentru literatură în 1957 (anul arestării autorului), dar tipărită, cu adăugiri și... pierderi ireparabile, nu după 15 ani ci după mai bine de 25 de ani, tocmai în 1983 (...)”. □ Avem și o serie de evocări ale lui Sîrbu „Din anii 80”: Viorica Guy Marica, **Un portret plauzibil**; Maria Graciov (redactor la cărțile scriitorului), **„Sîrbu de la Craiova”**, Valentin Silvestru, **Retrospecție cordială asupra personalității omului de teatru**; Lucian Cherata, **„Amintirea lui este ca o carte pe care, oriunde ai deschide-o, găsești ceva foarte interesant și esențial”** (convorbire pentru postul de radio Craiova, realizată de Ioana Dinulescu; text pus la dispoziție de Elisabeta Sîrbu). □ O altă serie de comentarii critice suscită „Literatura confesivă”. Eugen Simion (**Jurnalul unui Don Juan proletar și provincial**) observă caracterul atipic al formulei *Jurnalului unui jurnalist fără jurnal*: „Este limpede că nu urmează modelul Stendhal, devenit clasic pentru diariști: «J’entreprends d’écrire l’histoire de ma vie jour par jour». (...) I s-ar potrivi mai bine, în acest caz, titlul carnetelor lui Baudelaire, citat de mine la început, ușor modificat: *Mon esprit mis à nu*. (...) *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal* nu-i – trebuie precizat, de asemenea – o autobiografie, specie mai veche decât jurnalul intim. Nu se identifică nici cu formula memoriilor, deși istoria intră în discursul diaristic (amintiri din copilărie, amintiri de pe front, din închisoare, iubiri pierdute în timp etc.)... (...) Opera lui Ion D. Sîrbu este, într-o proporție care variază de la fragment la fragment, un jurnal de idei și o confesiune

morală, ceea ce, în cazul său, înseamnă: reflecții despre condiția existențială, lecturi meditate, observații despre istoria curentă și despre politică, amănunte din viața conjugală (cu ironie și tâlc), dialoguri (scurte și semnificative, cu o morală transparentă) cu personaje fictive, cum este Moșu, un înțelept care ține cu tradiția și adevărurile fundamentale...”. În plus, „*diaristul* introduce deliberat în textul confesiunii personaje din romanele sale pentru a face posibil în jurnalul intim (bazat, prin excelență, pe monolog), dialogul”. □ Reținem și câteva dintre observațiile lui Marin Sorescu („*Mâncăm absurd cu pâine*”): „S-au produs, în subterană, câteva capodopere ale genului, cum ar fi *Jurnalul fericirii* al lui Steinhardt sau acesta al lui I.D. Sîrbu. Ele vin să contrazică o reflecție amară a lui Cioran, care-mi spunea odată, mahnit, că noi, românii, mai că i-am întrecut pe ruși în anii de pușcărie, numai că, spre deosebire de aceștia, nu suntem capabili să scriem o carte poștală. Or, aceste cărți sunt mai mult decât o carte poștală. (...) Spre deosebire de anatemele apocaliptice ale lui Cioran, pe care Sîrbu l-a citit cu atenție, mușcătura sa filosofică e din *dragoste*. Ca prelungirea unui sărut”. În plus, poetul oferă amănunte din anii craioveni ai lui Sîrbu. □ Alte intervenții: Ovidiu Ghidirmic, *Ion D. Sîrbu și lupta cu absurdul*, Gabriela Dolgu, *Caietele nopții*, Ileana Ioanid, „*Un insomniac al veacului*” (*autoportret cu trepte interioare*) etc. □ „Prozatorul” Ion D. Sîrbu este comentat de Bogdan Popescu, *Două drumuri* (volumele *De ce plânge mama?*, 1973 și *Șoarecele B. Și alte povestiri*, 1983), Daniel Cristea-Enache, *Concert de deschidere* și Dumitru Micu (*Cealaltă față a Isarlăkului*). Reținem, pentru început, un fragment din comentariul lui Daniel Cristea-Enache, al cărui titlu (care îl reia, în parte, pe cel al scrierii lui Ion D. Sîrbu) va deveni, mai târziu, și acela al volumului de debut al criticului: „În romanul de debut al Ion D. Sîrbu, tot talentul, originalitatea, profunzimea și forța «minerului filosof» au de luptat cu această magmă a imposturii realismului socialist – din a cărei «îmbrățișare» cartea reușește, pe alocuri, să scape”. Pe de altă parte, „pricipalul defect al cărții stă în inexistența *nuanțelor*”. □ Dumitru Micu propune, pentru romanul *Adio, Europa*, o comparație care se reține: „Stilistic, romanul amintește de proza narativă a lui Paul Georgescu, fiind redactat fără disimularea subiectivității, într-un ton malițios umoristic, cu formulări alintate obținute adesea prin recurgeri la citate și parafrazări hazoase; ton mai reținut, totuși, decât al autorului *Sieste*, mai sensibil crispat, sub camuflajul badineriei și al jovialității”. □ Alte intervenții din această rubrică despre „Prozator”: Nicolae Bârna, *Despre altceva, dar și altfel*; Marian Barbu, *O capodoperă a literaturii de rezistență* (din vol. *Aspecte ale romanului românesc contemporan*, II, în curs de apariție la Ed. Scrisul Românesc); Alunița Cofan, *Călăi și victime*, Valeriu Cristea, *Epitetul exploziv* (sunt oferite câteva exemple prin care Sîrbu se dovedește un „*performer al exprimării*”) etc. □ Despre „Dramaturg” scriu: Jeana Morărescu, *Unghiul simbolic în dramaturgia lui Ion D. Sîrbu*; Sebastian-Vlad Popa, *Femei*

nobile; Călin Căliman, *A doua față a unei speranțe*, Ileana Berlogea, *Piesele lui Ion D. Sîrbu, izvor de viață pentru scenele românești*. □ În fine, acest număr substanțial se încheie cu o altă serie de „Documente” (comunicate de Tudor Nedelcea) – manuscrise olografe (declarații, cereri referitoare la diferite scrieri). □ Acest nr. de referință al publicației nu trece neobservat în peisajul literar. În opinia lui „Interim” („Adevărul literar și artistic”, nr. 310, 17 martie 1996, „Revista revistelor culturale”) meritul său „constă nu doar în întâietate – este prima tentativă de a reformula, printr-o privire cuprinzătoare, o judecată de valoare asupra unui mare scriitor ca și ignorat până acum câțiva ani, dar și în ocolirea supralicitării omagial-encomiastice, obișnuită în asemenea situații”. Pentru Al. Șt.[efănescu] („România literară”, 20-26 martie), ar fi vorba chiar de un volum *Ion D. Sîrbu într-o monografie sui-generis*: „De acum înainte, orice istoric literar care va vrea să scrie despre Ion D. Sîrbu va trebui să consulte în prealabil aceste 244 de pagini de revistă dedicate scriitorului”.

● Nr. 58- 59- 60 al revistei „Euphorion” este dedicat orașului și mitului „Veneția”. Consemnăm, în scop documentar, câteva dintre intervenții: Mircea Muthu, *Veneția*; Norman Manea, *Dr. Aschenbach și mama mea*; Adrian Popescu, *Veneția, dincolo de recuzită*; Corin Braga, *Lagunele inconștientului* (comentariu al nuvelei lui Thomas Mann, *Moarte la Veneția*). Mihaela Ursa urmărește spiritul dual al Veneției în romanul *Săptămâna nebunilor* de Eugen Barbu și în poemul *Veneția* de Mihai Eminescu (*Veneția bifrons: mireasă și curtezană*): „în primul caz, un spațiu feminin tentacular, atotstăpânitor, dictând intensitatea vieții în lipsa oricăror restricții ale mișcărilor (și nu întâmplător Herula Lucrezia este ea însăși descrisă ca o femeie-caracatiță, femeie-ventuză, avidă și ucigătoare în pasiunea sa) și, în cel de al II-lea, o aproape austeră mireasă moartă, o fecioară a cărei strălucire apusă este, deplânsă de logodnicul ei. Avem de a face aici cu doi scriitori de factură diferită, unul optând interior pentru senzualitatea barocă, iar celălalt pentru un ideal romantic de frumusețe imaculată, diurnă”. □ Dieter Schlesak scrie despre *Bogația Estului și sărăcia Vestului*: „Cel mai important lucru pe care Estul îl poate oferi lumii este astăzi atât de necesarul boicot al istoriei, care provine din suferința, dar și dintr-o nouă înțelegere a ei, putându-se preîntâmpina lovituri viitoare, declinul, în cazul în care această «târfa» a timpului și-ar continua jocul. (...) Ceea ce mă atrage la romani este tocmai opusul furiei protestant-germanice, vestice, de progres, gândire, muncă și rigid simț al datoriei. (...) Nu profeții progresului au astăzi ceva de spus, ci scepticul istoriei, da, cei ce o urăsc. Trebuie să fim de acord cu ei. Suferință, deznădejde, moarte în prim plan și nu victorii strălucitoare și imagini de viitor; e vorba de supraviețuire și tacticile ei, e vorba de o omenire îmbătrânită, de o bătrânească înțelepciune și nu de asalt și constrângere (Sturm und Drang), acestea au fost îngropate în 1989, asemenea unui moșneag cu scârbă. Se poate vorbi de o istorie trăită, îndurată, care poate, lua și înfățișarea unei literaturi a trăirii. Această

experiență a unei rupturi istorice, a istoriei ucigașe aparține substanței. (...) Acest boicot al istoriei (...) al vechiului Est ar trebui preluat de Vest, mergând până la substratul spiritual al refuzului eficienței”. □ Dumitru Chioaru analizează *O carte despre Bacovia*, respectiv volumul lui V. Fanache *Bacovia. Ruptura de utopia romantică* (Dacia, 1994): „(...) universul poetic bacovian este primul, în poezia românească, lipsit de transcendență ori, în termenii lui Hugo Friedrich, având o «transcendență goală», reprezentată de plumb, care nu sugerează prezența ființei, ci absența ei. (...) Eșecul oricărei experiențe transcendente a omului bacovian care-i redus la rolul «bufonului tragic» este asociat pe bună dreptate de V. Fanache cu gândirea altui mare disperat al veacului, filosoful Emil Cioran, el însuși maestru al ironiei tragice”.

NOIEMBRIE

1 noiembrie

● În două numere succesive din „Luceafărul” (nr. 38 și 39), comentând volumul *Amintiri deghizate* al lui Crohmălniceanu, Alexandru George formulează o serie de obiecții într-o intervenție intitulată *Din memorie și din auzite*. Scrierea ar face parte din seria memorialisticii „omisive” (unele informații, ca acelea despre Arghezi, nefiind cu totul exacte), preluând „prea din auzite unele date și anecdote care au circulat despre unii scriitori”. Ca în bună parte din comentariile din epocă, este „înfierată” activitatea criticului din anii 50: „Autorul a fost martor și agent al unor importante acțiuni de partid în literatură și i-a slujit pe comuniști printr-o aderență din prima clipă și totală. Abia la spartul târgului, când nu mai avea ce pierde, ar fi dovedit curaj chiar în fața lui N. Ceaușescu, pe chestia orientării antisemite a acestuia. E un sfârșit de carieră onorabil, ca și sprijinul dat în final unor tineri ca să debuteze și să se afirme în cadrul generației «optzeciste», dar te întrebi dacă asta răscumpără tot ce a făcut rău același Ov. S. Cr. (sic) în perioada de imediat după debut (1945) până la sfârșitul anilor 60, când «dezghețul» îngăduit oficial a găsit în el un critic și istoric literar dispus să slujească noua linie, anulându-și și el pe cea precedentă”. ■ În partea a II-a a serialului lui Al. George, avem și unele afirmații despre cazul Camil Petrescu, pe care criticul îl consideră special în contextul anilor 50 (socotim necesară o precizare: în multe dintre comentariile sale, George va face distincția între situațiile unor Sadoveanu și Călinescu versus Arghezi sau Camil Petrescu): „Ov. S. Crohmălniceanu își pierde vremea încercând să scuze adeziunea marelui scriitor la comunism, justificată de originea sa umilă, de frustrațiile trăite, de ura sa la adresa «burgheziei» etc. Da, numai că scriitorul a avut timp să-și arate simpatiile politice atât în operă cât și în publicistică, unde numai de comunism nu e vorba, ci, dimpotrivă, un partizan (*sic!*) al individualismului acerb, care detesta colectivismul, democratismul și spiritul de turmă. Întreaga lui operă respiră disprețul pentru

masă, omul de serie, pentru plebe și vulgaritate, în spiritul unui personalism care l-a făcut să elogieze «sufletele tari», marile personalități!- și, în subsidiar, să se felicite că ziua sa de naștere coincide cu cea a lui Lenin și aproape cu aceea a lui Hitler. Pe acesta din urmă l-a copleșit cu elogii, ca pe un nou Napoleon, pentru victoriile sale militare, deși inițial trăise dramatic prăbușirea Franței și adresase lui A. Dupront (care, în treacăt fie spus, nu a fost ambasadorul acestei țări, ci doar directorul Institutului francez din București) un proiect năstrușnic de strategie salvatoare. Camil Petrescu este una dintre cele mai mari victime ale comunismului; în 1947, când s-a dat cu el, era încă tânăr, și-a abandonat toate principiile, dar și marea sa operă filosofică, pentru a-l sluji. În mai puțin de zece ani a scris furibund serii întregi de opere nule, care întrec volumetric ceea ce dăduse până atunci”. □ Revenind la nr. 38 din „Luceafărul”, semnalăm și intervenția lui Mircea Anghelescu, **Centenarul Odobescu**, o caracterizare a personalității scriitorului.

● Comentând, în nr. 43 al „României literare”, un volum al lui M. Nițescu într-o cronică intitulată **Obositoarea obligație de a-i admira pe scriitori...** („Actualitatea”), Alex Ștefănescu observă, printre altele, că „furia autodistructivă a criticului acționează orbește”, amestecând numele și criteriile (de vinovăție): „Pentru cine cunoaște istoria literaturii române contemporane este, de exemplu, de domeniul absurdului prezența în același «lot» a unor critici literari ca Ion Vitner, Nicolae Moraru, Eugen Simion și Nicolae Manolescu. Se știe că Ion Vitner și Nicolae Moraru au fost adevărați profesioniști ai ideologizării literaturii, ai aservirii ei de către partidul comunist, în timp ce Eugen Simion și Nicolae Manolescu au jucat un rol important tocmai în dezideologizarea literaturii, în eliberarea ei de orice servituți propagandistice. Este adevărat că în bibliografia începuturilor literare ale lui Eugen Simion și Nicolae Manolescu există câteva scrieri convenționale, cu pasaje redactate în limbajul de lemn al realismului socialist, însă ele reprezintă un tribut minim, nesemnificativ plătit pentru accesul în lumea literară a epocii. La fel de absurdă este asocierea lui Leonte Răutu cu Gheorghe Grigurcu, a lui Eugen Barbu cu Matei Călinescu, a lui Mihai Beniuc cu Ana Blandiana și așa mai departe”. ■ Criticul este revoltat de modul în care este prezentată figura lui G. Călinescu în volumul lui Nițescu: „Cum să fie mai vinovat G. Călinescu decât Mihai Novicov pentru propagarea proletcultismului? Textele lui G. Călinescu, chiar și cele prin care criticul cere scriitorilor să se conformeze ideologiei comuniste, sunt cel puțin stilistic nonconformiste și pledează implicit pentru inventivitate și spirit ludic. (...) De ce ar fi trebuit ca extraordinarul G. Călinescu, creatorul unei opere care ne-a făcut pe toți mai inteligenți, să mai fie și erou, să-și piardă timpul în dispute sterile cu tot felul de troglodiți sau chiar să-și petreacă o parte din viață în închisoare? Nu-i cerem prea mult? Și apoi, *cum să fie oameni ca G. Călinescu, în general, vinovați de ceva?*” □ Mihail Constantinescu evocă un **Început de**

prietenie cu Constantin Noica. □ Un alt spirit marginal și nedreptățit al generației șaizeciste ar fi, în opinia lui Gheorghe Grigurcu, George Almosnino (*Poezia lui George Almosnino*): „Un mare dezavantaj l-a marcat, incontestabil, pe George Almosnino (1936-1994) și anume contemporaneitatea cu generația șaizecistă, neoexpresionistă, conceptuală și retorică, pe latura sa «selectată», obținându-și faima din gesticulația largă și din tonurile declamării. Ce șanse de audiență putea avea, pe fondul menționat, acest mare solitar, acest mare discret, care-și propunea drept țel «visul refuzat de propria-i ființă», «micul concret», «refuzul oricărei respirații?»”.

● Într-un articol din nr. 44 al revistei „22”, Ileana Mălăncioiu observă existența unui „complex Paul Goma” printre intelectualii români, ilustrat în principal de Gheorghe Grigurcu (*Complexitatea și complexe tranziției*): „Citind cartea *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii* a lui M. Nițescu (scrisă înainte de 1980 și apărută postum la Humanitas), aflu cu stupeoare că, în anul de grație 1958, adică la doi ani după «contrarevoluția» din Ungaria (și după ce Paul Goma își asumase riscul de a se pronunța în favoarea acestei mișcări), un poem al lui Gheorghe Grigurcu (apărut în «Steaua») blagoslovea tancurile sovietice. Acest lucru nu i-ar da dreptul distinsului critic la intransigența morală pe care o are (numai) față de alții. De aceea, eu nu-mi pot explica nevoia sa acută de a se substitui lui Paul Goma și a ne face și el cu ou și cu oțet în numele acestuia decât ca pe un complex inversat”. ■ Aceste notații vor stârni reacția celui vizat, care publică, în „Jurnalul literar”, nr. 1-4, aprilie 1996, un lung articol intitulat „Complexul Goma” și *supărarea poetei* („Insectar”): „Din punctul de vedere al distinsei poete, Goma se reduce la un „complex”, la un factor, așadar, maladiv, jenant, pe care e mai bine să-l tratăm cu (auto)îngăduință, cu o discreție complice. Nicio mențiune asupra a ceea ce consideram că, măcar din partea unei conștiințe critice până la continuă inflamare, dar de bună condiție, s-ar fi convenit neapărat menționat: spirit critic intransigent, demnitate, curaj, rol istoric ce încă nu s-a epuizat, un rol emblematic (...) mă gândesc că între juvenila, minuscula mea «contribuție» la literatura realist socialistă și cea, bunăoară, a maturilor și glorificaților Eugen Jebeleanu și Marin Preda există un raport precum, pentru a cita un proverb asiatic, între un purice și un elefant. Oare asemenea lucruri nu trebuie apreciate comparativ? Nu se cuvine păstrată o proporție? Ileana Mălăncioiu mă extrage doar pe mine, ostracizat, cel care aproape o viață de om am avut o atitudine continuă de respingere a mentalității și formulelor totalitare”. De fapt, poeta ar face și ea „propriul său joc de afirmații și tăceri, de lumini și obscurități”: „Filipica d-sale are un iz de «corupție fără corupți». Ocolește cu dibăcie o sumă de nume «grele», aduse în discuție. De ce oare? Nu voim a ne hazarda în supoziții cu caracter exagerat particular, ci doar constatăm nu fără mirare. Astfel e regretabil că nu cunoaștem exact părerea d-sale asupra unor Marin Preda, Eugen Jebeleanu, D.R. Popescu, pe care are aerul a-i cocoloși. N-am

apucat a citi ori n-a scris nimic nici despre Eugen Simion, Marin Sorescu, Valeriu Cristea? Acum, una din două: ori îi socotește profund discutabili sub raportul oportunismului, însă atunci ar trebui să aibă tăria a-i aprecia ca atare, ori îi socotește învinuiți pe nedrept și atunci ar trebui să-i disculpe... convingător. Tăcerea d-sale nu mi se pare în avantajul d-sale” etc. □ Comentând, în același nr. 44 din „22”, volumul lui Cornel Ungureanu, *La Vest de Eden*, Gabriel Dimisianu se oprește și asupra modului în care este reflectat „cazul Petru Dumitriu”; redăm un paragraf din cronică, în care criticul comentează *Cronică de familie (Literatura exilului*, „Cronică de carte”): „De pildă, încă sunt spirite de mare autoritate intelectuală care consideră *Cronică de familie* o carte extraordinară, drept care a și fost retipărită, cu toată cinstea, după 1989. De această părere este și Cornel Ungureanu când scrie: «Cronică de familie, unul din cele mai importante romane românești ale acestui secol...». Nu e prea mult? Cartea atestă, într-adevăr, vocația narativă a lui Petru Dumitriu, virtuți portretistice și capacități de a proiecta pe largi pânze, dar cât de mult este apăsată de poncife, de spirit pamfletar și cât de mult cade, mai ales în ultima parte, în pură foiletonistică! Și apoi cât de tendențioasă e, în spiritul comandat al vremii, cât de înverșunată în acțiunea de compromitere a vechii societăți românești, a claselor care au făcut România modernă, a oamenilor politici care au lucrat în acest sens! Ciudat este că o asemenea tendință o întâlnim și azi exprimată de unii oameni, promovată de așa-zișii «analști lucizi» ai trecutului nostru și în special ai perioadei inaugurate de domnia lui Carol I. Nu avem democrație reală, ne spun aceștia, dar nici înainte de război nu am avut; avem corupție, demagogie, cinism, afaceri veroase, dar și înainte aveam. Nu idealizăm în niciun caz România antebelică, îi știm părțile rele, dar oamenii ei, acele clase, acele mari familii batjocorite în *Cronică de familie* au construit o țară de mulți invidiabilă, ieri și cu atât mai mult azi”. □ Gabriel Andreescu publică a doua parte a serialului său, *Octavian Paler, Alexandru Paleologu și spinoasa problemă a naționalismului*; pentru întreaga polemică, v. *supra*, iunie 1995-noiembrie 1996.

● Valeriu Stancu îl intervievează pe Georges Astalos în nr. 21 al revistei „Cronica”: *Românul e un maratonist care a luat-o la fugă acum 2000 de ani* („Interviul «Cronicii»”; continuare în nr. 22-23, 15 noiembrie-15 decembrie, *Cu patimă, despre teatru, vinuri și exil*). Venit la Iași pentru montarea uneia dintre piesele sale, scriitorul se referă, printre altele, la dicționarul său de argou, interzis de cenzură, rățăcit la Paris, apoi refăcut, pe care dorește să îl publice. Lui Astaloș i-a mai apărut, la Editura FCR, un volum de interviuri din perioada 1989-1994, intitulat *Fie pâinea cât de rea, tot mai bine-i la Paris*. ■ Într-o năstrușnică și morbidă *Scrisoare deschisă scriitorilor moldavi. Aviz amatorilor*, Astaloș le face acestora invitația de a le compune, la cerere, „sonete mortuare”, gen în care s-ar fi specializat în ultima perioadă. □ Semnalăm, din acest nr. al *Cronicii*, și articolul lui Dan Mănuacă, *Etica*

revizuirilor („Starea literelor”) despre volumul lui Simuț *Revizui* sau interviul aceluiași Valeriu Stancu cu Matei Vișniec, *Iașul lasă urme emoționale în sufletul celor care trec prin el*.

2 noiembrie

● Nr. 44-45 din revista „Tribuna” este dedicat literaturii (pe atunci) iugoslave. Ion Cristofor realizează un interviu cu Adam Puslojić, **„O pată mensesă de sânge nu se poate spăla cu detergent”** (datat „17 iunie 1995, Zlot (Iugoslavia)”). Puslojić se referă la întâlnirea cu Nichita Stănescu și la poezia acestuia: *„Opere imperfecte, Epica Magna, Noduri și semne au impus un nou mod de a gândi poezia, eliberând expresia de sensurile limitative, deschizând perspective cu adevărat miraculoase. Exemplul lui Nichita ne demonstrează că nicio limbă nu e exploatată până la capăt, că aceasta are posibilități practic nelimitate, că luptând cu inerția cotidiană a vorbirii, cu monotonia ei obișnuită, limbajul poetic devine de o tinerețe veșnică”*. Reținem că Puslojić ar fi tradus și din opera lui Eminescu, Argezi, Blaga, Geo Bogza, Gellu Naum, Doinaș, Caragiale, Marin Sorescu (*Iona*). Titlul interviului se referă la războiul din Bosnia-Herțegovina. ■ Sunt publicate și fragmente din scrierile lui Milorad Pavić, *Grădina lui Shakespeare* (trad. de Ioan Radin), Moma Dimic, *Noaptea sub Kosmaj* (trad. de Nebojša Popovici). ■ Nu în ultimul rând, menționăm că în acest nr. sunt dedicate studii și celorlalte arte din țările reunite în spațiul iugoslav.

5 noiembrie

● În nr. 293 din „Adevărul literar și artistic” este publicată transcrierea unei emisiuni literare televizate: **„Toți ticăloșii găsesc standard pentru ticăloșiile lor”**. **„Adevărul” la Tele 7 abc. Augustin Buzura, Cristian Tudor Popescu și Anca Fusariu despre „Sub zodia proletcultismului” de M. Nițescu** („Paralele inegale”). □ Părerile invitaților sunt împărțite. Cristian Tudor Popescu apreciază riscul pe care și l-a asumat autorul: „Acest om a avut totuși curajul să stea închis într-o bibliotecă și să scrie o carte despre care știa sigur că nu se va publica. Câți au avut curajul acesta?” ■ Discuția ajunge în curând la „revelațiile” oferite de cartea lui Nițescu în privința „colaboraționismului” unor nume importante ale generației șaizeci. Nedispus să-l accepte, Cristian Tudor Popescu face unele precizări: „În ceea ce-l privește pe Nicolae Manolescu, lucrurile nu stau chiar așa. Dacă în privința Anei Blandiana, ca și în cazul altor nume care apar în această carte este vădită «forțarea» lui Marin Nițescu, de pildă lui Geo Bogza îi reproșează că a cântat un sincrofazon din URSS. Putea să cânte și o planetă. E evidentă forțarea. La Nicolae Manolescu nu e o forțare. Am avut o surpriză neplăcută. Am crezut că a scris un text, două, dar apăsate, și ele pot fi găsite în această carte. Nu e cazul Anei Blandiana, care a scris o poezie sau două”. ■ Pentru mai multă obiectivitate,

Augustin Buzura evocă, în cunoștință de cauză, dificultățile publicistice ale epocii: „Să nu uităm ce se întâmpla când a debutat Manolescu. Am debutat aproape în același timp: eu în '60, el în '61, la «Contemporanul». Nu uitați ce atmosferă cumplită era. Era un lucru extraordinar să dai un text semicurat în acea perioadă. Abia în aprilie '64 a început o relativă deschidere. În plus, nu trebuie uitat un lucru. El era tânăr, la o revistă pe care Ivașcu o făcuse bine, dar avea culoarea pe care o cunoaștem. (...) De foarte multe ori te pomeneai în text cu fraze pe care nu le scriseseși. (...) Și Manolescu, și Simion, și Blandiana au avut un rol imens în afirmarea unei literaturi adevărate. Critica a avut un incredibil rol în susținerea unor cărți care, altfel, ar fi fost condamnate la moarte. (...) Nu-i apăr, se apără singuri. Au cărți, au valoare. Dar acești oameni au cărat literatura în cei mai grei ani cu putință”. ■ Discuția ajunge la „colaboraționismul” marilor scriitori interbelici, pe care Cristian Tudor Popescu îl condamnă: „Dar haideți să venim cu picioarele pe pământ. Acești oameni au primit niște avantaje materiale, cu Sadoveanu în frunte. În această carte este reprodusă o frază a lui Sadoveanu în momentul restructurării Academiei. (...) «În sfârșit eliberată Academia de balast»... Cine era balastul? Blaga, Rădulescu-Motru, Pârvan, P.P. Negulescu, Dimitrie Gusti... Cu liniște în suflet, Sadoveanu pronunță această frază pe care eu nu cred că i-a cerut-o cineva.” ■ Și Augustin Buzura are aceeași idee despre Sadoveanu: „Sunt total de acord. Ca scriitor m-am întrebat cine l-a obligat pe Ceahlăul literaturii românești să-l denigreze pe Blaga, să accepte scoaterea din manualele școlare? Și cum a descoperit așa repede că lumina vine de la Răsărit? M-au îngrozit fraze ca aceea despre Constituția lui Stalin ca a doua Evanghelie. Poate să te oblighe cineva, dar adjectivele ți le controlezi. Nici în închisoare nu te obligau la așa ceva. Oamenii au păcate pe măsura geniului. Nu-i obligatoriu, dar în acest caz este îngrozitor”.

6 noiembrie

• *Pe timp de ploaie*, Fănuș Neagu face unele notații pe teme politice în nr. 288 din „Țara”: „O țăndără de timp și mai târziu, intri-n vârsta a treia și începi să gândești că atâta timp cât se poate și mai rău e încă foarte bine. Nici nu poți gândi altfel, din momentul când te iau în primire doctorii și te găsesc de privighetoare la poarta raiului. Vrând-nevrând, ești mereu cu capsă pusă ca și Opoziția, îți dă borșul pe nas, fiindcă ex-Regele Mihai – senilul, pierzând procesul cu nepotul de frate vitreg, a devenit Mihai – postumul, îți urlă pustiul în ghioc, îți năvălește călmățuiul în caterinci și Dunărea în piața Universității. Când ploaia n-are chef de rezumate, pornită fiind ea pe descrieri fastuoase, mai poți pătrunde-n piața aia, sub balcon, ca să-ți expui expresia rănită în lupte seculare?! Bine, pe deputații care votează veșnic împotriva tuturor legilor nu-i plâng, ei, de cum se mohorăște situația, pornesc în refugiu intelectual la bufetul Parlamentului, dar ce te faci cu Emil vânturp-pleavă? El de ce să

cotrobăiască îndârjit cu deștul în nările puterii pe când i se scurge apa de ploaie prin vițioanele bărbii?! Haida de! Vă țineți de glume terciuite. Dați-i o strană (sau un tron). În ploaie, foarte adevărat, rumegi principii de irchiziție ca popii spanioli din vremuri triste, dar ce folos dacă respiri de râncă sivârșite cu hârlețul de scos ridichile negre?”

8 noiembrie

● Marin Sorescu este prezent, în nr. 39 al „Luceafărului”, cu poemele *Amnezie, Cunoscuta durere a unghiei care crește în carne, Pe piața Tebei, Despre bărbați, Defunctul în mai multe exemplare*. □ Din aceeași nr. al publicației reținem și cronica lui Dan-Silviu Boerescu despre volumul colectiv *Tablou de familie* (Ed. Leka Brâncuș, București, 1995) (*Cenadul de la „Litere” debutează în volum. Generația '90 – aripa tânără*, „Istoria unei priviri”). Pe cei șase autori (Sorin Gherguț, Mihai Ignat, Cezar-Pau Bădescu, Svetlana Cârstean, T.O.Bobe și Răzvan Rădulescu), criticul pariază „ca pe valori sigure la bursa post-modernismului autohton”, socotindu-i a reprezenta „șansa reabilitării acestui filon secătuit temporar de inutile dezbatere teoretizante”. Însă „revelațiile” volumului ar fi, după Boerescu, coar Sorin Gherguț și Svetlana Cârstean. „Savuroasele compuneri” ale cdui dintâi (intitulate *Cronici digestive & ecologice*) îi evocă, „polemic, o generație beat universală, à rebours, care (...) mizează totul pe tropii unui cinism dcar aparent jovial (...)”. În poezia Svetlanei Cârstean, „pe fondul coșmarului nocturn, ce recapitulează aleatoriu reverberațiile întârziate în timp ale acestui tezaur de locuri comune ale promoțiilor care au crescut cu revista *Cutcătorii* în ghiozdan, înflorește floarea de menghină, pe care prefațatorul și mentorul cenaclului, Mircea Cărtărescu, o vede «deopotrivă unealtă de lucru, nstrument de tortură și fantasmă feminină castratoare, întruchipare, în același timp, a unei drame colective (sadismul comunist) și a unui complex personal»”. ■ Și dacă Mihai Ignat este „deloc tributar (...) intelectualismului Simonei Pojescu și al lui Caius Dobrescu, mai degrabă afin al biografemelor încrâncenate semnate Andrei Bodiu”, Cezar-Paul Bădescu „contestă cu mare subtilitate o întreagă literatură dedicată copilăriei (...) într-un mod atât de fin aluziv încât ar putea lesne induce în eroare pe fanii lui *Cuore* și ai *Băieților de pe strada Pal*”. Pe când la Răzvan Rădulescu, în proza *Închipuita existență a lui Raoul Rizoiu*, este „impresionantă maturitatea cu care este condusă epopeea pe jumătate fantastică (un cal fantomatic, Fratello, bânduind Cișmigiul pensionailor) și pe jumătate funambulesc-grotescă (aventurile ficționale ale împătimiților curselor hipice) a lui Raoul D. Rizoiu!”, T. O. Bobe, dă, în *Spirala*, un „jurnal oniric”, care pare a fi „proiectul unui solitar influențat de feericii ludici Dimov și Brumaru (cum apreciază prefațatorul), dar și – poate, fără s-o știe – de Daniel Bănulescu, cel din faza diafană și burlescă a primelor poem:-n proză (*Ceramistul* ș.c.l., nepublicate încă)”. □ Este publicată a doua parte a cronicii

lui Alexandru George despre volumul *Amintiri deghizate* al lui Crohmălniceanu, intitulată *Din memorie și din auzite*; pentru prezentare, v. *supra*, 1 noiembrie. □ Semnalăm și comentariul lui Carmen Matei Mușat, *Realismul fantastic ca „veghe a cărții”* („Reeditări”) despre romanul lui Ștefan Agopian, *Tache de catifea*.

● Nr. 44 al „României literare” este dedicat centenarului lui Alexandru Odobescu. Scriu, printre alții: Nicolae Manolescu, *Odobescu* („Editorial”); Vasile Sandu, *O apoteoză în declin*, Mircea A. Diaconu, *Panorama deșertăciunilor*; Geo Șerban, *Senior*, Mircea Anghelescu, *Descriția ca paradigmă de viață*. □ Ileana Mălăncioiu este prezentă în paginile acestui nr. cu o serie de poeme: *E vremea închisă și rece*, *Cina*, *O mică scăpare*, *Din nou tentația*, *Rufele morților*, *Să fugim înapoi*, *Erai mort de foarte mult timp*, *Treceam pe lângă tine*, *Rugă*.

● În nr. 45 al revistei „22”, citim o *Meditație despre gunoaie*, al cărei autor este Gabriel Liiceanu: „Gatismul (de la francezul *gâtisme*, «stare de alterare avansată») este o regresie psihică caracterizată prin pierderea controlului funcțiilor sfincteriene și, deci, prin incontinență de urină și materii fecale. Bucureștiul, care își exhibă în mod sistematic ordurile și care întreține un raport de familiaritate și tandrețe cu excrementele societății, suferă în clipa de față de gatism social. Popular spus, parte din capitala României «face pe ea», face *neconținut* pe ea, pierzându-și, în acest context de deteriorare psihică colectivă, reacția de scârbă și repulsia în fața excrementului”. □ Volumul colectiv *Tablou de familie* (Editura Leka-Brâncuș; autori: Sorin Gherguț, Svetlana Cârsteian, Răzvan Rădulescu, Mihai Ignat, Cezar-Paul Bădescu, T.O. Bobe) este comentat de Dan C. Mihăilescu într-o cronică intitulată *Alt aer, alte diamante*. □ Gabriel Andreescu publică a treia parte din serialul său *Octavian Paler, Alexandru Paleologu și spinoasa problemă a naționalismului*; pentru întreaga dezbatere, v. *supra*, iunie 1995-noiembrie 1996.

11 noiembrie

● Moare Corneliu Coposu. Numeroși intelectuali și multe personalități ale vieții culturale, de orice culoare politică, scriu necroloage, într-un gest de solidaritate relativ rar în această epocă. Unii o fac pentru a transmite, indirect, un anumit mesaj politic, alții doar în semn de admirație pentru statura morală a omului politic. Deși dispariția sa nu interesează, direct, *Cronologia* de față, redăm intervențiile care ni se par cele mai semnificative, aparținând unor personalități culturale notabile, pentru a adăuga unele nuanțe radiografiei peisajului postdecembrist. ■ Unul dintre primii care își exprimă regretul este Adrian Păunescu, *A murit omul mare care a impus pluripartitismul* („Vremea”, nr. 797, 14 noiembrie): „Este creștinește și drept ca, în această clipă, încetând să mai agită armele vieții, drepte sau nedrepte, cum sunt ele, conștiința noastră să ne îndrume către un firesc și onest cuvânt de adio și de

omagiu. *Cel mai radical și puternic lider al Opoziției pleacă dintre cei vii cu mulțumirea că a reușit să fie autorul acestei Opoziții. (...) Dl. Corneliu Coposu a reușit, prin curajul său personal și prin vocația sa democratică, în acel 1990, atât de confuz și de agitat, să impună pluripartitismul*". □ Două necroloage citim și în nr. 149 al „Dilemei” (17-23 noiembrie), sub semnătura lui Andrei Pleșu (*Moartea și viața lui Corneliu Coposu*) și Mircea Iorgulescu (*O moarte care dovedește multe*). Augustin Buzura adresează, în numele Fundației Culturale Române, un scurt mesaj de condoleanțe. Redăm un fragment din editorialul lui Andrei Pleșu: „Cei care își amintesc de furia vulgară cu care era întâmpinat domnul Coposu imediat după revoluție vor contempla cu oarecare stupeoare pietatea cvasi-unanimă care îl înconjoară acum. (...) Pentru prima oară, cred, «dușmanul» politic a căpătat – în mod public – *onorabilitatea adversarului*. Pentru prima oară, omul de stradă a putut constata că președintele țării, președintele Camerelor, prim-ministrul, directorul SRI-ului și liderii stângii pot vorbi cu respect, uneori cu afecțiune, despre cineva «din opoziție». Care va să zică e posibil. Injuria puturoasă, ura bezmetică, înfruntarea isterică nu sunt obligatorii”. ■ Și Nicolae Manolescu scrie un necrolog, în nr. 46 (22-28 noiembrie) al „României literare”: *Îngrijorarea domnului Coposu*, în care se referă, indirect polemic, în scop politic, la absența zâmbetelor de pe fața liderului țărănist: „Aceasta, nu pentru că ar fi fost un pesimist, convins dinainte de zădărnicia bătăliei sale. Îngrijorarea Domnului Coposu conține un avertisment și o lecție: după decenii de suferință și cu un viitor, vai, incert, România nu poate suporta surâsuri conjuncturale, convenționale sau complice. Are încă nevoie de acea luciditate gravă pe care o descifrăm în ochii Domnului Coposu. Ea pare să ne spună: când destinul țării este în joc, zâmbetul este o frivolitate”. (Alte necroloage, în acest nr. al revistei, mai scriu Cristian Teodorescu, *Întoarcerea lui Corneliu Coposu* sau Gheorghe Grigurcu, *Atât ne-a mai rămas*). ■ În nr. 47 al aceleiași „România literară” (29 noiembrie-5 decembrie), este publicat un interviu acordat Crisulei Ștefănescu, *Corneliu Coposu despre condiția intelectualului* („Inedit”), în care liderul politic pleda pentru înscrierea acestora în partidele istorice: „În acel moment, intelectualii ar fi fost obligați ca, fără nicio reticență, să se încadreze în partidele politice, ridicând nivelul intelectual al dezbaterilor din cadrul acestor partide, pentru că nu se poate concepe o societate democratică fără o concepție multipartinică, fără o dezbatere de idei. Din dezbaterile ideilor și a doctrinelor politice trebuie să rezulte soluția optimă pentru societate, în speță pentru societatea românească. Abținerea intelectualilor de marcă de la încadrarea în partidele politice a fost o greșeală. (...) vorbesc de partidele autentice, cele care au avut o ideologie și care au avut un obiectiv precis – viitorul țării românești – și care, prin această expectativă a intelectualilor, s-au văzut lipsite de contribuția benefică a oamenilor cu o gândire clară, a oamenilor cu o personalitate rotundă, care puteau determina

ridicarea nivelului de gândire și, în același timp, și o întărire a forțelor politice”. □ Printre alții, mai scriu necroloage Sorin Alexandrescu (*Rămas bun, domnule Coposu!*) și Ana Blandiana („În memoriam”, *După Corneliu Coposu*); ambele în nr. 46 al revistei „22” (15-21 noiembrie); H.-R. Patapievici (*Capriciile adorației*) în nr. 47 (22-28 noiembrie) al aceleiași publicații.

12 noiembrie

● Din nr. 294 al „Adevărului literar și artistic” reținem două interviuri. Primul este dat de Nicolae Manolescu („*Pentru criticul român a face politică e un blestem național*”, interviu de Carmen Chihaia, „Paralele inegale”), al doilea de Mircea Anghelescu („*Literatura exilului va fi și ea supusă aceluiași proces firesc de revizuire*”, interviu de C. Stănescu, „Paralele inegale”). □ Nicolae Manolescu se referă la statutul diferit al criticii literare, înainte și după 1989: „În condițiile actuale, fără doar și poate, critica nu mai este ce-a fost înainte de '89. Înainte de '89, criticul era, totodată, și lider de opinie. Sub veșmântul opiniei critice el își ascundea, de fapt, opinia politică. (...) Cititorul nu mai caută acum opinia politică în cronică sau eseul literar, ci acolo unde îi este locul. Firesc, așadar, *criticul* a devenit *critic*! Vorba lui Eugen Lovinescu: nici mai mult, nici mai puțin decât *critic*! (...) Literatura ne interesează – cât ne interesează! – doar în timpul liber! Ea redevine un fel de preocupare oțioasă (de la «otium»), înainte de '89 fiind un fel de «negotium», un fel de activitate generală. De unde și rolul criticului, mai mic ca importanță socială. (...). Este o intrare în normalitate! Nicăieri, nici în Franța, SUA sau Germania, criticul nu este mai mult decât *critic*! Pentru mine asta înseamnă libertate!” ■ Răspunsurile despre propria generație critică se remarcă prin modestie: „N-am orgoliul să cred că generația mea avea critici mai «vizibili» fiindcă erau mai buni. Ci pentru că se ocupau, implicit, și de altceva decât se ocupau explicit”. ■ Cât despre implicarea sa activă în politică, Nicolae Manolescu mărturisește: „Se pare că așa a fost să se întâmple. Este, s-ar spune, soarta oamenilor de litere români să nu poată sta deoparte! Un blestem național, dacă vreți, căzut asupra noastră!” □ La rândul său, Mircea Anghelescu se referă la activitatea sa în cadrul Fundației Culturale Române, angajată, printre altele, în recuperarea literaturii exilului și a refacerii legăturilor culturale cu fostele provincii românești.

14 noiembrie

● Din nr. 797 al revistei „Vremea”, semnalăm necrologul scris de Adrian Păunescu la moartea lui Corneliu Coposu: *A murit omul mare care a impus pluripartitismul*. V. supra, 11 noiembrie.

15 noiembrie

● Roxana Sorescu realizează un interviu cu H.-R. Patapievici, publicat în nr. 40 al „Luceafărului” cu titlul: **„Totul în acest spațiu este cultură europeană”**. Printre altele (propria formație intelectuală, modelul european etc.), Patapievici se referă și la chestiunea patriotismului, noțiune disecată astfel: „Problema este că noi ne-am identificat cu eșecurile noastre și ne-am confecționat din țesătura lor o haină stupidă, strâmtă și dizgrațioasă, pe care o confundăm cu pielea pe care ne-a dat-o Dumnezeu ca să ne arătăm lumii și care. În fond, nici nu este chiar atât de urâtă. Am să enumăr câteva eșecuri de care nu putem scăpa. Un eșec esențial, din cele recente, a fost incapacitatea statului român de a fructifica Marea Unire de la 1918. (...) Reziduul acelui eșec este ambivalența de azi a patriotismului românesc: violent, retoric, sentimental și inflammat – când e vorba de Ardeal, reticent, condescendent, distant, șovăielnic – când e vorba despre Basarabia și Bucovina de Nord. Toxina aceluiași reziduu a acționat în disimetria dintre abulia care ne-a lovit în 26 iunie 1940 și sentimentul de catastrofă prin care s-a răspuns dictatului din 30 august 1940, perceput (de ce oare?) ca fiind mult mai grav decât cel din iunie. (...) Patriotismul românesc de azi e lipsit de rigoare: el nu are ținuta logică a unei pasiuni, ci undulațiile isterice ale unei iubiri prost plasate. Cred că, în fond, noi suntem patrioți cu o conștiință vinovată. Noi ne iubim țara știind că nu am făcut, atunci când a trebuit, dovada acestei iubiri”. □ În opinia Monicăi Spiridon din același nr. 40 al „Luceafărului” („Cronica literară”), volumul lui Matei Călinescu, *Cinci fețe ale modernității*, „este, ca să-l parafrăzăm pe autorul însuși, *the most quizzical*: o carte auto-inchizitorială, trăsând un spirit sceptic și totuși plin de curiozitate, neîncrezător și totuși iscoditor”, marcând **Despărțirea de modernitate** a criticului.

● În editorialul său din nr. 45 al „României literare”, **Blocul de timp înghețat**, Nicolae Manolescu evocă destinul tragic al inginerului Gheorghe Ursu, ucis la 59 de ani de Securitate pentru vina de a fi ținut un jurnal incluzând multe pagini constatare la adresa regimului.; „Dan Deșliu, care se număra printre apropiații lui Gheorghe Ursu, credea că Securitatea voise să ofere disidenților un exemplu. Să-i sperie, cu alte cuvinte, pe aceia care, din pricina reputației lor, nu-i putea trata cu destulă duritate. Trebuie să admit că, la acest nivel trivial, caracteristic securității, nu văd o explicație mai bună”. □ În cadrul rubricii „O carte în dezbatere” din acest nr. 45 al „României literare”, este comentat romanul *Amfitrion* de Nicolae Breban; scriu: George Pruteanu, **Pești de plastic în acvarii diferite**, Caius Dobrescu, **Aventurile unei provocări (mereu) amânate**, Simona Sora, **Apocalipsa după Breban**, Gabriel Dimisianu, **Nedreptățiul „Amfitrion”**. Caius Dobrescu este mai degrabă reținut în aprecieri: „Dar dl. Breban ține prea mult la un ideal de totalitate, așa încât se ambiționează să concureze și pe culoarul romanului-eseu, de și cu idei, ca și pe culoarul romanului-frescă, picaresc, grotesc, polifonic. Pentru niciuna din

aceste «categorii» nu există antrenament sau înzestrare naturală”. ■ Dimisianu se referă la specificul volumului și la tăcerea pe care pare să o fi întâlnit: „Un eșec să fi fost al acestuia, o dezastruoasă cădere și tot merita mai multă atenție decât i s-a dat până acum. Sunt convins de altfel de un lucru: eșecurile, ratările scriitorilor mari sunt mai interesante, mai pline de semnificații decât reușitele, decât izbânzile scriitorilor mediocri. Dar nu de un eșec este vorba în cazul lui *Amfitrion*, mă grăbesc să o spun, ci de o carte dificilă, «greă», impunând cititorului eforturi de acomodare cu formula unei proze aproape golite de epic, mizând totul pe tensiunea ideii și pe ceea ce autorul consideră că este, în literatura sa, proiecție vizionară”. În opinia criticului, avocatul Marchievici ar face parte din „galeria personajelor memorabile brebeniene”. □ Ioan Es. Pop publică un poem etalon pentru creația sa, *Micul Porcec*. □ Mircea Martin face unele *Note fugare despre avangardă*; intervenția, substanțială, are meritul de a aduce unele nuanțări în privința acestui fenomen. Comparând avangarda occidentală cu cea românească, Martin observă că ultima ar fi originală în raporturile ei cu modernismul: „Anumite deziderate din *Manifestul activist către tinerime* (1924), de pildă, lasă impresia unei nemulțumiri paradoxale: în vreme ce mai toate programele avangardiste românești și străine se declară antipuriste și antiestetice, clamând saturația în fața noțiunii de «artă», în vreme ce chiar respectivul manifest începe cu lozinca: «Jos arta căci s-a prostituat!», ceea ce se cere în continuare este «un teatru de pură emotivitate», dezbărat de «obsesia înțeleșurilor și a orientărilor», precum și arte plastice «libere de sentimentalism, de literatură și anecdotă, expresie a formelor și culorilor pure în raport cu ele însele». (...) toate acestea par desprinse dintr-un program tipic modernist. Prezența lor într-un manifest avangardist vorbește implicit despre faptul că modernismul însuși e resimțit ca nerealizat pe deplin, ca nedus până la capăt. Ceea ce a putut să pară unora o probă de eclectism al avangardei românești are pentru mine semnificația unei critici dinlăuntru a modernismului, adică a unei critici care îl raportează la propriul său proiect. Parcă am fi în fața unei încercări de corectare, de ameliorare a modernismului, premergătoare respingerii lui, de fapt simultană cu această respingere care se vede în acest fel nuanțată, atenuată ea însăși. În orice caz, distincția avangardei de modernism nu se face, în literatura română, cu acuitatea cu care ea are loc în Occident. Mai mult, putem vorbi de o coabitare a spiritului avangardist cu cel modernist, uneori chiar în cuprinsul aceleiași opere. Exemplul lui Ion Vinea însuși mi se pare suficient și elocvent”.

● În nr. 46 din „22”, Ileana Mălăncioiu se ridică *În apărarea demnității artei* („Cronica melancoliei”); poeta se referă la situația precară a teatrului românesc, dar și a literaturii și criticii literare, pornind de la unele afirmații făcute de Nicolae Manolescu într-o emisiune televizată: „Cu toată stima pe care o am pentru Nicolae Manolescu, mi-e cu desăvârșire imposibil să înțeleg de ce socotește că banii primiți de la bugetul statului ar împieta doar asupra

conținutului «României literare», nu și asupra programului partidului de opoziție pe care îl conduce. Cum nu-i pot înțelege, în ruptul capului, nici afirmația (făcută recent, în emisiunea *Hyperion*, care a pus în discuție soarta revistelor de cultură) că, la ora actuală, critica nu mai poate avea importanța pe care a avut-o sub dictatură – când trebuia să opună o ierarhie a valorilor celei stabilite pe alte criterii -, întrucât nu se mai opune nimeni ca un scriitor bun să ocupe locul pe care îl merită. Așa o fi, dacă spune un mare critic cum este Nicolae Manolescu”. □ Gabriel Andreescu publică penultima parte din serialul său *Octavian Paler, Alexandru Paleologu și spinoasa problemă a naționalismului*. □ Pe de altă parte, începând cu acest nr. al revistei (și continuând până la nr. 51), Octavian Paler va publica un alt serial, *Între naționalismul de grotă și „europenii” de nicăieri (adică între C. V. Tudor și Gabriel Andreescu)*, în care îi răspunde lui Andreescu. Pentru întreaga dezbateră, v. *supra*, iunie 1995-noiembrie 1996.

● În nr. 22-23 din „Cronica”, Ioan Holban comentează volumul lui Dan Mănuță, *Liviu Rebreanu sau lumea prezumtivului* (Moldova, 1995) (*Sensul recuperator al demersului critic*): „Dan Mănuță depășește în această carte, în chip exemplar aș spune, toate pragurile prejudecăților, nu o dată agresive, cu care au fost primite metodele noi – în acest caz, psihanaliza și naratologia -, afirmând adecvarea unui obiect de studiu «clasic» de-acum cu noile moduri de interpretare. Iar rezultatele sunt dintre cele mai spectaculoase, cu atât mai mult cu cât în cazul lui Rebreanu, ca și în acela al lui Slavici, etichetele au funcționat cu o mare eficiență; e scriitorul poate cel mai afectat de setul de idei primite: noua critică l-a ocolit, cea mai veche l-a interpretat, mai cu seamă, cu ajutorul lui Gherea”.

16 noiembrie

● În nr. 46-47 din „Tribuna” se poate citi un interviu al lui Ion Cristofor cu Mircea Popa: „*Există o singură literatură: literatura bună*”. Istoricul literar se referă, mai mult critic, la diferite aspecte ale perioadei postdecembriste: „Am spune că fenomenele sunt mai mult negative: o puzderie de tineri, neumblați pe la școli, apar cu fel de fel de cărți, editurile coboară adeseori ștacheta jalnic de jos, fără discernământ și rigoare. O epocă amestecată tulbure, bisnițară, coruptă de mult veleitarism, de glorie în tranziție. Nu se trimit cărți la depozitul legal, nicio bibliotecă nu mai e completă și nu-ți mai furnizează siguranță că nu ți-a scăpat ceva (aici trebuie neapărat intervenit!), apar cărți pirat, edituri pirat, haosul și dezorganizarea din sectorul cultural depășește orice măsură (...) Mulți vor să ajungă profesori universitari sau cercetători principali (unii au și ajuns!) cu câte o carte sau broșură năpârlită, unii, cu și mai puțin, predau tot felul de cursuri alambicate, doctoratele par a-și fi pierdut valoarea și prestanța. (...) Trecerea de la stânga la dreapta s-a făcut în marș forțat, ca și de la dreapta la stânga, cu aceeași bucurie colectivistă, cu

sentimentul atotlinișitor al restaurației”. Reținem și observațiile lui Mircea Popa despre aspectele vulnerabile ale istoriografiei românești, și modalitățile prin care acestea ar putea fi contracarate: „Nu avem bibliografii esențiale în niciunul din domeniile științifice și culturale de bază. Ne lipsesc bibliografiile curente și a redacta articole pentru *Dicționarul scriitorilor români* e o adevărată aventură. (...) Istoria literară serioasă încă lipsește la noi, într-o literatură care, cu excepția unei penibile lucrări a lui Ion Rotaru, nu are încă o istorie literară completă (poate a lui Ion Negoieșcu, dar viziunea lui seamănă mai degrabă cu o privire din avion), care n-are o istorie a teatrului, o istorie a presei, un dicționar de scriitori etc. (...) De aceea am elaborat cu colectivul cu care lucrez un dicționar cronologic al romanului românesc, al celui tradus în România și am salutat cu căldură inițiativa d-lui acad. Eugen Simion de a oferi culturii noastre un *Dicționar general al literaturii române*, instrument absolut indispensabil de lucru. Sper că publicarea lui în doi-trei ani va umple multe din golurile existente în literatură la ora de față”. □ În același nr. dublu din „Tribuna”, Horia Ursu publică proza *Bunăvestire*, un fragment din romanul *Asediul Vienei*.

17 noiembrie

• Nr. 149 din „Dilema” se deschide cu mai multe necroloage despre Corneliu Coposu; v. *supra*, 11 noiembrie. □ La ceas aniversar, George Pruteanu se referă la *Cele două mutații rimbaldiene ale lui M.[ircea] D.[inescu]* („Cronica literară de tranziție”). „PRIMA mutație rimbaldiană” s-ar fi produs în 1981, odată cu volumul *Democrația naturii*, când s-ar fi produs „trecerea de la poezia care înfrăgezea realitatea la cea care o beștelește”, cea de a doua atunci când „Dinescu a renunțat la comerțul (luați cuvântul în sensul lui Montaigne) intelectual cu iambi și dactili și a pus mâna pe armele de foc ale prozei”. Sugestive sunt mai ales portretul lui Dinescu și notațiile despre specificul poeziei sale: „Cu buletinul lui Serioja Esenin în buzunar și secretul lui Marc Chagall în suflet, Mircea Dinescu plutește peste cârciumi și piețe, peste poduri și Dacii. Are cohorte de draci în el (n-ați uitat cum se chema romanul confratelui său francez într-o precocitate, Raymond Radiguet: *Diable au corps*) și, pe măsură ce trece de 30 de ani, devine tot mai al naibii, candoarea insolentă și narcisiacă de pe când «eram tânăr (Doamnă) și vinul mă știe pe de rost» se ACREȘTE încet-încet și, dacă astro-fizicienii constată că în spectrele Universului se produce o deplasare spre roșu, criticii literari ar fi trebuit să bage de seamă, în anii '80, că gama spectrală a poeziei lui Dinescu se deplasa spre negrul înecăcios al realității românești. Boema goliardică a primei etape, cu impertinențele ei rococo și concupiscentele ei botticelliene, lasă locul unei viziuni energic lehametite, unei percepții scârbite și acide a mediului scârbos și sumbru”. Pruteanu propune, apoi, un colaj de citate din articolele și interviurile poetului apărute în presa străină înainte de 1989, din

care ni se pare util a reproduce și noi o parte, în scopul de a ilustra acțiunea disidentă a acestui scriitor: „*„noii iluminiști dau sfaturi țăranilor cum să-și țină sapa*» și «*îi învață pe scriitori cum să scrie de la stângă la dreapta*». Dialogurile cu ființe scriitoare de pe alte plaiuri «*sunt permise numai într-o cameră special amenajată la sediul Uniunii, poreclită de noi cameră Philips*». «*Cinematografia, Televiziunea, Presa găsesc toate după un rețetar unic, oferind marelui public aceeași porție de demagogie zilnic reîncălzită*» (suntem, nu uitați, în martie 1989!). «*Constituția țării pare o poveste ireală*», iar «*justiția și presa, nemaivorbind de poliție și securitate, s-au transformat în instrumente de intimidat și terorizat populația*». Partidul vrea să creeze un «*homo ceausisticus îngrășat cu ideologie*», «*limba română se vorbește cu accent nord-coreean*» și poetul își pune, înaintea altora, întrebarea «*ne mai aflăm oare în Europa?*» Orașul e ticsit de «*plăcintele de beton ale unor pagode staliniste*». «*După aproape o jumătate de secol de avânt socialist, am căpătat ceva din paloarea asiatică: copii gălbejiți de subnutriție, părinți cu ochii micșorați de ură și de disperare*». «*Nici morții din cimitir nu pot fi siguri de poziția lor, fiind anual comasați și organizați*». «*Socialismul, spunea M.D., e o continuă dărâmare de statui*»: Carol I, Stalin, Gheorghiu-Dej, Vasile Roaită... «*Adevărul umblă cu capul spart*», iar «*scriitorii sunt transferați la secțiile de cosmetică ale Puterii, întru împopoșonarea Urâtului, întru fardarea Minciunii, întru proslăvirea Mediocrității*». «*Vântul naționalismului usucă tot ce întâlnește în cale*», în timp ce «*biserici înălțate de domni pământeni sunt făcute una cu pământul*», scrie Dinescu în, repet, același martie '89".

● Din cauza dificultăților financiare, „Literatorul” reușește „performanța” de a scoate 8 numere odată (nr. 45-52); faptul este aproape singular în epocă (exceptând situația unor reviste din provincie, multe cu statut asumat de efemeride, care se văd nevoite să își sisteze cu totul apariția). □ Marin Sorescu analizează **Anul literar 1995**: „un an de tranziție, de la ceva spre cu totul altceva”, dar și „anul Blaga” („multe reeditări, studii, o monografie, a lui Ion Bălu. Editura Humanitas i-a publicat (cu subvenție de la Ministerul Culturii) ediția integrală a versurilor”), al centenarului Ion Barbu și al morții lui Emil Cioran. ■ Au apărut istorii și dicționare literare: cele ale lui Dumitru Mîcu, *Scurtă istorie a literaturii române*, vol. II, ed. Iriana și Laurențiu Ulici, *Literatura română contemporană, I – Promoția '70* (Editura Eminescu); vol. I al Dicționarului Zăciu; volumele lui Valeriu Cristea, *Dicționar al personajelor lui Creangă* și vol. II din *Dicționarul personajelor lui Dostoievski*. Ajuns în acest punct, Sorescu face două comentarii: cel dintâi „merită o discuție specială”; cât despre al doilea, poetul se întreabă dacă îi va mai fi plăcând, asemeni vol. I, Monicăi Lovinescu („Nu cred că, între timp, Valeriu Cristea și-a pierdut talentul. Nici personajele lui Dostoievski. Suntem curioși”). ■ La eseu, este amintit Eugen Simion, cu *Mircea Eliade, un spirit al amplitudinii*. ■ „Editurile fug de poezie ca dracul de tămâie”. ■ La proză sunt amintiți:

Fănuș Neagu, *Partidă de pocher* (Eminescu); Nicolae Iliescu, *Discheta de demaraj* și *Distribuția a fost următoarea*; T. D. Savu, *Cantacuzina*, George Cușnarencu, *Ultimul Isus, magnificul*. ■ La categoria „reeditări”: predosloviile la cărțile românești vechi (Tudor Nedelcea, editura Scrisul românesc), Simion Florea Marian, *Nașterea la români, Nunta la români, Moartea la români* (Editura Grai și Suflet – Cultura națională, ed. îngr. De Ioan Șerb și Ioan Ilișiu), antologia *Poezia unei religii poetice* („îngrijită și cu un valoros studiu de Eugen Negrici”). ■ O altă rubrică vizează „situația criticii în reviste”: „S-au exercitat, cu metodă, Eugen Simion («Literatorul» și «Caiete critice»), N. Manolescu, sporadic și cu critică de partid în R.L., G. Dimisianu, Alex. Ștefănescu în «R.L.», – ultimul făcând uneori pamflet”. Reviste greu de procurat ar fi „Steaua”, „Tribuna”, „Viața românească”. Scriitorul dă și un avertisment: „La unele [reviste, n.n.] funcționează o strategie de grup, în cel mai bun spirit leninist al celulei de partid. Ne paște provincializarea – atenție!” ■ Debuturi – „Multe, dar nu mai funcționează, din păcate, mecanismul de punere în valoare de care am beneficiat, cu generozitate, noi, furioșii de azi”. ■ Ca evenimente literare, sunt menționate Întâlnirea scriitorilor români din întreaga lume, de la Neptun (organizată de Uniunea Scriitorilor) și Întâlnirea traducătorilor din literatura română, „tot din întreaga lume” (organizată de Ministerul Culturii). Așa cum s-a văzut din *Cronologia* acestui an, favorizată (în comentarii, interviuri, intervenții în presa literară) a fost, aproape exclusiv, cea dintâi. ■ Marin Sorescu discută cazul scriitorilor din exil, în raport cu cei din țară (și invers): „E important ca exilanții să nu mai vină în România ca niște noi ocupanți – îndreptățiți de faptul că au suferit enorm, acolo, și nici cei din țară să nu-i privească pe aceștia – câteva valuri succesive – chiorăș, acuzându-i că au spălat putina la timp, lăsându-ne pe noi mai puțini, deci făcând să crească suferința. Căci dacă am fi fost toți, ea s-ar fi împărțit la mai mulți. Aceste lucruri încep acum să se lămurească; și e bine că se mai tocește cât de cât ranchiuna reciprocă. Vom ajunge, cu timpul, să ne comportăm chiar normal”. ■ În fine, la persoana a III-a singular, despre sine și vol. V *La liliaci*: „Cu stoicism a suferit bombardamentul veninos al multor chemați și nechemați să-l critice, luându-și canon să nu răspundă. Canonul s-a terminat, îmi șoptește daimonul meu”. □ Într-un comentariu tardiv, Valeriu Cristea îl descoperă pe directorul „României literare” *Cu musca pe căciulă*; este vorba de unele afirmații făcute de Nicolae Manolescu în editorialul *Cultura pe 16 pagini*, în nr. 26 al revistei amintite. Pentru editorialul lui Nicolae Manolescu și reacția lui Valeriu Cristea, v. *supra*, 5-11 iulie. □ Într-o rubrică intitulată „Comemorare Odobescu”, sunt publicate articole de Gabriel Strempel, *Iubitorul de carte* (I) și Răzvan Theodorescu, *Arta lecțiilor despre artă*. □ Din acest nr. 45-52, semnalăm și „piesa în 10 scene și 7 tablouri” a lui Virgil Tănase, *Îngeri, melci și portocale*. □ Comentând acest număr din „Literatorul” în nr. 302 al „Adevărului literar și artistic” (din 21 ianuarie 1996), „Interim”

(„Revista revistelor culturale”) observă că, dintre criticii importanți ai literaturii postbelice, Eugen Simion ar fi „singurul activ și azi”: „«Atacat» din varii direcții, Eugen Simion rămâne «apolitic» și scrie despre cărți și autori continuând «pariul» sau «pactul» său cu literatura română, mizând cu prudență pe autorii zilei, «refugiindu-se», din când în când, în zone mai senine”.

22 noiembrie

● În nr. 11 din „Orizont”, mai mulți scriitori sunt invitați să scrie ce au făcut în ziua de 1 noiembrie. Astfel, Nicolae Manolescu rememorează ziua de... 3 noiembrie, când a avut, printre altele, și curs la Facultatea de Litere (*Fragmente dintr-un jurnal neînuit*): „Deși vinerea, pentru mine, e zi de post... politic, vorbind despre teza lui Călinescu, despre roman, îi citez observația că, în materie de personaje, noi, românii am fi condamnați să producem tipuri de Ion, de exemplu, și întreg amfiteatrul râde. N-am vrut să fac o glumă politică”. □ Mircea Mihăieș caută ziua de *Întâi noiembrie, oameni și lucruri* în paginile de jurnal ale lui Witold Gombrowicz, Michel Leiris, André Gide. Ultimul făcea notații banale, fără a bănuși nimic, pe 1 noiembrie 1917. □ Reținem și unele notații din jurnalul Marianeii Șora (*Cuvintele, ca niște diavoli*).

● Nr. 46 al „României literare” se deschide cu necrologul scris de Nicolae Manolescu la dispariția lui Corneliu Coposu; v. *supra*, 11 noiembrie. □ Comentând romanul lui Paul Goma, *În cerc*, în nr. 46 al „României literare”, Alex. Ștefănescu descoperă că autorul stăpânește *Arta exasperării cititorului* („Cărți românești”): „Cititorul nu se simte niciodată dezamăgit, dar constată, frecvent, că lectura îl obosește sau chiar în exasperează. (...) în primul rând, scriitorul repetă prea multe afirmații și de prea multe ori, astfel încât începe de la un moment dat să semene cu un maniac și își pierde autoritatea de narator. (...) se acordă o importanță excesivă reproducerii fidele a particularității limbajului oral: toate abrevierile lexicale datorate inculturii unor personaje, toate pronunțiile stâlcite ale unui sas (...) sunt înregistrate cu o exactitate inutilă și enervantă” etc. □ Începând cu acest nr. 46 (și continuând în nr. 47, din 29 noiembrie-5 decembrie) al „României literare”, Dumitru Țepeneag oferă spre publicare unele *Scrisori către doamna M. – despre anul de grație 1968*. Prozatorul îi povestește unei doamne din Germania, care ar fi dorit să scrie despre istoria culturală a primelor decenii comuniste, diferite întâmplări și evenimente: lansarea oniricilor și obstacolele întâlnite, călătoria sa la Paris în 1968, congresul scriitorilor din 1968 etc. □ Într-o notiță nesemnată, intitulată *Secera și ciocanul*, este prezentat evenimentul de lansare a antologiei alcătuite de Eugen Negrici, *Poezia unei religii politice – patru decenii de agitație și propagandă*: „Regia a fost fastuoasă. Zeci de tablouri dedicate «eroului între eroi» atârnate de pereți, balerini în salopete muncitorești executând dansuri tematice, megafoane difuzând marșuri proletare, lozinci lipite peste tot, chiar și

la intrarea în lift”. Invitat să prezinte scrierea, Alex. Ștefănescu are ideea de a vorbi în versuri: „Literatura noastră, cu ratați și genii,/A rătăcit prin beznă aproape cinci decenii/Și ar fi rătăcit în continuare/De n-ar fi apărut ca o lumină-n zare/Un critic între critici, cu-a sa antologie/Ce-i este vremii noastre mărtașă ctitorie/El Negrici se numește și Eugen îi spune/Și n-a uitat vreodată credințele străbune./De-aceea îi urează azi un întreg popor/Să urce cu-a sa carte spre glorie în zbor”.

● În nr. 47 din revista „22”, Gabriel Andreescu publica ultima parte din serialul său, *Octavian Paler, Alexandru Paleologu și spinoasa problemă a naționalismului*. □ În paralel, Octavian Paler publică a doua parte din răspunsul său, *Între naționalismul de grotă și „europenii” de nicăieri (adică între C. V. Tudor și Gabriel Andreescu)*. Pentru întreaga dezbateră, v. *supra*, iunie 1995-noiembrie 1996.

24 noiembrie

● În nr. 281 din „România Mare”, este publicată o cuvântare a lui Corneliu Vadim Tudor, *Naționalismul luminat. Salutul Partidului România mare la Convenția Națională a PUNR*; reținem un paragraf, elocvent pentru ideologia (extrem) naționalistă a acestui scriitor: „Acesta este blestemul, sau poate norocul providențial al Poporului Român: fiecare generație a fost nevoită să ia totul de la capăt, să-și afirme latinitatea, să se lupte pentru Limba Română, care ne-a venit odată cu laptele supt de la Maica Roma, să arate lumii întregi adevăratele hotare ale suflării românești, să se bată destoinic pentru datinile, și obiceiurile, și civilizația, și demnitatea de a ne numi români, la noi acasă. În procesiuni solemne, Ștefan cel Mare pune să fie altoiți zdravăn copiii, lângă piatra de hotar cu cap de bour, pentru a nu uita niciodată unde erau granițele vechi ale părinților și bunelor – întâmplare cu tâlc, pe care savanții de azi o pot numi psihodramă. Acesta este Naționalismul Luminat, care ne animă pe noi și care ne vine moștenire de la înaintași. Nu-i credeți pe fariseii care plâng pe toate cărările că, vai nouă, patriotismul a încăput pe mâna extremiștilor – ar avea și ei, acești farisei, mii de posibilități de a dovedi că sunt patrioți, de a apăra Tricolorul Român atunci când e incendiat într-o piață publică, de a se ridica întru apărarea Imnului de Stat și a Integrității teritoriale, dar uite că nu o fac, întrucât ei primesc simbrerie de afară să nu o facă ei și, totodată, să nu-i lase nici pe alții s-o facă. Am spus-o și o repet e fiecare dată: a fi naționalist nu-i o rușine, o rușine e să fii hoț și trădător al Interesului Național! Marele doctrinar care a fost Aurel C. Popovici, secretar al prințului moștenitor Franz-Ferdinand, cel care avea să fie asasinat la Sarajevo, scria în 1910: «Naționalismul înseamnă a te îngriji în prezent ca viitorul națiunii tale să nu fie primejduit». Firește, la Cina cea de Taină a patriotismului românesc, sărăcăcioasă și luminată de inima rubinie a unui vin de împărtășanie, este loc pentru absolut toată lumea, n-am monopolizat noi acest filon de aur (...)” etc.

● O caracteristică a epocii postdecembriste ar fi, după Mircea Iorgulescu, *Amețitoarea libertate de a fi aprig și vigilant* („Dilema”, nr. 150): „De ce seduce lipsa de milă, de ce atrage duritatea, de ce se poartă necruțarea? Să fie lipsa de milă un criteriu de corectitudine? Ori va fi fiind mila o tristă moștenire a comunismului, cu trebuie degrabă lepădată?!”. Un exemplu ar fi și modul în care a fost concepută lucrarea lui M. Nițescu, *Sub zodia proletcultismului*: „Conține fișe, date și sentințe. Datele sunt – ori par a fi – implacabile. Cutare a scris trei poezii despre Lenin, cutare două recenzii despre niște cărți cu țărani fericiți că au intrat în colectivă, altul a publicat reportaje despre Bicaz, cineva a cântat teancurile sovietice. Când știi că unul sau altul dintre acești dați în vileag practică astăzi un radicalism nețârmurit, o sfântă mânie se-aprinde. Confuzia e totală, dar spectacolul demascării devine cu atât mai palpitant și mai ațățător. Nimeni nu a observat, de pildă, că în această carte atât de lăudată numele lui A. Toma, un simbol – totuși! – al «proletcultismului», lipsește cu desăvârșire. Mult mai excitantă a fost însă prezența bietului Gh. Grigurcu, pus la stâlpul infamiei”.

25 noiembrie

● Pornind de la prezența lui S. Damian la emisiunea lui Cătălin Țirlea, C. Stănescu realizează un profil al acestui critic, delimitându-se de analizele acestuia din volumul *Scușița roșie nu mai merge în pădure (Nostalgii..., în „Adevărul”, nr. 1730, „Defecțiune tehnică”)*: „S. Damian a devenit altul, dar chiar de nu s-a «revizuit» încă, scrisul său a păstrat totuși acel «miez» tare al unui critic dogmatic, ideologizant și politizant, în pofida afânării stilistice și a punerii la lucru a remarcabilului său har de moralist și zugrăvitor de tipologii. S-a schimbat doar instrumentul cu care operează același inebranabil fond dogmatic: el, acest instrument, nu mai este «lupta de clasă» și ideologia marxist-leninistă, ci «deschiderea» și «europenismul», prin ocheanul cărora sunt privite acum, cu aceeași veche intransigență, cultura și literatura română. Intr-o carte intitulată *Scușița Roșie nu mai merge în pădure*, criticul nostru găsește că «stigmatele» naționale surprinse ici și colo în operele scriitorilor români, și nu nemți, evrei sau ruși, sunt semnele unei «fatale» închideri în sine însăși a unei culturi fără acces la universalitate. Același Marin Preda, «bușit» ideologic în anii 50 pentru unul din cele mai bune volume ale lui, *Întâlnirea din Pământuri*, îi apare acum, după Moromeții și Cel mai iubit, ca un prizonier al «fanatismului local», înregistrând un «trist declin mai ales prin adeziunea sa la o direcție de închidere spirituală». Asemenea ușuraticе acuzații sunt susținute, din păcate, pe analiza unei singure cărți, și aceea, probabil, cea mai slabă a lui M. Preda, *Delirul*, acuzându-l, în esență, de «reabilitări» politice. Însă nu fiindcă-l reabilitează pe Antonescu este slab *Delirul*, ci pentru că, în mod paradoxal, M. Preda este aici victima unei capcane în care cad, de regulă, autorii minori. El duce «concurența stării civile» până la absurd, imaginând, cu

o jenantă familiaritate, scene și dialoguri din viața unor mari personalități, reale și contemporane: probabil că una din ambițiile ascunse ale prozatorului român a fost, în *Delirul*, de a-l «concura» pe Tolstoi...”

26 noiembrie

● Un interviu ne reține atenția în nr. 296 al „Adevărului literar și artistic”: **Alexandru Paleologu: „Am învățat să respect mediocritatea subțire și educată”** (realizat de Carmen Chihaia, „Paralele inegale”). Eseistul îi sancționează drastic pe cei care refuză implicarea în politică: „Fuga de politică e o lașitate. O dezertare. A face politică nu înseamnă să te înscrii neapărat într-un partid sau să vorbești în Parlament. Refugiul în apolitism și estetism e profund inestetic. E mârșav de scârbos artistul ce se declară apolitic și estet.”

■ Pe de altă parte, nu poate fi de acord nici cu procurorii „colaboraționismului” sau cu aceia care văd în cultura postbelică o „Siberie a spiritului”: „Scriitorii, artiștii, oamenii de cultură care au făcut compromisuri n-au nicio scuză. Dar au alte circumstanțe. Amicul meu M. Nițescu scriind «Istoria proletcultismului» – operă remarcabilă ca acribie, siguranță, informație etc. – a confundat planurile. În sensul că, un Eugen Frunză sau A. Toma (care nu era un poet rău acum 70 de ani, dar a devenit rău pentru că a fost «săltat» peste ce merita să fie) nu se pot compara cu cinismul și lașitatea unui Călinescu, Ralea, Sadoveanu și, cu atât mai puțin, cu tiranizarea acestora de către un Roller, Leonte Răutu și atâția alții, pe care nu-i nevoie să-i mai înșir. Sigur că Arghezi, Sadoveanu, Călinescu, Ralea au căzut într-o turpitudine blamabilă. Dar nu-i mai puțin adevărat că au fost, totuși, niște mari figuri, a căror operă – sau, mai exact, printr-o parte a operei lor – reprezintă garanția existenței noastre. Călinescu a făcut mari concesii, dar, totdeauna, cu un mic semnal că totul e o bășcălie, că nu trebuie luat în serios. Era atât de exagerat încât înceta de a mai fi credibil. (...) Deci: să nu fim nici noi prea aspri cu Vianu, Călinescu, Arghezi ori Sadoveanu. Și apoi, când Sadoveanu își începea turpitudinile, opera lui era aproape scrisă. E bine deci să ne păstrăm calmul. (...) Am ajuns la concluzia că nu se poate accepta punctul de vedere al celor ce neagă că ar fi existat cultură în acea perioadă. S-au publicat (și) destule cărți onorabile, cel puțin de poezie. Mă gândesc în primul rând la Nichita Stănescu: a făcut și el multe concesii și cochetării – nu atât cu puterea, cât cu demagogia – dar rămâne un mare poet. Mă gândesc apoi la Virgil Mazilescu, Ileana Mălăncioiu și alții npropunându-mi să fac o listă. Proza epică e mai discutabilă; deși sunt opere ce nu pot fi neglijate, marcând jaloane importante în plan estetic”. ■ În fine, eseistul este încântat de unele apariții editoriale postdecembriste: „Dar uite că a apărut *Jurnalul fericirii* lui Nicu Steinhardt, *Închisoarea noastră cea de toate zilele* de Ion Ioanid, *Ia-ți boarfele și mișcă* de Oana Orlea, cartea Adrianei Georgescu și altele. Cărți care nu sunt doar documente despre gulagul românesc, ci creație literară de prim ordin”. □ La redacție sosește o

scrisoare din partea prof. Ioan Baciuc din Ieud; acesta consideră că volumul de poeme al lui Ioan Es. Pop (*Ieudul fără ieșire*) ar atenta la bunul renume al localității: „Cartea este o crasă batjocură la adresa unui sat maramureșean cu o rezonanță aparte în cultura și civilizația românească. (...) Pentru Ioan S. Pop (sic!), care a activat vreo patru ani la Ieud, unde dascălii l-au primit cu multă căldură și ajutat, ba și protejat, acest sat este un lagăr, o închisoare «fără ieșire». (...) Dacă Ioan S. Pop ar fi știut sfinți un pic locul, cum au făcut-o atâția dascăli, nu se simțea un exilat, nici un ratat la Ieud, nu ar fi fost cazul să se considere un ratat al mediului, o victimă a mediului și a satului, un vitregit al soartei. Că lui Ioan S. Pop nu i-a plăcut să muncească la Ieud, că a lipsit de la școală și totuși a fost protejat de colegi, a uitat să scrie”. Scrisoarea apare însoțită de următoarea notă a redacției: „Firește că *poezia* nu se face vinovată de «ingraturile» autorului ei, monstrat de atâta melancolie în rândurile de mai sus a căror publicare nu înseamnă nicidecum și însușirea judecăților drastice ale domnului profesor Ioan Baciuc din Ieud”.

29 noiembrie

● Radu Aldulescu publică, în nr. 42 din „Luceafărul”, o proză intitulată *Omoară*. □ Dan Silviu Boerescu, într-o cronică intitulată *Două prozatoare din exil. Încă de pe atunci vulpea era la Washington*, apreciază la modul superlativ volumul Hertei Müller, *Încă de pe atunci vulpea era vânătorul* (Ed. Univers, 1995, traducere de Nora Iuga, cuvânt înainte de Gerhardt Csejka): „Decupajele aparent disparate se regăsesc în chip de piese semnificative ale unui puzzle oribil, simbolizând însuși mecanismul social. Excepționala putere de observație a prozatoarei, dublată de o știință a cuvântului pe măsură, reține imagini de o remarcabilă plasticitate și putere de sugestie”. În fine, criticul apreciază și „scriitura aceasta atentă la detalii, denotând un stil pe care nu mă sfiesc să-l numesc impecabil”. A doua prozatoare era Silvia Cinca, cu romanul *Washington. Himera* (Ed. Sirius, București, 1995, cuv. înainte de Ion Țugu). □ Iulian Boldea comentează volumul lui Cornel Ungureanu, *La vest de Eden. O introducere în literatura exilului*, Amarcord, 1995 (*Literatură și exil*), iar Geo Șerban scrie despre *Amintiri fără memorie* de Alexandru Ciorănescu (*Lumea din amintiri*). □ Semnalăm și eseuul lui Constantin Zărnescu, *Între Brâncuși și Blaga*.

● În editorialul său din nr. 47 al „României literare”, Nicolae Manolescu se referă la unele afirmații făcute de Lloisa cotidianului „El Pais”, despre vizita în România (*Călători străini în România*); el este secondat de Constantin Țoiu, la rubrica „Prepeleac” (pentru eveniment și reacții, v. supra, 12-16 octombrie). □ Apare un interviu inedit acordat Crisulei Ștefănescu de către omul politic recent dispărut, publicat cu titlul *Corneliu Coposu despre condiția intelectualului*; v. supra, 11 noiembrie. □ În același nr. 47 al revistei, Alex. Ștefănescu face o cronică minimalizatoare a volumului lui Valeriu Cristea,

Dicționarul personajelor lui Creangă, I, *Columna Amintirilor*, Viitorul Românesc, 1995 (*Ion Creangă între p.a.d. și GU*, 7/11-12, „Cărți românești”; în titlu sunt reluate unele abrevieri făcute de critic în volum). Operei marelui moldovean „nu i se potrivește deloc acest fel de inventariere”, consideră Ștefănescu, deoarece „esența scrierilor lui (...) o constituie nu «populația» evocată sau inventată de el, ci actul însuși al povestirii”, iar faptul de „a extrage personajele din fluxul ei și a le așeza în ordine... alfabetică înseamnă a strica totul”: „Este ca și cum, la un banchet, cineva ar avea ideea să descompună felurile de mâncare în alimentele componente și să servească aceste alimente în ordine alfabetică. Adică să înceapă cu *albușul* din prăjituri, să continue cu *brânza* din plăcintă, cu *caimacul* din cafea, cu *drojdia* din pâine etc. și să termine cu *zarzavatul* din ciorbă. Un banchet Creangă de la A la Z – așa ar putea fi intitulată noua carte a lui Valeriu Cristea, masacrare sistematică, dintr-o dorință de ordine, a unei opere cuceritoare tocmai prin firescul ei. (...) Valoarea informativă a cărții este prejudiciată și de indistinția dintre literatură și realitate. Enigmaticul «p.a.d.» înseamnă «personaj atestat documentar», adică personaj pe care criticul îl caracterizează folosind drept izvoare nu numai *Amintiri din copilărie*, ci și documente propriu-zise din operă sau de mai târziu. Acest amestec este inacceptabil întrucât literatura și realitatea au, fiecare, regulile ei. O informație luată din spațiul celei dintâi își pierde valabilitatea în spațiul celei de-a doua și invers”. Nu în ultimul rând, în opinia criticului, Valeriu Cristea ar recurge „la o costisitoare și inutilă recuzită de enciclopedist”: „A abrevia însă, cu strictețe, cele câteva indicații bibliografice și cele câteva sintagme uzuale, care se repetă, în cuprinsul a 151 de articole, din care numai douăzeci-treizeci au o anumită consistență, reprezintă o paradă de tehnică filologică”. □ Apare a doua parte a seriei de *Scrisori către doamna M. – despre anul de grație 1968*, trimise de D. Țepeneag. V. *supra*, 22-28 noiembrie.

[NOIEMBRIE]

● În nr. 10 din „Cuvântul”, Al. Cistelean comentează antologia *Portret de grup. O altă imagine a poeziei basarabene* (Editura Arc, Chișinău, 1995): *Poeți, vă ordon, treceți Prutul! Al doilea optzecism*. Se subliniază diferența dintre cele două generații optzeciste, cea românească și cea basarabeană: „În vreme ce dincoace mentalitatea literară optzecistă a devenit hegemonică și e pe cale să treacă de la apogeu la defensivă, dincolo ea este încă o mentalitate în expansiune și ofensivă, antrenând în convertiri spectaculoase ori doar discrete și poeți ce îngâneau pe strune mai suave ori se mișcau în proiecte imaginative riguros emfatic și eufemistic. (...) Ruptura de mentalitățile ruraliste și localiste s-a produs abia odată cu căderea de sistem, majoritatea optzeciștilor basarabeni crescând și debutând în coada vechiului proiect nostalgic și mesianic.” Două nume și două formule rețin îndeosebi atenția comentatorului:

„De la sfidare și ostentație, cu un Eugen Cioclea se transformă dulceața moldovenească în smirghel, asprindu-și până la abrazivitate nu doar limbajul, ci și sensibilitatea, optzecismul basarabean trece, mai lin ori mai cu hopuri, la pactul de redundanță cu realul semnat de Dumitru Crudu”. Alte volume din topul criticului: 2. Lucian Vasiliu, *Dincolo de disperare*, Ed. Helicon, Timișoara, 1995; 3. Cristian Simionescu, *Maratonul*, Ed. Timpul, Iași, 1995; 4. Daniel Corbu, *Spre fericitul nicăieri*, Casa de editură Panteon, 1995; 5. Angela Baciuc, *Ce departe e iubirea aceea*, Editura Porto-Franco, Galați, 1995. □ Reținem și topul de critică, realizat de Radu G. Țeposu: 1. Mircea Mihăieș, *Cărțile crude. Jurnalul intim și sinuciderea*, Ed. Amarcord, 1995; 2. Valeriu Cristea, *Dicționarul personajelor lui Creangă*, vol. I, Viitorul Românesc, București, 1995; 3. Achim Miha, *Lucian Blaga – Miorița cultă a spiritualității românești*, Viitorul Românesc, București, 1995; 4. Simion Bărbulescu, *De la Eminescu la Emil Cioran*, Carminis, București, 1995; 5. Dumitru Velciu, *Miron Costin – raporturile literare cu contemporanii și posteritatea sa istoriografică*, Minerva, 1995.

● Marco Cugno publică, în paginile nr. 11 al revistei „Apostrof”, studiul *Nichita Stănescu. Poetica necuvântului*; studiul reprezintă prefața unei antologii bilinge care ar fi trebuit să apară la Editura Eminescu. □ „Revizuirile lui Ion Simuț reprezintă un perimetru viu, de idei cu care poți dialoga. (...) Alte cărți se nasc moarte. Aceasta nu”, observă Ștefan Borbély la începutul cronicii sale despre *Revizui* (*O voce pregnantă: Ion Simuț*). Pornind de la unele afirmații ale lui Simuț despre „«romantismul fundamental al literaturii române»” din capitolul *Personalitatea literaturii române*, criticul face o serie de observații: „(...) aici s-ar fi impus, poate, o analiză a problemei din perspectiva morfologiei mentalităților, depășindu-se cadrul – restrictiv, totuși – al literaturii, pentru a se releva (dincolo de uriașa excepție numită Eminescu) coincidența dintre această explozie de domeniu și un mediu ideologic favorizant, care pune în circulație nu numai pagini agreeate de intelectuali și de marele public, ci și formule stereotipizate, pe fondul – esențial în perioada respectivă – al istorismului. E tulburător, de exemplu, că marea explozie a literaturii române se produce pe fondul primei mari *mitizări de sine* din istoria României, motiv pentru care am putea vorbi chiar de un romantism întreținut, și chiar propulsat peste timp, al acestei literaturi. În plus, ar mai fi ceva: chiar dacă perspectiva situării începuturilor în zona romantismului este fascinantă, un eseu care o tratează trebuie să aibă neapărat în vedere și celălalt început, al impulsului sarcastic reprezentat de către Budai-Deleanu, care împinge gestul de instituire mult în urmă în timp, stipulând și un alt fel de tipologie. (...) Unde situăm, în acest sens, antinaturismul sarcastic din *Țiganiada*? Nu ar fi, de pildă, mai interesant să acceptăm, ca ipoteză de lucru, o *dublă descendență tipologică* a acestei literaturi, afirmând în cele din urmă că una dintre ele a fost consensual *ocultată* pentru triumful celeilalte? (...) interpretând lucrurile mai

degrabă în felul următor: ne-am aflat, atunci, în posesia a două alternative culturale; una dintre ele corespundea tendinței de mitizare națională, fiind paseistă în esență, pe când cea de a doua (venită poate prea repede, dacă o privim din perspectiva autohtonă, dar perfect sincronă cu ceea ce se întâmpla în Europa) contraria această tendință, contrapunându-i un fond tipologic și existențial (sarcasm, cinism, rupturi, «excentricități» artificiale) pentru care mentalitatea dominantă nu era încă pregătită. În consecință, s-a prelungit epigonismul eminescian (cu prea puține valori), până când s-a ajuns, prin maturizare firească, la un alt tip de organicism, stihial de data aceasta (expressionismul lui Blaga). Altfel spus, componenta strict estetică, artificializantă a fost «ocultată» premeditat, în favoarea celei integrative, organiciste, mai accesibile (și evident mai «utile» sub aspectul mentalității de grup)”. Criticul semnalează și „teama lui Simuț de a nu pași pe tărâmurii mai puțin ferme”, socotind că „o asemenea reticență îi prejudiciază amploarea demersului”. □ Rodica Iulian comentează jurnalul Florenței Albu, „*Zidul martor*”, insistând asupra uneia dintre temele abordate de diaristă: „Moartea satului: cum era de așteptat, numeroase pagini o evocă. Și cred că niciun alt scriitor român contemporan nu a trăit cu atâta intensitate și nu a exprimat cu atâta sfâșiere ruperea de pământ și degradarea țărânimii. Să-mi fie îngăduit să recunosc în multe pasaje *motive* ale poemelor scrise ori pe care avea să le scrie Florența Albu la zidul plângerii unei lumi căreia îi aparținea și la a cărei destrămare nu doar a *asistat*, ci pe care a suferit-o în adâncimea ființei. (...) În iunie 1983, Florența Albu notează: «Nu, n-aș mai putea scrie azi un bocet al acestui sat-satul de acum e altul... Stăpânirea comunistă i-a învățat pe șărani să fure, să mintă pentru a supraviețui. Indiferența lor față de pământ, nepăsarea (fuga oriunde, numai la munca pământului să nu rămână), fudulia asta cretină, de ajunși – dar trăind tot în mizerie; înstrăinați unii de alții, niște străini ai satului, nepăsători la tot ce se întâmplă azi: asta sunt»”. □ Valentin Protopopescu scrie despre volumul lui Ion Ianoși, *Idei inoportune (Oportunitatea inoportunelor ideii)*. „Ivită din demnitatea rănită a cărturarului, care nu se regăsește în ofensele aduse de te miri cine”, scrierea oferă „spectacolul unui exemplar *Bildung* moral”, „iar aventura *paiedeică* a profesorului Ianoși comportă și o interesantă dimensiune... intelectuală: *curajul*” și „asumarea propriei condiții de minoritar”: „Profesorul Ianoși amintește, prin *Mannhaftigkeit*-ul atât de special, de un personaj al demult dispărutei *Kakanii*. *Bürger* și *Aufklärer* prin excelență, urban în atitudini și tolerant (în sensul *superior* al termenului!) în ceea ce privește opiniile altora, autorul a declarat *totuși* un «război» neînduplecat tuturor prejudecăților și isteriilor”. Valentin Protopopescu se referă și la „ideile inoportune” tratate în acest volum: „Domnia sa veștejește, cu o caldă ironie, locuri comune ale culturii noastre: obsesia genialității auctoriale, literaturocentrismul, intoleranța falșilor (fariseilor) neocreștini, ispita paradoxală a intelectualilor pentru neaoșismele de sorginte patriarhal-

țărăneasă, «moralitatea» adeziunii marilor creatori interbelici la ideologia extremei drepte, tradiționala tentație a intelectualului român de a pactiza cu diavolul (puterea) etc. (...) Este greu de imaginat că Ion Ianoși, publicând acest volum... inoportun sensibilității noastre prezente, nu se așteaptă la un concert de voluptuoase înjurături în anumite pagini. Eseurile despre «*Comunism = fascism?*», *Marx – «un câine mort»*, «*Comunismul*» primilor creștini, *Evreii comuniști*, *Puri și impuri* vor prilejui multora «odioase» furnicăături ale «epidermei» morale și intelectuale. Deja, într-un cotidian de mare tiraj, un protocronist mistic și «inspirat» îl gratulează cu o eternă neînțelegere a abisurilor «ciorănești». Nu-i așa, un maghiar-evreu-«filorus»-«gauche»-ist nu are acces la «Cioran al nost'»?! Să scrii astăzi despre actualitatea culturală a lui Marx? Să încerci să explici (în fond, e vorba doar de o opinie, argumentată, asumată, plină de bun-simț și radical străină oricărei apodicticități!) relativa adeziune a evreilor (a unora dintre evrei!) la comunism? Să afirmi că spiritual, utopic, universal, comunismul (iar nu *Realkomunismus!*) depășește prin substanță *sărăcia* ideologiei fasciste? Că este omenește să greșești într-o viață, să te înșeli politic, ideologic, spiritual – dar că «amnezia» propriilor ratări și autoclamarea purismului moral nu trebuie în niciun caz acceptate? Că frica poate fi înțeleasă, dar că lașitatea se cuvine a fi condamnată? Blasfemie!” □ Același Valentin Protopopescu analizează, tot în acest nr., și volumul lui Gabriel Liiceanu, *Despre limită* (Humanitas, 1994) (*Despre limită sau recursul la vag*): „Este, poate, cel mai substanțial text filosofic conceput în limba română. Adesea, el amintește de coeziunea discursivă a marilor scriitori de filosofie ai idealismului german: Fichte, Schelling, Hegel. (...) Autorul «heidegger-izează» la modul superior, reușind performanța să nu fie un interesant și exotic epigon de limbă neolatină, ci un gânditor autentic și personal, grav și responsabil în reflecțiile sale de inspirație fenomenologică efectuate asupra condiției umane. Ceea ce impresionează în urma lecturii este percepția gândului trăit la o intensitate suspectă și neverosimilă în acest orizont al relativismului levantin”. □ Nu în ultimul rând, în acest nr. ne atrage atenția un excelent dosar Fondane, îngrijit de Ion Pop; ne rețin atenția articolele și documentele care luminează un aspect mai puțin cunoscut al biografiei scriitorului, respectiv colaborarea acestuia la revistele din Belgia. Astfel, într-un articol intitulat *Benjamin Fondane la Bruxelles*, Monique Jutrin prezintă corespondența existentă la Arhivele Muzeului Literaturii din Bruxelles și se referă la colaborarea scriitorului la revistele *Le rouge et le noir* („La philosophie vivante”), *Courrier des poètes*, *Documents* 33. ■ Este reprodus și un articol al lui Benjamin Fondane, *România. Punct de vedere și selecție a unui scriitor fericit că este părtinitor*, în care face o analiză succintă a peisajului poetic românesc; reținem unele caracterizări: G. Bacovia – „Bacovia a trăit întotdeauna în afara vieții literare, în afara vieții, și în afara poemului. Un lucru absurd și necunoscut sălășluiește în el. Un demon îl

împinge. S-ar zice că se dezinteresează de poezie, că își bate joc de ea. Dar, dimpotrivă, poezia a jucat cu el una din cărțile cele mai mari. Ar fi de dorit, cât timp trăiește, să se scrie o biografie romanțată a vieții lui. A trăit el, însă, cu adevărat? Cine știe?"; Ion Minulescu: „A exercitat o foarte mare influență asupra mai multor clase de poeți, până prin anii 1924, influență care, prin ricoșeu, a dăunat originalității propriilor sale poeme”; „Poemele sale *Romante pentru mai târziu* au sunat, prin muzica și caracterul lor de bravură, alarma mișcării insurecționale românești împotriva poeziei lui Eminescu”. ■ Este reproducă o parte din corespondența belgiană și nu numai: scrisori către Pierre-Louis Flouquet (pictor, poet, critic de arhitectură); Edmond Vandercammen (poet, membru al academiei Regale de Limbă și Literatură franceză din Belgia); scrisori de la Felix Aderca și de la Ștefan Roll (acestea din urmă despre prietenii avangardiști Ion Călugăru și Geo Bogza); 2 scrisori către Jean Ballard, director al revistei franceze „Cahiers du Sud” (G. Haș prezintă într-un articol relația dintre *Benjamin Fondane* și revista „Cahiers du Sud”) etc. □ În fine, în cadrul unei rubrici speciale, „Arhiva «A»”, sunt publicate o serie de scrisori către Busuioceanu (anii '50), trimise de Cartoian, Al. Ciorănescu, Horia Stamatu, Virgil Ierunca etc. (*Scrisori din exil*, cu un cuvânt de prezentare de Mircea Popa).

● Din nr. 11 al revistei, reținem **Premiile „Ateneu”**: **premiul special** a fost acordat lui Nicolae Breban; un **premiu de excelență** trio-ului care a coordonat *Dicționarul Scriitorilor Români* (Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu); pentru **poezie** au fost distinși Ioanid Romanescu, Vasile Levițchi și Gheorghe Vodă, iar pentru **proză-traducere**, Catrinel Pleșu.

● Bogdan Ghiu face o relatare de la Târgul de Carte de la Frankfurt în nr. 11 al revistei „Contrapunct” (*Capitala cărții*). □ Din paginile acestei reviste, reținem și interviul Lorenei Păvălan cu Ion Ianoși, „...*Îmi pot asuma la nevoie și mărturisiri incomode*”, în care eseistul face, printre altele, câteva disocieri: „Formula «totalitarism» e cu totul insuficientă, ea acoperă realități diverse. Nu e bine să pornim de la reducționisme extreme. Cunoscm cât de cât situația creatorilor ruși, unguri și români din diferite momente distincte ale regimului «de tristă amintire» – dincolo de punctele comune ele diferă în multiple privințe. Iar în măsura în care rememoram propria noastră istorie recentă, ea ni se dezvăluie tot foarte diversificat de la artă la artă și aproape de la an la an (sau măcar la «cincinale»). Aș disocia și între socialismul imaginat ca proiect și cel devenit «real». Dar chiar și în cadrul acestuia din urmă, nu totul arată peste tot la fel. Corespunzător, nici condamnarea globală nu poate lua locul analizei lucide, compartimentate. Mai mult: dacă vom face abstracție totală de unele avantaje – nu doar «mitizate» și «fără voie» – atunci nu vom fi credibili nici în criticile îndreptățite. Persistă gesticulațiile de ansamblu pătimase. Efectul lor e uneori opus celui scontat, și nu doar în cultură. Mult invocatul «adevăr» e cât se poate de complex – și nici nu se dezvăluie unora aflați, pasă-mi-te, din

capul locului în posesia lui. Drumul către el e trudnic și cere multe însumări de «adevăruri» (parțiale și chiar personale)”. □ Transmitem mai departe mesajul lui Geo Șerban: ***Odobescu așteaptă***. Este semnalată lipsa unei monografii de anvergură, în care să fie surprinse și detalii mai puțin cunoscute (episodul sinuciderii); referiri la hârtia găsită la Titu Maiorescu despre un roman senzațional pe această temă semnat, cu pseudonim, de un „Ilie Demetriad”. □ Liviu Antonesei publică penultima parte a serialului său ***Intellectualii și politica***; pentru prezentarea întregii intervenții, v. *supra*, ianuarie.

● Reținem opiniile lui Nicolae Stroeșcu-Stănișoară în chestiunea europeanismului și a naționalismului, comunicate într-o intervenție din nr. 37-40 (noiembrie) din „Jurnalul literar” (***False dileme***): „După o îndelungată claustrare totalitară – combinată la noi în țară cu un ritualism naționalist elaborat și impus de partidul unic – șansele deschiderii spre lume pot solicita atenția și imaginația până la a face *tabula rasa* cu tot ce ține de substanța istorică sau valorile originare. În treacăt fie spus cred că nu ar trebui să ne lăsăm înșelați de turnura ultranaționalistă a comunismului cEAUȘIST până la a nu ne mai da seama că ideologia comunistă a fost, originar și esențial, o utopie universală în baza căreia toate identitățile crescute istoric urmau să fie dizolvate, inclusiv, dacă nu în primul rând, cea națională. (...) Un alt motiv de refuz al meditației asupra căilor identității sau șanselor unei spiritualități naționale îl constituie accentuarea criticismului în raport cu trecutul mai apropiat sau mai îndepărtat al propriului popor. În felul acesta se trece, cu superbia superficialității, peste experiențe esențiale care ne arată că viziune foarte critice și exprimări foarte dure asupra comportamentelor propriului popor nu echivalează în mod necesar cu desolidarizarea de istoria vie a lui, ci adeseori înseamnă tocmai un plus de intensitate a participării la dinamica acesteia, cu angajarea implicită sau explicită, pentru îndreptare, regăsire, răscumpărare”. Este dat ca exemplu cazul Germaniei postbelice, atentă la ambele direcții, cea europeanistă și cea naționalistă, evitând însă extremele generate de fiecare dintre acestea. □ La „Ancheta J.L.” – „**Politică și/sau cultură? Între lințoliul neantului și drapelul puterii sovietice**”, Pavel Chihaia răspunde întrebărilor Sandei Diaconescu. Scriitorul se referă la cariera sa, cu „vacanțe îndelungate” și cu perioade în care a fost „simplu muncitor pe șantiere de construcții”. Opțiunile sale politice au fost, în timpul vieții, următoarele: „În privința politicii, am evocat recent cele patru etape: rezistența anticomunistă în cadrul asociației «Mihai Eminescu» între anii 1945 și 1949; atitudinea pe care o consider fără echivoc între 1949 și 1978, cu refuzul de acceptare a impactului marxist-leninist; activitatea la «Europa liberă» și la publicațiile din exil între 1978 și 1989; în sfârșit, după 1989 solidaritatea cu cei care luptă împotriva neocomunismului, mărturisită și în volumul *Fața cernită a libertății*, apărut la editura «Jurnalul literar»”. ■ Este evocată și perioada exilului, dar și aceea în care a lucrat la Institutul de Istoria artei. □

Nicolae Balotă își face un portret ca *Monstrum eruditionis*: „Da, sunt un monstru! Când mă gândesc câte cărți am devorat în viața mea, mă trec fiori. Mă grăbesc, însă, să mărturisesc că sunt fiori de plăcere. Dovadă peremptorie a monstrozității mele. (...) Să citești cu fervoare pe clasicii francezi pe la 11-12 ani, pe Racine – atât de distins plicticos –, să te pasionezi pentru Montaigne la 13, să începi un comentariu la Pascal (niciodată terminat, deși adeseori reluat) la 14 ani, sunt doar câteva din performanțele micului monstru care eram” etc. Este publicată și o scrisoare primită de critic de la Eugène Ionesco (datată „Paris, 23 martie 1987”), în care dramaturgul îi schițează un portret similar. □ Sunt publicate fragmente din romanul *Omul suspect* de Dan Petrașincu, cu o prezentare de Nicolae Florescu. □ În cadrul rubricii „O carte în dezbatere: *Istoria literaturii polone* de Stan Velea”, au intervenții: Cornelia Ștefănescu, *Cartea unei vieți*, Mihai Mitu, *Finis coronat opus?*, Marian Vasile, *Un eveniment*.

[NOIEMBRIE-DECEMBRIE]

● O generație care se poate mobiliza pentru a ajuta un coleg aflat în suferință (Mircea Nedelciu) merită felicitată; o face Alexandru Vlad, în editorialul său din nr. 11-12 al revistei „Vatra” (*Portret de generație*): „Arătați-mi voi un român (și scriitor) care să aibă atâția prieteni (și scriitori pe deasupra)! Probabil acest miracol nu s-ar putea repeta, dar o generație care poate face un asemenea gest și să-l ducă până la victorie nu e, în niciun caz, o generație pierdută, lipsită de valori morale și legată printr-o simplă raportare la un concept estetic. Poate că am dat o clipă dovadă de calitate pe care aspiram să le avem în viitor – solidaritatea umană și de breaslă. Poate pentru o clipă o generație (literară) și-a văzut portretul într-un supraviețuitor”. □ „Ținta fixă” a acestui nr. dublu 11-12 din „Vatra” este Alexandru George. Angela Marinescu realizează un *Dialog cu Alexandru George*. „*Nu sunt un Don Quijote*”; printre altele, criticul se delimitează de imperativul implicării civice a scriitorului: „În clipa de față există o netă tendință de profesionalizare a omului politic, așa că scriitorul, dacă nu e un autor de ore libere, face din ce în ce mai greu față necesităților ieșirii în piață, cu alte arme și în fața altui public decât cel al obișnuințelor sale. Există însă și cazul în care ambele vocații se suprapun, acela al unui Iorga, Goga, Adrian Păunescu... Urmează să se judece rezultatele (în cazul lui N. Manolescu sau Al. Paleologu, ele sunt cu certitudine deplorabile)”. ■ Într-un text din care nu lipsesc nuanțele minimalizatoare, Gheorghe Grigurcu îl socotește pe același Alexandru George *Un lovinescian radical*: „Deși afectează a pleca de la o concepție a «liberalismului burghez», precum predecesorul, e prea nervos, instabil (în sens intelectual), prea anxios și fragmentat pentru a putea fi socotit un veritabil emul al acestuia. (...) Spre deosebire de amărăciunea senină, cu fundamente clasice, a lui E. Lovinescu, nemulțumirea urmașului său poartă amprenta mai vie, revendicativă, a

autodidactului. A unui autodidact care, precum Papii, a mers departe”. ■ Despre proza lui George scrie Radu G. Țeposu (*Un ficționar*): „Alexandru George se mișcă în confluența dintre spiritul decadentist și ispitele metaliteraturii, dintre rafinamentul estetizant al descrierii și ficțiunile livresești de factură borgesiană, dintre pasișă ironică și intertextualitate”. ■ Scrisul lui George este fundamental polemic, observă Al. Cistelean (*După 20 de ani*): „De n-ar avea cu cine polemiza și nici nu și-ar putea inventa preopinienți Alexandru George s-ar afla într-o situație delicată (de nu chiar ingrată) și și-ar pierde pe jumătate motivația scrisului sau, în orice caz, ritmul de suspens al acestuia. Alexandru George e un duelist, adesea de speță gasconă și lansând provocări în lanț, de nu în masă. Demonul zarifopoldian al contradicției, asumat pe post de înger păzitor, îl asistă cu fidelitate, de nu chiar cu fervoare, și-i induce o credință justițiară. Alexandru George e, în intervențiile sale de istorie sau de critică literară, un Făt Frumos cu masca lui Robespierre, un justițiar fără milă, cu patima ideii”. □ Din acest nr. dublu al revistei, se reține în chip deosebit studiul Sandei Cordoș, *Țintă fixă: adevărul* („Metamorfozele cercului”), în care este recitată proza lui Augustin Buzura (romanul *Fețele tăcerii*) și Dumitru Radu Popescu (ciclul *F*). ■ Intervențiile Sandei Cordoș, care pot fi afiliate dosarului „revizuirilor” (în sensul profund al termenului), sunt unele dintre cele mai consistente din acești ani. ■ Pentru început, poeticile celor doi sunt puse față în față: „Din felul în care prozatorii înțeleg să accentueze sau, dimpotrivă, să învâluie, diluând, dimensiunea politică a subiectelor din epica lor, sunt evidente, deja, diferențele de viziune și de procedură narativă angajate pentru a realiza, în textul de ficțiune, vânătoarea de adevăr. A. Buzura slujește o *poetică de tip afirmativ*, potrivit căreia adevărul (ca și oricare altă valoare morală) poate și trebuie să fie proclamat prin mijloacele proprii ale discursului epic; D.R. Popescu, însă, supune adevărul unei *poetici a secretului (enigmei)*. (...) Acolo unde Toma investighează fapte, evenimente, așa cum sunt ele păstrate de memoria unor indivizi cu statut social și psihologii diferite, păstrând ancheta sa în marginea unei convenții de tip realist (totul se poate verifica, măsura sau deduce). Tică Dunărințu, consecvent crezului său despre adevăr, antrenează în căutarea sa firide, spații bizare, mărturii fantastice (...) Prin urmare, la A. Buzura confruntarea are loc la scară umană, în istorie, între două moduri diferite de a înțelege și de a înfăptui existența istorică; la D.R. Popescu, conflictul purtat în timp este doar reflexul inteligibil al unei adversități ce se consumă în *plan mitic*, între Dumnezeuul Bibliei și Diavolul plăsmuit de învățătura marxistă, contrapunând două tipuri de orânduire a lumii: una creștină și cealaltă satanică”. ■ La recitare, ies în față și punctele vulnerabile ale romanului lui Buzura: „Există în *Fețele tăcerii*, în termenii conflictului și în tensiunea subiectului, datele unei tragedii, pe care, din păcate, scriitorul nu va reuși să le fructifice decât episodic, pentru că ceea ce lipsește romanului este tocmai o

viziune tragică, substituită, în numele adevărului, de o viziune moralistă (...) În *Fețele tăcerii*, vocile personajelor consună, applatizându-se și pierzând astfel din verosimilul și individualitate (*id est*: consistență estetică), pentru a clama, toate, obsesiile morale (devenite, în acest mod, moralizatoare) ale scriitorului; personajele ajung să vorbească același limbaj, au același lexic, frază, ritm al monologului (de factură mai curând estetică), încălcându-se prin această monotonie de expresie una din legile de bază ale construcției romanești: plurivocitatea. (...) Alteori, nesocotirea construcției epice pare să se producă sub presiune, din rațiuni ideologice (de camuflaj). Strategii sau situații narative deviante, inexplicabile compozițional, intervin atunci, fie pentru a proteja un anumit conținut «periculos», exploziv, un adevăr interzis, fie pentru a echilibra, prin cota plătită minciunii, excesul de adevăr. Astfel, unele dintre cele mai bune pagini ale romanului, în care realmente se atinge dimensiunea tragică (episodul uciderii fiilor), sunt diluate prin efectul scenei finale, ce pare un corp străin, introdus post-festum în discurs: la înmormântarea acestora participă și bunul comunist (locotenentul Luțea) care, prezentându-i condoleanțe tatălui, nu încetează să facă propagandă în favoarea regimului ce tocmai îi ucisese doi fii (...)”. Diagnosticul asupra demersului lui Buzura este următorul: „Trădând efortul incontestabil al creatorului, adevărul adăpostit în ficțiune poartă, încă, zăbrele, ce își vor imprima desenul în însăși configurația artistică a romanului, dezechilibrând-o și aducându-i serioase prejudicii: în mare măsură învingătoare în lupta zilei, ficțiunea și-a riscat, însă, rezistența pe termen lung”. Mai bine iese, din termenii comparației cu care se deschidea articolul, proza lui Dumitru Radu Popescu: „Acolo unde A. Buzura prezintă o figură de oștean, frust și încăpățânat, ce, în numele cauzei sale, pare gata să sape tranșee, D.R. Popescu, mai precaut sau, oricum, mai elegant, se așează în loja diplomaților: el face politică (și e vorba, în primul rînd, de politica specifică scriitorului atunci când își propune, programatic, să provoace realitatea) cu vicleșug și cu delicatețe. (...) D.R. Popescu nu mai are pretenția justițiară de a separa realitatea mistificată de realitatea adevărată, dând chip, în paginile sale, prioritar, acesteia din urmă, ci, precum în viața societății totalitare, utilizând, astfel, propriile ei pârgii, el păstrează adevărul învăluit, încastrat în faldurile minciunii, dar (servind o intenție de semn contrar) nu pentru a-l face inaccesibil, ci *pentru a-l dezvălui*. Ascuns în «burta cailor morți», adevărul poate mai bine să se strecoare într-o cetate păzită de martori mincinoși (...). Ordinea lui Moise, așadar, învinge; la această a doua venire, Dumnezeu nu mai este izgonit, este devorat de elementele demonice ale lumii, căreia nu i se mai îngăduie, astfel, nicio altă șansă de salvare (...). Semnând, la vedere, pactul zilei cu Puterea, curtenitor, abil, la nevoie supus, D. R. Popescu ascunde, în fapt, o mare trufie în lucrarea sa de scriitor; pare că intenția sa a fost să scrie Apocalipsa al cărei contemporan este, Apocalipsa comunistă”. Dar și în cazul lui D.R. Popescu, „ultimele romane ale ciclului reușesc să fie

un appendice contrariant, ce deturmează și diluează construcția de până la ele”: „O inimă tragică bate în *F, Vânătoarea regală* și *O bere pentru calul meu*, consacrand moartea violentă a lumii rurale creștine. În *Ploile de dincolo de vreme* și *Împăratul norilor* tragedia caută tente optimiste și cade, pe alocuri, în melodramă (...) Prin eșecul lor, cele două romane dau seama de limitele vicleniei scriitoricești, dar și de oboseala unei formule epice care, abuzând de esopism, sub prea multe falduri, brocarte, podoabe, sfârșește prin a înăbuși tocmai ceea ce intenționa să protejeze și să dezvăluie: respirația vie a adevărului vieții”.

● Din nr. 11-12 ale „Vieții românești”, semnalăm fragmentul de roman al lui Dumitru Țepeneag, *Hotel Europa* și poemele lui Liviu Ioan Stoiciu (*Desfrâu morții, Epuizare lăuntrică, a sufletului; Vârsta întunecată, Eu sunt celălalt. Tu nu ești; Chihlimbarul topit; O contradicție a destinului; Tu erai, melancolie; Suntem supravegheați permanent, De la bună voie la deprimare*). □ Virgil Nemoianu este prezent cu un fragment din volumul *O teorie a secundarului: Dialectica imperfecțiunii: Serres, Girard, Blaga*. □ Din studiul lui Matei Călinescu, *Relectura (IX)*, este publicat un fragment intitulat *Locuri: un deținut recitindu-l pe Proust*. □ Marin Diaconu continuă publicarea manuscriselor lui Mircea Vulcănescu, cu articolul *Spre un nou medievalism economic*. Ca și în celelalte numere, același cercetător semnează și notele corespondenței Nae Ionescu-Margareta Fotino (text îngrijit de Tatiana Constantinescu, traduceri de Anca Irina Ionescu).

● Din nr. 11-12 al revistei „Ramuri” semnalăm, pentru început, cronicile Monicăi Spiridon (*Disociații. Recurs la dosarele literaturii române*), despre volumul lui Ion Simuț, *Revizuirii* (sunt remarcate capitolele despre Rebreanu și Bacovia), Ioan Lascu, *O altfel de „Ciumă” – „Lupul și catedrala” de Ion D. Sîrbu* („Eveniment editorial”) și articolul de istorie literară semnat de Constantin Deca (*Ion Agârbiceanu – în corespondența revistei „Ramuri”*). □ Andrei Pleșu răspunde întrebărilor adresate de Romulus Diaconescu, într-un interviu publicat cu titlul: *„Avem prea mulți sfătuitori și judecători...”* („În centrul atenției”). Eseistul se referă la „reușitele de ordin instituțional” din ministeriatul său – „Muzeul Țăranului Român, Editura Humanitas, Comisia Patrimoniului (ulterior desființată), Institutul de Studii Orientale «Sergiu Al. George», Casa de Filme a Ministerului Culturii (condusă de Lucian Pintilie)” – și la câteva „inițiative nefinalizate”: „întemeierea unei Bănci a culturii care să asigure subvenția marilor instituții culturale catastrofate de tranziție (a existat un proiect amănunțit care însă n-a trecut de guvern) și punerea în practică a unui program de reevaluare și revalorificare a culturii noastre sătești”. ■ Despre episodul Tescani, eseistul declară: „Refuz să vorbesc epopeic despre acest episod pentru că în România comunistă s-au întâmplat orori față de care mica mea aventură e un accident palid, aproape nesemnificativ. De altfel, o spun fără ezitare, reclusiunea Tescanilor mi-a priit: am putut trăi și lucra în

condițiuni mai «igenice» decât la București, ferit de vizite și telefoane inoportune, de zvonurile toxice ale orașului. Cu toate acestea, mi se pare o mârșă să spui astăzi că pățaniile cuiva trecut printr-o asemenea experiență sunt o bagatelă”. Această discreție este motivată și de părerea mai curând nefavorabilă despre agitarea chestiunii etice după 1990: „Competența etică nu e, în genere, partea tare a politicianilor, chiar dacă toți, indiferent de «culoare», se socotesc, în această privință, acoperiți. (...) Din punctul meu de vedere, una din dramele vieții publice post-totalitare este angajarea în opoziție a unor oameni a căror consistență morală e de netăgăduit, dar a căror înzestrare politică e precară. N-aș spune că ceea ce ne lipsește astăzi, în România, e o cantitate suficientă de judecăți și sfaturi. Cred, dimpotrivă, că avem prea mulți sfătuitoari și judecători și prea puțini oameni de acțiune onorabili și eficienți. Cine are, la această oră, competența etică reală? Greu de spus. În orice caz, nu cei care își proclamă, în gura mare, virginitatea”. ■ Andrei Pleșu este relativ nemulțumit de evoluția GDS și a revistei „22”: „Grupul pentru Dialog Social a avut de jucat un rol important în lumea românească de după revoluție. El a căpătat, la un moment dat, un prestigiu care, acum, nu mai supraviețuiește decât prin inerție. Disfuncția lui esențială e că a glisat prea repede și întrucâtva mecanic de la programul său original – acela al medierii, al consolidării societății civile, al moderării feluritelor tensiuni politice – către militantismul partizan. Această alunecare ar fi avut un sens dacă măcar Grupul s-ar fi transformat într-un partid în realitate, el a rămas suspendat într-un teritoriu indecis, ceea ce i-a fost fatal. Aș adăuga că, de la bun început, Grupul a fost «confiscat» de câteva «figuri» noi care, conform formulei inițiale, ar fi trebuit să rămână într-un plan secund. Așa se explică de ce, încă din ianuarie '90, eu, personal, nu m-am mai simțit reprezentat corect de GDS. (...) Cât despre „22”, admit că e o publicație utilă, dar că statutul ei e, cum spuneți, paradoxal. Cunosced membri marcanți, fondatori ai GDS, care nu se mai recunosc în politica editorială a ceea ce ar trebui să fie gazeta lor. Faptul că această neregulă nu-și găsește soluția e un semn în plus de criză. Și e o criză neasumată, pentru că, dacă stai de vorbă cu redactorii responsabili ai gazetei, totul pare în ordine”. ■ Nu în ultimul rând, Andrei Pleșu se pronunță în chestiunea procesului comunismului: „La noi, cântărirea juridică a trecutului s-a oprit la procesul CPEX. Ca și cum toată mizeria comunismului s-ar fi concentrat în ultima lui generație. Această «simplificare» procedurală a adus-o în pușcărie pe Suzana Gâdea și l-a lăsat liber pe Nicolski. (...) Nu sunt pentru «procesul comunismului», dar câteva procese punctuale, care să amendeze exemplar vinovății palpabile și vinovați care se bucură de o nedreaptă impunitate mi s-ar părea un act de minimă igienă socială”. □ Din acest ultim nr. al revistei „Ramuri”, semalam și interviul lui Toma Grigorie cu prof. univ. dr. doc. Gheorghe Mihăilă, membru corespondent al Academiei: „*A lumina mai bine istoria limbii și a literaturii....*”

● Apare nr. 54-55 din „Calende”, nr. dedicat lui Vladimir Streinu, cu prilejul împlinirea unui sfert de secol de la moarte. Nicolae Oprea profită de acest prilej pentru a schița, încă o dată, profilul publicației actuale (**Streinu, „Kalende” și... sfârșit de capitol**): „Dacă acea serie își încheia capitolul în august 44, pe fondul instaurării regimului stalinist, «Calende» din prezent își încetează, tenporar, apariția într-un moment de exhibiții veleitare și defulări provinciale care îmbracă forma unui proces de restaurație cripto-comunistă sub oblăduirea puterii actuale”. □ Sunt reproduse opinii critice despre opera lui Streinu aparținând criticilor interbelici E. Lovinescu, G. Călinescu, Șerban Cioculescu (**Vladimir Streinu la „Kalende”**) și contemporani Edgar Papu, Nicolae Balotă, Ion Negoitescu, Matei Călinescu, Al. Cistelean, Monica Lovinescu, Gheorghe Grigurcu, Mircea Zăciu. ■ Reținem evocarea lui Matei Călinescu: „Omenește vorbind, distanța pe care o păstra adeseori în raporturile cu ceilalți nu înșela pe nimeni: era modul firesc de a fi al uneia dintre naturile cele mai puternic afective din câte mi-au fost dat să cunosc. O afectivitate care n-avea nevoie să se declare; o afectivitate a cărei forță de iradiație o măsura tocmai acea distanță plină, vibrantă, inteligentă; o afectivitate căreia nu puteai să nu-i răspunzi”. ■ Al. Cistelean își începe intervenția prin sublinierea unui paradox: „Vladimir Streinu n-a fost – și nici n-a fost considerat – nicio clipă nr. 1 al cronicii literare românești. Și între războaie și după cel din urmă, cineva i-a luat-o mereu înainte, lăsându-l, cu gloria eleganței, într-o ușoară umbră. Dar lui i se datorează cel mai concret și mai concis program de cronicar de la noi”. Este vorba de textul *Scrută profesiune de credință*, publicat în 1935 în revista *ABC*: „Vladimir Streinu promite aici trei tipuri de comentariu, diferențiate în funcție de gradul de creativitate și de originalitate al operei anchetate. Critica *tipologică* e rezervată «pentru marii creatori ai unei sensibilități și ai unei formule»; cea *diferențială* «pentru scriitorii obârșiți dintr-o sensibilitate deja creată, dar cu o notă originală în prelungirea acesteia sau în contra ei»; și, în fine, cea strict *tehnică* menită scriitorilor «situați într-o psihologie cunoscută în întregimea ei de mai înainte și care operează cu unelte cunoscute». Criticul reține și „un fel de pariu pe care-l pune cu propria-i competență critică”: «Voi căuta să cercetez pe fiecare dintre poeții tineri de azi chiar dacă va trebui să împrumut ochi de pisică ce văd în întuneric». ■ Evoluția dramatică a criticului după 1944 pare a nu se ridica la exigența etică a Monicăi Lovinescu: „Mai norocoși totuși cei care, precum Vladimir Streinu, au mai avut timp să-și vadă publicate câteva cărți (pentru el, din șase volume din 1966 încoace, trei sunt postume) fără a plăti tributul arghezian, dar și fără a-și mai putea regăsi statura etică de mai-nainte. Cedând parțial, dar cedând. (...) Pentru a măsura drama nu numai a acestor scriitori, dar și a scrisului românesc, intrat timp de peste 20 de ani în conul de umbră cel mai îndelungat din toată istoria sa, va trebui într-o zi probabil să se alcătuiască un dicționar aparte ce ar evalua nu numai destinul fiecărui scriitor, dar și pe acela al

literaturii în general, în funcție de golul acesta fără precedent în istoria noastră modernă. (...) am asistat atunci [după 1944, când s-a reluat cenaclul „Sburătorul”, n.n.] duminică de duminică la rezistența lui neînmuiată în nicio perifrază a politeții (el, care făcuse din politețe o a doua natură) față de orice avans – și existau -, față de orice presiune a comuniștilor. Prețul avea să fie, cu începere din 1947, tăcerea, mai apoi închisoarea. Statuia neîmblânzirii fățișe n-a încetat să se fărâmițeze de după reîntrirea în literatură, paradoxal, în anii liberalizării. Putem regreta asemenea demisii, mai greu să le judecăm încrâncenat sau rece când au fost precedate de marea încercare a temniței. (...) Așa o ducem în literele noastre de vreo trei decenii, mai ales cu jumătăți de exemple”. □ Sunt publicate și versuri ale lui Streinu: **Predică, Gravitație, Destin, Poruncă** (apărute în seria veche a revistei „Kalende”). □ Este publicată ultima parte a interviului lui Soviany cu Gh. Grigurcu; v. *supra*, ianuarie-martie.

● Din nr. 2-3 ale revistei „Astra”, semnalăm un grupaj dedicat școlii din Șcheii Brașovului, unde au intervenții Antonie Plămădeală, **Biserica Ortodoxă și Școala românească din Șcheii brașovului la vârsta de 500 ani** și Vasile Prodea, **Catedrala Ortodoxă „Sf. Nicolae” din Șcheii Brașovului**. □ Andrei Zanca publică un poem intitulat **Improvizație la mersul pe apă**.

DECEMBRIE

1 decembrie

● Subiectul grupajului „Ferestre luminate” din nr. 4 al revistei „Dacia literară” este Spania culturală; scriu: Al. Zub, **Un demers imagologic: „Spania” lui Kogălniceanu**; Constantin Ciopraga, **Undeva la Collado-Villalba: Vintilă Horia**; Vintilă Horia, **Filosofia lui Blaga**; Andreea Cervatiuc Olaru, **Începuturile hispanisticii în România**; Julián Mariás, **Lumea sentimentală a lui Cervantes**, fragment din vol recent *La educación sentimental*, recent apărut; prezentare și traducere de Ana Maria Băncilă. □ De la rubrica „Istoria restaurării, restaurarea istoriei”, reținem studiile lui Mircea Coloșenco, **Promotor de excepție al conduitei europene unite: George Ciorănescu** și Elvira Sorohan, **Cantemir. Cetatea imaginară ca antiutopie**. □ Dana Diaconu scrie despre **Traducători spanioli ai poeziei lui Eminescu** („Junimea de ieri, Junimea de azi”).

● Într-un raport al SRI-ului, prezentat de Andrei Pleșu (**Neașteptata apariție a căpitanului Soare**, „Dilema”, nr. 151), respectiva instituție își asumă faptul că „de pildă, «cazul Patapievici», «cazul Ungureanu» și afacerea «Terasa Anda» au fost regretabile «accidente de muncă»”; comentatorul își vede confirmate intuiții mai vechi: „Or, iată că, pe neașteptate, într-un inexplicabil puseu de «glasnost», SRI-ul își asumă «viciile procedurale» ale cazurilor incriminate! Care va să zică n-am fost nebuni! Care sa vă zică domnul căpitan Soare există

și se ține, impenitent, de prostii!” Nu lipsesc unele săgeți polemice la modul în care a prezentat acest caz: „(...) s-a distins domnul Cristian Tudor Popescu, de obicei mai inspirat, pentru care cazul Patapievici era făcătura interesată a unor intelectuali frustrați, în goană după notorietate. În loc să se ocupe de criza hârtiei (acută la momentul respectiv), ei inventau false probleme. Cum o să existe un căpitan Soare atât de neprofesionist? Numai niște caraghioși de intelectuali doritori să facă senzație pot călări iepe atât de șubrede”. □ După ceva vreme vine replica lui Cristian Tudor Popescu, *De la pata pe Patapievici la pete-n soare* („Adevărul”, nr. 1771, 20-21 ianuarie): „De schimbat nu am a schimba nimic, nici măcar din punctele esențiale. Eu nu am afirmat vreodată că Soare a fost inventat de d-nii Liiceanu, Pleșu sau Patapievici, prin urmare afirmația ușurată a d-lui Pleșu din «Dilema» – «Deci, nu eram nebuni, domnule» – nu mă privește. Obiecțiile mele vizau interpretarea fenomenului Soare și atitudinile afișate în consecință. Esența demersurilor domnilor Pleșu și Liiceanu era ideea că dl. Patapievici ar fi fost *în mod real* ținta unei acțiuni de iscodire-intimidare sereisto-securiste. (...) Bun, dar de aici și până la ipostazierea d-lui H.R.P. ca inamic extrem de periculos al regimului Iliescu, datorită unui articol publicat în revista «22», e o cale lungă, parcursă prin spațiul kitschului logic. Era evident că acțiunea ipoteticului căpitan Soare, fiind întreprinsă ostentativ, grosier, cu toate caracteristicile unei diversiuni, avea o cu totul altă țintă decât dl. H.R.P. Și anume, dl. Virgil Măgureanu. Șeful SRI a fost în ultimul an supus unor vădite încercări de compromitere din interiorul propriei instituții, căci ce altceva au fost mascaradele de felul «Cazul Ungureanu» de la Iași, sau «Terasa Anda» și «Patapievici-Soare» din București?” □ În mai multe nr. din „Dilema” (începând cu acest nr. 151 și continuând în nr. 152, 8-14 decembrie; 153, 15-21 decembrie; 154, 22-28 decembrie), Mircea Iorgulescu se întreabă dacă *Există o „lecție poloneză”*? Răspunsul, afirmativ, este acela că anticomunismul în perioada postcomunistă ar reprezenta o atitudine pe care autorul o consideră „perimată” și perdantă; se exemplifică prin eșecul politic al disidentului Lech Walesa, ajuns președinte după 1989, dar neales pentru un al doilea mandat: „Într-o anumită măsură, eșecul lui Lech Walesa a fost provocat și de modelarea anticomunismului după tipare bolșevice. (...) Pentru polonezi, Walesa a devenit, în 1995, omul confruntărilor sumare și al diabolizării adversarului – atitudini a căror permanentizare echivalează cu un refuz al normalității. Fapt evident, deși greu de acceptat și pentru unii chiar inacceptabil, ex-comunistul Kwaśniewski, fost ministru al regimului Jaruzelski, a avut un comportament mult mai civilizat și mai democratic decât anti-comunistul Lech Walesa, incapabil să se adapteze regulilor și rigorilor unei etape istorice la nașterea căreia el însuși a contribuit enorm, în fruntea «Solidarității». Eșecul lui Lech Walesa pune, vrând-nevrând, o întrebare valabilă pentru toate țările Europei de Est: reprezintă oare anti-

comunismul un sinonim al democrației? Este atitudinea anti-comunistă un certificat, o garanție de democratism?”.

4 decembrie

● În nr. 46 din „Contrapunct”, Tania Radu comentează volumul lui Cornel Ungureanu, *Mircea Eliade și literatura exilului (Graba unei polemici întârziate*, „Cronica literară”): „*Mircea Eliade și literatura exilului* este o carte importantă, dar grăbită. Pagini superbe (relația lui Norman Manea cu Miron Radu Parschivescu, capitolul Cioran și altele) stau alături de prezentări fastidioase ale romanelor lui Eliade sau Vintilă Horia. În fine, portretul acid al lui Constantin Virgil Gheorghiu, autorul atât de discutatei *Ora 25*, vine la timp pentru o eventuală rediscutare atât a acestei opere, cât și a controversatei persoane a autorului”.

6 decembrie

● Într-o intervenție intitulată *Politica și creatorii* (publicată în nr. 48 al „României literare”, „Actualitatea”), Willy Moglescu se îndoiește de efectele presupus benefice ale implicării intelectualilor în politică: „Desigur, domnul Nicolae Manolescu are de o mie de ori dreptate când constată că reînnoarea firului democrației în România găsește această țară fără o clasă politică adecvată. Ceea ce nu înseamnă că improvizarea ei din poeți, pictori, critici literari și actori n-ar constitui o ciudățenie a momentului istoric actual. Breasla creatorilor, în care se includ pe lângă literatori și artiști, oameni de știință, s-a împăcat adesea foarte greu cu politica. (...) Dacă totuși unii creatori, fie ei scriitori, artiști sau oameni de știință s-au lăsat antrenați, chiar cu entuziasm câteodată, în activitatea politică, motivele lor trebuie căutate într-o anumită *insatisfacție generată de imperfecțiunile realului*, sortit prin natură a fi, mai ales în ce privește tehnica guvernării și administrației publice, corupător și coruptibil. S-au lăsat prin urmare prinși în mrejele unei iluzii ajunsă pentru unii dintre ei deosebit de primejdioasă, cu caracter auto-mistificator, de natură a-i îndemna să confere realului *murdar* întreaga măsură a purității imaginarului”. □ În cadrul rubricii „O carte în dezbatere”, este comentat volumul lui Laurențiu Ulici, *Literatura română contemporană, I – Promoția 70*, Editura Eminescu, București, 1995; scriu: Caius Dobrescu, *Monument și sentiment*, Ion Simuț, *Ulici I și Ulici II*, George Pruteanu, *Un puzzle bine drămuț*. Pentru Caius Dobrescu, lucrarea ar fi „un uriaș manifest, o operă de de tactică și strategie, de politică literară”, „o platformă-program a unui grup de presiune din câmpul literaturii naționale”, iar „demersul criticului nu este acela al unui judecător lucid ci mai degrabă al unui sentimental incorigibil”: „Dezvoltând o întreagă teorie a promoțiilor mediane (1 generație=30 de ani= 3 promoții) aflate sub presiunea promoțiilor externe (promoțiile '60 și '80 presează asupra promoției '70, în cadrul strâmt al unei aceleiași generații), dl.

Ulici «instigă» de fapt grupul în cauză la exercitarea unei contra-presiuni, la acțiune concertată pentru salvarea diferenței proprii. După dl. Ulici promoțiile mediane sunt supuse unui mecanism fatal de surdinizare-marginalizare din partea extremelor și este nevoie de un efort excepțional de inteligență pentru a transforma acest handicap în avantaj. Subtextul părții teoretice a volumului este o asemenea chemare la luptă. (...) În centrul acestei lucruri stă afecțiunea pentru toți cei formați și afirmați odată cu domnia-sa, pentru spiritul tinereților pierdute, stă sentimentul că această promoție a fost mai nedreptățită și mai frustrată decât celelalte, ea suferind nu doar de nenorocirea de a se fi născut sub comunism, dar și de aceea de a fi fost prinsă într-un moment descrescător al pasiunii intelectuale, în pauza (repet: fatală) dintre două pulsiiuni”. ■ În opinia lui Ion Simuț, volumul ar fi rezultatul confruntării între „Ulici I” și „Ulici II”, adică între istoricul și criticul literar: „În volumul I din *Literatura română contemporană* se vede cum se înfruntă în conștiința lui Laurențiu Ulici un critic literar cu un istoric literar și în aceasta constă interesul intelectual cel mai mare al cărții. În urma unei aspre negocieri, cei doi au căzut la învoială să scrie un *dicționar* care să nu fie ordonat alfabetic ci axiologic, să ignore biografiile și să uite timpul istoric. În modul de a scrie, criticul literar îl domină pe istoric; în modul de a gândi dincolo de latitudinea unei promoții, istoricul literar are autoritate asupra criticului. Ulici I și Ulici II stau față în față, așezați pe covor, și-și fură unul altuia bucățile de carton dintr-un joc puzzle pentru a compune aceeași imagine în dublu exemplar, având la dispoziție un singur rând de figurine”. ■ Pruteanu contestă, prin altele, ierarhia propusă de Ulici: „Cum să fie Emil Brumaru în grupa 2 și Dinu Flămând în 1? Brumaru e inventatorul unui ton poetic, al unui microunivers, al unei linii lirice, nivel la care, altminteri, rafinatul D.F. n-a ajuns. E inadmisibil, mormăi eu. La fel, unde i-a fost atenția lui LU când l-a plasat pe M. Mincu în prima grupă, în timp ce pe C. Ungureanu într-a doua (la acesta din urmă și bibliografia de după 1980 e, vai, ignorată)”. □ Într-un grupaj comemorativ intitulat „Sorin Titel – 60 de ani de la naștere”, sunt publicate intervențiile lui Gabriel Dimisianu, *Punctul de pornire* și ale Adrianei Bittel, *Un suflet cu mai multe corpuri*. În evocarea sa, Dimisianu reproduce și o serie de 3 scrisori, pe care prozatorul, colaborator al „României literare”, i le-a trimis în perioada 1964-1971. ■ Reproducem un fragment din articolul Adrianei Bittel, evocând vechiul grup al revistei, și „plecarea” timpurie în moarte a unora dintre membrii ei, dar nu numai acolo: „Sorin Titel, Marius Robescu, Virgil Mazilescu, prietenii lor Lucian Raicu, Leonid Dimov, Dana Dumitriu, Valeriu Cristea, Norman Manea, Ileana Mălăncioiu, Marcel Mihalaș, Gabriela Adameșteanu, Mircea Ivănescu și încă destui, destui alții din jurul revistei noastre îmi apăreau atunci ca un suflet cu mai multe corpuri, sufletul literar vii. (...) Apoi au început să moară. O perioadă cumplită, când Răul parcă se îndârjise furibund împotriva corpurilor încă tinere, pline de forță creatoare. Cu

fiecare biet corp pus bine în pământ – Dimov, Mazilescu, Robescu, Nichita, Dana Dumitriu, Marin Preda, Ioana Creangă, Marcel Mihalaș, Grigore Hagiu, Nicolae Velea – sufletul acela slăbea, de-abia se mai trăgea, dispersat, atomizat, prin birourile înghețate și înțesate cu microfoane. Pentru locurile rămase goale se înghesuiau *proștii ăia* [expresia aparținea lui Titel, n.n.], zelatorii. Îți venea să fugi, să pleci. Unii au plecat”.

● În două nr. din revista „22” (nr. 49, între datele menționate mai sus) și 50 (13-19 decembrie), Vladimir Tismăneanu încearcă să răspundă la întrebarea: ***Mai contează intelectualii în societățile postcomuniste?*** Un posibil răspuns este găsit în modelul Vaclav Havel: „Optimiștii pun semnul egal între normalitatea politică și sfârșitul amestecului intelectualilor în politică. Oricare ar fi problemele democrațiilor central-europene, spun ei, ele trebuie să fie analizate și rezolvate de către politicienii de meserie. (Desigur, rămâne un mister unde pot fi găsiți acești politicieni de meserie bine pregătiți și abili). Pe de altă parte, pesimiștii consideră că încă există o sarcină presantă pentru intelectualitatea incomodă, aceea de a păstra nevoile și interesele societății civile. Întrebarea este: mai contează încă intelectualii în societățile postcomuniste? Care este rolul lor politic acum, că vârtejul revoluționar a luat sfârșit? (...) Adresându-se Congresului Mondial al PEN-clubului, care a avut loc la Praga în noiembrie 1994, la cinci ani după «revoluția de catifea», Havel și-a expus cu îndrăzneală scopul *antipoliticii* sale și i-a chemat pe intelectuali să se implice total în crearea societăților deschise. Ei, intelectualii incoezi, au fost cei care au arătat în adevărata lor lumină vechile regimuri ideocratice. Acum, rolul lor, în Est și în Vest, este acela de a servi drept critici morali ai ordinii existente, care este prin definiție imperfectă. Ei nu trebuie să-l înlocuiască pe prinț, ci să-l completeze și, când este nevoie, să-l pună la treabă”. □ Octavian Paler publică a patra parte din răspunsul său, ***Între naționalismul de grotă și „europenii” de nicăieri (adică între C. V. Tudor și Gabriel Andreescu)***. Pentru întreaga dezbateră, v. *supra*, iunie 1995-noiembrie 1996. □ O altă masă rotundă de la Conferința de la Neptun, despre relația scriitor-putere este publicată în suplimentul din 6 decembrie, care însoțește acest nr. 49 („***De la adevărul artistic la implicarea politică***”). Dintre participanți îi amintim pe Octavian Paler, Ana Blandiana, Cristian Tudor Popescu, Romulus Rusan, Dan Cristea, Lucian Vasiliu, Mihai Sin. Pentru prezentarea dezbaterilor, v. *supra*, 20-25 septembrie.

● În 11 numere din ziarul „Cotidianul” este publicată fragmentar, după înregistrări, convorbirea dintre Gabriel Liiceanu și Iosif Sava din cadrul seratei muzicale moderate de ultimul (dialogul este publicat sub diferite titluri în nr. 285-287, 289-293, 295-297). O bună parte a discuției se concentrează asupra paralelei comunism/nazism (mai exact, a tratării diferențiate a celor două flagele și a culpelor intelectualilor sau artiștilor care le-au îmbrățișat sau suportat); cum cei doi au opinii diferite despre subiect, considerăm oportun să

reproducem și unele întrebări ale lui Iosif Sava (parantezele rotunde marchează reproducerea fragmentară a convorbirii în ziar; parantezele drepte aparțin autorului acestei *Cronologii*): „[G.L.] Atunci când vorbim atât de aprig despre cele două totalitarisme ale secolului și când, după 60 de ani încă nu uităm ce au făcut naștii, care au fost 13 ani la putere, nu 40 de ani, ca Stalin, nu ca noi, 45 de ani sub comunism, nu ca rușii, 70 de ani... De ce nu vrem să punem lucrurile o dată față în față? Nu există scuza că s-ar fi născut comunismul din bune intenții. Comunismul nu s-a născut din bune intenții. Comunismul s-a născut sub semnul violenței. (...) Lenin este cel care a făcut teoria luptei de clasă violente și a violenței ca metodă politică. El a citit o carte a lui Sorel despre violență și aceasta a fost una dintre cărțile lui de căpătâi. (...) Lupta antifascistă care a marcat deceniul patru și mai ales ce s-a întâmplat după al doilea război mondial a fost umbrela sub care a putut să apară, cu o forță uluitoare, celălalt mare diavol, demon al secolului, comunismul. Comunismul a ieșit foarte bine din această înfruntare, pentru că era antifascismul. Stalin a apărut în ochii Occidentului drept salvatorul, cel care a mântuit lumea de răul nazist. Atunci, câțeva vreme au avut scuză intelectualii din Franța, care erau cei mai împinși către opțiuni de extremă stângă; câțiva ani le-ar fi fost de ajuns ca să se trezească, să înțeleagă că tot ce s-a întâmplat n-a fost decât lupta între două totalitarisme cumplite, între două maladii ale secolului, în care o maladie a învins altă maladie. *I.S.*: Asta o puteți spune în 1995, dle Liiceanu, sau (...) în '60-'61. Dar nu în 1939, când Auschwitzul era perfect pus la punct de Hitler și Himmler, când gulagurile erau bine ascunse opiniei publice și intelectualității mondiale (...). Au putut afla, poate, anumiți oameni (...). *G.L.*: Asta este o idee pe care o acreditați fără documente. În 1917, în 1918, în 1919, în 1920, existau reporteri speciali la Paris, ai ziarului «L'Humanité», care făceau filmul evenimentelor din revoluția sovietică. Și ororile care se petreceau, momentul în care Lenin a instituit teroarea, în care a început să omoare – Lenin, nu Stalin, deja în 1917-1918 – sute de oameni peste noapte (...). (...) *I.S.*: (...) revin la întrebarea mea, francezul anilor 1921-1922, când a aflat, cum spuneți dvs., tot ce se întâmplă, putea crede că se repetă ideile revoluției franceze. Poate îl scuzați, din acest punct de vedere, pe un Romain Rolland... *G.L.*: A, nu, nu sunt scuzați. Iertați-mă, ideea că poți scuza intelectuali de primă mână, care au făcut jocul uneia dintre cele mai cumplite terori ale istoriei... ăsta nu e un lucru care poate fi scuzați. *I.S.*: Dar poate Romain Rolland n-a știut că KGB-ul i-a trimis o doamnă cu care a stat în pat trei decenii și care-l trăda zi de zi. *G.L.*: Haideți să luăm alt exemplu. Vă propun exemplul lui Aragon, care nu e cu nimic mai prejos. Aragon, deja după anii '50, cerea nașterea unui NKVD, a unui CEKA, a unei poliții secrete de tip Stalin, în Franța. Știți că acum un an și jumătate s-a deschis la Paris o casă memorială Aragon? Acum, sub ochii noștri! Cum ar fi să facem o casă memorială pentru ultimii ideologi ai nazismului? (...) *I.S.*: Înțelegeți... Unul

dintre cei mai mari oameni ai Globului, acum scriu despre el, este David Oistrach, acum îi citesc memoriile din primul turneu pe care l-a făcut în America, și frazele lui sunt sincere și nimeni n-a cântat Beethoven mai frumos decât Oistrach, dar eu pot să continuu că omul acesta care a murit în timpul unui concert de Beethoven în Olanda, un om înșelat și un om de maximă cinste chiar dacă a fost membru al partidului bolșevic, adică trebuie nuanțate lucrurile, nu? Robespierismul acesta al dvs... (...) *G.L.*: A, nu! Stați puțin, că dacă scuzăm lucrurile în felul ăsta nu ajungem nicăieri. Nu-mi spuneți că sunt robespierrist. Asta-i grav, să știți că mă doare. Faptul că eu vreau să fac puțină lumină, să încercăm de bună credință să găsim măsura adevărată a lucrurilor, nu, nu înseamnă robespierrism. Înseamnă a căuta să refaci un chip al Justiției, nu justițiarism. A nu se confunda Justiția cu răzburarea, aici nu e vorba de răzburare. Dacă vreți, discutăm lucrurile cu detașare totală. De ce folosim două măsuri diferite pentru fenomene la fel de grave? Țăsta e fondul discuției noastre acum. De ce într-un caz nu uităm, și e bine că nu uităm, și de ce în celălalt caz nici măcar nu ne aducem aminte ce s-a întâmplat, nici nu vrem să luăm la cunoștință. Adică cât credeți că lucrurile pot să dureze în felul ăsta? Există două răuri în acest secol; trebuie cântărite o dată, în toată greutatea lor. *I.S.*: Cu nuanța respectivă... *G.L.*: Nu, nu, dar găsim scuze de genul ăsta: că am fost înșelați – poți înșela un an, doi, trei, dar nu o viață! *I.S.*: Bun, dacă tu, ca înșelat, te numești Feuchtwanger, te numești Barbusse, te numești Bernard Shaw, am dreptul în același timp să judec cu toate nuanțele necesare... (...) *G.L.*: Vă repet: cum se face că Orwell sau Koestler (deci oameni care au scris cărți decisive, nu? – 1984 a lui Orwell), care au trecut prin această iluzie și care au știut să iasă în felul ăsta din ea – cum să vă spun, discuția poate fi foarte lungă”. ■ Discuția ajunge la iminența unui proces al comunismului, idee îmbrățișată de Liiceanu: „M-a atins foarte tare faptul că ați folosit cuvântul intransigență. Aici nu e vorba de intransigență. Câtă vreme noi n-o să înțelegem lucrul acesta o să continuăm să trăim cum trăim în momentul de față. Dacă România arată așa cum arată – și n-arată grozav – este pentru că, mai presus de orice, nu s-a făcut o purificare elementară morală. Nu se poate ca 45 de ani de zile să fi trăit într-o teroare permanentă și să trecem cu zâmbetul pe buze mai departe. (...) În Germania nazistă au existat zece milioane de membri ai partidului. Dintre ei, 150.000 au fost criminali, nu zece milioane. Nimeni n-a cerut vreodată judecarea a zece milioane și jumătate de naziști acolo. Nimeni nu trebuie să ceară, în țările din Est, judecarea membrilor de partid, asta ar fi o enormitate. Dar oamenii care au torturat, care au făcut crime punctuale, nu crime contra omenirii, asta nu există, există crimă contra unui om, a unui individ... oameni care i-au scos dinții și i-au lăsat părul din cap pe pat, în celulă, Elisabetei Rizea, oamenii care l-au omorât pe Gheorghe Ursu în 1987, oamenii care au făcut atrocități inimaginabile, ăia cad sub un Cod Penal care-i vechi de când lumea. Nu poți să treci prin 45 de ani de teroare și

să închizi ochii în fața unor asemenea crime, pentru că atunci îți bați joc de istoria ta și de oamenii ceilalți, de semenii tăi, acreditezi crima ca mijloc de viață, ca mijloc de funcționare în viață, ca mijloc de înaintare în istorie”. □ Precizând că este vorba de o iubire spirituală trădată, Gabriel Liiceanu nu poate trece cu vederea diferite compromisuri ale Zoei Dumitrescu-Bușulenga: „Dvs. spuneți: de fapt, doamna gândea ca noi. Păi, dacă gândea ca noi, de ce nu se purta ca noi? De ce trebuia să ajungă membră în CC, de ce să-și maculeze numele și să dea, prin prestața și prin figura ei, o credibilitate unui lucru care era profund imoral? Zoe Bușulenga pentru mine a fost, vă spuneam, o iubire dezamăgită. În pustiul ăla, în sărăcia intelectuală de la Facultatea de Filosofie, în '65, am avut doi profesori excepționali. Pe dânsa și pe Imre Toth. (...) îi spun: «Doamnă, cum ați putut să faceți așa ceva, să intrați în Comitetul Central?! Dumneavoastră, care pentru mine... pentru noi...». «Gabriel, dragă, esența intelectualului este ambiguitatea», mi-a răspuns. Ei, haideți să nu mai comentăm! Eu cred că esența intelectualului nu este ambiguitatea. Și dacă ne-a omorât ceva societatea, și dacă arătăm cum arătăm acum, este pentru că am acceptat să trăim, 90%, în ambiguitate. Altfel n-am fi ajuns aici. Și n-au ajuns așa polonezii, n-au ajuns așa cehii, pentru ca intelectualii lor nu intrau în Comitetul Central și nu practicau ambiguitatea ca platformă teoretică, ci ajungeau ștergători de vitrine, dacă mai țineți minte? În '68-'69, medici și profesori universitari (polonezi, cehi) ca Zoe Bușulenga, acceptau să fie șoferi de taxi și mecanici la bloc, să dea drumul la căldură. Așa au trăit zece ani. Și de-aia arată Cehia astăzi altfel decât arată România. Pentru că în timpul acela doamna Bușulenga, care mă-nvăța pe mine Eschil și Tintoretto, practica pe urmă ambiguitatea la nivelul Comitetului Central. Iar intelectualii precum Kundera erau ștergători de vitrine în Cehoslovacia, după ce s-au opus lucrurilor care s-au întâmplat în primăvara de la Praga”. ■ Liiceanu se referă și la propriul caz, al „rezistenței prin cultură”, idee susținută cu putere de mentorul său, Constantin Noica: „Noi ne-am simțit foarte vinovați în perioada aceea, în anii '70 și '80, mai ales către anii '83- '84, '89, când lucrurile deveneau din ce în ce mai urâte, când noaptea era din ce în ce mai neagră, vorba lui Heidegger din comentariul la Hölderlin. Noi întorceam spatele lumii. Există în prima ediție a «Jurnalului de la Păltiniș» o poză în care Noica și cu mine mergem pe o alee, poza e făcută de Andrei Pleșu, luați din spate. Poza asta are în ea un simbolism involuntar. O poză din spate. Noica propovăduia, ca să zic așa, întoarcerea spatelui istoriei care nu făcea decât să ne destrame și pe care noi oricum n-o puteam formula și refasona și reformula. (...) Miracolul a fost că am reușit să creăm, cu ajutorul lui Noica, o alternativă. Ieșirea s-a făcut în alt plan. Noi am evadat din el pe un alt plan decât cel al realității (...) În schimb încercăm să recuperăm acel moment când am întors spatele istoriei, încercând acum, cu mintea noastră rămasă, poate, întreagă, să spunem unora și altora cam cum arată lucrurile văzute de la nivelul unei evadări dintr-un

univers din care este imposibil de evadat”. ■ În fine, cei doi discută despre intelectualii români care au îmbrățișat ideologia de extremă dreapta; în opinia lui Liiceanu (care exemplifică prin cazul Cioran) aceștia ar putea beneficia de unele circumstanțe atenuante: „I.S.: (...) De ce-i iertați lui Noica perioada legionară... De ce-i iertați lui Cioran, iubitul dvs., legionarismul din anii '35 și altora nu? (...) G.L.: (...) Cioran este printre cei care s-au întors asupra aceluși moment și care au văzut în angajarea și în rătăcirea lor din tinerețe un prilej de meditație. În clipa în care un autor enorm, un mare artist, un mare interpret, un mare compozitor, un mare scriitor, un mare filosof, un mare gânditor precum Cioran face dintr-un episod al vieții lui – regretabil, condamnat, detestabil – un prilej de meditație proprie, atunci lucrurile arată într-un anumit fel”. Pentru a demonstra că, în cazul lui Cioran, situația este cu totul specială (relația de iubire-ură cu propria țară), Liiceanu se referă la un text al acestuia, pe care dorește să-l editeze (este vorba de manuscrisul *Mon pays*), din care citește un fragment amplu.

● Apare nr. 43 al „Luceafărului”, din sumarul căruia reținem proza lui Răzvan Rădulescu, *Nimic despre masea lui Iosif Băluga* și studiul lui Geo Șerban, *Marcel Iancu – locul și statura*.

8 decembrie

● Ultimele volume ale celor doi critici din exil, apărute la Humanitas, sunt comentate în nr. 152 al „Dilemei” de George Pruteanu, într-o cronică intitulată *Monica și Virgil, capătul din afară*). Reținem un portret al Monicăi Lovinescu: „Monica Lovinescu rămâne în orbita numelui pe care-l poartă prin apetența «feminină» pentru descoaserea unui text, prin impecabila «ureche literară» de care dispune (receptivitate vie, mobilă), dar iese din ea prin pronunțata înclinație moral-civică, de continuă plasare a produsului scriitoricesc în spațiul agoriei, al empiriei sociale – ca o prelungire, în pozitiv și profitabil, a liniei Gherea. Tatăl ei s-a vrut doar critic literar, nu mai mult și nu mai puțin de atât. Drumul spiritual al fiicei a trebuit să treacă granița unde esteticul se întâlnește cu eticul, care i se racordează.”. □ Dintr-un interviu al Titei Chiper cu Vasile Blendea (*Petrețeri, evocări, imagini*, în același nr. 152 din „Dilema”), reținem referirile la o celebră fotografie pe care i-a făcut-o lui Marin Preda: „E obosit, nebărbierit, fără tragere de inimă. (...) Nu l-am lăsat să se bărbiească, l-am făcut în contre-jour, se mai estompau trăsăturile, aspectele neconvenabile ale feței. Lucram după ideea mea fixă: niciodată un scriitor să nu apară ca persoană particulară, fotografia lui să exprime o pagină din operă. Acolo se vede cel mai mult pofta lui de viață, strălucirea gândirii. Au ieșit niște poze grozave. Dar Monșer nu părea în apele lui și-a luat-o încet spre ieșirea din sală. Atunci l-am prins; așa s-a născut imaginea aceea cu Preda întors cu spatele, cu umerii grei, ceafa-nordată. Pleacă, se duce, ne lasă...”

10 decembrie

● Într-o discuție cu publicistul Constantin Coroiu, Nicolae Ulieru, purtătorul de cuvânt al SRI, prezintă, comparativ, două cazuri de scriitori considerați subversivi sau rezistenți; dintre ei, doar „**Virgil Mazilescu a fost un disident adevărat**” („Adevărul literar și artistic”, nr. 298, „Paralele inegale”): „Cine citește *Cartea Albă* înțelege că Mazilescu era un tip care doar se îmbăta din al doilea pahar de votcă și-i înjura pe comuniști fără să aibă motiv, pentru că toate cărțile lui au fost tipărite, el nu a avut niciun fel de probleme cu tipărirea cărților. Dar nu se știe faptul că Mazilescu a refuzat orice colaborare cu regimul, că poemele lui sunt de o puritate cristalină, poezie pură fără reflexe conjuncturale cum s-a întâmplat în cazul altor mari poeți după 1960. Cu alte cuvinte, imaginea lui Virgil Mazilescu din *Cartea Albă* a Securității este una perfect falsă. (...) Toată lumea știe că o mare disidentă anticeaușistă a fost Ana Blandiana. De fapt, ea a fost o răsfățată a regimului ceușist, ea se bucura de protecția lui Gogu Rădulescu. Firește, las deoparte partea anecdotică privind relațiile ei cu acest potentat al regimului comunist. Chiar când a publicat acel ciclu de versuri, Motanul Arpagic – cel care a tras ponoasele a fost regretatul Stelian Motiu, care a fost făcut din coordonatorul publicațiilor «Amfiteatru» și «Viața studențească» simplu redactor la «Informația Bucureștiului», în timp ce Ana Blandiana, în plină disidență, în vara lui 89, a publicat un volum de poezii în BPT, colecție care însemna o modalitate de îmbogățire. Tirajul era de 50 de mii. Ana Blandiana a obținut o triplare de tiraj, deci a primit peste 150 mii lei. Să fii disident și să iei de la stat 150 mii lei, în 1989, mi se pare extrem de profitabil. Asta e părerea mea”. □ Unele comentarii tangențiale despre cartea lui M. Nițescu face și Costache Olăreanu; prozatorul se referă îndeosebi la **Eroismul tăcerii** („Fereastră”): „Problema care se punea și pe care unii și-o pun și în zilele noastre, mai ales după apariția cărții lui M. Nițescu, e dacă, în acele timpuri, se putea și altfel, dacă exista posibilitatea să nu colaborezi cu regimul, să te ții deoparte, să adopți ceea ce M. Nițescu numește atât de frumos *eroismul tăcerii*, în acest fel nemaiputând fi vorba de vreo caucionare a strâmbătăților timpului respectiv. Că Arghezi, Agârbiceanu, Cezar Petrescu sau Camil Petrescu se dăduseră pe brazdă s-ar putea explica și prin unele deficiențe caracteriale, cum sugerează unii. Mai plauzibilă, cred eu, a fost frica acestora de a nu împărtăși soarta unor colegi de generație ce zăceau prin pușcării”. ■ În privința motivelor generației 60 de a se „implica”, prozatorul se arată mai rezervat: „Dar acest lucru mai e valabil în cazul unui tânăr poet, prozator sau critic, abia pornit pe drumul afirmării? Continuă să fie un adevărat mister faptul că un abia ieșit de pe băncile liceului sau facultății s-apucă să scrie ode lui Stalin, să vorbească de «florile purpurii ale poeziei noastre noi», să se ducă pe coclauri și să însăileze reportaje bombastice cu «realizări» și «izbânzi», despre care știa foarte bine că nu sunt decât simulacre, ba, de multe ori, chiar inversul a ceea ce încerca el să vadă”.

11 decembrie

● În nr. 47 din „LA&I”, în chip de semnal editorial, Dan C. Mihăilescu reproduce fragmente din corespondența lui Cioran, care urmează să fie publicată în volumul *Scrisori către cei de-acasă*. Criticul oferă și detalii despre lucrul la această ediție, într-o intervenție intitulată *Sfârșit de an cu Emil Cioran*. Punând în ordine fișele descoperite de Aurel Cioran, criticul realizează și un inventar *Emil Cioran: lecturi la 18 ani*.

13 decembrie

● Din nr. 44 al revistei „Luceafărul” reținem cronica lui Adrian Dinu Rachieru, *Nichita Danilov. Un „psalmist expresionist”*, în care avem o privire de ansamblu asupra creației poetului: „Poet de «viziune», iubitor de arhetipuri, el propune un limbaj deosebit. «Ochiul minții» descoperă dualitatea ființei și rostirea sa oraculară, deconcertantă îmbrățișează o mitologie a golului. (...) cultivă o extază vecină cu tristețea sacră; un gangăt funebru răsună și anunță extincția; o lumină putredă învăluie această aglomerare de simboluri, insinuând o notă oraculară. Poetul ne oferă asigurări că «există»; dar dincolo de această transparență angelică, «chemarea nostalgică a morții», jocul «fecioarelor neantului» propun viziuni apocaliptice, așezat în neîndurătoarea rază a lucidității”. □ Semnalăm și articolul lui Radu Cernătescu, *Coșbuc neștiutul*. □ La „Cronica edițiilor”, Mircea Anghelescu scrie despre *Neobositul Don Miguel* („Cronica edițiilor”), comentând recentul volum de corespondență Ion Barbu-Al. Rosetti (*Din călătoriile lui Don Miguel. Corespondență Ion Barbu – Al. Rosetti*, ediție îngrijită de Simona Cioculescu, Cartea Românească, București, 1995).

● Pornind de la exemplul criticului Zoe Dumitrescu-Bușulenga, evocat de Iosif Sava într-o emisiune, Nicolae Manolescu nu se lasă convins de argumentele muzicologului și formulează, în editorialul său din nr. 49 al „României literare”, unele observații despre *Dreptul la convertire*; criticul recomandă „recunoașterea publică a erorii”: „Numeroși colaboraționiști de odinioară se declară acum a fi fost persecutați de comunism pentru ideile lor liberale. Ei afirmă a nu se fi putut exprima sincer și deschis înainte de revoluție. Altele erau în sufletele lor! Posibil. Dar n-am băgat de seamă, cu excepția lui Petru Dumitriu, ca vreunul dintre ei să înceapă prin a recunoaște că, din convingere ori din lașitate, a slujit un regim odios. Această minimă recunoaștere le-ar fi dat dreptul nu numai la stima noastră, dar și la convertire. Liberalismul, vezi doamne, secret al lingăilor lui Ceaușescu, este chiar mai rușinos decât nostalgia unora după Nicolae Ceaușescu. Trebuie să admit că prefer fidelitatea dlui Adrian Păunescu față de dictatorul dispărut cu șase ani în urmă convertirii atâtor scriitori la idei și convingeri pe care, declară ei, comunismul i-a oprit să le facă publice. N-are de asemenea nicio valoare curajul opiniei care n-a fost publică. Nu mă îndoiesc că dna Bușulenga îi expunea dlui Sava în particular

un crez democratic. Mi l-a expus și mie, și nu o dată, dar tot în particular. Dificultatea este că dna Bușulenga (îi invoc numele numai fiindcă i-a fost pomenit în emisiune, ar putea fi altele) n-a avut niciodată tăria de a ieși public, după 1989, cu o limpede și cinstită recunoaștere a colaboraționismului d-sale. Să fi spus bunăoară doar atât: mi-e rușine de a fi declarat lui Ceaușescu faptul că o cuvântare a sa m-a aruncat într-o *stare de grație*". □ Sprijinindu-se pe antologia *Portret de grup. O altă imagine a poeziei basarabene* (antologie și prefață de Eugen Lungu, Editura ARC, Chișinău, 1995), Alex. Ștefănescu și Ioana Pârvulescu pornesc, în acest nr. 49 din „România literară”, în căutarea chipurilor poeziei de peste Prut (*Un sindicat al poeziei*, respectiv *Wind of change*). Lui Alex Ștefănescu îi rețin atenția Eugen Cioclea, cu o „gesticulație de trubadur politic solitar (un Maiakovski anticomunist sau un Vîsoțki mai volubil)”, Arcadie Suceveanu, cu a sa „epică onirică, de genul celei din poezia lui Leonid Dimov”, Vasile Gârneț, la care este evidentă „transformarea spontană a prozei în poezie” și Dumitru Crudu, cu un „teribilism de adolescent”. □ Ioana Pârvulescu reține numele lui Vasile Gârneț, Teo Chiriac, Emilian Galaicu-Păun, Dumitru Crudu, Aura Christi, Eugen Cioclea, Nicolae Popa, Constantin Olteanu. Referindu-se la specificul poeziei basarabene, autoarea face o comparație (indirectă) cu cea a optzeciștilor din țară (sprijinindu-se și pe antologia alcătuită de Alexandru Mușina): „Se remarcă totuși, la poezii selectați de Eugen Lungu o mai mică dispoziție spre ironie și ludic (desigur, cu câteva excepții) și o mai mare frecvență a detaliului istoric. Față de generația precedentă – a poezilor consacrați și «oficializați» de tip Vieru – e vizibilă la poezii de-acum (născuți între 1948 și 1967) o evidentă schimbare: distanța față de propriile texte, controlul fluxului liric, lipsa de patetism și lipsa de tabuuri. Poemele din antologie sunt o pledoarie implicită pentru noul tip de poezie”.

● Într-o intervenție cu titlul *Asasinii printre noi*, H.-R. Patapievici se pronunță în cazul Ursu, al cărui proces nu este încă judecat („22”, nr. 50, „Idei în libertate”); în aceeași revistă, Ana Blandiana rememorează două vizite în Finlanda, la Festivalul de Poezie de la Lahti, din anii 1966 și 1995 (*De două ori Finlanda*, „Lumea”). □ Octavian Paler publică penultima parte din răspunsul său, *Între naționalismul de grotă și „europenii” de nicăieri (adică între C. V. Tudor și Gabriel Andreescu)*. Pentru întreaga dezbatere, v. *supra*, iunie 1995-noiembrie 1996.

14 decembrie

● În nr. 42-44 din „Contemporanul” se dă publicității o listă a cărților sponsorizate de Fundația Soros începând cu decembrie 1993. Reproducem câteva titluri, pentru viitoarele articole de sociologie literară (editorială): Mihai Zamfir, *Experiența libertății*, Albatros; Șerban Foarță, *Dublul regim diurn/nocturn al presei*, Amarcord; Cornel Ungureanu, *Introducere în*

literatura exilului (idem), G. I Tohăneanu, *Carte de imagini pierdute* (idem); Daniel Vighi, *Contemplare în panopticum. Jurnal-eseu despre artă și viață* (idem); Livius Ciocârlie, *Comentariul perpetuu*, Virgil Nemoianu, *Arhipelag interior* (idem); Virgil Podoabă, *Scritorul și exilatul* (Arhipelag, Tg. Mureș); Vladimir Tismăneanu, *Noaptea totalitară* (Athena SRL – București); Ion Negoitescu, *Staja dragonilor* și Lucian Blaga, Ion Breazu, *De amicitia. Corespondență* (ultimele două la Apostrof); I. D. Sîrbu, *Lupul și catedrala* (Casa Școalelor), Gabriela Adameșteanu, *Obsesia politică (interviuri)* (Clavis-București); Miron Radu Paraschivescu, *Jurnalul unui cobai*, Vladimir Ghyka, *Convorbiri spirituale*, Mircea Zăciu, *Jurnal I, II*, Adrian Marino, *Biografia ideii de literatură, III*, Ion Negoitescu, *Scritori contemporani*; Iordan Chimet, *Dreptul la memorie, V* (ultimele 6, la Dacia); Nicolae Breban, *Amfitrion, I-III* (DU Style, București); Monica Lovinescu, *Unde scurte IV*, Virgil Ierunca, *Dimpotrivă* (ultimele două, la Humanitas); Ion Vianu și Matei Călinescu, *Amintiri în dialog*, Gabriela Melinescu, *Jurământul de sărăcie, castitate și supunere*, Magda Cârneci, *Postmodernismul*, Sorin Antohi, *Civitas imaginalis*, Gellu Naum, *Antologie de versuri*, Paul Goma, *Amnezia la români* (acestea, la Litera, București); Aron Cotruș, *Poezii*, Pompiliu Constantinescu, *Tudor Arghezi*, Aurel Sasu și Mariana Vartic, *Dramaturgia românească în interviuri*, vol. I-II, Monica Spiridon, *Eminescu. O anatomie a elocvenței* (toate la Minerva); H.R. Patapievic, *Cerul văzut prin lentilă*, Mariana Șora, *Despre, despre, despre...*, (la Nemira); Răsvan Popescu, *Omul cu cioc și gheare* (Olimp, București); Adrian Marino, *Pentru Europa*, Virgil Nemoianu, *Microharmony. The growth and uses of the idyllic model*, Liviu Antonesei, *Jurnal din anii ciumei* (acestea trei, la Polirom S.A. Iași); Simion Ghiță, *Titu Maiorescu și filosofia europeană* (Porto Franco, Galați); Gavril Scridon, *Istoria literaturii maghiare din România* (Sfinx, Cluj); Ion Bulei, Ion Mamina, *Dicționar enciclopedic al guvernelor și guvernanților (1866-1916)*; aceeași – *Guverne și guvernanți*, vol. III; Uniunea Arhitecților, colectiv, *Avangarda românească, anii 1920-1947* (ultimele, la Silex București); Marcel Proust, *Opere, IV, Sodoma și Gomora*; Cehov, *Opere, IV, Criză de nervi și alte povestiri*, Gerard Genette, *Introducere în arhitectură*, Gaston Bachelard, *Apa și visele*, George Banu, *Teatrul memoriei*, Andrei Codrescu, *Disparația exteriorului*, Virgil Nemoianu, *Teoria secundarului* (sic), Michel Foucault, *Cuvintele și lucrurile. O arheologie a științelor umane*, Vladimir Tismăneanu, *Fantoma lui Gheorghiu-Dej*; Eugen Ionescu, *Teatru*, vol. I, *Victimele datoriei*, vol. II, *Ucișă fără simbrie*, Matei Călinescu, *Cele cinci fețe ale modernității*, Klaus Heitmann, *Imaginea românilor în spațiul lingvistic german*, Witold Gombrowicz, *Ferdynand* (toate, la Univers); *Biblia de la București*, vol. III-IV, Alexandru Zub, *Identitate/Alteritate* (Editura Universității AL. I. Cuza, Iași); Al. Paleologu, *Sadoveanu și francmasoneria* (Ed. Vitruviu, București); Eugen Negrici, *Trei secole de poezie în limba română* (Vlad&Vlad, Craiova)

etc. □ Dintre revistele sponsorizate de Soros, amintim: „22”, „România literară”, „Secolul XX”, „Luceafărul”, „Euresis-Cahiers roumains”, „Cuvântul”, „Apostrof”, „Vatra”, „Ramuri”, „Cronica”, „Dacia literară”, „Orizont” etc.

15 decembrie

● În replică la diferitele comentarii sau acuze la adresa sa, publicate în acești ultimi ani și în „România literară” (cele mai multe sub semnătura lui Mircea Mihăieș), Adrian Păunescu anunță în nr. 819 (15 decembrie) și 820 (16-17 decembrie) din „Vreema”: **„România literară” a fost înscrisă în PAC fără licitație**; textul va fi republicat în „Totuși iubirea”, nr. 3/ 1996. Reținem un fragment din acest rechizitoriu: „Deși domnul Nicolae Manolescu continuă să fie un nume de referință în critica literară românească, directoratul său la «România literară» nu ne (mai) oferă suficiente garanții de obiectivitate și seninătate. Domnul Manolescu este președinte al unui partid. E drept, un partid tot mai rațional și mai compatibil cu celelalte partide din scena politică românească, dar domnul Manolescu a transformat «România literară» într-un fel de organ P.A.C. Nu contează că e P.A.C (partid, repet, stimabil), ci contează că literatura nu se face pe partide. (...) E adevărat, și în trecut, «România literară» era condusă politic de un partid. Se numea Partidul Comunist Român. Dar atunci nu mai existau alte partide, iar în P.C.R. erau mai mulți scriitori decât în P.A.C. Aș fi curios cum vede domnul Manolescu prezența scriitorilor nemembri de partid în revista pe care domnia sa a luat-o, o conduce și a subordonat-o P.A.C., președintelui P.A.C. și domnului Soros. (...) Pe cât de talentat cronicar era (și sunt sigur că este, dar nu se mai observă), domnul Nicolae Manolescu, pe atât de jalnică revistă face. Aici, politica nu mai poate ajuta pe nimeni. N-ar fi exclus ca domnul Manolescu să fie exponentul cel mai strălucit al unei politici civice de largă recunoaștere internațională, nu m-ar surprinde ca domnul Manolescu să ajungă și președintele republicii, la caz de nevoie, de exemplu dacă s-ar reinstaura monarhia, dar revista «România literară» este foarte proastă. Incurabil de proastă. Combustibilul care i-a purtat în viață, în acești ani, pe mulți dintre colaboratorii acestei gazete de perete a P.A.C., a fost ura: O ură care s-a compromis. O ură care s-a descalificat. Cum să faci literatură din ură? (...) Unitatea de măsură a acestei nimicnicii este «grigurcul». Subdiviziunea «grigurcului» este «mihăieșul». Văzută prin două lentile igrasioase, toată cultura română care depășește statura homunculilor atât de dragi domnului Manolescu trebuie lovită și compromisă. Dar acestea, toate, nu sunt decât consecințe ale fărâdelegii prin care liderul politic Nicolae Manolescu a transformat organul tuturor scriitorilor români în organul său, ceea ce, Doamne iartă-mă, mă tem că e prea mult, existând și pericolul unui priapism esențial, derivând din acest transfer ilicit de organ”. □ Probabil înainte de a fi citit acest rechizitoriu, „Cronicar”-ul preciza în nr. 8 (28 februarie-5 martie 1996) al

„României literare”: „«Cronicarul» nu e un pseudonim prin care noi ne ferim să ne exprimăm punctul de vedere sub semnătură, ci e un autor colectiv. Așa că impresia acestui poet care și-a epuizat talentul pe la diverse masluri și comemorări ceaușiste este încă o dată alături de drum. Cronicarul nu se ocupă de el în mod special, ci îl ia în seamă din când în când. Adrian Păunescu ar trebui să înțeleagă un lucru – că și-a bătut mult prea mult joc de talentul său ca să se mai poată aștepta în această pagină la altceva decât la observații neplăcute”. □ Apoi, de astă dată în cunoștință de cauză, sub aceeași semnătură generală citim următoarele, în nr. 11, din 20-26 martie 1996, la „Revista revistelor”: „I-am atras atenția d-lui Păunescu, recent, că greșește, nădăjduind că pricepe. Dacă nu e în stare, s-ar putea să ne adresăm justiției, ca să isprăvim cu minciunile [despre afilierea politică a revistei, n.n.] pe care dl. Păunescu le scrie pe seama revistei «România literară»”.

● Nr. 12 al revistei timișorene „Orizont” are următoarea temă: „Nasc și în Moldova oameni. Pagini iașiote”. Gheorghe Vidican realizează interviuri cu Mihai Ursachi (*România și Indiile Siderale*) și Liviu Antonesei (*Pentru mine, Timișoara este un miu*”). Pentru a-și explica atașamentul și colaborarea la revista „Orizont”, Mihai Ursachi evocă experiența sa de detenție, unde a avut mulți „colegi” bănățeni: „În vara aceea, de 23 August, am nimerit în izolator cu bănățeni. Cred că erau vreo 10-15, dintre care îmi amintesc un singur nume: Băleanu, un bărbat masiv și roșcovan. Ei bine, acești bănățeni, majoritatea simpli săteni, au făcut din cele trei zile de izolare o adevărată sărbătoare. Cântau cele mai minunate balade populare pe care le-am auzit, povesteau snoave de satele lor și iar cântau, în cor sau fiecare după «modul» din satul său. Așa am ajuns să cunosc oarecum atmosfera și felul oamenilor din satele Banatului. (...) bănățenii mi-au «reîncărcat bateriile». Aveam și nevoie, căci în curând aveam să fiu transferat, împreună cu alți «incorrigibili», tot în lanțuri, la Fortul nr. 13 Jilava, unde aveam să stau la mare adâncime până la mijlocul anului 1964”. ■ Sorin Tomuța are o intervenție, intitulată *Cel dintâi martor*, despre Liviu Antonesei, *Jurnal din anii ciumei. 1987-1989*, Ed. Polirom, 1995. □ Sunt comentate și diferite apariții noi de la editurile ieșene Polirom și Institutul European: Adriana Babeți, *Umbra* (despre Matei Călinescu, *Viața și opiniile lui Zacharias Lichter*); Diana Câmpian, *Fascinația măștii* (despre Barbey d’Aureville, *Dandysmul*) etc.; Cornel Ungureanu, *Pe ulița mică* (Luca Pițu, *Eros, Doxa & Logos*). □ În lipsa autorului, Adriana Babeți face un „dialog imaginar” (prin colaj de citate) cu scrierile lui Luca Pițu, „*Vin dinspre viitor și mă deplasez spre trecut*”.

20 decembrie

● La „Bursa cărților” din nr. 45 al „Luceafărului”, este consemnată, printre altele, apariția a două volume ale lui Cioran: *Scrisori către cei de acasă*, Humanitas, 1995 și *Razne*, Jurnalul literar, 1995. □ Carmen Matei Mușat

comentează *Jurnalul unui martor*, Mircea Zăciu: „Trei sunt temele care se întrepătrund constant în însemnările lui Mircea Zăciu: tema puterii care corupe și deteriorează substanța umană, tema ethosului ca unică soluție de salvare din ceea ce altfel nu e decât existență larvară și tema competenței și pasiunii necesare în orice activitate umană. Această pledoarie pentru deminătate și pentru libertatea gândirii îl situează pe Mircea Zăciu în descendența lui Montaigne și în vecinătatea lui Julien Benda. Conceput ca un cvasi-roman, *Jurnalul* e important nu doar ca document în care anecdoticul servește reconstituirii sociopolitice a epocii, ci și ca loc geometric în care se regăsesc fațetele multiple ale activității lui Mircea Zăciu, inclusiv vocația sa de prozator, evidentă încă din *Teritorii* (1976)”. □ Din acest nr. 45 al „Luceafărului”, semnalăm și eseu memorialistic al lui Vlaicu Bârna, *Cafeneaua literară* („Istorie literară”).

● În editorialul său cu substrat politic din nr. 50 al „României literare”, Nicolae Manolescu reflectează la *Iluziile lui 1989*: „Știm astăzi, după șase ani, că două dintre cele mai mari speranțe ale noastre din decembrie 1989 n-au fost decât tot atâtea iluzii: și anume aceea că revoluția i-a înlăturat de la putere pe comuniști și, apoi, aceea că vom trăi foarte curând într-o Românie democratică și prosperă. (...) Comuniștii au revenit (dacă au părăsit-o vreodată cu adevărat) la putere pe toate căile și prin toate mijloacele. În plus, față de comuniștii de la finele anilor 40, instalați la putere de sovietici, împotriva voinței populare și cu acordul doar tacit (în fapt, silit de împrejurări) al Occidentului, comuniștii de la debutul anilor 90 au avantajul legitimității: ei au fost aleși în mod liber și democratic de poporul român și se bucură de acordul declarat (și în fapt, deloc obligatoriu) al Occidentului. Sigur, ei vorbesc acum limbajul economiei de piață, al pluralismului și al integrării europene. Dacă apelăm la subconștientul nostru doldora de marxism, s-ar spune că legile economice, istoria însăși, implacabilă și oarbă, îi silesc la această schimbare la față”. □ Cu excepția lui Alexandru Paleologu, Mircea Mihăieș consideră că România este reprezentată în străinătate de *Diplomația toxică* („Contrafort”), investită în funcție prin mijloace de tip clientelar: „Numirea lui Alexandru Paleologu ambasador la Paris a fost un gest încurajator. Din nefericire, el n-a însemnat decât o scurtă adiere primăvărată. Nici nu s-a aburcat însă președintele bine în scaunul cotrocenesc, nici n-a apucat să inspire de multe ori aerul tare al înălțimilor, că s-a și repezit violent asupra celui care nu înțelegea să-i gireze la Paris toate aberațiile (chemarea minerilor, înjurătura sistematică și grosolană la adresa opoziției, revigorarea forțelor opresive ceașiste etc.). (...) Dacă la Londra te reprezintă un Serghei Celac, translator, din rusă și engleză (nu știu dacă simultan!), al lui Nicolae Ceaușescu, dacă la Paris imaginea României trece și prin persoana cu totul cenușie și precară intelectual a lui Caius Traian Dragomir, dacă la Washington ai trimis unacialmist de talia lui Aurel Dragoș Munteanu, sigur că rezultatele sunt pe măsură. Toți acești «diplomați» s-au

prezentat la post cu o istorie și cu un trecut nu din cele mai imaculate”. □ Cele două scrieri ale Monicăi Lovinescu și Virgil Ierunca, *Unde scurte, V, Pragul* și *Semnul mirării* (ambele apărute în acest an la Humanitas), sunt comentate, în acest nr. 50 al „României literare”, de Alex. Ștefănescu (*La ce servește critica literară*) și Ioana Pârvulescu („!”). Alex. Ștefănescu salută în Monica Lovinescu „un critic literar, un atent și superprofesionalizat critic literar”, care „nu poate fi păcălită prea ușor. Nu i se poate arunca praf în ochi”; se exemplifică și prin cazul Valeriu Cristea: „Comentând, de pildă, *După-amiaza de sâmbătă* de Valeriu Cristea, volum care a fost întâmpinat cu o bunăvoință mecanică de mulți cronicari literari din România, Monica Lovinescu vede și ceea ce este dizgrațios în sensibleria autorului. Din toată tragedia invadării României de către armata sovietică, Valeriu Cristea își aduce aminte numai faptul că un soldat rus l-a tratat cu duioșie pe el, care era un copil, și afirmă nici mai mult nici mai puțin că acel soldat purta un toiag de sfânt în raniță. Acest narcisism indecent, această ignorare sfidătoare a suferinței celorlalți îi provoacă Monicăi Lovinescu un fior de dezgust (premonitor, dacă ne gândim la evoluția ulterioară a lui Valeriu Cristea”. ■ Monica Lovinescu este inclusă, de către Alex. Ștefănescu, într-o serie celebră a criticii românești (chiar și prin delimitare de unele nume care nu mai beneficiază de simpatia criticului): „Cartea Monicăi Lovinescu, în mod special această carte, ne obligă să regândim rolul criticii literare în perioada actuală. Ca și E. Lovinescu înainte de război, ca și Nicolae Manolescu în anii comunismului, dar din afara României, a contribuit decisiv la emanciparea literaturii române, la întreținerea sentimentului că noi, românii, aparținem Europei. Dacă aceasta este politică, merită s-o profeseze orice critic literar. Exemplul Monicăi Lovinescu face, prin comparație, rizibil apolitismul ipocrit al unui critic ca Eugen Simion, recent apologet al lui Nicolae Iliescu (ce l-o fi entuziasmat la acest autor minor? numele sau prenumele?” ■ Ioana Pârvulescu comentează volumul *Semnul mirării* al lui Virgil Ierunca: „Dacă precedentul volum, *Dimpotrivă*, avea un caracter vădit polemic, sancționând devieri de tot felul de la o subînțeleasă etică a scrisului, prezenta carte este mai degrabă empatică: un *dimpotrivă* la *Dimpotrivă*”. Totodată, autoarea simte nevoia a se solidariza cu mari critici români sau cu aceia care au contribuit la impunerea generației sale, nu toți simpatizați de Ierunca: „Considerându-mă de aceeași parte a baricadei cu Virgil Ierunca atunci când se pune problema mentalității critice tabuizante, simt totuși un spor de subiectivitate la autorul *Semnului mirării* atunci când e vorba de George Călinescu ori de Ovid S. Crohmălniceanu. Nicolae Manolescu apare și el «marginalizat» din această carte (cum era și în facultate), deși ea acoperă totuși 30 de ani (1965-1994). De câteva ori este fluturată flamura lui Eugen Simion. Îmi voi asuma și eu o anume subiectivitate afirmând că e imposibil de imaginat formarea generației optzeciste fără prezența nu întotdeauna lipsită de riscuri a acestor critici alături de ea”. □ Z.

Ornea analizează *Un studiu despre proletcultism* („Cronica edițiilor”); este vorba de volumul lui M. Nițescu, a cărui perspectivă ar fi profund viciată de dorința autorului de „a plăti polițe” și de o anumită „stare de complexat, secretând uri și idiosincrazii neîmpăcate”: „Aceasta, din păcate, i-a obturat obiectivitatea, conferind studiului o subliniată subiectivitate părtinitoare, cariindu-i substanța. Pentru că un astfel de studiu dacă nu e scris rece, profesional, cu mult calm științific și detașare, ci emoțional-resentimentar, eșuează în vendetă și își diminuează fatal din statutul necesar de exegeză subiectivă”. Ornea remarcă, just, și unele carențe în privința documentării: „După părerea mea, perioada proletcultistă nu începe, cum propune autorul, din chiar august 1944, ci, de fapt, de la începutul anului 1948. Perioada, scurtă, dar foarte învolburată, dintre 23 August 1944-30 decembrie 1947, a fost una în care dezbaterea de idei a mai fost posibilă cu adevărat, în care predicțiile PCR erau contrazise de presa independentă sau a partidelor istorice, în care s-a polemizat mult în jurul, de pildă, al crizei culturii și al altor teme de interes absorbant”; epurarea „a fost o măsură reclamată și de forțele politice democratice (PNT, PNL, PSD) care, toate, la unison, cereau epurarea colaboraționiștilor cu vechiul regim antonescian sau legionar. E vădit că autorul n-a citit ziarele «Dreptatea», «Liberalul», «Libertatea» și altele independente pentru a se fi convins de aceasta. Epurarea lui Ion Barbu din SSR, de pildă, a fost cerută totuși, în cotombrie-decembrie 1944, de ziarul «Dreptatea» al PNT”. ■ Nu în ultimul rând, istoricul literar contestă unele observații sau propuneri ale lui Nițescu: „Cred că n-are dreptate. Dacă toți (inclusiv Călinescu, Vianu, Sadoveanu, Ralea, apoi Arghezi) ar fi tăcut, atunci cultura română și-ar fi suspendat existența, în dauna ei și cu consecințe catastrofale. Așa, cu prețul compromisurilor acestor mari valori, mai mari la unii, mai mici la alții – cultura și literatura română a continuat să viețuiască. Ce ar fi devenit generația mea, azi sexagenară, de n-ar fi avut parte de astfel de directori de conștiință ca Vianu, Călinescu, Ralea? Ar fi fost, cu siguranță, altfel (în rău) sau n-ar fi fost deloc. Acea injuriată de autor «Cronică a optimistului» a lui Călinescu (din «Contemporanul») a fost, de fapt, oaza de lumină a generației mele. O citeam cu infinită delectare, dându-ne pildă despre tipul scriiturii artistice în publicistică. N-am înțeles de ce ignoră autorul *Cronica de familie* a lui Petru Dumitriu din cărțile mari, cu adevărat estetice, ale perioadei. După cum n-am înțeles de ce crede autorul că în această perioadă opera clasicii a fost pusă la index. Nu-i adevărat. Primele ediții critice din opera unor clasici ai literaturii române au apărut în 1957 (Gr. Alexandrescu și Miron Costin) iar ediția I.L. Caragiale se inaugurează în 1959. Și ele au fost impecabile filologic, și, cel puțin acestea trei, cu textul integral”. □ Intervenția lui Ornea primește, peste două luni, replica lui Gheorghe Grigurcu; acesta formulează o serie de observații critice *Pe un motiv al d-lui Z. Ornea* în nr. 2 (februarie 1996) și al noii serii din „Convorbiri literare”. „Motivul” este

„tăcerea” scriitorilor importanți după 1944, atitudine pe care Grigurcu o socotește preferabilă „colaboraționismului”: „Dacă toți scriitorii de valoare, inclusiv vârfurile epocii interbelice, enumerate de M. Nițescu, ar fi tăcut, nu cultura română și-ar fi suspendat existența, ci surogatul ei proletcultist, rămas exclusiv în seama mediocrităților și veleitarilor. O catastrofă ar fi avut loc neîndoios, dar ar fi fost o catastrofă a propagandei totalitare. (...) Lipsind girul marilor noștri scriitori, industrioasa creație «realist-socialistă», învățământul bazat pe îndoctrinarea forțată și-ar fi dat în vileag vacuitatea, cu un impact, în fond, favorabil tinerei generații”. Este întors pe dos și argumentul lui Ornea despre beneficiile, pentru publicul cititor, ale „Cronicii optimistului”: „Rămânând până la un punct el însuși, ca personală scriitură și prodigioasă vivacitate asociativă, G. Călinescu ne-a înfățișat și fața sa alienată, despărțirea de sine. Despărțire cu atât mai gravă, cu cât avem a face cu una dintre personalitățile cele mai înzestrate ale spațiului cultural românesc. Nu se cuvenea oare menționată ambivalența «Cronicii optimistului»? Nu era cazul a fi amintită drama marelui scriitor supus, în apogeul puterii sale creatoare, la autodeformare?” ■ Pe de altă parte, mai observă Grigurcu, Z. Ornea pare a lucra cu măsuri diferite, în funcție de specificul ideologiilor aflate în joc; criticul formulează, indirect, și o acuză, care se putea întâlni și în diferite comentarii din anii anteriori: „Și încă: dl. Z. Ornea se arată foarte sever, impitoaiabil cu intelectualii noștri de seamă din perioada interbelică ce au exprimat, pentru mai lungă sau mai scurtă vreme, concepții de dreapta. Pe Nae Ionescu nu șovăie a-l socoti o figură nocivă. Dar a-l demoniza pe acesta și a-l scoate imaculat pe autorul *Principiilor de estetică* nu înseamnă, sub-textual, a favoriza comunismul în raport cu fascismul? Nu înseamnă a aplica unor degradări la fel de terifiante ale umanului două măsuri diferite?”

● În nr. 51 din revista „22”, Octavian Paler publică ultima parte din răspunsul său, *Între naționalismul de grotă și „europenii” de nicăieri (adică între C. V. Tudor și Gabriel Andreescu)*. Pentru întreaga dezbateră, v. *supra*, iunie 1995-noiembrie 1996.

● Dan C. Mihăilescu scrie despre volumul lui Liviu Antonesei, *Jurnal din anii ciumei: 1987-1989. Încercări de sociologie spontană* (Editura Polirom, Iași, 1995) în nr. 51 al revistei „22”: *Aventuri ieșene la '89* („Cronica de carte”). Printre altele, criticul inventariază diferite fenomene de disidență ieșeană: „Interviurile acordate de Dan Petrescu și Liviu Cangeopol revistei *Libération* și citirea la Vocea Americii a scrisorii Marianeî Marin de solidarizare cu ei; retragerea dreptului de semnătură a lui Al. Călinescu; demiterea lui Luca Pițu de la Universitate; scrisoarea lui Dan Petrescu către «organele de represiune» din Iași, difuzată la Europa Liberă; paginile urmăririi lui Antonesei prin centrul Iașului, cvasidemnțiale, și care constituie centrul tensional al cărții; memoriul adresat în februarie 1989 inspectorului șef al Internelor din Iași; *apelul* semnat de Doina Cornea, Dan Petrescu, Mariana Marin, Alexandru

Tacu, Liviu Antonesei, Gina și Dan Sâmpălean, Eugen Amarandei, Gabriela Iavolschi, Filip Răduți, Luca Pițu; apariția manifestelor la Bacău și la Iași, în paralel cu anunțarea manifestației plănuită pentru 14 decembrie (...) acestea sunt momentele cărții”.

21 decembrie

● În condițiile crizei postdecembriste, obiectivul revistei „Tribuna”, expus de Tudor Vlad în nr. 51-52 al publicației (*Punct și de la capăt*) este unul minimal: „(...) obiectivul nostru major este – din nou – ca «Tribuna» să dăinuie (și să reprezinte ceea ce se cuvine) în peisajul publicistic românesc. După un an în care am fost obligați să amânăm în câteva rânduri tipărirea unor numere, ne propunem pentru viitor doar atât: *să apărem*. (...) Ne-am spus și ne repetăm că nu avem dreptul, tocmai noi, să asistăm la dispariția săptămânalului de cultură cu cea mai mare tradiție din Transilvania”. □ Gheorghe Glodeanu scrie despre proza lui Augustin Buzura (*Romanul ca investigare a adevărului*); reținem un pasaj despre profilul scriitorului: „Augustin Buzura crede în funcția socială a literaturii, în capacitatea ei de a influența sau chiar de a schimba mentalitatea unei comunități umane, ducând la progres în planul conștiinței. Literatura nu trebuie să fie doar «frumoasă», ci și «utilă», având un vădit efect terapeutic asupra unui întreg «sistem de boli etice». Ca și în cazul lui Liviu Rebreanu, modelul suprem al artei este viața, prozatorul nefăcând altceva decât să transforme «pulsăția vieții» în «pulsăție epică». Deși nu crede în arta pentru artă prozatorul este pe deplin conștient de faptul că este nevoie numai de atâta etic încât literatura să rămână literatură. Augustin Buzura este un Rebreanu (adică un scriitor de natură factură) plasat într-un alt context social-istoric și care a acumulat o nouă experiență estetică”.

23 decembrie

● În nr. 1753 din „Adevărul” este publicat un interviu cu Marin Sorescu („*În acești șase ani am fost de ambele părți ale baricadei*”), în care poetul se referă pe larg la demisia sa de la Ministerul Culturii; pentru intervențiile antrenate de „cazul” Sorescu, v. *supra*, 9 mai.

24 decembrie

● Ultimul nr. din acest an al „Adevărului literar și artistic” este și unul aniversar; publicația sărbătorește 300 de apariții postdecembriste. Deși este redus, Cristian Tudor Popescu consideră că revista are *Un tiraj uriaș*: „După 5 ani de apariție, avem o certitudine: există zece, o sută, o mie de intelectuali de prim rang care chiar *citesc* (un verb tot mai rar în sensul lui propriu) această revistă. Și acesta este un tiraj uriaș”. ■ Sunt publicate mesaje de felicitare din partea reprezentanților altor publicații sau a diferitelor personalități din viața culturală, editorială și literară („*Adevărul literar și artistic*” – *pași pe nisip*):

Magdalena Bedrosian, Octavian Paler, Alex. Ștefănescu, Laurențiu Ulici, Gabriel Dimisianu („Punctele principale de interes ale revistei sunt, pentru mine, următoarele: interviurile (...), rubricile de documente istorico-literare și pagina a doua («revista revistelor»). Este adevărat că destule opinii exprimate aici nu le împărtășesc, dar recunosc faptul că pagina este vie și redactată cu profesionalism. În schimb, comentarea producției editoriale la zi este deficitară și aceasta într-un moment în care apar totuși multe cărți. Lipsește din revistă o cronică propriu-zis literară. De ce?”); Alexandru Paleologu, George Pruteanu, Geo Dumitrescu, Augustin Buzura etc.

27 decembrie

• Din nr. finale ale „României literare”, 51-52, reținem în primul rând ancheta despre „Evenimentul literar al anului 1995”; în opinia lui Augustin Buzura ar fi vorba de apariția primului tom al *Dicționarului scriitorilor români* și a romanului *Amfritrion* al lui Breban; după Gabriel Liiceanu și Andrei Pleșu, de cea a volumului *Zbor în bătaia săgeții* (în opinia celui dintâi, evoluția și personalitatea lui Horia Radu Patapievicci ar „ține de miracol”, iar „genul jurnalului – deopotrivă de idei și literar – nu va mai putea fi studiat de acum înainte, în cultura noastră, fără să se facă referință la cartea lui Patapievicci, caz-limită de *Bildungsroman*”). După Mircea Martin, acesta ar fi mobilizarea scriitorilor pentru ajutorarea lui Mircea Nedelciu. În fine, după Ștefan Agopian, evenimentul anului ar fi apariția studiului lui M. Nițescu, „fiindcă demosntrează foarte clar că în perioada de consolidare a dictaturii comuniste (1947-1965) nu puteai intra în literatură fără a face concesii puterii”. □ Barbu Cioculescu prezintă câteva piese *Din corespondența lui Constantin Noica*; este vorba, mai exact, de 14 scrisori către Lucia Hurmuziadis, din perioada anilor 1978-1985. Lucia Hurmuziadis, soția lui George D. Hurmuziadis (autor al volumului *Cultura Greciei: antică, bizantină, modernă*, tradusă în limba română în 1979), fusese colegă de studii cu Noica. □ Reținem și unele tablouri de atmosferă sau evocări: Constantin Olariu, *Boema anilor '55-'70* (despre Tașcu Gheorghiu și poetul Marcel Gafton); Sanda Stolojan, *Magia unei prezențe* (despre Ion Barbu); Pericle Martinescu, *Variațiuni pe teme argheziene*. □ Sunt comunicate și premiile Asociației Scriitorilor din București, acordate de un juriu prezidat de Cornel Regman (din care fac parte Maria Luiza Cristescu, Nora Iuga, Petre Anghel, Dan Laurențiu, Dumitru Hâncu, Paul Ioachim, Iuliu Rațiu și Geo Șerban; sponsor BCR). Astfel, sunt distinși următorii scriitori: **Poezie** – Mircea Ciobanu, *Poeme*, editura Princeps, Iași, Traian T. Coșovei, *Bătrânețea unui băiat cuminte*, Ed. Pontica; **Proză**: Varujan Vosganian, *Statuia Comandorului*, Ed. Ararat, Fănuș Neagu, *Partida de pocher*, Ed. Eminescu; **Critică și eseu**: Vasile Dem. Zamfirescu, *În căutarea sinelui*, Ed. Cartea Românească, Monica Spiridon, *Eminescu, o anatomie a elocvenței*, Ed. Minerva; **Memorialistică și publicistică**: Florența

Albu, *Zidul martor*, Ed. Cartea Românească, George Bălăiță, *Guliver în țara nimănui*, Ed. Cartea Românească; **Dramaturgie**: Dinu Grigorescu, *Valsul lebedelor* (Teatrul V. Petculescu, Reșița), Tudor Popescu, *Sinuciderea unei cochete* (Teatrul Valah, Giurgiu); **Literatură pentru copii și tineret**: Al. Popovici, *Povestea basmelor*, Editura Expansion; **Traduceri**: Radu Lupan, Ernest Hemingway, vol. I, *Zăpezile de pe Kilimanjaro*, Vol. II, *Nimeni nu moare niciodată*, Ed. Univers, Micaela Ghițescu, Erico Verissimo, *Timpul și vântul*, ed. Minerva.

28 decembrie

● Din nr. 50-52 ale „Contemporanului” semnalăm, mai întâi, un interviu cu Emil Cioran realizat de Michael Jakob (interviu apărut în „Magazine littéraire”, nr. 327, dec 1994 și publicat, cu titlul *Lecții de înțelepciune*, în traducerea lui Theodor Rogin); eseistul se referă, printre altele, la tinerețea sa sibiană. □ Octavian Soviany comentează volumul Martei Petreu, *Jocurile manierismului logic* (Editura Didactică și Pedagogică, 1995), într-o cronică intitulată *Sofistica – arta „nerușinării”*. □ Ioan Es. Pop este prezent cu versuri: *n-am știut nimic la vremea când m-a născut, dar...; puțină moarte marșea la noi, dar și...; vei înțelege: noaptea, suie deasupra casei un...; n-am îndrăznit să-l întreb niciodată: noi de...; cititor infidel, prietenul nostru s-a scufund-...; eu acum vorbesc de sub unghii. ele au crescut...; popescu. o privire spre viitor...; nu știu ce l-a apucat pe tatăl meu să-njuge boii la car....* □ Constantin Abăluță îi face o prezentare bio-bibliografică lui *George Almosnino*, iar Iosif Sava scrie despre *Odobescu și dragostea pentru Beethoven*. □ Mihai Cimpoi publică ultima parte dintr-un serial intitulat „*Fragmente din istoria literaturii române din Basarabia*”, v. supra, 5 octombrie.

● Din nr. 52 al revistei „22” semnalăm reportajul pe teme culturale al Magdei Cârneci, *Brâncuși la Centre Pompidou*. □ Alexandru Paleologu polemizează cu Gabriel Andreescu; răspunsul său este intitulat *Despre irelevanță* (partea a doua, în nr. 1/1996, 4-9 ianuarie). Pentru întreaga polemică, v. supra, iunie 1995-noiembrie 1996.

29 decembrie

● În ultimul nr. pe acest an al „Dilemei”, 155, semnalăm interviul Deliei Verdeș cu cei șase debutanți din *Tablou de familie* (Sorin Gherguț, Svetlana Cârstean, Răzvan Rădulescu, Mihai Ignat, Cezar Paul-Bădescu, T. O. Bobe), *O stranie nostalgie în '95: a-ți face o meserie din scris – de vorbă cu cei mai proaspeți debutanți în literatura română*. □ De reținut, de asemenea, o anchetă inițiată de Radu Cosașu: „Cum ați stat cu maniheismul în 1995? Cum l-ați suportat, cum l-ați tratat? V-ați reprimat maniheismele sau nu?”; răspund Octavian Paler, Al. George, Ion Vianu, H.-R. Patapievici, Ion Ianoși, Z. Ornea.

Octavian Paler își expune o parte dintre dileme (*Între bine și rău*): „E bine că fac în continuare gazetărie, deși mi-am propus de nenumărate ori să renunț? E bine că, fără să vreau, mi-am creat o faimă de «iacobin de tranziție», când, în realitate, nu sunt decât descumpănit și trist? (...) E bine că, de dragul unor principii abstracte, mi-am pierdut niște prieteni concreți? (...) E rău că sunt un retrograd, ceea ce mă ferește de snobismul de a ține să fiu *à la page*? E rău că socot insuccesul din mai 90, când am candidat la un loc în Senat, unicul lucru, realmente, bun care mi s-a întâmplat în ultimii șase ani?”. ■ H.-R. Patapievici crede în *Adevărul și judecata tăioasă*: „Mai trebuie să adaug un cuvânt, referitor la faptul că eu însumi am practicat (și voi mai practica) judecata tăioasă. Argumentul meu este următorul. Omul nu este nici pe de-a întregul bun, nici în întregime rău. Cred însă că actele tale sunt fie bune, fie rele. Când esența nu este nemijlocit vizibilă, ea *trebuie* judecată, firește, după ceea ce transpare din ea, adică după accidentele ei. Omul nu are o esență vizibilă: el se manifestă, deci, numai prin actele sale, care, ele, sunt vizibile. Prin umare, orice judecată morală trebuie să fie o judecată de comportament și nu una de esență. De aceea, oamenii judecă *numai* fapte, fiind privilegiul lui Dumnezeu să judece sufletele (de ce? – pentru că El singur vede *și* sufletul).” ■ Ion Ianoși propune *Contra-maniheisme*: „Am întâmpinat cu o încredere la fel de naivă această nouă, mult așteptată și aproape nemişcată, libertate. Și, treptat, am realizat cât de nepregătit sunt pentru a plăti noile prețuri obligatorii, de astă dată ale des invocatei «tranziții». Iar în neadaptarea mea am început să cârtesc: contra-maniheist, aș zice, prin urmare... tot maniheist! Iată, de pildă, cărtea la adresa colegilor – din ambele mele bresle – preocupați de a-și găsi un alt loc sub un alt soare. De ce nu continuă să-și facă numai meseria? De ce preferă lucrului, activitățile lucrative? De ce se lasă ispitiți de «succes», nu atât în profesia lor de bază, cât în politică, afaceri, funcții? Întrebări retorice, îmi dau seama, și care secretează, inevitabil, «moralină». (...) Am fost multă vreme crescuți într-un maniheism «de stânga» – mai degrabă declarat decât onorat. Reacția e până la un punct firească. Naște însă contra-maniheisme «de dreapta». Nu eu am menirea să le temperez. Trebuie să am însă grijă ca în pornirea de a mă ține de ele departe să nu cedez contra-contra-maniheismului”. ■ În opțiunea pentru lumea bibliotecii, după 1989, Z. Ornea se simțea prins *Între arcele maniheismului* altora: „Mi s-a dat a înțelege că rostul meu, acum, e să abandonez cercetarea de bibliotecă și scrisul la masa de lucru, consacrându-mă activității politice. Mi se aducea, ca argument peremptoriu în sprijin, exemplul pașoptiștilor (...) De ce să repet o experiență care, ca biograf, o cunoscusem bine și o uram pentru toate ponoasele de care suferiseră eroii celor trei cărți ale mele? Am refuzat, deci, decis, argumentând că rostul meu e în biblioteca Academiei și la masa de scris, laolaltă cu munca de editor în publicarea literaturii române clasice. Mi s-a răspuns că demisia mea de la o datorie morală e o gravă dezertare în momente hotărâtoare. Alții m-au acuzat

că sunt un fesenist ascuns, deci, oricum, încă o dată, un dezertor la inamic". ■ Deosebit de importante sunt și referirile la ecurile și reacțiile pe care le-a stârnit propria sa scriere, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*: „Reconstituind fizionomia spirituală și politică a anilor '30 nu am putut ocoli dimensiunea opțiunii pentru extrema dreaptă a unor personalități din epocă, printre care Nae Ionescu, Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica și a altora. Unii mi-au reproșat că am înnegrit valoarea unor personalități de excepție (ultimii trei au și fost). Am făcut, deci, mi s-a spus, rău. Dar e bine, m-am tot întrebat, să ocolești adevărul? Nu contează asta, mi s-a spus. Important e să nu denigrezi mari valori. Dar ele rămân ca atare, ca extraordinare valori, prin opera lor chiar și dacă pomenim, în spiritul adevărului, momente ale lor de rătăcire în anii tinereții, pe care Cioran le-a și repudiat în termeni lămuritori. Îndrăznesc să cred că adevărul trebuie restituit în integralitatea sa. Pentru că altfel ar trebui, dacă suntem consecvenți în criterii, să nu pomenim nimic nici despre atitudinea unor mari personalități în anii de început ai dictaturii comuniste. Nu, declară unii exegeți, colaboraționismul cu extrema dreaptă nu contează (ea, ni se precizează inutil, n-a durat la noi, decât câteva luni) pe când cea cu extrema stângă e importantă (pentru că ea s-a extins pe spațiul a peste patru decenii). În virtutea acestei judecăți năucitoare, sunt puși pe scaunul de execuție Sadoveanu, Călinescu, Arghezi, Vianu, Ralea și încă alții. Iar aprecierile, în aceste cazuri, sunt atât de dure încât, practic, sunt excomunicați din literatura și cultura română. Unul dintre eminenții colegi, dl. Gh. Grigurcu, care o atât de inclement cu personalitățile amintite (ca și cu alții ca, de pildă, Nichita Stănescu și A.E. Baconski), atunci când e vorba de colaboraștii cu extrema dreaptă devine amnezic și tolerant. I-am citit, de exemplu, un comentariu la un volum de poeme postume (de altfel, mediocre ca valoare estetică) ale lui Radu Gyr. Întregul comentariu era la superlativ, nepomenindu-se niciun cuvânt despre legionarismul constant al poetului (autor, printre altele, al imnului mișcării legionare)". □ La ultimele observații ale Ornea răspunde cel vizat, respectiv Gheorghe Grigurcu, în nr. 3/1996 din „Convorbiri literare” (*Fobia baricadelor*, „Polemos”; criticul explică de ce extremismul de dreapta ar fi fost mai puțin nociv decât cel de stânga: „Însă condițiile istorice în care s-au manifestat, la noi, extremismele, apar sensibil diferențiate. Pe când statul legionar a durat doar câteva luni (urmat, e adevărat, de dictatura lui Antonescu, cu o durată de aproape patru ani), statul comunist, instalat și ocrotit de puterea ocupantului de la răsărit până la răsturnarea din decembrie, a reușit să supraviețuiască 45 de ani. Nu ni se pare deloc, așa cum susține dl. Ornea, că relevarea acestui raport temporal ar include o judecată «năucitoare». De ce «năucitoare»? Oare n-a păgubit mai mult societatea un escroc care a delapidat o sută de milioane lei decât unul care a delapidat doar zece miliarde? Oare nu e mai primejdios un asasin care a făcut zece victime decât unul care a făcut o singură victimă? Și să nu uităm

aspectul cel mai cumplit: mutilarea mentală la care totalitarismul roșu a supus obștea românească. Acea intoxicație persistentă, de factură ideologică și propagandistică, cu efecte asupra mai multor generații, echivalentă cu un genocid fără precedent în istoria acestui pământ. Extrema dreaptă n-a reușit nici pe departe o atare sumbră performanță. Dimensiunea sa e oricum mai redusă, distanța în timp mai mare”. ■ Și în privința implicării intelectualilor în susținerea celor două extremismisme lucrurile ar sta diferit, în opinia lui Grigurcu: „Opțiunile de dreapta ale unor străluciți intelectuali ai timpului ar trebui văzute, dincolo de eroarea lor intrinsecă, drept o emanație a sincerității speculative. Tot cu sinceritate, un Mircea Eliade sau un Emil Cioran sau un I. Negoițescu n-au șovăit a le repudia. E o bună credință în exaltarea tradiționalistă, în vizionarism autohton, analoagă cu cea a lui Eminescu, pe care n-o putem urma, dar pe care, într-un fel, o respectăm. N-am avut a face cu adeziuni cinice la o putere constituită, de cursă lungă, dispensatoare de beneficii, de genul celor pe care le-au manifestat unii din interbelicii noștri de vază față de sistemul comunist”.

[DECEMBRIE]

● Din nr. 11 al revistei „Cuvântul” reținem două intervenții despre naționalism. Prima aparține lui H.-R. Patapievici, ***Între complex și rațiune. De ce îmi displace naționalismul nostru***; redăm două dintre motivele acestui sentiment: „1. Noi definim bucuros sentimentul național prin invocarea măreției trecutului. La Eminescu, în celebra invocație lirică, România are un *trecut* (mare) și un *viitor* (tot mare). Nu ni se spune ce ***prezent*** are (sau merită) România. Această lipsă este decisivă și ea marchează orientarea riguros-paseistă a naționalismului românesc. Pentru noi, prezentul pur și simplu nu este obiect al sentimentului național. (...) Mecanismul prin care mizeria de *acum* este acceptată în schimbul fetișizării unui panteon istoric de operetă *de ieri* și a unei prezumtive grandori *de mâine* este o banală compensare psihologică, tipică sufletelor slabe, incapabile să privească realitatea în față. (...) 3. Fiind întorși spre un trecut confecționat potrivit principiului bovaric al fraudei pioase și având în minte un viitor care nu ne constrânge la niciun act de realism, naționalismul nostru verbal se împacă foarte bien cu superficialitatea, indolența și indiferența cu care ne urmărim interesele noastre specifice. Foarte sensibilă la patriotismul pur verbal implicat de o himerică amenințare a Ardealului, opinia publică a privit cu o indolență șocantă evoluția relațiilor dintre actuala Republică Moldova și România.” □ Dramatice, dar lipsite de fundament sunt premisele de la care pornește Alina Mungiu, ***Naționalismul în vreme de criză. Identitate politică românească și identitate europeană***: „Noi nu ne-am aflat la intersecția unor mari civilizații, așa cum cu orgoliu au scris eseistii noștri în acest veac, căutând să justifice minunea propriei lor apariții, ci în spațiul gol dintre ele, într-un *no man's land* cultural. Latini a căror acte

oficiale și slujbe se țineau în slavonește, cu prima Biblie în limba română oferită de un principe maghiar, în vreme ce la Budapesta latina, limba Europei occidentale, domnea, cu o biserică în mare măsură izolată de circuitul valorilor europene, noi am trăit un timp anistoric nepermis de lung. Urmele continuității noastre sunt atât de firave pentru că supraviețuirea noastră nu a avut decât o dimensiune cotidiană, nu și una culturală. Pentru a umple acest gol și a ascunde realitatea pe care Gellner o sesizează – aceea că aparținem regiunii întârziate, că suntem o națiune întârziată, s-au născocit și se născocesc fel de fel de teorii compensatorii – de la continuitatea statului lui Burebista cu statul românesc modern, la teoria cu creștinismul înăscut al poporului român. Aceste teorii sunt atât de aberante, că ele nu dovedesc psihologului decât necesitatea contemporană de a umple acest mare gol al trecutului (...). Există oare undeva în lume ceva care să poată fi definit drept «cultură țărănească»? Dacă tot ce putem numi civilizație românească se reduce la «civilizația țărănească», la creațiile ei în mare măsură funcționale, la amestecul, desigur nu lipsit de poezie, dar atât de subțire de maramă, cruci și piese de ceramică pe care îl putem vedea la Muzeul Țăranului Român, atunci, cinstit vorbind, suntem la fel de importanți pentru istoria universală ca mai oricare dintre cei citați de Levi-Strauss prin cărțile sale (...). Este povestea unei subdezvoltări tragice, și nu a unei istorii mărețe”. □ În acest număr final, avem și **Superlativele anului 1995**, semnificative atât pentru câmpul cultural, cât și pentru afinitățile electivă ale epocii sau ale revistei. Astfel, la **poezie** îi avem pe: 1. Cezar Baltag, *Chemarea numelui*, Eminescu; 2. Nichita Danilov, *Mirele orb*, Junimea; 3. Mircea Ivănescu, Iustin Panța, *Limitele puterii sau mituirea martorilor*, Litera; 4. Șt. Augustin Doinaș, *Aventurile lui Proteu*, Humanitas; 5. Em. Galaicu-Păun, *Cel bătut îl duce pe cel nebătut*, Dacia; 6. Andrei Zanca, *Euroblues*, Hermann; 7. Ilie Constantin, *Desprinderea de țarm*, Eminescu; 8. Dan Laurențiu, *Mountolive*, Cartea Românească; 9. Mircea Ciobanu, *Poeme*, Princeps; 10. Viorel Mureșan, *Pietrele nimicului*, Dacia; 11. Ion Stratan, *Desfacerea*, Eminescu; 12. Romulus Bucur, *Dragoste&bravură*, Marineasa. □ La **proză**: 1. Nicolae Breban, *Amfitrion*, DU Style; 2. Alexandru Mihai Stoenescu, *Patimile lui Tommaso d'Aquino*, Humanitas; 3. Stelian Tănase, *Playback*, FCR; 4. Petru Cimpoeșu, *Erou fără voie*, Editura Plumb; 5. Fănuș Neagu, *Partida de poker*, Editura Eminescu; 6. Radu Aldulescu, *Amantul colivăresei*, Ed. Nemira; 7. Paul Goma, *Justa*, Nemira; 8. George Cușnarencu, *Ultimul Isus, magnificul*, Ed. Scrisul Românesc; 9. George Arion, *Crimele din Barintown*, Editura „Flacăra”; 10. Bedros Horasangian, *Enciclopedia armenilor*, editura Kadet; 11. Alexandru Ecovoiu, *Saludos*, EST; 12. Radu Țuculescu, *Cuptorul cu microunde*, Editura Dacia □ **Exegeză literară**: 1. Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, *Dicționarul scriitorilor români*, vol. I, FCR; 2. Adrian Marino, *Biografia ideii de literatură*, vol. III, Dacia; 3. Laurențiu Ulici, *Literatura contemporană*, vol. I, Eminescu; 4. Marian

Papahagi, *Fragmente despre critică*, Dacia; 5. Z. Ornea, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*, FCR; 6. Ion Vartic, *Ibsen și teatrul invizibil*, Ed. Didactică și Pedagogică; 7. Cornel Ungureanu, *La Vest de Eden*, Amarcord; 8. Nicolae Manolescu, *Cărțile au suflet*, Moldova; 9. Mircea Mihăieș, *Cărțile crude. Jurnalul intim și sinuciderea*, Amarcord; 10. Haig Acterian, *Shakespeare*, Ararat; 11. Ion Simuț, *Revizuire*, FCR; 12. Luca Pițu, *Eros, Doxa & Logos*, Institutul European. □ **Publicistică**: 1. H.-R. Patapievic, *Cerul văzut prin lentilă*, Nemira; *Zbor în bătaia săgeții*, Humanitas; 2. Mircea Zăciu, *Jurnal II*, Dacia; 3. Nicolae Breban, *Confesiuni violente*, DU Style; 4. Dorina Al-George, *Șocul amintirilor*, Societatea Informația; 5. Ion Ioanid, *Închisoarea noastră cea de toate zilele*, IV, Albatros; 6. Liviu Antonesei, *Jurnal din anii ciumei: 1987-1989*, Polirom; 7. George Pruteanu, *Pactul cu diavolul. Șase zile cu Petru Dumitriu*, Albatros; 8. Mircea Ciobanu, *În fața neamului meu. Convorbiri cu Mihai I al României*, Princeps; 9. Octavian Paler, *Vremea întrebărilor*, Albatros & Universal Dalsi; 10. Paul Goma, *Scrisori întredeschise*, Multiprint; 11. George Bălăiță, *Gulliver în Țara Nimănui*, Cartea Românească; 12. Adrian Severin, *Lacrimile dimineții*, Scripta. □ **Ideologie**: 1. Vladimir Pasti, *România în tranziție. Căderea în viitor*, Nemira; 2. Vladimir Tismăneanu, *Fantoma lui Gheorghiu-Dej*, Univers; 3. Dan Pavel, *Etica lui Adam*, DU Style; 4. Alina Mungiu, *Românii după 89. Istoria unei neînțelegeri*, Humanitas; 5. Andrei Pippidi, *Rezerva de speranță*, Staff; 6. Adrian Marino, *Pentru Europa*, Polirom; 7. Varujan Vosganian, *Jurnal de front*, Staff; 8. Marta Petreu, *Jocurile manierismului logic*, Ed. Didactică și Pedagogică; 9. Sorin Antohi, *Civitas imaginalis*, Litera; 10. Andrei Cornea, *Platon. Filosofie și cenzură*, Humanitas; 11. Andrei Marga, *Filosofia unificării europene*, Apostrof; 12. Petre Roman, *România, încotro?*, Fundația pentru Studii Politice Ioan Aurel Stoica. □ În cadrul rubricii intitulată „Cei care vin”, R.G. Ț.[eposu] îl prezintă pe *Daniel Bănuțescu*, autorul romanului *Te pup în fund, conducător iubit!*: „Imaginația livrescă, în spiritul celui mai curat postmodernism, forjeria, calculul ironic, aluzia culturală sunt doar câteva din tehnicile care dau miez și savoare prozei lui Daniel Bănuțescu. *Te pup în fund, conducător iubit!* e o satiră fantastă, în descendență bulgakoviană, la adresa fostului dictator; o demitizare, în fond, a falsei literaturi hagiografice cu care ne obișnuise propaganda comunistă”.

● Din ultimul nr. (12) al revistei „Steaua”, semnalăm intervenția lui Mircea Handoca, *Mircea Eliade în Portugalia* și cronicile lui Constantin Cubleşan. Acesta din urmă scrie, mai întâi, despre *Liviu Rebreanu* (pornind de la reeditarea volumului lui D. Șt. Rădulescu, *Dicționarul personajelor din opera lui Liviu Rebreanu*, Editura Ramido, București, 1995) și despre noile titluri din exegeza lui Ion Creangă (*De două ori Creangă*, „Cronica literară”). Sunt analizate astfel scrierile lui Valeriu Cristea, *Dicționarul personajelor lui Creangă*, vol. I, *Columna „Amintirilor”* (Ed. Viitorul Românesc, 1995) și

Cornel Regman, *Ion Creangă, o biografie a operei* (Editura Demiurg, București, 1995). Redăm un pasaj din cronică despre Valeriu Cristea: „Nu știu dacă avem de-a face cu un mod *mai modern* de abordare a subiectului, dar e, cu siguranță, un tip special, mai viu, mai dinamic de a reconstitui universul operei, prin personajele sale, și mai ales – fiind vorba de *Amintiri din copilărie* – al universului vieții, al existenței autorului abordată rapsodic, prin considerarea în parte a biografiei fiecărui erou ce se regăsește, în parametrii săi fundamentali, atât ca personaj literar cât și ca individ real, atestat documentar în lumea prin care a trecut și a creat însuși marele povestitor. La o primă privire, inventarierea acestora [a personajelor, n.n.] poate părea lesnicioasă, oarecum facilă, numai că stabilirea de conexiuni, de relații dintre ei, în cadrul general și particular al operei, pe de-o parte, și a cadrului de prezență autentică în biografia autorului, pe de altă parte, solicită criticul la un tur de forță, nu numai exegetic ci și documentar, ce se dovedește incomparabil mai dificil și mai complex, întregul sugerând în cele din urmă o structurare simfonică a lucrării, în care tema dominantă se regăsește în mereu repetatele, reluate motive tematice, descompuse parcă anume, spre demonstrare, în detaliile ei particulare, specifice. (...) *Dicționarul personajelor lui Creangă* (vol. I) este fără îndoială un autentic instrument de lucru în mâna acelor ce vor să aprofundeze, să cunoască în detalii opera marelui humuleștean, impunându-se în același timp ca o operă de exegeză la mijlocul distanței dintre documentaristică și eseistică, ceea ce face farmecul acestui tip de reconstituire a vieții prozatorului prin însăși biografia (reală sau literară) a propriilor personaje”. ■ Volumul lui Regman ar fi „o suită de șapte studii ample, axate pe analiza stilistică a creației humuleșteanului, criticul căutând a descifra, a defini, «a stabili concludiv ce fel de artist e Creangă» într-o tentativă expresă de a se apropia de «laboratorul scriitorului», el refuzând din capul locului opiniile ce «tind a-l menține pe Creangă măcar până la trunchi îngropat în folclor» și preocupându-se a pune în evidență «artistul»”.

● În opinia lui Ștefan Borbély, volumul lui M. Nițescu, *Sub zodia proletcultismului*, ar fi și *Un inventar al deriziunii programate* („Familia”, nr. 12, „Cronica literară”): „(...) aversiunea l-a trădat, se pare, pe M. Nițescu, atent doar la fața serioasă a monedei. Fiindcă există încă cel puțin trei aspecte care ar fi întregit imaginea, relativizând și impresia de absolut marasm moral. În primul rând, cei care nu au plecat capul, tăcând sau plecând. Apoi, analiza acelor opere (*Fluxul memoriei*, de pildă) care au salvat perioada prin câteva – e drept, puține – valori estetice. Nerecurgând la lectura lor, Nițescu anticipează oarecum un celebru rechizitoriu al lui Culianu (transformat nu demult de revista «Vatra» într-un impuls la dialog), ca și opinia acelor care sunt de părere că din «vidul istoric» al culturii române nu se poate păstra nimic. Cel de-al treilea aspect e, prin omisiune, cel mai grav: M. Nițescu nu analizează «limbajul esopic» al textelor și atitudinilor formale incriminante (al acelor

unde este cazul, evident...), ca și cum ele n-ar fi existat, atât ca solidaritate subversivă, proprie celor care au priceput mesajul, cât și ca o continuă hărțuire – surdă, e drept, purtată de pe după uluci, cu praștia, în loc să fie purtată pe față, cu sabia – a puterii și a incompetenței oamenilor puși s-o exercite”. □ Nr. 12 din „Familia” cuprinde și o „Secvență” poloneză” (responsabil Traian Ștef), în care sunt publicate fragmente din textele scriitorilor polonezi (printre altele, și fragmente din *Jurnalul* lui Witold Gombrowicz, în traducerea Olgăi Zaicik) sau diferite studii (precum acela al lui Stan Velea, *Literatura emigrației polone*).

● În nr. 12 din „Contrapunct”, semnalăm o serie de poeme ale Marianeî Marin: *Năluca, Elegie, Poem de dragoste, Stăpânița, Gamela, Poem de dragoste*. □ Biografia lui Sadoveanu ar putea fi interesată de două apariții din acest număr. Una este cea a lui Vasile Andru, *Religiozitate explicită și implicită*, o alta, sub titlul *Sadoveanu și literatura religioasă*, unde sunt transcrise convorbirea de pe o casetă audio dintre Petru Ursache, Vasile Andru, Lucian Strochi, Cristian Livescu, Radu Cernătescu, Marius Tupan. □ Liviu Antonesei publică ultima parte a serialului său *Intellectualii și politica*. Pentru prezentarea intervenției, v. *supra*, ianuarie.

● Un manuscris inedit al lui Emil Cioran, „*Mustul care fierbe*” de Octavian Goga este publicat în nr. 12 din revista „Tomis” (cu o prez de Georgiana Hașegan). Este un fragment desprins dintr-un caiet de însemnări, în care viitorul eseist, în vârstă de 16 ani, își nota opiniile despre A. France, A. Daudet, Flaubert, Zola, R. Rolland, D. Drăghicescu, Schopenhauer etc. □ Haralambie Beizadea îl intervieuează pe Nicolae Manolescu: „*Puterea te poate interesa în fel și chip*”. Criticul se referă la unele detalii din biografia sa și a părinților săi: „Părinții mei își petrecuseră o parte din viață, după 1944, în închisoare. Tatăl meu s-a aflat o bucată de vreme la doi pași de noi, într-o localitate unde se construia Canalul și care se numea Valea Neagră și acum, vai, Lumina”. Criticul se pronunță și pe o temă de actualitate atunci, vizând raportul scriitorului cu puterea: „Este genul de întrebare care pe mine mă blochează puțin. Sigur, scriitorul poate să fie și una și alta. Iorga a fost prim-ministru, nu? Maiorescu a fost prim-ministru, alți scriitori au fost în Opoziție și înainte de război și după. Havel a fost în închisoare ca dizident și acum e președintele Republicii Cehe. Cât despre scriitorul care nu face politică, nu e nici dizident, nici cu Puterea, e cu el însuși. Scriitorul care intră în politică poate să ajungă și în guvern, poate să fie prim-ministru, președinte, și să rămână totuși în opoziție. Ideea aceasta că scriitorul este în opoziție și noi ar trebui să rămânem așa, într-o opoziție permanentă, în timp ce P.D.S.R.-ul face jocurile în țară, este o idee care se dovedește contraproductivă. Noi luptăm pentru a fi la Putere și a încerca să facem ceea ce reproșăm astăzi celor de la Putere că nu fac. (...) Mă interesează politica și exercițiul politic dintr-un sentiment de responsabilitate, pentru că m-am întrebat și eu împreună cu alții, cine

face politica în România după '89? Și mi-am spus la început s-o facă cine dorește, cu nu mă amestec, am de scris cărți. Mi-am dat seama că poziția aceasta era imorală și greu de apărut. Și m-am hotărât să fac comentariu politic. Dar, de la o vreme mi-am zis, poate sunt prea tânăr ca să rămân arbitru, poate că ar fi cazul să intru să văd cum este în teren. Și-am intrat în teren și din aproape în aproape am ajuns să fac politică. Asta nu înseamnă că doresc să fiu președinte. N-are nicio legătură una cu alta. Sunt mii de oameni care fac politică în lumea asta dar nu toți ajung președinți. Legătura este dacă vrei puțin artificială. Unde am ajunge dacă toți oamenii politici măcar din România anului 1995 ar dori să fie președinții țării. Cred că ar fi o inflație înspăimântătoare". □ Din acest ultim nr. pe 1995 al revistei constănțene semnalăm și articolul lui Constantin Cioroiu și Marian Moise, *Constanța – fin de siècle. Viața literară*.

● O parte a nr. 41-44 (decembrie) ale „Jurnalului literar” este dedicată lui Pamfil Șeicaru. Este publicat un fragment din romanul *Vulpea roșie*, însoțit de o prezentare făcută de Vasile Iliescu. Despre biografia și unele scrieri ale lui Pamfil Șeicaru scrie Mircea A. Diaconu (*Un Don Quijote în pribegie*), iar Horia Stanca este prezent cu o evocare intitulată *Cu Pamfil Șeicaru, la Berlin*.

■ În cadrul rubricii „Fișe de dicționar”, Mihaela Constantinescu prezintă revista „Carpații” din exil, al cărui director era Aron Cotruș. În nr. 2 al acestei reviste, din 10 iulie 1954, este publicat pamfletul lui Pamfil Șeicaru, *Scrisoare deschisă lui Mihai Sadoveanu*, în care este contestată evoluția scriitorului în perioada postbelică: „Cu câtă scârboasă precipitare te-ai târât la picioarele învingătorului, cu ce rușinos elan aspirai să cobori, să te prostituezi, să te tăvălești în noroiul comunist. O frenezie a dezonoarei. Din băltoaca pactizării cu ocupantul, în care făceai mișcări de bivol fericit, trâmbe de noroi stropeau sufletul îndurerat al țării. Evident n-ai ars nicio credință deoarece n-ai adorat nimic, biată moluscă a unei existențe placide, te poți deplasa de la o poziție la alta fără nicio zdruncinare interioară, dramă morală neputând să existe acolo unde nu a trăit nicio credință” etc. □ În aceste nr. 41-44 sunt publicate *Pagini de „Jurnal personal”* ale poetului Ion Vineanu, cu notații din perioada 1935-1961. O atenție specială este acordată despărțirii de Henriette Yvonne Stahl: „Vineri 15/XII/ [44] Y. Pierdută – e pierdută pentru mine. Am avut acest sentiment în ultimele zile. Atitudinea ei era străină și crispată... M-am temut că va face «o faptă nesăbuită», din orgoliu, din disperare, din nebunie. L-am găsit la ea pe bietul B. [Bedros, adică Petru Dumitriu, n.n.]. Nu m-am așezat. Am găsit un pretext ca să plec imediat. Ea era tulburată, își ascundea cu greu emoția. În ce mă privește, eram calm. Abia acum simt durerea. Revăd cei paisprezece ani petrecuți alături de ea, îngrijind-o... Aveam 39 de ani când am întâlnit-o”. ■ Fragmentele diaristice sunt însoțite de o prezentare făcută de Constantin Brezu (*Singurătatea poetului*); este vorba de un „jurnal de creație”, un „jurnal al gazetarului” și un „jurnal personal”, în care frapază

„pauzele îndelungate, freceventele întreruperi, rătăcirea carnetelor și, de aci, caracterul caleidoscopic al conținutului”. Jurnalul ar începe cu perioada 1916-1918 și ar continua până la moartea scriitorului. □ Reținem și un *Microinterviu cu Aurel Cioran*, realizat de Ilie Mihalce; printre altele, se discută despre ecuația spirituală a marelui eseist: „Un om care aproape în fiecare pagină a lui vorbește de Dumnezeu nu poate fi calificat drept ateu. Pentru Emil a fost o zbatere de o viață întreagă. (...) Știu că Emil a citit de patru ori *Biblia*. Care intelectual poate spune astăzi același lucru? N-a fost o lectură ca de roman, ci de lucruri care l-au pasionat în extremă măsură. *Biblia* a fost pentru el o supralectură. (...) În opera sa există și accente foarte dure. Da! Dar, în același timp, și tonalități de mare mister. A spus că a avut în viață vreo patru revelații mistice. Nu și le-a descris. Poate pentru că revelațiile mistice sunt mult prea intime ca să facă obiectul unei scrieri sau a unei relatări. (...) Într-adevăr, cu Sfântul Pavel s-a luptat destul de aspru, așa cum s-a luptat și cu Valéry”. □ Cornel Regman scrie despre *Alexandru Ecovoiu*, „*Saludos*” („Cronica literară”): „cartea se întrece în a asocia exotical și peripeția cu romanul polițist și cel de science-fiction, elementul senzațional cu cel erotic-sentimental, la sfârșit venind utopia și contra-utopia, tot o utopie și ea. (...) deși am vorbit de condei, cartea aduce tot așa de bine cu fructul manipulării în joacă a tastelor unui ordinator, o suită de imagini adăugate prin concreșteri unui nucleu dat. Nu e, firește, o apreciere de valoare. E – dacă vrei – tot o metaforă tinzând a sugera ființa părelnică a acestui cuprins menit mai degrabă ecranului cu multiplele sale posibilități, care are în mare stimă himerele, jocul imaginativ, *ars combinatoria*, construcțiile aleatorii ale visului, dar și cele nu mai puțin hiper-reale ale stării exacerbate de trezie”. □ În amintirea biografului său, Nicolae Balotă, Arghezi rămâne *Versatil și contrazicându-se cu toată liniștea* („Remember”, un fragment memorialistic datat „Mamaia, iulie 1995”, în care este evocată o întâlnire cu poetul, tot la malul mării, dintr-o vară a anilor 50): „Versatil și contrazicându-se cu toată liniștea, Arghezi când atacă profitorii regimurilor trecute, când le face apologia, când exaltă intervenția capitalului străin, când deplânge mania de a prefera străinul autohtonului. (...) Toate vorbele bătrânului poet îmi par găunoase; prin toate circulă un fel de neseriozitate funciară. Suflă vântul prin ele. Și nu este vântul Duhului. (...) «Și-apoi – se apără el, deși nu l-am atacat niciunul dintre noi, dar i-am spus că scriem pentru sertar – e altceva la douăzeci de ani. Scrii, scrii, și atunci când termini un op te mulțumești că l-ai terminat și nu te mai interesează. Nu te gândești să-l publici. Mai târziu îl arzi, ori dacă din întâmplare l-ai publicat, regreți...». «El a publicat foarte târziu» – intervine doamna Arghezi. «Dar la vârsta mea, vrei să te vezi publicat?»”.

● Din nr. 12 al revistei „Ateneu”, semnalăm o serie de poeme de Arcadie Suceveanu, *Ultima moară de vânt*, *Silogismele lui Înzadar*, *Pisicile Apocalipsei*, *Splina porcului de Crăciun* („Voci din Basarabia”) și Florin

Iaru, *Dracu din clondir*, „Contemporanul”, *Dansatorii, Săbiuța, O iubire contemporană, Zona zero*.

● În nr. 12 din „Timpul”, Liviu Antonesei formulează câteva *Întrebări pentru dl. președinte* al Uniunii Scriitorilor; le redăm pe cele mai semnificative „În al doilea rând, cum s-a încheiat scandalul dolarilor falși din casieria Uniunii, scandal izbucnit pe când dl. Ulici era încă «președinte interimar»? În al treilea rând, ca membru al *Consiliului Uniunii*, aș dori să aflu amănunte privind asocierea *Uniunii* în contractul privind transformarea *Casei Vernescu* în cazinou. Deci: care este suma reală pe care o primește *Uniunea*? Cum sunt utilizați banii? A primit cineva comision pentru acest contract? Dacă da, cine anume? Cât? (...) Șase. *Uniunea*, în ciuda contractelor avantajoase pe care le-ați încheiat D-Voastră, nu are bani pentru sprijinirea revistelor sale. În schimb, s-au găsit bani pentru organizarea concursului de șah de la Sinaia, de exemplu. În opinia D-Voastră, care din aceste activități este mai apropiată de statutul de scriitor? Șapte. Ați pus *Uniunea* într-o lumină nefavorabilă printr-o serie de decizii care vă aparțin. Mă refer la îngroparea lui Eugen Barbu – Dumnezeu să-l ierte! – la picioarele lui Eminescu, pe un teren aparținând *Uniunii*, la scandalul întâlnirii scriitorilor români cu Vadim Tudor cu prilejul concertului de la președinție, la prezența D-Voastră, la Frankfurt, pentru lansarea cărții președintelui Iliescu, în delegația oficială. Ați consultat înainte *Consiliul* sau ați acționat după propriul impuls? Câte asemenea scandaluri mai sunt necesare pentru a înțelege că este, poate, mai bine să vă retrageți?” (Întrebările vor fi reluate în nr. 1, ianuarie 1996, al aceleiași reviste).

INDEX DE NUME

A

- Abăluță, Constantin, 51, 240, 255, 258, 492
- Achim, George, 84, 115, 149, 249, 333, 460
- Acterian, Arșavir, 17, 40, 67, 131, 134, 397
- Acterian, Haig, 50, 358, 497
- Adam, Sergiu, 31, 50
- Adamek, Diana, 104, 207, 231, 257, 346
- Adameșteanu, Gabriela, 7, 34, 58, 83, 114, 160, 161, 181, 272, 302, 305, 384, 404, 418, 474, 483
- Aderca, Felix, 463
- Afloroaie, Ștefan, 118
- Afrim, Radu, 42, 285
- Agârbiceanu, Ion, 81, 215, 362, 468, 480
- Agopian, Ștefan, 62, 418, 445, 491
- Alberti, Rafael, 312
- Albu, Florența, 118, 140, 332, 461, 492
- Aldulescu, Radu, 23, 32, 59, 72, 83, 97, 112, 147, 280, 458, 496
- Alecsandri, Vasile, 132, 235, 249, 308, 414
- Alexander, Tudor, 9, 42, 279
- Alexandrescu, Sorin, 234, 236, 237, 239, 258, 272, 273, 303, 254, 363, 423, 447
- Alexandrian, Saran, 186
- Alexandru, Ioan, 30, 62, 307, 367, 371
- Alexandru, Ion, 223
- Alexandru, Radu F., 245
- Alexiu, Lucian, 62, 112, 349
- Al-George, Dorina, 62, 166, 497
- Almosnino, George, 394, 440, 492
- Amarandei, Eugen, 490
- Amzăr, D.C., 47
- Ana-Murnu, Maria, 62
- Anania, Valeriu, 269
- Anastasiu, Călin, 215
- Andreescu, Cezar, 251, 329
- Andreescu, Gabriel, 7, 28, 34, 188, 277, 286-297, 397, 405, 423, 441, 445, 450, 455, 475, 482, 489, 492
- Andreescu, Liviu, 224
- Andreian Cazacu, Cabiria, 369
- Andriescu, Al., 149, 151
- Andriescu, Radu, 279
- Andrieș, Andi, 138
- Andrițoiu, Alexandru, 292
- Andru, Vasile, 51, 240, 258, 499
- Andrzejewski, Jerzy, 181
- Anghel, Paul, 366
- Anghel, Petre, 491
- Anghelescu, Mircea, 177, 240, 262, 439, 445, 447, 481
- Anghelescu, Sanda, 215
- Antohi, Sorin, 7, 23, 27, 49, 76, 156, 215, 483, 497
- Anton, Eugeniei Tudor, 113, 187, 241, 283, 321, 378
- Antonescu, Ion, 206

- Antonescu, Nae, 173, 174, 333, 396
 Antonesei, Liviu, 32, 35, 50, 76, 125,
 157, 173, 174, 224, 304, 330, 362,
 397, 399, 431, 464, 483, 485, 489,
 497, 499
 Apolzan, Mioara, 58, 191
 Apunake, pseudonim Grigore Cugler,
 241
 Arachelian, Vartan, 115
 Aragon, Louis, 420, 476
 Arcade, L.M., 134, 236, 258, 261
 Ardelean, Florin, 29, 73, 74
 Ardelean, Teodor, 141
 Ardeleanu, Virgil, 277, 341
 Argetoianu, Constantin, 245
 Arghezi, Barutu T., 332
 Arghezi, Tudor, 27, 29, 44, 47, 58,
 66, 78, 80, 103, 116, 128, 130,
 132, 167, 184, 188, 217, 238, 263,
 264, 299, 324, 332, 351, 357, 358,
 402, 407, 408, 413, 414, 422, 425,
 438, 442, 457, 480, 483, 488, 494,
 501
 Arion, George, 496
 Armeanu, Oana, 82, 141
 Aron, Raymond, 24, 202, 261, 328,
 349, 389, 483, 500
 Arrabal, Fernando, 298
 Asachi, Gheorghe, 241
 Astaloș, George, 47, 48, 441
 Avădanei, Ștefan, 377
 Avram, Vasile, 167
 Avramescu, Maria, 229
 Avramescu, Tiberiu, 163
- B**
- Baba, Corneliu, 189
 Babel, Isaac Emmanuilovici, 55, 108,
 232
 Babeți, Adriana, 16, 62, 71, 112, 349,
 381, 420, 485
 Babiuc, Victor, 94, 95, 109
 Bachelard, Gaston, 57, 483
 Baci, Angela, 460
 Baci, Ioan, 458
 Baci, Ștefan, 47, 118, 165, 185, 227
 Baconsky, Teodor, 20-22, 67, 157
 Baconsky. A. E., 60, 157, 185, 204,
 240, 359
 Bacovia, George, 43, 56, 66, 78, 116,
 124, 140, 147, 221, 233, 237, 299,
 438, 462, 468
 Badersca, Constantin, 166
 Badiu, Izabella, 42
 Badralexi, Roxana, 111, 211
 Baghiu, Vasile, 173
 Bahtin, Mihail, 158, 423
 Bainvilie, Jacques, 292
 Balaguer, Joachim, 412
 Balaș, Claudiu Liviu, 215
 Balaș, Orlando, 281, 282, 284, 285
 Ballard, Jean, 463
 Balotă, Nicolae, 19, 37, 40, 42, 49,
 67, 80, 103, 202, 214, 230, 234,
 256, 270, 275, 358, 362, 363, 397,
 429, 465, 470, 501
 Baltag, Cezar, 7, 37, 51, 80, 143, 178,
 308, 328, 382, 403, 409, 496
 Balzac, Honore de, 78, 150, 313, 430
 Banciu, Daciana, 380
 Banciu, Paul Eugen, 426
 Bantoș, Alexandru, 66
 Banțaș, Andrei, 102, 125
 Banu, George, 163, 483
 Banuș, Maria, 250
 Baranga, Aurel, 44
 Barbilian, Dan, 203, 369
 Barbu, Eugen, 9, 25, 29, 30, 44, 57,
 68, 116, 117, 132, 144, 216, 320,
 351, 357, 366, 367, 381, 392, 409,
 437, 439, 502
 Barbu, Ion, 102, 105, 108, 116, 117,
 128, 134, 139, 151, 173, 184, 187,
 203, 204, 221, 232, 248, 312, 334,
 335, 368, 369, 390, 394, 422, 425,
 452, 481, 488, 491

- Barbu, Marian, 371, 436
 Barbu, Petre, 279, 281
 Barbusse, Henri, 248, 477
 Barrault, Jean Louis, 254
 Barthes, Roland, 17, 57, 105
 Bathory, Elisabeta, 380
 Baudelaire, Charles, 79, 81, 435
 Bauer, R., 82
 Baumgarten, Alexander, 42, 279
 Băcanu, Petre Mihai, 7, 371
 Băciuț, Nicolae, 35
 Bădescu, Cezar Paul, 7, 94, 155, 373, 444, 445, 492
 Bădescu, Horia, 250, 365
 Băieșu, Radu, 12
 Băieșu, Teodor, 366
 Băileșteanu, Fănuș, 233
 Bălan, Ion Dodu, 116, 409
 Bălan, Ion, 227
 Bălăceanu-Stolnici, Constantin, 425
 Bălăcescu, Lucia Demetriade, 152
 Bălăiță, George, 152, 182, 183, 269, 320, 418, 432, 492, 497
 Bălcescu, Nicolae, 184, 235, 370
 Bălțeanu, Lorina, 426
 Bălu, Andi, 40
 Bălu, Ion, 37, 101, 452
 Băncilă, Ana Maria, 471
 Băncilă, Ileana, 429
 Băncilă, Vasile, 40, 47, 177, 223, 429
 Bănescu, Florin, 226
 Bănulescu, Daniel, 40, 97, 147, 280, 366, 387, 418, 432, 444, 497
 Bănulescu, Ștefan, 29, 30, 39, 52, 104, 181, 240, 329, 351, 364
 Băran, Corneliu, 91
 Bărbulescu, Radu, 362
 Bărbulescu, Simion, 460
 Bârna, Nicolae, 39, 40, 134, 436
 Bârna, Vlaicu, 160, 227, 229, 242, 307, 369, 434, 486
 Bârsilă, Mircea, 43, 176
 Beauvoir, Simone de, 420
 Becker, Jurek, 181
 Beckett, Samuel, 255
 Bedrosian, Magdalena, 51, 132, 159, 238, 261, 491
 Beethoven, Ludwig van, 477, 492
 Beguin, Albert, 203
 Behring, Eva, 163
 Beizadea, Haralambie, 499
 Béla, Köpeczi, 38
 Béla, Markó, 250
 Beldeanu, Ion, 50
 Beligan, Radu, 40
 Bellu, Ștefan, 309
 Benador, Ury, 241
 Benda, Julien, 44, 325, 486
 Bender, Ostap, 29
 Beniuc, Mihai, 18, 44, 102, 174, 227, 312, 371, 392, 439
 Bența, Ionel M., 42
 Bențea, Mircea, 396
 Berceanu, Patrel, 41
 Bergson, Henri, 19, 267
 Berindei, Dan, 407
 Berindei, Mihnea, 7
 Berlogea, Ileana, 437
 Berna, Adriana, 262
 Bernea, Ernest, 94
 Bernea, Horia, 75, 163
 Beșteliu, Marin, 41
 Bhose, Amitei, 13
 Bibescu, Anton, 241
 Bierezin, Jacek, 181
 Biermann, Wolfgang, 181
 Bittel, Adriana, 158, 474
 Bivolaru, Gregorian, 387
 Blaga (Bugnariu), Dorli, 203, 250, 257
 Blaga, Lucian, 21, 47, 84, 105, 108, 123, 136, 150, 174, 177, 187, 190,

- 194, 201, 202, 206, 207, 217, 220, 223, 225, 226, 228, 230, 248, 249, 257, 267, 270, 322, 330, 334, 357, 429, 431, 434, 460, 483
- Blandiana, Ana, 35, 51, 54, 114, 144, 157, 171, 181, 186, 192, 223, 247, 272, 297, 308, 309, 310, 312, 318, 352, 358, 366, 367, 377, 381, 387, 389, 396, 401, 402, 404, 409, 422, 425, 439, 442, 447, 475, 480, 482
- Blecher, Max, 151, 423
- Blendea, Vasile, 479
- Blidaru, Lidia, 75
- Boariu, Alexandru, 196
- Bobe, T. O., 373, 444, 445, 492
- Boboc, Marian, 279
- Bobu, Emil, 192, 322
- Boda, Rodica, 17
- Bodiu, Andrei, 36, 68, 97, 112, 285, 366, 425, 432, 444
- Boerescu, Dan-Silviu, 45, 48, 65, 140, 147, 179, 241, 279, 307, 341, 444, 458
- Boeriu, Eta, 41, 42
- Bogart, Humphrey, 247
- Bogdan, Radu, 98, 159
- Bogza, Geo, 67, 81, 102, 189, 232, 241, 263, 409, 425, 442, 463
- Bohringer, Richard, 59
- Boiangiu, Magdalena, 8, 423
- Boisdeffre, Pierre de, 250
- Boldea, Iulian, 36, 68, 73, 166, 173, 222, 330, 359, 404, 427, 458
- Bolintineanu, Dimitrie, 132, 235
- Borbély, Ștefan, 29, 40, 42, 46, 73, 83, 159, 231, 281, 359, 396, 401, 416, 460, 498
- Borcilă, Mircea, 202
- Bordeianu, Dumitru Gh., 274
- Bordeianu, Zoe, 426
- Borges, Jorge Luis, 99
- Boris, Marian, 56, 225
- Boroianu, Radu, 35
- Bot, Ioana, 37, 279, 356
- Botez, Mihai, 94, 119, 137, 208, 305, 306
- Botta, Dan, 42, 50, 321
- Botta, Emil, 42, 138, 371
- Boz, Lucian, 42
- Bozbiciu, Nicolae, 281
- Brad, Ion, 207, 216, 362
- Braga, Corin, 42, 278, 437
- Brandys, Kazimierz, 181
- Braun, Volker, 181
- Brăileanu, Tr., 244
- Brătescu, G., 28, 152
- Brătescu-Voinești, I. Al., 255
- Brâncuși, Constantin, 201, 203, 209, 231, 314, 378, 423, 458, 492
- Breazu, Ion, 231, 483
- Breban, Nicolae, 7, 10, 12, 29, 39, 52, 55, 67, 72, 73, 77, 98, 110, 119, 120, 124, 134-136, 142, 143, 149, 157, 168, 189, 205, 234, 258, 262, 303, 320, 364, 382, 387, 404, 416, 418, 430, 448, 463, 483, 491, 496
- Bréda, François, 282
- Brejnev, Leonid, 44
- Breton, André, 429
- Brezianu, Barbu, 42
- Brezu, Constantin, 500
- Brousseau, Jean-Jacques, 79
- Brown, Sandra, 25, 225
- Brucan, Silviu, 371, 404
- Brumar, Aurel Ion, 431, 444
- Brumar, Emil, 67, 259, 281, 474
- Bucur, Romulus, 41, 179, 225, 226, 312, 496
- Bucuța, Em., 47
- Buduca, Ioan, 48, 65, 71, 103, 118, 166, 216, 262, 269, 284, 299, 304, 328, 357, 359, 379, 394, 426

Bugnariu, Teofil, 203, 227
 Bukovski, Vladimir, 181
 Bukowski, Charles, 390
 Bulei, Ion, 483
 Bulgakov, Mihail, 118, 181, 375, 382
 Burebista, 496
 Busuioc, Nicolae, 50
 Busuioceanu, Al., 47, 70, 91, 177, 185, 463
 Butnaru, Leo, 10, 99, 140, 158, 234, 348, 375
 Buz, Vasile, 406
 Buzăși, Ion, 37, 227, 257, 391
 Buzura, Augustin, 39, 119, 161, 164, 181, 185, 202, 246, 272, 305, 312, 320, 331, 333, 362, 389, 442, 446, 466, 490, 491
 Byron, George Gordon Noel, 313

C

Caba, Olga, 227
 Cajal, Nicolae, 305
 Calboreanu, George, 393
 Callimachi, Sc., 263
 Camilar, Eusebiu, 205, 207
 Campatelli, Maria, 35
 Camus, Albert, 199
 Cană, Mirel, 149
 Canetti, Elias, 225
 Cange, Radu, 394
 Cangeopol, Liviu, 489
 Cantacuzino, Ion, 50
 Cantemir, Dimitrie, 178, 471
 Caracostea, D., 183
 Caragea, Mioara, 9, 326, 345
 Caragiale, I.L., 36, 39, 41, 55, 61, 67, 136, 151, 194, 241, 243, 257, 265, 270, 281, 303, 307, 316, 324, 333, 373, 396, 426, 430, 442, 488
 Caragiale, Mateiu, 47, 67, 78, 184, 225, 262, 299, 378

Caraion, Ion, 99, 104, 186, 214, 222, 241, 269, 320, 339, 374, 387, 394, 409
 Caraman, Petru, 51
 Caramitru, Ion, 94, 95, 109, 115, 212, 245, 371
 Carandino, N., 434
 Caranica, Nicu, 227, 275
 Carlyle, Thomas, 81
 Carmel, Shaul, 234, 362
 Carol I, 245, 441, 452
 Carol al II-lea, 18, 198
 Carrère, Charles, 250
 Cartoian, N., 463
 Cassian, Nina, 72, 79, 144, 173, 234, 365, 371, 377, 425
 Castro, Fidel, 137, 411
 Cataramă, Viorel, 43
 Cavadia, Mircea, 395
 Cazan, Onu, 118
 Căliman, Călin, 12, 39, 134, 341, 437
 Călinescu, Al., 39, 394, 404, 489
 Călinescu, G., 27, 29, 42, 44, 47, 60, 89, 99, 101, 128, 130, 148, 156, 177, 178, 180, 183, 187, 188, 219, 223, 232, 263, 274, 312, 351, 355, 357, 377, 392, 407, 413, 414, 419, 422, 423, 425, 438, 439, 454, 457, 470, 487, 488, 489, 494
 Călinescu, Matei, 32, 37, 39, 54, 131, 136, 143, 166-168, 178, 228, 240, 264, 304, 332, 364, 369, 382, 392, 395, 403, 409, 425, 439, 448, 468, 470, 483, 485
 Călugăru, Ion, 463
 Căprariu, Al., 207
 Cărtărescu, Mircea, 32, 39, 46, 101, 174, 229, 240, 262, 272, 283, 330, 356, 364, 367, 418, 424, 444
 Câmpan, Diana, 485
 Câmpeanu, Liviu, 29

- Câmpeanu, Pavel, 61
 Câmpeanu, Radu, 43
 Cântec, Olțița, 278
 Cărlan, Nicolae, 151
 Cârnecki, Magda, 7, 46, 483, 492
 Cârnecki, Radu, 207
 Cârsteian, Svetlana, 373, 444, 445, 492
 Cean, Adriana, 42
 Ceașescu, Elena, 298, 398
 Ceașescu, Nicolae, 24, 30, 35, 41, 44, 49, 53, 76, 114, 116, 119, 122, 123, 126, 144, 146, 147, 153, 157, 167, 193, 208, 211, 223, 261, 276, 300, 302, 307, 310, 314, 317-319, 334, 355, 366, 370, 375, 381, 383, 388, 389, 395, 398, 399, 412, 416, 431, 438, 481, 482, 486
 Cehov, Anton Pavlovici, 483
 Celac, Serghei, 486
 Celibidache, Sergiu, 163
 Céline (Louis-Ferdinand Destouches), 46, 255, 264
 Cellini, Benvenuto, 166
 Cenușă, Mircea, 47
 Cepoi, Ion, 202
 Cernat, Paul, 378
 Cernătescu, Radu, 481, 499
 Cernov, Alexandrina, 163
 Cervantes, Miguel de, 410, 422, 471
 Cervătiuc Olaru, Andreea, 471
 Cervenii, Nicolae, 14
 Cesereanu, Ruxandra, 62, 124, 147, 166, 274, 279, 333, 396, 432
 Cetea, Doina, 356
 Chagall, Marc, 451
 Chamisso, Adelbert von, 81
 Chaplin, Charlie, 165
 Chelu, Marin, 75
 Cherata, Lucian, 435
 Chevalier, Jacques, 19
 Chifu, Gabriel, 41
 Chihaia, Carmen, 77, 196, 371, 447, 457
 Chihaia, Pavel, 49, 166, 214, 238, 241, 242, 269, 270, 362, 464
 Chimet, Iordan, 16, 214, 241, 270, 483
 Chinezu, Ion, 275
 Chioaru, Dumitru, 45, 101, 181, 220, 438
 Chiper, Grigore, 426
 Chiper, Tita, 146, 246, 268, 479
 Chiriac, Marian, 95
 Chiriac, Teo, 426, 482
 Chirilă, Dumitru, 28, 33
 Chiriță, C., 29
 Chiropol, Miron, 241, 405
 Chișinevschi, Iosif Chiriță
 Chișu, Lucian, 12, 70, 143, 157, 233, 338, 393
 Christi, Aura, 12, 238, 258, 426, 482
 Cifor, Lucia, 227, 332
 Cimpoeșu, Petru, 72, 496
 Cimpoi, Mihai, 23, 31, 39, 62, 99, 151, 174, 202, 230, 234, 258, 369, 405, 412, 431, 492
 Cinca, Silvia, 458
 Ciobanu, Mircea, 72, 118, 173, 224, 330, 358, 362, 404, 491, 496
 Ciocâlțu, Alexandru, 166
 Ciocârlie, Corina, 281, 394
 Ciocârlie, Livius, 73, 122, 404, 419, 420, 483
 Cioclea, Eugen, 426, 460, 482
 Cioculescu, Barbu, 14, 32, 102, 155, 173, 188, 214, 225, 262, 275, 330, 491
 Cioculescu, Simona, 47, 177, 481
 Cioculescu, Șerban, 102, 470
 Ciopraga, Constantin, 151, 203, 248, 471

- Cioran, Aurel (Relu), 257, 344, 355, 422, 481, 501
- Cioran, Emil, 17, 20, 27, 34, 42, 44, 49, 54, 67, 70, 86, 87, 104, 120, 134, 152, 166, 167, 180, 188, 189, 199, 203, 204, 209, 232, 238, 239, 244, 252, 255-258, 325, 326, 333, 342, 343, 345, 346, 349, 355, 361, 363, 367-369, 372, 374, 383, 397, 428, 434, 436, 438, 452, 460, 462, 479, 481, 485, 492, 494, 495, 499
- Ciorănescu, Alexandru, 177, 394, 458, 463
- Ciorănescu, George, 241, 471
- Ciorbă, Tiberiu, 29, 73
- Ciomei, Vsevolod, 426
- Cioroianu, Adrian, 191
- Cioroiu, Constantin, 500
- Ciprian, G., 204
- Cisek, Oscar Walter, 47
- Cistelecan, Al., 35, 36, 117, 122, 124, 125, 165, 166, 269, 328, 330, 358, 359, 394, 395, 416, 417, 425, 459, 466, 470
- Cistelecan, Ioana, 42, 72, 282
- Ciuban, Gavril, 119
- Ciupureanu, Ionel, 262
- Coande, Nicolae, 45
- Cocora, Ion, 12
- Codreanu, Corneliu Zelea, 76, 244, 261, 367
- Codrescu, Andrei, 49, 254, 380, 483
- Codruț, Mariana, 249
- Cofan, Alunița, 436
- Cohen, Albert, 255
- Coja, Ion, 369
- Collins, Richard, 125
- Coloșenco, Mircea, 117, 128, 248, 471
- Comarnescu, Petru, 43, 134, 157, 204, 241, 325
- Comăneci, Nadia, 119, 377
- Comănescu, Denisa, 215
- Comănescu, Patricia, 281
- Comșa, Nicolae, 166
- Conachi, Costache, 75, 132
- Condeescu, Alexandru, 46, 111, 132, 158, 331, 396
- Condurache, Val, 110, 127, 193, 366
- Constantin, Ilie, 165, 230, 299, 374, 496
- Constantinescu (Podocea), Mihaela, 42, 500
- Constantinescu, Cornel Radu, 190
- Constantinescu, Emil, 14, 83, 114, 171, 274, 412
- Constantinescu, Mihail, 324, 439
- Constantinescu, Miron, 79
- Constantinescu, Pompiliu, 483
- Constantinescu, Romanița, 146
- Constantinescu, Tatiana, 468
- Constantinescu-Galiceni, Virgil, 268, 303, 351
- Conte, Rosa del, 330
- Cooper, Gary, 313
- Copilu-Cheatră, Vasile, 227
- Coposu, Corneliu, 65, 171, 211, 227, 298, 445, 447, 451, 454, 458
- Corbea, Ileana, 137
- Corbu, Daniel, 75, 173, 176, 460
- Corcheș, Victor, 429
- Cordoș, Gheorghe, 87, 88
- Cordoș, Sanda, 147, 281-283, 285, 466
- Cornea, Andrei, 7, 34, 58, 94, 199, 302, 309, 315, 346, 497
- Cornea, Doina, 129, 318, 489
- Cornea, Paul, 177, 184, 336
- Corneanu, Nicolae, 42
- Cornis-Pope, Marcel, 181
- Coroiu, Constantin, 8, 70, 110, 151, 248, 480

- Coruș, Pavel, 9
 Cosașu, Radu, 20, 97, 141, 161, 187,
 209, 232, 379, 417, 428, 492
 Cosmin, Smaranda, 92
 Cosmovici, Horia, 425
 Costenco, Nicolae, 405
 Costin, Miron, 384, 460, 488
 Coșarcă, Radu, 302
 Coșbuc, George, 36, 66, 81, 481
 Coșeriu, Eugen, 163, 203
 Coșovei, Traian T., 25, 32, 67, 91,
 117, 367, 491
 Cotruș, Aron, 24, 202, 328, 349, 389,
 483, 500
 Cotruș, Ovidiu, 214, 416
 Cozorici, Gheorghe, 371
 Crainic, Nichifor, 21, 25, 46, 186,
 203, 242, 244, 321, 330
 Crama, Mihail, 214
 Crăciun, Gheorghe, 9, 37, 120, 124,
 272, 283, 395, 427, 432, 501
 Crăciunescu, Ioana, 152, 238
 Crăiușiu, Aurelian, 58
 Crăsnaru, Daniela, 14, 352
 Creangă, Ioana, 475
 Creangă, Ion, 44, 66, 105, 239, 301,
 418, 425, 452, 459, 460, 497, 498
 Cremene, Mioara, 241
 Creția, Petru, 37, 269
 Cristea, Dan, 66, 262, 362, 385, 404,
 475
 Cristea, Radu Călin, 152
 Cristea, Valeriu, 12, 20, 25, 34, 39,
 40, 53, 62, 67, 81, 90, 105, 134,
 142, 145, 146, 158, 163, 218, 228,
 259, 260, 275, 298, 301, 322, 336,
 337, 339, 353, 366-368, 382, 407,
 422, 433-436, 441, 452, 453, 458-
 460, 474, 487, 497, 498
 Cristea-Enache, Daniel, 391, 435
 Cristescu, Maria Luiza, 51, 491
 Cristian, Roxana, 84
 Cristofor, Ion, 24, 119, 202, 442, 450
 Cristoiu, Ion, 34, 190, 191
 Crișan, Constantin, 345, 355
 Crivăț-Vasile, Adolf, 21, 67
 Crohmălniceanu, Ov. S., 39, 73, 79,
 122, 182, 223, 274, 326, 356, 409,
 438, 445, 487
 Crudu, Dumitru, 37, 249, 426, 427,
 460, 482
 Csejka, Gerhardt, 458
 Cubleșan, Constantin, 24, 37, 68,
 174, 207, 265, 274, 332, 391, 396,
 414, 33, 49
 Cubleșan, Victor, 149, 257, 281, 282
 Cuceu, Alina, 42
 Cugno, Marco, 120, 135, 169, 181,
 237, 359, 362, 460
 Cuisenier, Jean, 163
 Culianu, Ioan Petru, 72, 76, 166, 371,
 424, 498
 Curticeanu, Mircea, 231
 Cușnarencu, George, 47, 234, 375,
 390, 415, 426, 453, 496
 Cuza, A.C., 47, 244, 483, 553
 Czapski, Josef, 346, 553

D

- D'Aurevilly, Barbey, 485
 Da Vinci, Leonardo, 72
 Dabija, Nicolae, 68, 400
 Dască, Mihai, 101
 Daguet, Dominique, 250
 Daian, Paul, 32
 Damian, Andrei, 147, 280
 Damian, S., 14, 102, 155, 156, 166,
 326, 407, 456
 Dan, Pavel, 227
 Danciu, Ioan Maxim, 202
 Danilov, Nichita, 157, 182, 214, 425,
 481, 496

- Dante, Aligheri
 Darie, C., 166, 393, 419
 Dasgupta, S. N.
 Datcu, Iordan
 Datcu, Iordan
 Daudet, Alphonse, 499
 Davidescu, N. , 244
 Dănilă, Ioan, 93, 430
 De Gaulle, Charles, 363
 Deca, Constantin, 136, 468
 Deciu, Andreea, 102, 353, 390
 Delavrancea, Barbu Ștefănescu, 235
 Deleanu, Liviu, 405, 460
 Deleuze, Gilles, 265
 Demetrian, Bucur, 41
 Derrida, Jacques, 12
 Descartes, René, 118
 Deșliu, Boris, 225
 Deșliu, Dan, 79, 144, 339, 389, 448
 Devi, Maitreyi, 331
 Diaconescu, Romulus, 41, 333, 402, 468
 Diaconescu, Sanda, 464
 Diaconu, Dana, 471
 Diaconu, Marin, 37, 131, 228, 468
 Diaconu, Mircea A., 138, 174, 429, 445, 500
 Diaconu, Nicolae, 12
 Dilthey, W., 157
 Dima, Simona Grazia, 165, 275
 Dimić, Moma, 442
 Dimisianu, Gabriel, 15, 19, 51, 58, 67, 80, 103, 122, 130, 143, 158, 201, 235, 259, 262, 324, 353, 397, 402, 404, 441, 448, 453, 474, 491
 Dimitriu, Daniel, 14, 32, 128, 226
 Dimitriu, Eugen, 131
 Dimov, Leonid, 24, 281, 301, 358, 364, 367, 444, 474, 482
 Dinescu, Maria, 397
 Dinescu, Mircea, 34, 35, 52, 65, 144, 155-157, 161, 181, 186, 192, 212, 181, 318, 322, 352, 358, 366, 381, 387, 389, 404, 405, 451, 452
 Dinulescu, Ioana, 41, 435
 Djilas, Milovan, 408
 Doboș, Dănuț, 51
 Dobrescu, Alexandru, 329
 Dobrescu, Caius, 27-30, 36, 55, 66, 97, 113, 118, 124, 140, 146, 147, 166-168, 180, 220-222, 281, 285, 330, 366, 444, 448, 473
 Dobrogeanu-Gherea, C., 450
 Doinaș, Ștefan Aug., 8, 44, 45, 51, 82, 94, 95, 157, 173, 187, 214, 223, 230, 234, 235, 253, 312, 335, 387, 416, 425, 434, 442, 496
 Dolgu, Gabriela, 436
 Doman, Dumitru Augustin, 43
 Domokos, Szilagy, 250
 Dorian, Gellu, 75, 362
 Dostoievski, Feodor, 10, 40, 67, 146, 452
 Draghinescu, Rodica, 113, 165, 366
 Dragolea, Mihai, 36, 270, 395
 Dragomir, Caius Traian, 37, 255, 486
 Dragomir, Mihai, 187
 Dragomirescu, Mihail, 219
 Drăgan, Ioana, 91, 132, 336
 Drăgan, Iosif Constantin, 54
 Drăgănescu, Mihai, 39
 Drăghicescu, Dumitru, 255, 268, 303, 344, 351, 499
 Drăghici, Alexandru, 172
 Drăgoi, Sabin, 204
 Drăgușin, Elena, 9
 Drâmba, Lucian, 391
 Druță, Ion, 62
 Duda, Virgil, 329
 Dumas, Alexandre, 47
 Dumbrăveanu, Anghel, 207
 Dumitrache, Aura, 77, 104, 554
 Dumitrașcu, Aurelia, 46, 122
 Dumitrescu, Constantin, 209

Dumitrescu, Cristina, 254
 Dumitrescu, Geo, 54, 120, 201, 207,
 212, 213, 241, 262, 339, 371, 491
 Dumitrescu, Sorin, 245
 Dumitrescu-Buşulenga, Zoe, 177,
 338, 478, 481
 Dumitriu, Anton, 187, 321
 Dumitriu, Dana, 301, 474, 475
 Dumitriu, Geta, 155
 Dumitriu, Petru, 5, 29, 79, 81, 82, 92,
 93, 98, 104, 106, 118, 128, 134,
 141-143, 152, 163, 166, 198, 205,
 224-226
 Dunăreanu, Ovidiu, 77
 Dupront, A., 439
 Durbacă, Alina, 262
 Dzerjinski, Felix Edmundovici, 170

E

Eco, Umberto, 379, 424
 Ecovoiu, Alexandru, 96, 181, 255,
 329, 390, 424, 496, 501
 Eftimiu, Victor, 47, 152, 390
 Eliade, Mircea, 11, 28, 42, 49, 67, 69,
 73, 76, 84, 101, 104, 109, 110,
 111, 115, 120, 140, 152, 154, 166,
 167, 186, 199, 203, 209, 232, 233,
 239, 247, 248, 252, 263, 269, 300,
 314, 316, 317, 322, 325, 326, 328,
 331, 342, 349, 361, 363, 371, 375,
 378, 383, 393, 396, 422, 425,
 428, 431, 452, 473, 494, 497
 Elliot, T.S., 116, 132, 178
 Eminescu, Mihai, 12-15, 27, 31, 37,
 38, 43, 54, 66, 69, 72, 76, 78, 79,
 84, 108, 113, 125, 126, 132, 141,
 149, 155, 178, 187, 197, 221, 222,
 233, 242, 243, 249, 257, 262,
 2654, 274, 281, 312, 321, 323,
 324, 329, 339, 356, 364, 372, 378,
 379, 401, 414, 437, 442, 452, 453,
 464, 471, 495, 496, 502

Eminescu, Yolanda, 395
 Eminovici (familia), 265
 Ene, Gheorghe, 17
 Ene, Ileana, 393
 Enescu, George, 201, 378
 Enescu, Ion Mircea, 129
 Enescu, Radu, 223, 416
 Enikő, Csoma, 42
 Eschil, 478
 Esenin, Serghei, 451
 Esterházy, Péter, 181
 Etkind, Efim, 246
 Everac, Paul, 44, 52, 114

F

Fabritius, Aurora, 182
 Fadeev, Alexandr Alexandrovici, 232
 Fallaci, Oriana, 277
 Fanache, V., 41, 43, 56, 136, 438
 Fati, Vasile Petre, 320
 Fauchereau, Serge, 174, 202, 250
 Faulkner, William, 150
 Fay, Ştefan J., 227
 Felea, Victor, 207
 Fellini, Federico, 377
 Feuchtwanger, Lion, 477
 Fichte, Johann Gottlieb, 462
 Fielding, Henry, 83
 Flaubert, Gustave, 385, 499
 Flămând, Dinu, 257, 474
 Flora, Ioan, 124, 132, 247
 Florei, Nicolae, 388
 Florescu, Eugen, 409
 Florescu, Nicolae, 42, 465
 Florescu, Radu, 394
 Florian, Filip, 103, 427
 Flouquet, Pierre-Louis, 463
 Foarţă, Şerban, 8, 62, 233, 482
 Foriş, Ştefan, 261
 Forna, Petru, 250
 Fotino, Margareta, 37, 228, 332, 468

Foucault, Michel, 32, 424, 483
 France, Anatol, 49, 79, 90, 254, 300,
 307, 374, 499
 Franz, Ferdinand, 455
 Frățiță, Augustin, 12, 99
 Freud, Sigmund, 28, 170, 175, 314
 Friedrich, Hugo, 103, 438
 Frobenius, Leo, 21
 Fruntelată, Dan Nicolae, 19, 138, 195
 Frunză, Eugen, 381, 457
 Frunză, Victor, 362
 Frunzetti, Ion, 187
 Funar, Gheorghe, 145, 288
 Fundoianu, B. (Fondane, B.), 408
 Funeriu, I., 426
 Furet, François, 243
 Fusariu, Anca, 442

G

Gabrea, Florin, 405
 Gafencu, Grigore, 245
 Galaction, G., 47
 Galaicu-Păun, Emilian, 35, 93, 221,
 282, 341, 399, 426, 482, 496
 Gană, George, 203
 Gavril, Gabriela, 37, 50, 119, 151,
 225, 483
 Găitan, Vladimir, 300
 Gălățanu, Mihail, 351
 Găvănescu, I., 245
 Gâdea, Suzana, 80, 192, 469
 Gârbea, Horia, 40, 106, 113, 147,
 279, 341
 Gârnet, Vasile, 238, 426, 48
 Gellner, Ernest, 496
 Genette, Gérard, 483
 Genovese, Andrea, 250
 Geoană, Bogdan-Alexandru, 250
 George, Alexandru, 14, 18-20, 56,
 61, 66, 109, 122, 148, 160, 162,
 172, 184, 214, 218, 220, 231, 234,

263, 310, 311, 358, 375, 404, 418,
 438, 445, 465, 466
 George, Sergiu, Al., 468
 Georgescu, Adriana, 457
 Georgescu, Florin, 58
 Georgescu, N., 265
 Georgescu, Paul, 92, 409, 425, 436
 Georgescu, Vlad, 268
 Gergely, Agnes, 181
 Gheorghe, Ion, 30, 101, 307, 371
 Gheorghe, Tudor, 371
 Gheorghită, Viorel, 73, 223
 Gheorghiu, Constantin Virgil, 473
 Gheorghiu, Tașcu, 491
 Gheorghiu-Dej, Gheorghe, 18, 215,
 254, 260, 265, 268, 302, 376, 452,
 483, 497
 Gherguț, Sorin, 373, 444, 445, 492
 Gherman, Oliviu, 193
 Gherman, Tudor, 269, 369, 391
 Ghermani, Dionisie, 363
 Gheț, Monica, 231
 Ghețan, Maria, 42
 Ghibu, Octavian, 227
 Ghibu, Onisifor, 227, 333
 Ghica, Ion, 235
 Ghica, Marius, , 41, 61, 182, 235
 Ghidirmic, Ovidiu, 436
 Ghilia, Al. I., 51
 Ghiță, Simion, 483
 Ghițescu, Micaela, 255, 492
 Ghițulescu, Mircea, 26, 250, 365
 Ghiu, Bogdan, 32, 58, 109, 267, 311,
 463
 Ghyka, Vladimir, 483
 Gide, André, 454
 Giosu, Dan, 50
 Girard, René, 468
 Giugariu, Mihai, 185
 Giurchescu, Lucian, 434
 Giurescu, Mona, 182

- Giurgiuca, Emil, 227
 Glodeanu, Gheorghe, 231, 249, 265, 490
 Goci, Aureliu, 143, 233
 Goethe, Johann Wolfgang von, 81, 142, 150, 253, 340, 420
 Goga, Octavian, 47, 98, 151, 229, 235, 244, 399, 465, 499
 Gogea, Vasile, 432
 Gogol, Nikolai, 118
 Goldiş, V., 47
 Golescu, Dinicu, 184, 330
 Goma, Paul, 34, 35, 37, 43, 48, 75, 106, 119, 142, 145, 157, 174, 181, 188, 198, 202, 223, 224, 252, 269, 272, 284, 304, 311, 317, 329, 334, 349, 354, 363, 368, 376, 379, 387, 392, 394, 395, 396, 399, 412, 431, 432, 440, 454, 483, 496
 Gombrowicz, Witold, 454, 483, 499
 Göring, Hermann, 336
 Gorunescu Penciu, George, 415
 Gorunescu, Valeriu, 381
 Goția, Andrei, 42
 Gozman, Leonid, 246
 Graciov, Maria, 435
 Grăsoiu, Dorina, 184
 Grigor, Andrei, 12, 44, 70, 91, 105, 213, 348, 393
 Grigorescu, Dan, 132, 177, 369
 Grigorescu, Dinu, 492
 Grigorie, Toma, 469
 Grigurcu, Gheorghe, 12, 13, 15, 17, 18, 23, 24, 38, 42, 43, 53, 56, 60, 69, 79, 81, 84, 101, 108, 110, 120, 122, 124, 133, 135, 137, 148, 155, 169, 173, 176, 177, 186, 188, 190, 201, 207, 210, 223, 233, 251, 259, 270, 275, 331, 334, 335, 341, 350, 362, 397, 407, 408, 409, 425, 428, 430, 432, 439, 440, 446, 456, 465, 470, 488, 494
 Grosu, Valeria, 426
 Groșan, Ioan, 160, 329
 Groza, Petru, 24
 Gruia, Bazil, 203, 207
 Guattari, Félix, 265
 Guénon, René, 84, 322
 Guga, Romulus, 332
 Gulea, Stere, 245
 Gulian, I. C., 425
 Gusti, Dimitrie, 84, 201, 321, 443
 Guță, Adrian, 224
 Guy Marica, Viorica, 174, 202, 434
 Gyr, Radu, 152, 198, 494
 Gyula, Losonczy, 38
- ## H
- Habermas, Jürgen, 427
 Hadârcă, Ion, 400
 Hagi, Grigore, 104, 475
 Hamsun, Knut, 264
 Hamza, Mircea, 245
 Handoca, Mircea, 101, 137, 331, 396, 497
 Hanganu, Laurențiu, 177
 Hanibal, 47
 Hannum, Hurst, 295
 Haraszti, Miklós, 181
 Hasdeu, B.P., 78, 314
 Haș, G., 463
 Hașegan, Georgiana, 499
 Havel, Vaclav, 385, 390, 401, 413, 475, 499
 Havriliuc, Nicolae, 84
 Hăulică, Dan, 212, 255
 Hâncu, Dumitru, 491
 Hârlav, Constantin, 336
 Hegedüs, Ladislau, 138
 Hegel, Georg Wilhelm Friedrich, 110, 462
 Heidegger, Martin, 23, 111, 209, 252, 264, 478

- Heisenberg, Werner, 377
 Heitmann, Klaus, 39, 163, 177, 483
 Heliade-Rădulescu, Ion, 235, 337
 Hemingway, Ernest, 492
 Heym, Stefan, 181
 Himmeler, Heinrich, 476
 Hitchins, Keith, 163, 269
 Hitler, Adolf, 142, 158, 163, 261, 439, 476
 Hoffmann, Ernst Theodor Amadeus, 81
 Hogaș, Calistrat, 418
 Holban, Anton, 378
 Holban, Ioan, 8, 9, 42, 50, 122, 152, 157, 165, 185, 186, 227, 262, 450
 Holban, Luminița, 233
 Hölderlin, Friedrich, 478
 Homer, 78, 140, 194
 Horasangian, Bedros, 118, 496
 Horia, Vintilă, 91, 177, 349, 377, 405, 471, 473
 Horodincă, Georgeta, 40, 206
 Horvat, Săluc, 265
 Horvath, Anton, 283
 Hrabal, Bohumil, 181
 Hrebenciuc, Viorel, 195
 Hrușciov, Nikita Sergheevici, 18
 Huntington, Samuel P., 295, 357
 Hurezeanu, Emil, 34
 Hurmuziadis, George D., 491
 Hurmuziadis, Lucia, 491
 Husserl, Edmund, 86
- I**
- Iacob, Ion P., 22, 165, 415
 Iancu, Avram, 204, 227, 249, 316
 Iancu, Marcel, 152, 341, 379
 Ianculescu, Dinu, 72
 Ianoși, Ion, 255, 461, 463, 492
 Iaru, Florin, 51, 58, 97, 152, 157, 176, 367, 377, 502
 Ibrăileanu, Garabet, 46, 155, 178
 Ibsen, Henrik, 358, 396, 497
 Ichim, Florica, 40
 Ieronim, Ioana, 49, 72
 Ierunca, Virgil, 7, 34, 36, 60, 68, 78, 94, 96, 101, 135, 148, 210, 214, 239, 320, 346, 361, 375, 377, 387, 427, 463, 483, 487
 Iftime, Constantin, 10, 143
 Igazsag, Radu, 224
 Ignat, Mihai, 373, 444, 445, 492
 Ignjatović, Srba, 104
 Ilașcu, Ilie, 66
 Ilea, Ion Th., 227
 Ilea, Letiția, 413
 Ilea, Marian, 147, 281, 427
 Ilf, Ilia, 95
 Iliescu, Adrian Paul, 73
 Iliescu, Dumitru, 141
 Iliescu, Ion, 34, 35, 55, 57, 65, 77, 81, 84, 95, 97, 107, 114, 123, 144-146, 153, 160, 171, 172, 192, 193, 197, 211, 212, 214, 215, 235, 236, 238, 242, 247, 251, 277, 315, 319, 353, 366, 412, 423, 472, 502
 Iliescu, Nicolae, 12, 47, 145, 182, 375, 393, 394, 453, 487
 Iliescu, Vasile, 500
 Ilisei, Grigore, 50
 Ilișiu, Ioan, 453
 Ilișoi, Viorel, 76
 Imre, Tóth, 269, 478
 Ioachim, Paul, 491
 Ioan al Crucii (sfânt), 257
 Ioan, Augustin, 280, 366
 Ioanid, Ileana, 436
 Ioanid, Ion, 49, 72, 80, 106, 114, 115, 457, 497
 Jonathan X. Uranus (pseudonimul lui Marcel Avramescu), 42
 Ionesco, Marie-France, 49, 50, 90, 254, 300, 307, 374

- Ionescu, Al. Th., 43, 45, 176, 269
 Ionescu, Anca Irina, 468
 Ionescu, Andrei, 105, 262
 Ionescu, Cornel Mihai, 177
 Ionescu, Eugen (Ionesco, Eugène),
     49, 73, 82, 109, 160, 183, 265,
     300, 325, 349, 374, 375, 397, 418,
     483
 Ionescu, Gelu, 39, 207
 Ionescu, Ghiță, 187, 268
 Ionescu, Nae, 19, 20-22, 37, 44, 50,
     57, 60, 67, 102, 131, 134, 140,
     152, 155, 178, 189, 199, 216, 228,
     244, 263, 266-268, 310, 311, 316,
     328, 330, 332, 343, 344, 349, 360,
     373, 383, 468, 489, 494
 Ionescu-Quintus, Mircea, 14
 Iordache, Anastasia, 73
 Iorga, Nicolae, 44, 178, 218, 232,
     241, 244, 267, 310, 311, 314, 344,
     465, 499
 Iorgulescu, Mircea, 16, 24, 53, 55,
     107, 109, 115, 122, 137, 142, 157,
     161, 169, 190, 210, 233, 246, 251,
     305, 353, 404, 430, 446, 456, 472
 Irimia, Dumitru, 151, 249
 Ispirescu, Mihai, 269
 Istodor, Eugen, 65
 Istrate, Gavril, 50, 151
 Istrati, Panait, 72, 107, 118, 137, 140,
     152, 248, 349, 351, 431
 István, Fried, 37
 Istvan, Szilagy, 163
 Itu, Ion
 Itu, Iustina
 Itu, Mircea
 Iuga, Nora, 82, 238, 258, 261, 458,
     491
 Iulian, Rodica, 461
 Ivasiuc, Alexandru, 30, 119, 144,
     146, 147, 224, 317, 392, 409
 Ivasiuc, Tita Chiper, 146
 Ivașcu, George, 173, 300, 301, 409,
     443
 Ivăncănu, Vintilă, 405
 Ivănescu, Cezar, 371, 404
 Ivănescu, Emil, 214
 Ivănescu, Mircea, 72, 124, 167, 254,
     272, 281, 312, 335, 336, 358, 366,
     367, 474, 496
 Izverna, Pan, 362
- J**
- Jaccard, Rolland, 258
 Jacquier, Henri, 397
 Jaffé, Aniela, 154
 Jakob, Michael, 17, 492
 James, William, 46, 155
 Jaruzelski, Wojciech, 472
 Jaspers, Karl, 99
 Jebeleanu, Alexandru, 62
 Jebeleanu, Eugen, 81, 440
 Jela, Doina, 77, 127, 330
 Jenő, Farkas, 250
 Jenő, Gida, 250
 Jenő, Kiss, 250
 Jensen, Johan, 341
 Jocks, Heinz-Norbert, 256
 Jourdain, Francis, 137
 Joyce, James, 46, 175
 Jucan, Grațian, 274
 Jucan, Marius, 166, 376
 Jung, Carl Gustav, 154, 231, 247
 Jünger, Ernst, 264
 Jurchescu, Ioan Gh., 309
 Jutrin, Monique, 462
- K**
- Kafka, Franz, 275, 402
 Kant, Immanuel, 118
 Karnoouh, Claude, 84, 115, 149, 202,
     231, 242

Kavafis, Constantin, 31
 Kernbach, Victor, 80
 Keyserling, Hermann Graf, 264
 Kierkegaard, Søren, 248, 254, 336,
 342, 361
 Kiropol, Miron, 239
 Kiš, Danilo, 181
 Kisseleff, Pavel, 191
 Koestler, Arthur, 477
 Kogălniceanu, Mihail, 184, 471
 Konrád, György, 181
 Krivulin, Viktor, 181
 Kundera, Milan, 92, 127, 181, 254,
 478
 Kuron, Jacek, 181
 Kwaśniewski, Aleksander, 472

L

Lagerlöf, Selma, 275
 Lajos, Aprily, 250
 Lari, Leonida, 400
 Larion, Artur, 432
 Lascu, Ioan, 41, 136, 411, 468
 Lascu-Pop, Rodica, 396
 Laszlo, Alexandru, 251, 254, 273,
 279, 318, 319, 379, 431
 Laszlo, Galdi, 250
 Laszlo, Makkai, 250
 Laurențiu, Dan, 17, 72, 151, 262,
 404, 491, 496
 Lautréamont, Isidore Ducasse, 79
 Lawrence, D. H., 46
 Lăcustă, Ioan, 63, 173
 Lăncrănjan, Ion, 9, 109
 Lăzărescu, Anca, 190
 Lăzărescu, Dan, 152
 Lăzărescu, Dan Amadeo, 337
 Lefter, Ion Bogdan, 14, 52, 55, 63,
 148, 168, 174, 179, 201, 259, 272,
 346, 347
 Leibniz, Gottfried Wilhelm von, 118
 Leiris, Michel, 454
 Lemnaru, Oscar, 390

Lenin, Vladimir Ilici, 24, 400, 439,
 456, 476
 Leon, Virgil, 40, 163, 244
 Leonte, Liviu, 50, 79, 136, 172, 185,
 191, 425, 439, 457
 Lévi, Bernard-Henri, 33
 Lévi-Strauss, Claude, 496
 Levițchi, Vasile, 463
 Liiceanu, Gabriel, 20, 31, 37, 93, 95,
 109, 114, 115, 156, 199, 204, 208,
 212, 240, 245, 247, 252, 254, 256,
 267, 300, 301, 312, 329, 342, 361,
 445, 462, 472, 475, 491
 Lipska, Ewa, 181
 Liță, Ionela, 298, 300
 Lițoiu, Daniela, 17
 Livescu, Cristian, 499
 Llosa, Mario Vargas, 43, 92, 385,
 410, 422, 458
 Longinovic, Tomislav, 181
 Lovinescu, E., 12, 14, 44, 57, 79, 116,
 124, 127, 148, 152, 178, 180, 188,
 189, 200, 201, 218, 219, 264, 307,
 321, 335, 465, 470, 487
 Lovinescu, Horia, 131
 Lovinescu, Monica, 7, 14, 20, 34, 94,
 96, 101, 122, 135, 136, 214, 239,
 243, 320, 363, 366, 397, 427, 428,
 452, 470, 479, 483, 487
 Lovinescu, Tania, 239
 Luca, Gherasim, 37, 265
 Lucaci, Peter, 163
 Lungu, Alexandru, 214, 275
 Lungu, Eugen, 399, 400, 482
 Lungu, Ion, 249
 Lupan, Radu, 492
 Lupașcu, Silviu, 279, 281

M

Macedonski, Al., 45, 116, 189, 209,
 265, 339, 426
 Madách, Imre, 38
 Madgearu, Virgil, 201

- Maiakovski, Vladimir, 482
 Maiorescu, T., 83, 98, 178, 189, 218,
 230, 235, 245, 337, 348, 464, 483,
 499
 Malița, Liviu, 231, 359
 Mallarmé, Stéphane, 99
 Mamina, Ion, 483
 Manea, Norman, 120, 135, 169, 329,
 363, 437, 473, 474
 Maniu, Adrian, 204, 316
 Mann, Thomas, 103, 188, 247, 264,
 437
 Manoilescu, Mihail, 244
 Manole, Diana, 150, 203, 250, 280,
 306, 365, 377
 Manolescu, Florin, 404
 Manolescu, Ion, 147, 259, 260, 390
 Manolescu, Nicolae, 14, 15, 18, 22,
 34, 42, 48, 51, 54, 55, 57, 60, 70,
 83, 84, 93, 94, 95, 100, 107, 108,
 114, 122, 127, 138, 142, 146, 148,
 159, 175, 177, 180, 190, 197, 199,
 201, 204, 215, 218, 234, 247, 252,
 256, 258, 276, 300, 302, 307, 308,
 309, 313, 323, 337, 346, 349, 353,
 355, 357, 373, 375, 377, 387, 404,
 407, 409, 412, 417, 419, 425, 428,
 439, 442, 445, 446, 447, 448, 449,
 453, 454, 458, 473, 481, 484, 486,
 497, 499, 518
 Manu, Emil, 14, 158, 269, 374, 394
 Mao, Zedong, 277, 344
 Marcea, Pompiliu, 141
 Marcian, Marcel, 12
 Marcus, Aurelius, 257
 Mardare, Gabriel, 62
 Mareș, Radu, 189
 Marga, Andrei, 42, 206, 497
 Marghiloman, Al., 245
 Maria, regina, 82
 Marian, Simion Florea
 Mariás, Julián, 471
 Marin, Ana-Maria, 274
 Marin, Mariana, 255, 489
 Marinca, Eugen, 231
 Marineasa, Viorel, 16, 68, 73, 112,
 118, 165, 269, 281, 356, 425, 496
 Marinescu, Angela, 36, 122, 168,
 358, 386, 465
 Marinescu, Ion, 371, 408
 Marino, Adrian, 11, 14, 19, 27, 41,
 72, 97, 118, 124, 129, 136, 157,
 166, 167, 172, 178, 209, 216, 222,
 262, 264, 267, 303, 304, 308, 330,
 334, 347, 356, 358, 359, 369, 373,
 375, 403, 423, 427, 483, 496
 Marivaux, Pierre de, 46
 Márquez, Gabriel García, 412
 Martin, Mircea, 14, 37, 52, 259, 284,
 351, 386, 449, 491
 Martinescu, Pericle, 256, 491
 Marx, Karl, 315, 462
 Masoff, Ioan, 47
 Matcovschi, Dumitru, 399
 Matei, Valeriu, 399, 400, 406
 Mathieu, George, 377
 Mavrodin, Irina, 80, 125, 229, 238,
 255, 256, 262
 Maxim, I., 202, 214, 348
 Mazilescu, Virgil, 104, 281, 301,
 366, 457, 474, 480
 Mazilu, Dumitru, 318, 366
 Mazilu, Teodor, 40
 Măgureanu, Virgil, 211, 318, 472
 Mălăncioiu, Ileana, 37, 52, 178, 222,
 259, 281, 358, 367, 404, 422, 440,
 445, 449, 457, 474
 Mănucă, Dan, 177, 358, 441, 450
 Măran, Dorin, 329
 Mărculescu, Magdalena, 117
 Mărginean, Viorel, 196
 Mânzatu, Ion, 388

- Mecu, Nicolae, 177
 Melancu, Ștefan, 40, 173
 Melinescu, Gabriela, 183, 275, 346, 483
 Meniuc, George, 400, 405
 Michnik, Adam, 111, 181, 408
 Micu, Dumitru, 39, 47, 69, 105, 138, 166, 189, 218, 269, 436, 452
 Mihadaș, Teohar, 223, 229, 301
 Mihai I, Regele României, 118, 354, 497
 Mihaiu, Virgil, 432
 Mihalaș, Marcel, 143, 474, 45
 Mihalce, Ilie, 501
 Mihăescu, Florin, 84
 Mihăescu, Gib I., 136, 225
 Mihăescu, Valentin F., 104, 124, 213
 Mihăiescu, E., 119
 Mihăieș, Mircea, 16, 57, 72, 80, 83, 103, 113, 117, 145, 153, 154, 165, 192, 204, 207, 215, 235, 242, 252, 259, 268, 301, 306, 315, 323, 328, 341, 349, 353, 357, 380, 394, 425, 454, 460, 484, 486, 497
 Mihăilă, Gheorghe, 469
 Mihăileanu, Radu, 9
 Mihăilescu, Dan C., 7, 9, 20, 23, 28, 54, 61, 67, 96, 98, 106, 114, 162, 188, 189, 204, 206, 245, 254, 255, 260, 261, 265, 269, 309, 342, 374, 408, 409 421-423, 445, 481, 489
 Mihăilescu, Florin, 104, 274, 332, 432
 Mihăilescu, Irina, 378
 Mihiu, Achim, 84, 115, 149, 187, 249, 460
 Mihuleac, Sanda, 152
 Militaru, Ion, 20, 67
 Miller, Henry, 46
 Mincu, Marin, 37, 124, 394, 474
 Minulescu, Ion, 184, 463
 Mioc, Simion, 357
 Miron, Paul, 40, 79, 127, 149, 239, 241, 348, 384, 405, 460, 473, 483, 488
 Mironov, Alexandru, 245
 Mises, Ludwig von, 189
 Mitocaru, Victor, 128
 Mitterand, François, 363
 Mitu, Mihai, 465
 Mladin, Valeriu, 224
 Mocanu, Lisbeth, 434
 Mocanu, Nicolae, 134
 Moglescu, Willy, 473
 Moise, Marian, 467, 500
 Moldovan, Ioan, 28, 75, 119, 333
 Moldovan, Mircea, 202
 Moldovan, Rareș, 42, 281-283, 285
 Molière, pseudonim Jean-Baptiste Poquelin, 297
 Monoran, Ion, 366
 Montaigne, Michel de, 124, 208, 292, 451, 465, 486
 Morariu, Mircea, 396
 Moraru, Cornel, 19, 35-37, 359, 395, 427
 Moraru, Mihai, 177
 Moraru, Nicolae, 25, 425, 439
 Morărescu, Dragoș, 152
 Morărescu, Jeana, 434, 436
 Moțoc, Nicolae, 77
 Movilă, Sanda, 275
 Mozart, Wolfgang Amadeus, 8, 181
 Mugar, Florin, 39, 56, 92, 173
 Müller, Herta, 458
 Mungiu, Alina, 245, 281, 343, 386, 414, 495
 Munteanu, Aurel Dragoș, 114, 306, 486
 Munteanu, Basil, 47, 230
 Munteanu, Cornel, 8, 224
 Munteanu, Francisc, 207, 387

Munteanu, George, 323
 Munteanu, Marian, 126
 Munteanu, Neculai Constantin, 245
 Munteanu, Romul, 112, 394, 424
 Mureșan, Dumitru, 36, 220, 225
 Mureșan, Ion, 220, 221, 283, 427
 Mureșan, Viorel, 173, 496
 Mureșanu, Ana, 29
 Mureșanu, Camil, 226, 397
 Musil, Robert, 254
 Mușat (Matei), Carmen, 418, 419,
 445, 485
 Mușina, Alexandru, 31, 40, 63, 112,
 120, 173, 220, 283, 416, 432, 482
 Mușlea, Ioan, 57
 Muthu, Mircea, 40, 43, 115, 149,
 226, 231, 358, 362, 396, 437

N

Nádas, Peter, 181
 Naghiu, Iosif, 51, 262
 Naipaul, V. S., 154
 Nancă, Paul, 280
 Nandra, Ilie Radu, 250
 Nanianu, Stelian, 31
 Narbikova, Valeria, 181
 Nasta, Mihai, 250
 Naum, Gellu, 32, 119, 163, 281, 339,
 341, 442, 483
 Năstasă, Lucia, 151
 Năstase, Adrian, 193, 195, 197
 Năstase, Ilie, 377
 Năsui, Gabriel, 42
 Neagoe, Stelian, 245, 269
 Neagu, Fănuș, 12, 18, 30, 52, 56, 58,
 63, 65, 69, 72, 123, 132, 143, 213,
 260, 262, 351, 364, 366, 392, 393,
 406, 443, 453, 491, 496
 Necula, Damian, 363
 Necula, Ionel, 226
 Neculuță, Dumitru Theodor, 69

Nedelcea, Tudor, 435, 453
 Nedelciu, Mircea, 47, 51, 63, 64, 97,
 168, 174, 181, 346, 347, 357, 381,
 387, 393, 406, 424, 429, 465, 491
 Nedelcovici, Bujor, 157, 239
 Nedelcu, Diana, 368
 Negoîtescu, Ion, 8, 14, 25, 29, 32, 37,
 57, 61, 62, 67, 72, 81, 108, 118,
 148, 176, 182, 198, 214, 234, 240,
 255, 271, 300, 333, 394, 428, 470,
 483, 495
 Negreanu, Gabriela, 328
 Negreanu, Ion M., 136
 Negrici, Eugen, 16, 103, 108, 147,
 201, 259, 262, 324, 351, 408, 422,
 453, 454, 483
 Negrițoiu, Mișu, 197
 Negru, Vodă, 433
 Negru, Natalia, 173
 Negulescu, P.P., 443
 Nemeș, Adrian, 380
 Nemoianu, Virgil, 8, 20, 25, 42, 61,
 67, 73, 118, 159, 178, 182, 199,
 231, 253, 259, 262, 297, 332, 364,
 392, 434, 468, 483
 Nero, 433
 Nerval, Gérard de, 81
 Nestorescu, Andrei, 92, 177
 Netea, Vasile, 227
 Nicodin, Dinu, 57
 Nicolau, Agatha, 193
 Nicolau, Irina, 209
 Nicolesco, Mariana, 163
 Nicolescu, Basarab, 239
 Nicolski, Alexandru, 469
 Nicu, Ghenadie, 426
 Niculescu, Adrian, 306
 Niculescu, Alexandru, 60
 Nietzsche, Friedrich, 10, 23, 32, 46,
 124, 177, 188, 284, 402
 Nin, Anaïs, 46

Nistorescu, Cornel, 34
 Nițescu, M., 19, 408, 409, 413, 419,
 421, 423-425, 439, 440, 442, 456,
 457, 480, 488, 489, 491, 498
 Noica, Constantin, 8, 20, 23, 28, 50,
 54, 72, 84, 94, 103, 109, 118, 120,
 174, 186, 203, 209, 232, 238, 252,
 263, 266, 267, 275, 308, 316, 321,
 325, 359, 363, 367, 373, 377, 423,
 440, 478, 491, 494
 Novac, Constantin, 77
 Novalis (Friedrich von Hardenberg),
 81
 Novicov, M., 419, 439
 Nușfelean, Olimpiu, 189

O

Obreja, Silvia, 123
 Odobescu, Alexandru, 235, 336, 439,
 445, 453, 464, 492
 Oistrach, David, 477
 Oișteanu, Andrei, 177, 244
 Olariu, Constantin, 491
 Olaru, Victor, 41, 471
 Olăreanu, Costache, 51, 120, 155,
 182, 238, 261, 332, 480
 Olteanu, Constantin, 411, 426, 482
 Oprea, Marius, 14, 97
 Oprea, Nicolae, 43, 45, 176, 366, 470
 Oprea, Ștefan, 149
 Oprescu, Dan, 296
 Oprescu, Gheorghe, 269
 Oprișan, I., 6, 229, 322
 Opriță, Mircea, 336, 356
 Orlea, Oana, 457
 Ormesson, Jean d', 256
 Ornea, Z., 20, 35, 49, 51, 57, 87, 90,
 98, 101, 115, 142, 147, 160, 162,
 163, 165, 172, 186, 189, 199, 232,
 244, 245, 266, 267, 275, 308, 311,
 324, 326, 351, 367, 390, 398, 418,
 488, 492, 497

Oros, Maria Cornelia, 181
 Oroveanu, Mihai, 305
 Orwell, George, 477
 Ottlik, Géza, 181
 Otto, Walter Friedrich, 247

P

Padina, Viorel, 43, 174, 175
 Palade, Doru Dumitru, 39
 Palade, George Emil, 163
 Palade, Rodica, 7, 22, 52, 82, 114,
 215, 238, 261
 Paleologu, Alexandru, 44, 109, 122,
 209, 211, 227, 248, 286, 299, 311,
 332, 377, 383, 387, 395, 397, 420,
 423, 441, 445, 450, 455, 457, 465,
 483, 486, 491, 492
 Paler, Octavian, 7, 28, 34, 41, 52, 74,
 83, 94, 95, 96, 118, 131, 137, 144,
 157, 197, 207, 208, 213, 234, 255,
 258, 286, 308, 342, 375, 377, 381,
 383, 389, 390, 404, 405, 423, 441,
 445, 450, 455, 475, 482, 489, 491,
 492, 497
 Pallady, Theodor, 332
 Panaite, N., 157
 Panaitescu, Ion, 152
 Pandrea, Petre, 47, 267
 Pantea, Aurel, 36, 122, 166, 220, 333
 Panța, Iustin, 45, 56, 62, 72, 117,
 124, 147, 166, 179, 220, 279, 496
 Panu, Gh., 218
 Papacostea, Șerban, 354
 Papadat-Bengescu, Hortensia, 67,
 113, 184, 275, 364
 Papadima, Ovidiu, 47, 275
 Papahagi, Adrian, 42
 Papahagi, Marian, 14, 117, 122, 207,
 240, 262, 396, 463, 496, 497
 Papilian, Alexandru, 47, 157, 562
 Papu, Edgar, 13, 19, 41, 312, 386,
 423, 432, 470

- Papuc, Liviu, 249
- Paraschivescu, Miron Radu, 40, 127, 348, 483
- Pas, Ion, 333
- Pascal, Blaise, 465
- Pasternak, Boris, 402
- Pasti, Vladimir, 497
- Patapievici, H.-R. , 5, 7, 20, 33, 58, 82, 89, 90, 93, 95, 96, 100, 105, 108, 125, 138, 141, 142, 145, 149, 153, 155, 159, 161, 188, 191, 210, 216, 241, 243, 247, 254, 281, 299, 309, 315, 321, 326, 329, 342, 346, 355, 357, 360, 373, 379, 380, 396, 409, 414, 418, 447, 448, 471, 482, 483, 491, 492, 495
- Patrichi, Gina, 371
- Patriciu, Dinu, 43
- Pauker, Ana, 136, 172, 261
- Paul, Jean, 81, 420
- Paulescu, Nicolae, 244
- Pavel, Dan, 199, 215, 325, 431, 497
- Pavel, Dora, 397
- Pavel, Laura, 135
- Pavel, Sorin, 47
- Pavelescu, Cella, 270
- Pavić, Milorad, 442
- Păcurariu, D., 260
- Păcurariu, Francisc, 432
- Părpăuță, Radu, 76
- Pătrășcanu, Lucrețiu, 185, 261, 263
- Pătulea, Dinu, 367
- Păunescu, Adrian, 11, 12, 28, 35, 44, 52, 55, 62, 101, 116, 130, 138, 171, 197, 198, 204, 208, 213, 307, 316, 318, 323, 367, 369, 381, 387, 409, 445, 447, 465, 481, 484, 522
- Păunescu, Andrei A., 12, 28, 141, 316
- Păvălan, Lorena, 224, 463
- Pârvan, Vasile, 178, 241, 321, 344, 443
- Pârvulescu, Ioana, 55, 66, 81, 102, 108, 122, 146, 155, 156, 237, 238, 308, 346, 353, 356, 373, 390, 418, 482, 487
- Pârvulescu, Tinu, 118
- Pecican, Ovidiu, 12, 46, 103, 225, 279, 336
- Perahim, Jules, 152
- Perian, Gheorghe, 283
- Perpessicius, 241, 275
- Perșa, Dan, 77, 366, 397
- Pessoa, Fernando, 31, 255, 422
- Petean, Mircea, 119, 328, 333
- Petraș, Irina, 104, 117, 225, 227, 339, 397
- Petrașincu, Dan, 465
- Petrescu, Camil, 22, 40, 43, 44, 47, 80, 124, 130, 139, 167, 172, 184, 188, 201, 217, 263, 351, 357, 392, 396, 397, 423, 438, 439, 480
- Petrescu, Cezar, 230, 322
- Petrescu, Dan, 34, 156, 157, 318, 399, 489
- Petrescu, Liviu, 39, 60, 177, 202, 203, 330
- Petrescu, Mircea, 39
- Petrescu, Radu, 240, 272, 300
- Petrescu, Răzvan, 147, 218, 282
- Petreu, Marta, 19, 40, 57, 60, 67, 134, 199, 231, 492, 497
- Petrov, Evgheni, 95
- Petrovici, Ion, 231
- Philippide, Al., 425
- Pica, Ioan Victor, 73
- Pillat, Cornelia, 369
- Pillat, Dinu, 103, 204, 214, 336
- Pillat, Ion, 155, 177, 201, 274, 369
- Pintea, Ioan, 151, 427
- Pintescu, Al., 173
- Pintilie, Lucian, 55, 134, 209, 252, 318, 468

- Pippidi, Andrei, 414, 497
- Piru, Alexandru, 19, 219, 233, 255, 275
- Pișcu, Daniel, 328, 366
- Pittiș, Florian, 371
- Pituț, Gheorghe, 101, 371, 394
- Pituț, Valentina, 394
- Pițu, Luca, 40, 165, 485, 497
- Platon, 58, 295, 497
- Plămădeală, Antonie, 471
- Pleșu, Andrei, 8, 20, 25, 31, 34, 52, 58, 72, 73, 75, 83, 89, 90, 94, 95, 103, 108-111, 115, 122, 137, 156, 160-162, 178, 208, 209, 211, 212, 224, 228, 240, 250, 251, 252, 262, 266, 273, 305, 312, 313, 329, 359, 366, 388, 391, 395, 404, 416, 417, 446, 468, 469, 471, 472, 478, 491
- Pleșu, Catrinel, 463
- Ploeșteanu, Ioana, 251
- Poantă, Petru, 17, 56, 99, 207, 356, 427
- Podoabă, Virgil, 36, 222, 359, 395, 483
- Podocea, Ion, 42
- Poenar, Horea, 281
- Poenaru, Văduva Ion, 138
- Pollak, E., 434
- Ponson du Terrail, Pierre Alexis de, 357
- Pop, Adrian, 354
- Pop, Elisabeta, 134
- Pop, Georgeta, 54
- Pop, Grigore T., 434
- Pop, Ioan Aurel, 164
- Pop, Ioan Es., 10, 131, 147, 249, 262, 269, 281, 366, 367, 449, 458, 492
- Pop, Ioan F., 279
- Pop, Ion, 36, 40, 124, 125, 155, 166, 177, 207, 221-223, 230, 358, 359, 384, 404, 427, 462
- Pop, Livia, 315, 346
- Popa, Dorin, 12, 149, 185
- Popa, Dumitru Radu, 363, 380, 390
- Popa, Dumitru, 114
- Popa, M. Constantin, 41
- Popa, Marian, 152, 260, 392
- Popa, Mircea, 39, 70, 86, 91, 105, 117, 135, 173, 177, 185, 227, 231, 249, 266, 450, 451, 463
- Popa, Nicolae, 426, 482
- Popa, Sebastian-Vlad, 39, 436
- Popa, Valeriu, 388
- Popa, Victor Ion, 47
- Popa, Virgil, 388
- Popa-Buluc, Magdalena, 12
- Pop-Corniș, Marcel, 563
- Popescu, Adrian, 39, 112, 119, 124, 178, 198, 220, 221, 238, 257, 330, 375, 437
- Popescu, Bogdan, 105, 213, 436
- Popescu, Corina, 336
- Popescu, Cristian Tudor, 8, 34, 53, 58, 59, 64, 83, 95, 100, 140, 143, 164, 318-320, 372, 376, 384, 385, 387, 393, 403, 404, 409, 413, 421, 433, 442, 443, 472, 475, 490
- Popescu, Cristian, 49, 64, 65, 124, 147, 152, 280, 281, 329, 366,, 367
- Popescu, Dan Mircea, 58
- Popescu, Dumitru Radu, 26, 29, 30, 44, 52, 62, 89, 104, 116, 134, 144, 154, 174, 183, 185, 233, 262, 307, 332, 351, 352, 353, 356, 357, 366, 371, 392, 395, 440, 466, 467
- Popescu, Dumitru, 24, 70, 75, 119, 172
- Popescu, Horia Florian, 7
- Popescu, Marian, 358
- Popescu, Petru, 189
- Popescu, Răsvan, 281, 483
- Popescu, Simona, 81, 119, 282, 285, 341, 366, 444

Popescu, Stelian, 47, 72
 Popescu, Tudor, 95, 366, 492
 Popescu-Puțuri, Ion, 333
 Popovici, Al., 492
 Popovici, Alexandru, 209
 Popovici, Aurel C., 455
 Popovici, Mircea, 214
 Popovici, Neboișă, 442
 Popovici, Silvia, 371
 Popovici, Titus, 29, 44, 141, 207, 366
 Popovici, Vasile, 420
 Popper, Jacob, 268, 294
 Posada, Mihai, 56
 Postelnicu, Tudor, 192
 Poulet, Georges, 57
 Pound, Ezra, 31, 132, 335, 401
 Pratt, Hugo, 247
 Preda, Alexandru, 70
 Preda, Cristian, 311
 Preda, Marin, 47, 395
 Preda, Sorin, 13, 14, 25, 30, 39, 44,
 63, 71, 77, 81, 91, 92, 102-104,
 118, 131-133, 141, 144, 156, 167,
 168, 198, 205, 206, 208, 215, 217,
 239, 240, 251, 259, 260, 272, 304,
 320, 334, 338, 339, 351, 357, 397,
 398, 407, 425, 426, 430, 440, 456,
 475, 479
 Preisz, Dan, 212
 Prelipceanu, Nicolae, 7, 51, 124
 Proclus, 257
 Prodan, David, 41
 Prodea, Vasile, 471
 Protopopescu, Valentin, 231, 461
 Proust, Marcel, 67, 175, 281, 468,
 483
 Pruteanu, George, 8, 20, 50, 81, 90,
 92, 98, 106, 110, 115, 118, 142,
 157, 166, 209, 224, 245, 263, 268,
 303, 311, 392, 418, 424, 448, 451,
 473, 479, 491, 497

Puslojić, Adam, 39, 181, 203, 442
 Pușcariu, Sextil, 47, 151

R

Rachieru, Adrian Dinu, 157, 481
 Racine, Jean, 17, 105, 465
 Radiguet, Raymond, 451
 Radin, Ioan, 104, 113, 442
 Radof, Ștefan, 117
 Radu, Elena, 395
 Radu, Tania, 9, 27, 143, 144, 473
 Radulian, Virgil, 388
 Raicu, Lucian, 19, 25, 37, 122, 142,
 169, 214, 222, 301, 419, 422, 474
 Ralea, Mihail, 44, 457, 488, 494
 Rares, Ioan, 75
 Rațiu, Ion, 15
 Rațiu, Iuliu, 491
 Ravel, Jean-François, 261
 Rădoi, Ecaterina, 247
 Rădulescu, Gogu, 37, 409, 480
 Rădulescu, Ilie, 120
 Rădulescu, Mihai Sorin, 310
 Rădulescu, Răzvan, 373, 444, 445,
 479, 492
 Rădulescu-Motru, Constantin, 39,
 182, 267, 310, 443
 Răileanu, Petre, 47, 186
 Rău, Aurel, 37, 52, 53, 174, 229, 257
 Răutu, Leonte, 79, 80, 136, 172, 191,
 425, 439, 457
 Rebengiuc, Victor, 94, 95, 371
 Rebreanu, Liviu, 17, 40, 43, 66, 124,
 167, 175, 184, 215, 217, 227, 255,
 324, 358, 364, 379, 392, 450, 468,
 490, 497
 Regman, Cornel, 8, 14, 42, 122, 130,
 275, 425, 434, 491, 498, 501
 Reichmann, Edgar, 12, 257
 Rembrandt, 73
 Rezzori, Gregor von, 163

Ricardou, Jean, 429
 Richardson, Samuel, 46
 Rimbaud, Arthur, 369
 Rizea, Elisabeta, 477
 Roaită, Vasile, 452
 Robescu, Marius, 474
 Robespierre, Maximilien de, 26, 466
 Rogin, Theodor, 492
 Rogoz, Adrian, 248
 Roll, Ștefan, 371, 463
 Rolland, Romain, 258, 476, 499
 Roller, Mihail, 457
 Roman, Alexandru, 38
 Roman, Petre, 197, 247, 251, 277, 423, 497
 Roman, Toma, 186, 302
 Romanescu, Ioanid, 262, 463
 Rosen, Moses, 266
 Rosetti, Alexandru, 183, 263, 422, 481
 Roșca, D. D., 231, 257
 Roșca, Lionel, 243
 Roșca, Sorin, 77, 362
 Roșu, N. , 292
 Rotaru, Ion, 218, 451
 Rousseau, Jean-Jacques, 23
 Ruba, Radu Sergiu, 124, 147, 280
 Ruban, Vasyl, 181
 Ruja, Alexandru, 165
 Rus, Tiberiu, 42
 Rusan, Romulus, 309, 385, 475
 Rushdie, Salman, 92, 154, 390
 Rusu, Constantin-Liviu, 149
 Rusu, Petru, 152
 Rusu, Viorica, 26, 110, 191, 408, 411

S

Saadawi, Nawal El, 154
 Sade (Donatien, conte de, zis Marchizul de) , 46
 Sadoveanu, Mihail, 9, 27, 29, 44, 66, 78, 80, 101, 128, 130, 155, 175, 180, 184, 223, 232, 263, 310, 351, 357, 364, 402, 407, 413, 418, 420, 425, 430, 438, 443, 457, 483, 488, 494, 499, 500
 Saharov, Andrei, 44, 181
 Sainte-Beuve, Charles Augustin, 123
 Šalamun, Tomaž, 181
 Salvanu, Eva Maria, 42
 Sandu, Vasile, 445
 Sarolea, Ch. , 248
 Sartre, Jean-Paul, 111, 420
 Sasu, Aurel, 158, 207, 217, 240, 357, 463, 483, 496
 Sava, Iosif
 Sava, Valerian
 Savu, Tudor Dumitru, 51, 57, 70, 104, 346, 351, 356, 365, 393, 395, 453
 Sălcudeanu, Petre, 9
 Săndulescu, Al., 155, 177, 336
 Săndulescu, Mariana, 374, 405
 Săraru, Dinu, 52, 72, 116, 307
 Sângeorzan, Zaharia, 157, 374
 Scarlat, Grigore, 38, 124
 Schäffer, Emmerich, 12
 Schelling, Friedrich Wilhelm, 462
 Schlesak, Dieter, 372, 437
 Schopenhauer, Arthur, 188, 499
 Schrödinger, Erwin, 297
 Schwartz, Gheorghe, 225
 Scoradeț, Victor, 12, 372
 Scridon, Gavril, 37, 483
 Scrima, André, 267
 Sebastian, Mihail, 22, 184, 231, 241, 268, 341
 Seiceanu, Teodor, 166
 Selejan, Ana, 98, 105, 200, 414
 Semprun, Jorge, 258
 Serghi, Cella, 207
 Serres, Michel, 468
 Severin, Adrian, 197, 423, 497
 Shakespeare, William, 78, 91, 358, 442, 497

- Shaw, George Bernard, 477
- Sicoie, Florin, 12, 40, 115, 147, 185
- Silvestru, Valentin, 129, 366, 435
- Sima, Horia, 261, 367
- Simion, Elisabeta, 268, 303, 351
- Simion, Eugen, 12, 17, 25, 34, 39, 52, 53, 57, 62, 69, 81, 92, 98, 102, 105, 110, 116, 119, 122, 127, 128, 132, 142, 145, 158, 163, 177, 180, 202, 212, 214, 218, 228, 233, 235, 259, 304, 312, 337, 348, 353, 354, 366, 367, 374, 387, 393, 398, 403, 407, 408, 409, 415, 422, 425, 433, 439, 441, 451, 452, 487, 526
- Simionescu, Cristian, 460
- Simionescu, Mircea Horia, 51, 70, 75, 148, 155
- Simuț, Ion, 29, 48, 79, 101, 166, 262, 307, 320, 324, 353, 358, 386, 396, 416, 432, 442, 460, 468, 473, 497
- Sin, Mihai, 9, 51, 356, 385, 404, 475
- Sion, George, 92, 152
- Sîrbu, Ion D., 8, 25, 32, 40, 45, 61, 67, 96, 118, 134, 136, 182, 183, 187, 227, 230, 252-254, 275, 320, 339, 351, 358, 395, 406, 433-438, 483
- Sîrbu, Mircea Oprea, 136
- Slavici, Ioan, 25, 36, 81, 215, 303, 334, 450
- Smeu, Grigore, 91, 118
- Soare, căpitan, 5, 33, 82, 89, 93, 95, 96, 100, 105, 109, 125, 138, 145, 149, 153, 210, 248, 345, 398, 471
- Socrate, 23, 295
- Solcanu, Ioan, 122, 193
- Soljenițin, Alexandr Isaievici, 32, 44, 106, 181, 390, 397
- Solomon, Dumitru, 366
- Sora, Simona, 448
- Sorel, Georges, 476
- Sorescu, Marin, 5, 12, 25, 33, 39, 52, 53, 57, 62, 69, 80, 91, 99, 110, 116, 132, 141, 154, 163, 190, 191, 202, 205, 207, 213, 234, 260, 269, 279, 310, 338, 358, 363, 366, 371, 380, 388, 406, 421, 432, 436, 441, 442, 444, 452, 490, 526
- Sorescu, Roxana, 198, 262, 3213, 352, 353, 369, 404, 448
- Sorohan, Elvira, 80, 137, 248, 429, 471
- Soviany, Octavian, 12, 40, 43, 84, 104, 115, 148, 176, 386, 426, 471, 492
- Spalas, Maria, 47
- Spânu, Alexandru, 10, 373
- Spengler, Oswald, 86, 264, 296, 315, 396
- Spineanu, Ulm, 348
- Spiridon, Cassian Maria, 72, 173, 377, 425
- Spiridon, Monica, 41, 136, 155, 307, 323, 356, 401, 448, 468, 483, 491
- Spiridon, Vasile, 31, 79, 128, 341, 430
- Stahl, Henri H., 321
- Stahl, Henriette Yvonne, 500
- Stalin, Iosif Vissarionovici, 44, 102, 170, 261, 287, 302, 414, 433, 443, 452, 476, 480
- Stamatiadi, D., 42
- Stamatu, Horia, 42, 239, 463
- Stan, Mihail, 371
- Stan, Valentin, 286
- Stanca, Dan, 22, 23, 60, 269, 321, 322, 390
- Stanca, Horia, 275, 434, 500
- Stanca, Radu, 214, 234, 300, 397
- Stanciu, Dan, 119, 366
- Stancu, Valeriu, 152, 441, 442
- Stancu, Zaharia, 18, 44, 47, 53, 54, 129, 174, 187, 194, 207, 300

- Stanomir, Ioan, 148
 Stănciugelu, Ștefan, 67
 Stănculescu, V., 211
 Stănescu, C., 8, 20, 34, 52, 58, 63, 64, 70, 110, 141, 164, 194, 262, 303, 325, 326, 331, 344, 350, 403, 404, 447, 456
 Stănescu, Mircea, 45
 Stănescu, Nichita, 17, 19, 30, 32, 54, 62, 63, 69, 75, 78, 104, 111, 123, 127, 128, 131, 142, 144, 157, 167, 180, 185, 217, 228, 234, 240, 259, 271, 275, 279, 301, 310, 334, 338, 358, 364, 367, 371, 382, 392, 397, 401, 403, 407, 442, 457, 460, 494, 527
 Stănescu, Saviana, 26, 158, 280, 298, 366, 411
 Steinhardt, N., 28, 149, 240, 255, 387, 395, 436, 457
 Stelaru, Dimitrie, 270, 281, 429
 Stelescu, Mihail, 260
 Stere, C., 178, 244, 245
 Sterom, Victor, 56, 84
 Stindberg, August, 183
 Stoenescu, Alex Mihai, 254, 308, 356, 374, 426, 433, 496
 Stoica, Petre, 14, 79, 176, 497
 Stoichiță, Victor Ieronim, 72
 Stoiciu, Liviu Ioan, 51, 53, 76, 84, 120, 155, 173, 186, 347, 352, 377, 391, 468
 Stolojan, Sanda, 362, 491
 Stratan, Ion, 12, 32, 45, 80, 93, 108, 119, 128, 165, 173, 182, 309, 339, 367, 396, 496
 Streinu, Vladimir, 103, 242, 275, 470
 Streinul, Mircea, 84, 166, 174
 Strempel, Gabriel, 453
 Strochi, Lucian, 499
 Stroescu-Stânișoară, Nicolae, 42, 464
 Strudza-Bulandra, Lucia, 40
 Styron, William, 390
 Suceveanu, Arcadie, 203, 426, 482, 501
 Suciuc, Adrian, 42, 282
 Surdu, Alexandru, 181, 431
- Ș**
- Șaguna, Andrei, 269
 Șandru Olteanu, Tudora, 411
 Șandru, Dumitru, 227, 371
 Șarambei, Nicolae, 37
 Șeicaru, Pamfil, 500
 Șerb, Ioan, 453
 Șerban, Alex. Leo, 142, 209
 Șerban, Andrei, 349
 Șerban, Geo, 137, 140, 173, 186, 187, 307, 341, 345, 458, 464, 479, 491
 Șerban, Robert, 262, 279, 281, 249, 381
 Șerbănescu, Eugen, 95
 Șerbănescu, Tia, 190, 240
 Șeuleanu, Ion, 356
 Șipoș, Mariana, 422
 Șlapac, Florin, 77, 362, 365
 Șofron, Demostene, 250
 Șoitu, Grigore, 429
 Șoloc, Paul, 115
 Șora, Mariana, 8, 25, 61, 67, 118, 182, 239, 252, 253, 254, 268, 434, 454, 483
 Șora, Mihai, 7, 37, 76, 94, 95, 122, 152, 201, 256, 267
 Șovu, George, 307
 Ștef, Traian, 29, 36, 73, 223, 270, 366, 396, 499
 Ștefan cel Mare, 455
 Ștefanache, Corneliu, 149
 Ștefanachi, Aurel, 50
 Ștefănescu, Alex., 15, 19, 49, 55, 56, 60, 61, 67, 81, 82, 92, 93, 102,

- 122, 138, 145-148, 155, 158, 159,
186, 207, 232, 234, 246, 262, 301,
308, 324, 329, 336, 339, 340, 351,
353, 374, 375, 377, 386, 422, 439,
453, 454, 455, 458, 459, 482, 487,
491
- Ștefănescu, Cornelia, 42, 137, 275,
331, 465
- Ștefănescu, Ion Traian, 154
- Ștefoi, Elena, 8, 157, 161
- Știrbu, Viorel, 233, 426
- Șuluțiu, Octav, 416
- T**
- Tacou, Constantin, 163, 257
- Tacu Constantines, Maria, 329
- Tacu, Alexandru, 490
- Tagore, Rabindranath, 13
- Tanco, Teodor, 249
- Tarangul, Marin, 405
- Tartler, Grete, 384, 390
- Tașcu, Dumitru, 196
- Tașcu, Valentin, 347
- Tatu, Ion, 397
- Tatu, Nicolae, 134, 267
- Tăbăraș, Stelian, 250
- Tănase, Stelian, 34, 115, 118, 126,
127, 157, 215, 216, 261, 329, 330,
352, 408, 418, 453, 496
- Tănase, Virgil, 7, 119, 137, 207, 223,
250, 252, 365, 368
- Tecșa, Ioan, 24
- Teodoreanu, Al. O., 47
- Teodorescu, Cristian, 446
- Teodorescu, Magda, 32, 125, 173,
224, 390
- Teodorescu, Virgil, 63
- Teodorescu-Braniște, Tudor, 152
- Teodorescu-Sion, Ion, 152
- Tereza, Chereji Periș, 250, 257
- Theodorescu, Răzvan, 114, 453
- Thibaudet, Albert, 329
- Thomas, Dylan, 364
- Tieck, Ludwig, 81
- Timariu, Timotei, 397
- Tintoretto (Jacopo Comin), 478
- Tismăneanu, Vladimir, 199, 215,
217, 244, 251, 254, 260, 265, 268,
302, 376, 413, 475, 483, 497
- Titel, Sorin, 62, 63, 113, 123, 240,
301, 474
- Tito, Iosip Broz, 113
- Titulescu, Nicolae, 313
- Todoran, Eugen, 177, 202
- Tohăneanu, G.I., 252, 262, 425, 483
- Tolstaya, Tatyana, 181
- Toma, A., 48, 69, 379, 456, 457
- Toma, Sorin, 196
- Tomaziu, George, 62, 72
- Tomescu, D., 47
- Tomozei, Gheorghe, 12, 112, 128,
149, 234, 313, 328
- Tomuș, Mircea, 39
- Tomuța, Sorin, 485
- Tonegaru, Constant, 214, 242, 270
- Topîrceanu, George, 194, 393
- Toth, Imre, 269, 478
- Treptow, Kurt W., 164
- Trifan, Călina, 426
- Trujillo, Rafael, 412
- Tudor, Corneliu Vadim, 35, 57, 61,
171, 235, 322, 323, 341, 366, 417,
455
- Tudoran, Dorin, 157, 181, 200, 207,
222, 315, 354, 355, 362, 366, 376,
377, 399
- Tudor-Anton, Eugenia, 241
- Tudurachi, Adrian, 42
- Tulbure, Victor, 381
- Tupan, Marius, 10, 14, 58, 72, 148,
352, 372, 499
- Turcea, Daniel, 104, 174

Turdeanu, Emil, 177
Turtureanu, Nicolae, 50, 185
Tzara, Tristan, 37, 152, 209, 265

T

Țarălungă, Ecaterina, 163
Țepelea, Gabriel, 26, 27, 227
Țepeneag, Dumitru, 12, 39, 46, 51,
56, 62, 68, 75, 104, 119, 136, 174,
223, 234, 252, 261, 274, 307, 349,
364, 369, 429, 454, 459, 468
Țeposu, Radu G., 9, 41, 71, 117, 136,
147, 165, 262, 269, 283, 328, 358,
395, 425, 432, 460, 466
Țincu, Bucur, 312
Țion, Adrian, 346
Țițeica, Gheorghe, 128
Țirlea, Cătălin, 34, 39, 58, 64, 83,
147, 194, 210, 234, 280, 304, 325,
348, 350, 379, 388, 456
Țoca, Mircea, 202
Țoiu, Constantin, 185, 392, 412, 418,
458
Țopa, Tudor, 182, 239
Țuculescu, Radu, 496
Țugui, Pavel, 105, 190, 399, 458
Țurcanu, Radu, 45
Țurlea, Petre, 73
Țuțea, Petre, 21, 106, 118, 199, 308,
360, 373

U

Ulici, Laurențiu, 10, 14, 16, 18, 51,
58, 59, 64, 90, 91, 113, 114, 139,
143, 176, 234, 255, 258, 259, 261,
292, 303, 307, 308, 313, 315, 329,
340, 347, 353, 404, 417, 430, 452,
473, 491, 496, 502
Ulieru, Nicolae, 480
Ulmu, Bogdan, 151
Underhill, Evelyn, 19, 267

Ungheanu, Mihai, 12, 19, 72, 80,
101, 109, 138, 139, 155, 171, 195,
205, 308, 366
Ungureanu, Cornel, 10, 14, 16, 62,
71, 113, 140, 205, 252, 253, 262,
269, 315, 328, 349, 353, 380, 381,
441, 458, 473, 474, 482, 485, 497
Ungureanu, Mihai Răzvan, 33, 95,
97, 125, 431
Ungureanu, Traian, 284
Urcan, Ion, 366
Ureche, Grigore, 384
Urian, Tudorel, 72, 118, 166, 269,
329, 395, 426
Uricariu, Doina, 114, 124, 240, 328
Urmuz (pseudonimul lui Demetru
Demetrescu-Buzău), 78, 80, 194,
265, 423
Urs, Luminița, 42
Ursa, Mihaela, 437
Ursache, Petru, 499
Ursachi, Mihai, 35, 36, 107, 127,
145, 173, 198, 259, 401, 485
Ursu, Gheorghe, 372, 448, 477
Ursu, Horia, 451
Utan, Tiberiu, 142

V

Vaida, A. G. , 333
Valenaș, Liviu, 276
Valeriu, Emanoil, 207
Valéry, Paul, 32, 256, 429, 501
Vandercammen, Edmond, 463
Varfalvi-Berinde, Carmen, 42
Varlaam, 151
Vartic, Ion, 29, 134, 207, 358, 362,
366 396, 397, 404, 416, 497
Vartic, Mariana, 158, 217, 357, 483
Vasile, Marian, 465
Vasilescu, Lucian, 92, 328, 395
Vasilescu, Paul, 42

Vasiliu, Delia, 420
 Vasiliu, Lucian, 50, 62, 75, 92, 149,
 173, 249, 385, 460, 475
 Vatamaniuc, D., 203, 391
 Văcaru, Ghiță, 122, 397
 Văcărescu, Elena, 47
 Văcărescu, Ienăchiță, 132
 Văcărescu, Ioan Radu, 45
 Văcăroiu, Nicolae, 84, 195, 347
 Vădan, Ion, 173, 425
 Vâlcu, Cornel, 281
 Vârgolici, Teodor, 14, 255, 389
 Vârjoghe, Sande, 47
 Vedinaș, Traian, 266
 Velciu, Dumitru, 460
 Velea, Nicolae, 475
 Velea, Stan, 177, 394, 465, 499
 Verdery, Katherine, 49, 87, 295
 Verdeș, Alexandra, 370
 Verdeș, Delia, 303, 418, 492
 Vergiliu, 262
 Verissimo, Erico, 492
 Vianu, Ion, 32, 75, 136, 167, 399,
 431, 483, 492
 Vianu, Lidia, 131
 Vianu, Tudor, 44, 47, 49, 50, 91, 128,
 137, 148, 188, 201, 230, 232, 257,
 264, 275, 312, 425, 457, 488, 494
 Victoria, regina, 82
 Vidican, Gheorghe, 485
 Vidrașcu, Emanoil, 73
 Vieru, Grigore, 60-62, 66, 68, 151,
 233, 400, 401
 Vieru, Ioan, 32, 366
 Vieru, Sorin, 40
 Vighi, Daniel, 16, 108, 420, 483
 Villara, Mihail, 14
 Villon, François, 419
 Vinea, Ion, 108, 143, 149, 158, 160,
 224, 334, 378, 399, 449, 500
 Vinganu, Francisc, 425
 Vișniec, Matei, 149, 151, 152, 239,
 248, 278, 442
 Vitcu, Dumitru, 50
 Vitner, Ion, 409, 419, 425, 439
 Vizirescu, Pan M., 47, 126
 Visotki, Vladimir, 482
 Vlad, Țepeș, 324
 Vlad, Alexandru, 36, 270, 395, 413,
 465
 Vlad, Ion, 104, 157, 257
 Vlad, Tudor, 490
 Vlad-Popa, Sebastian, 39
 Vlahuță, Al., 47
 Vlasie, Călin, 416
 Vlasie, Daniela, 166
 Vlădescu, Toma, 187
 Vodă, Eugenia
 Vodă, Gheorghe
 Voia, Al., 214
 Voican, Gelu Voiculescu, 211
 Voiculescu, Vasile, 47, 185, 312,
 324, 331, 351, 387, 414, 415, 432
 Voina-Răuț, Luminița, 410
 Voinescu, Alice, 62
 Voinescu, Radu, 106
 Volodin, Vyacheslav Victorovich, 371
 Volovici, Leon, 163, 244
 Voltaire (François-Marie Arouet), 256
 Vona, Alexandru, 12, 238
 Voncu, Răzvan, 12, 17, 25, 63, 69,
 99, 105, 146, 158, 182, 233, 339,
 406
 Voronca, Ilarie, 152, 406
 Vörösmarty, Mihály, 38
 Vosganian, Varujan, 118, 215, 491,
 497
 Vrancea, Ileana, 200
 Vremuleț, Constantin, 307
 Vulcănescu, Mircea, 23, 28, 37, 47,
 50, 131, 134, 187, 228, 267, 322,
 468

Vulpescu, Romulus, 57, 139, 308, 367
Vulturescu, George, 173, 366, 377, 417

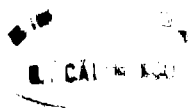
W

Wachter, Magda, 250
Wajda, Andrzej, 331
Walcott, Derek, 154
Walesa, Lech, 472
Weber, Renate, 286
Wilde, Oscar, 291
Winkelmann, Johann Joachim, 177
Wolf, Christa, 181
Woolf, Virginia, 82
Wurmbrand, Richard 269

Z

Zaciu, Mircea, 35, 39, 43, 122, 148,
154, 158, 206, 207, 216, 223, 240,
260, 271, 330, 333, 362, 417, 420,
452, 463, 470, 483, 486, 496
Zaharia, Constantin, 372
Zaharia-Filipaș, Elena, 158, 160

Zaicik, Olga, 499
Zalis, Henri, 56
Zamfir, Gheorghe, 388
Zamfir, Mihai, 7, 16, 72, 83, 374, 782
Zamfirescu, G. M., 59, 392
Zamfirescu, Ion, 50, 241
Zamfirescu, Vasile Dem., 28, 40, 72,
269, 491
Zanc, Grigore, 356
Zanca, Andrei, 36, 181, 471, 496
Zaprațan, Mircea, 397
Zarifopol, Dinu, 76
Zarifopol, Paul, 28, 259
Zarifopol-Johnston, Ilinca, 54
Zărnescu, Constantin, 458
Zeletin, St., 66, 189, 423
Zilber, Belu, 127, 185
Zilieru, Horia, 50
Zinoviev, Grigori, 181, 408
Zub, Alexandru, 7, 149, 471, 483
Zubașcu, Ion, 173, 328

Nu se poate sublinia îndeajuns ce serviciu însemnat face o asemenea „cronologie” istoricilor literari care vor găsi aici (...) ideile și opțiunile care s-au exprimat într-o învălmășeală de neînchipuit acum, dar și într-un interes pasionat, care s-au manifestat în acei ani și care se reflectă inevitabil și în aspectul eterogen și contradictoriu al semnalărilor, extraselor, rezumatelor. (...)

Avem a face, de fapt, cu o bibliografie ilustrată (cu texte) a pulsului vremii și poate că nu numai istoricii literari se vor apleca asupra ei, ci și romancierii care vor voi să retrăiască momentele de confuzie agitată ale lunilor și apoi ale anilor de „tranziție”. Ca material brut, psihologic, ca fișă de temperatură a experienței diverșilor autori, a diverselor grupuri care se fac și se desfac, ca mărturie a marilor iluzii afirmate cu candoare și bună-credință și, desigur, cu imprudență, aceste volume și textele propuse de autori sunt prețioase și vor sta pe masa de lucru a multor studioși. Pe ele se vor baza, anonim desigur, multe dintre cercetările anilor care vin și acest lucru l-au și urmărit inițiatorii.

Mircea ANGHELESCU,
în „România literară”, nr. 22, 29 mai 2015

ISBN 973-167-288-5

